

分类号：H2

论文编号：1074205010704002

密级：公开

西北民族大学

研 究 生 学 位 论 文

论文题目（汉文） 吐蕃噶氏家族研究

论文题目（外文） སྐུན་ཆེན་པོ་མགས་སྒྲིང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་ཁོང་གི་གཏུང་རྒྱུད་ལ་དབུང་པ།
-----ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གསལ་སྐད་ཀྱི་བརྗོད་སྟེང་ཡིག་ཆ་འཛིན་པུང་འབྲས།

培 养 单 位 藏语言文化学院

学 号 P040200002

研 究 生 姓 名 扎 西 当 知

学 科 、 专 业 中国少数民族语言文学

研 究 方 向 古藏文文献研究

申 请 学 位 博士

导师姓名、职称 高 瑞 教 授

论 文 工 作

起 止 年 月 2005 年 9 月 至 2007 年 2 月

论文提交日期 2007 年 5 月

论文答辩日期 2007 年 6 月

学位授予日期 2007 年 6 月

校址：甘肃省兰州市西北新村 1 号

མགར་རྟོང་བཅན་དང་འབྲེལ་བའི་ཆབ་ཆའི་སློན་པོ་གསེ

མགར་རྟོང་བཅན་གྱི་བཏོན་པར་གྲགས་པའི་ཡུམ་བུ་བརྒྱ་སྐར་འདབས་

མགར་ཆང་གི་ས་གཞི
ས་སུ་
གྲགས་པའི་རྟོད་ལུང་
བདེ་
ཆེན་མགར་ཆང་འོག

མགར་རྟོང་བཅན་གྱི་གཞིས་
ལྷལ་དུ་གྲགས་པའི་ཁང་
དམར་རྫོང་
མགར་ལུང་གི་གནའ་ལྷལ།

འབྲས་ཐུངས་ཁྱི་རབས་ལྷ་ཁང་གི་མགར་རྟོང་བཅུན།

ཁ་འབྲུག་དགོན་པའི་མགར་རྟོང་བཅུན།

ཡུམ་བུ་བུ་མཁར་གྱི་མགར་རྟོང་བཅུན།

ནང་དོན་གནད་བསྟུན།

ཐོད་བཅན་པོའི་རྒྱུ་སྒྲིག་གི་ཚལ་མཐོ་ལ་རིག་པའི་འཕུལ་ཆེ་ཞིང་དཔའ་བོས་དག་འཛམས་པའི་སློན་ཆེན་པོ་
མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་ཁོང་གི་རིགས་སྐྱུ་རྣམས་ནི་ཚོམ་འདིའི་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་གཙ་པོ་ཡིན་པ་དང་།
འབྲི་ཐབས་ཐད་ནས་ཚོད་སྒྲིབ་དངོས་གཙ་སྒྲིབ་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ལྟ་བུ། ཡིག་ཚགས་རིག་པ་དང་། ལོ་རྒྱུས་རིག་པ། མིའི་
རིགས་རིག་པ། དམངས་སྤྱོད་རིག་པ་བཅས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་དང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ཚུ་བར་བཟུང་བ་མ་ཟད།
མཁས་པར་དོགས་གནས་འདྲི་རྒྱ་དང་དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་དག་རྒྱུན་བྱུང་འབྲེལ་བཅས་ཀྱི་གྲེང་ཐབས་སྒྲིབ་ནས་ཞིབ་
འཇུག་པ་ལྟ་མ་རྣམས་ཀྱི་དབྱེད་འབྲས་མང་གཞིར་བཟུང་སྟེ་རང་བྱུས་ཅི་ཡོད་ཀྱིས་དབྱེད་པ་གཏོང་ལུལ་བྱས་པ་ཡིན་
ལ། སྒྲིང་གཞི་དང་མཇུག་བྱུང་ཐུག་ཚུལ་བྱིངས་ནི་ལེའུ་ལྷར་དབྱེད་ད། དེ་དག་གི་ནང་དོན་མདོར་བྲིས་ན།

ཐོག་མར། མགར་ཞེས་པའི་རྒྱུ་སྒྲིང་ས་བརྗོད་པ་ནས་འགོ་བཙམས་པ་ཡིན་ལ། དེའང་ལྟ་རིགས་སྒྲིབ་ལས་ཀྱིས་
པའམ་སྒྲིབ་ཀོང་ལེ་ལྷ་བཟུང་ལས་ཀྱིས་པར་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་རྒྱ་གནད་དུ་བཟུང་བར་མ་ཟད། ཐོད་བཅན་པོའི་རྒྱུ་
རབས་སྒྲིབ་བའི་རྒྱུ་མགར་ཅན་གྱི་སློན་ཆེན་པོ་རབས་ལྷ་བོ་དོན་སྟོམས་གཅིག་ཏུ་བཞག་ནས་པན་ཚུན་གྱི་འབྲེལ་
བ་ལ་ཞིབ་དབྱེད་ཀྱིས་མགར་སྟོང་བཅན་མཆོག་གི་རྒྱུ་སྒྲིང་ས་དང་བྱིམ་རྒྱུད་སྒྲིང་ཞེས། ཁོང་གི་འཆར་འཛུགས་བྱུང་
བའི་སྒྲིབ་ཆོགས་ཁོར་ཡུག་དང་བསམ་པའི་ཁོར་ཡུག་གསལ་བཤད་བྱས་པ།

གཉིས་སྒྲིབ་སློན་ཆེན་པོ་ཁོང་གི་འཁྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཁ་ཤས་ཀྱི་བརྗོད་པ་བཅད་རྗེས། ཁོང་གི་དང་
ཀྱི་ཕྱི་འབྲེལ་འཛོན་ཐང་དང་། མང་ད་རྗེས། བསམ་སྒྲིབ་སྐོས་གསལ་ཞིབ་འཇུག་དང་སྒྲིབ་སྒྲིམ་བྱས་ཤིང་། དེ་དང་འབྲེལ་བར་
ཁྲི་སྒྲིང་བཅན་གྱི་འཁྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་དང་། མགར་གྱི་དྲིལ་ཡི་གེ་མཁྱེན་མིན། མགར་དང་རྒྱ་བཟའི་བར་གྱི་
དམངས་ཁྲོད་དག་རྒྱུན་བཅས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་ནོར་འཁྲུལ་བྱུངས་ནས་ཐུང་ལ་རང་གི་དྲིལ་བ་བཀོད་ཡོད།

གསུམ་ཏུ། ཐོད་ཀྱི་རྒྱུ་རྟོང་ཡིག་ཚགས་གཙ་བྱས་པའི་གནའ་རབས་སྒྲིང་ས་ཐུབ་ཡིག་ཚང་དང་རྒྱ་ནག་གནའ་
རབས་ཡིག་ཚང་གཤིབ་བསྟར་གྱིས། བཅན་སྟེ་སྟོན་བྱ་དང་། ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བོད། འབྲིང་ཚན་ཚང་སྟོན། སྟེ་གྲུ་རི་.....
བྱུང་། བཅན་གྱི་གུང་རྟོན་བཅས་རིགས་སྐྱུ་ལྷ་བོ་དོན་བཟུང་ཞིང་དེ་དག་རེ་རེ་ཆབ་སྲིད་འགྲམ་རིམ་དང་མི་ཆོའི་
རིན་ཐང་ལ་དབྱེ་ཞིབ་དང་སྒྲིབ་སྒྲིམ་བྱས་པ།

བཞེ་ཏུ། སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་དྲིལ་བུ་བཅུགས་པའི་མགར་ཚང་གི་ཐོད་བཅན་པོའི་
ཆབ་སྲིད་གར་སྟེགས་ཀྱི་དབང་ཐང་དང་ཐོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཁྲོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ག་གནས་ལ་སྟོགས་ཡོངས་ནས་སྒྲིབ་སྒྲིམ་
བྱས་པ་དང་། མགར་ཚང་ལ་བཀྱོན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ།

ལྷ་ཏུ། མགར་ཚང་ལ་བཀྱོན་པའི་སློན་ཆེན་པོ་གི་དྲིལ་བུ་ཐང་ལ་བོས་པ་ནས་མཆེད་པ་རྣམས་གསལ་
བཤད་བྱས་པ་དང་། ཐོད་རང་ནས་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་དུ་སློན་ཆེན་པོའི་གདུང་རྒྱུད་འཁྲུལ་མེད་མཆེད་ཅིང་
འཕེལ་བར་བརྗོད་པ་རྣམས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་གདུང་རྒྱུད་དོ་མ་ཡིན་མིན་ལུང་དང་རིགས་པར་བཞེན་ནས་གཏོང་ཐག་
བཅད་པ་བཅས་ནི་ཚོམ་འདིའི་ནང་དོན་མདོར་བསྟུན་སོ། །

吐蕃噶氏家族研究(内容摘要)

文章研究的对象是雪域民族智慧的象征——举世闻名的政治家、军事家与外交家，藏史上著名的大论（大相）噶尔·东赞宇松及其家族兴衰的过程。古汉文史料中把噶尔·东赞宇松称为禄东赞，吐蕃文化研究者把噶尔·东赞宇松及其子孙统称噶氏家族或论氏家族。

文章以辩证唯物主义的历史观，充分应用敦煌古藏文文献资料、吐蕃金石文献以及藏汉文古代历史文书等文献资料，运用历史学、文献学、文化人类学、民俗学等多学科的理论知识和研究方法，在国内外学者研究成果的基础上，对噶尔·东赞父子所处的时代背景、家族状况、个性差异、历史功绩与思想、政治、军事、外交等进行深入细致的多角度研究。具有三个方面的意义：第一，全面系统客观地研究噶氏家族，填补吐蕃早期世家研究的空白；第二，对松赞干布时期的吐蕃社会的性质重新定位，通过研究认为这一时期是封建社会而非奴隶社会；第三，确定噶尔·东赞宇松和其子赞聂多布、论钦陵、赞婆等重要人物的历史地位和功过。除导论和结语外，共分五章十七节。

首先，本文从分析噶尔·东赞宇松成长的时代背景和历史环境入手，指出噶尔·东赞宇松出生在世代官宦的政治世家，尤其是大论噶尔·芒响木松对噶尔·东赞宇松的政治素养和政治仕途起了决定性的影响和作用。从吐蕃的内部环境来讲，吐蕃兼并古陟森布杰、藏区的马尔满政权与达布政权以后，逐步走向全面统一；功臣争宠抢权，内部派系矛盾日益复杂。从外部环境来讲，吐蕃与大唐几乎同时兴起在亚洲大陆，继而称霸西域，与大唐抗衡。吐蕃地理结构特殊，西南面有喜马拉雅山脉做为天然屏障，致使吐蕃向此方向扩展不便，故而频频和东面的大唐接触——东争吐谷浑，北夺突厥。正是这样的内外环境造就了一代大论——噶尔·东赞宇松。

在噶尔·东赞宇松的嫡子问题上，历来有三子说、四子说和五子说。文章以《旧唐书·吐蕃传》为据，认为五子说较为合理。同时，通过古代汉文文献与敦煌藏文文献的比较研究，对噶氏嫡子一一勘正说明，确定各自的历史功过。如，《唐书》记载早死的赞悉若就是藏文史料中的噶尔·赞聂多布。按敦煌藏文文献记载，赞悉若并没有早死。父噶尔·东赞宇松过世后，赞悉若接任吐蕃大论要职，685年死于西藏的堆龙德庆。其功绩归纳为：健全和完善会盟制度；巩固和健全法制制度；建立边境市场，促进经济发展。

公元650年赞普松赞干布逝世后至698年——噶氏家族铲除之间的近半个世纪内，噶氏家族完全掌有吐蕃的政治决策权。因此，在这半个世纪的蕃唐关系中，噶氏家族所起的重要作用是不可忽视的。这段时期内，蕃唐高级使臣互访频繁，特别是在发生了赞普与唐皇驾崩等重大政治事件时，相互告丧并遣使吊祭，且还有请婚的历史记载。边疆虽时有战事，但都是为了维护各自的领土和利益。总之，蕃唐之间的友好是长期的，居主导地位的，战事是偶然的、局部的，并非蕃唐关系的主流。

分析噶氏家族被铲除的历史原因时归纳有三：噶氏家族的权利过大、赞普赤都松母子的猜忌、唐朝的离间之计。在噶尔·东赞宇松的嫡系问题上，通过汉藏史料的研究，文章认为噶氏后裔在唐宋而不在藏域的论断。

关键词： 吐蕃 噶尔·东赞宇松 文献 功过

Research on *Mgar* Family in Tibet

[**Abstract**]: The article focused on the famous politician、militarist、diplomatist and Tibetan prime minister—*Mgar stong btsan yul bzung*, whose family was usually called *Mgar* family.

The article studied *Mgar stong btsan yul bzung*'s historical background, family, difference of characters, achievement and thoughts, etc. Three views incarnated the importance of the article. Firstly, writer studied *Mgar stong btsan yul bzung*'s earlier family; secondly, writer evaluated quality of *strong btsan sgam po* Tibetan society newly and consider that the society of that time was feudalistic; Thirdly, writer evaluated *Mgar stong btsan yul bzung*'s historical position and achievements newly. The article was divided into 5 chapters and 17 sections.

I. The first chapter is about *Mgar* family's name and its origin. This chapter studied their family's orgion, *Mgar stong btsan yul bzung*'s life circumstance. *Mgar* was an age-old name, the scholars had different views on its origination. Writer considered that *Mgar* came from the earliest 4 names.

II. The second chapter is about the research on *Mgar stong btsan yul bzung*. This chapter was divided into 4 sections. This chapter investigated *Mgar stong btsan yul bzung*'s historical achievements, such as fealty to Tibetan king, perfecting laws. Unifying Tibetan areas and proposing for *Tang* dynasty's princess. His achievements had greatly accelerated Tibetan dynasty's development.

III. The third chapter is about the research on *Mgar stong btsan yul bzung*'s de scents. This chapter summed up his 5 sons' historical achievements, by investigating *Tang* and Tibet literature materials.

IV. The forth chapter investigated *Mgar* family's main historical position and achievements in the bilateral relation between *Tang* and Tibet. The writer tried his best to study the reason why the *Mgar* family had been eradicated.

V. The fifth chapter investigated *Mgar* family's distribution in Tibet and *Tang* dynasty after the family's eradication. Writer considered that *Mgar stong btsan yul bzung*'s descents had gone to *Tang* dynasty.

[**Key words**]: Tibet, *Mgar stong btsan yul bzung*, *Mgar* family, Literature Materials, Historical Achievements,

དཀར་ཆག

སྒྲིབ་གཞི།	༡
ལེའུ་དང་པོ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་རུས་ཁུངས་དང་བྱིས་རྒྱུད་ལ་དཔྱད་པ།	༥
ས་བཅད་དང་པོ། མགར་ཞེས་པའི་རུས་ཀྱི་མཆེད་ཁུངས་བཤད་པ།	༥
ས་བཅད་གཉིས་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་བྱིས་རྒྱུད་བཤད་པ།	༡༢
ས་བཅད་གསུམ་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་འཆར་ཡོངས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཁོར་ཡུག་བཤད་པ།	༢༩
ལེའུ་གཉིས་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་དཔྱད་པ།	༢༩
ས་བཅད་དང་པོ། འཁྱུངས་འདས་ཀྱི་གནད་དོན་འགའ།	༣༠
ས་བཅད་གཉིས་པ། གཡོ་སྤྱོད་ཁུངས་བརྟེན་ནས་སློབ་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བབྱང་པ།	༣༧
ས་བཅད་གསུམ་པ། གཉེན་གྱི་སྐྱོར་ལེགས་ཤིང་སྤྱི་འབྲེལ་གྱི་འཛིན་ཐང་དོན་པ།	༤༧
ས་བཅད་བཞི་པ། བྱིས་སྐྱེས་འཕུས་ཆོང་དུ་བཏང་ཞིང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དོ་སྤོམ་བསྐྱར་པ།	༥༩
ས་བཅད་ལྔ་པ། རྒྱལ་ཕྱན་འབངས་སུ་བཀླག་ཅིང་མཐའ་མཆོམས་བརྟན་པོར་སྤྱང་པ།	༦༢
ས་བཅད་དྲུག་པ། མཐའ་དཔྱད་འགའ།	༧༠
ལེའུ་གསུམ་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་རིགས་སྐྱེས་ལ་དཔྱད་པ།	༨༠
ས་བཅད་དང་པོ། རིགས་སྐྱེས་དོན་འཛིན་པ།	༨༠
ས་བཅད་གཉིས་པ། མགར་བཅན་སྟོ་ཕྱོགས་སུ་བཤད་པ།	༨༤
ས་བཅད་གསུམ་པ། མགར་ཁྱིམ་འབྲིང་བཅན་བྱོད་བཤད་པ།	༩༤
ས་བཅད་བཞི་པ། མགར་སུ་གཞན་རྒྱུས་བཤད་པ།	༡༠༥
ལེའུ་བཞི་པ། མགར་ཆོང་གི་ལས་དབང་ལ་དཔྱད་པ།	༡༡༢
ས་བཅད་དང་པོ། བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཁྲོད་ཀྱི་མགར་ཆོང་གི་གོ་གནས།	༡༡༢
ས་བཅད་གཉིས་པ། མགར་ཆོང་ལ་བཀྱོན་པའི་པོའི་རྒྱ་རྒྱུན་བཤད་པ།	༡༢༥
ལེའུ་ལྔ་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་གཤུང་རྒྱུད་ལ་དཔྱད་པ།	༡༤༤
ས་བཅད་དང་པོ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་གཤུང་རྒྱུད་བོད་ནས་ཆད་ཚུལ་བཤད་པ།	༡༤༤
ས་བཅད་གཉིས་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་གཤུང་རྒྱུད་ཐང་ལ་མཆེད་ཚུལ་བཤད་པ།	༡༤༨
མཁྱེན་བྱང་།	༡༧༤
དཔྱད་གཞིའི་ཡིག་ཚགས་གལ་ཆེན།	༡༧༧
ཟུར་བཀོད།	
བཅན་པོའི་རུས་སུ་མགར་ཆོང་ནས་བྱང་བའི་སློབ་པོའི་རེའུ་མིག་	༡༨༡
མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་གཤུང་རྒྱུད་ལྟ་བུའི་རེའུ་མིག་	༡༨༢
བོད་བཅན་པོའི་སྐྱབས་ཀྱི་ས་ཁྲ་རགས་བྲིས།	༡༨༩
སྤྱོད་སྤྱོད་སྐྱབས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་གནས་ཚུལ།	༡༩༤

སྒྲིང་གཞི།

ཁ་བ་རི་བོས་ཡོངས་སུ་བསྐྱར་བའི་མགོན་པོ་དང་གྲྲིང་ས་འདི་ནི་མིའི་རིགས་ཀྱི་འབྱུང་གནས་ཤིག་ཡིན་པར་གྲུན་གྱིས་སྒྲིང་བ་བཞིན་དུ་འདུག་པས། གནའ་སྤྱོད་མེད་མེད་ནས་མིའི་རིགས་མ་ཕྱང་བ་ནས་ཕྱང་བ། སྤྱི་ཚོགས་མ་གྲུབ་པ་ནས་ཕྱུབ་པ། ལམ་ལུགས་མ་ཚུགས་པ་ནས་ཚུགས་པའི་མིའི་རིགས་འཕེལ་བའི་འགྲོས་བརྒྱད་དེ། རིམ་གྱིས་འཆོ་བ་ཀྱན་ནས་རྒྱས་ཤིང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་འབྲས་སྐྱོར་ཆེད་བའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་མ་ལག་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་དང་། མདོ་དབུས་མཐོ་སྒང་ལ་ཁ་ལོ་བརྒྱར་བའི་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་བརྟེས་པ་ཡིན། བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་དེའང་བཅན་པོ་ལྷག་རིག་ཉན་གཟིགས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ནས་མེད་ཐོར་བའི་རྒྱལ་ཕྱན་རྣམས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་མངའ་ཐང་དར་བའི་མགོ་བརྒྱམས་པ་དང་། བཅན་པོ་ཁྱི་སྤོང་བཅན་གྱི་དུས་སུ་རྒྱལ་ཕྱན་རྣམས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་ཤིང་རྒྱ་དཀར་ནག་དང་བལ་བོ་སྐགས་ཁྱིམ་མཚེས་གསར་རྟེན་ལ་འབྲེལ་འདྲིས་ཀྱི་ལམ་ལ་ཁྱེད་པར་མ་ཟད། ཡ་སྤིང་འཛིན་མའི་ཁྱོན་ནས་མདོན་པར་འཕགས་ཏེ་ཁྱིམ་མཚེས་རྒྱལ་ཁབ་ཁྲོད་ན་འགྲན་སྒྲུ་མེད་པའི་ལྷ་སྤྱང་ལྷ་བུའི་འཛིན་ཐང་བསྐྱུན། ཏག་ཏག་སྐབས་དེ་དག་ལྟེ་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་གྲུན་ནས་དར་བའི་སྐབས་དེ་དག་དུ། མགར་ཞེས་པའི་དུས་རྒྱུད་ལས་ཕྱང་བའི་སྤྱོད་གྲོས་ཀྱི་ཆལ་མཐོ་ལ་དཔའ་བོས་དག་མཐོན་པའི་སྤོང་པོ་མང་དུ་བྱུང་བ་དང་། དེ་ལས་མི་ལྷན་ལྷན་རིམ་པར་སྤོང་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་འཁུར་ནས་མཐའ་དག་བཅོམ་ཞིང་ནང་གི་ཆོས་སྤུབ་ལྟེ་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་ལ་སྤྱི་བསྐྱབས་པ་རེད། རྒྱ་པར་དུ་མགར་རྟེན་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་ཁོང་གི་བུ་ཆ་རྣམས་ཀྱིས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་ཐང་རྒྱ་བརྒྱུད་པ་དང་སྤྱི་བརྟན་ལ་འབངས་བདེ་བའི་ཆེད་དུ་རང་ཅུས་ཡོད་དགུ་བཏོན་ནས་བྱས་ཆེས་སྒྲུབ་མེད་པ་བཞག་པར་བརྟན་དུ་མེད་ཀྱང་། ཐ་མར་གཉེན་བསད་སྤུན་ལྷེ་བས་ཀྱི་སྤྱོད་འབྲས་ཀྱིས་བཅན་པོའི་ཆབ་སྤྱིད་ལྟེགས་དུ་ནས་མཐུག་བསྐྱེལ་བ་ཡིན་པས། ཁྱིམ་རྒྱུད་འདི་ལ་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་དབྱེད་པ་གཏོང་རྒྱ་ནི་བཅན་པོའི་དུས་རབས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་རྒྱུའི་གཙོ་གནད་ཅིག་ཡིན་པར་མཐོང་ནས། མགར་རྟེན་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གཙོ་བྱས་པའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་འདི་ལ་དབྱེད་པ་བཏང་ཁུལ་བྱས་པ་ཡིན། གཤམ་ནས་ཚུམ་འདི་འབྲི་བའི་དགེ་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་བྱི་ནང་གི་ཞིབ་འཇུག་གནས་ཚུལ། འབྲི་ཐབས་སྐགས་མདོར་ཅམ་ངོ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ལ།

ཚུམ་འདི་འབྲི་བའི་དགེ་བ། སྤོང་ཆེན་པོ་མགར་རྟེན་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཞེས་རྒྱུད་ལ་གྲགས་ཤིང་ཕྱོགས་མི་རྣམས་པོའི་དག་ལ་རྒྱན་དུ་སྤྱིང་བཞིན་པའི་སྤོང་བཀའ་དྲིན་ཅན་འདི་ནི་བོད་བཅན་པོའི་དུས་རབས་ཀྱི་མགར་ཆེད་གི་གཙོ་བྱར་མི་ལྷན་ཡིན་ལ། དབྱེད་ཚུམ་འདིའི་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་གཙོ་བོ་ཡིན། སྤོང་ཆེན་པོ་འདི་དང་འབྲེལ་བའི་དབྱེད་ཚུམ་ཁག་ཅིག་མཐོང་ལམ་དུ་ཡོད་ཀྱང་། ཁྱིམ་རྒྱུད་འདིའི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱབ་སྐྱོང་ས་དང་། དུས་རྒྱུད། མི་གཤིས། བསམ་སྒྲི། མཛད་འཕྲིན། རིགས་སྐྱས་བཅས་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་ཞིབ་འཇུག་གཏིང་ཟབ་གྱིས་འབྲས་ཆེད་ཞིང་གསོང་བོར་བརྗོད་པ་ད་བར་དུ་མ་མཐོང་བས། ཁོ་བོས་བརྗོད་ཡིག་ཆ་ལ་སྤོང་རྒྱུད་གི་གོ་སྐབས་བཟང་པོ་འདི་དམ་འཛིན་གྱིས་རྟོ་རིང་ཡི་གེ་དང་། བྲག་བརྗོད་ཡི་གེ་དུན་དྲུག་ཡིག་ཆ་གས། ལོ་རྒྱུས་ཆོས་འབྱུང་སྐགས་ལ་གཞི་བཅོལ་པ་མ་ཟད། ད་དུང་རྒྱ་ནག་དང་བལ་བོའི་ཆེད་སྤུབ་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཁུངས་གཏུགས་ཏེ་མགར་རྟེན་བཅན་ཡུལ་སྐྱོགས་ཡོངས་ནས་དབྱེ་ཞིབ་གྱིས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ངོ་མའི་དུ་ཡོལ་འབྲེད་རྒྱུའི་ལས་ལ་འབད་པ་ཡིན་ལ། དེའི་དགེ་བ་ནི་མདོར་ན་གསུམ་

ཉེ། གཅིག་རྒྱ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཡབ་སྲས་ལ་ཞིབ་འཇུག་པ་ཞིབ་བྱས་པ་བརྒྱད་སྐབས་དེའི་བཅན་སྟོན་
 འབྲེལ་བ་དང་སྤྱི་ཚོགས་སྤྱིག་གཞི། སྟོན་པོའི་ཐོབ་ཐང་དང་ལམ་ལུགས། བྱིས་མཆོས་རྒྱལ་ཁབ་བར་གྱི་འབྲེལ་བ།
 བྱད་པར་རྒྱ་མགར་སྟོང་གི་སྤྱི་ཚོགས་གནས་བབ་སྤྲེལ་གསལ་བཤད་ཅི་ཐུབ་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་པ་འབྲུས་ཆང་
 དང་ཐུན་སྲུང་ཚོགས་པར་འགྱུར་བའི་རྒྱ་བསྐྱབ་རྒྱ། གཉིས་སྤྱི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་སྲས་ལ་ལུགས་དང་མཐུན་པར་
 གདེང་འཛིན་དང་ལོ་རྒྱུས་ཐོབ་ཐང་སྤྲད་ནས་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱ་སྐབས་ཀྱི་བྱིས་རྒྱུད་ལ་ཞིབ་འཇུག་འབྲུས་ཆང་……
 མེད་པའི་སྟོང་ཆ་སྟོང་རྒྱ། གསུམ་རྒྱ་རྒྱས་རབས་བརྒྱན་པ་ནས་བརྒྱད་པའི་སྐབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤང་ཚུལ་ངོ་མ་དེ་གསལ་
 ལེ་བ་ཞིག་སྟོག་པ་པོ་ནམས་ཀྱི་མིག་མཐུན་རྒྱ་བཞག་ནས། རྒྱན་འབྲུམས་སྤྱི་མང་བའི་ནོར་འཁྲུལ་ཆེན་པོ་དེ་བོད་
 བཅན་པོའི་རྒྱས་རབས་ལས་སྟོང་བཅན་སྐམ་པོའི་རྒྱ་སྐབས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ནི་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་……
 ཡིན་པར་སྤྱི་བའི་ནོར་འཁྲུལ་རྒྱུད་སྤྲེལ་ནས་འབྲིན་རྒྱ་དང་ཆབས་ཅིག་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་འཇུག་ལ་མོས་པ་ཆོར་པན་ཚུན་……
 སྟོབ་སྟོང་གི་གོ་སྐབས་བསྐྱབ་རྒྱ་བཅས་ལ་དམིགས་པ་ཡིན།

རྒྱལ་ཁབ་བྱི་ནང་གི་ཞིབ་འཇུག་གནས་ཚུལ། བྱིར་བྱི་རྒྱལ་ལ་མཆོན་ན། རྒྱས་རབས་ཉི་ཤུ་བའི་རྒྱས་འགོར་དབྱིན་ཇིའི་
 སི་ཐན་དབྱིན་(M.A.Stein, 1862—1943)དང་ཟླ་རན་སའི་པའོ་ཞི་ཏུ་ (Paul Pelliot 1878—1945) སྤྲེལ་གྱིས་……
 བསྐྱད་མར་རྒྱན་ཏོང་ཡིག་ཆ་གསལ་འཁོར་ཆེན་བྱི་རྒྱལ་ལ་འབྱེར་བ་ནས་བཟུང་། བྱི་རྒྱལ་རྒྱ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་……
 མཐོང་ཆེན་གྱིས་བོད་རིག་པ་ཞེས་རིག་ཆེན་གསར་བ་ཞིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་ཆ་ལྡན་དགུང་རྒྱ་འབྱར་བ་
 དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་མོས་ཤིང་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་ཡང་མང་དག་ཅིག་བྱུང་ཡོད་དེ། དབྱིན་ཇིའི་ཐོ་མ་ཟེ་
 (F.W.Thomas, 1867-1956)དང་། ཟླ་རན་སའི་ཏེ་མེ་མེ་(Paul Deméville, 1894—1979)དང་ཟུ་ཐེ་ཨན་(Rolf Alfred
 Stein, 1911-1999)། ཞོན་ཡ་ལའེ་ཡི་ཟེ་རིས་(G.Uray, 1921—1991)། འཇར་པན་གྱི་ཡ་མ་སྒོ་འུ་ཆེས་ཇི་ཡིས་ཏེ་(山口
 瑞凤 1926—)སྤྲེལ་གྱིས་མཆོན་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་མཁན་པོ་མང་པོ་བྱུང་ནས།
 བཅའ་མས་ཆོས་སམ་དཔུང་རྩོམ་གང་མང་སྤེལ་ཏེ་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱ་སྐབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ངོ་མ་གསལ་ཇེན་དང་སྤྱི་ཕྱོད་
 བྱས་སམ་བྱེད་བཞིན་པས་བཀའ་བྲིན་རབ་རྒྱ་ཆེ་བའི་ཡུལ་རྒྱ་གནས་མོད། འོན་ཀྱང་། བཅན་པོའི་རྒྱ་སྐབས་ཀྱི་ལོ་
 རྒྱུས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཞར་མགར་ཆང་གི་ཆ་ཙམ་སྤོང་བ་ལས་ཆེད་བརྗོད་ཀྱི་བཅའ་མས་ཆོས་ད་རྒྱུང་མཐོང་ཡུལ་རྒྱ་
 མ་གྱུར།

རྒྱལ་ནང་ལ་མཆོན་ན། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་ལས་རུན་ནེ་ཆང་(仁耐强) དང་།
 དབང་རྒྱལ་(王尧)། བསོད་ནམས་སྤྱིད་(陈践)། ཏོང་པུ་ཟུན་(黄布凡)། སྤྲེལ་ནས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་བརྟེན་ཡིག་ཆར་
 ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཞར་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་སྲས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་མདོར་ཙམ་སྤོང་ཡོད་པ་དང་། བྱད་པར་རྒྱ་སྤྱི་
 ཞབས་སྤུ་ཅེན་རུན་(苏晋仁) གྱི་《བོད་ཐང་རྒྱ་སྐབས་ཀྱི་མགར་གྱི་བྱིས་རྒྱུད》 ཅས་པ་དང་ཞིན་གོ་ཆེན་(陈
 国灿) གྱི་《ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་རྒྱ་སྟོན་(མགར་) གྱི་བྱིས་རྒྱུད་དང་དེའི་འབྱུང་ཁུངས་》 ཞེས་པ། ཐན་ལེ་རུན་
 (谭立人) གྱི་《མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་རྒྱུད་པས་ཐང་ནས་དཔོན་འགན་འཁུར་ཚུལ་ཁུངས་བརྒྱུས་》 ཞེས་པ། ཞའེ་
 ཅུང་གིན་(薛宗正) གྱི་《མགར་གྱི་བྱིས་རྒྱུད་དང་བོད་གཏོགས་རུབ་ཕྱོགས་བྱུ་བུའི་བྱིད་དོན་སྟོན་》 ཞེས་པ་
 སྤྲེལ་གྱིས་མཆོན་པའི་དཔུང་རྩོམ་ཁག་ཅིག་གིས་ཐང་བོད་ལོ་རྒྱུས་དང་འབྲེལ་ནས་མགར་སྟོང་བཅན་གཙོ་བྱས་

པའི་མགར་ཚང་གི་སྤྱི་ཚོགས་གོ་གནས་དང་། གནས་བབ། མི་རྒྱུད་ཐང་ལ་མཆེད་ཚུལ་སྐོས་སྤྲོད་ཀྱི་ལྷན་ཚུགས་ལ་
བརྟེན་ནས་ཞིབ་འཇུག་གང་ལེགས་བྱས་ཡོད་པས་ཁོ་པོའི་ཞིབ་འཇུག་ལ་ཆང་གཞི་ལེགས་པོ་བཏིངས་ཡོད། འོན་
ཀྱང་ཁོང་ཚོས་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཚགས་ཁོ་ན་གཙོ་བོར་བཟུང་བ་དང་པལ་ཆེར་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གོ་གནས་དང་མི་
རྒྱུད་རྒྱུད་ལ་ཡིག་ཚོགས་མང་དུ་སོང་བས་ད་དུང་ཞིབ་འཇུག་གཏིང་ཟབ་མོ་བྱེད་འོས་པར་སྟམ།

པོད་རང་ལ་མཚོན་ན། གནས་བབ་ད་ལྟའི་བར་བྱོན་པའི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བཙུན་པའི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཚོས་འབྲུང་ཚུལ་
དུས་སྤྱི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནི་གཡོལ་ཐབས་མེད་པའི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་གཤིས་རྒྱས་བསྟན་
ཅི་རིགས་སུ་གསུངས་འདུག་ལ། དེ་དག་དུ་ཁོང་དང་འབྲེལ་བའི་དག་རྒྱུན་དང་གཏམ་རྒྱུད་ལོ་རྒྱུས་ལྟ་བུར་བྲིས་
པའང་མང་ཞིང་རིགས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་དུ་བཞོད་པ་ཤིན་ཏུ་དཀོན། དེར་རབས་སུ་འདྲེན་བཅན་པོའི་ལོ་
རྒྱུས་སྤྱི་བཙུན་པའི་མགར་ཚང་མདོར་ཅམ་སྤོང་བཅའ་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་མི་རྒྱུད་དང་བསམ་སྟོན་
མཛད་རྗེས། རིགས་སྤྱི་ཚོགས་དང་ལས་མཐའ་བཅས་སྤྱི་གསལ་ཡོངས་ལ་ཆེད་དུ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པའི་བཅའ་སྟོན་ཚོས་མེད་ལ།
དཔུང་ཚོམ་ཡོད་ཀྱང་གྲངས་ཤིན་ཏུ་ཉུང་སྟེ། ཞིབ་འཇུག་པ་ཆབ་འགག་རྟ་མགོན་ལགས་ཀྱི་《སློན་པོ་མགར་སྟོང་
བཅན་གྱི་མཛད་རྗེས་སྟོར་ཅུང་ཟད་དཔུང་བ་》 ཞེས་པ་དང་། སློན་སྤྱི་གནས་ལྟ་བུ་གྱི་《སློན་ཆེན་མགར་དང་
ཁོང་གི་བུ་རབས་ཚོ་རྒྱུད་ཀྱི་མཛད་འཕྲིན་ཆེ་མོང་ཅམ་བཟོད་བ་》 ཞེས་པ། བན་དེ་སྟོན་གྱི་《མགར་སྤྱི་
འབྲིང་བཅན་བོད་ཅེས་པའི་མིང་ལ་རགས་ཅམ་དཔུང་བ་》 བཅས་སྐོས་ཁ་ཤས་ལས་མེད་པ་དང་། ཡོད་པ་ནམས་
ཀྱང་མཛད་རྗེས་གསལ་བཤད་བྱེད་རྒྱ་གཙོ་བོར་བཟུང་བ་རེད། མདོར་ན། རྒྱལ་ཁབ་བྱིན་དང་གནའ་དེར་གང་
ནས་བལྟས་ཀྱང་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་སྤྱི་ཚོགས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ནི་ཆ་ཅམ་དང་། རིགས་ཅམ། འགོ་བཅའ་སྟོན་པ་
ཅམ་ཡིན་བྱིར། དཔའ་ཞིང་མཛད་པའི་སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་སྤྱི་གསལ་ཡོངས་ནས་འབྲས་སྟོ་
ཚང་བ་དང་ལུང་རྒྱལ་ལ་བརྟེན་ཞིང་རིགས་པ་རྒྱ་མཚན་དུ་བཞོད་ནས་གསོང་བོར་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་རྒྱ་ནི། རང་རེའི་
ལོ་རྒྱུས་རིག་པ་དང་བརྟེན་ཡིག་ཚོགས་ལ་སྤྱི་བཙུན་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་ཀྱན་གྱིས་གཡོལ་ཐབས་མེད་པའི་
འོས་འགན་དུ་གྱུར་ཡོད།

འབྲི་ཐབས། དེ་ཡང་། ས་པཎ་གྱིས། ཐུབ་པའི་གསུང་དང་མི་མཐུན་པའི། རྣམ་པར་བཤད་པ་འགའ་ཞིག་མཐོང་། །
དེ་འདྲའི་ལུགས་ཀྱི་ཐུབ་མཐའ་ལ། རྟེན་འཐད་དང་མི་འཐད་ཅེས། ལུང་དང་རིགས་པས་རྣམ་པར་དཔུང། རྟེ་ལ་
འགའ་ཞིག་ལེགས་ཞེས་ཟེར། འགའ་ཞིག་མི་འཐད་ཅེས་སུ་སྟེ། འོན་ཀྱང་འཐད་དང་མི་འཐད་པ། ཤེས་རབ་ལྡན་
པས་ལེགས་པར་དཔྱད། གལ་ཏེ་རིགས་པས་འཐད་ན་ཟུང་། རྟེ་ལྟ་མེན་ན་དོར་བར་བྱ། ལེན་ཡང་ལུང་དང་རིགས་
པས་ཟུང་། ལུང་ཡང་དེས་དོན་ཚད་མར་གཟུང་། ལུང་བའི་དོན་ལ་ཡིད་མ་རྟོན། རིགས་པའང་དངོས་པོ་སྟོབས་མེད་
ལྷགས་གཟུང་། རིགས་པ་ལྟར་སྤྲོད་པོ་མེད། རྟེ་ལྟར་དཀོངས་པ་བཏགས་ནས་ནི། ཟུང་དོར་བྱེད་པ་མཁས་པའི་
ལུགས། ཞེས་གསུངས་པ་དང་། རྟོ་སྤྱིས་དགོ་བཤེས་གྱིས་ཀྱང་། ལུང་གི་རྒྱལ་ཆེན་མེད་པའི་རིགས་འཆལ་དང་། །
རིགས་པའི་སྤྱི་བཙུན་མེད་པའི་ལུང་སྐྱམ་གཉིས། གཤོག་ཡ་ཆག་པའི་བྱ་བཞིན་འཕྱར་མི་ལུས། ལུང་རིགས་གཉིས་
འཛོམས་མཁའ་ལྡིང་དབང་པོར་མཛོད། ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་དུ་ཚོམ་འདིའི་འབྲི་ཐབས་གཙོ་བོའང་ལུངས་ཐུབ་
གྱི་ལུང་དང་བརྟེན་ཤིགས་ལ་བོར་གཙོད་པའི་རིགས་པ་ལ་བརྟེན་རྒྱ་སྟོན་མ་དགོས་ལ། ལུང་དང་རིགས་པ་དེ་ལའང་

དཔུང་པ་གསུམ་གྱི་སྒོ་ནས་ཡིད་ཆེས་པར་མཐོང་བ་ལ་ཁྲུངས་བཙལ་བའི་ཉིང་། ཚད་སྒྲུབ་དངོས་གཙུག་བའི་ལྷ་རྒྱས་
 གྱི་ལྟ་བུ། ཡིག་ཚགས་རིག་པ་དང་། ལྷ་རྒྱས་རིག་པ། མིའི་རིགས་རིག་པ། དམངས་སྒྲིལ་རིག་པ་བཅས་ཀྱི་གཞུང་.....
 ལུགས་དང་ཞིབ་འཇུག་གི་དཔུང་ཐབས་ཙམ་བར་བཟུང་བ་མ་ཟད། བྱི་བྲག་ཏུ་གཞུང་ལུགས་དང་ལག་ལེན་བྱུང་འབྲེལ་
 དང་། དངོས་སུ་རྟོག་དཔྱད་དང་ལྷ་རྒྱས་ཡིག་ཚང་བྱུང་འབྲེལ། གཞན་གྱི་དཔུང་པ་དང་རང་གི་ཞིབ་འཇུག་བྱུང་...
 འབྲེལ། མཁས་པར་དོགས་གནས་འདྲི་རྒྱ་དང་དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་རག་རྒྱན་བྱུང་འབྲེལ་བཅས་ཀྱི་བྱིད་ཐབས་བཅད་སྤྱད་
 བྱས་ཞིབ་འཇུག་པ་སྔ་མ་ནམས་ཀྱི་དཔུང་འབྲས་ཆང་གཞི་བྱས་ཏེ་རང་ལུས་ཅི་ཡོད་ཀྱིས། དོན་འདུས་ཤིང་སྒྲིག་གཞི་
 མ་འབྲུག་པ། ཆོག་ཏུ་ཞིང་གནད་ལ་ལུགས་པ། ལ་གསལ་ཞིང་བསྐྱར་སྒྲིལ་མེད་པའི་དཔུང་ཚོམ་ཚད་ལྡན་ཞིག་ལ་
 བཞེན་ནས་དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་བརྒྱད་པའི་སྐབས་ཀྱི་ཐོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་བྱུར་རམ་ཆ་ཞིག་གི་བཞེན་རས་རོ་
 མ་བསྐྱེད་ཅི་བྱུང་གྱི་ཀུན་སྒྲོང་ནམ་དག་གིས་ཀུན་ནས་གཡོས་ཏེ་འབད་པས་འབྲི་ཁུལ་བྱས་པའོ། །

ལེན་དང་པོ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་རུས་ཁྲུང་ས་དང་བྱིས་རྒྱུད་ལ་དཔྱད་པ།

ས་བཅད་དང་པོ། མགར་ཞེས་པའི་རུས་ཀྱི་མཆེད་ཁྲུང་ས་བཤད་པ།

མགར་ཞེས་པའི་མ་སྟང་ནི་སྤྱིར་བཏང་དོན་མང་པོ་ལ་འཇུག་ཀྱང་འདིར་སྤོང་བར་བྱ་བ་ནི་རུས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་ལ་
འཇུག་པ་དང་། དེ་ཡང་རུས་ཆེན་བཞི་འཕམ་མི་བྱ་གདོང་དུ་གྲགས་མཆེད་པའི་བོད་གདོང་མའི་རུས་ཆོན་གཙོ་བོ་གས་
ཤིག་ཡིན་ཏེ། རུས་རྒྱུད་འདི་ལས་བྱུང་བ་ཁག་ཅིག་གིས་རྒྱལ་ཐུན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་སྐབས་ནས་སློན་གྱི་གོ་གནས་
བཟུང་སྟེ་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཚུད་ཡོད། ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་^{PT1386} ཏུ་རྒྱལ་ཐུན་སེལ་མའི་རུས་ཀྱི་རྩི་བོ་
དང་སློན་པོའི་མཆོན་བརྗོད་པའི་སྐབས་སུ། “ཡུལ་ངས་པོ་ཁྲ་སུམ་ན། རྩི་དགུག་གི་འེ་བེ་པོ་རྩི། སློན་པོ་མགར་དང་
མཉམ་གཉིས།”^① ཞེས་མགར་གྱི་རུས་ཅན་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྟེགས་བུར་འཛེགས་པ་བཀོད་ཡོད་པར་མ་ཟད། ད་དུང་བོད་
སྤྱི་ལ་དབང་བའི་རྩི་བོ་གཉེན་ཁྲི་བཅན་པོ་ནས་འདུས་སྲོང་མང་པོ་རྩིའི་བར་དུ་རུས་མགར་ཅན་གྱི་སློན་ཆེན་པོ་ལ་
རིམ་པར་བྱུང་བ་བཅས་ཀྱིས་ཀྱང་མགར་ཞེས་པ་ནི་བོད་གདོང་མའི་རུས་ཆོན་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། བོད་གནའ་
རབས་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཆབ་སྲིད་ཐད་གོ་གནས་གལ་ཆེན་བཟུང་བའི་རུས་ཆོན་ཞིག་ཡིག་པའང་ར་སྟངས།

ཡི་གེ་འབྲི་ཚུལ་གྱི་ཐད་ནས་སྤོང་ན་རུས་ལ་འཇུག་པའི་སྐབས་སུ་མགར་དང་འགར་གཉིས་དབྱེར་མེད་དུ་
བཀོལ་ཆོག་སྟེ། དཔེར་ན། 《ཆོས་འབྱུང་ཆེན་པོ་བསྟན་པའི་རྒྱལ་མཆོན་ལྷེན་ཅོ་སྤྲུལ་གྱི་མཛད་པ་》 ཞེས་པར་འགར་
སྟོང་བཅན་ཡུལ་གཟུང་ས་ཞེས་དང་། འགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ། འགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་ཆོད་ཅེས་སྟགས་མགར་གྱི་
དོད་དུ་འགར་བྲིས་པ་དང་། བསྟན་པ་བྱི་དར་གྱི་བྱིས་སུ་བཅུམས་པའི་ 《བཤད་མཛོད་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་》 དང་།
《རྩི་འབངས་རྣམས་ཀྱི་རིགས་རུས་གསལ་བའི་སློན་མེ།》 《བོད་མི་བྱ་གདོང་དུ་གྲགས་མཛོད་མེ་ཏོག་སྟེང་ཆལ་》
སྟགས་སུ་རུས་ཆེན་བཞི་འཕམ་དུ་གྱི་ནང་ཆོན་བརྗོད་སྐབས་འགར་ཡིག་བྲིས་ཡོད་པ་དང་། དེ་མིན་ 《ཆོས་འབྱུང་
མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》 དང་། 《དེབ་ཐེར་སྟོན་པོ།》 《ཆོས་འབྱུང་དཔག་བསམ་སྟོན་བཟང་》 སྟགས་སུ་འགར་
ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་འགར་དམ་པ་སྟགས་གསང་སྟགས་རྟིང་མའི་བྲམ་བརྒྱུད་པ་སྤོང་སྐབས་མཐའ་གཅིག་དུ་
འགར་ཞེས་བྲིས། འོན་ཀྱང་ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་ལས་ 《དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་》 དང་། 《འོ་ལྷེ་སྤྱི་རྒྱལ་པོའི་སློན་
པོ་ཆལ་ཅན་རིམ་བྱོན།》 《བཅན་པོ་སྲོང་བཅན་སྐམ་པོའི་མཛད་རྣམ་ཏུང་བསྟུས་》 སྟགས་སུ་མགར་ཁྲི་སྤྱི་འཛི་
སྟན་དང་། མགར་སྟོང་ཅན་ཡུང་བྱུང་། མགར་སྟ་བྱ་རི་བྱུང་སྟགས་མགར་ཡིག་ཁོ་ན་བྲིས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན།
མགར་དང་འགར་གཉིས་ཀྱི་དོན་ལ་ཁྱད་པར་མེད་པར་སྟན་མོང་གིས་རུས་ཆོན་གཅིག་སྟོན་པ་གཉིས་སྟེ། རྩི་རབས་
ཀྱི་ལ་རྒྱས་དེབ་ཐེར་སྟགས་སུ་སྐལ་སྐྱ་དང་དགའ། སྐལ་སྐྱ་དང་དགའ། རྩི་ལ་གདོང་དང་རྩི་ལ་སྐྱ་དང་དགའ།
བཅས་དབྱེར་མེད་དུ་འབྲི་བ་སྟགས་འབྲི་ལུགས་མི་མཐུན་པ་སྐྱ་ཆོགས་ཡོད་པ་དང་འདྲ་སྟེ་དོན་ལ་དབྱེ་བ་མེད་དོ། །
དེ་ཡང་ཡི་གེ་འབྲི་སྤྱི་བྱུང་རིམ་གྱི་ཆོན་པ་བསྟན་ན་བོད་གདོང་མའི་རུས་སུ་རུས་ཆོན་མཆེད་སྐབས་དག་རྒྱན་ཅན་
ལས་ཡི་གེ་འཕམ་དག་ཡིག་འབྲི་བའི་སྤྱི་ལ་མ་བྱུང་བ་དང་། ཡི་གེའི་སྤྱི་བྱུང་རྩིས་མགར་ཞེས་པའི་སྤྱི་དེ་ཉིད་ཡིག་
གཟུགས་སུ་སྟོག་མར་པབ་དུས་མགར་ཡིག་ཉིད་བྲིས་པར་ངེས་ལ། དེ་ནས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་འཁྱུར་ལྷོག་གི་དབང་
གིས་རིག་གནས་ལ་གོད་ཆག་ཆེན་པོ་ཐེབས་པ་དང་བསྟན་པ་བྱི་དར་ཏེ་རིག་གནས་སྤྱིར་གསའི་སྐབས་ནས་མགར་

① གཉེན་གོང་དགོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༥

ཡིག་གི་དོན་དུ་འགར་ཡིག་འབྲི་བའི་སྒྲིལ་བྱུང་བ་ཡིན་ནམ་སྒྲིལ་བའི་སྒྲོ་དབང་མེད་དུ་སྒྲིལ་ལ། བོད་ཀྱི་སྒྲིལ་ཆེན་པོ་
མགར་སྒྲོང་བཅོན་ཡུལ་བྱུང་དང་ཁོང་གི་བྱིམ་རྒྱུད་བརྗོད་སྐབས་མགར་ཡིག་འབྲི་བ་དང་། འགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་
བཟང་པོ་དང་འགར་དམ་པ་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི་བྱིམ་རྒྱུད་བརྗོད་དུས་འགར་ཡིག་འབྲི་བའི་སྒྲིལ་རྒྱུན་ཉར་ཆགས་པས།
ལྷན་ཆེད་ལ་རུས་མི་འདྲ་བའི་སྤང་བ་ཞིག་ཤར་ཡང་དོན་དུ་དེ་ལྟར་མ་ཡིན་ཏེ། འགར་དང་མགར་གཉིས་ནི་ཐ་སྐད་
གཅིག་གི་འབྲི་ཚུལ་ཐ་དད་པ་ཡིན་པ་ཤེས་དགོས།

དེའང་མགར་ཞེས་པ་ནི་རྩ་བའི་རུས་ཆེན་གང་ལས་མཆེད་པར་དབྱེ་ཞིབ་རགས་ཅམ་བྱེད་པ་ལ། རང་རེའི་
གནའ་རབས་རུས་མཛོད་དང་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་སྐགས་སུ་རྩ་བའི་རུས་ཆེན་ལ་དབྱེ་ཚུལ་བཞིའམ་ལྔ། དུག་དང་
བདུན་སྐགས་གསུངས་ཡོད་དེ། 《རྩ་བོད་ཡིག་ཚང་ཆེན་མོ་》 ནུ། “སྤུ་ལྷག་མིར་གྱུར་པ་ནམས་རེ་མང་དུ་སྤོང་ནས་
འབྲུ་ལ་མ་འཆམ་པར་ཆོ་བཞིར་བགོ་བས། སེ་དང་། ལྷ་དང་། རྟོང་དང་། རྩོང་དང་བཞི་ལ་མི་བྱ་རུས་བཞི་ཟེར། བོད་
མི་པལ་ཆེ་བ། རུས་ཆེན་བཞི་པོ་འདི་ལས་གྱེད་པར་བྱེད་དོ།^①” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། 《བོད་མི་གདུང་དུག་གི་རུས་
མཛོད་མེ་ཏོག་སྐྱེད་ཚལ་》 ནུ། “ལྷོང་ཆེ་གཉན་ཅན་ཞེས་རྒྱལ་ཆེན་མི་བཞི་སྐགས་བྱུང་བ་ཆེས་གཉན་ཆེ་ལ། འབྲུ་བྱས་
པ་ཅན་ཞེས་དག་ལ་གྲོད་པ། ལྷ་ཡིག་ཚང་ཅན་ཞེས་སྤོང་གཉིར་ལ་མཁས་པ། ལྷ་མིང་ན་ཅན་ཞེས་བྱུག་དཔལ་ཆེ་བ།
ཞིང་པོ་སྤོང་ཞེས་པ་ལྷ་ཡི་རིགས་དང་ལྷ་ལ་རུས་ཆེན་ལྟེ་ལྟེ་ཟེར།^②” ཞེས་གསུངས་ཡོད་ལ་དེ་རུ་འབྲུ་ནི་རྟོང་ལ་
གཏོགས་པ་དང་། ལྷ་ནི་ལྷ་ལ་གཏོགས་པ། ལྷ་ནི་བསེ་ལ་གཏོགས་པས་རུས་ཆེན་བཞིའི་བྱེ་བྲག་པའི་སྤོང་དུ་ལྷ་རིགས་
སྒྲོ་བཞན་ནས་ལྟེ་ལྟེ་དང་ས། ཡང་རུས་མཛོད་དེ་ལས་ལྟེ་ལྟེ་སྤོང་དུ་དབང་ཡི་ཆེན་དང་རྒྱ་ཡི་ཆེན་བཞན་ནས་རུས་
བདུན་དུ་གསུངས་ཤིང་དབྱེ་ཡོད། 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》 ནུ། “བོད་ཀྱི་མི་བྱ་རིགས་བཞི་ཞེས་སེ་
དང་རྩ་ལྷོང་དང་རྟོང་གིས་རུས་ཆེན་བཞི་བྱུང་བར་གྲགས་ཤིང་ཡང་དབྱ་དང་འབྲུ་བཞན་ནས་མི་བྱ་རིགས་དུག་
དུའང་གྲགས་པོ་^③” ཞེས་རྩ་བའི་རུས་ཆེན་དུག་གི་འདྲེན་ཚུལ་བཞན་པ་སྐགས་ནི་རུས་ཀྱི་རྩ་བའི་དབྱེ་ཚུལ་གྱི་ནམས་
གངས་ཅམ་ཡོངས་གྲགས་བཞིན་རྩོད་བྱས་པ་ཡིན་ལ། གཞན་ཡང་འདྲེན་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་ཁ་ཤས་སྤང་ཡང་
སྐབས་སུ་མ་བབ་པས་ཞིབ་དུ་མ་དྲངས། དེས་ན་མགར་ནི་རུས་ཆེན་དེ་དག་ལས་གང་ལ་གཏོགས་སམ་ངོས་འཛིན་
བྱུང་བམ་ཞེ་ན། རང་རེའི་ཚུན་བྱོན་མཁས་པ་ནམས་ཀྱིས་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ནས་ངོས་འཛིན་གནང་ཡོད་དེ། མདོར་ན་ལྷ་
རིགས་སྒྲོ་ལས་མཆེད་པ་དང་རུས་ཆེན་རྒྱ་ལས་མཆེད་པ་བཅས་རིགས་གཉིས་སོ། །

ལྷ་རིགས་སྒྲོ་ལས་མཆེད་པའི་ཚུལ། ལྷ་རིགས་སྒྲོ་ལས་མཆེད་པར་བརྗོད་པ་ནི་གྲགས་ཆེ་བའི་འདོད་ཚུལ་ཞིག་
ཡིན་ལ། 《སྤེད་གེ་རྒྱལ་རབས་》 ནུ། “བོད་ཆེན་ལྷོངས་ཀྱི་འགྲོ་བ་འདི་དག་ཀྱང་། ལྷ་འབྲུ་སྒྲོ་གདོང་བཞི་ལས་ཆད་
མོད་ཀྱང་། འདི་དག་ཀྱང་གྱི་ཞང་པོར་འོས་པ་ཡི། ཆོ་རིང་གནམ་གྱི་མཐོངས་ནས་འོད་གསལ་ལྷ། བསམ་བཞིན་མི་ཡི་
རྩེ་བོར་ཐེབས་པ་ཡི། ཞང་པོ་ལྷ་སྤེད་ཀར་པོ་སྒྲོ་རིགས་ལས། ཆད་དེ་རྟོང་སྤང་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་ནང་ནས། རྩ་ཆེན་རྒྱལ་
མོ་ཆོ་ཆེན་བཅོ་བརྒྱད་ལས། ཞེས་སྐགས་མདོར་བཞན་བརྗོད་པ་ཡི་བཟང་པ། མན་ཆད་རིམ་སྒྲིལ་འབྱུང་དང་བཀའ་

① དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། རྩ་བོད་ཡིག་ཚང་ཆེན་མོ།_{MI} མི་ཚོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩ ༡༢༩—༡༣༡
② ཀྱི་ལུང་བཀ་ཤིས་རྒྱ་མཚོ་སྐགས། བོད་མི་བྱ་གདོང་དུག་གི་རུས་མཛོད་མེ་ཏོག་སྐྱེད་ཚལ།_{MI} མཚོ་སྤོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༢.༩ ༩—༩
③ དཔལ་པོ་གཞུག་ལག་ཤེང་བ། ཆོས་བྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་_{MI} མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩ ༡༥༩

ཅིག་གི་ལྟ་བ་བཅས་གསལ་བོར་བཏོད་ཡོད་པར་མ་ཟད། ལྟ་རིགས་སྒོ་དང་སྒྲིའི་རིགས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བཞེད་པ་
འདི་སྐོར་གསལ་བོར་མཁར་རྩས་སྒོ་ལས་ཆད་པ་དང་སྒྲིའི་འབྱུང་ཁུངས་སྒྲིའི་བརྒྱུད་པ་ཡིག་ཆ་དང་བཞེན་རྩིས་དགས་ཅམ་
ཞུ་བའོ།

རྩས་ཆེན་སྒྲིལ་ས་མཆེད་པའི་ཚུལ། མཁར་ཞེས་པ་དེ་ཙམ་བའི་རྩས་ཆེན་སྒྲིལ་ས་མཆེད་པ་ནི་ལྟ་བུ་དག་
དབང་སྒྲིལ་ཆོག་གིས་མཛད་པའི་ «རྩེ་འབངས་རྣམས་ཀྱི་རིགས་རྩས་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་གསལ་བའི་སྒྲིལ་མེ» སྐོར་གསལ་
སྒྲིལ་ས་པར་གསུངས་ཡོད་དེ། ཞིབ་ཏུ་བྲངས་ན། “དེ་ཡང་སྒྲིལ་གངས་ཅན་བོད་རྩ་མི་རྒྱུད་སྒྲིལ་བའི་པ་ཆུན་བྱང་ཆུབ་
སེམས་དཔའ་དེའི་རྒྱུད་རིམ་པར་འཕེལ་ཞིང་རྩས་རིགས་བཞི་རྩ་དབྱེ་བ་ལ། སེ་དང་། སྒྲིལ་དང་། སྒྲིལ་བཞིའོ། རྩེ་
ལས་སོ་སོར་བྱེ་བ་ལ། སེ་ལས་བྱས་ལེགས་བྱ་བཞི་སྤྱིད། སྒྲིལ་ས་ཀོད་ལེ་སྒྲིལ་ (ལེ་སྒྲིལ་) བརྒྱུད་སྤྱིད། སྒྲིལ་ལས་རྩས་ཆེན་
བཅོ་བརྒྱུད་སྤྱིད། སྒྲིལ་ལས་རྩེ་བཞི་ཁོད་བརྒྱུད་སྤྱིད་ཅེས་ས་རྩས་ (སེ་ལས་) གྲུས་པའི་རྩས་རིགས་ནི་རྒྱལ་ནང་རྩེ་སྒོ་
ནང་ཉེད་པ། འཇོག་བཅན། དེ་སྒྲིལ་། སེ་དང་བཞིའོ། སྒྲིལ་ལས་རྩེ་བཞི་ཁོད་ (ཁོད་) བརྒྱུད་སོ་སོར་གྲུས་པའི་རྩས་ཀྱི་
མིང་ནི་ཅོག་ས་རྩེ། ཆང་རྩེ་བོད་དཀར་རྩེ། ཉེ་ཅེག་ཉལ་པོ་རྩེ། རྒྱགས་རྩེ་ཐོག་སྒྲུལ་རྩེ་དང་བཞིའོ། འབངས་ནི་དམར་
དང་། མར་མ་དང་། རྒྱལ་དང་། རྒྱལ་དཔེན། རྩེ་དང་ཁོག་ ཉེག་དང་སྒྲུལ་ཉེ་བརྒྱུད་ཡིན་ནོ། སྒྲིལ་ས་ཀོ་ལས་སྒྲིལ་
བརྒྱུད་སོ་སོར་གྲུས་པས་རིགས་རྩས་ཀྱི་མིང་ནི་དབང་གཞུག་དང་། བཞུང་དང་སྒྲིལ། འགར་དང་། དཀར་དང་
སྒྲིལ་དང་། དན་ལམ་སྒྲིལ་བརྒྱུད་ཡིན་ནོ། སྒྲིལ་ལས་རྩས་ཆེན་པོ་བཅོ་བརྒྱུད་སོ་སོར་གྲུས་པའི་རྩས་ཀྱི་མིང་ནི་ཅོག་དང་
ཅོག་ཅེ་ཅོག་རྩི་དང་། འཁྱོམ་དང་། ཞུང་པོ་སྒྲིལ་དང་། འཁྱོམ་དང་ལྟ་ལྟ་ཅེ་དང་། གྲང་དང་དགོས་པ་ཁུ་ན་དང་།
ཉེ་དང་ཆེ་སྒྲིལ་ཁུ་ན་སྒྲིལ་དང་། ཡོད་གོ་ཐག་བཟང་ལ། རྩས་ཆེན་བཅོ་བརྒྱུད་བཟུང་བ་ཡིན།^①” ཞེས་ཙམ་བའི་རྩས་
ཆེན་བཞི་ཡི་ནང་གསེས་རྣམས་ཞིབ་པར་བརྒྱུད་ཡོད་པ་དང་། གཞན་ཡང་། རྩིན་དམ་སྒྲིལ་བའི་སེང་གེས་མཛད་པའི་
«བཤད་མཛད་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ» ལས་ཀྱང་། “རྩས་ཆེན་བཞི་ཡི་ཆད་ཚུལ་ནི། སྒྲིལ་ལ་རྩས་ཆེན་བཅོ་བརྒྱུད་
སྤྱིད། སྒྲིལ་ས་ཀོ་ལེའི་ཁྱ་བརྒྱུད་སྤྱིད། སྒྲིལ་ལས་རྩེ་བཞི་ཁོད་ལ་བརྒྱུད་སྤྱིད། སེལ་ (སེ་) བྱུང་ལེགས་ཀྱི་བུ་བཞི་སྤྱིད། རྩས་
ཆེན་བཞི་ཡི་ཆད་ཚུལ་ཡིན།^②” ཞེས་ཙམ་བའི་རྩས་བཞི་གསུངས་ཤིང་ནང་གསེས་རྣམས་རེ་རེ་བཞིན་བྲངས་ཡོད་
དེ་སྒྲིལ་སྐབས་སུ། “དམ་དང་སྒྲུབས་དང་གཞུང་དང་གསུམ། འགར་དང་དཀར་དང་སྒྲིལ་དང་གསུམ། རྒྱལ་དང་
དན་ལམ་གཉིས་ཉེ་བརྒྱུད། སྒྲིལ་ས་ཀོ་ལེ་སྒྲིལ་བཟུང་བཟུང་བ་ཡིན།^③” ཞེས་སྐོར་གསལ་བོར་གསུངས་ཡོད་པ་སྐོར་གསལ་ནི་
མཁར་རྩས་སྒྲིལ་ས་མཆེད་ཚུལ་རྩིས་ཅམ་ཞུ་བའོ།

མཁར་རྩས་མཆེད་ཁུངས་ཀྱི་དོགས་སྒྲིལ་དང་དེས་ཤེས། དེ་ཡང་མཁར་ཞེས་པ་ནི་བོད་གདོད་མའི་རྩས་ཆེན་
ཞིག་ཡིན་པར་བརྟན་ཏུ་མེད་ཀྱང་། དེ་གོང་ལ་དེད་ནས་མཆེད་ཁུངས་འཆོལ་བར་སྒྲིལ་བྱོན་དམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་ལྟ་
རིགས་སྒོ་ལས་ཆད་པ་དང་རྩས་ཆེན་སྒྲིལ་ས་ཆད་པའི་འདོད་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་རིགས་གཉིས་སྤྱིང་ཡོད་པ་གོང་བཞིན་
ལགས་པས། དེ་དག་ལས་འདི་ནི་དག་པ་དང་དེ་ནི་མི་དག་ཅེས་ཁ་ཆོན་གཅོད་རྒྱ་ནི་ཁོ་པོ་ལྟ་བུའི་ཕྱག་ལ་བབས་པ་མ་

① བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།[M] སྤྱིའི་འདོན་ཐེངས་བརྒྱུ་བ། མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༡༩༩—༡༩༩
② བམ་མཁའི་ནོར་བུ། ཁང་བོད་ལོ་རྒྱུས་ཉེ་མེའི་འོད་ལས་བྲངས།[M] གྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༩༩
③ བམ་མཁའི་ནོར་བུ། ཁང་བོད་ལོ་རྒྱུས་ཉེ་མེའི་འོད་ལས་བྲངས།[M] གྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༩༩

ཡིན་ལ་འབབ་ཀྱང་མི་སྲིད་མོད། འོན་ཀྱང་མགར་རུས་སྒོ་ལས་ཆད་ཚུལ་སྒྲོར་ལ་ཐེ་ཚོམ་དང་དོགས་པ་ཁ་གསལ་དང་
ངམ་ཤུགས་ཀྱིས་སྒྲིམ་བྱུང་བས། དོགས་པ་ཙམ་སྤྱོད་ན་གནད་དོན་བརྟུན་ཤིང་གཙོ་བོ་འཛུལ་ཏུ་ཕྱི་འགྱུར་སྒྲུལ་ནས་
དོགས་སྤྱོད་འགོད་ཞར་དེ་ལས་ཐོབ་པའི་ངེས་ཤེས་ལྷན་པོ་བརྒྱུད་པ་ལ།

དང་པོ། ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡི་འབྱུང་ཁུངས་དང་པོ་ལྟར་ན་ནང་འགལ་ཡོད་པར་སྒྲུལ་པའི་དོགས་སྤྱོད་། གོང་ནས་
ཞིབ་དུ་དྲངས་ཟིན་པ་ལྟེ། “དེ་ནས་རིགས་བཟང་པོ་རྣམས་ཀྱི་རང་ཤུགས་ཀྱིས་ལས་རྣམས་བསྐྱབ་ལ་དེའི་བོད་ཀྱི་
ཡུལ་ལྷ་རྣམས་དྲངས་བཞེན་པོས་མཆོད་པས། དེ་དག་རྣམས་ལ་ཞིང་པོ་ཞེས་ཟེར་ལ། བྱིས་དེ་རྣམས་ཀྱི་རིགས་ལ་
ཞིང་པོ་ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡང་ཟེར་བར་མངོན་པས་ལྷ་རིགས་སྒོ་དང་།” ཞེས་པར་དབྱེ་ཞིབ་མདོར་ཙམ་བྱེད་པར། མ་
བའི་རུས་ཆེན་བཞེ་ལས་ཆོས་ལ་དད་ཅིང་ལས་རྣམས་བསྐྱབ་པའི་རིགས་ལ་ལྷ་རིགས་སྒོ་ཞེས་ཆ་བའི་དམ་བཅར་ཁས་
ཁྲུངས་ན། བསེ་ཁྱུང་སྒྲ་ཡང་ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡིན་པར་ཁས་ལེན་དགོས་པར་ཐལ། རིགས་བཟང་པོ་རྣམས་ལྷ་རིགས་སྒོ་
ཡིན་པར་ཁས་ཁྲུངས་པ་དང་བསེ་ཁྱུང་སྒྲ་ནི་བསེ་ཡིན་གྱི་རིགས་བཟང་པོ་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཆོན་འགོད་རྒྱ་ཡོད་པའི་
བྱིར། ད་དུང་དེ་བཞིན་དུ་དམུ་ཆ་སྒྲ་ནི་དམུ་ཡིན་གྱི་རིགས་བཟང་པོ་ཡིན་པ་དང་། ལ་སྒོ་ལྷོང་དང་ལ་ཐང་འབྲུ་ནི་
ལྷོང་དང་ལྷོང་གི་རིགས་བཟང་པོ་ཡིན་པས་དེ་དག་ཆང་མ་ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡིན་དགོས་པར་ཐལ། དེ་ལྟར་ན་རུས་ཆེན་གྱི་
ལྷ་དང་ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡིན་བྱུང་མཉམ་དུ་སྤང་བས་རུས་ཆེན་གྱི་ལྷ་དེ་དོད་དུ་ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡིས་འབྲས་པའི་རྒྱུན་འབྱུང་
ངེས། གཞན་ཡང་། རུས་མཛོད་དེ་ལས། “རིགས་བཟང་པོ་རྣམས་འདི་ལྟར་ཡར་སྤྱད་པའི་ལྷག་མ་རིགས་ངན་པ་
ཐམས་ཅད་བྱིས་སུ་ཆོན་པ་གཉིས་སུ་བཅད་དེ། དེ་གཉིས་ལ་ནི། དབའ་ཡི་ཆོན་དང་། རླུ་ཡི་ཆོན་དང་། ཞེས་དམངས་
སམ་ཆ་ཞིང་གི་གཉིས་སུ་བྱས་པ།^①” ཞེས་གསུངས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། དབའ་དང་རླུ་གཉིས་ནི་རུས་ཆེན་བཞེ་
ལས་ངན་པ་ཡིན་པ་དང་ལྷ་རིགས་སྒོ་ནི་རུས་ཆེན་བཞེ་ལས་བཟང་པོ་ཡིན་པས་ན། བཟང་པོ་ངན་པར་འགྱུར་མི་སྲིད་
པ་དང་ངན་པ་བཟང་པོར་འགྱུར་མི་སྲིད་པའི་རྟག་མཐར་ལྷུང་བའམ། ཡང་ན་བཟང་པོ་ངན་དུ་སྤང་བ་དང་ངན་པ་
བཟང་པོར་གྱུར་ཆེས་རང་ཉིད་ཀྱི་རུས་ཀྱང་སྒོ་ནས་དབའ་དང་རླུ་བསྐྱར་རྒྱུའམ། ཡང་ན་དབའ་དང་རླུ་ནས་སྒོ་ལ་
བསྐྱར་དགོས་པས་གཏན་མཉན་གཡོ་བའི་མཐའ་རུ་ལྷུང་སྲིད་པ་སྟགས་འགལ་འདུ་མང་པོར་འབྲུད་བྱུང་བས་ལྷ་
རིགས་སྒོ་ནི་རུས་ཆེན་གྱི་ལྷ་འཕམ་རུས་ཆེན་བདུན་ལ་འདྲེན་འོས་སམ་མི་འོས་སྒྲུལ་པའི་དོགས་གཞི་ཞིག་ཀྱང་སྒྲིམ་
བྱུང་། ད་དུང་འདྲོད་པ་དེ་ལྟར་ན། ལྷ་རིགས་སྒོ་དང་། དབའ་དང་རླུ་བཅས་ནི་པ་ལས་བརྒྱད་པའི་རུས་ཀྱི་དབྱེ་བ་
ཡིན་ཞེས་པ་ལས་ལས་ཀྱི་བཟང་ངན་འབྱེད་པའི་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ་ཡིན་ཞེ་ན་ན་བར་བདེ་ལྟེ། སྒོ་དང་དབའ་དང་རླུ་
བཅས་རེ་རེ་ཆ་བའི་རུས་ཆེན་བཞེ་པོ་འདུས་ཡོད་པའི་བྱིར་དང་། བྱི་ཐག་ཏུ་ཆད་དུས་སུང་བསེ་རིགས་སྒོ་དང་།
བསེ་རིགས་དབའ། བསེ་རིགས་རླུ་ཞེས་དང་། ལྷ་རིགས་སྒོ་དང་། ལྷ་རིགས་དབའ། ལྷ་རིགས་རླུ་སྟགས་ལྷོང་དང་ལྷོང་
ལ་དེ་ལྟར་རིགས་འབྲེན་ནས་དབྱེ་བ་འབྱེད་དགོས་ཏེ། དེ་དག་རེ་རེ་ལ་བཟང་པོ་དང་ངན་པའི་རིགས་ཡོད་པ་སྟགས་
ཀྱིས་རྒྱུན་འབྱུང་བས་འདྲོད་པ་འདི་རིགས་ལ་ཐེ་ཚོམ་དང་དོགས་པ་མི་ཟ་ཐབས་མེད་དུ་གྱུར། །

གཉིས་པ། ལྷ་རིགས་སྒོ་ཡི་འབྱུང་ཁུངས་གཉིས་པ་ལྟར་ན་མགར་རུས་སྒོ་ལས་སྤུངས་སྒྲུལ་པའི་དོགས་སྤྱོད་།
དེ་ཡང་གོང་ནས་ཞིབ་དུ་དྲངས་ཟིན་པ་ལྟེ། “ཁ་ཅིག་ཏུ་སྤར་ལྷ་མིའི་བར་ཀྱི་དམུ་ཐག་ཡོད་དུས་ལྷ་དེ་མི་ཉག་བཞག་

^① ཀྱི་ལྷུང་བཟ། ཤེས་རྒྱ་མཆོ་སྟགས། བོད་མི་པུ་གདོང་དུ་གྱི་རུས་མཛོད་མེ་ཏྲ་གསུམ་ཆོས་ལ། མཆོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༩. ༩. ༤

[illegible]

^① ལྷ་ཡང་བྲག་རིམ་ཆུ་མོའི་སྐད་ཀྱི། དྲ་ཕྱི་བླ་པོའི་ཏུག་གི་རྩ་མཛོད་ཕྱེད་ཚེ་ལ།_M རམོ་རྩོ་ཁྱི་རིག་པ་དེ་རྒྱ་ཁང་། ༡༧༩༩.༥ ༧༥

ཡིན་མིན་པ་དང་། དེ་དང་སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་རུས་ཡིག་མགར་གྱི་བར་དུ་དངོས་བརྒྱད་ཀྱི་
འབྲེལ་བ་མེད་པར་སྤང་དོ། །

དེས་ན་དོན་དམ་པར་མགར་གྱི་མཆེད་ཁྲངས་གང་ཡིན་ཞེ་ན། ཟུ་ལས་མཆེད་པར་བརྗོད་དགོས་ལ། དེ་ལྟར་
ན་ལུང་རིགས་ཀྱི་གནོད་བྱེད་མེད་པར་མ་ཟད། འཇིག་རྟེན་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཆོས་ཉིད་དང་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་རིགས་
ལམ་ལ་མཐུན་ཏེ། ཟུ་ནི་བོད་ཀྱི་ཆ་བའི་རུས་ཆོན་བཞིའི་ཡ་གྲུལ་ཡིན་པས་བྱང་རིམ་ཐད་ནས་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་སྤྲོ་བར་
གོར་མ་ཆག་པ་དང་། མགར་ནི་ནམ་བུ་དང་གི་རུས་རབས་གསལ་བོ་ཤེས་དཀའ་ཡང་། ད་ཡོད་ཀྱི་ཁྲངས་ཐུབ་ཡིག་ཆང་
ནམས་གཞིར་བཟུང་ན་རྒྱལ་ཕན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་སྐབས་སུ་ཐུབ་ཟིན་པ་གསལ་བོར་ཤེས་ཐུབ་པས། མགར་ནི་
བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སུ་ཤིན་ཏུ་སྤྲོ་མོའི་རུས་ནས་བྱང་བ་ཡིན་པར་ར་སྤྲད་ཕྱིར་རུས་རབས་ཀྱི་ཆ་ནས་མཐུན་ཆོས་རྟེན་པ་
དང་། བོད་མའི་འབྱུང་ཁྲངས་ཡར་ལུང་ཡིན་པར་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་ནམས་ཁ་མཐུན་པས་ཆ་བའི་རུས་ཆེན་བཞི་ཡི་
མཆེད་ཁྲངས་ནི་ཡར་ལུང་ཡིན་པ་དང་། སྐབས་དེར་མགར་གྱི་རུས་རྒྱུད་འཆོ་སའི་གནས་གཞི་གཙོ་བོ་ནི་ཡར་ལུང་
གཙང་པོའི་བྱང་རྒྱུད་ཡུལ་ངས་པོ་ཡིན་ཕྱིར་གནས་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་ཀྱང་མཐུན་ཆོས་རྟེན་པས་མགར་རུས་ཟུ་ལས་
མཆེད་པ་ནི་ཡང་དག་པའི་གཏམ་དུ་སྒྲུབ་ལ། དེ་ཡང་ཀེ་རི་ཁོ་ཆེ་སློབ་བཟང་བསྟན་འཛིན་གྱིས་ཀྱང་ “བོད་ཀྱི་
སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནི། ཟུ་འི་རིགས་ལ་གོ་ལེབ་ཕྲ་བརྒྱད་ཅས་པའི་ནང་ཆོན། མགར་དང་
དཀར་དང་སློན་དང་གསུམ་ཞེས་པའི་མགར་ལས་འཁྲུངས་པར་སེམས་^① ” ཞེས་གསུངས་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་
ལ་གཟིགས་རྒྱུ་ཡངས་པའི་བྱད་ཆོས་སོ། །

^① ཀེ་རི་ཁོ་ཆེ་སློབ་བཟང་བསྟན་འཛིན། གནའ་རབས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ལོ་རྒྱུས་ལ་དབྱེད་པ་དྲུང་ས་གསལ་མེ་ལོང་།[M] འབགས་ཡུལ་ཀེ་རི་ཁོ་ཆེ་དེབ་པ་གྲུ་ཆང་།
༢༠༠༢ ལོ་ ༡༥ ལོ།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བྱིམ་རྒྱུད་བཤད་པ།

ས་བཅད་གོང་མར་བརྗོད་ཟིན་པ་ལྟར། མགར་ཞེས་པ་ནི་བོད་གནའ་བོའི་རུས་ཚན་གཙོ་བོ་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། རུས་ཚན་དེ་ལས་བྱུང་བའི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་སྐོར་སྐོར་དང་སྐོར་ཆེན་པོ་རིམ་པར་བྱོན་པ་མང་པོ་ཡིས། རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མ་བརྩ་གཉིས་ནས་བཟུང་སྐོར་དང་སྐོར་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་བཟུང་ནས། མངའ་ཁོངས་གཅིག་གྱུར་ཡོང་ཆེད་གྲུ་གྲུ་དང་འཁྱེད་སྐོར་ལྷན་ལྷན་མང་པོ་འདུལ་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་གཏན་འཇགས་ཡོང་ཆེད་བཅན་པོ་ལ་སྒོ་དཀར་སྤྱོད་བསྐྱབས་པ། སྤྱི་ཚོགས་བདེ་འཇགས་ཡོང་ཆེད་བཀའ་བློན་གཏན་ལ་ཕབ་པ། ཐོན་སྐྱེད་འཕེལ་རྒྱས་ཡོང་ཆེད་བྱིམ་མཆོས་མི་རིགས་དང་འབྲེལ་འདྲིས་བྱས་པ། མཐའ་མཚམས་སྤྱོད་ཡོང་ཆེད་དྲག་པོའི་དཔུང་རུ་སྐྱོང་བརྩར་བྱས་པ་སོགས་མདོར་ན་སྐབས་དེའི་སྤྱི་ཚོགས་གོང་འཕེལ་དུ་བཏང་བ་དང་མི་དམངས་ལ་བདེ་སྲོད་བསྐྱབས་ཆེད་དུ་ཕྱག་རྒྱུ་མཉམ་མཉམ་དུ་བྱུང་བ་གང་མང་བཞག་པར་གདོན་མི་བཟོད། འོན་ཀྱང་སྤྱི་ཚོགས་ལ་གོང་ཆག་ལན་མང་བུར་བའི་དབང་གིས་ད་ལྟར་རུས་རབས་བདུན་པ་ཡན་ཆད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལ་རྒྱས་བརྗོད་པའི་དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གསལ་མཐོང་བར་དགོན་པའི་དབང་གིས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གསལ་ཐག་ཆོད་པར་བརྗོད་དཀའ་ཡང་། ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་མང་པོ་སྟོན་ཁུལ་གྱིས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་བྱིམ་རྒྱུད་དང་འབྲེལ་བ་ནམས་བྱུགས་སུ་དྲིལ་ནས་མགོ་ར་གྲུང་བསྐྱོད་པ་དང་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་འགོད་པ་ལ།

རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མའི་སྐབས་ཀྱི་མགར་ཆོང་། རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མའི་རུས་སྐབས་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཆུ་རྒྱུ་རིང་མོ་ལས་ཤིན་ཏུ་གཤམ་ཆེ་བའི་རུས་རིམ་ཞིག་ཡིན་ལ། རུས་རིམ་དེར་བོད་མིའི་གདོང་རྒྱལ་ལས་མཆོད་པའི་རུས་རྒྱུད་ཆོ་ཁག་ནམས་ཀྱིས་རང་བྱུང་ཁམས་ལ་དཀའ་ཆོག་ཆེ་བའི་འཐབ་ཆོད་བརྒྱུད། གདོད་མའི་སྤྱི་ཚོགས་ནས་བྲན་གཡོག་སྤྱི་ཚོགས་སུ་རིམ་བཞུལ་བྱས་པ་དང་། འཆོ་བའི་ཉམས་སྦྱང་དང་ཐབས་ཤེས། འཆོ་བའི་ཡོ་བྱད་དང་རྒྱ་ཆ་སོགས་ཀྱན་ནས་འཕེལ་ཏེ་སྤྱི་དབྱེར་རིག་གསུམ་གྱི་མ་ལག་རྒྱུང་ཆ་ཆོང་ལ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མངའ་ཐང་རང་གར་འཛིན་པའི་རྒྱལ་ཕྱན་མང་པོ་གྲུབ་པར་མ་བཟོད། རྒྱལ་ཕྱན་པན་ཚུན་བར་བཅན་པོས་གཉོམ་རྒྱུར་མིད་བཏང་བ་དང་སྟོབས་ལྡན་གྱིས་འབྱོར་མེད་དབང་དུ་བསྐྱུས་ཏེ་བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་དུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་རུས་རིམ་ཡིན། དེ་ལ་ཆོལ་བའི་《དེབ་དམར་》དུ། “དེ་ནས་སྐྱུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྤུལ་པ་སྤུལ་བྱང་རྒྱུ་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་། སྤུལ་མའི་སྤུལ་བ་བྲག་སྤྱིན་མོ་ལས། བོད་ཀྱི་མི་རྣམས་བྱུང་སྟེ། མ་སངས་སྐྱུན་དགྲ། རྒྱལ་ཕྱན་ཉི་ཤུ་ཙུ་ལ། རྒྱལ་ཕྱན་བརྩ་གཉིས། རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མ་བཞི་བརྩས་རིམས་ཀྱིས་དབང་བྱས་སྐྱད་དོ།”^① ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་དུ། རང་རེའི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་ཕལ་མོ་ཆེར་རྒྱལ་ཕྱན་ཉི་ཤུ་ལྟ་དང་། བརྩ་གཉིས། བཞི་བརྩ་སོགས་གྲངས་ཙམ་དོས་བཟུང་པ་ལས་རྒྱལ་ཕྱན་རེ་རེ་དང་རྩི་བོ་རེ་རེའི་གནས་ཡུལ་དང་རུས་ཚན་སོགས་ཞིབ་པར་གསུངས་མེད་ཀྱང་། དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་ཕྱིར་བ་སོགས་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བའི་དབང་པོ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མ་བརྩ་གཉིས་ཀྱི་གནས་ཡུལ་དང་། རྩི་བོ་དང་སྐོར་པོའི་རུས་ཚན་གསལ་བོར་གསུང་ཡོད་པ་ལས་མགར་ཞེས་པ་ནི་སྐབས་དེའི་སྐོར་པོའི་གསལ་སྤྱད་ཡོད་པ་ཤེས་ཏེ། 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》དུ། “དེ་ཆོ་རྒྱལ་ཕྱན་སིལ་མ་བརྩ་གཉིས་དང་། མཐའ་མར་རྒྱལ་ཕྱན་བཞི་བརྩས་མངའ་དབང་བྱས། མཆོམས་ཡུལ་གྲུ་ཤུལ་ན། མཆོམས་རྩི་གྲུ་ཡོད། སྐོར་པོ་སྤྱང་དང་དེད། ཞང་ཞུང་ཡུལ་ན་ནི།

^① ཆོལ་བ་ཀྱན་དགའ་དོ་རྩི། དེབ་ཐེར་དམར་པོ།མ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༩༢—༩༩

རྒྱལ་པོ་ལེགས་སྟ་ཤུར། མ་དང་ར་སངས་སྟོན།^① དེ་བཞིན་དུ་ཐུང་རྩ་ཐུང་དཀར་ན་གཙང་རྩ་ཐུང་དཀར་སྟོན་པོ་
 གནང་།^② གཞུ་བས་ཡུལ་སྤྱིང་དགུ་ན་སྟུབས་རྩེ་དམིགས་པ་སྟོན་པོ་མེའུ་དང་འགྲོ།^③ ཉང་རྩ་ཤམ་པོར་ལོ་རམ་རྩེ་
 འབྲོམ་སྟོན་པོ་ཤེ་སྤྱང་གཉིས།^④ གྱི་རི་ལྷོན་སྟོན་པོ་གྱི་རྩེ་མང་པོ་སྟོན་པོ་དམ་དང་འགྲོ།^⑤ དམ་ཤོད་ཁ་སྟུར་བྱེད་སྟེ་
 འབྲང་གསུམ་སྟོན་པོ་མགར་དང་གཉན།^⑥ འོལ་སྤུ་སྤང་མཁར་དུ་བྱེད་རྩེ་ཐོན་ཐེང་སྟོན་པོ་རྩོག་དང་སྟུག།^⑦ སྤྱིབས་
 ཡུལ་གྱི་རལ་ཤོད་དུ་བྱེད་རྩེ་ཤོད་ནམ་སྟོན་པོ་སྤྱང་དང་ལྷགས།^⑧ ཀོང་ཡུལ་བྱེ་སྟུང་རྩེ་ཀོང་པོ་ཏུག་དང་མཁར་པ་
 སྟོན།^⑨ ཉང་ཡུལ་ནམ་གསུམ་ན་ཉང་བཅུན་སྤང་རྒྱལ་སྟོན་པོ་སྤུག་དང་རྩེ།^⑩ དགས་ཡུལ་གྱི་བཞིན་དགས་རྩེ་
 མང་པོ་རྒྱལ་སྟོན་པོ་སྤངས་དང་སྟུག་གཉིས།^⑪ ཞེས་རྒྱལ་ཕན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་བཀོད་ཡོད་པ་
 དང་། ཡང་མཁར་པ་ལྷེའུས་མཛད་པའི་《ཆོས་འབྱུང་》 དུ། “རྒྱལ་ཕན་བཅུ་གཉིས་ནི། ཡུལ་འཆིམས་ཡུལ་ནག་པོ་
 དགུ་སྟུལ་ན། རྒྱལ་པོ་འཆིམས་རྩེ་ལྷེ་གྱ། སྟོན་པོ་དང་དང་དིང་། ཡུལ་ཞང་ཞུང་ན། རྒྱལ་པོ་ཞང་ཞུང་དར་གྱི་རྩེ་ལི་ག་
 ཤུར་བཞུགས། སྟོན་པོ་སྟུར་སངས་རྩེ། ཡུལ་ཐུང་རི་མཚད་དཀར་ན། རྒྱལ་པོ་ཆང་རྩེ་ཐོད་དཀར། སྟོན་པོ་བན།^⑫
 ཡུལ་སྟུབས་ཡུལ་སྤྱིང་དགུ་ན། རྒྱལ་པོ་སྟུབས་རྩེ་བྱིད་པ། སྟོན་པོ་མེའུ་དང་འགྲོ། ཡུལ་ཉང་རྩ་ཤམ་པོ་ན། རྒྱལ་པོ་
 ལོང་རམ་གྱི་རྩམ། སྟོན་པོ་ཤེའུ་དང་ཡུག། ཡུལ་གྱི་རི་ལྷོན་སྟོན་པོ་གྱི་རྩེ་མངས་པོ། སྟོན་པོ་དམ་མི་དང་
 འགྲོ། ཡུལ་དས་པོ་ཁ་སྟུར་ན། རྒྱལ་པོ་སྤྱང་ཁྱི་བྱེད་སྟེ་འབངས་གསུམ། སྟོན་པོ་འགར་དང་སྟུན།^⑬ ཡུལ་འོལ་སྤུ་
 ཡང་མཁར་ན། རྒྱལ་པོ་བྱེད་འབྲང་རྩེ། སྟོན་པོ་ཤོད་སྟུགས། ཡུལ་གྱིས་སྟུང་རྩེ་ཤོད་ནམ་
 བཞུགས། སྟོན་པོ་སྤྱང་དང་ལྷ། ཡུལ་ཉང་ཡུལ་ནམ་གསུམ་ན། རྒྱལ་པོ་ཉང་བཅུན་སྤང་རྒྱལ་བཞུགས། སྟོན་པོ་དེ་རུ་
 སྟུན་གཉིས་བཞུགས།^⑭ ཡུལ་དྲགས་ཡུལ་སེལ་སྤུ་བཞིན། རྒྱལ་པོ་དྲགས་རྩེ་ལྷེ་མང་བཞུགས། སྟོན་པོ་སྤྱང་ཀམ་མོ།
 གྱི་ཡུལ་འབྲོག་མོ་ནམ་གསུམ་ན། རྒྱལ་པོ་སེར་ཁྱི། སྟོན་པོ་རྩེ་རེ་ནག་པོ།^⑮” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། ཡང་ཏུན་
 ཉིང་བྲག་སྤུག་ནས་ཐོན་པའི་ཡིག་ཆ་གསུམ་མང་ཅུགས་^{PT. 7246} ཏུ་རྒྱལ་ཕན་སེལ་མའི་དུས་ཀྱི་རྒྱལ་ཕན་ནམས་དང་
 དེ་དག་གི་རྩེ་སྟོན་གྱི་མིང་བཀོད་པའི་ཤོག་དྲིལ་ཞིག་ཡོད་པ་ལས་གཤམ་ལྟར།

རྒྱལ་ཕན་ཡུལ་ཡུལ་ན། མཁར་སུ་རེ་རེ་ན་གནས། རྒྱལ་ཕན་བཞིད་པ་དང་རྒྱལ་ཕན་གྱི་སྟོན་པོ་བཞིད་པའི་
 རབ་ལ། །

- ཞང་ཞུང་དར་པའི་རྩེ་ལི་ག་སྟ་ཤུར། སྟོན་པོ་ཞུང་པོ་ར་སངས་རྩེ་དང་། སྟོང་ལོ་མ་མ་ཙེ་གཉིས། །
- ཐུང་རྩེ་བྱེད་ཀར་ན། རྩེ་ཆང་རྩེ་ཐོད་དཀར། སྟོན་པོ་སྟུར་དང་གནང་གཉིས། །
- ཡུལ་གཞུ་བས་གྱི་སྤྱིང་དགུ་ན་རྩེ་གཞུ་བས་རྩེ་ལྷིས་པ། སྟོན་པོ་མེའུ་དང་གྲོ་གཉིས། །
- ཡུལ་ཐུང་རྩེ་ཤམ་པོ་ན། རྩེ་ལོང་མ་གྱི་བྲོམ་ཆ། སྟོན་པོ་ཐུང་ཐེ་གཉིས། །
- ཡུལ་སྟུ་རྩེ་ལྷང་རྩེ་ན། རྩེ་སྟེ་མང་པོ། སྟོན་པོ་ཤེའུ་དང་སྟུག་གཉིས། །
- ཡུལ་དས་པོ་ཁ་སྟུར་ན། རྩེ་དགུག་གི་བྱེད་པོ་རྩེ། སྟོན་པོ་མགར་དང་མཉན་གཉིས། །
- ཡུལ་དབྱེ་རྩེ་ཡུལ་བཞིན། རྩེ་དབྱེ་རྩེ་མཁར་བ། སྟོན་པོ་དཔོ་དང་རྩུག་གཉིས། །

^① དཔའ་བོ་གཞུག་ལག་ཐེང་བ། ཆོས་བྱང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན།^[M] མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༡༥༥—༡༥༩
^② མཁས་པ་ལྷེའུ། རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱུ་པ།^[M] བོད་ལྷོངས་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༧.༩ ༢༢༥

ཡུལ་འོ་ཡུལ་གྱི་སྤང་ཀར་ན། རྗེ་འོ་ལ་རྗེ་འོ་ཟུང་ཆ། སྒོན་པོ་རྗེ་དང་དབངས་གཉིས།
 ཡུལ་རྗེ་གས་ཡུལ་གྱི་གྲུ་བཞི་ན། རྗེ་རྗེ་གས་རྗེ་འོ་ལ་བྲང་། སྒོན་པོ་སས་པ་དང་མུང་ནད་གཉིས།
 ཡུལ་སྒྲུ་རོ་འོ་ལ་སྒྲུ་ན་རྗེ་ནམ་པའི་བྲུ་གསེང་ཏི། སྒོན་པོ་མུང་དང་སྤང་གཉིས།
 ཡུལ་སྒྲུ་བས་ཡུལ་གྱི་རལ་མོ་གོང་ན། རྗེ་དྲང་རྗེ་འོ་རྣམ་ནམ། སྒོན་པོ་ཁྱུ་ཆ་མས་དང་དབང་གཉིས།
 ཡུལ་རྒྱུང་ལ་བྲེ་སྤང་ན། རྗེ་རྒྱུང་རྗེ་འོ་དཀར་པོ། སྒོན་པོ་མཁར་པ་དང་པ་བྲུག་གཉིས།
 ཡུལ་མུང་ཡུལ་གྱི་རྟ་གསུམ་ན། རྗེ་མུང་ཚུན་སྤང་རྒྱལ། སྒོན་པོ་འོ་རུ་དང་སྤྲུགས་གཉིས།
 ཡུལ་དགས་གྱི་གྲུ་བཞི་ན། རྗེ་དགས་རྒྱལ་གྱི་སྒྲིག་ཟིན། སྒོན་པོ་མོ་གྲུ་དང་པོ་ག་རལ་གཉིས།
 ཡུལ་མཆི་མས་ཡུལ་གྱི་དགུའ་ཡུལ་ནལ། རྗེ་མཆི་མས་རྗེ་འོ་ནེ་ལ། སྒོན་པོ་དང་དང་དིང་དིང་གཉིས།
 ཡུལ་སྒྲུ་མ་ཡུལ་གྱི་ཡ་སྒྲུ་ནལ། རྗེ་འབལ་ལྗེ་མང་རུ་ཏི། སྒོན་པོ་ཆང་དང་ཀམ་གཉིས།
 ཡུལ་འབྲོག་མོ་སྤུ་གསུམ་ནལ། རྗེ་མེ་རེ་ཁྲི། སྒོན་པོ་སྤྱང་རེ་གནག།

རྒྱལ་བྲན་བརྩ་གཉིས་ན། མེ་རེ་ཁྲི་དང་བརྩ་གསུམ། སྒོན་པོ་ཉི་ཤུ་ཙ་བཞི་ན། སྤྱང་རེ་གནག་དང་ཉི་ཤུ་ཙ་ལ།
 མཁར་བརྩ་གཉིས་ན། དབྱ་ལྗེ་དམ་པ་དང་བརྩ་གསུམ། ཡུལ་བརྩ་གཉིས་ན། བྲང་ཀ་སྤུ་བརྩ་དང་བརྩ་གསུམ།
 རྒྱལ་དགུའ་རྗེ་བརྩ། སྒོན་དགུ་མཆི་མས་བརྩ་ཞེས་བྲལ་ཞེ། དེ་ཡན་ཆད་ཡ་ཡོགས་ནི། གདོད་བྱིན་རུམ་གྱི་འོ་རྒྱུན་ཞེས་
 བྲལ་ཞེ། གནའ་ཡུལ་ཡུལ་ན་རྒྱལ་བྲན་དང་། སྒོན་པོ་འདི་ལྟར་བབ་ཞེ། མི་མང་གི་རྗེ། ཡུལ་ཆེ་འོ་བདག་བྱེད་བྱེད་པ་
 ལས། རྒྱལ་པོ་བཙན་པ་དང་། སྒོན་པོ་འཛུངས་པ་དགུ་འོ་ཆེ་རྣམས་ཀྱིས། གཆིག་ཤེས་གཆིག་བརྒྱག་ཞེ། འབངས་སྤྱ་
 བཀྲག་ན། མཐའ་མ་འོ་ལྗེ་སྤྱ་རྒྱལ་གྱི་དབྱ་རྒྱ་མ་བྲུབ་ཞེ། བར་འོ་ལྟ་ན་གྱིས་མནར། ལྷན་འོ་རྗེ་ལྷན་གྱིས་མཐུན་
 ཏི་བཀྲག་གོ། ① ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་སོགས་ཡིག་ཆ་དང་འདི་གསུམ་ག་ལས་མགར་ནི་ཟིང་པོ་རྗེ་ལ་སྒོན་གཉིས་ཡོད་
 པའི་གཅིག་ཤོས་སྤྱ་མཐུན་པར་བཞེད་པ་ཡིས་ལྟ་རྒྱལ་གྱི་རུས་རིམ་འདི་ནས་བཟུང་མགར་ཞེས་པའི་རུས་རྒྱུད་ལས་
 མཆེད་པའི་བྱིས་རྒྱུད་ཅིག་སྐབས་དེའི་མཐོ་རིམ་སྤྱི་ཆོགས་སྤྱི་ཆུང་ཡོད་པ་གསལ་བོར་ཤེས་པ་མ་ཟད། ད་དུང་བྱིས་
 རྒྱུད་དེ་རུ་སྒོ་ཐོས་ཀྱི་ཙམ་རྗེ་གས་ཤིང་མཁྱེན་པའི་རྒྱ་ཡངས་ལ་ལེགས་ཉེས་ཀྱི་ལས་རྒྱ་བརྒྱབ་པར་མཁས་པའི་སྤྱིས་
 བྲུ་རིམ་པར་བྱང་ནས་སྒོན་པོའི་ཁྲོད་ཀྱི་གཙོ་བོ་འཛུངས་ལྟེ་ཆེས་མཐོའི་གོ་གནས་བཟུང་ཡོད་པ་མ་འོག་པར་
 མཆོན། དེ་ལས་ཞིབ་རུ་རུས་མགར་ཅན་གྱི་སྒོན་པོ་ཅི་ཙམ་བྱང་བ་དང་ལས་གང་དག་བརྒྱབས་པ་སོགས་སྒོན་པའི་
 ཡིག་ཆ་གས་ཀྱི་བྱར་ཙམ་མ་རྟེན་པར་སྒོ་པངས་པས། རང་རྒྱལ་གྱི་ས་གནས་ཁ་ཤས་དང་བྱི་སྤྱིང་སོགས་ཡུལ་གྲུ་མང་
 པོར་ཐོར་པའི་རྒྱ་རྟོང་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་གས་མང་དག་ཅིག་ད་དུང་ལེགས་སྤྱིག་མ་བྲས་པ་དང་། ལ་ལ་བྱེད་
 བཞིན་པའི་སྤང་རུ་གནས་པས་དེ་དག་ལས་རང་རེའི་གནའ་རབས་ཏི་རྒྱལ་མན་སེལ་མ་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་
 ཡིག་ཆ་དགས་ལ་བོ་ལག་ཐོན་བྱང་ན་ཅི་མ་རུང་སྤུ་པའི་སྒོ་དབང་མེད་རུ་སྤྱིས། དེ་ཡང་ཤིན་རུ་ལྷན་པའི་རེ་
 སྤྱིག་ཅིག་གོ། དེ་ལས་ཟིང་པོ་རྗེའི་གནས་ཡུལ་ལ་ངམ་ཤོད་ཁྲ་སྤུ་ཞེས་པ་དང་། ཡུལ་ངས་པོ་ཁྲ་སྤུ་ན། ཡུལ་ངས་པོའི་
 ཁྲ་སྤུ་ཞེས་པ་སོགས་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པར་སྤང་ཡང་རྒྱ་ལ་ཡུལ་ངས་པོ་ཡིན་པར་འབྲུལ་བ་མེད་དེ། ངས་པོ་ནི་

① གནའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྟངས་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་ཀྱི། རྒྱུང་དབྱང་མི་རིགས་སྒོ་བཞུགས་དཔེ་སྤྱུན་ཁང། ༡༩༩༥.༥ ༩—༥

བྱིས་ཀྱི་འཕན་ཡུལ་བྱ་བ་ཡིན་ལ། དེ་དང་སྐབས་ཀྱི་འཕན་པོ་བྱ་བ་ལས་མང་འཁོངས་ཤིན་ཏུ་རྒྱ་ཆེ་བ་ཞིག་ཡིན། དེ་
 ཡང་ཞིབ་ཏུ་བརྗོད་ན་ཡུལ་ངས་པོ་ཁྱ་ཞེས་པ་དང་ཡུལ་ངས་པོ་ཁྱ་གསུམ་ཞེས་པ་ནི་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་ཁོ་ན་
 ཡིན་ལ། ངས་ཤོད་ཁྱ་ཞེས་པར་《དུང་དཀར་ཆོག་མཛོད་》 ཏུ། “འདི་ནི་འབྲི་གྲངས་ཆའི་མིང་ཡིན་པར་ 《ལྷ་
 ལུང་གི་དབང་ལྷག་གི་རྣམ་ཐར་》 ནང་གསལ་ཞིང་། ཡང་འོན་ཀྱིས་ཆ་ན་ཡང་ཁྱ་ཟེར་བའི་ཡུལ་མིང་ཡོད་པས་
 གང་ཡིན་བརྟག་དགོས།^①” ཞེས་གསུངས་ཡོད་པས་དེ་ལ་དབྱེ་ཞིབ་རགས་ཅམ་བྱེད་ན། འབྲི་གྲངས་དང་འོན་ཀྱིས་
 ཆ་གཉིས་ཀ་རྒྱལ་ཕྱན་སྒྲིལ་མའི་སྐབས་ཀྱི་ཡུལ་ངས་པོའི་མང་འཁོངས་སུ་གཏོགས་ན་འོས་ཏེ། གཅིག་ཏུ། འབྲི་གྲངས་
 གི་ས་ཆ་ནི་ཡུལ་ངས་པོར་གཏོགས་པ་ཡིན་པར་བྱས་ན་ལུང་རིགས་དང་མཐུན་པའི་རྒྱ་མཚན་ནི། འབྲི་གྲངས་ནི་པོ་དང་
 རང་རྒྱུང་ལྗོངས་ཀྱི་མལ་གྱི་གྲངས་རྒྱུ་དཀར་རྒྱུ་དང་གཅིང་པོའི་འགྲམ་དུ་ཡོད་པ་དང་། དེ་ཡང་ཡར་
 ལུང་གཅིང་པོའི་བྱང་རྒྱུ་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་བྱང་རྒྱུ་ལྷ་ས་སུ་ཡོད་པས་འཕན་ཡུལ་དང་ཉེ་བའི་རིགས་པའི་རྒྱབ་
 བྱེད་དང་། བཅན་པོ་གནམ་རི་སྤྱང་བཅན་གྱི་དུས་སྐབས་སུ་བཅན་པོའི་དཔུང་གི་རྒྱུར་བ་ཡིས་ཟིང་པོ་རྩེ་བཞུག་
 ཅིང་ཡུལ་ངས་པོ་གདུགས་གཅིག་གི་འོག་ཏུ་བཅུག་རྩེས། ལྷོན་པོ་བྱག་རྩེས་ཅན་རྣམས་ལ་གསར་དུ་ཐོབ་པའི་ཡུལ་
 གནས་ལས་བྱ་དགའ་གནང་དུས། “དབའས་དབྱེ་ཆ་བ་ཀྱི་བྱ་དགའ་། ཟ་གད་གཤེན་གྱི་ཡུལ་ས་དང་། མལ་རྩོ་
 རྩུགས་ནས་བྱ་ཁྱིམ་རྒྱུང་ལྷ་བཟུའ་རྩུལ་རྟོ།^②” ཞེས་པ་ལས་མལ་རྩོ་ནི་སྐབས་དེའི་ངས་པོའི་མང་འཁོངས་སུ་
 གཏོགས་པ་གསལ་བོར་མཚན་པ་དང་། འབྲི་གྲངས་ནི་མལ་རྩོ་ཡི་སའི་ཆར་གཏོགས་པས་ངས་ཤོད་ཁྱ་ཞེས་པ་ནི་
 འབྲི་གྲངས་གི་ས་ཆའི་མིང་ཡིན་ན་འགལ་བ་མེད་པ་ནི་ལུང་དང་མཐུན་པའོ། །གཉིས་སུ། འོན་ཀྱིས་ཆ་ན་ཁྱ་ཞེས་
 པའི་ས་མིང་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཡུལ་ངས་པོ་ཡི་ཁོངས་གཏོགས་ཡིན་པར་བྱས་ན་འུང་རིགས་ཀྱིས་གཞོད་པ་མེད་དེ།
 འོན་ཀྱིས་ཆ་དེ་ལ་དེང་སང་འོན་རྒྱུ་ཟེར་ལ་ད་ལྟའི་སྤྱང་འཛོན་ས་རིས་ལྷར་ན་ལྷ་ཁ་ས་གནས་སྡེ་གཏོང་རྒྱུ་
 ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་དང་། ཡར་ལུང་གཅིང་པོའི་བྱང་རྒྱུ་དང་ལྷ་ས་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་ལྷ་རྩུགས་སུ་གནས་པས་འཕན་
 ཡུལ་དང་ཐག་ཉེ་བའི་རྒྱབ་བྱེད་དང་པོ་དང་། ད་དུང་ཡང་གོང་བཞིན་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྤྱང་བཅན་གྱིས་ཟིང་པོ་
 རྩེས་བཞུག་རྩེས་དེའི་མང་འཁོངས་རྣམས་ལྷོན་པོ་བྱག་རྩེས་ཅན་ལ་བྱ་དགའ་གནང་དུས། “ཆེས་པོར་ནག་སེང་
 གི་བྱ་དགྲར། འོན་གྱི་རྒྱུན་མཁར་ནས། བྱ་ཁྱིམ་སུམ་བཟུའ་རྩུལ་རྟོ།^③” ཞེས་པ་ལས་དུས་སྐབས་དེ་ནས་བཟུང་
 འོན་ཞེས་པའི་ས་མིང་ཡོད་པ་ཟད། ཡུལ་ངས་པོའི་མང་འཁོངས་ལ་གཏོགས་པ་མངོན་དུ་བྱུང་བའི་རྒྱབ་བྱེད་གཉིས་
 པའོ། །གསུམ་ཏུ། ངས་ཤོད་ཁྱ་ཞེས་པ་ནི་སྐབས་དེར་ཡུལ་ངས་པོར་གོ་བར་ཐེ་ཆོམ་མེད་དེ། གོང་རིམ་ལུང་ལས་རྩེ་
 བའི་ཟིང་ས་རྩེ་དང་ལྷོན་པོ་ནི་མགར་དང་གཉན་ཞེས་ཆོག་ཟེན་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་པ་ལས་ཤེས་སྲི་མོད། འོན་
 གྲང་། ཡུལ་ངས་པོ་དང་ངས་ཤོད་ཁྱ་ཡིན་ཀྱང་མཉམ་ཡིན་མིན་ལ་དོགས་སྲིང་ཡོད་དེ། ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་PT 7
 252 ཏུ། “མཁར་ཡུ་ལྷ་ནི་ཐབ་བོ། དགུ་གྱི་ཟིང་པོ་རྩེ་ནི་བཞུག་གོ། མང་པོ་རྩེ་སུམ་བྱ་ནི་དུ་གྲུ་ཡུལ་དུ་བྱོས་སོ། ཐག་
 ཡུང་བ་རྩེ་མ་ཆད། རྟོང་བྱེ་རྩེ་ཡན་ཆད། བཅན་པོ་བྱག་དུ་བོན་ཏེ།^④” ཞེས་སྐབས་དེར་གནམ་རི་སྤྱང་བཅན་གྱིས་

① དུང་དཀར་རྩོ་བཟང་འབྲིན་ལས། དུང་དཀར་ཆོག་མཛོད། MJ གྲང་གོའི་པོ་དེ་རིག་པ་དཔེ་རྒྱན་ཁང་། 2002.5.25
 ② ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་PT 7252 ཏུ། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྐུ་ཀློང་། གྲང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་རྒྱན་ཁང་། 1994.4.20
 ③ ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་PT 7252 ཏུ། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྐུ་ཀློང་། གྲང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་རྒྱན་ཁང་། 1994.4.20
 ④ གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྐུ་ཀློང་། གྲང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་རྒྱན་ཁང་། 1994.4.20

ཟིང་པོ་རྗེའི་སྲིད་བསྐྱེད་ནས་ཡུལ་ངས་པོ་སྤངས་པའི་ས་ཁོངས་གསལ་པོར་གཏན་འཁེལ་བྱས་པ་མ་ཟད། ད་དུང་
ཡིག་ཚགས་དེ་ལས། “བཅན་པོ་ཁྱིམ་བཅན་གྱིས། བཀའ་སྩལ་ཏེ། ཡུལ་ངས་པོ་ལས། འཕན་ཡུལ་དུ་ཕྱིར་སྐྱོད་
སོ། །” ཞེས་འཕན་ཡུལ་བཏགས་པའི་རྒྱུད་རིམ་བཅས་ལ་གཞིགས་ན། ཡུལ་ངས་པོ་ཞེས་པ་ནི་ཟིང་པོ་རྗེའི་ཁ་ལོ་
བསྐྱར་པའི་རྒྱལ་ཕྱན་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་ལ་གོ་བས་རྒྱལ་ཕྱན་གྱི་མིང་ཡིན་པ་དང་། ངམ་ཤོད་ཁྲ་ལྷ་ནི་རྒྱལ་ཕྱན་
དེ་ཡི་ཁོངས་གཏོགས་ཏེ་ད་ལྟའི་འབྲི་གྲང་དང་འོན་ཆུས་སོགས་ལ་གོ་བ་ལེན་དགོས་པས་ས་མིང་དེ་གཉིས་ཡིན་ཁྲུ་
མཉམ་མིན་ལ། ངམ་ཤོད་ཁྲ་ལྷ་ནི་ཡུལ་ངས་པོའི་མངའ་ཁོངས་ཀྱི་རྒྱུད་གལ་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་སྐབས་
འགར་ཡུལ་ངས་པོ་སྤྱིའི་མཆོན་བྱེད་དུ་འགྲོ་ངེས་པར་སེམས་སོ། །

གཞན་ཡང་རྒྱལ་ཕྱན་སེལ་མ་དང་འབྲེལ་བའི་ཁར་བྱང་མདོ་ཅན་བརྗོད་པར་འདོད་དེ། རང་རེའི་ལྷོངས་སུ་
གྲགས་ཆེ་བའི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་དང་ཆོས་འབྲུང་རྟེ་《མཁས་པ་ལྷེ་འུས་མཛད་པའི་རྒྱ་བོད་ཀྱི་ཆོས་འབྲུང་རྒྱས་པ།》
《ཆོས་འབྲུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན།》《དེབ་ཐེར་དམར་པོ་》སོགས་ཡིག་ཚང་མང་པོར་རྒྱལ་ཕྱན་སེལ་མའི་སྐབས་
བརྗོད་དུས། རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས་དང་། དེ་ནས་རྒྱལ་ཕྱན་སེལ་མ་བཞི་བཅུ་འཕམ་ཞེ་གཉིས་སོགས་ཀྱིས་དབང་བསྐྱར་
མཐར་སྦྱི་ལ་དབང་པའི་རྒྱལ་པོ་གཏོང་ཁྲི་བཅན་པོ་བྱོན་པར་བཞེད་ཀྱང་། རྒྱལ་ཕྱན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་གནས་
ཡུལ་དང་རྗེ་པོ། སློན་པོ་སོགས་ཀྱི་མཆོན་བརྗོད་པ་ནམས་དང་ཏུན་ཏོང་ཡིག་ཚགས་སོགས་ཞིབ་དུ་བསྐྱར་ན། རྒྱལ་
ཕྱན་བཞི་བཅུ་ནི་བཅུ་གཉིས་ལས་ཅུང་སྐྱུ་ལ། དེ་ནས་རྒྱལ་ཕྱན་ནམས་ཀྱིས་རང་རང་གི་སྟོབས་སྤྱུགས་དང་ཐབས་
ཤེས་ལ་བརྟེན་ནས་ཡུན་རིང་པོར་གཅིག་པམ་གཅིག་རྒྱལ་གྱི་འཐབ་འབྲུག་བརྒྱད། རིམ་གྱིས་རྒྱལ་ཕྱན་གྱི་གངས་ཀ་
རྩེ་ལྷང་ལ་སོང་ནས་རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་ལྷག་གི་སྲིད་དབང་མཉམ་གནས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ཤིག་བརྒྱད་ངེས་པས། དེ་ལ་
ཡོངས་གྲགས་སུ་རྒྱལ་ཕྱན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ཡང་རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་གངས་ཁོ་ནར་ངེས་
པའི་གཏན་ཆེགས་མེད་དེ། ཤོང་རིམ་དུ་ལྷང་དྲངས་པ་ལྟར་ཆོས་འབྲུང་གཉིས་སུ་རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས་མ་གཏོགས་
དྲངས་མེད་ཀྱང་། ཏུན་ཏོང་ཡིག་ཚགས་སུ་བཅུ་བདུན་དྲངས་ཡོད་པར་མ་ཟད། ད་དུང་ཡིག་ཚགས་དེའི་མཚུག་དུ།
“རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས་ན། སེ་རེ་ཁྲི་དང་བཅུ་གསུམ། སློན་པོ་ཉི་ལྔ་ཙ་བཞི་ན། སྐྱ་རེ་གནག་དང་ཉི་ལྔ་ཙ་ལ། མཁར་
བཅུ་གཉིས་ན། དབུ་ལྷེ་དམ་པ་དང་བཅུ་གསུམ། ཡུལ་བཅུ་གཉིས་ན། བྱང་ཀ་རྣམ་བརྒྱད་དང་བཅུ་གསུམ།” ཞེས་
སོགས་རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་ཐ་སྙད་བྱང་བ་དག་ལས་ཀྱང་། རྒྱལ་ཕྱན་བཅུ་གཉིས་ཞེས་པ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱ་
རྒྱུན་རིང་མོ་ལས་དུས་རིམ་ངེས་ཅན་གྱི་སྤྱི་ཆེགས་ནམ་པ་མཆོན་པའི་ཆེད་བརྗོད་ཐ་སྙད་ཅིག་དུ་གྱུར་པ་ལས་གངས་
བཅུ་གཉིས་ཡིན་པའི་ངེས་པ་མེད་པ་དང་། རྒྱལ་ཕྱན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་དུས་རིམ་ནས་ཀྱང་སྐར་ལྟར་འཛིག་ནི་ན་
སྲིད་འགྱུར་གྱི་ཆོས་ཉིད་སྤྱིའི་འཕེལ་འགྱུར་ལྟར་སྐབས་རེར་གཏན་འཁེལ་དང་། སྐབས་རེར་འབྲུག་ཆོད་ཀྱི་དུས་
ཡུན་རིང་པོ་བརྒྱུད་མཐར་གཏོང་ཁྲི་བཅན་པོ་བྱོན་ནས་བོད་བཅན་པོའི་གདུང་རྒྱུད་ཀྱི་དབུ་དངོས་སུ་བརྟེན་པ་དང་།
དེ་ནས་ད་དུང་ལྷུ་མཐུད་དུ་རེ་འཇགས་རེ་འབྲུག་གི་དུས་རིམ་མང་པོ་བརྒྱུད་ནས་སྤོང་བཅན་སྐམ་པོའི་དུས་སུ་རྒྱལ་
ཕྱན་ནམས་དངོས་སུ་གདུགས་གཅིག་གི་འོག་དུ་བསྐྱས་ནས་བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་བྱས་པ་ཡིན་ཏེ། ཏུན་ཏོང་ཡིག་
ཚགས་ལས་ “ཡུལ་སྤྱི་རོ་འེ་ཡ་སུམ་ན་རྗེ་ནམ་པའི་བྲུ་གསང་ཏི། སློན་པོ་བྱང་དང་སྤངས་གཉིས། །” ཞེས་པའི་ཡུལ་

སྐྱོ་རྩེ་ཡ་སྐྱུ་ཞི་སྐབས་ཤིག་ནས་ཟིང་པོ་རྩེ་སྐྱུ་སྐྱོ་པོ་མངའ་འོག་ཏུ་ཚུད་པ་དང་། དེ་ནས་ཟིང་པོ་རྩེ་ཁྱི་པངས་གསུམ་གྱིས་སྐྱུ་པོ་བསྐྱབས་ནས་ཁྱི་པངས་གསུམ་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་གྱུར་པ་ཡིན་ཏེ། ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གསལ་ཨང་ཉ་གས་^{PT} ༡༢༤ གྲེ་བཅན་པོ་སྐྱུ་རི་གཉན་གཟིགས་ཀྱི་སྐབས་སུ། “སྐྱུ་སྐྱོ་པོ་ཡུལ་ཡུལ་ཡེལ་རབ་སྒྲེ་བཞི་དང་སྐྱུ་ཡ་གསུམ། ཟིང་པོ་རྩེ་ཁྱི་པངས་གསུམ་གྱིས། འདུས་སོང་། ཉེ་འོ་དགྲའ་འགེལ་དུ་མཁར་སྐྱར་བས་བཆད་དེ། སྐྱུ་ཡ་སྐྱུ་གྱི་སྐྱོད། མཉན་འཛི་བྱང་གི་བྱན་དུ་དངར་ཏོ། བྱན་གྱི་ས་རིས་ཀྱི་ནང་དུ། བྱང་ནམ་ཏྲོ་རེ་བྱ་གྲུ་དང་། སྐྱོན་ཏྲོ་རེ་ཅོང་སྐྱོ་སྐྱོད་ཀྱང་། འཛི་བྱང་གི་བྱན་དུ་བཆད་དོ། །^①” ཞེས་པ་ལས་ཡུལ་སྐྱོ་རྩེ་ཡ་སྐྱུ་ཞེས་པ་ཟིང་པོ་རྩེ་ཁྱི་པངས་གསུམ་ལ་སྐོབ་པ་དང་། བྱིས་སྐྱོ་བྱོད་བཅན་པོའི་བྱང་གི་ཏུས་རྒྱ་དུ་གྱོ་ནམས་དེ་ནས་ཆད་པ་གསལ་བོར་ཤིས། དེ་ནས་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྐྱོད་བཅན་གྱི་སྐབས་སུ་བྱང་ཅོང་སྐྱོ་དང་དབའས་དབྱི་ཆ་བ། མནོན་འདྲོན་པོ་སྐྱུ་སྐྱོན་པོ་ཁག་གིས་ཟིང་པོ་རྩེ་རྒྱ་ཏུ་དོར་ཞིང་སྐྱར་རྒྱལ་པང་དུ་སྐྱངས་པས་བཅན་པོ་སྐྱོ་དངོས་ཀྱིས་དཔུང་ལ་ཁ་ལོ་བསྐྱར་ཏེ་ཟིང་པོ་རྩེ་འོ་སྤྱོད་བཞག་ནས་མངའ་འོག་ཏུ་བསྐྱས་པ་དང་། ཡང་ “ཡུལ་དགས་ཀྱི་བྱ་བཞི་ན། རྩེ་དགས་རྒྱལ་གྱི་སྐྱོག་ཟེན། སྐྱོན་པོ་སྐྱོ་དང་པོག་རྩེ་ལ་གཉིས།” ཞེས་པའི་དྲགས་པོའི་ཡུལ་ལ་ནི་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྐྱོད་བཅན་གྱི་བཀའ་བཞིན་སེང་གོ་བྱི་ཆེན་གྱིས་དཔུང་རྩེ་དངས་ནས་མངའ་འོག་ཏུ་བསྐྱས་པ་དང་། “ཡུལ་སྐྱུ་ཡུལ་གྱི་ཡ་སྐྱུ་ནལ། རྩེ་འབལ་སྤྱི་མང་ཏུ་ཏི། སྐྱོན་པོ་སྐྱོད་དང་ཀམ་གཉིས།” ཞེས་པའི་སྐྱུ་པ་ནི་སྐྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་དུས་སུ་བྱང་མང་པོ་རྩེ་ཞང་སྐྱར་གིས་བཀྲག་པ་དང་། ཞང་ཞུང་ནི་བཅན་པོ་སྐྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་སྐྱོ་རིང་ལ་བཅན་པོ་སྐྱོད་མར་ཀར་ལ་བཞེན་ནས་འབངས་སུ་བཀྲག་པ། ད་དུང་ “ཡུལ་རྒྱང་ལ་བྲེ་སྐྱར་ན། རྩེ་རྒྱང་རྩེ་འོ་དཀར་པོ། སྐྱོན་པོ་མཁར་པ་དང་པ་དུག་གཉིས།” ཞེས་པའི་རྒྱང་ཡུལ་ནི་རྒྱང་པོའི་ཡུལ་ཡིན་ལ་གྱི་གྲུམ་བཅན་པོའི་སྐྱུ་ཉ་ཁྱིས་རྒྱང་དཀར་པོའི་རྩེ་མཛད་པ་སྐྱུ་ཡིག་ཆ་མང་པོར་གསལ་བར་བསམ་སྐྱོ་བྱང་ན། ཡུལ་ངས་པོ། དྲགས་ཡུལ། ཞང་ཞུང་། སྐྱུ་པ་སྐྱུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ཡུན་རིང་པོར་རང་བཅན་གྱི་སྤྱོད་བསྐྱངས་སྐབས་པ་ཡིས་དེ་དག་ལའང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོ་ལྷན་སྐབས་པའི་མངའ་མང་དར་བ་དཔག་སྐབས་པ་དང་། དེ་ལྟར་ན་རྒྱལ་ཕན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ལས་ཡུལ་སྐྱོ་རྩེ་ཡ་སྐྱུ་ཉ་ལྟ་ལྟོ་དེ་དག་གིས་ལྷུང་མིང་བྱང་བར་གདོན་མི་བྱ་བས། དུས་རེ་ཞིག་ལ་རྒྱལ་ཁབ་བཞི་འཕ་སྤྱི་མཉན་པར་གནས་པ་ཡིན་ཞེ་ནའང་འགལ་པ་མེད་པ་སྐྱུ་གྱིས། རྒྱལ་ཕན་སེལ་མ་བཞི་བཅུའི་དུས་སྐབས་ནི་སྤྱི་བ་དང་། རྒྱལ་ཕན་སེལ་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་དུས་སྐབས་ནི་དེ་ལས་འབྱེ་བའི་གོ་རིམ་ལྟར་ཡིན་ན་ཤིག་ཏུ་འོས་ཏེ། དེ་ནས་བཅན་པོ་གཉན་ཁྱི་བྱོན་པ་སྐྱུ་རྒྱལ་ཕན་མང་པོ་ཏུ་དུར་གྱུར་ཏེ་མཐར་ཐུག་བཅན་པོ་གཅིག་གི་མངའ་འོག་ཏུ་བསྐྱས་པར་བཤད་ན་ལུང་དང་རིགས་པར་མི་འགལ་ལ་འཇིག་རྟེན་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཆོས་ཉིད་དང་མཐུན་པས་སོ། །

མགར་ཆང་སྐྱར་རྒྱལ་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་གཏོགས་ཚུལ། གོང་ནས་བརྗོད་ཟིན་པ་ལྟར་མགར་ཞེས་པའི་སྐྱོན་པའི་བྱིམ་རྒྱུད་ཅིག་གིས་ཡུལ་ངས་པོའི་ཁྱ་སྐྱུ་གྱི་དཔྱག་གྱིའི་ཟིང་པོ་རྩེ་འོ་མངའ་འོག་ཏུ་སྐྱོན་གྱི་གོ་གནས་བཟུང་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ནས་དུས་ཡུན་རིང་པོ་ན་ཟིང་པོ་རྩེའི་དུ་རྒྱུད་ནམས་སྤྱི་ལ་མ་འཆམ་པར་རྒྱལ་སྤྱོད་གཉིས་སུ་གྱིས་པ་དང་། བལ་ཆེར་སྐྱར་རྒྱལ་སྐྱུ་རི་གཉན་གཟིགས་ཀྱི་སྐབས་སུ་ཟིང་པོ་རྩེ་སྐྱུ་སྐྱོ་པོ་དང་ཟིང་པོ་རྩེ་ཁྱི་པངས་

^① གཉན་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཆོས་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྐོབ་ཆེན་དཔེ་སྐྱུན་ཁང། ༡༩༩༥.༤ ༢༩

སུམ་བྱ་གཉིས་ཀྱི་སྤྲོད་དབང་མཉམ་དུ་གནས་པའི་དུས་སུ། ལྷག་སྐྱུ་པོས་རང་གི་སྒོན་པོ་མཉམ་འཛིན་བྱེད་ནས་པོ་
 ཉེས་སོ་ཟེར་ནས་སྒོན་པོ་ལས་ཕྱུང་བར། མཉམ་འཛིན་ལེ་མ་རུང་ནས་ཁྲི་པངས་གསུམ་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་ནས་
 དཔུང་དྲངས་ཏེ་ལྷག་སྐྱུ་པོའི་སྤྲོད་བསྐྱེད་ནས་ཁྲི་པངས་སུམ་གྱི་སྒོན་པོ་མཛད་པ་སྟགས་ལོ་རྒྱུས་མང་ཚུལ་འདུག་
 ། གྲུང་། ལྷག་སྐྱུ་པོའི་དག་དུ་ “སྒོན་པོ་མགར་དང་མཉམ་གཉིས།” ཞེས་པ་ལས་མཉམ་མ་གཏོགས་མགར་གྱི་མིང་ཚུལ་
 མཛད་པ་དང་། མགར་མང་ཞུམ་སུམ་སྤང་ཞེས་པས་བཅན་པོ་འབྲོག་ཉེན་ལྡེ་ལེ་སྒོན་མཛད་པའི་སྐྱུས་ཡིག་ཆང་
 སྟགས་ལ་གཞིགས་ན། མགར་གྱི་རུས་རྒྱུད་ནི་བཅན་པོ་འབྲོག་ཉེན་ལྡེ་ལེ་སྐྱར་རྒྱལ་བཅན་པོའི་བཀའ་
 ལུང་ལ་གཏོགས་ཡོད་པར་ཐེ་ཆོམ་མཛད་མོད། འོན་ཀྱང་། དུས་ནམ་དང་རྒྱུན་ཅི་ལ་བརྟེན་ནས་སྐྱར་རྒྱལ་བཅན་པོའི་
 མངའ་འོག་ཏུ་ཆུང་པ་ནི་སྟོག་གྱུར་གྱི་གནས་སུ་གྱུར་བས་རྟོགས་དཀའ་ལ། 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》
 དང་《རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆང་ཆེན་མོ་》སྟགས་སུ་སྐྱར་རྒྱལ་ཁྲི་སྐྱེད་དཔུང་བཅན་གྱི་སྐབས་སུ་མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་གྱིས་
 སྒོན་ཆེན་མཛད་ཅེས་གསུངས་ཡོད་རུང་། མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་ནི་དེའི་སྐབས་ཀྱི་སྒོན་ཆེན་མིན་པ་གཤམ་ནས་ར་
 སྒྲོད་བྱེད་ཆོག་ལ། དེ་ཡང་ཁོང་གི་རུས་རྒྱུད་ཀྱི་སྒོན་སྐྱེད་མ་ཞིག་དང་མིང་ལོ་སོང་བ་མིན་ནམ་སྟུམ་པ་དང་། གལ་ཏེ་
 དེ་ལྟར་ན་སྐྱར་རྒྱལ་ཁྲི་སྐྱེད་དཔུང་བཅན་གྱི་ཡར་སྔོན་ནས་མགར་རྒྱུད་བཅན་པོའི་བཀའ་ལུང་ལ་གཏོགས་པར་ངས་
 སྟོན།

མགར་ཆང་གི་ཆང་འདིར་མཁན་སྒོན་ཆེན་པོ་མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད། མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་ཞེས་པར་རང་
 རེའི་སྐྱུས་ཡིག་ཆང་དག་ཏུ་མགར་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་དང་མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་སྟགས་བྲིས་མི་འདྲ་བ་ཁ་ཤས་སྤང་མོད།
 དོན་ལ་ནི་སྒོན་འདི་ཉིད་ཁོ་སྒོན་པར་ངས་ཏེ། དུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆགས་དང་《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》
 གཉིས་ནི་པལ་ཆེར་འདྲ་ཡང་། ༡༩༥༥ལོར་སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱེད་ཁང་ནས་ལྷགས་པར་དུ་བཏབ་པའི་《རྒྱ་བོད་
 ཡིག་ཆང་ཆེན་མོ་》ཟུ། མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་ནི་མ་ཕྱི་ལ་ལྟ་ནིར་བྱུང་བའམ་དཔར་ལ་ཡིག་ནོར་བྱུང་
 བ་སྟགས་གང་ལྟར་ནོར་འཆུག་ཡིན་པར་སྟུམ་ལ། རྒྱ་མཆོན་ནི་རི་དང་རི་གཉིས་ལ་ནི་རྩ་རྟགས་ཡོད་མེད་ཀྱི་ཁྱད་པར་
 ཚུལ་དང་། རྒྱ་དང་ཐུན་གཉིས་ཀྱི་འཕྲེད་དུ་འཕྲེན་པའི་སྐྱུག་ཁ་གསུམ་དང་ཐུར་ལ་འཕྲེན་པའི་སྐྱུག་ཁ་གཅིག་སྟགས་
 ལག་བྲིས་ལ་ལྟ་མ་ཤིས་ན་ནོར་ཉེན་ཆེ་བས་སྟོན།

མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་ནི་བོད་བཅན་པོའི་དུས་ཀྱི་སྒོན་གསལ་ཅན་ཞིག་ལྟེ། རང་བཞིན་བརྟན་ཞིང་མཛད་ས་
 རྒྱ་ཆེ་ལ་གཡུལ་དུ་དཔའ་བ་ཡིན་པས་སྒོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བཞེས་པ་དང་། རུས་མགར་ཅན་གྱི་བྱིམ་རྒྱུད་དུ་
 བྱུང་བའི་སྒོན་པོའི་ཆོགས་ལས་སྒོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་ཐོབ་མཁན་ཐོག་མ་ཡིན། དུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆགས་ཀྱི་ཨང་
 རྟགས་PT ༡༢༥༧ དུ། “དེའི་འོག་དུ། མགར་ཁྲི་སྐྱེད་འཛིན་སྐྱེད་ཀྱིས་བྱས། འཛད་ས་རྒྱ་དང་ལྷག་བརྟན་ནི། འདྲོན་པོ་ལྷུ།
 གསུམ་འབྲོགས་ཏེ་འགྲོ་ན། འདྲོན་པོ་ཐོག་མ་འི་སྒྲིང་ལ་འདི་སེམས། བར་མ་འི་སྒྲིང་ལ་འདི། སེམས། ཐ་མ་འི་སྒྲིང་ལ་
 འདི་སེམས་ཤིས། ཐོགས་པོ་ལ་གཏམ་བྱས་པ་དང་། བདེན་ནམ་བརྟུན་འདྲོན་པོ་གསུམ་ཁ་བཀའ་ཏེ་ཆས་ན། ཁྲི་སྐྱེད་
 འཛིན་སྐྱེད་མཆི་བ་བཞིན་མད་དེ། འཛད་ས་ཀྱང་། ནི་དེ་ཚུལ་མོ།^①” ཞེས་ཁོང་མཛད་ས་པའི་རྟགས་དཔེ་ལ་སྐྱུར་ནས་
 གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་པ་དང་། ཡང་དུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆགས་ཨང་རྟགས་PT ༡༢༥༨ ཀྱི་སྐྱུས་ཡིག་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་

① གཏུལ་གྲོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྟན་ཆེ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།IMJ གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྒོན་ཆེན་དཔེ་སྐྱེད་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༩༩

རག་པར་བྱས་པ་ལས། ལུང་གི་རྗེས་ལུ། བོ་ཉ་མཆིས་ནས། གསོད་བྱ་བྱི་དགོས་པར། རྩར་སྐྱུག་ལས་བཀྱིས་ལག་སྟེ།
 ལུང་ཙམ་མོ། དེའི་འོག་དུ། མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་བྱིས་བྱ་སྟེ།” ཞེས་མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་ཞེ་མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་ཆ་བ་
 གྱི་རྗེས་སྐྱ་སྐྱ་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་བར་བཤད་ལ། ད་ལྱང་ཡིག་ཆ་དེ་དུ། “དེའི་ (མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་) འོག་
 དུ་ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་རྩང་གིས་བྱས་སོ། བཅན་པོ་ཡབ་ཁྱི་སྐྱ་བཅན། དགུང་དུ་གཤེགས། སྐས་ཁྱི་སྐྱ་བཅན་གྱི་
 རིང་ལ། ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་རྩང་གིས་སྐྱ་ཁམས་ཐམས་ཅད་འབངས་སྐྱ་དགུག་པར་བཀའ་སྩལ་རྟོ།” ཞེས་གསལ་
 བོར་བཀོད་ཡོད་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་རིན་ཐང་ཆེ་བའི་གནའ་བོའི་ཡིག་ཆ་དེ་ལགས་ཏེ། སྐྱ་མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་བྱི་སྐྱ་
 ཆེན་པོ་བཀྱིས་པའི་གོ་རིམ་དང་གནས་ཚུལ་གསལ་བ་ནི་ཡིག་ཆ་དེ་འདི་ཁོ་ནས་ཏེ། དེ་བས་ཡིག་ཆ་དེ་འདི་ལ་གཞིགས་ན།
 མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་བྱིས་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་གྱི་སྐྱ་ཆེན་པོའི་འགན་བཞེས་པར་ཤིན་ཏུ་གསལ་ཏེ།
 གཅིག་དུ། མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་བྱི་གོང་དུ་སྐྱ་ཆེན་པོའི་འགན་བཞེས་མཁན་མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་ཆ་བ་ནི་བཅན་པོ་
 གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་དུས་སྐབས་གྱི་སྐྱ་ཆེན་པོ་ཡིན། རྩ་མཆན་མེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་ཆ་བ་གྱིས་
 མཛངས་པའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་ཆང་བོད་ཀྱི་རྩོ་བོ་མར་སྐྱ་འདུལ་བ་གོང་གི་ལུང་བཞིན་ཡིན་ལ། སྐབས་དེར་
 མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་ཆ་བ་ནི་སྐྱ་ཆེན་པོ་ཡིན་པས་འཐབ་རྩས་འཐེན་ཞིང་བཀོད་སྒྲིག་བྱས་པ་དང་། ལུང་པོ་སྐྱ་སང་
 ཟུ་ཙེ་ཡིས་ནི་དམག་དཔོན་གྱི་ཚུལ་གྱིས་ཆང་ལ་དངོས་སྐྱ་དམག་དྲངས་ནས་རྩོ་བོ་མར་སྐྱ་བྱི་མགོ་བོ་བཅད་པ་ཡིན་
 པས། ཆང་བོད་དེ་ཁྱི་ཁ་གཉིས་ཁྱི་ཅན་གྱི་ས་གནས་རྒྱལ་སྐྱ་ཆེན་པོ་འབངས་སྐྱ་བཀྱིས་པ་ནི་བོད་བཅན་པོའི་ལ་
 རྩས་སྐྱ་ཤིན་ཏུ་གལ་འགངས་ཆེ་བའི་གནས་ཚུལ་ཞིག་ཡིན་ཕྱིར། མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་ཆ་བ་གྱི་མཛད་རྗེས་སྐྱ་བཅོམས་
 པར་མ་ཟད། ལུང་པོ་སྐྱ་སང་ཟུ་ཙེ་ཡི་ལག་རྗེས་སུ་འབ་བཅོམས་ཏེ། ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གས་ཨང་ཉགས་PT72525 དུ་
 གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་གྱི་སྐྱ་བཀོད་པ་ལས། “རྒྱལ་པོ་འདི་ (གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་) འི་རིང་ལ། ལུང་པོ་སྐྱ་སང་
 གྱིས་ཆང་བོད་ཀྱི་རྩོ་བོ་མར་སྐྱ་མགོ་བཅད་དེ། ཆང་བོད་ཁྱི་ཉི་གི། བཅན་པོའི་བྱ་དུ་ལུལ་ཏེ། ཟུ་ཙེ་སྐྱ་བ་ཉི་ལོ།
 ལུང་ནས། བཅན་པོ་སྐྱ་བཅན་གྱིས། ཆང་བོད་ཁྱི་ཉི་གི། ཟུ་ཙེ་སྐྱ་བ་ཉི་བའི་བྱ་དགའར་སྩལ་རྟོ།” ཞེས་པ་བཀོད་
 ཡོད་ཕྱིར། མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་དང་། མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་ཆ་བ། ལུང་པོ་སྐྱ་སང་ཟུ་ཙེ་བཅས་གྱིས་ནི་དུས་རབས་
 གཅིག་དུ་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་གྱི་སྐྱ་མཛད་པ་དང་། ཆང་བོད་འབངས་སྐྱ་འགུག་དུས་མོང་ཁྱི་དོ་རེ་རྩང་
 ཆ་བ་གྱིས་སྐྱ་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་བཟུང་ཡོད་པ་གསལ་བོར་ཤེས་ཐུབ། གཉིས་སྐྱ། མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་བྱི་རྗེས་སྐྱ་
 ཆེན་པོའི་འགན་བཞེས་མཁན་ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་རྩང་ནི་བཅན་པོ་ཡབ་གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་དང་སྐས་སྐྱ་
 བཅན་སྐམ་པོ་གཉིས་ཀྱི་དུས་སྐབས་གྱི་སྐྱ་ཆེན་པོ་ཡིན། རྩ་མཆན་ནི་གོང་ལས་ཤེས་སྟེ། “དེའི་ (མགར་ཁྱི་སྐྱ་
 འཛི་སྐྱ་) འོག་དུ་ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་གིས་བྱས་སོ། བཅན་པོ་ཡབ་ཁྱི་སྐྱ་བཅན། དགུང་དུ་གཤེགས། སྐས་ཁྱི་
 ཁྱི་སྐྱ་བཅན་གྱི་རིང་ལ། ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་རྩང་གིས་སྐྱ་ཁམས་ཐམས་ཅད་འབངས་སྐྱ་དགུག་པར་བཀའ་སྩལ་རྟོ།
 ① ” ཞེས་པ་ལས་ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་གིས་སྐྱ་ཆེན་པོ་མཛད་པའི་དུས་སྐབས་དེར་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྐྱ་
 བཅན་སྐྱ་གཤེགས་ཤིང་སྐྱ་བཅན་སྐམ་པོ་སྤྱིང་ཁྱིར་བཞུགས་པར་མ་ཟད། ཐུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་གིས་སྐྱ་མཐུད་
 དུ་སྐྱ་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་བ་གསལ་བ་ལྟར་སྟོ། དེ་བས་མགར་ཁྱི་སྐྱ་འཛི་སྐྱ་ཞེ་བོད་རྒྱལ་གནམ་རི་སྐྱ་བཅན་

① ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གས་PT72525། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས་ལ། རྩང་དབྱང་མི་རིགས་སྐྱ་ཆེན་དཔེ་སྐྱ་ཁང་། 2004.4.29

སྐབས་ཀྱི་སློན་ཆེན་པོ་འགན་འཁུར་མཁན་ཡིན་ཞེས་མགིན་པ་གཟེངས་སུ་འདེགས་ཆོག་ཆོག་ཏུ་ངེས། དེ་ལྟར་ཏུན་
 ཉིང་ཡིག་ཆགས་དང་གོང་རིམ་ཆོས་འབྱུང་བསྟར་ན་ཁྱི་སྒྲ་དབྱང་བཅན་ནི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་ཉེར་དྲུག་པར་འབྲེན་
 པ་དང་གནམ་རི་སྤྱང་བཅན་ནི་བཅན་པོ་སྐ་གཉིས་པར་འབྲེན་པས་བཅན་པོ་དྲུག་གི་བར་ཆད་ཡོད་པ་དང་། ཏུང་
 མཐར་ཡང་མི་ལོ་ཉིས་བརྒྱ་ཡན་གྱི་ཉེ་བཟའི་དུག་དེ་ཡང་ཆོས་འབྱུང་མཁས་དགའ་དང་རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆང་ཆེན་
 མོར་བཀོད་པའི་ཡིག་འབྲིར་མི་མཐུན་པ་ཡོད་ཅིང་ཆོག་གི་བབ་ལ་བལྟས་ན་ཁྱུངས་གཅིག་ལ་གཏུགས་ཡོད་པར་སྣང་
 ཡང་། ཡིད་པམ་པའི་གོང་ཆག་སྒྲ་ཆོགས་ཀྱི་དབང་གིས་ཁྱུངས་དེ་ལག་ལ་མ་སོན་པ་དང་། ཆོས་འབྱུང་དང་ཡིག་ཆང་
 ཉིད་ཏུ་འདྲ་བའི་འབྲེན་ཅན་ལས་གསལ་བོར་མེད་ཕྱིར་བཏང་སྟོམས་སུ་མི་འཛོག་ཐབས་མེད་བྱུང་།

བཅན་པོ་སྐར་བས་བཞིའི་སློན་པོ་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྣང་། མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྣང་ནི་སྐར་རྒྱལ་འབྲོ་
 གཉན་ལྡེ་ལུ་དང་། ལྷག་རི་གཉན་གཟིགས། གནམ་རི་སྤྱང་བཅན། སྤྱང་བཅན་སྐམ་པོ་བཅས་བཅན་པོ་རབས་བཞིའི་
 སློན་པོ་ཡིན་པ་དང་། བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་སྐམ་པོའི་སྐར་སུ་སློན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་བ་ཡིན་ཕྱིར། རུས་
 མགར་ཅན་གྱི་ཁྱི་རྒྱུད་ལས་བྱུང་ཞིང་སློན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་འཛིན་མཁན་གཉིས་པ་ཡིན་ལ། སློན་ཆེན་པོའི་
 འཁུར་འཛིན་པའི་དུས་ཆེད་ནི་མུང་ཅོང་སྤྱི་རིགས་རྒྱུད་མང་པོ་རྗེ་ཞང་སྣང་གི་རྗེས་དང་། ལྷང་པོ་སྤྱང་སང་བྱ་
 ཅེ་ཡི་གོང་ཡིན་པ་ཅན་ལས་ལོ་རབས་གསལ་བོར་མ་མཐོང་ཡང་། ཁོང་ནི་བཅན་པོ་རབས་བཞིའི་སློན་པོ་ཡིན་པ་དང་
 ཡིག་ཆང་མང་པོར་མིང་ཅན་ཡང་མེད་པར་བཟླ་ག་ན། ཁོང་སྐར་ན་གས་པོའི་དུས་སུ་སློན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་བ་
 དང་འགན་འཁུར་ཡུན་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་ཐུང་བར་མངོན། ཏུན་ཉིང་ཡིག་ཆགས་¹⁾ 725 གྱི་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྣང་
 དང་འབྲེལ་བའི་གནས་ཚུལ་ཁ་ཤས་བཀོད་ཡོད་པ་ནི་གཤམ་ལྟར། “དེ་འི་འོག་དུ་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྣང་གིས་
 བྱས་སོ། མང་ཞམ་སུམ་སྣང་དང་། ལྷ་ཁྱི་སྒྲ་དབྱང་བཅན་གཉིས། རལ་གྱི་དང་བཟོའ་བྲད་ཆེས་བཞིས་ཏེ། གནམ་བཅན་
 པོ་འབྲོ་མཉེན་གྱི་རིང་ལ། མཐོན་ཕྱི་འབྲིང་པོ་རྒྱལ་བཅན་རུས་སློན་ཆེ་བཞིས་པ་ན་ཡང་། སྐོ་བ་རིངས་པར། མགར་
 མང་ཞམ་སུམ་སྣང་རལ་གྱི་དང་། བཟོའ་བྲད་དེ་ཆོར་བ་སྐད་དུ་བཞིས་ནས། བཟུང་སྟེ་བཞུན་པའ་ན་ཡང་། གཤེད་
 མ་མང་ཞམ་སྟོ། སྣང་གིས་བཞིས་ཏེ། བཀྱི་ནས། མགོ་བཆད་པ་ཐོག་ཆེས་སྤངས་ཏེ། སྐམ་པུག་དུ་བཅུག་ནས། གོམ་པ་
 ལྷ་དྲུག་ཅན་བོར་བ་དང་འབྲེལ་བ་སྐད་བྱ་འོ། དེ་འི་འོག་དུ་ལྷང་པོ་སྤྱང་སང་བྱ་ཅེས། བྱས་པ།^①” ཞེས་བཀོད་ཡོད་
 པ་ལས། བཅན་པོ་འབྲོ་གཉན་ལྡེ་ལུ་སྐར་སུ་སློན་ཆེན་མཐོན་ཕྱི་འབྲིང་པོ་རྒྱལ་བཅན་རུས་སྐོ་བ་རིངས་པ་
 མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྣང་གིས་ཤེས་པ་དང་། ཉིས་པ་ཅན་བཀྱམ་མཁན་ཀྱང་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྣང་གིས་བཞིས་
 བཅན་པོའི་སྐར་ཡི་བར་ཆད་གཡོལ་བ་དང་ཆབ་སྲིད་གཏན་འཇགས་ཡོང་བར་བྱས་རྗེས་ཁྱུང་པར་ཅན་བཞག་པ་
 གསལ་བཤད་བྱས་ཀྱང་། ཡང་ཡིག་ཆང་དེ་སུ། “དེ་འི་འོག་དུ་གཏུབས་སློན་རྟོ་རེ་སྤྱང་བཅན་གྱིས་བྱས་ཏེ། ལྷིང་ཤེས་
 ཕྱིག་ན། དེ་འི་འོག་དུ་མཐོན་ཕྱི་འབྲིང་པོ་རྒྱལ་བཅན་རུས་བྱས་ཏེ། དཀྱའ་ཆེད་པོ་བྱས་ནས། ཁོ་ན་འི་སྤིང་མོ་མཐོན་
 ཕྱི་བྲལ་ལྷིང་། དུག་བསྐྱར། ཉེ་བཏང་བ་ལས། མོ་ན་དུག་འཁྱུངས་ནས། བཅན་རུ་བཀྱམ་པ་ལགས།” ཞེས་པ་ལས་
 སློན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་མཁན་མཐོན་ཕྱི་འབྲིང་པོ་རྒྱལ་བཅན་རུ་ནི་ཁོང་གི་སྤིང་མོས་དུག་བྲངས་ནས་བཀྱམ་
 པར་བཤད་པས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་ཆེན་ངོ་མ་གང་ཡིན་ཁོ་ཆོན་གཅོད་དཀའ་ཡང་། བཅན་རུས་དུས་སུ་དོན་ཆེན་ངན་པ་

① གཉའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བཟོ་རིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས་། རྒྱུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 725.4 46

ཞིག་བྱང་བར་ཡིད་ཆེས་པར་རིགས།

གོང་ནས་མང་པོ་སྒྲིང་ཟིན་པ་ལྟར་ས་བཅད་འདི་རུ་མགར་གྱི་རུས་རྒྱུད་ལས་བྱང་བའི་སྤར་རྒྱལ་བཅན་པོའི་
སྒོན་ཆེན་པོ་མགར་ཁྱི་སྒྲིང་ལྟོན་དང་། མགར་མང་ཞམ་སྤམ་སྤང་གཉིས་རོ་སྒྲིང་ཅམ་བྱས་པ་ཡིན་ལ། སྒོན་ཆེན་པོ་
ནམ་གཉིས་དང་མགར་སྒྲིང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་བཅས་སྒོན་ཆེན་ནམ་གསུམ་གྱི་བར་དུ་ཅི་ལྟ་བུའི་གཤམ་གི་འབྲེལ་བ་
ཡོད་པ་ནི་ཞིབ་འཇུག་གི་གནད་གཅོད་ཞིག་ཡིན་པེས་ཀྱང་ཡིག་ཚད་གི་རྒྱབ་རྟེན་མ་རྟེན་པས་སྒྲིག་ཡུར་དུ་གནས་
ཡང་། སན་རྒྱུན་བར་གཤམ་གི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པར་ཐེ་ཚོམ་མེད་པས། སྒོན་གོང་མ་ནམ་པ་གཉིས་ཀྱི་འཆོ་བའི་ཁོར་
ཡུག་དང་བསམ་སྒོའི་ཤུགས་རྒྱུན་ལོག་མགར་སྒྲིང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ནར་སོན་པ་དང་། སྒོན་ནམ་པ་གཉིས་ཆབ་
སྤིང་གྱི་མང་རྒྱུ་སྤེང་ནས་མགར་སྒྲིང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་སྒོན་པོའི་གོ་གནས་ཐོབ་པ། དེ་ནས་མགར་སྒྲིང་བཅན་
རང་ཉིད་ཀྱི་སྒོ་སྒྲོས་དང་དཔའ་ཚལ་ལ་བརྟེན་ནས་མགར་ཚད་གི་རྒྱུད་པ་དར་བའི་ཡང་ཅེར་སྤེབས་སོ། །

ས་བཅད་གསུམ་ལ། མགར་རྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་འཆར་ཡོངས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ཁོར་ཕྱག་བཤད་པ།

མགར་རྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནི་སྤྱི་ལོ་རྩ་ས་རབས་དྲུག་པའི་རྩ་མཇུག་གས་རྩ་ས་རབས་བདུན་པའི་རྩ་མགོ་
ཙམ་རྩ་འཁུངས་ཤིང་། རྩ་ས་རབས་བདུན་པའི་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་འཆོ་བའི་ནང་ཕྱག་རྩིས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་
བའི་མི་སྣ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དེ་བཟེང་མང་པོར་མེད་ཐབས་མེད་པའི་སློན་པོ་བཞིའི་ཡ་གྲུལ་རྩ་འབྲེན་པ་དང་ལོ་མང་པོར་
སློན་ཆེན་པོའི་འགན་ཁུག་རྩ་འཁུངས། དེས་ན་མི་སྣ་ནི་ཁོར་ཕྱག་གིས་བསྐྱུན་པ་ཡིན་པས་གོང་ནས་ཁོང་གི་རྩ་ས་རྒྱ་
དང་ཁྱིམ་རྒྱ་དེ་ཁྱབ་རྒྱ་དང་བའི་ཁོར་ཕྱག་རྩ་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོ་དང་། ད་ནི་སྐབས་དེའི་སྤྱི་ཚོགས་གནས་བབས་སམ་
ཁོར་ཕྱག་རགས་ཙམ་བརྗོད་པ་ལ།

དང་པོ། རང་གི་ཁོར་ཕྱག་

རང་གི་ཁོར་ཕྱག་ཅེས་པ་ནི་རྩ་ས་རབས་དྲུག་པ་དང་བདུན་པའི་རྩ་མགོའི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་གནས་བབས་དང་
ཁོར་ཕྱག་ལ་ཟེར་ཞིང་། སྐབས་དེ་དག་རྩ་རྩིས་ལ་སློང་ཀར་ཞིང་སློན་འབངས་ཁྲིམས་ཀྱིས་བཅིངས་ནས་བོད་ཁམས་ཀྱི་
སྲིད་དོན་གཏན་འཇགས་དང་། དཔལ་འབྱོར་དང་རིག་གནས་གོང་རྒྱུ་མཁན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་ཞིག་བྱང་བར་རྩིས་
སློན་འབངས་གསུམ་གྱིས་རེ་ཞིང་སྤྱག་པ་ཡིན་ཏེ། སྤྱི་ལོ་སྤྱུག་རི་གཏན་གཟིགས་ནས་བཟུང་བཅན་པོའི་རྩ་ས་ཁབ་
ཀྱི་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོའི་ཆེ་མང་ནས་ཟིང་པོ་རྩིས་ཀྱི་སྲིད་དབང་བདག་རྩ་འཛིན་རྒྱུའི་འཆར་བཞེད་འཐེན་ཡང་།
སྤྱུག་རི་གཏན་གཟིགས་ཀྱི་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོའི་མ་བཟན་པས་གཤེགས་པ་དང་། བཅན་པོ་གནམ་རྩ་སྲིད་བཅན་གྱི་སྤྱི་ལོ་
རྩ་ལ་བརྩམས་པོའི་ལས་དོན་ཀྱི་འཕྲོད་མཐུན་བཟུང་ནས། བྱང་དབང་མཐོན་གསུམ་གྱི་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོའི་འཕྲོད་མཐུན་ལ་
བཞེན་ནས་ཟིང་པོ་རྩིས་ཀྱི་སྲིད་བཟུག་ཅིང་ཡུལ་ངས་པོ་མང་འོག་རྩ་བཅུག་པ་དང་། མོང་ཁྲི་དོ་རེ་
སྤྱི་ལོ་བཅན་པོའི་ཕྱག་རྩིས་ཀྱིས་ཆིང་བོད་ཀྱི་རྩ་སྲིད་པོ་མར་ཐུན་གྱི་སྲིད་བཟུག་ནས་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཀྱི་
བཅན་པོའི་ཕྱག་རྩིས་ཀྱིས་བཟུང་ནས་བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བཅུག་
པ་སྤྱུག་བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་གྱི་ལས་དོན་གང་མང་བསྐྱབས་ཤིང་། འབངས་སུ་བཀྲལ་པར་བྱས་རྗེས་ཙམ་གྱི་
རྩ་ས་ཕྱན་གྱི་སློན་པོ་མང་པོ་བཅན་པོའི་སློན་པོར་བཅུག་པ་མ་ཟད། འོས་བབ་ཀྱི་བྱ་དགའ་མང་པོ་བསྐྱུལ་ནས་སུ་
མཐུན་རྩ་བཅན་པོའི་མང་འོག་ཁོངས་ཀྱི་རྩ་བཞེད་རྩ་དང་ཆབ་སྲིད་གཏན་འཇགས་ཡོང་བར་སྐྱུལ་མ་བཟང་ཡང་།
ཡལ་འབངས་རྩ་ས་དྲུག་ལ་གཏོགས་པའི་སློན་མཁན་རབས་དང་རྩ་ས་ཕྱན་ནས་བྱང་བའི་སློན་གསར་བའི་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོའི་
བར་གྱི་འཐབ་ཚིང་དྲུག་རྩ་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོ་ཉིད་ཀྱང་རྩ་ས་གིས་བཞོངས་པ་ཡིན་ཏེ། རྩ་ས་ཉིད་ཡིག་ཚགས་ཨང་
ཏགས་PT 724 རྩ་བཅན་པོ་སྲིད་བཅན་སྐམ་པོའི་རིང་གི་གནས་ཚུལ་བརྗོད་རྩ་ས། “ཡལ་འབངས་ནི་འཁུམ་ཡུམ་
འབངས་ནི་ལོག་གཉེན་ཞང་ཞུང་དང་། མཛོ་སུམ་པ། ཉག་ཉིད་གས་པོ། རྒྱུང་པོ་ཀྱན་ཀྱང་ལོག་ཡལ་གནམ་
རི་སློན་མཚན་རྩ་ས་བོན་ཏེ་བཞོངས་སོ།^①” ཞེས་སྲིད་བཅན་སྐམ་པོ་ཁྲིར་བཞུགས་རྩ་ས་ཀྱི་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོ་ལོ་ན་མ་
གསལ་བོར་ཞིབ་འཁྲིམས་བྱས་ཡོད་དེ། དེ་ལས་ཡལ་འབངས་ནི་ “བཅན་པོ་རྩི་དང་གཏན་གས། བཅན་པོ་ཞུང་དང་
སྤྱི་ལོ་བཅན་པོ་ལོ་དང་སྤྱི་ལོ་བཅན་པོ་ལོ་དང་།^② (ལག་ལུང་ 720 དང་ལུང་ཆུང་ 724 མི་མཐུན་པ་

① གཏན་གོང་དགོན་མཚོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྟངས་ལོག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། རྩ་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1994.1.17
② དཔལ་འབྱོར་གཞུག་ལག་མེད་པ། ཆོས་བྱང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན། མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1995.6.17

ཡོད། ” ལ་གཏོགས་པ་ཁ་ཤས་ལ་གོ་དགོས་པ་དང་། ཡུམ་འབངས་ནི་ཆོ་སྤྲོད་བཟའི་རིགས་རུས་སུ་གཏོགས་པ་
 རྣམས་ལ་གོ་དགོས། གཞན་དག་ནི་བཅན་མི་སྤང་མར་ཀར་ཞང་ཁྱེད་གི་རྩལ་མི་རྒྱལ་རྒྱུ་མེད་པའི་ཞང་ཁྱེད་
 གཉིན་དུ་གྱུར་པ་དང་། དུགས་པོ་ནི་གནམ་རི་སྤྲོད་བཅན་གྱི་སྐབས་སུ་འབངས་ལ་བཀུག་པ་དེ་ཡིན་ལ། སུམ་པ་དང་།
 རྒྱུ་པོ། རྒྱུ་པོ་རྣམས་ནི་བཅན་པོའི་བཀའ་ལ་གཏོགས་པའི་རྒྱལ་ཕྱན་གྱི་ཚུལ་དུ་གནས་པ་ཡིན་ཡང་སྐབས་དེར་
 བཀའ་ལྟར་དང་དུ་མི་ལེན་པར་རྒྱལ་ཕྱན་རང་བཅན་བྱས་པར་གོ་ན་འོས། སྤྱིར་དུས་སྐབས་དེ་དག་ནི་པོད་བཅན་
 པོའི་ཆབ་སྲིད་མངའ་ཐང་དང་སྟོབས་ཤུགས་འཕེལ་རྒྱས་སུ་འགྲོ་བ་དང་པོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་ཡོང་བར་འབད་
 བཅོམ་བྱེད་བཞིན་པའི་སྤྲོད་ཡིན་ཡང་། རྒྱུ་པོ་མཆོག་གས་པའི་དབང་གིས་བཅན་པོ་སྟག་རི་གཉན་གཟིགས་དང་གནམ་
 རི་སྤྲོད་བཅན་ཡབ་སྲས་གཉིས་ནི་ཆོ་ལོ་མཐར་མ་བྱིན་པར་དགུང་དུ་གཤེགས་ལ། རྒྱུ་པར་དུ་མུང་དབངས་མཐོན་
 སྟགས་སྟོན་གསར་བ་དང་ལྷུང་སྟགས་སྟོན་སྟེ་མའི་བར་དུ་སྟོན་པོའི་ཐོབ་དབང་འཕྲོག་རེས་བྱས་པའི་འཐབ་ཚིང་ཇ་
 དྲག་བྱུང་བར་མངོན་ཏེ། གཅིག་ཏུ། རྒྱུ་པར་པོ་རྩེ་ཞང་སྤང་གིས་སྟོན་ཆེན་པོའི་ཐོབ་ཐང་བཟུང་བའི་དུས་སྐབས་སུ་
 བཅན་པོ་གནམ་རི་སྤྲོད་བཅན་དུག་གིས་བཀྲངས་པ་ནི་སྟོབས་ཤུགས་གསར་རྒྱུང་འཐབ་ཚིང་གི་མཐོ་སྐབས་ཡིན་ལ།
 རྒྱུ་པོ་བྱུར་བ་ཞིག་མིན་པར་ཆོགས་དུ་མས་སྟེ་དབང་ལས་བྱུང་བར་དེས་ཏེ། རྒྱུ་པར་པོ་རྩེ་ཞང་སྤང་གི་མཁར་
 སྤྱིར་བར་གཞིས་སྟོན་བྱས་ཡོད་པས་མུང་ཙེང་སྤྲོད་ཀྱིས་རྒྱུ་པོ་འཕྲུལ་མེད་ཡིན་ལ། བཅན་པོ་གནམ་རིའི་སྤྱི་རིང་ཉིད་
 དུ་གསར་དུ་བཅན་པོའི་སྟོན་ལ་ཚུད་པའི་མི་རྒྱུད་རྣམས་ལས་གོ་གནས་འཕར་བའི་འགྲོ་ཆེས་མཐོགས་པོ་ཡིན་ཏེ།
 བཅན་པོ་དེ་ཉིད་གི་སྤྱི་རིང་དུ་སྟོན་ཆེན་པོར་བསྐྱོས་བཞག་གནང་བ་ཡིས། ཡབ་འབངས་དང་ཡུམ་རུས་སྟགས་སུ་
 གཏོགས་པའི་སྟོན་རྒྱུང་བ་དབང་ཐང་ཅན་མང་པོར་སྟག་སྟག་བཟོས་བྱིར་མཐའ་མར་བཅན་པོར་དུག་དྲངས་པའི་
 འབྲས་བྱུང་ན་པ་བྱུང་བ་ཡིན། གཉིས་སུ། རྒྱུ་པར་པོ་རྩེ་ཞང་སྤང་གི་རྩལ་སྟེ་མཁར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་སྟོན་ཆེན་
 པོར་བསྐྱོད་པའི་དམིགས་ཡུལ་ནི་སྟོབས་ཤུགས་གསར་རྒྱུང་གཉིས་ཀྱི་འཐབ་ཚིང་ཞི་ཆེད་ཡིན་ཏེ། སྟོན་གསར་རྒྱུང་
 གཉིས་ཀྱི་འགལ་བ་དེ་མེད་པར་གཏོང་དགོས་ན་དེས་པར་དུ་ཡབ་འབངས་དང་ཡུམ་རུས་ལ་མི་གཏོགས་པ་དང་།
 རྒྱུང་སྟགས་སྟོབས་ཤུགས་གསར་བ་ལའང་མི་གཏོགས་པའི་དུས་མ་ཞིག་སྟོན་ཆེན་པོར་བསྐྱོད་དགོས་པས་མཁར་
 ཆང་སྟེ་ཡབ་འབངས་ཡུམ་རུས་ལ་མི་གཏོགས་པ་དང་སྟོན་རྒྱུང་བའི་གས་སུ་ཚུད་ལ་བྱིན་མོད་ཞིང་ཡུན་རིང་
 འགོར་བར་མ་བཟད། སྤང་སྟོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་བཟུང་མྱོང་ཞིང་ཞི་དྲག་གི་ཐབས་ལ་མཁས་པའི་རུས་རྒྱུད་ཀྱི་སྟེང་
 ལ་བབས་པ་དང་། མཁར་ལས་ཀྱང་རྒྱལ་རབས་བཞིར་སྟོན་པོའི་འགན་འཁུར་ལ་རང་བཞིན་བཟོན་པའི་མཁར་མང་
 ཞམ་སུམ་སྤང་དམིགས་ཡུལ་དུ་གྱུར། དེ་བས་མཁར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་སྟོན་བཞེས་དུས་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་
 བཟུང་པ་དང་འགན་འཁུར་ཡུན་ཐུང་བ་སྟགས་ཀྱི་ཆ་བ་ནི་བཅན་པོའི་སྤྲོད་དབང་ནང་ལྷུལ་གྱི་འགལ་བ་ལ་རག་
 ལས་པ་ཡིན། གསུམ་དུ། རྒྱུ་པར་རྩེ་ཞང་སྤང་ལ་བཀྲོག་པའི་པོ་སྟོབས་ཤུགས་གསར་རྒྱུང་གཉིས་ཀྱི་འཐབ་ཚིང་གི་
 མཐུག་འབྲས་ཡིན། བཅན་པོ་སྤྲོད་བཅན་སྐམ་པོས་ཐབས་ཤེས་སྤང་མང་ལ་བཞེན་ནས་སྟོབས་ཤུགས་གསར་རྒྱུང་བར་
 གྱི་འཐབ་ཚིང་གི་མེ་ལྗེའི་མགོ་མནན་ནས་རེ་ཞིག་ཞི་འཇགས་སུ་སོང་ཡང་། རྒྱུང་པོ་སྟགས་ཡབ་འབངས་དང་ཡུམ་
 རུས་ལ་གཏོགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱུང་སྟགས་གསར་བྱུང་སྟོབས་ཤུགས་ཀྱི་ཆ་བ་བསྐྱོད་ཀྱི་དམིགས་འདུན་ལ་འགྱུར་
 བ་མེད་པར་གོ་སྐབས་སྤང་ཆོགས་གསར་སྟོན་བྱས་མཐར། བཅན་པོ་སྤྲོད་བཅན་སྐམ་པོས་ཀྱང་ཕ་མའི་དག་ལ་ཡིད་

ཆས་ནས་མུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་སྤང་གིས་སྐོ་བ་མ་རིངས་ཀྱང་རིངས་ཞེས་ནས་མུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་སྤང་ལ་བརྟུན་པ་བ་
 དང་མཁར་སྤར་བ་བཞིག་པ་རེད། བཞི་རྩ། དབའས་ཀྱིས་བཅན་པོ་དང་སྟན་ཏུ་སྟོ་བསྐྱལ་ནས་མན་འཛིག་བཞག་
 པ་ནི་རྟོབས་ལྷགས་གསར་སྤྱོད་ལས་མཆེད་པའི་ངན་ལྷགས་བརྒྱུ་ཆེད་ཡིན། དབའས་ནི་རྟོབས་ལྷགས་གསར་པའི་
 ཆོགས་ཁག་གི་བྱིས་རྒྱུད་གཙོ་གས་ཤིག་ཡིན་པས་ཁྱེད་སོགས་ཀྱིས་མིག་གི་ཆེར་མར་ལྟར་ནས་རྒྱངས་ནས་འབྱོར་རྒྱུའི་
 དམིགས་ལྷལ་གཉིས་པར་ལྟར་ཡོད་ལ། དབའས་དབྱི་ཆབ་ཀྱིས་དེ་ཤེས་ནས་དོན་རྒྱུན་ངན་པ་འབྱུང་བར་གཤིལ་ཆེད་
 བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྤྲུལ་པོ་སྤྱན་རླངས་ནས། “དབྱིན་ཆད་བྱེད་སྤང་མཆན་ཀྱིས། བཅན་པོ་སྤྱ་རྒྱལ་གྱི་ཞ་སྤར།
 སྐོ་བ་མ་རིངས་མཐའང་མ་གྲང་ན། རྣམ་ནམ་ནམ་ནམ། ཞ་ཞ་ཞ་ཞར་ཡང་། དབྱི་ཆབ་ཀྱི་བྱ་ལ་མ་ཉེས་པར་བརྟུན་
 དབབ་རེ། འཕྲའ་མ་མྱི་ནག་གསན་རེ། འཕྲའ་མ་ཞིག་གསན་ན་ཡང་། ཤགས་བྱ་སྟེ། ལྷས་བརྟོལ་ནས། བཀའས་མྱི་
 གཆད་རེ། དབྱི་ཆབ་ཀྱི་བྱ་ཆ་ལ་ལ་ཞིག་གིས། མ་བསམས་སྟེ་སྤྱོད་རིངས་ན་ཡང་། གང་སྤྱོད་རིངས་པའི་སྤོང་མྱི་བརྟུན་
 རེ། གཞན་སྟོ་ལ་མ་གཤོགས་པ་རྣམས་ལ། བརྟུན་རེ། བཀ་དང་མཚུངས་མཆོན་ཀྱིས་མྱི་དགར་རེ། བྱ་དང་མཚུངས་
 རྒྱས་བདའ་རེ། མ་ཉེས་པ་ཞིག་གིས་རྗོ་ཐོག་ན། བསྐྱར་རེ་སྤྱད་རེ། དབྱི་ཆབ་ཀྱི་བྱ་གཞིག་ལ། གསེར་གྱི་ཡི་གེ་ལས་སྤྱད་
 རེའ། ཁོ་ལ་ལྷལ་ཡང་མ་ཉེས་པར་དཔྱོག་རེ། སྤྱོད་མ་རིངས་པར་རབས་ཆད་ན། ཁོ་ལ་ལྷལ་བཞེས་རེའ། བྱེད་སྐོ་བ་
 རིངས་ན་དབྱ་སྤྱང་ལ་མ་གཤོགས། བྱེད་ཀྱིས་ཁོ་ལ་ལྷལ་ཞིག་བརྗེས་སམ་བྱལ་ན། དབྱ་སྤྱང་ལ་མ་གཤོགས། རྣམ་ནམ་
 རྣམ་ནམ། ཞ་ཞ་ཞ་ཞར། སྤྲས་དཔོན་གྱི་ཞ་སྤར་འདི་བཞིན་ཏུ་གནང་ངོ།①” ཞེས་བཅན་པོས་དབྱ་སྤྱང་གནང་བ་
 ལས་དབའས་ཆང་ལ་མཁོ་བ་ནི་མ་ཉེས་པར་བརྟུན་ནི་འབབ་པའི་ཁག་ཐོག་ཅིག་ཡིན་པ་གསལ་པོར་མཐོང་བ་བཞིན་
 བོ།

^① ཏུན་ཏྲང་ཡིག་ཆ་གསལ་PT.7.9.2ལ། བྱང་ཁྱེ་བར་རྟིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས་[M] གུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། 1984.9.27—28

ཞང་ཁུང་རྩེ་ནམས་བུལ།^①” ཞེས་དང་། ཡང་། “དེ་སྲས་རྒྱལ་པོ་གནས་རི་སྤང་བཅན་ཡིན། ཡུམ་སྤང་བཅན་འབྲོ་
 དཀར་ལས་འབྲུངས། སྒོན་པོ་དབས་སྤང་བཞེད། ཆེ་སྤང་ན་གནས་མེད། ཉང་ཅེད་གྲུ་གཞོན་འཕན་ལྷ་སྲས་ནམས་
 གྱིས་བྱས། རྒྱ་ནག་ཡུལ་ནས་ཅིས་དང་སྤྲོན་དབྱེད་བྲངས། མཐའ་ཡི་རྒྱ་དང་གྲུ་གྲུ་ལོག་ཏུ་བུལ།” ཞེས་གསུངས་ཡོད་
 པ་དང་། ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གསལ་(PT.7242)སྲུ་བཅན་པོ་སྤང་བཅན་སྤྲུལ་པོ་འོ་སྤྲོན་བརྗོད་ཏུས། “འུང་གི་ལོག་ཏུ་
 བཅན་པོ་ཞབས་གྱིས་བཅུགས་སྟེ། བྱང་ལམ་དུ་མ་བྱུང་མ་དངས་པར། རྒྱ་དང་འུ་ཞེས་དབྱེད་གཅེལ་ལོ། ཐོག་མ་འུ་
 དེ་ནས་འབངས་སྲུ་མངའ་ལོ།^②” ཞེས་སྐད་སྒྲིག་ཡིག་ཆ་དུ་རང་གིས་འུ་ཞེས་དབྱེད་གྲུ་གྲུ་དབང་དུ་བསྐྱུས་ཚུལ་
 བརྗོད་ཡོད་པ་དང་། ཐང་ཡིག་རྟེན་མའི་འུ་ཞེས་ཆུས་སྲུ། “ནོ་ཏི་པའོ་(诺易钵)སྤྲུ་ཆུང་བས། སྒོན་ཆེན་ནམས་གྱིས་
 དབང་ཚུངས་རྒྱལ་ཁམས་ཟང་ཟིང་དུ་བྱུར། གོང་མ་ཐེ་ཅུང་(唐太宗)གིས་དམག་བཏང་ནས་སྤྲོགས་བྱས་པ་དང་།
 རོ་ཏི་པའོ་ལ་ཏུ་ཡོན་ཅུན་མང་(河源郡王)ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་བ་དང་། སྤར་ཉམས་བཟུ་ཏའི་ཡེ་པ་ལི་ཏུག་ཁུ་ཏུན་
 (淮阳王道明乌地也拔勒豆可汗)ཞེས་པའི་ཐོབ་དབང་སྤྲད། སྟེ་དབྱང་མང་གི་ཐབས་ཡོད་པ་ཏའོ་ཁུ་ཏུན་(淮阳王道明)
 ཞེས་པ་ཡིག་ཆ་དང་བསྐྱགས་པར་མངགས་པ་དང་། རྩ་དང་དར་ཆེན་སྟེས་སྲུ་གནང་། དེ་བས་ནོ་ཏི་པའོ་ཐང་ལ་ཡོང་
 བས་གཉེན་སྤྲོད་། གྱིན་གོན་ཁྲི་ལོ་བཅུ་བཞི་(ཁྲི་ལོ་460)བར། ཐེ་ཅུང་གིས་ཏུང་ཏུ་གོང་རྩོ་བག་མར་མངགས་ཤིང་
 སྟེས་མང་པོ་བརྒྱུད་སྤྲོད་། གྱིན་གོན་ཁྲི་ལོ་བཅུ་ལྔ་བར། རོ་ཏི་པའོ་གྱི་སྤྲིད་སྒོན་ཞོན་མང་(丞相宣王)གིས་སྤྲིད་དོན་གཉེན་
 ལ། སྟེས་གཡོང་ན་ཏུས་ཆེ་བས། རི་ལ་གནས་པའི་ལྷ་ལ་གསེལ་མཆོད་འབུལ་བར་ཁ་གཡུར་ནས་དམག་བསྐྱུས་ཏེ།
 གོང་རྩོ་དང་ནོ་ཏི་པའོ་གཉེས་བཟུང་ནས་བོད་ལ་འཁོ་རྒྱུའི་གྲ་སྟོག་བྱས་པ་དང་། ཏུས་བཏབ་པའི་སྤྲོ་ཉམས་ནོ་ཏི་པའོ་
 གྱིས་ཤེས་ནས་ཤིན་ཏུ་སྟག་སྟེ་འཁོར་ཏུང་ཅམ་དང་བཅས་ཉམས་ཉམས་གྱིག་(鄯善城)ལ་བྱོས། དེ་ཡི་ཐེ་ཞོན་མང་(威信
 王)གིས་དམག་སྤྲིད་ནས་བསྲུ་མ་བྱས། དེ་ནས་ཉམས་གྱིག་གི་ཆོ་ཉི་ལྟེ་ས་གནས་དཔོན་པོ་ཏུ་སྤྲོན་ཅེ་(鄯州杜凤举)དང་
 ཐེ་ཞོན་མང་གཉེས་གྱི་དམག་དབྱང་གཅིག་ཏུ་སྟེལ་ནས་སྤྲིད་སྒོན་ཞོན་མང་བསྐྱག་པ་དང་ཁོ་པོ་སྤྲོན་མཆོད་གསུམ་པོ་
 བསད།^③” ཞེས་འུ་ཞེས་ཐོ་ཞི་ཐང་གི་སྟོབས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་ནས་བཞག་ཀྱང་། བོད་གྱིས་སྲུ་མཐུད་དུ་སྤྲིད་སྒོན་
 སྐྱགས་བཀུག་ནས་སྟོབས་གྱིས་བསྐྱུར་བར་འདོད་པ་སྐྱགས་གང་ཉམས་བོད་ཐང་གཉེས་གྱིས་རང་རང་གི་མངའ་
 ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེད་ཆེད་ཐབས་བཀོད་དང་སྟོབས་ཤུགས་འབྲན་ཅེས་བྱེད་བཞིན་པ་ནི་བྱང་ཤར་གྱི་སྤྲོ་ཆོགས་གནས་
 བབ་ཅམ་དང་།

བོད་ཀྱི་སྟོ་དང་ཏུབ་ཀྱི་མཆོམས་སྲུ་ནི་རི་པོ་ཏི་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་གྱིས་བཅད་ཡོད་ཕྱིར་གངས་མཐུག་པ་དང་།
 འཕྲང་གཟར་བ། ས་མཐོ་བ། རྩ་ཏུག་ཆེ་བ་སྐྱགས་རང་བྱུང་གི་བཀུག་རྒྱ་དམ་པོས་ཡོངས་སྲུ་བསྐྱར་བས། རྒྱ་གར་དང་།
 ལྷག་གཟིག་བལ་པོ་སྐྱགས་རྒྱུ་ཁབ་གྱིས་ཚུར་དབྱང་འཇུག་གིས་མངའ་རིས་འཕྲོག་ཚུངས་ཀྱི་འཐབ་འཁྲུག་རྒྱུར་
 དོགས་ཐོན་བྱ་མི་དགོས་ཀྱང་རིག་གནས་ཀྱི་སེམ་འཇུ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་སྟེ། བྱང་པར་དུ་ལྷག་གཟིག་དང་རྒྱ་གར་ནི་འཛམ་
 སྤྲིད་དུ་ཤེས་རིག་དར་སྤྲོ་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གསལ་ཡིན་པས། ལྷག་གཟིག་ཤེས་རིག་གིས་བོན་ཆོས་ལ་ཤུགས་སྟེན་གང་
 མང་ཐེབས་ཡོད་པ་དཔེར་ན། 《བསྟན་པའི་ནམ་བཤད་དར་རྒྱས་གསལ་བའི་སྟོན་མེ》ན། “བསྟན་པ་བོན་གྱི་

① དཔའ་བོ་གཞུག་ལག་ཐེང་བ། ཆོས་བྱང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན།[M] མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1984.6.17
 ② ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གསལ་PT.7242 བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།[M] བྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྲོ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1984.4.17
 ③ 周伟洲 吐谷浑资料辑录【M】 青海人民出版社 1992.1 68

འབྱུང་ཚུལ་ལྟར། འཁོར་མེ་བཞི་ཡ་བརྒྱད་ལ་བོན་གྱི་འཁོར་ལ་བསྐྱོར། གཙུག་ག་ཤེན་རྒྱལ་བས་སྤྱད་པ་པོ་མཛད་ནས།
 དམུ་ཙ་ཏ་ཏེ་ལ་སྐྱེས་སྤྱུག་གཟིག་གི་མཁན་བརྒྱད་ནམས་ལ་བརྒྱད། དེ་ནམས་ཀྱིས་ཀྱང་གོང་ལྟར་སྤྱུག་གཟིག་ཏུ་
 སྒེལ། སྤྱུག་གཟིག་ནས་རྒྱ་འབྲུལ་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས། རང་བྱུང་མཆོད་རྟེན་བཞིའི་ནང་ནས། ག་ཤེན་རབ་གྱི་ཤ་རི་རམ་ལྷ་
 གདན་དྲངས་ནས། རྒྱ་འབྲུལ་གྱིས་ཞང་ཞུང་དུ་བྱོན། ཡུལ་དེར་བོན་དར་ནས་སྤྱོད་པའི་དུས་སྟེ། ཞང་ཞུང་གི་ཁྱེལ་
 ཁོད་དཔལ་བྱ་བ་སྒྲོམ་བྱེད་པའི་ཉམས་སྤངས་ལ། འོད་ཟེར་སྤྱུག་གོན་པའི་བཅུན་པ་ཅིག་ཅུབ་རེ་བཞིན་དུ་བྱུང་ནས་
 གསོལ་བ་བཏབ་པས་དངོས་སུ་མཛུགས་དང་པ་སྤྱེས་ནས་རབ་བྱུང་མཛད་པས། ཚུལ་མིང་ཡེ་ཤེས་ཚུལ་ཁྲིམས་བཏགས་
 སོ། །^①” ཞེས་བོན་གྱི་ཞང་ཞུང་མཁན་རྒྱུད་སྤྱུག་གཟིག་ནས་དར་བར་བཞེད་པ་དང་། དེར་རབས་གྱི་ཞིབ་འཇུག་པ་
 ཀྱང་ཡོན་^②ལགས་ཀྱིས་《གནའ་རབས་བོད་དང་པོ་མའི་ཤེས་རིག》ཅེས་པར་སྤྱུག་གཟིག་གི་ཞན་ཅའོ་(祇教)ཆོས་
 ལུགས་དང་བོད་གྱི་བོན་ཆོས་བར་འབྲེལ་བ་ཡོད་ཚུལ་ལུང་རིགས་གཉིས་ནས་བསྐྱབས་ཡོད་པ་སྐོར་ལས་བོད་དང་
 སྤྱུག་གཟིག་བར་དུ་ཤེས་རིག་གི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་གསལ་བ་དང་། རྒྱ་གར་ནས་ཀྱང་ཤེས་རིག་གི་སེམ་འཇུག་བྱས་དང་
 བྱེད་བཞིན་ཡོད་དེ། བོད་རྒྱལ་ལྷ་མོ་མོའི་རིང་ནས་གཉན་པོ་གསང་བ་ལྷ་ལས་བབས་པར་གྲགས་ཀྱང་། བོད་པ་ཁྱེད་
 ཏ་གྲགས་པ་སྒྲོན་ལམ་སྒོ་གྲས་ཀྱིས། “སྤང་གོང་བྱག་བརྒྱ་པ་ཉི་ཟེར་ལ་བཅེབས་ཏེ་མོ་བྲང་གི་ཡང་ཐོག་དུ་བྱོན་ནོ་ཞེས་
 གནམ་ལས་བབས་པར་སྒྲུབ་པ་ནི་བོན་པོས་ལྷ་དང་བཅུག་པ་ཡིན་ནོ།^③” ཞེས་དགག་ཤགས་གནང་ནས་དོན་ལ་མི་ཐེ་
 དང་ཐོ་གར་གྱི་ལོ་རྒྱུ་བ་སྒོ་སེམས་མཆོ་གཉིས་ཀྱིས་སྤྱུན་དྲངས་པ་ཉི་ཟེར་གར་གྱི་པ་ཁྱེད་ཏ་མཁས་པ་ལེགས་བྱིན་གྱིས་
 རྒྱལ་པོ་ལྷ་མོ་ཐོ་རི་ལ་ལུལ་བ་ཡིན་པ་གསལ་བོར་བསྟན། ད་དུང་བཅན་པོ་སྤོང་བཅན་གྱི་དུས་སུ་རྒྱ་གར་ཤེས་རིག་གི་
 ཞིང་ས་ནས་བོད་གྱི་ཡི་གེ་གསར་བཏོད་མཛད་པ་བཅས། གང་ལྟར་སྤོང་བཅན་ནམ་ཁོང་གི་གོང་བྱོན་བཅན་པོ་
 རྣམས་ཀྱི་སྐབས་ནས་སྤྱི་ལུ་བྱོན་པ་ལྟར་གྱི་རྒྱ་བལ་དང་སྤྱུག་གཟིག་སྐོར་གྱི་མཆོས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཤེས་རིག་གིས་བོད་
 ཡུལ་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་དང་སྐུལ་འདེད་ཟབ་མོ་ཐེབས་པ་སྟེ། མདོར་ན། སྐབས་དེ་དག་དུ་ཤར་བྱོགས་ཐང་ནས་དྲག་པོ་
 དཔུང་གི་སྤྱོད་ཤུགས་དོམས་ནས་བྱང་ཤར་གྱི་མཐའ་མཆོམས་འཕྲོག་རེས་བྱས་པ་དང་། ལྷོ་དང་ལུབ་ཀྱི་བྱོགས་ནས་
 ཤེས་རིག་གི་ཁོ་ལག་རྫོགས་ནས་འདབ་མ་བརྒྱུད་པ་ཡིས། དཔུས་པ་བོད་ལ་ཞི་རྒྱས་དབང་དྲག་གི་ཤུགས་རྒྱུན་ཟབ་
 མོ་ཐེབས་ཕྱིར། བཏང་སྒྲོམས་སུ་འདུག་དབང་མེད་པར་ཡང་ན་རང་གི་དར་ཆ་གཞན་ལ་སྤྱད་ནས་རྒྱ་གར་གྱི་ཁྱེད་ཀྱི་
 རེས་བཞེགས་རྒྱུའམ། ཡང་ན་སྤྱོད་ཤུགས་འདོར་བཅུད་ལེན་གྱིས་སྤྱི་ཆོགས་སྤྱི་གཞི་བཅས་བསྐྱར་བྱས་ནས་དྲག་བྱང་
 ཐབས་ཀྱིས་བདུལ་ཏེ་རང་གི་མངའ་ཐང་བསྐྱེད་རྒྱ་དེ་གཉིས་ལས་མ་འདས་ལ། སྤྱར་རྒྱལ་བོད་ཁམས་ཀྱིས་ཐབས་བྱི་
 མ་དང་ལེན་བྱས་པས་སྤྱོད་སྤྱེས་པའི་རྗེ་དང་འོག་ན་མཛད་པའི་སྤྱོད་ཞིག་འབྱུང་རྒྱ་ནི་བོད་འབངས་ཡོངས་ཀྱི་རེ་
 སྤྱུག་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཕྱི་ནང་ཁོར་ཡུག་གཉིས་ནས་ནན་གྱིས་བསྐྱབ་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན་ནོ། །

① སྤྱ་བཙན་རྒྱལ་བཟང་པོ། བཙན་པོའི་རྣམ་པ་གདངས་རྒྱུ་གསལ་བའི་སྒྲོན་མ།M། ཀྱང་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྐྱེན་ཁང་། ༡༩༩༡.༡༢ ༡༢༥
 ② 张云 上古西藏与波斯文明【M】中国藏学出版社 2005.8 233
 ③ ཆབ་ཐེལ་ཆོ་བཙན་ལུན་ཆོགས་ཀྱིས་བསྐྱོགས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་མེར་ཁག་ལ།M། བོད་ཡུངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། ༢༠༠༥.༡༢ ༡༥

ལེའུ་གཉིས་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་དབྱད་པ།

མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གིས་ནི་བཅན་པོ་རབས་གཉིས་ཀྱི་སྐུ་རིང་ལྟ་སྟོན་ཆེན་པོ་མཛད་པར་མ་ཟད།
ཁྱད་པར་དུ་བཅན་པོ་ཕྱི་མ་སྟེ་མང་སྤང་མང་བཅན་སྐུ་ནར་མ་སོན་པའི་དུས་སུ་སྤིང་བསྐྱངས་པའི་འོས་འགན་ཕྲག་
དུ་བཞེས་ནས་རྗེ་ལ་གྲུས་ཤིང་འབངས་ལ་སན་པ། མཐའ་མཆམས་གཏན་འཇགས་ཡོང་བའི་ལས་ལ་འབད་དེ། བལ་
ཆེར་མི་ལོ་སྐུམ་ཙུ་ཡས་མས་ལ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་བབྱང་བ་ཡིན་ཏེ། མཁས་པ་ལྷེའུ་ཡི་《ཆོས་འབྱུང་》ལས་སྤྱང་
བཅན་སྐུ་མ་པོའི་སྐབས་སུ། “ཁྱུང་པོ་སྐུ་སྤྱང་བྱང་ཅེ་དང་། མོང་ཁྱི་སྟོ་རི་སྤང་ཆ་བ་གཉིས་ཀྱིས་སྟོན་ཆེན་པོ་བྱས། དེ་
ནས་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གིས་ལོ་ཉི་ཤུ་ཙུ་གཅིག་བཅུས།^①” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། ལྷེའུ་རྩོ་སྐུས་ཀྱི་《ཆོས་འབྱུང་
ལ་སྤྱང་བཅན་སྐུ་མ་པོའི་ས་བཅད་དུ། “ཁྱུང་པོ་སྐུ་སྤྱང་ཅེ་དང་མོང་ཁྱི་རི་སྤང་ཆ་བ་གྱིས་སྟོན་པོ་བྱས། མོང་
ལ་སྟོན་པོ་བ་པས། དེ་ནས་འགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་གྱིས་ལོ་ཉི་ཤུ་བྱས།^②” ཞེས་སོགས་གསུངས་པའི་སྟོན་ནི་
སྟོན་ཆེན་པོ་ལ་གོ་བ་རྟོགས་སྤྱུ་ལ། སྟོན་ཆེན་པོ་མཛད་པའི་དུས་ཡུན་དེ་ནི་སྟོང་བཅན་སྐུ་མ་པོའི་སྐུ་རིང་ལ་གོ་བ་ཡི་
ན་པར་འདྲ་དེ། རྒྱ་བཟའ་ལུན་ཤིང་ཀོང་རྩོ་བསྐྱུ་དུས་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་བབྱང་ཡོད་པ་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཆ་དང་དག་དུ་
གསལ་བ་དང་། རྒྱ་བཟའ་བསྐྱུ་བའི་ལོ་སྟེ་སྟེ་ལོ་༤༤༧ ལོ་ནས་མགར་གཤེགས་པའི་ལོ་སྟེ་སྟེ་ལོ་༤༤༨ ལོ་མའི་བར་དུ་ལོ་རྩ་
ཉེར་བརྒྱ་ཡོད་ལ། མགར་གཤེགས་པའི་ལོ་དེར་ཁོང་གིས་ད་དུང་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་ཡོད་པ་རྒྱ་ནང་ཡི་
ག་ཆོག་སྟོན་ཆེན་གནད་བསྐྱུས་སུ་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་པས། རྒྱ་ལ་རབས་གཉིས་བཅོམས་ན་མ་མཐའ་ཡང་ལོ་རྩ་
སྐུམ་ཙུ་ཡས་མས་ལ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་བར་མཛད་ཀྱི། གཞན་ཡང་། རྒྱ་ནང་ཡིག་ཆོག་སྐུ་ “དེའི་འོག་དུ་
མགར་སྟོང་ཙུ་ཡུལ་བབྱང་གིས་(སྟོན་ཆེན་པོ་)བྱས་སོ། །ཡུལ་བབྱང་ཆས་ནས། །འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་བཅུག་གོ། །རིང་
བོ་མ་རག་པར་སྐོ་བ་རིངས་ནས་བཀྱི་མོ། །ལུང་ནས་སྟོན་སྟོང་ཙུ་སྤྱང་བཅུག་སྟེ། །ལོ་དྲུག་བཅུས། །ནས། །ཆས་ཏེ་གྱི་
མོ། །^③” ཞེས་གསུངས་པར་གཞིགས་ན། སྟེ་ལོ་༤༤༨ ལོར་མགར་སྟོང་ཙུ་སྟོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་ལས་བབ་ནས་
ཤུལ་དུ་འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་བཅུག་མོད། འོན་ཀྱང་ཡུན་རིངས་མ་འགོར་བ་སྟེ་ལོ་གཅིག་མ་འགོར་བ་ཐག་གིས་ཆོད་
པས་སྐྱེ་ལ་ཤས་ཀྱི་རྗེས་སུ་སྐོ་བ་རིངས་ནས་བཀྱི་མོ་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཡང་བསྐྱུར་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་
དབང་བབྱང་བ་ཡིན། དེ་བས་འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་གྱིས་སྟོན་ཆེན་པོ་མཛད་ཡུན་གིན་དུ་སྤྱང་བྱིར་རྒྱ་ནང་ཡིག་
ཆོག་སྟོན་ཆེན་གནད་བསྐྱུས་སུ་མ་བཀོལ་ལ། ཁོ་བོའི་འདིར་བཟངས་པའི་ལོ་གྲངས་རགས་ཆེས་སུ་བྱུར་དུ་བྱངས་
ནས་ཤུད་པའི་དགོས་པ་མ་མཆིས་པས་ཞིབ་དུ་མ་བཀོད། དེ་ལྟར་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཡུན་རིང་པོར་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
གོ་གནས་མཐོན་པོ་བབྱང་བའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བཅོད་ལམ་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མི་ཆེ་དེ་དུ་མཐོ་སྤང་གི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཤུགས་
ཁྱེན་བཅོ་མོ་ཐེབས་པའི་ཆད་བྱུང་བྱས་རྗེས་གང་དག་བཞག་ནས་མཐོ་སྤང་གི་ལོ་རྒྱུས་ལ་འཕོ་འཁྱར་ཅི་འདྲ་བྱུང་བ་
ཡིན་ཞེ་ན། མདོར་དེ་ལ་སྟོགས་བཞི་སྟེ། བཅན་པོར་སྐོ་བ་རིངས་པ་དུངས་ནས་ལྷུང་ཞིང་བཅན་པོའི་སྐུ་ཡི་བར་ཆད་

① མཁས་པ་ལྷེའུ་ རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱུ་པ།[M] བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༧.༤ ༢༥༩

② ལྷེའུ་རྩོ་སྐུ། ལྷེའུ་ཆོས་འབྱུང་[M] བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༧.༩ ༡༠༩—༡༡༩

③ རྒྱ་ནང་ཡིག་ཆོག་སྐུ་[M] ༡༩༩༧.༥ བོད་ཀྱི་བདེ་རྒྱུད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེགས་[M] ཁྱུང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༩ ༩༥

སེལ་བ་དང་། གཉེན་གྱི་ཕོ་ཉར་ཐེབས་ནས་བྱི་འབྲེལ་གྱི་འཛོལ་ཐང་རྩལ་པ། རྒྱུ་གཡུང་དཔྱེ་ཞིང་བཀའ་ཁྲིམས་
འཐུས་ཚད་རྩ་བ་ཏང་ནས་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རོ་བོ་བསྐྱར་བ། རྒྱལ་ཕྱན་འབངས་སུ་བཀུག་ནས་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་
རྒྱ་བསྐྱེད་ཅིང་མཐའ་མཚམས་བརྟན་པོར་སྤྱད་བ་བཅས་ཡིན། གཤམ་ནས་ཁོང་གི་དཔྱད་འཐུངས་འདས་ཀྱི་གནད་དོན་
ཁ་གསལ་གསལ་བཤད་བྱེད་ཐུང་། མཛད་རྒྱུ་དེ་དག་རེ་རེ་བཞིན་དཔྱེ་ཞིང་ཞིབ་རྩུ་དཔྱད་པར་བྱའོ།

ས་བཅད་དང་ཕྱི་འཐུངས་འདས་ཀྱི་གནད་དོན་འགའ།

དེ་ཡང་ཞི་དྲག་གཉིས་ཀྱི་ལས་ལ་མཁས་ཤིང་སློ་གྲོས་ཀྱི་ཆ་ལ་རྒྱུགས་ཤིང་སྟན་པའི་བ་དན་གངས་རིའི་སྤྱངས་སུ་
སླ་ན་མཐོ་སྟེ། “སླ་ན་རྩེ་སྐམ་ན། ཁྲི་སྤང་བཅན། འག་ན་སྟོན་འཛངས་ན་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་།”^① ཞེས་ཀྱང་
རྩ་གསལ་པའི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་ཞེས་བྱ་བའི་མགར་ནི་རུས་དང་། སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་ནི་མིང་ཡིན་
པས་རུས་མིང་གཉིས་ལྡན་གྱི་མཚན་ཡིན་པ་ལས་མགར་ནི་ལག་ཤེས་བཟོ་ལས་པ་གསེར་མགར་དང་། དཔུལ་མགར།
ལྷགས་མགར་གྱི་མགར་བའི་དོན་མིན་ལ། ཟུ་ལས་ཀོད་ལེ་ཁྲ་བརྒྱུད་སྤྱིད་པ་ལས་གྱུས་པའི་བོད་གནའ་བོའི་རུས་རྒྱུད་
བསྟོན་མེད་པ་ཡིན། མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ས་བོན་བྱས་ཀྱིས་ཐུབ་པའི་དམངས་ཁྲོད་གཏམ་རྒྱུད་མང་པོར་
མགར་སྟོང་བཅན་ནི་གྱི་རྩུང་བར་མཁས་པ་ཡིན་པས་མགར་ཞེས་ཐོགས་པར་སྒྲིབ་པ་ཡོད་དེ། ༢༠༠༥ལོའི་དབྱར་
གཞུང་དུ་ཁོ་བོ་བོད་སྤྱངས་སྟོད་ལུང་སྟེ་ཆེན་གྱི་མགར་ཚང་འོག་ཅས་པའི་སྟེ་བར་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་
གནས་ཚུལ་སྟོར་རྒྱས་ལེན་པར་སོང་དུས། སྟེ་བ་དེའི་ཆུ་རབས་ནམས་ནས་སྟོན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ནི་གྱི་རྩུང་
བར་མཁས་པའི་མགར་བ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་ཁོང་ཚོའི་སྟེ་བའི་མི་ཡིན་པར་བཞེད་པ་དང་། མགར་བ་ཡིན་པའི་རྒྱ་
མཚན་ཡོད་ལ་བཅིངས་གྲལ་སྟོན་གྱི་བར་དུ་སྟེ་བ་འདིར་སྟོན་པོ་མགར་གྱིས་མགར་བྱེད་སའི་མགར་རྩོམ་ཡིན་པར་
གསལ་པའི་རྩོམ་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་ཁོང་ཚོས་དངོས་སུ་མཐོང་བ་ཡིན། བྱིས་སུ་ས་གནས་མགར་བ་ཞིག་གིས་རྩོམ་པོ་དེ་བྱུང་
ནས་མགར་རྩོམ་པས་རྩོམ་པ་ད་ལྟ་མཐོང་རྒྱ་མེད་ཅས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བདེན་གཏམ་ལྟ་བུ་རེ་སྟེང་རྒྱ་ཡོད་མོད།
འོན་ཀྱང་དེ་དག་ནི་དག་རྒྱུན་དང་གཏམ་རྒྱུད་ཅུ་མཁོ་ན་ཡིན་པ་ལས་དོན་དངོས་མིན་པ་གོང་རིམ་ལེའུར་ཁྲུས་ཟེན་
པ་བཞིན། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་ནི་མགར་ཞེས་པའི་རུས་རྒྱུད་དེ་མི་རབས་མང་པོར་སྟོན་པོའི་འགན་བཞེས་
པའམ། སྟོན་ཆེན་པོ་འདུག་གཉིས་བྱུང་བའི་བྱིས་རྒྱུད་དེ་ནས་འཐུངས་པར་འདོད་ལ། དེ་ནི་ཁོང་གི་དཔྱད་འཐུངས་
བྱུང་བའི་ཆབ་སྤྱིད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་དང་ཆང་གཞི་ཡིན། སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་ལ་རྩུ་ཉོང་ཡིག་ཚགས་སུ་སྟོང་ཆན་
ཡུལ་བྱང་དང་། མགར་ཡུལ་བྱང་། སྟོན་སྟོང་ཆན་སོགས་སུ་སྤྱད་བ་དང་། 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་དགའ་》 རུ་མགར་
སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་དང་། 《དེབ་དམར་》 རུ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱངས་དང་། རྩུ་རྩོ་སྟེས་ཀྱི་《ཆོས་འབྱུང་
ཆེན་པོ་བསྟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་》 རུ་འགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་གཟུངས་དང་། མཁས་པ་ལྷེ་ལྷ་ཡི་《ཆོས་འབྱུང་》 དང་
《དཔྱིད་ཀྱི་རྒྱལ་མོའི་སྤྱད་བྱངས་》 སོགས་སུ་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་ཞེས་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་སྤྲོ་ཆོགས་སྤང་ཡང་།
དོན་ལ་གཅིག་སྟེ་སྟོན་པོ་མཛད་རྒྱུ་ཅན་ཁོང་གི་དཔྱད་འཐུངས་པ་ཡིན་ཞིང་། འདིར་ནི་རྒྱལ་ཆེ་བའི་འབྲི་སྟེལ་གཞིར་
བྱུང་ནས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བྱང་ཞེས་བཀོད་པ་ཡིན།

སྟོན་ཆེན་པོ་ཁོང་གི་དཔྱད་འཐུངས་སྟོང་མེས་ཁྲི་ཆགས་ཀྱི་སྟེས་སུ་འཐུངས་པར་ 《དེབ་ཐེར་དཔྱིད་ཀྱི་རྒྱལ་མོའི་སྤྱད་

① རྩུ་ཉོང་ཡིག་ཚགས་PT 724 ལ། བོད་ཀྱི་བཛྲ་རྟེན་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།IM 2 རྩུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 7174.4 46

དབྱངས་» དང་ «ཐེ་དག་རྒྱལ་རབས་» སྤྱི་གསུངས་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་དང་མགར་སྤྱང་
 མེས་ཁྲི་ཆགས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ནི་རི་འདྲ་ཡིན་པ་གསལ་བོར་མ་གསུངས་པ་དང་། ལོ་རྒྱུས་དེ་བཅེར་གཞན་དང་ཏུན་
 རྟོང་ཡིག་ཆ་གས་སོགས་སུ་འདྲ་དེ་ནམ་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་གསལ་བོར་བཀོད་པའི་ཡིག་ཆ་དང་མ་མཐོང་བས། འོ་མཆོད་
 ཅམ་ན་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་དང་མགར་སྤྱང་མེས་ཁྲི་ཆགས་གཉིས་སུན་མཆོད་དམ་ཡང་ན་པ་བུའི་འབྲེལ་བ་
 ཡིན་ནམ་སྤྱང་ལ། དེ་ལྟར་ན། གཅིག་ཏུ་ལོ་རིམ་གྱི་ཐད་ནས་གྲུང་འགྲིག་ཐུབ་ཤི། མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་གི་
 རྩིས་སྤྱུང་པོ་སྤྱད་སད་བྱ་ཅེས་སྒྲོན་ཆེན་པོ་མཛད་ལ། དེའི་རྩིས་སྤྱུ་མགར་སྤྱང་བཅན་གྱིས་སྒྲོན་ཆེན་པོ་མཛད་པར་
 གཞིགས་ན་ལོ་རིམ་དང་ཆས་རིམ་ཐད་ནས་གྲུང་འགྲིག་པ་དང་། གཉིས་སྤྱི་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་སྤྱུ་པོས་སྤྱིད་སྤྱང་
 བའི་དུས་སྤྱུ་སྤྱི་རིམ་པར་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཛིན་མཁན་བཞི་བྱང་ལ། ཐུང་མང་པོ་རྩི་ཞང་སྤང་དང་། མགར་
 མང་ཞམ་སུམ་སྤང་། ཐུང་པོ་སྤྱད་སད་བྱ་ཅེ། མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་བཅས་ཡིན། མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་
 བེ་བཅན་པོ་འབྲོ་གཉན་ལྷེ་འུ་དུས་ནས་སྒྲོན་ཏུ་ཚུད་པ་དང་། མགར་སྤྱང་བཅན་སྒྲོན་ལ་ཚུད་པའི་ལོ་རྒྱུས་གསལ་བོར་
 མི་ཤེས་ཀྱང་སྤྱང་བཅན་སྤྱུ་པོ་དང་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གྱི་སྒྲོན་ཆེན་པོ་ཡིན་པ་ཡིག་ཆ་དང་མང་པོར་གསལ་བས་
 ཁོང་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་ལོ་རབས་མང་པོ་ཡོད་པ་ཤེས་སྤྱོད་པ་ཡིན། གསུམ་དུ་ལེའུ་གོང་མར་བཞོད་ཟེན་པ་ལྟར་སྤྱུ་བས་
 དེའི་ཐོད་ནང་ཁུལ་གྱི་སྒྲོན་པོའི་གོ་གནས་ཐད་དུ་དུས་རྒྱུད་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་སྤྱི་བས་ཤུགས་ངོམ་རེས་བྱེད་བཞིན་པའི་སྤང་
 ཡིན་པས། ཆབ་སྤྱིད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་དང་དུས་རྒྱུད་སྤྱི་བས་ཤུགས་ཀྱི་རྒྱ་བ་སྤྱོད་མེད་ན་སྒྲོན་ཆེན་པོ་པར་བཞག་སྒྲོན་
 འབྲིང་རིམ་དུ་འང་ཚུད་དཀའ་བར་འདུག་པས་མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་དུས་རྒྱུད་དམ་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཆབ་
 སྤྱིད་སྤྱི་བས་ཤུགས་ངོམ་ཅན་གྱིས་རྒྱ་བ་སྤྱོད་ཐེབས་ཡོད་པར་གོར་མ་ཆག་བཞི་དུ་མགར་སྤྱང་བཅན་གྱི་ཆབ་སྤྱིད་
 བཞོད་ལམ་བའི་ཞིང་ཡངས་པ་ལས་ཀྱང་ཁོང་གི་དུས་རྒྱུད་ཆོགས་ཁག་ལ་སྤྱི་བས་ཤུགས་ཆེས་ཆེར་ལྷན་པར་མཐོང་
 ཐུབ་པས་ཐད་ཀར་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་གི་རྒྱ་བ་སྤྱོད་ཐོབ་པར་བསྒྲོན་དུ་མེད། མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་གི་
 རྒྱ་བ་སྤྱོད་བྱེད་ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་བཤད་ན། གཙོ་བོ་ནི་ཁོང་ཉིད་ཀྱི་རིགས་སྤྱུས་དང་ཆ་པོ། དེ་ནས་སྤྱན་མཆོད་ཀྱི་རིགས་
 སྤྱུས་དང་། དེ་ནས་ཤ་དུས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཅུང་རིང་བའི་གཉེན་ཉེ་ཡིན་ལ། འདི་ནི་འཛིག་ཉེན་སྤྱིའི་ཤུགས་ལྟར་ལགས་
 པས་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་དང་མགར་སྤྱང་བཅན་གྱི་འབྲེལ་བ་ནི་བྱེས་ཆའི་འབྲེལ་བའམ་ཁུ་དཔོན་གྱི་འབྲེལ་བ་
 ལས་འདའ་མི་ཐུབ་པར་འདྲོད་དེ། ཁྱིམ་རྒྱུད་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཡིན་ཕྱིར་དཔོན་ཞང་དང་གཉེན་ཉེ་མང་པོ་ཡོད་ངེས་
 པས་གསོ་སྤྱོད་གི་དམིགས་བྱ་གཙོ་བོ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཉེ་བ་རེ་གཉིས་ལས་མ་འདས་ལ། མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནི་དེ་
 ལས་གཅིག་ཡིན།

མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཁོང་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་འཁྱུངས་པར་ལོ་རྒྱུས་དེ་བཅེར་ཁག་ཏུ་གསལ་ཁ་མ་ཐོན་
 ཀྱང་། གཤེགས་ལོ་གསལ་བོར་ཡོད་དེ། ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གས་ཨང་ཉགས་^{PT 725} ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཆེན་གནད་
 བསྟུས་སུ། “ཡོས་པའི་ལོ་ལ་སྤྱི་ལོ་༥༤༧། བཅན་པོ་འོར་མང་དུ་གཤེགས་ཤི། སྒྲོན་ཆེ་སྤྱང་ཆན་རིས་ཤུར་གྲུམ་བར་ལོ་
 གཆིག་^①” ཅེས་གསལ་བོར་ཁོང་ཉིད་གཤེགས་པའི་ལོ་ཆོགས་དང་གཤེགས་ཡུལ་བཀོད་ཡོད་པ་དང་། གཤེགས་པའི་
 ཚུལ་ལ་^{PT 725} དུ། “དེའི་འོག་མགར་སྤྱང་ཆན་ཡུལ་བཟུང་གིས་བྱས་སོ། ཡུལ་བཟུང་ཆས་ནས། འོ་མ་ལྷེ་མཛད་བཅན་

^① གཉན་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བ་ཉན། ཐོད་ཀྱི་བན་རྟིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས་།མ། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོན་ཆེན་དཔེ་སྤྱུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༤.༤

བརྒྱུག་གོལ། རིང་པོ་མ་རག་པར་སློབ་རིངས་ནས་བཀྲི་མོ། ལུང་ནས་སློབ་རྒྱུ་ཆུང་ཆུང་སླར་བརྒྱུག་སྟེ། ལོ་དྲུག་བཅུ་གཉིས་
 བསྟུན་ཆུས་ཉེ་གྱི་མོ།^①” ཞེས་ན་ཆོད་ཆུས་ཉེ་རང་བཞེན་གྱིས་གསེགས་པར་གསུངས་ཡོད་པ་བཅས་ལ་གཞིགས་ན་སྟེ།
 ལོ་དྲུག་རབས་དྲུག་པའི་དུས་མཚུགས་ཀྱིས་རབས་བདུན་པའི་དུས་མགོར་འབྲུངས་པར་ངེས་ལ། གསེགས་ཀྱི་ནང་
 ཐད་དུ་《དེ་བཅའ་དཔྱད་ཀྱི་ཀླུ་མོའི་སྟུང་བྱངས་》སྟེ། “དེ་ནས་དཔོན་སྟེན་མང་སྤྱང་མང་བཅོན་གྱིས་ཀླུ་མོ་
 བཟུང་། དུས་དེར་རྒྱ་རྒྱུ་མཁས་ཀྱིས་སྟུ་ལ་པའི་རྒྱུ་པོ་མ་བཞུགས་པར་ཤེས་ནས་དམག་འོངས་པ་འཕུལ་སྤངས་དུ་སྟེན་པ་
 དང་། མེ་བཅེགས་ཀྱི་སྟུ་ལས་སྟུ་ལ་པའི་དམག་བྱང་བས་ཕྱིར་བོས། དེའི་ལན་དུ་མགར་གྱིས་བོད་དམག་འབུམ་ཆོ་ཁྲིད་
 བསྟུན་རྒྱ་རྒྱུ་མཁས་བཅོམ། མགར་ཡང་དམག་ཐོག་དུ་བྱོངས།^②” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། 《ཆོས་འབྱུང་དཔག་བསམ་
 རྒྱུ་བཟང་》ལས། “དེ་ནས་གུང་རིའི་སྟེན་མང་སྤྱང་མང་བཅོན་དུས་རྒྱ་དང་འབྲུགས་ཉེ་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་བྱང་
 དུས་རྩོ་བོ་རྩོ་སྟེ་མེ་ལོང་ཅན་དུ་སྟེན་དམག་བྱང་ཞིང་སྟེན་པོ་མགར་དམག་ཐོག་ནས་བསད་དེ་པོ་ཉ་ལའི་ཕོ་བྱང་
 བསྟེན།^③” ཞེས་དང་། 《བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དགའ་མེ་ལོང་》དུ། “མང་སྤྱང་མང་བཅོན་གྱི་དུས་སྟེ། སྤྱར་སྤྱང་
 བཅོན་གྱི་དུས་སྟེ་མགར་སྟེན་དམག་དཔོན་བྱས་ཉེ་རྒྱ་བོད་གཉིས་ལན་དུ་མར་དམག་འབྲུག་བྱས་སྐབས་ཐང་གི་རྒྱ་
 དམག་པམ་ཆ་བཅེ་བའི་ཞེ་གནད་དུ་རྒྱ་དམག་མང་དུ་བཅུམས་ཀྱང་། སྟེན་པོ་མགར་གྱིས་དམག་དཔོན་བྱས་ནས་
 ལན་མང་དུ་པམ་པར་བྱས། ཕྱིས་སྟེ་སྟེན་པོ་མགར་ཡང་དམག་ཐོག་དུ་འདས། དེ་ནས་སྤྱར་ཡང་རྒྱ་དམག་གི་སྤྱང་
 ཆེན་པོ་བྱང་བས། རྩོ་བོ་རྩོ་སྟེ་མེ་ལོང་ཅན་དུ་བརྒྱུག་སྟེ་ལོ་ལོ་བ་བྱས་ནས་འཇམ་དབྱངས་ཀྱི་སྟུ་ཕྱིས། ཀླུ་པོ་མང་
 སྤྱང་གསེགས་ཆོ་ཡང་རྒྱ་དམག་བྱང་ནས་ཕོ་བྱང་ཁྲི་ཆེ་དམར་པོ་བསྟེན། རྩོ་བོ་སྤྱུ་ཕུ་ནི་འབྱེར་མ་ཐུབ་སྟེ། དེ་
 སྐབས་མགར་སྤྱང་བཅོན་གྱི་བུ་ཆེ་བས་དམག་དཔོན་བྱས་ཉེ་སྤྱར་ཡང་རྒྱ་པམ་པར་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དེ་བཅའ་
 བཅོན་འཁོད་ཡོད་ཆུ་ལ་སྟེན་སྟེ་སྟེན་པོ་རྩོ་སྟེ་དག་མཐུན་མོད། ཁ་ཅིག་ན་རེ། དེ་ལྟར་ཡིན་ན་རྒྱ་ནག་གི་ཀླུ་པོ་རབས་
 དང་། དུན་ཉིང་གི་ཡིག་ཆའི་ནང་ངེས་པར་འཁོད་དམག་རྒྱར་བྱར་ཅམ་ཡང་གསལ་མེད། ཅེས་ཟེར། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
 གང་ཡོད་རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ནང་དུ་ཡོད་དམག་པའི་ངེས་པ་མེད་པར་མ་ཟད། ཡོད་ཀྱང་ཁྲིད་ཅག་གིས་མཐོང་བའི་
 དུལ་དུ་འབྱུར་དམག་པའི་ངེས་པ་མེད་པ་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གང་ཡོད་དུན་ཉིང་གི་གཏེར་ཡིག་ནང་དུ་ཡོད་དམག་
 པའི་ངེས་པ་མེད་ལ། གལ་ཏེ་ཡོད་ཀྱང་ད་ལྟ་ལག་དུ་འབྱོར་ཡོད་པའི་ངེས་པ་ཡང་མེད་པར་མ་ཟད། འབྱུང་བཞེས་
 རྒྱུ་བོས་སྟེ་བཏང་བའང་མང་དུ་བྱིད་དོ། །དེས་ན་དེ་ལྟར་སྟེན་པ་ནི་བྱུང་པ་མ་ངེས་པའི་ཉགས་སྦྱར་རོ།^④” ཞེས་
 རྩོ་བྲག་པ་དང་རྗེས་མཐུན་གྱིས་ཐང་དམག་བོད་དུས་སྟེ་སྟེན་པ་ཁས་སྤངས་པར་མ་ཟད། ད་དུང་དེ་ལ་དྲིགས་
 གཞི་འཛིན་མཁན་ལ་རིགས་པས་དགག་ལན་སྤངས་པས་རིགས་ལམ་ལ་སྟེན་བྱུང་གི་རིན་ཐང་ལྡན་པར་ངེས་ཀྱང་
 གསུངས་གནད་དུ་སྟེན་པ་ཡིན་མིན་ལ་ད་དུང་བཟླ་འོས་ཉེ། ལུང་ཕྱི་མ་གཉིས་ཀྱི་གཞི་འཛིན་ས་ནི་ལུང་དང་པོ་སྟེ་
 ལུང་བཅེན་པོའི་གསུངས་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆགས། དེས་ན་ལུང་བཅེན་པོས་ལུངས་ཐུབ་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་དག་ལ་བཞེན་
 པ་ནི་སྟེན་པ་དུ་གནས་པས་བཏང་སྟེ་མས་སྟེ་མི་འཛོག་ཐབས་མེད་ལགས་ཀྱང་། ལོ་རྒྱུས་གནད་དོན་ལ་དབྱེ་ཞིབ་

① གཏུའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོས་རྒྱལ། བོད་ཀྱི་བརྒྱུད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༤ ༣༥
 ② ཀླུ་པོ་མང་ལུང་བཅེན་པོ། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དེ་བཅའ་དཔྱད་ཀྱི་ཀླུ་མོའི་སྟུང་བྱངས་[M] མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༤༩
 ③ སྟེན་པ་ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར། ཆོས་འབྱུང་དཔག་བསམ་རྒྱུ་བཟང་[M] གཏུའ་གོང་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༩.༡༢ ༢༩༩—༣༠༥
 ④ དཔྱད་དཔེ་བསམ་གཏན། རྩོ་བོ་ལུང་ཡིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དབྱེད་ཡིག་བདམས་བསྐྱེད་དེ་བཅུ་ལ། རྩོ་བའི་དཔུང་། ༡༩༩༧.༡༠ ༥༩—༦༥

བྱེད་ན་རེས་པར་དུ་ཁྱེད་ས་ཐུབ་ཆད་ལྷན་གྱི་ཡིག་ཚང་གི་མང་གཞིའི་ཉེང་ད་གཟོད་རིགས་ལམ་སྐོར་ཆོག་གི་ཐབས་
 ལམ་ལ་བཞེན་ནས་སྒོ་གཟུ་བོས་དབྱེད་འཛོག་བྱེད་དགོས་པ་དང་། ཐུབ་མཐའ་དང་མོས་ག་གེ་མོའི་ཚུགས་ཞེན་གྱིས་
 བསྐྱེམ་རྒྱུ་དང་བས་དེ་གི་གོང་རིམ་གྱི་གསུངས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་ཅམ་བྱེད་ན། ཁོང་ཆོའི་དམིགས་ལུལ་ནི་འཕགས་པ་སྐུན་
 རས་གཟིགས་དབང་ཐུག་དངོས་མི་རུ་སྐྱུལ་བར་ཁས་ལེན་པའི་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོ་ལ་ལུང་བརྟོད་བྱེད་རྒྱུའི་
 དགོས་པ་ཁོ་ན་ཉེ། བཅན་པོ་ཉིད་གཤེགས་ཆེས་བོད་མགོ་ནག་ལ་རྗེ་ཡོད་ཀྱང་མེད་པ་རིམ་བཞིན་ཐང་དམག་ལྟ་སར་
 གྲངས་པ་དང་། རྩོ་བོ་ཐུག་ལུ་ལྟ་སྐྱེས་པ། མགར་སྤྱོད་བཅན་བཀོངས་པ། སྤྱོད་མེར་བཏང་བ་སྐགས་གྱུར་རྒྱུ་ཆེན་
 པོ་ཐེབས་པའི་ཁོར་ཡུག་གི་སྤང་བརྟན་ཉམས་ངན་ལས་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་དཔའ་བ་དང་མཛངས་པ་
 མངོན་གསལ་དུ་མཆོན་པའི་ཁོར་ཡུག་ལ་བཞེན་ནས་མི་སྐྱ་བཞེངས་སྐུན་བྱེད་པའི་ཚུམ་རིག་ཐབས་ལམ་སྐྱེད་པ་ཡིས།
 དེ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་རྒྱུན་བརྒྱུད་པའི་དེབ་ཐེར་ལས་སྤྱོད་འདོགས་ལུང་བརྟོད་ཀྱི་ཚུམ་རིག་གི་བཅམས་ཆོས་ཡིན་ཞེ་
 འོས། གོང་རིམ་ལུང་དུ་ “བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་ཆད་ཏུན་ཉོང་གཉེར་ཡིག་དང་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཚང་ན་ཡོད་དགོས་པའི་
 དེས་པ་མ་མཆིས་པ་དང་ཡོད་ཀྱང་བྱེད་ཅག་གིས་མཐོང་པའི་དེས་པ་མ་མཆིས་”ཞེས་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་བདེན་པའི་ལེགས་
 བཤད་དུ་འཁུམས་ཀྱང་། ཏུན་ཉོང་གཉེར་ཡིག་དང་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་《ཐུན་ཉེན་》དང་། 《ཐང་ཡིག་
 རྟོང་མ།》 《ཐང་གི་སྤྱི་དོན་གནད་བསྟུན།》 《ཡིག་ཚང་མ་རྒྱ་རྒྱུ་སྐུལ།》 《ཐང་ཡིག་གསར་མ།》 《སྤྱི་
 དོན་མེ་ལང་》 སྐགས་ཁྱེད་ས་ཐུབ་ཀྱི་ཡིག་ཚགས་སུ་དེ་དང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་བཀོད་ཡོད་པར་བརྟེན་འཛོགས་མི་
 བྱེད་ཐབས་མེད་ཡིན་ཏེ། ཡིག་ཚང་དེ་དག་ལ་ཁྱེད་ས་བཅོལ་ན་ཐང་དམག་ལྟ་སར་ཐོན་པའི་ཚུགས་ཅམ་མེད་དེ། གལ་
 ཉེ་ཡོད་ན་ནི་བོད་ཐང་བར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་རྒྱུན་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན་པས་བོད་པ་ནམས་ཀྱིས་དོན་ངས་ནས་མི་
 འབྲི་ཡང་། ཐང་གི་ལོ་རྒྱུས་སུ་འགོད་ཁོ་ཐག་ཡིན་ཏེ་ཁོང་ཆོར་མཆོན་ན་མདོ་དབུས་མཐོ་སྒང་གི་དཀྱིལ་སྤྱིང་དུ་དམག་
 གྲངས་པ་དང་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་པ་ནི་ད་རྒྱལ་དང་གཟི་བརྒྱུད་ཅིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཐང་གི་དམག་དབུང་ལྟ་སར་ཐོན་
 བས་བཅན་པོའི་སྤྱོད་མེར་བཏང་བ་དངོས་ཡིན་ན་བོད་བཅན་པོའི་སྤྱི་དབང་ཡང་འཇུག་ལ་ཉེ་བ་དང་། བོད་
 ཐང་མཆོམས་ཀྱི་འཇུག་ཐང་གི་མངའ་འོག་ཏུ་ཆུད་ཐག་ཆོད་པའམ། ཡང་ན་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་གྲུ་གྲུ་ཐང་ལ་ཆུད་ཐག་ཆོད་
 པ་ཡིན་དགོས་མོད། འོན་ཀྱང་ལོ་རྒྱུས་དངོས་སུ་དེ་ལྟ་མ་ཡིན་པར། བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱིས་འཇུག་གྲུ་གྲུ་འཕྲོག་ཚད་
 བྱེད་བཞིན་པའི་སྤྱོད་ཡིན་ཏེ་དེའི་སྐོར་གྱི་གནས་ལུགས་ཞིབ་མོ་རྗེས་ནས་སྤྱོད་ཆོག གཞན་ཡང་དེ་ལྟར་བོད་ཀྱི་
 བཅན་པོས་སྤྱོད་ཀྱང་བདག་མ་ཐུབ་པར་ཐང་གིས་མེར་བཏང་ན། བཅན་པོ་གང་ལ་བྱོས་པ་དང་རིམ་བཞིན་བྱོས་པ་
 སྐགས་མི་སྤྱོད་པར་རྩོ་བོ་འབྱེར་བར་དོགས་ནས་སྐམ་པ་གནད་དུ་སྤྱོད་བཞིན་མི་མི་འཆོམ་པར་འདོད་དེ། ཐང་དམག་
 གིས་འཕགས་པ་སྐུན་རས་གཟིགས་དབང་ཐུག་དང་རྗེ་བཙུན་སྒྲོལ་མར་དང་གྲུས་མེད་པར་འཕགས་པ་དང་སྒྲོལ་
 མའི་སྤྱོད་མེར་བཏང་རུས་ན། རྗེ་བཙུན་འཇམ་དབྱངས་ཀྱི་ཞལ་ལ་བལྟས་ནས་རྩོ་བོ་མ་འབྱེར་བ་བདེན་ནམ།
 སྐབས་དེ་དུས་ཉེ་དོན་དངོས་སུ་སངས་རྒྱུས་ཀྱི་བརྟན་པའི་མེ་རྩོམ་བོད་ལ་མཆེད་པའི་དུས་སྐབས་དེ་ནས་བཟུང་
 བོད་ཀྱི་རྗེ་བོ་ནི་འཕགས་པ་སྐུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་རྣམ་སྐྱུལ་དང་ཅི་ནའི་རྗེ་བོ་ནི་རྗེ་བཙུན་འཇམ་པའི་དབྱངས་ཀྱི་
 རྣམ་སྐྱུལ་ཡིན་པའི་བཤད་སྒྲིལ་ཡོད་དམ། དེས་ན་ཐུག་ན་རྗེ་རྗེའི་རྣམ་སྐྱུལ་གང་ལ་འཛོག་འོས། གྲུ་གྲུ་འམ། བལ་པོ།
 ཡང་ན་འཇུག་ཡིན། གང་ལྟར་སྐབས་དེར་མོང་གོལ་སྤྱི་དབང་མེད་པས་སོ། །གཞན་ཡང་། “སྤྱི་ལོ་༩༩༠ལོར།

བཅན་དམག་ཐོག་ཏུ་གཤེགས་པར་ཡིད་ཆེས་ཐབས་བྲལ་ལ། མགར་སྟོང་བཅན་ཁོང་གས་ནས་གཤེགས་ཞེས་ཏུ་
 ཉོང་ཡིག་ཆགས་སུ་གསུངས་པ་ནི་ཡང་དག་པའི་གཏམ་དུ་འབྱུངས་ཏེ། ཡིག་ཆང་《ཐུན་ཏེན་》 དུ། བོད་ཀྱི་སློན་ཁྲི་
 འབྲིང་དང་ཐང་གི་སློན་གྱི་ཡོན་ཀྱིན་གཉིས་ཀྱིས་སྲིད་དོན་སྲིད་ཏུས། གྱི་ཡོན་ཀྱིན་གྱིས་ “གཤེགས་སློན་སྟོང་བཅན་
 ཡུལ་བབྱང་ནི། སློ་ཤོས་ལྷན་ལ་མཁུན་རྒྱ་ཡངས་པས། གོང་མ་ལྷ་མ་ནམས་ལ་སྲི་ཞུ་བསྐྱབས་ནས་ཐང་བོད་མོས་
 མཐུན་བྱང་ཞིང་གཉེན་གྱི་འབྲེལ་བ་བབྱང་། ཁོང་གི་མཆན་སྟན་དང་གཟི་བརྗེད་ནི་གནམ་གྱི་མཐའི་བར་དུ་
 བསྐངས་ལ་བསྐལ་བའི་མཆུག་བར་དུ་བརྒྱད་དེས། འོན་ཀྱང་། སློན་ཁྲི་དེ་གིས་སྲུང་གི་དྲིན་མ་གོ་བར། ནམ་ཡང་རྒྱ་
 མེད་ཐེ་ཆོམ་དང་ལུགས་མེད་རང་འདོད་ཀྱིས། ཉིན་བཞིན་སྐྱགས་བཅའ་ཏེ། ཐངས་མང་པོར་དེད་ཀྱི་མ་རྒྱུ་དང་ཙང་
 རུའི་རྒྱུད་ལ་དྲ་མ་དྲངས་ཤིང་། རྒྱུན་པར་མཐའ་མཆོམས་སུ་ཟིང་འབྲུགས་སྟོང་བས། ཕའི་འབྲེལ་ཐག་བྱས་བཅད་ན།
 ཕ་ཡི་སྲི་ཞུ་ཡིན་ནམ། ཕས་བྱས་པ་བྱས་བཞག་ན། ཕ་ཡི་ལས་འསྐྱོ་ཡིན་ནམ།^① ” ཞེས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་
 བབྱང་ནི་ཐང་བོད་ཀྱི་མཐུན་ལམ་བསྐྱུན་པའི་མཁན་པོར་བསྐྱགས་པ་དང་ཕ་ཡི་ལས་འསྐྱོ་སྟེ་གོས་མཐུན་གྱི་ལམ་གྱི་
 རྒྱུན་འཛིན་འོས་ཞེས་མགར་ཁྲི་འབྲིང་ལ་སྐུལ་མ་བཏང་བར་གཞིགས་ན། མགར་སྟོང་བཅན་ནི་ཐང་དམག་གིས་མ་
 བཏོངས་པ་གསལ་བོར་མངོན་པ་ཡིན། གལ་ཏེ་མགར་སྟོང་བཅན་ཐང་དམག་གིས་བཏོངས་ན་ཁོང་གི་བྱ་ཁྲི་འབྲིང་
 གིས་ཐང་ལ་དྲ་མ་དྲངས་པ་ནི་རྗེ་བོའི་ཆེད་དུ་ཡིན་ལ་རང་གི་ཕའི་དགྲ་ཤ་ལེན་ཆེད་ཀྱང་ཡིན་པས། ཐང་གི་སློན་པོས་
 དེ་ལྟར་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་མངོན་རྗེས་སྲིད་ནས་བོད་ཐང་གི་མཐའ་མཆོམས་ཞི་འཇགས་ཡོང་ཐབས་ལ་འབད་པ་
 བྱི་མེ་ལ་སྐྱུ་བསྐྱན་པ་ལྟར་མེ་མེ་རྗེ་ཆེད་འགོ་རྒྱུ་ལས་རྗེ་རྒྱུད་དུ་བཏང་པའི་ཐབས་མེན་པས་སོ། །

གཞན་ཡང་། དེབ་དམར་མཆན་འབྲེལ་དུ། “མགར་སྟོང་བཅན་ནི་ཐང་ཀའོ་ཙུང་གི་ཆེན་མེད་ཁྲི་ལོ་གཉིས་
 པ་མེ་ཡོས་སྟེ་ལོ་༥༥༧ལོར་འཁྲུགས་ནས་བོད་ས་གནས་སུ་ཕྱིར་ལོག་བྱེད་པའི་ལམ་བར་དུ་ཟིང་མདའ་ཟེར་བའི་
 ས་ཆར་སྐེབས་སྐབས་གཉན་འབྲས་ཀྱི་ན་ཆ་བྱང་སྟེ་འདས།^② ” ཞེས་གསུངས་ཀྱང་། དེ་ནི་ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆགས་ཀྱི་
 དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་ལས་ “སྟག་གོ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་༥༥༧། བཅན་པོ་ཟིང་གི་ལྷ་ནག་སྒྲུང་མ་ན་བཞུགས་ཤིང་།
 སློན་ཆེ་སྟོང་ཙན་ལ་འཕྱུལ་ནས་སྒྲར་འཁོར་དེ་ཟིང་མདའ་པོར་ཕྱིག་བྱང་བར་ལོ་གཞིག ” ཅས་པའི་ཐོང་ཕྱིག་
 བྱི་མཁས་དབང་དགོ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་འབྲས་ཀྱི་ན་ཆ་^③ ཡིན་པར་འབྲེལ་བ་སྐྱགས་ལ་རིགས་འབྲེལ་བྱས་པར་
 དེས་ཀྱང་། དེང་རབས་བརྗེད་ཆེད་ཞིབ་འཇུག་པ་དགོན་མཆོག་ཆེ་བརྟན་གྱིས་ཐོང་ཕྱིག་བྱི་ཐོང་ཕྱི་སྟེ་དགྲ་ཤ་ལེན་པའི་
 ལག་དམར་དུ་བསྐྱོལ་ལ། དེ་ལྟར་ན་ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆགས་ཨང་རྟགས་P.T.7027གི་སྟག་སྟོང་ཁྲི་མས་ཡིག་ཏུ་བཀོད་
 པའི་ “ཐོང་ཕྱི་དང་ཁྲི་མས་གཅིག་གོ” ཞེས་པའི་དོན་ཡང་གྲོལ་ཐུབ་པས་ཡང་དག་པའི་གཏམ་དུ་སྟངས་། དེས་ན་
 གོང་བརྗོད་ཀྱི་ “ཟིང་མདའ་པོར་ཕྱིག་བྱང་བ” ཞེས་པའི་དོན་ནི་ཟིང་མདའ་ཞེས་པའི་ས་ཆར་དགྲ་ཤ་ལེན་
 པའི་ལག་དམར་རམ་དགྲ་ཤ་ལེན་པའི་དོ་ལོག་བྱང་བར་གོ་ན་དོན་དང་མཐུན། ཡང་ཅིག་ན། མཁས་དབང་དགོ་ཆོས་
 མཆོག་གི་བསྐྱོལ་བ་བཞིན་ཐོང་ཕྱིག་གི་ན་ཆའི་རིགས་ཤིག་ཡིན་པར་ཆ་བཞག་ནའང་། སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་
 བཅན་ལ་ནད་དེ་རིགས་འཕྱོག་པའི་ཆོག་ལུང་མིག་སྟོང་བཟད་ནས་བཅའ་ཀྱང་མི་རྟེན་ཕྱིར་མགར་སྟོང་བཅན་ལ་

① 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
 ② ཆོལ་བས་བཙམས་ཤིང་དུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་འབྲེལ་བ། དེབ་ཐེར་དམར་པོ།M། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩ ༩ ༢༥
 ③ དགོ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཆོམ་དེབ་གསུམ་པ།M། བོད་རྒྱུང་ས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྟེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༤ ༢ ༢༥

གཉན་འབྲས་ཀྱི་ནད་བྱུང་ནས་གཤེགས་པར་ཁས་ལེན་ཐབས་བྲལ།

མདོར་ན། མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གཤེགས་སྐྱེན་ལ་དམག་ཐོག་ནས་གཤེགས་པ་དང་། གཉན་འབྲས་ཀྱི་ན་ཆ་
ལས་གཤེགས་པ། ཆས་ནས་རང་བཞིན་གྱིས་གཤེགས་པ་བཅས་འདྲ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་གསུམ་ཡོད་ཀྱང་། ཚུལ་པའི་
དུས་ཁྲ་བ་དང་ཁྱད་པའི་བོད་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དང་རྣམས་པན་ཚུན་ཞིབ་བསྟར་དང་། རིགས་པས་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་
ན་མགར་སྟོང་བཅན་ཁོང་ཉིད་ཆས་ནས་རང་བཞིན་གྱིས་གཤེགས་པར་འདྲ་པ་ནི་གཉན་ཆོགས་རྣལ་མར་སེམས་
སྟེ།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། གཡོ་མི་ཁྱེད་ཀྱི་འཕྲིན་ལྷན་པ་ལྟ་བུ་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བཟུང་བ།

ལེའུ་དང་པོར་སློང་ཟེན་པ་བཞིན་སྒྱི་ལོ་དུས་རབས་བདུན་པའི་མཐོ་སྒང་གི་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ནི་ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར། མངའ་ཐང་བཅས་ཀྱི་ནུས་འཕེལ་རྒྱས་སུ་འགྲོ་བ་དང་བོད་ཁམས་གཅིག་ཁྱུར་ཡོང་བར་འབད་བཞིན་པའི་དུས་སྐབས་ལེགས་པོ་ལྟ་བུར་སྒྲུང་ཡང་། བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་ཚོགས་ཁག་གི་ནང་ཁྲུལ་གིན་དུ་རྟོག་འཛིང་ཡིན་ཏེ་བསམ་སྒྲོགས་རྒྱུ་དང་དོན་ལྡན་གྲགས་གསར་རྒྱུ་གི་འཐབ་ཚད་རིམ་བཞིན་མཆེད་དེ་དགྲ་དུ་འཕྱོ་བཞིན་པའི་སྒྲུང་ཡིན། དེའི་ཕྱིར། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཐང་འཕྲོག་རེས་ཀྱི་འཐབ་ཚད་དེ་ལས་བཅན་པོ་ཡབ་གནས་རི་སྲོང་བཅན་དུ་གྱུ་གིས་བཀོད་སྒྲུབ་པ་དང་། བཅན་པོ་སྐྱེས་ཁྱིམ་སྲོང་བཅན་གྱི་སྒྱུ་ལའང་བར་ཆད་ཀྱི་དན་རྒྱས་ཚུལ་པའི་གནད་འགག་དེ་ཉིད་དུ་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཛིན་པ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་གཡོ་མཉུ་འི་རྒྱས་དན་དེའི་ཁྲུང་ས་བརྟེན་ནས་བཅན་པོ་ཁྱིམ་སྲོང་བཅན་གཉེན་ཁའི་གཡང་ལས་སྐྱབས། དུས་དེ་ནས་བཟུང་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནི་བཅན་པོའི་ཆེས་ཡིད་རྟོན་དུང་བའི་སྒྲོན་པོར་གྱུར་ལ། ཆབ་སྲིད་དང་ཕྱི་འབྲེལ་གྱི་འཛུལ་ཐང་ཡོངས་སུ་རྩོམ་སྐབས་པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་བའང་རེད། དེ་བས་གཤམ་ནས་ཁྱེད་པོ་སྐྱུང་སད་བྱ་ཅེ་ལ་དབྱེ་ཞིབ་མདོར་བསྟུན་དང་བཅས་གཡོ་མཉུ་བཤམས་ཚུལ་དང་དེའི་ཁྲུང་ས་རྟེན་ཚུལ་སློང་བར་བྱ་བ་ལ།

གཡོ་མཉུ་ཤོམ་མཁན་ཁྱེད་པོ་སྐྱུང་སད་བྱ་ཅེ་ཞི་བཅན་པོ་གནས་རི་སྲོང་བཅན་གྱི་དུས་སྐབས་སུ་སྒྲོན་དང་ཁྱིམ་སྲོང་བཅན་གྱི་དུས་སྐབས་སུ་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་བཟུང་བ་དང་། མཛངས་གཤེད་བྱས་རྗེས་ཆེ་བའི་དུས་མཆུངས་སུ་ང་རྒྱལ་དང་། ལྷ་ཚུགས་དང་གཡོ་མཉུ་འི་རང་གཤིས་ཀྱང་འབྱུར་དུ་སྒྲོན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་མི་ཞུ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ཏེ།

གཅིག་ཏུ། སློ་མཛངས་ཚུལ། ཁྱེད་པོ་སྐྱུང་སད་བྱ་ཅེ་ཞི་བོད་བཅན་པོའི་སྒྲོན་ཆེན་པོ་རིམ་བྱོན་ལས་སྒྲོ་གྲོས་ཀྱི་ཚུལ་རྒྱལ་པའི་མཆོན་དཔེ་ལྟ་བུ་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་བསྟན་པ་ཕྱི་དར་རྗེས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བཅུམས་ཆོས་སུ་མིང་ཅམ་མ་གཏོགས་གསལ་བོར་བརྗོད་པ་མཐོང་དཀའ་ཡང་། ཏུན་ཏོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཁོང་གི་ལོ་རྒྱུས་མང་དུ་སློང་ཡོད་པར་མ་ཟད། མཛངས་པའི་ཆད་ཀྱང་ཆེད་དུ་རྟོག་བྱས་པ་འདི་ལྟར། “སྐྱུང་སད་བྱ་ཅེ་འཛངས་ཀྱང་ཀྱི་ཆད་ནི། རྩིས་ག་གསུམ་ཞལ་ཅེ་ག་བཞི་ཡང་ན་བས་ཉན་ཞིང་གཆོད། ཕྱི་མངས་ག་ཆེག་ཀྱང་ཟླ་ལ་ཅེ་ན། རྒྱལ། དུ་ཕུག་རྩོན་ཁྱེད་གཅིག་ནམ་གལ་འཕྱར་བ་ཡང་། གཅིག་གཉིས་གསུམ་བཞི་ལྷ་དུ་ག་ཆེས་བཟུགས། དུ་ཕྱིར་འཕྱར་བ་ཡང་། བཟུངས་པ་ལས། དུ་ཅིག་མ་ཆོང་ན། ཁྲས་བསད་པ་འདྲའས་ལྟོས་ཤེས་མཆོད་ནས། ཕྱི་ཡོངས་ཀྱིས་བལྟས་པ་ལས། དུ་ཆེག་ཁྲས་བཟུམ་པ་ལྟེ། སྐྱུང་སད་བྱ་ཅེ་ལྟེ་བུ། ཆོར་སྒྲེན་ལ་དཀྱུ་ཆེ། སྒྲིང་འཛངས། ཕྱི་ཆེག་ལ་ཆོགས་དུ་ཆོགས་ན། བྱ་ཅེ་ལྟེ་བུ་སུ་ག་ལ་ཡང་ཕྱི་དོ། |^①” ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་གྱི་ཆེས་ལྷ་གསུམ་རྒྱལ་པའི་དུས་མཆུངས་སུ་ཞལ་ཆེ་ཞག་བཞི་གཙོད་པར་མ་ཟད། ཞར་ལ་མིག་མངས་ག་གཅིག་ཅེ་ན་རྒྱལ་བར་གྱུར་བའི་མི་སྒྲོ་གྲོས་ཅན་ནི་མིའི་རིགས་ཡར་རྒྱས་སུ་སོང་བའི་དེང་སང་ཀྱང་མཐོང་བར་དཀོན་པའི་གནས་སོ།

གཉིས་སུ། དུས་རྗེས་ཆེ་ཚུལ།

① གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། བོད་ཀྱི་བརྟེན་ཆ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོན་ཆེན་དཔེ་སྟན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༥༥

༡. བཅན་པོ་གནམ་རི་སྤང་བཅན་གྱི་སྐུ་དུས་སུ། “འུང་གི་འག་དུ་བཅན་པོ་མཆོད་གཉིས་ལ། མིང་སྟོན་པོ་སྟོབ་རིངས་པ། ཟུ་ཅེ་སྟོབ་ཉེ་བས་དཀྱའ་བེལ་ནས། བཅན་པོ་མཆོད་གཉིས་གྱི་སྐུ་ལ་མ་དར་པར། མིང་སྟོན་པོ་བཀྱི་ཉེ། ཟུ་ཅེ་སྟོབ་ཉེ་འོ།”^① ཞེས་ཏུ་བྱ་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཨང་ཉ་གས་P.T.725ཡུ་གསུངས་པ་བཞིན། བཅན་པོ་གནམ་རི་སྤང་བཅན་དང་སྟོན་གོལ་སྟོབ་མཆོད་སྟོན་གཉིས་ལས་སྐུ་བས་ཉེ་བཅན་པོར་སྟོང་ཀར་བ་མཆོད་ཞིང་ཆབ་སྤྲིད་གྱི་མང་བཤིང་།

༢. ཟིང་པོ་རྩེ་ཁྲི་པར་སྐུ་མ་གྱི་སྤྲིད་བཟླགས་ནས་བོད་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་དུ་འཇུག་པའི་ལས་ལ་ཞུགས་ནས་བྱས་རྒྱུ་ཆེས་བཞག་པ་ཡིན་ཏེ། “ཟིང་པོ་རྩེ་སྤྲིད་བཟླག་པ་འི་སྟོ་ལའ། གཤོགས་ཏེ། ཟུ་ཅེ་སྟོབ་ཉེ་འོ།”^② ཞེས་ཏུ་བྱ་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་བརྒྱུད་དོ།

༣. རང་བོད་ཀྱི་རྩེ་པོ་མར་སྐུ་བཟླགས་ནས་བྱས་རྒྱུ་ཆེས་བཞག་པ། སྟོན་ཆེན་པོ་མིང་ཁྲི་དོ་རེ་སྟང་ཆབ་གྱི་བཀོད་འདོམས་འོག་དུ་ག་པོའི་དཔུང་གི་སྦྱར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ “རང་བོད་ཀྱི་རྩེ་པོ་མར་སྐུ་མགོ་བཅད་དེ། རང་བོད་ཁྱི་ཉེ་གྱི། བཅན་པོའི་བྱག་དུ་ཤུལ་ཏེ། ཟུ་ཅེ་སྟོབ་ཉེ་འོ། འུང་ནས། བཅན་པོ་སྟོན་བཅན་གྱིས། རང་བོད་ཁྱི་ཉེ་གྱི། ཟུ་ཅེ་སྟོབ་ཉེ་བའི་བྱ་དགའར་ཆལ་རྟོ།”^③ ཞེས་པ་བཞིན་དུ། རང་བོད་ཀྱི་རྩེ་པོ་བཟླགས་ནས་འབངས་ཁྱི་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་དུ་བཟུག་པའི་བྱས་རྒྱུ་ཆེན་པོ་བཞག་ལ། བྱས་རྒྱུ་ཆེས་འདི་ནི་ཏུ་བྱ་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཨང་ཉ་གས་P.T.725ཡུ་ 《བཅན་པོ་ལྷེ་སྟོབ་པོ་གནམ་གཞུང་ཆབ་གྱི་རིང་སྟོན་ཆད། སྟོན་ཆེ་བཀྱིས་པ་འི་རབས་》 ཞེས་པར་སྟོན་ཆེན་པོ་མིང་ཁྲི་དོ་རེ་སྟང་ཆབ་གྱི་མཛེངས་པའི་ཆོད་མཆོད་པའི་བྱས་རྒྱུ་ཆེས་སྐུ་བཟངས་ཡོད་པ་དང་། ཡང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཨང་ཉ་གས་དེར་གནམ་རི་སྤང་བཅན་གྱི་སྐུ་བས་བརྒྱུད་དུས། འུང་པོ་སྐུང་སད་ཟུ་ཅེ་ཡི་བྱས་རྒྱུ་ཆེས་བརྒྱུད་ཡོད་མོད། འགལ་བ་མེད་དེ་རང་བོད་བོད་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་དུ་བསྐྱུ་བའི་དུས་སྐབས་དེ་ཉིད་དུ་མིང་ཁྲི་དོ་རེ་སྟང་ཆབ་གྱིས་སྟོན་ཆེན་པོ་མཛེད་ནས་བཀོད་འདོམས་གནང་བ་ལ་བརྟེན་ནས། སྐུ་བས་དེར་དམག་དཔོན་གྱི་ལས་གཉེར་བའི་འུང་པོ་སྐུང་སད་ཟུ་ཅེ་ཡིས་དངོས་སུ་དཔུང་སྟེ་བྱངས་ནས་རང་བོད་ཀྱི་རྩེ་པོ་མར་སྐུ་གྱི་མགོ་བོ་བཅད་པ་ཡིན་པས། སྟོན་ཆེན་པོ་དང་དམག་དཔོན་སོ་སོའི་བྱས་རྒྱུ་ཆེས་སྐུ་འཛོག་ཆོག་ཆོག་ཡིན།

གཞན་ཡང་། ཞོང་རིམ་གྱི་ “རང་བོད་” ཅེས་པར་དབྱེ་ཞིབ་རགས་ཅམ་བྱེད་ན། རང་ནི་ས་མིང་དང་བོད་ནི་ས་དེར་གནས་པའི་གང་ཟག་གི་རིགས་རྩས་ཁྱད་ཆོས་མཆོད་པའི་བཅད་ཡིན་ཏེ། རང་ས་ཆར་གནས་པའི་བོད་ཀྱི་ཆོ་ཁག་ལ་གོ་མོས། དེས་ན། རང་ཞེས་པ་ནི་ཡུལ་གང་ལ་ངོས་འཛིན་ཞེ་ན། བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་མ་བྱས་གོང་གི་རྒྱལ་མཉམ་སེལ་ཆུས་དང་དེ་དག་གི་རྩེ་སྟོན་ཆུས་ཀྱི་མིང་བཀོད་པའི་ཏུ་བྱ་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཨང་ཉ་གས་P.T.725ཡུ་

“འུང་རྩེ་བྱེད་ཀར་ན། རྩེ་རྩེ་ཆོད་ཀར། སྟོན་པོ་སྐུ་དང་གནང་གཉིས།”^④ ཞེས་རྩེ་པོ་མར་སྐུ་པ་ནི་རང་རེའི་ཡིག་ཆ་དང་ལས་རྩེ་པོའི་མ་སྟང་བྱུང་བའི་ཐོག་མ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་ཡུལ་འུང་རྩེ་པོ་མཁའ་བྱེད་ཀར་ན་བཞུགས་པར་བརྟེན་ན་འུང་ཡུལ་སྟོང་སྟོང་བར་གསུམ་དུ་དབྱེ་བའི་འུང་སྟོང་གྱི་རྒྱང་རྩེ་གཙོ་བོར་བཟུང་བའི་རྒྱལ་

① གཏའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བཅད་རྟོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༤
 ② གཏའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བཅད་རྟོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༤
 ③ གཏའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བཅད་རྟོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༤
 ④ གཏའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བཅད་རྟོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༩

ཕན་ཞིག་ཡིན་ཏེ། རྫོང་རྒྱ་རྩ་བ་མཐུན་ཏེ་དུ་ “རྒྱ་རྩ་ཉིང་རྩ་ཀར་རྩ་^①” ཞེས་པའི་འབྲོག་སྡེ་གསུམ་དུ་
 དབྱེ་ཡོད་པར་བསྟན་པ་མ་ཟད། “རྣལ་འབྱོར་རྒྱུད་ལ་བཀའ་བྱིན་གྱི་ཆེ་བའི་ཟངས་དཀར་འཕགས་པ་ཤེས་
 རབ་ཀྱིས་ལོ་རྒྱུད་ལེགས་ཤེ་བྱུང་ཆོས་པ་ཨན་ཏྲོ། བརྟེན་ཏེ་གཞིན་ཏེ་བྱུམ་པ། རྣལ་ལྷན་སྤྱོད་གསུམ་བཞེན་ནས་མཁས་པར་
 འགྱུར་ནས་ཟངས་དཀར་གྱི་ཆེ་མོ་ལ་འགྲེལ་པ་མཛད་པ་དང་བརྟེན་ཏེ་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་ཟངས་དཀར་གྱི་སྤང་
 འགྲེལ་དུམ་བུ་གསུམ་པ་བསྐྱར་པ་ཡང་ཐུང་ཏེ་རྒྱུ་དམར་གྱི་དགོན་པ་རྒྱུ་དུ་ཡིན་ནོ། །རྒྱ་གར་པཌ་ཆེན་
 གཞིན་ཏེ་བྱུམ་པ་དང་བརྟེན་ཏེ་ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་བཞུགས་པའི་མཐེལ་ཡང་རྒྱུ་དུ་ཡིན་ཞིང་། དེ་ཉིད་འདུས་པའི་རྟོད་
 འགྲེལ་ནི་སྟོན་དུ་ལོ་རྒྱུད་རིག་ཆེན་བཟང་གིས་བསྐྱར་བྱེད་ན། དེ་ཉིད་འདུས་པའི་སྤང་འགྲེལ་ནི་བརྟེན་ཏེ་བལ་པོ་
 ཐུགས་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་ཟངས་དཀར་ལོ་རྒྱུས་ཐུང་རྩི་སའི་ཆ་དགོན་གནས་གཡེ་ཐང་ཞེས་བྱ་བར་རྫོགས་སྡེ་འབར་
 གྱི་ཡོན་བདག་བྱས་ནས་བསྐྱར་རོ། །^②” ཞེས་སྟོན་གསུངས་པ་ལས་ས་ཐུང་རྩི་ཐུང་རྩི་ཐུགས་སུ་
 ཡོད་པར་བསྟན་པ་སྟེ། རྩེ་གི་རྗེ་པོ་ཐོད་ཀར་གྱིས་ཐུང་རྩི་ཐུགས་ནས་རྒྱལ་ཕན་ཞིག་གི་སྤྱི་དབང་བཟུང་ཡོད་པ་
 མཆོན་ལ། “རྗེ་རྩེ་རྗེ་ཐོད་ཀར་” ཞེས་པས་རྒྱལ་ཕན་གྱི་མིང་ལ་རྩེ་ཞེས་འབོད་པའང་ཤེས། དེ་ནས་སྤྱར་རྒྱལ་
 བཅན་པོས་དབུ་ཚྭ་གྲག་ནས་མཐོ་སྟེ་རྒྱལ་ཕན་མང་པོ་འབངས་སུ་བཀྱག་ནས་བཅན་པོ་གནམ་རིའི་དུས་སྐབས་སུ།
 རྩེ་ཞེས་པའི་རྒྱལ་ཕན་ནམ་ཆོ་ཁག་དེའི་སྤྱི་ལའང་འགྱུར་བ་བྱུང་སྟེ་རྩེ་བོད་དང་རྩེ་རྒྱ་ཞེས་ཆོ་ཁག་གམ་སྤྱི་
 རང་དབང་དུ་འཛིན་པ་གཉིས་བྱུང་བར་མངོན། དེ་ལས་རྩེ་བོད་ནི་བཅན་པོ་གནམ་རིའི་སྐབས་སུ་བྱུང་པོ་བྱུང་
 ས་ཟུ་ཅེ་ཡིས་འབངས་སུ་བཀྱག་པ་དང་རྩེ་བཅན་པོ་ཁྲི་མང་སྤྱི་གི་སྤྱི་དབང་སུ་ “སྟོན་ཆེ་སྟོང་ཆེན་གྱིས་སྟོ་
 པོ་དང་རྩེ་རྒྱ་བཀྱག” པའི་རྩེ་རྒྱ་དེ་ཡིན། རྩེ་བོད་ཅེས་པ་ནི་ཐོག་མར་བཀྱག་པ་དང་ཡུལ་མིང་རྩེ་གི་རྗེས་སུ་
 པོད་སྤྱར་ཡོད་པས། ཡུལ་གྱི་ཆ་ནས་ཤར་སྟོན་ཡར་ལུང་བཅན་པོའི་ཁམས་དང་ཉེ་ལ། ཡུལ་དེར་སྟོད་པའི་གང་ཟག་
 གི་ཆ་ནས་བསམ་སྦྱོར་སྟོན་ཡར་ལུང་པོད་པ་རྣམས་དང་འདྲ་བར་འདུག་པ་བཅས་ལ་དམིགས་ནས་རྩེ་བོད་དུ་
 འབོད་པ་དང་། རྩེ་རྒྱ་ཞེས་པའི་རྒྱ་ནི་བརྟེན་ཏེ་དུ་དག་ཡའི་དག་ཏུ་གོ་བར་མཁས་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་
 ③ གྱིས་གསུངས་པར་རྒྱ་མཆན་མེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདིར་ནི་རྟོགས་འབྱོར་ཅུང་ལྡན་པས་པོད་བཅན་པོའི་བཀའ་ལུ་
 ང་གི་དག་ལྷན་ལངས་པ་ཅམ་དུ་འདུག་པས་རྩེ་རྒྱ་ཞེས་མིང་བཏགས་པ་དང་བཅན་པོ་མང་སྤྱི་གི་བར་དུ་མངའ་
 འོག་དུ་འཇུག་མ་ཐུབ་པར་ལུས་སོང་། དེ་ནས་བཟུང་རྩེ་བོད་དང་རྩེ་རྒྱ་བཅས་ཤོག་ཁག་གཉིས་ཀ་པོད་བཅན་
 པོའི་མངའ་འོག་དུ་བཀྱག་བྱེད་པས་རྩེ་བོད་དང་རྩེ་རྒྱ་ཞེས་མིང་འབོད་པར་རྩེ་ཆེན་ཞེས་སུ་བརྗོད་དེ། དཔེར་ན།
 དུན་ཏྲིང་ཡིག་ཆ་གསལ་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་སུ། “སྟེན་ལོ་ལ་བབ་སྟེ། (སྟེ་ལོ་༥༥) བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་
 བཞུགས་ཤིང་།དཔུན་འདུན་ཤངས་ཀྱི་རབ་ཁ་ཆོལ་དུ་འདུས་ནས། རྩེ་ཆེན་གྱི་མངན་བཞི་ལས། གཉིས་
 སུ་བཅོས་པར་ལོ་གཞིག^④” ཞེས་དང་། “པལ་ལོ་ལ་བབ་སྟེ། (སྟེ་ལོ་༥༦) བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་
 ཤིང་།འབོན་ད་རྒྱལ་ཁྲི་བྱུང་དང་། གུབས་མང་ཉེན་བཞི་བཅན། མགར་སྟ་ལྷ་རི་བྱུང་གསུམ་གྱིས། བཟང་

① རྫོང་རྒྱ་རྩ་བ་མཐུན་ཏེ་དུ་ རྩེ་ཆོས་འབྱུང་།[M] པོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༥
 ② རྫོང་རྒྱ་རྩ་བ་མཐུན་ཏེ་དུ་ རྩེ་ཆོས་འབྱུང་།[M] པོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༥༤
 ③ དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཆོས་དེབ་གཉིས་པ།[M] པོད་ལྗོངས་པོད་ཡིག་དཔེ་རྟོག་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༤.༧ ༩༡
 ④ 黄布凡 敦煌藏文吐蕃史文献译注[M] 甘肃教育出版社. 2006.6 9

སྐུ་ཚལ་དུ་བསྐྱེ། རང་ཆེན་གྱི་ལྷག་པོ་དང་པོ་བཅུད་པར་ལོག་ཆེག་^① ” ཅས་པ་ལྟ་བུའོ། དེ་ལྟར་རང་ཆེན་པའི་
 ཡི་གེ་བོད་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་སུ་ཡུན་རིང་བཀོལ་སྤྱད་བྱས་པ་ཡིན་ཏེ། སྤྱི་ལོ་༡༩༣༥ལར་སྤོང་གི་ཁྲིམ་ཏོང་ཡིག་
 ཚགས་སུ་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱེས་སུ་རང་གི་དོད་དུ་གཅོང་ཡིག་བཀོལ་མེད་པ་ཡང་། དབུ་སྤྱོད་ལྷ་སྟ་ཁང་གི་དོ་རིང་
 གཉིས་པའི་ཡི་གེ་རུ། “སྤོང་སྤང་བཟང་འདུས་ཀྱི་དེ་ཆ་འཕེལ་རྒྱུ་དམངས་ཀྱི་ནམས་ཀྱང་གཅོང་དང་སྤྱོད་
 ལས་སྒྲིགས་པ་སྒྲོར་བའི་ནམས། ཞང་ལོན་ཡི་གེ་ཅན་གྱི་ཐང་དུ་གནང་བ་དང་།^② ” ཞེས་བཀོད་པ་ནི་མུ་དྲི་
 ང་འཛིན་གྱི་པ་གཞིས་རང་ཕྱོགས་བསྟན་པ་ལ་གཅོང་ཞེས་བྲིས་པར་གཞིགས་ན། བ་ལམ་བཅན་པོ་ཁྱི་ལྷོ་སྤང་བཅན་
 གྱི་སྤྱུ་དུས་སུ་སྤྱད་གསར་གཅད་བྱས་པ་སོགས་ལ་བརྟེན་ནས་རང་གི་དོད་དུ་གཅོང་ཞེས་བྲིས་པར་སྤང་། དེ་བས་བོད་
 བཅན་པོའི་དུས་སུ་རང་བོད་དང་རང་རྒྱ་ཞེས་པ་ནི་རང་ཆེན་ལ་འདུ་བ་དང་། གནས་ཡུལ་ནི་མུ་དྲི་རྒྱུད་དང་
 མུ་དྲི་རྒྱུད་ཡར་སྤྱངས་གཅོང་པོའི་འདྲེས་མཚམས་གཙོ་བྱུར་གྱི་ཡུལ་ཁམས་ལ་གོ་ན་འོས་པར་སྤང་བྱུང་། མཁས་
 དབང་ཆབ་སྤེལ་ཆེ་བརྟན་སྤྱན་ཆོགས་ལགས་ཀྱིས་ “སྤོང་སྤྱོད་བཅན་གྱིས་སྤོ་བོ་དང་རང་སྤྱུ་སྤྱེ་བ་ལོ་དབར་གྱི་
 རི་རོང་ཁུལ་དུ་གནས་པའི་ཡུལ་ཆུ་དང་མི་ལྷོ་ནམས་ཆབ་འབངས་སུ་བཅུག་པ་དང་།^③ ” ཞེས་སྤོ་བོ་དང་རང་རྒྱ་
 གཅིག་བྱུར་དུ་གསུངས་པའི་གཞི་གང་ལ་དམིགས་པ་མི་ཤེས་མོད། སྤོ་བོ་ནི་སྤོ་བ་སྤྱེ་ཡར་སྤྱང་སྤྱེ་བ་བྱས་པའི་གར་
 ཕྱོགས་སུ་ཁེལ་བ་དང་། རང་རྒྱ་ནི་ཡར་སྤྱང་གི་རུབ་ཕྱོགས་སུ་ཁེལ་ཡོད་པས་གཅིག་བྱུར་དུ་གསུངས་མི་འོས་པར་
 འདོད། ཡང་། སྤྱི་ཞབས་མིག་དམར་ཆེ་རིང་ལགས་ཀྱིས་ “རང་ཆེན་པའི་ཐ་སྤྱད་འདི་སྤྱི་ལོའི་དུས་རབས་དུག་པའི་
 ཡན་ལ་དེང་སང་གི་གཅོང་ཁུལ་དུ་ཆགས་པའི་རྒྱལ་ཕྱན་ནམ་ལྷོ་ཕྱོ་བྲག་པའི་མིང་དུ་སྤང་བ་དང་། རྒྱལ་ཕྱན་ལྷོ་ཕྱོ་
 དེའི་རྗེ་བོའི་མིང་ལ་མར་སྤྱན་བེར་བ་དང་” ཞེས་བརྗོད་པར་ཞིབ་ཆ་མ་ངེས་སྟེ། རང་ཆེན་པའི་ཐ་སྤྱད་ནི་དེང་སང་
 གི་གཅོང་ཁུལ་དུ་ཆགས་ཡོད་པ་བདེན་ཡང་། དུས་རབས་དུག་པ་དང་བདུན་པའི་དཀྱིལ་ཅན་དུ་རང་བོད་དང་རང་
 རྒྱ་ཞེས་ཤོག་ཁག་མི་མཐུན་པ་གཉིས་སུ་གྲེས་ཞིང་གནས་པ་ཡིན་ཕྱིར། རྗེ་བོ་མར་སྤྱན་ནི་རང་བོད་ཀྱི་རྗེ་བོ་ཡིན་པ་
 ལས་རང་བྱིངས་ཀྱི་རྗེ་བོ་མིན་ཏེ་དུང་རང་རྒྱ་ཡོད་པས་ཕྱིར། དེ་བས་བྱེ་བྲག་པ་རང་བོད་ཀྱི་རྗེ་བོ་ནི་རང་སྤྱིའི་རྗེ་
 བོའི་ཆབ་དུ་འཛིན་མི་རུང་བ་ཡིན་ནོ།

གསུམ་དུ། ང་རྒྱལ་ཆེ་ཆུ་ལ། རྒྱང་པོ་སྤྱང་སང་བྱུ་ཙེ་ལ་མཛངས་པའི་སྤོ་དང་དབའ་བའི་སྤྱོད་ལྷན་པས་བཅན་
 པོའི་མངའ་ཐང་རྒྱ་བསྐྱེད་ཅིང་སྤྱོད་བརྟན་པར་བྱས་རྗེས་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ཀྱིས་བཞག་པའི་དུས་མཚུངས་
 ལ། སྤོ་གས་སྤོ་བོའི་ཁྲིམ་ཏོང་བྱས་རྗེས་ཁོ་བོ་ལས་ཆེ་བ་མེད་པས་ངའོ་སྤོ་པའི་སྤོ་ཡང་ངང་གིས་འཕེལ་བྱང་ལ། དེ་
 ཡང་རྒྱལ་ཕྱན་དུགས་པོ་ལ་དམག་འདྲེན་པའི་ཏུ་དཔོན་འདེམ་པའི་གྲས་བསྐྱར་དང་བཅན་པོ་རྗེ་འབངས་ཀྱིས་
 དཀྱིས་སྤྱེམས་སྤོ་ལོ་གསལ་བའི་སྤྱོ་ཆོག་གཉིས་སུ་མངོན་པར་མཆོན་པ་ཡིན་ཏེ།

༡. དུགས་པོ་ནི་དུས་སྤོ་ལོ་ནས་བོད་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་རྒྱུད་ཀྱང་རྒྱལ་ཕྱན་གྱི་ནམ་པར་གནས་པ་ཡིན་
 གཤིས། བཅན་པོ་གནས་རི་སྤྱང་བཅན་གྱིས་རང་བོད་དང་བེད་པོ་སོགས་མངའ་འོག་ཏུ་བསྐྱེ་བའི་འཐབ་འཁྲུག་ལ་

^① གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྟན་ཏོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེགས།[M] གྲང་དབང་མི་རིགས་སྤོ་བཅན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༥༥
^② གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྟན་ཏོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེགས།[M] གྲང་དབང་མི་རིགས་སྤོ་བཅན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༥༠
^③ ཆབ་སྤེལ་ཆེ་བརྟན་སྤྱན་ཆོགས་ཀྱི་གསུང་ཚམ་ཕྱོགས་བསྐྱེགས།[M] གྲང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༡༠ ༥༠

བྲེལ་བའི་གོ་སྐབས་དང་བསྐྱེད་ནས་དྲུག་ས་པོས་རྩོམ་གྱི་དེ་ནས་རྩོམ་གྱི་འདུས་ནས་དྲུག་ས་པོའི་རྩོམ་དང་
 བཅས་འབངས་ནས་མར་འགྲུག་རྒྱུ་འཕྲུལ་མཛད་ནས་དམག་དཔོན་སྲས་བྱ་ཞེས་པར། སེང་གོ་མྱི་ཆེན་གྱིས་ཁོ་
 བོས་བཀྱི་བྱ་བ་ཅེས་ཁས་ལེན་པ་ན། ལྷུང་པོ་སྤྱང་སད་བྱ་ཅེ་ཡིས་མཐོང་རྒྱུ་གིས་ “ཁྱོ་འདས་དམག་དཔོན་འོང་
 ངམ། ཁྱི་འཛངས་པ་གོ་སྤྱི་ལྷུང་པོ་སྤྱང་སད་བཅུག་པ་དང་མཚུངས་ཤེས་བྱ་ན། ཁྱོ་འདས་བཅན་པོ་འེ་ལྷ་མ་ཕྱི་པར་
 བཀའ་སྤྱུང་ནས། ཁོ་ལྷུང་མ་ཞིག་ལོན་ན། འཛངས་རྩོམ་གོ་ཞེས། ཁྱི་ཆེན་གིས། བསྟོན་པ་ཁོ་བོས་མ་ཐོས་ན། ཁྱོ་
 འདས་མྱི་འོང་བ་ལ་བསྐྱེད་བསྐྱེད། འབངས་ཆབ་འཚལ་བར་མཆོད། ① ” ཞེས་ང་རྒྱལ་དང་མཐོང་རྒྱུ་གིས་ཆེན་
 སྲས་ཀྱང་། བཅན་པོས་སེང་གོ་མྱི་ཆེན་གྱི་གསལ་བ་བཞིན་དྲུག་ས་པོར་དཔུང་འདྲེན་དམག་དཔོན་ལྷུང་བཀའ་བསྐྱེད་
 བ་དང་། སེང་གོ་ནས་ཀྱང་རྩོམ་གསལ་ལྟེ་དྲུག་ས་པོ་ཡོངས་སུ་བཀྲུག་ཅིང་དཔལ་བོའི་ལྷུང་ཆོས་རྩོམ་པས་དཔལ་སྟོབས་
 ཀྱན་ལ་གྲགས། ལྷུང་པོ་སྤྱང་སད་བྱ་ཅེ་ཡི་གཏམ་འདི་དག་ལས་བཅན་པོའི་དམག་དཔོན་ཁོ་བོ་མ་གཏོགས་གཞན་
 སྲས་ཀྱང་རྩོམ་ཐོགས་པར་འདྲི་པའི་ཁེངས་སེམས་གསལ་བོར་མཆོད།

༢. དྲུག་ས་པོ་སོགས་རྒྱལ་ཕྱན་ཁ་ཅིག་བཅན་པོ་གནམ་རིའི་གདུགས་གཅིག་གི་མངའ་འོག་ཏུ་བཅུག་རྩིས་རྩི་
 སྟོན་ལྟར་འཛམས་ཀྱིས་དབྱེས་སྐྱེམས་སྟོན་མོ་གསལ་བའི་སྐབས་སུ། ལྷུང་པོ་སྤྱང་སད་བྱ་ཅེ་ཡིས།

“མོན་ཀ་འི་ནི་སྟག་ཆེན་པ།
 སྟག་བཀུམ་ནི་བྱ་ཅེས་བཀུམ།
 ལྷུང་བཀོས་ནི་བྱ་ལྷུང་ལ།
 སྟོན་མོ་ནི་རྩི་རྩིས་སྟེང་།
 ཅང་བང་ནི་ལ་སྟོན་གྱི།
 མང་ཕྱོམ་ནི་ཆོད་ལྷིང་བལ།
 ཆོད་བཀྱི་ནི་བྱ་ཅེས་བཀུམ།
 ཆོད་གཤོག་ནི་བྱ་ལྷུང་ལ།
 གསལ་གསལ་ནི་རྩི་རྩིས་སྟེང་།
 བ་འོང་ནི་གཞི་འོང་ལ།
 ཉི་མེ་ནི་གངས་རྒྱུང་ནས།
 ཤ་དང་ནི་རྒྱུང་བྱེད་བ།
 ཤམ་པོ་ནི་ཆལ་ལ་བྱེད།
 དི་རིང་ནི་སངས་ལྷ་ན།
 ཤམ་པོ་ནི་གཉན་གྱི་ཆ།
 ཤ་རྒྱུང་ནི་ཆས་མ་ངན།
 ཤ་རྒྱུང་ནི་ཆས་ངན་ན།

① གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བཟླ། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྩིས་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།།མ། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༢༡

ཉི་མེ་ནི་གངས་ཀྱིས་བྱུན།
 ན་ནིང་ནི་གཞི་ནིང་སྟུན།
 མ་པང་ནི་མཚོ་འགམ་ནས།
 ངང་དང་ནི་དུར་བྱེར་བ།
 དང་ཀོ་ནི་མཚོ་ལ་བྱེར།
 དི་རིང་ནི་སང་ལྟ་ན།
 དང་ཀོ་ནི་ལྟ་འོ་མཚོའ།
 ངང་དུར་ནི་ཚས་མ་ངན།
 ངང་དུར་ནི་ཚས་ངན་ན།
 མ་པང་ནི་མཚོ་འཇིག་བྱུན།
 ལྟ་རྟེན་ནི་འཕན་གྱི་སྟུན།
 སེ་ཁྱུང་ནི་འཕན་གྱིས་བཏབ།
 ལྟ་ན་ནི་འཕན་བ་ལ།
 ད་ཚམ་ནི་སྤྱན་ཡང་ཡས།
 དབུ་བྱིང་ནི་སྟོ་བ་ལ།
 མ་མ་ནི་གཡགས་བསྐྱར་ད།
 ཟུ་ཙེ་ནི་སྤུལ་ལགས་ཀྱང།^①

ཞེས་ཆུང་བོད་སྐད་ཀྱི་འབངས་སུ་བཀྲག་ནས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་དར་བར་བྱེད་མཁན་ནི་ཁྱུང་པོ་སྤང་སང་ཟུ་ཙེ་ཁོ་བོ་ཡིན་པའི་བྱས་རྒྱུ་ནི་མཁས་དཔེ་ལ་སྤྱར་ནས་གསལ་བོར་བསྟན་པ་ལས་ཁོང་ཉིད་རང་གི་བྱས་རྒྱུ་ལ་ཆགས་པའི་ང་རྒྱལ་འབྲུར་དུ་ཐོན་པ་དང་། བཅན་པོ་གནམ་རིའི་ཐུགས་ལའང་མ་བབ་པས་ཞང་སྤང་ལ་སྤྱོད་པ་དགོས་པའི་བཀའ་བསྩལ་བ་དང་ཞང་སྤང་གི་སྤྱོད་པ་ཤིན་ཏུ་གནད་ལ་སྤྱོད་པས་བྱ་དགར་དུ་ལྱེད་ཡིག་ཚང་གནང་བ་རེད།

བཞི་རུ། གཡོ་སྤྱོད་ཆེ་ཆུལ། རང་གི་ཁོ་བོ་བཅན་གྱི་ཆེད་དུ་གཡོ་སྤྱོད་བྱེད་ཐབས་ལག་ལེན་ལ་ཐེ་ཚོམ་མེད་ཆུལ་ནི་ཁོ་བོ་རང་གི་སྤྱོད་ཀྱིས་ཐུང་མང་པོ་རྩེ་ཞང་སྤང་བསྐྱགས་པ་ནས་གསལ་བོར་མངོན་ཏེ། དེ་ཡང་ཏུན་ཏྲང་ཡིག་ཆགས་སུ་ཨང་ཉགས་^{P.T} ༡༢༥༧ ལས་པོར་བཀོད་ཡོད་དེ། “ཁྱུང་གི་འོག་དུ་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་དང་། མང་པོ་རྩེ་ཞང་སྤང་རྩེ་ཞེས་འབངས་གྱི་བར་དུ། ཁྱུང་པོ་སྤང་སང་གིས་འཕྲའ་མ་བཅུག་སྟེ། བཅན་པོ་ཞ་སྟེར། ཞང་སྤང་སྟོ་བ་བྱེད་འདྲིང་དུ་ནི་འདྲིང་ཞེས་གསལ་ཏོ། ཞང་སྤང་ལ་བཅན་པོ་བྱེད་པའི་ཏུན་ཏྲང་ཞེས་བྱས་སོ། ཁྱུང་ནས། ཞང་སྤང་གི་སྟོ་བ་ལ། ཁྱུང་པོ་སྤང་སང་བདག་དང་ཤག་རག་པོ་སྟེ། སྤང་སང་ཟེར་བ་བདེན་སྟུང་ནས། བཅན་པོའི་བཀའ་བྱུང་ན་ཡང་། ན་ཞེས་བྱསྟེ། མཁས་སྤྱར་བར་ཐེན་ཏེ་མཆིར་མ་རུང་ངོ། ཁྱུང་ནས། བཅན་པོ་ཞ་སྟེར་ནས། ཞང་སྤང་སྟོ་བ་འདྲིང་ཡང་

^① གཏུལ་གྱི་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས་།མ། ཁྱུང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༩༤༡

དག་ཆེས་བཀའ་སྒྲུབ་ནས། ཞང་སྤང་གི་མཁར་སྤར་བ་ཡང་བཞིགས་སོ།^① ” ཞེས་པ་ལས་ཁྱེད་པོ་སྤང་སངས་ཉིད་
 གྱིས་ཁྱེད་སོགས་སྟོབས་ཤུགས་གསར་བ་ནམས་ཆར་གཙོད་རྒྱུ་ལྟེན་ཆུགས་ཀྱི་བསམ་པ་དང་། རང་ནས་སྟོན་ཆེན་
 པོའི་འགན་འཛིན་པའི་དམིགས་ཡུལ་སོགས་ཀྱིས། ཕྱི་ཚུལ་དུ་བྱུང་ཙེང་སྤྱི་བྱུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་སྤང་དང་སྟེང་
 སོགས་བསྐྱེད་ལ། རྟོན་དམ་པར་བརྟུག་པར་འདྲོད་པའི་དམིགས་འདུན་ལས་ཁོ་བོ་གཡོ་སྤྱི་ལས་ལ་ཐེ་ཆོམ་མེད་
 པའང་མངོན་པར་མཆོད།

བཅན་པོ་སྤང་བཅན་སྐམ་པོ་དགྲོད་རྒྱུ་གཡོ་སྤྱི་བཤམས་པ་དང་དེའི་དམིགས་ཡུལ། གང་ནས་སྤྱི་སྤྱོད་བྱས་
 ཡིན་པ་ལྟར་སྟོ་ཐབས་ལྟན་ལ་གཡུལ་ལ་དཔའ་བའི་དུས་མཚུངས་སྤང་རྒྱལ་དང་གཡོ་སྤྱི་ལ་མཁས་པའི་རང་བཞིན་
 གྱིས། རང་གི་ཁོ་ཕན་ལ་སྤང་སྦྱོབ་བྱ་ཆེད་བཅན་པོ་སྤང་བཅན་དགྲོད་རྒྱུ་ལྟེན་ཆུགས་འཐེན་ནས་བཅན་པོའི་སྤྱོད་
 སྤར་ཁྱེད་དོན། རྟོན་ཆེད་བཅན་པོ་ཡབ་གནས་དེ་སྤང་བཅན་གྱི་སྤྱོད་སྤྱོད་བདག་གིས་རྩེ་བོད་འབངས་སྤྱོད་ཀྱིས་
 བས་བཅན་པོའི་བྱས་དུ་སྤྱོད་ཀྱང་། ཡབ་བཅན་པོས་ནི་སྤྱོད་ཀྱིས་མ་གཟིགས། ཞབས་ཀྱིས་མ་བཅགས། དེང་བཅན་
 པོ་སྤྱོད་ཉིད་ཀྱིས་སྤྱོད་ཀྱིས་གཟིགས་ལ་ཞབས་ཀྱིས་བཅགས་ནས་བདག་གི་མཁར་སྤར་པ་སྤྱི་བོམས་སྤྱོད་ཐེབས་ནས་
 དཀྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་མོ་གསལ་བར་ཐེབས་རྒྱ་མཁྱེན་ཞེས་གསལ་བར། བཅན་པོས་དེ་ལྟར་བྱེད་པའི་བཀའ་གནང་བ་
 དང་། མགར་སྤང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་མཁར་སྤྱི་བོམས་སྤྱོད་གཡོ་སྤྱི་ལས་ཡོད་མེད་བཟླ་ག་པར་མངགས། “ཡུལ་
 ཟུང་སྤྱི་བོམས་སྤྱོད་མཆིས་ཏེ། བཟླ་གས་ན། དཀྱི་གང་སྤྱོད་པར་ཡུལ་ཟུང་གིས་ཆོར་ནས། ཡུལ་ཟུང་སྤྱོད་བཅན་པོ་
 འི་སྤྱོད་དུ་གསལ་རྟོ།”^② ཞེས་ཏུ་རྟོད་ཡིག་ཆོགས་སྤྱོད་གསལ་བོར་བཀོད་པ་བཞིན་ཁྱེད་པོ་སྤང་སངས་ཀྱི་གཡོ་སྤྱི་
 བཤམས་ནས་བཅན་པོ་དགྲོད་རྒྱུ་དཀྱི་སྤྱོད་ཡོད་པའི་གསང་བ་མགར་གྱིས་ཤེས་ནས་བཅན་པོར་ཁྱེད་ཉིད་སྤངས་
 བརྟེན་པའི་དུས་མཚུངས་སྤྱོད་ཁྱེད་པོ་སྤང་སངས་ཀྱིས་ཀྱང་མགར་སྤང་བཅན་གྱིས་ཁོ་བོའི་གསང་བ་བརྟེན་པ་ཤེས་
 བས་དུས་དེ་ཉིད་དུ་རང་གི་བྱ་དག་རེ་ཁྱེད་ལ། ཁོ་བོའི་མགོ་བོ་ཆོད་ལ་བཅན་པོའི་སྤྱོད་སྤྱོད་པར་སྤྱོད་ཀྱི་པ་སྤྱོད་པ་
 རིངས་པ་ཁོ་བོས་བཀུམ་ནས་མགོ་བོ་གཙང་པ་ཡིན་པས་མཁར་སྤྱི་བོམས་སྤྱོད་མི་རྒྱ་སྤྱོད་སོགས་མི་བརྟུག་པར་མཁྱེན་
 ཞེས་ཁྱེད་གོས་ཞེས་པའི་ཐབས་བརྟན་ནས་རང་སྟོགས་ཁྱེད་པོ་དེ། དེ་ལྟར་བྱས་རྗེས་དང་རྒྱལ་ཆེ་བའི་ཁྱེད་པོ་
 སྤང་སངས་ལགས་ཀྱི་མི་ཆེའི་མཐའ་མཁྱེན་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་ཐབས་ལས་སྤྱོད་འབྲས་ཀྱིས་རྟོགས་ལ། རང་གི་བྱ་སྤྱོད་ཀྱི་
 ཆེད་དུ་རང་སྟོགས་རང་གིས་གཙོད་པའི་སྤྱོད་པ་དང་ཐབས་ཤེས་ལྟན་པ་ལས་ཀྱང་རང་གི་ཆོགས་པ་ལ་བཅངས་པའི་
 བཅེ་ཐེམས་ཤིག་ཀྱང་མངོན་བྱུང་། གང་ལྟར། ཁྱེད་པོ་སྤང་སངས་ཀྱིས་མཐའ་མར་བཅན་པོ་དགྲོད་རྒྱུ་འོག་
 གཡོ་བཤམས་པ་ནི་བདེན་དོན་དུ་སྤང་བས། བཅན་པོ་སྤྱོད་སྤྱོད་མ་སྤྱོད་མཆེད་ཀྱི་སྟོག་གི་བར་ཆད་ཐེལ་བ་དང་། རྩེ་
 པོད། ཟིང་པོ། ཞང་ཞང་སོགས་འབངས་སྤྱོད་འགྲུག་པར་བྱས་རྗེས་མངོན་པར་ཆེ་ཞིང་བཅན་པོ་ལ་སྤྱོད་བཞེ་བ། རིག་
 པའི་ཚལ་རྟོགས་ཤིང་སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པར་མ་ཟད། སྤྱོད་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་འཛིན་མཁན་ཡིན་པས་ཐོབ་དབང་
 ཐང་དང་རྒྱ་ཡོངས་སྤྱོད་བཅས་གང་ཐད་ནས་འཛིན་ཐང་ཆེ་བར་གདོན་མི་བཟུང་པོ་སྤང་སངས་ཀྱིས་དམིགས་
 ཡུལ་ཅིའི་བྱེད་བཅན་པོ་ལ་སྤྱོད་པ་རིངས་ཤིང་དགྲོད་རྒྱུ་ཐབས་འཐེན་པ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། ཏུན་རྟོད་ཡིག་ཆོགས་ཨང་

^① གཏའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། བོད་ཀྱི་བརྟན་རྟེན་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྤྱོད། ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆེན་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༥
^② གཏའ་གོང་དགོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། བོད་ཀྱི་བརྟན་རྟེན་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྤྱོད། ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆེན་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། ༡༩༩༥.༥.༥

ནགས^{P.T.72425} “དེའི་འོག་ཏུ་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅོས། (སྒྲོན་ཆེན་པོ་)བྱས་པ་ལས། ཁོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་དང་
 རེགས་མ་མཇལ་ནས། མཁར་ཁྱི་བོ་མས་སུ་མཆིས་ཏེ། ཁྱི་བོ་མས་དཀྱའ་གང་ཤུབ་ནས། བཅན་པོ་སྤང་བཅན་ རྟོན་
 མོ་གསལ་བར་བྱས་ཏེ། ཁྱོད་པོ་རིང་པ། མགར་ཡུལ་བྱང་གིས་ཆོར་ནས། རང་གི་མགོ་བཅད་དེ་གུམ་མོ།^①” ཞེས་
 བཤད་ནས། ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་གིས་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཛིན་ཏུ་ས་སུ་འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་དང་འགལ་བར་ ལྷུང་
 བཅན་བཅན་པོ་དཀྱིད་རྒྱུ་ལྷུ་ཤུབ་པར་བཤད་ལ། ཡང་ཡིག་ཆ་གསལ་དེའི་བཅན་པོ་སྤང་བཅན་གྱི་ལྷ་རྒྱས་སྒྲོར་བརྗོད་
 དཔའི་དོན་ཆེན་ཏུ་ “བཅན་པོ་(སྤང་བཅན་)འདིའི་རིང་ལ། ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅོ་ལྟ་ཞིག་ ཁྲི་ཉི་མ་འདེར་
 གནང་ངོ། བཅན་པོ་ཞ་སྤང་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་གིས་གསལ་པའ།” ཞེས་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་ནི་ཆས་ཏེ་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་
 ལས་འགན་ལས་ངལ་གསལ་དེའི་ཏུ་ས་སུ་བཅན་པོ་དཀྱིད་རྒྱུ་ལྷུ་ཤུབ་པར་བཤད་པས་ཏུ་ས་སུ་ཆོད་དང་དམིགས་ ཡུལ་
 ཐག་གཅོད་དཀའ་མོད། འོན་ཀྱང་དབྱེ་ཞིབ་ཅན་བྱས་ན་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་འཛིན་བཞིན་པའི་ཏུ་ས་སུ་ལྷུ་
 བ་ན་དེའི་དམིགས་ཡུལ་སྐོས་དང་འབྲེལ་ཤུབ་པས་ལྷུང་དང་པོ་ཆོད་མར་འཛིན་འོས་པར་འདོད་ལ། གང་ རྒྱར།
 སྐབས་དེར་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅོ་དང་། འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན། མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བྱང་བཅས་སྒྲོན་པོ་སྒྲོན་ལ་
 རྟེན་དཔའ་བ་ཁ་ཤས་གིས་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་འཕྲོག་རེས་བྱས་པའམ་ཡང་ན་དེ་མཆོངས་གྱི་ཁེ་ཕན་གཙོ་བོ་
 འཕྲོག་རེས་གིས་ཆབ་སྲིད་དོན་རྒྱུན་གལ་ཆེན་ཞིག་བསྐྱངས་པ་རིགས་འབྲེ་བྱེད་ཤུབ། དེ་བས་རྒྱས་ངན་ འཐེན་
 པའི་དམིགས་ཡུལ་ནི་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅོ་རང་ཉིད་གྱི་ཁེ་ཕན་ཁོ་ནའི་ཆོད་ཏུ་ཡིན་ཏེ། གཅིག་ཏུ། ཁོ་བོའི་བཅན་པོ་
 གནམ་རི་སྤང་བཅན་གྱི་ཏུ་ས་ནས་འབད་འབངས་བྱས་མཐར་རག་པའི་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་གཏོང་བར་མི་འདོད་
 དཔ། གཉིས་སྒྱ། ལེའུ་དང་པོར་གྱེད་ཟིན་པ་ལྟར་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅོ་ནི་ཡབ་འབྲུངས་ཏུ་ས་སུ་གཉེ་ རྟོབས་ཤུ
 གས་རྟེན་བའི་གཙོ་འཛིན་མི་སྣ་ཡིན་པས། རྟོབས་ཤུགས་རྟེན་བའི་ཆོགས་ཁག་གིས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཐོབ་པ། གསུམ་ཏུ།
 འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་དང་མགར་སྤྱང་བཅན་སྐོས་གིས་ཐབས་དང་ལག་ལེན་བཅས་སྒྲིགས་སོ་སོ་ནས་རང་རང་གི་རྟོ
 བས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་ཏེ་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་ལས་འགན་འཕྲོག་རེས་བྱེད་པར་རྒྱལ་ཁ་ལོན་བཞིན་པ་སྟེ། ཐ་ན་འོ་མ་ལྷེ་ལོད་
 བཅན་སྒྲོན་ཆེན་པོར་འཇུག་རྒྱུའི་ཤུགས་དགོངས་བཅན་པོ་ལ་ཡོད་པ་སྐོས་གིས་ཐད་ཀར་ཁྱེད་པོ་ སྤང་སང་ཁོང་
 དང་ཁོང་གི་རྟོབས་ཤུགས་ཆོགས་ཁག་གི་ཁེ་ཕན་ལ་གཞོད་པ་ཐེབས་བཞིན་པས། བཅན་པོ་དཀྱིད་ནས་རང་གི་ཁེ་
 ཕན་ལ་སྤང་སྒྱུབ་བྱེད་རྒྱུའི་ལས་གཉེར་བ་རེད།

མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བྱང་གིས་གཡོ་སྒྱུའི་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བཙོལ་བའི་དོན་རྟེན་དང་དེའི་ཁེ་ཕན། སྐབས་དེ་ཉིད་ཏུ་
 ད་ཏུང་བཅན་པོ་ཡབ་གནམ་རིའི་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་ཆབ་སྲིད་ཆོགས་ཁག་བར་གྱི་འཐབ་ཅོད་དང་དབང་ཅོད་
 ཡོངས་སུ་མ་ཞི་བར། སྐབས་ལ་ལར་རང་ཉིད་གྱི་རྩ་བའི་ཁེ་ཕན་ལ་འཕྲོག་ཤུག་རྒྱག་པའི་སྐབས་སུ་ཐབས་དང་གཡོ་སྒྱུ་
 རྩ་ཆོགས་ལ་བརྟེན་རྒྱུ་དང་། ཐ་ན་བཅན་པོའི་སྤྱི་ལ་བར་ཆད་བྱེད་རྒྱུའི་བསམ་སྒྲུབ་འོ་མ་ལྷེ་ལོད་ལྷུང་ཡང་བསྐྱར་འབྲུས་
 བཞིན་ཡོད་དེ། འཐབ་ཅོད་དེའི་ཏུ་ས་སྤྱང་ཏུ་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་གིས་རང་གི་ཁེ་ཕན་སྤང་སྒྱུབ་བྱ་ཆེད་བཅན་པོ་
 དཀྱིད་བར་འདོད་ཀྱང་། མགར་སྤྱང་བཅན་གྱི་ཆོར་སྒྲེན་ནོན་པོ་ལ་གཡོལ་ཐབས་མེད་པས་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བཙོལ་ནས་བཅན་
 པོའི་སྤྱི་སྒྲིག་གི་བར་ཆད་སེལ་བ་ཡིན། དེ་ལ་དོན་རྟེན་གལ་ཆེན་ལྟར་ཏེ། གཅིག་ཏུ། རྩ་སྒྲོན་སེམས་མཐུན་གྱི་ལམ་ལ་

① གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། ཐོད་གྱི་བརྟེན་ལྟོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།[M] གྱུང་དབང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 2004.4.4

བསྟེན་པ། ལྷ་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅེ་བསྟེན་པ་ཡིས་བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་སྟེན་པ་ལྷ་པོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
 ཚེགས་ཁག་བར་གྱི་འཐབ་ཚད་ཀྱི་ཁྱད་མཁན་གཙོ་བོ་དང་ས་ནས་བྱུང་བ་ཡིས། རྩོམ་ཀྱན་མཐུན་གྱི་སྒྲུབ་སྟེན་དུས་
 རབས་ཤིག་གི་དབྱུང་བཞེས་པ་དང་། མཐོ་སྒང་གཅིག་གྱུར་གྱིས་སྲིད་བཟླ་ཞིང་འབངས་སྐྱོད་པའི་དུས་རབས་ཤིག་
 ལ་བཞུད་པའི་འགོ་བཙུགས་པའང་ཡིན་ཏེ། “དབྱུང་བྱུག་ཐམས་ཅད་སེམས་མཐུན། གྲོས་འགོ་འོག་ནས་འདོན་ལ།
 ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་དང་བསྟན་ནས་སྒྱུད་པས་ཡུན་རིང་པོར་རྒྱལ་ཁབ་སྟོབས་ཆེ་བའི་^①” བོད་བཅན་པོའི་དུས་
 རབས་གསར་བའི་དྲ་ཡིལ་བྱེ་བ་ཡིན་པས། མཐུན་སྦྱིལ་ནི་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་རྩ་བ་ཡིན་པ་མངོན་དུ་གྱུར། གཉིས་སྟེ།
 བཅན་པོའི་སྐྱོ་སྟག་སྐྱབས་པ་ཡིས་མཐོ་སྒང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་རྒྱུ་མཐུད་པ་ཡིན་ཏེ། དོན་རྒྱུ་འདི་ནི་བོད་
 བཅན་པོས་མངའ་ཁོངས་གཅིག་གྱུར་གྱི་བྱ་བཞག་གས་ཆེན་བསྐྱབས་དང་སྐྱབ་བཞིན་པའི་དུས་དེ། བཅན་པོ་སྤང་
 བཅན་སྐམ་པོས་སྲིད་འཛིན་དུས་ཡུན་གྱི་དཀྱིལ་ཚུལ་ལ་བྱུང་བ་ཡིན་པས། བཅན་པོའི་སྐྱོ་སྟག་སྐྱབས་པ་ནི་བོད་
 གཅིག་གྱུར་གྱི་མངའ་ཐང་སྐྱབས་པ་དང་གཉིས་སྟེ་མ་མཆིས་ཏེ་སྲིད་ལ་གཡོ་འགྱུར་མེད་པར་མཐོ་སྒང་གཅིག་གྱུར་
 དང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་དགོངས་པའི་རྒྱུ་མཐུད་པ་རེད།

དོན་རྒྱུ་འདི་པ་སེལ་བའི་བྱ་བཞག་དེ་ལས་བྱུང་བའི་ཁེ་ཕན་གཙོ་བོ་སྐོབ་མཁན་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་
 བབྱང་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག་སྟེ། གཅིག་ཀྱི། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ནི་བཅན་པོས་སྒྲོས་ཐུབ་སྒྲོན་པོར་གྱུར་པ་
 དང་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་སྐོབ་པ། གོང་ནས་སྤོང་བེན་པ་ལྟར་ཁྲི་སྤང་བཅན་གྱིས་ཆབ་སྲིད་སྟོང་བའི་དུས་འགོ་
 བཅན་དུས་དཀྱིལ་བར་དུ་ཆབ་སྲིད་སྟོབས་ཤུགས་ཕན་ཚུན་བར་དུ་དབང་ཚད་ཀྱི་རྒྱུ་མ་ཆད་ལ། དེ་ལས་མངོན་དུ་
 གསལ་བ་ནི་ལྷ་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅེ་དང་། འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན། མགར་སྟོང་བཅན་བཅས་ཡིན། ལྷ་པོ་དང་འོ་མ་ལྷེ་
 ལོད་བཅན་མ་མཐུན་པ་ལས་བཅན་པོ་དགོང་རྒྱུ་ལྷ་པོ་འབྱུང་པར་དུན་ཉིད་ཡིག་ཚགས་སྟེ་གསུངས་པར་གཞིགས་
 བ། ལྷ་པོ་སྤང་སང་གྱི་གོ་གནས་འཕྲོག་རེས་བྱེད་མཁན་གཙོ་བོ་ནི་འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་ཡིན་པ་དང་། བཅན་པོས་
 གྱུང་དེ་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་པ་ཤུགས་ཀྱིས་རྟགས་ཐུབ་མོད། འོན་ཀྱང་། ལྷ་པོའི་གཡོ་བཤམས་པའི་ཁྲུངས་བརྟེན་པའི་
 བྱ་བཞག་འདི་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་བྱས་རྩིས་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བར་གྱུར་བ་དང་བཅན་པོས་ཤུགས་ལ་བབ་
 བས་མགར་སྟོང་བཅན་སྒྲོན་ཆེན་པོར་བཅུག་པ་དང་། འོ་མ་ལྷེ་ལོད་བཅན་གྱིས་སྒྲོན་ཆེན་པོ་འདོད་པའི་རེ་བཞག་
 བཏང་སྟོམས་སྟེ་བཞག་གཉིས་སྟེ། བྱ་བཞག་འདི་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་རང་ཉིད་ཀྱི་ཆོར་སྐྱེན་ནོན་
 པོ་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྒོ་སྟོབས་བྱི་བྱ་མངོན་པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་བ། “སྤང་སང་བྱ་ཅེ་ལྟེ་བྱ། ཆོར་སྐྱེན་ལ་
 དཀྱི་ཆེ། སྟོང་འཛངས། བྱི་ཆེག་ལ་ཆོགས་དགུ་ཆོགས་ན། ཟུ་ཅེ་ལྟེ་བྱ་སྟེ་གསལ་ཡང་བྱེད་དོ།^②” ཞེས་གསུངས་ལ་ཤིན་
 ཏུ་མངའ་པའི་ལྷ་པོ་སྤང་སང་གྱིས་དཀྱིལ་གྱི་ཐུབ་པ་ནི་ཐབས་དང་བཀོད་པ་སྒྲ་ཆོགས་ཀྱིས་ཆོགས་དམ་ཞིང་བྱིར་
 མི་མངོན་པ་ཞིག་བཀོད་སྟོན་བྱས་པར་གོར་མ་ཆག་གྱུང་། མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་ཆོར་སྐྱེན་ནོན་པོ་ལ་གཡོལ་ཐབས་
 མེད་པ་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་རྩིས་པོ་ལ་སྒོ་དཀར་བ་མཆོན་པའི་དུས་མཚུངས་སྟེ་སྟོང་ལྷན་པའི་འཛོན་ཐང་

① དོན་ཐུབ་རྒྱལ་སྟེན་གྱིས་བསྟུར། ཐང་ཡིག་གསར་སྟོང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྲིད་ལུགས་ལས་ཐང་ཡིག་གསར་མ།། མཚོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱེན་
 ཁང་། ༡༩༩༩. ༡༥
 ② ཏུན་ཉིད་ཡིག་ཚགས་། ༡༩༩༩. ༡༥། བོད་ཀྱི་བཟོ་སྐྲུག་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་མ།། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྐྱེན་ཁང་། ༡༩༩༩. ༩༥

ཕྱི་ལ་མངོན་ནས། གློན་པོའི་ཆོག་སྒྲིལ་མཛུགས་པ་དང་སྒྲིང་དཔལ་བ་ཁྱུང་པོ་སྤྱང་སངས་ལྷ་ཙུང་ལྷ་བྱེད་པར་གྲགས་
པའི་གློན་ལྷན་མི་ལྷན་དེ་དང་འབྲལ་བ་སྤྱད་ཐེངས་ཤིག་བྱས་ཤིང་རྒྱལ་བ་ཡིན་པས། རུས་དེ་ནས་བཟུང་ཁོ་པོའི་ཁྱིད་དོན་
དང་། དམག་དོན། ཕྱི་འབྲེལ་བཅས་ཀྱི་འཛིན་ཐང་ཕྱི་ལ་མངོན་པའི་གོ་སྐབས་ཡོངས་སུ་ལྷན་པ་དང་། བོད་བཙན་
པོའི་ཆབ་སྲིད་གར་སྤྲེགས་ཀྱི་སྡེ་ཁྲིད་མི་སྣ་ཞིག་རྒྱ་འབྱར་བའི་ལམ་དུ་ཆས་པ་རེད།

མདོར་ན། ཆབ་སྲིད་ལ་མོས་པ་སུ་དང་སུ་ཡིན་ཀྱང་རང་གི་འཛིན་ཐང་ཡོངས་སུ་ཆོག་སྒྲིལ་པ་རྗེས་པོར་ལོ་ཞིང་རྗེ་
པོའི་གློན་འདྲེན་རྒྱ་ནི་གློན་པོའི་དབང་ཐང་འཕར་བ་དང་བརྟན་པའི་ནང་རྒྱུན་ཡིན་གཤིས། གློན་འབངས་མཐོ་དམག་
ཀྱན་གྱིས་རྗེ་པོ་ལ་གློ་ཉེ་དང་ཞེ་དུང་དུང་གི་ནམ་འབྱུར་བཟུང་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་གོ་གནས་རྗེ་མཐོར་འཕར་རྒྱ་དང་
དབང་ཐང་རྗེ་ཆེར་འགྱུར་ལས་ལ་འབད་བཞིན་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་ནམ་འབྱུར་དང་བསམ་གློ་དེ་མངོན་འབྱུར་
བྱེད་རྒྱ་ནི་གོ་སྐབས་ལ་རག་ལས་པ་དང་། གོ་སྐབས་དམ་འཛིན་བྱེད་རྒྱ་ནི་མི་རང་ག་བའི་གློ་སྤྲོ་བས་དང་འཛིན་ཐང་
ལ་རག་ལས་པས། ཁྱུང་པོ་སྤྱང་སངས་ལྷ་ཙུང་ལྷ་བྱེད་པའི་གཞི་སྒྲིལ་བཤམས་པའི་དོན་རྒྱུན་ལས་མགར་སྤྱང་བཙན་ཡུལ་བཟུང་ལ་
རང་གི་གློ་སྤྲོ་བས་དང་འཛིན་ཐང་ཕྱི་རུ་ལོ་པའི་གོ་སྐབས་ཐོབ་པ་དང་། མགར་ཉིད་ནས་ཀྱང་གོ་སྐབས་ལེགས་པོ་
དམ་འཛིན་བྱས་པ་ཡིས་རྗེ་པོའི་གློ་སྤྲོ་བས་ཤིང་གློན་ཆེན་པོར་བཀོད་པ་རེད། དེ་ཡང་དོན་དམ་པར་བཤད་ན།
མགར་སྤྱང་བཙན་ཡུལ་བཟུང་གིས་གློན་ཆེན་པོ་མཛད་པའི་རྒྱུད་རིམ་འདི་ནི་ཁྱུང་པོ་སྤྱང་སངས་ལྷ་ཙུང་ལྷ་བྱེད་པའི་གཞི་སྒྲིལ་བརྟན་ལ་
བ་མཐུན་རྒྱུན་དུ་སོང་བ་ལས་གཞན། ལེའུ་གོང་མར་བརྗོད་པའི་ཁོ་པོ་འཆར་ཡོངས་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་ཆེ་ཆུང་དང་། རུས་
མགར་ཅན་གྱི་གློན་ཆེན་གོང་མ་ནམས་ཀྱི་གསོ་སྦྱང་དང་དེ་དག་ལ་གཏོགས་པའི་སྤྲོ་བས་ཤུགས་ཀྱི་རྒྱབ་སྦྱོར། མགར་
སྤྱང་བཙན་རང་ཉིད་ཀྱི་གློ་སྤྲོ་བས་དང་འཛིན་ཐང་སོགས་ཕྱི་ནང་གི་རྒྱུན་མང་པོ་ལས་བྱུང་བ་ཤ་སྟག་གོ།

ས་བཅད་གསུམ་ལ། གཉེན་གྱི་པོ་ཉར་ལེབས་ཤིང་བྱི་འབྲེལ་གྱི་འཛིན་ཐང་རྩིས་ལ།

མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ནི་སྤྱི་ལོ་བོ་དང་རྒྱ་ནག་གི་ཁབ་དུ་ཕོ་ཉར་སྟོང་ནས་བཅན་པོ་ཁྱི་སྟོང་
 བཅན་གྱི་སྤྱན་སྒར་གོང་རྩོ་ནམ་གཉིས་གདན་དྲངས་པའི་དུས་མཚུངས་སུ། བོ་དང་རྒྱ་ནག་ནས་ལག་ལེན་དང་
 གཏམ་བརྗོད་གཉིས་ཀྱིས་བྱི་པོ་འབྲེལ་གྱི་འཛིན་ཐང་བྱང་དུ་འཕགས་པ་རྩིས་པས། སྤྱི་ལོ་བོ་སྟོན་པོ་མགར་སྟོང་
 བཅན་ཡུལ་བབྱང་ཞེས་སྟན་པའི་གྲགས་པ་རྒྱ་མཚོའི་མཐའ་ལ་བྱུག་གི་བར་དུ་གྲགས་པར་བརྗོད་ལ། གཤམ་ནས་དེ་
 དག་གི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་དུ་སྒྲིང་ན།

དང་པོ། བོད་བལ་མཛའ་བཅེ་འབྲེལ་བའི་ཕོ་ཉར་ལེབས་ལ།

བལ་མོ་བཟའ་བོད་ལ་བསུ་རྒྱ་ནི་བཅན་པོ་སྟོང་བཅན་སྤྱི་ལོ་བོ་དང་བལ་འབྲེལ་བ་ལས་ཆེས་གལ་ཆེ་
 བའི་བྱ་བཞག་ཅིག་ཡིན་ཏེ། བོད་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་དང་ཆོས་འབྱུང་དེ་བཟེར་པལ་ཆེ་མོར་རྒྱལ་བའི་བསྟན་པ་སྤེལ་བྱིར་
 དང་སྟོན་པ་དགྲུང་ལོ་བརྒྱད་པའི་སྤྱི་ལོ་བོ་སྟོན་པལ་ཡུལ་ན་བཞུགས་པ་དེ་གདན་འདྲེན་ཆེད། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་
 བབྱང་སོགས་བལ་ཡུལ་ལ་ཁྱི་བཅུ་སྟོང་བར་སོང་བ་དང་། སྟོང་མ་ཉིད་དུ་བལ་རྒྱལ་གྱིས་བཅན་པོ་ནི་སྤྱི་ལོ་བོ་སྟོན་པའི་རྒྱལ་
 བོ་ཡིན་པ་ཞེས་ནས་བསྐྱགས་ཏེ་སྤྱི་ལོ་བོ་དང་རྩོ་བོ་ཅིག་ཅར་དུ་བཟངས་པར་བཞེད་པ་ཡིན་ཡང་། དེ་ལས་བཅན་པོའི་
 སྟོབས་ཤུགས་ལ་བསྐྱགས་ཏེ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དགོས་པར་དམིགས་ནས་སྤྱི་ལོ་བོ་དང་སྟོན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
 བདེན་གཏམ་དུ་སྤྲོད་པ་ལས། རྒྱ་རྒྱུན་དང་དམིགས་འདུན་གཞན་དག་ནི་དག་རྒྱུན་ལ་གྲགས་ཆེ་བས་དེ་བཟེར་དུ་
 བཀོད་པར་ངེས། དེ་ཡང་རང་རེའི་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཚང་མང་པོར་བལ་བོའི་རྒྱལ་བོའི་མཚན་དང་བཞུགས་ཡུལ།
 བོད་ཀྱི་ཕོ་ཉར་སོགས་བཀོད་པར་མི་མཐུན་པ་འགའ་རེ་ཡོད་འདུག་པས་གྲགས་ཆེ་བ་ལ་ཤས་གཤམ་གསལ་རེད་ཅེས་
 དུ་བཀོད་ན།

ཡིག་ཚང་།	བལ་རྒྱལ་གྱི་མཚན།	བཞུགས་ཡུལ་གྲོང་ཁྱེར།	བོད་ཀྱི་ཕོ་ཉར་
མཁས་པའི་དགའ་སྟོན།	མ་གསུངས།	མ་གསུངས།	ཐོན་མི་དང་མགར་
བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ།	ཞེ་པ་ལ་འབྲི་ལོ་ཏ།	ཡ་འབྲུ་དང་ཡ་འགལ།	མགར་དང་ཐོན་མི།
རྒྱལ་རབས་གསལ་མེ།	རྒྱལ་བོ་དེ་བ་ལྷ།	མ་གསུངས།	མགར་
དབྱིད་རྒྱལ་སྤྱི་དབྱངས།	ནི་ས་མ་འབྲི་ཤོ།	ཡ་འབྲུ་ཡ་འགལ།	སྤྱི་ལོ་བོ་སྟོན་པོ།
དེབ་དམར།	འོད་ཟེར་གོ་ཆ།	མ་གསུངས།	མགར་
རྒྱ་བོད་ཡིག་ཚང་།	འོད་ཟེར་གོ་ཆ།	ཕོ་བྲང་ཡམ་རྩལ།	མགར་དང་ཐོན་མི།
མཁས་པ་ལྷེ་འུའི་ཆོས་འབྱུང་།	འབྲི་ཏ་ལོ།	མ་གསུངས།	མ་གསུངས།
ཉར་ཆོས་འབྱུང་།	ཉི་ཏམ་ལོ་བེ་བ་དེ་བ།	ཡམ་བྲུ་ཡམ་འགལ།	མགར་
རྒྱལ་རབས་གསལ་གྱི་ཕྱིང་བ།	མ་གསུངས།	མ་གསུངས།	ཐོན་མི་སམ་རྩོ་ཏ།
གཡུ་ཡི་ཕྱིང་བ།	དེ་བ་ལྷ་སྟེ་འོད་ཟེར་གོ་ཆ།	ལོ་བོ་མ་སྤྱི་ཡི་ཕོ་བྲང་།	མགར་དང་ཐོན་མི།

གོང་གསལ་དེ་བཟེར་པལ་མོ་ཆེར་སྟོན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གཙོས་བལ་ཡུལ་ནས་ཁྱི་བཅུ་གདན་དྲངས་པར་
 བཞེད་པ་ཡིན་པས། མགར་སྟོང་བཅན་ཉིད་བལ་བཟའ་གདན་འདྲེན་པར་བལ་ཡུལ་དུ་ལེབས་པ་ནི་པལ་ཆེར་བདེན་

གཏམ་དུ་སྒྲུབ་ཀྱང་། བལ་ལྷལ་ནས་སྒྲོན་པོས་འཛོལ་ཐང་ཅི་འདྲ་མཛོལ་པ་དེ་བ་ཐེངས་མོགས་སྤྱི་མ་གྲིས་པས་རྟོགས་
 དཀའ་མོད། དུས་སྐབས་དེ་ནས་བཟུང་པོད་ཀྱིས་ཁྱིམ་མཚོས་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་དང་མཛའ་བཅའི་འབྲེལ་འདྲིས་བྱེད་
 འགོ་བརྩམས་པ་དང་། པོད་བལ་གྱི་འབྲེལ་བའི་ནམ་པ་གསར་བའི་རྫོང་ཕྱོད་ནས་ཆབ་སྲིད་དང་། དཔལ་འབྱོར། རིག་
 གནས། ཚོས་ལྷགས། ལག་རྩལ་སོགས་པན་རྒྱུན་བརྩེ་རེས་ཀྱི་འགོ་བརྩམས་པ་ཡིན་ཏེ། བྱུང་པར་དུ་བལ་པོའི་ལག་
 རྩལ་བཟོ་ལས་པ་མང་པོ་པོད་དུ་ཐེབས་ནས་ཕོ་བྲང་པོ་ཏྲ་ལ་དང་གཙུག་ལག་ཁང་བཞེངས་པར་ཅུས་པ་གང་ཡོད་
 བཏོན་པ་ཡིས། འཇུགས་སྒྲུབ་དེ་དག་ལ་བལ་པོའི་བྱུང་ཚོས་ཀྱི་ཤན་ལྷགས་ཁྲུགས་ཡོད་པ་ལྟའི་བར་དུ་མཛོལ་སྤྱི་མ་དུ་
 ལྟངས་པ་ལྟར་ཡིན་ལ། སྐབས་དེར་བལ་པོའི་བཟོ་ལས་ལག་རྩལ་གི་ཤིན་ཏུ་དར་རྒྱས་བྱུང་ཡོད་པར་《བལ་པོའི་མ་རྒྱལ་
 གསར་བསྐྱིགས་①》 གྲགས་ཀྱངས་ཡོད་དེ། རྒྱལ་པོ་འོད་ཟེར་གོ་ཆའི་དུས་སྐབས་སུ་བཞེངས་སྒྲུབ་ཀྱི་ཁེ་ལ་ཟི་ཏུ་ཐུ་
 (Kailashkut Bhahan)ཕོ་བྲང་གི་བདུན་ཐོག་ཅན་ཡིན་ལ་དེ་ཡི་རྒྱ་ཐེབས་ཀྱི་ཟངས་ཀྱིས་བྱུབ་པ་དང་། དེ་ཡི་ཁྲུམས་ར་
 དང་ཀ་བ། གནམ་གཅལ་སོགས་ལ་རིན་པོ་ཆེ་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་བརྒྱན་ཞིང་། ཐོག་ཁང་གི་ཟུར་བཞི་དུ་གཉེར་སྐྱད་ཀྱིས་
 བྲངས་པའི་ཟངས་མའི་འབྲུག་མགོས་བརྒྱན་ཡོད་པར་མ་ཟད། འབྲུག་མགོ་ལས་རྒྱ་འབབ་ཐུབ་པ་སོགས་བཟོ་རྩལ་
 ཐུན་སྲུང་ཚོགས་པས་འཛམ་སྐྱིད་དུ་སྐད་གསལ་ཤིན་ཏུ་ཆེ། དེ་བས། “དེར་བརྟེན་ཐོག་མར་བལ་པོའི་རྒྱལ་པོ་སོ་མ་
 འབྲི་ཤོ་རྟེ་འོད་ཟེར་གོ་ཆའི་སྲས་མོ་བལ་བཟའ་ཁྱི་བཙུན་བཙུན་མོར་སྐངས་པ་དང་དུས་མཚུངས་རོ་པོ་མི་བརྒྱད་རྩ་
 རྩེ་སོགས་སྤྱི་རྟེན་མང་པོ་དང་། བལ་པོའི་བཟོ་པོ་མཁས་པ་མང་དུ་བརྒྱུད་ས་ལ་བརྟེན་ནས་པོ་ཏྲ་ལའི་ཕོ་བྲང་དང་།
 ལྷ་ས་གཙུག་ལག་ཁང་གི་སྤྱིང་ཁང་དང་བར་ཁང་། སྤྱི་རྟེན་དང་ཐེབས་ཁྱིམ་ནམས་བཞེངས་ཏེ་བལ་པོ་དང་རྒྱལ་ར་གྱི་
 འཇུགས་སྒྲུབ་དང་མཛོས་རིས་ལག་རྩལ་པོད་དུ་དར་བར་མཛད།②” ཅས་དུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་གསུངས་སོ།

^① I·R·阿里亚尔等著 四川外语学院译 新编尼泊尔史【M】四川人民出版社 1973.5

༥༠༥ཡས་མས་སུ་བལ་རྒྱལ་སི་བ་ • དེ་བ(Siva Dev)གཤེགས་པ་ནས་སྤྱི་དྲུག་ཀྱི་འགན་འཛིན་བཞིན་པ་འོད་ཟེར་གྱི་ཆ་རྒྱལ་པོའི་ཁྱིལ་བཞུགས་ནས་སྤྱི་དྲུག་པ་དང་། སལ་ཆེར་སྤྱི་ལོ་༥༢༡ལོར་ཁོང་ཉིད་སྤྱི་དྲུག་ཤེགས། ཨ་མ་ཟུཅུ་ • བར་ལྷ་(Amshu Varma)ནི་སྤྱི་དྲུག་གཉིས་བར་འཛིན་ཐང་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བཞིག་ཡིན་པས་ཁོས་བུ་མོ་མངའ་ཐང་མཐའ་བཞིར་བསྐྱེད་བཞིན་པའི་བོད་ཀྱི་བཙན་པོ་སྤྱི་དྲུག་བཙན་སྐམ་པོ་ལ་བརྟེན་ནས། སལ་པོའི་བདག་དབང་ལ་སྤྱི་དྲུག་བྱས་པ་རེད་ཅེས་ 《སལ་པོའི་ལྷ་རྒྱལ་གསར་བསྐྱེགས་》 ལྟར་གསུངས་ཡོད་པ་དང་། ལྷ་རྒྱལ་གྱི་བཙན་མས་ཆོས་དེ་ནི་སལ་པོ་བར་རང་མིས་ལྷགས་ཆོས་གནང་བ་ཡིན་པས་ཡིད་ཆེས་ཀྱི་ཡིག་ཆར་འདྲིན་འོས་པར་སྤང་ལ། དེ་ལྟར་ན་མ་མཐའ་ཡང་སལ་བཟའ་ཁྱིལ་བཙན་ནི་སྤྱི་ལོ་༥༢༡ལོའི་སྤྱི་ལོ་དུ་བོད་ལ་བརྟེན་པར་ཐག་གིས་ཆོད་པས་བཙན་པོ་སྤྱི་དྲུག་བཙན་ཀྱི་འབྲུངས་ལོ་ལ་ཡང་བསྐྱར་ཞིབ་འཇུག་གི་རིན་ཐང་ལྟན་པར་བསྟོན་ཏུ་མེད་དེ་ས་བཙན་བྱག་པར་ཞིབ་ཏུ་སྤྱི་དྲུག་བར་བྱའོ།

གཉིས་པ། བོད་ཐང་མཐའ་བཙེ་འབྲེལ་བའི་སྔ་ཉར་ཐེབས་པ།

བོད་བཙན་པོའི་ཁབ་དང་ཐང་ཆེན་པོའི་ཁབ་བར་དུ་མཐའ་བཙེ་འབྲེལ་བ་བཙུགས་པའི་སྔ་ཉར་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཙན་ཡུལ་བཟུང་ཡིན་ཏེ། དེ་ཡང་ “ཁྱིན་གོན་ཁྱིལ་བརྒྱད་(སྤྱི་ལོ་༥༣༤)པར། བཙན་པོ་ཁྱིལ་བཙན་གྱིས་ཐོག་མར་སྔ་ཉར་མངགས་ཏེ་སྐྱེས་སུལ།གོང་མ་ཐེ་ཙུང་ནས་ཞིན་རིན་གྱི་ཐབས་ཡོད་པ་སྤྱིན་ཏེ་ཞ་(行人冯德遇)བྱ་བ་སྟོན་ཏུ་སྔ་ཉར་མངགས།^① ” ཞེས་ཐང་ཡིག་རྟིང་མར་གསུངས་ཡོད་པ་ལྟར་དུས་དེ་ནས་བཟུང་བོད་ཐང་བར་དུ་དངོས་སུ་ཕན་ཚུན་འགྲོ་འོང་གི་འབྲེལ་བའི་འགོ་བཙུགས་ཀྱང་། ཕན་ཚུན་བར་དུ་སྔ་ཉར་སྤྲུལ་བཙུག་པའམ་ཕྱི་འབྲེལ་གྱི་འཛིན་ཐང་ཞན་པའི་དབང་གིས་བཙན་པོའི་མཐའ་བཙེ་ཡི་བསམ་སྒྲིལ་དེ་མདོག་འཁྱུར་ནས་ཕན་ཚུན་སྟོབས་སྤུགས་དོམས་རེས་ཀྱི་ལག་ལེན་དུ་སོང་བས། ཐང་གིས་གོང་མ་ཐེ་ཙུང་ནས་བཙན་པོ་ཁྱིལ་ནས་འཁྱུང་བཙན་པོའི་དོན་ཆུན་བྱུང་བ་རེད། ཉག་ཉག་སྐབས་དེ་དག་དུ་མགར་སྟོང་བཙན་ཐང་གི་སྔ་ཉར་ཐེབས་ནས་བོད་ཐང་གི་རྒྱུ་ལྷན་གནས་བབ་མཐའ་འབྲེལ་དུ་བསྐྱར་བར་མ་ཟད། མགར་གྱི་མཁས་པའི་ཡོན་ཏན་དང་། མཐའ་མཐའ་པའི་ཐབས་ཤེས། དཔའ་བོའི་སྤྱི་དྲུག་སྟོབས། སྤྱི་དྲུག་གི་འཛིན་ཐང་བཙན་གྱིས་ཐང་གི་གོང་མ་ཐེ་ཙུང་གི་སྤྱི་དྲུག་ནས་བཀུགས་པ་ཡིན་ཏེ། 《ཐང་གི་སྤྱི་དྲུག་གནད་བསྐྱེས་》 ལས། “དང་ཐོག་གོང་མ་ཐེ་ཙུང་གིས་ལུན་ཁྱིན་གོང་མོ་བག་མར་རྒྱུ་ལས། མགར་སྟོང་བཙན་གོང་མོ་བསུ་བར་བསྐྱེབས། གོང་མས་མཐའ་འབྲེལ་གནད་དུས་མགར་གྱིས་སྤྱི་དྲུག་ནས་ཕྱགས་ལ་བབས་པས། མགར་སྟོང་བཙན་ལ་གཡས་རུའི་སྤྱི་དྲུག་དཔལ་དཔོན་ཆེན་མོ་བྱ་བའི་ཆོས་སྐྱར་བ་དང་། ལང་ཞེ་གོང་མོ་(琅邪公主)བྱ་བའི་ཆོས་ཞིག་ཆུང་མར་བསྐྱེལ་པ་ལ། མགར་སྟོང་བཙན་ན་རེ། སྟོན་ཁོ་བོར་རང་གི་ཁབ་དུ་བྱིས་ཐབས་ཡོད་ལ། ས་མས་གཉེན་དུ་སྤྱི་དྲུག་པ་དང་། སེམས་ནས་འདྲི་བར་མི་འདྲི་པ་མ་ཟད། བཙན་པོས་ཀྱང་གོང་མོ་ཁབ་དུ་མ་བཞེས་པས། སྟོན་པོས་ཆུང་མ་ལེན་པར་ག་ལ་རིགས། ཞེས་གསལ་བས་གོང་མ་ཕྱགས་དགེས།^② ” ཞེས་དང་། ཡང་ 《ཐང་ཡིག་གསར་མ་》 ལས། “ ཁོ་(མགར་སྟོང་བཙན་ཡུལ་བཟུང་)ཐང་པོར་སྔ་བྱང་དུ་སྤྱི་དྲུག་དུས་སྤྱི་དྲུག་པའི་གཏམ་གོང་མའི་སྤུགས་དང་མཐུན་

① རྟོན་གྲུབ་རྒྱལ་སྤྱི་དྲུག་གིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་སྟོང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་དྲུག་ལུགས།མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༩༩
② 王溥撰《唐会要》卷九十七《吐蕃传》上

པས། ཞོང་མ་ཐེ་ཅུང་གིས་གཡས་ཅུའི་སྐྱ་སྐྱང་དམག་དཔོན་ཆེན་པོའི་ཚེ་ལ་སྐྱར་བ་དང་། ལང་ཞེ་གོང་ཚོ་བའི་ཚ་མ་
 ཞིག་ཁྱིམ་ཐབ་ཏུ་གནང་བར། མགར་སྟོང་བཅན་ན་རེ། སློན་ཁོ་བོར་ཁྱིམ་ཐབ་སྐྱ་མོ་ནས་མཆིས་པས། ཞོང་མའི་
 བཀའ་དང་ལེན་བྱེད་མི་མོད། ད་དུང་བཅན་པོས་གོང་ཚོ་ཁབ་ཏུ་མ་བཞེས་པས་སློན་པོས་དེ་ལྟར་བཟུང་བའང་མི་
 རིགས་སོ། ཞེས་ལན་དུ་གསལ་བར་གོང་མའང་ལྷག་པར་མཉེས།^① ” ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར། མགར་སྟོང་བཅན་ནི་
 རང་བཞིན་བརྟན་ལ་བྱེད་ཐབས་དང་སྐྱ་བ་ལ་གིན་ཏུ་མཁས་པས་ཐང་གི་གོང་མའི་བྱགས་ལ་བབས་ནས་སྐས་མོ་
 ཞིག་ཚུང་མར་གནང་གྲང་། རང་ལ་སྐར་ནས་ཚུང་མ་ཡོད་པ་དང་། བྱང་པར་དུ་བཅན་པོའི་ཁབ་ཏུ་གོང་ཚོ་མ་བཞེས་
 པར་སློན་པོས་ཚུང་མ་ལེན་པར་མི་རིགས་ཞེས་ཞུས་པ་ལས་བཅན་པོ་ལ་སློང་ཀར་བ་མཆོན་པའི་དུས་མཚུངས་སུ་
 རང་ཉིད་ཀྱི་གོ་རྟོགས་འདོན་ཐང་གསལ་བོར་མཆོན་པས། ཐང་གི་གོང་མས་ཀྱང་རང་གི་གསུངས་དང་ལེན་མི་བྱེད་
 པར་སྐྱ་ཡང་བྱགས་ལྷག་པར་དབྱེས་པའི་རྒྱ་མཚན་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་རང་གི་རྩེ་བོ་ལ་བཅངས་པའི་སློང་དང་
 བྱི་འབྲེལ་གྱི་འདོན་ཐང་ལ་ཡི་རང་བས་ལོས་ཡིན། བྱ་རིམ་འདི་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་རང་དོན་ལས་རྩེ་བོའི་
 ལས་དོན་གལ་ཆེན་དུ་འདོན་པའི་བསམ་སློབ་མཛོན་གསལ་དུ་མཆོན་པས། རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་ 《ཐང་
 ཡིག་རྟེང་མ》 དང་། 《ཐང་གི་སྤྱིད་དོན་གནད་བསྐྱུས་》 《ཡིག་ཆ་དང་མ་རྒྱ་རྒྱས་སྐུལ་》 《ཐང་ཡིག་གསར་
 མ》 《སྤྱིད་དོན་མེ་ལོང་》 བཅས་སུ་བྱ་རིམ་དེ་གསལ་བོར་བཏོད་ཡོད་པ་དང་། བྱང་པར་དུ་མགར་སྟོང་བཅན་
 གྱིས་དེ་ལྟར་ཐང་གོང་མར་ལན་བཏབ་པར་གོང་མ་བྱགས་དབྱེས་ཀྱང་གསན་པར་མ་བཞེད་པར་བྱ་མོ་བཅན་གྱིས་
 གནང་བ་ལ། ལོ་རྒྱུས་སྐྱ་བ་ཆེན་མོ་ཟེ་མ་ཀང་(司马光)ལགས་ཀྱིས་ “དབྱི་ཏེ་ཏུ་(夷狄)མི་ཡིས་དེ་ལྟར་ལྷགས་བཞིན་
 སྤྱོད་བྱབ་ཀྱང་། ཀྱང་གོ་ཡིས་ནི་དེ་ལྟར་ལྷགས་བཞིན་སྤྱོད་མ་བྱབ།^② ” ཅས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་བྱེད་ཐབས་ལ་
 གདེང་འདོག་ཆེན་པོ་བྱས་ཡོད། མགར་ཉིད་ཐང་ལ་གོང་ཚོ་བསུ་བར་ཐེབས་པ་ནི་བོད་ཀྱི་མི་དང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་
 ཁབ་ཀྱིས་ཐང་གི་གོང་མ་དང་ཐང་ཆེན་པོའི་ཁབ་ལ་འདོན་ཐང་དོམ་པ་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན་པ་དང་། ཐང་གིས་ཀྱང་
 བོད་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་བྱང་ཆོས་དངོས་སུ་དོས་ཟིན་པས་བོད་ཐང་མཛའ་འབྲེལ་གྱི་དབུ་དངོས་སུ་བརྟེས་པ་ཡིན།
 ཐང་བོད་ཀྱི་མཛའ་འབྲེལ་དེ་ནི་པན་ཚུན་ལ་བཅི་བཀྱར་དང་རོགས་རམ་གྱི་སྒོ་ནས་མཆོན་པ་ཡིན་ཏེ།

གཅིག་ཏུ། ཐང་གི་རིག་གནས་བོད་དུ་བྱངས་པ། ཐང་གིས་གོང་ཚོ་བོད་ལ་བཟངས་ནས་བོད་ཐང་བར་གྱི་
 ཆབ་སྲིད་འབྲེལ་བའི་གནས་བབ་བསྐྱར་བ་ཡིས། རིག་གནས་ནང་འདྲན་གྱི་སྒོ་མོ་ཡོངས་སུ་བྱེ་བས་བོད་སྐྱུག་རྣམས་
 རིག་གཞུང་སློབ་པར་ཐང་ལ་བཏང་བ་དང་། ཐང་གི་རྒྱ་ལྷགས་ཀྱི་བཏུན་བཅོས་བོད་ལ་བྱངས་པ་མ་ཟད། “དར་
 འབྲུ་གསོ་མཁན་དང་ཆང་མ་རྩོ་བཟོ་སྐྱེས་ཞུས་པ་བཞིན་གནང་”^③ བ་ཡིས་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་དར་རྒྱས་དང་
 རྒྱ་ཆོགས་གོང་དུ་སྒྲིལ་བར་སྐྱུལ་བྱགས་ཆེན་པོ་བསྐྱན་པ་ཡིན་ཏེ། “རྒྱ་བཟའ་ལུན་གིང་གོང་ཚོ་སྤྱང་བཅན་སྐམ་པོ་
 འི་བཅུན་མོར་ཐོབ་པ་མ་ཟད། སྐལ་ཚུངས་སུ་རྩོ་བོ་ལྷག་སུ་ཞེའི་སྐྱ་བརྟན་དང་། 《བཟོ་རིག་པའི་བཏུན་བཅོས་》
 དཔེ་ལྷ་དུག་ལྟ་ཐམ་པ། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་མཆོན་མོ། སྐར་འགོ་སུམ་བརྒྱ་ལྟའི་སྐར་ཅིས་བཏུན་བཅོས། གསོ་བ་
 རིག་པའི་བཏུན་བཅོས་བརྟན་ཐབས་བརྒྱད་པ། སློན་དབྱེད་བརྒྱ་པ། གསོ་རིག་གཞུང་བཞི་སྐྱེས་བསྐྱར་བ་དེ་དག་

① 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
 ② 苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982.5 6
 ③ རྩོད་བྱུང་རྒྱལ་སྐྱེས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེང་ལས་བྱང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱིད་ལྷགས།[M] མཆོན་མོ་རིགས་དཔེ་སྐྱེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༡༩

ནམས་ཀྱི་ཡི་རྩེ་ཤང་མཁས་པ་མ་རྩེ་དེ་བཞེད་དང་། ཐོན་མི་སམ་རྩེ་ཏེ། རྣམ་ཀོལ་སྐྱེས་ཀྱིས་བོད་སྐད་དུ་བསྒྱུར་བ་
 དེས་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིད་གསེར་གྱི་དང་སྐད་ཅིས་བཅས་ལ་འཕེལ་བྱས་གསར་པ་བྱུང་།^① ” ཞེས་དུང་དཀར་རིན་པོ་
 ཆེས་གསུངས་པ་བཞིན་ནོ། །

གཉིས་སྟེ། བོད་ཀྱིས་མཛའ་བཅེ་འབྲེལ་བའི་རྒྱན་བསྐངས་པ། བོད་རང་ནས་བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱི་མཛའ་
 བཅེའི་འབྲེལ་བར་མཐོང་ཆེན་གྱིས་སྐུ་མཐུད་དུ་རྒྱན་བསྐངས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་མདོར་ན་གཙུག་ཆེར་ལས་དོན་
 གསུམ་ལས་མདོན་ཏེ།

༡. གོང་མས་ཀོ་ལི་བ་(高丽)ནམས་མངའ་འོག་དུ་བརྒྱུག་པར་བོད་ཀྱིས་སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་སྐུ་
 དངོས་ཐང་ལ་ཕེབས་ནས་ལེགས་སྐྱེས་སྐུ་གསེར་ལས་བསྐྱུན་པའི་དང་གཟིགས་མཐོ་ཆད་ལ་བྱ་བུན་ཡོད་པ།
 བོད་དུ་འབྱས་ཆང་བྲེ་གསུམ་གོང་བ་ལུལ་ནས་ “གོང་མ་མཆོག་གིས་སྐྱེས་བཞི་བའི་ལ་བཞོད། ཉི་ལྔའི་འོད་ཀྱིས་
 ལྷང་། རྩེ་ཅན་འབངས་སྐུ་བཀྲུག་ཏེ་སྐྱོད་། ཀོ་ལི་བ་ནམས་ལུལ་ཐག་རིང་བར་སྐྱེས་ནས་བཀའ་མ་བཅིས་ཀྱང་། གནམ་
 ཀྱི་སྐས་ནས་རུ་རྩེ་དངས་ཏེ་ལོ་པོ་གཅིང་ཆེན་བཟུལ། མཁར་རྩོད་གཏོར་ཏེ་གཡུལ་གྱི་དོར་བཤམས། རུང་ཟད་ཅན་
 རྣམ་པར་རྒྱལ་ཏེ་ཕྱིར་ཕེབས། བྱ་བྱང་བྱང་ཡིན་ཀྱང་དེ་འདྲའི་སྐྱུར་ཆད་མེད། དང་བ་ནི་དེ་འདྲའི་ཆལ་མེད་ཀྱང་
 བྱང་བྱང་གི་རིགས་སྐུ་མཐུན་པས་ན། སློན་པོ་བདག་གིས་གསེར་གྱི་དང་བ་ཞིག་ལུལ་བ་ལགས།^② ” ཞེས་སྐྱེས་
 ལེགས་སྐྱེས་ལུལ་ནས་རྒྱལ་ཁ་སྐྱངས་པར་ཉེན་འབྲེལ་ཞུས་ཚུལ་ཐང་ཡིག་གསར་མར་བཞོད་པ་ནི་དཔེ་མཆོན་དང་པོ་
 དང་།

༢. སྤྱི་ལོ་༥༤༥ལོར་ཐང་གི་པོ་ཉེ་ཡུག་མེ་མེད་སྐུ་ཀྱང་མི་ཐབས་ཡོད་པ་ཐང་ཞོན་ཆེ་(右卫率府长史王玄策)
 བྱ་བ་རུབ་སྐྱོངས་སྐུ་མངགས་པ་རྒྱ་གར་དབུས་པ་ནམས་ཀྱིས་བཅོམ། འོར་འཕྱོག་འཁོར་གཡོག་ནམས་བསད། ཐང་
 ཞོན་ཆེ་ཉིད་ཐོས་ནས་བོད་མཐར་ཕེབས་ནས་བཅན་པོ་ཁྲི་སྤྱང་བཅན་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བར། བཅན་པོས་བོད་རང་
 གནས་ཀྱི་རྒྱ་དམག་ཆེན་པོ་ཀུན་པུ་བཟུང་། བལ་པོའི་རྒྱ་དམག་བདུན་སྟོང་མངགས་ནས་རྒྱ་གར་དབུས་ཀྱི་སྤྱང་
 དབང་དེ་དུངས་ནས་ཕྱུང་བར་མ་ཟད། རྩེ་པོ་ལྷུ་ན་བྱ་བ་བཟུང་ནས་ཐང་ལ་སྐྱད་པ་ནི་དཔེ་མཆོན་གཉིས་པ་ཡིན།

༣. ཐང་གོང་མ་ཀོ་ཚུང་(唐高宗)སྤྱང་ཁྲིར་བཞུགས་པའི་དུས་སྟེ། བོད་བཅན་པོས་ཐང་གི་སློན་ཁྲིར་སྐུ་ཕུའུ་
 ཅི་(长孙无忌)བྱ་བར་ཡི་གེ་བཏང་ནས། “གནམ་གྱི་སྐས་ཁྲི་ལ་བཞུགས་མ་ཐག་ཡིན་པས། གལ་ཏེ་སློན་འབངས་ཀྱིས་
 སློབ་རིངས་ན། དཔེ་དམག་ཁྲིད་ནས་ཡོང་ཆོག^③ ” ཅེས་བཤད་པ་ 《ཐང་གི་སྤྱང་དོན་གནད་བསྐྱེས་》 སྐྱེས་
 གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དུ་གསལ་བས་བོད་བཅན་པོས་ཐང་ལ་མཛའ་བཅེའི་བྱ་བྱང་རིང་དུ་བསྐངས་པ་མཆོན་
 ཐུབ། གཞན་ཡང་། གོང་མ་ཐེ་ཚུང་ནི་སྤྱི་ལོ་༥༤༥ལོར་གཤེགས་པ་དང་ཀོ་ཚུང་སྤྱང་ཁྲིར་གསལ་བ་ཡིན་པས། སྐབས་
 དེར་ཡི་གེ་དེ་གཏོང་མཁན་གྱི་བཅན་པོ་ནི་ཁྲི་སྤྱང་བཅན་ནམ་ཁྲི་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གང་ཡིན་དུང་བརྒྱུ་འོས་
 ལ། གང་ལྟར་སློན་ཆེན་གྱི་གོ་གནས་ལུན་རིང་བཟུང་བ་དང་ཐང་ལ་རྒྱས་བག་ཆེ་བའི་མགར་སྟོང་བཅན་ལུལ་བཟུང་
 བྱི་གས་དོན་དེ་ལ་ཞུགས་ཡོད་པར་ཐེ་ཆོམ་མེད། གཞན་ཡང་ཐང་གོ་ཚུང་སྤྱང་ཁྲིར་བཞུགས་མ་ཐག་དུ་བཅན་པོ་སྤྱང་

^① དུང་དཀར་སློབ་ཐང་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་གསུང་ཚོམ་ཕྱོགས་བསྐྱེགས། རྒྱུ་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༧.༡༢.༡༩
^② དོན་གྲུབ་རྒྱལ་སྐྱེས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྩིང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱང་ལུགས། མཆོ་རྒྱན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༤.༡༩
^③ 王溥撰《唐会要》卷九十七《吐蕃传》

བཅན་སྒྲུབ་པོ་ལ་མག་པ་དང་རྒྱལ་མཚའི་རྒྱལ་པོ་དང་། ཚུན་མང་མགས་ཆོས་ཕུལ་བའི་དམིགས་ཡུལ་ཀྱང་པོད་
བཅན་པོའི་རོགས་རམ་དང་རྒྱལ་སྐྱོར་ལ་རེ་བ་ལས་ཡིན། དེ་བས་པོད་ནས་ཀྱང་གོ་ཚུང་གི་སྲིད་དབང་ལ་རྒྱལ་སྐྱོར་
དང་རོགས་རམ་བྱེད་རྒྱུའི་སྒོ་སེམས་ངོམས་པ་ཡིན་ནོ། །

མདོར་ན། སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ཐང་གི་པོ་ཉར་ཕེབས་པ་ནས་པོད་ཐང་གི་འབྲེལ་བའི་
ནམ་པ་གསར་བའི་སྒོ་བྱེ་བ་ཡིས། པོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་འགྲོ་འོང་འབྲེལ་འདྲིས་ལས་ཕན་ཚུན་གྱི་སྤྱི་ཆོགས་བདེ་
འཇགས་དང་། འཆོ་བ་ཡར་རྒྱས། རིག་གནས་གོང་སྤེལ་བཅས་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་འབྱར་དུ་བརྟན་པ་སྒྲིམ་མེད་རེད་ལ།
དེ་ནས་ཀྱང་མགར་སྟོང་བཅན་ཉིད་ཀྱི་འཛོན་ཐང་མདོན་པར་གསལ་བས་རང་རེའི་ཆོས་འབྱུང་ནམས་སུ་མེད་
ཐབས་མེད་པའི་སློན་པོའི་གྲ་ཡལ་དུ་དྲངས་ནས་མཁས་ཤིང་མཛེངས་པར་བསྟོད་བསྐྱེད་གསུངས་བྱས་པར་མ་ཟད།
དམངས་ཁྲིད་དུ་ཐང་ནས་སློན་གཞན་དང་སློ་འགན་པའི་རྟོག་བཟོའི་གཏམ་རྒྱུད་མང་པོ་དར་བྱུང་བའི་སྤྱི་ཆོགས་ལས་
མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཐང་པོད་བར་དུ་བབྱང་བའི་སྤྱི་ཆོགས་གོ་གནས་དང་ལོ་རྒྱུས་དོན་རྟེན་ལ་བསྟོད་བསྐྱེད་
བྱེད་པ་མཆོན་ཐུབ། ད་དུང་ “ཁྱིའ་བྱིང་གི་རུས་མགར་ཡིན་ལ། ཁོ་པོའི་པ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ནི་གཡུལ་
ཐབས་ལ་ཤིན་དུ་མཁས་ཏེ། པོད་བཅན་པོས་སྲིད་དོན་བཅོལ་བ་ནས་བབྱང་། དཔུང་ལ་སྦྱོང་བརྟན་བྱས་ཤིང་
གཡུལ་ཐབས་གཅིགས་སུ་བབྱང་བས། གཡུལ་ལ་དཔའ་ཞིང་ཐབས་ལ་མཁས། པོད་ཀྱིས་རྒྱུང་ཁང་པོར་ཁ་ལོ་
བསྐྱར་ཅིང་རྒྱལ་ཡོངས་ན་བཅན་གྲགས་ཆེ་བའང་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་བརྟེན་པའོ།^① ” ཞེས་ཐང་
ཡིག་ 《ཐུན་ཏེན་》 མགས་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་མང་པོར་མགར་སྟོང་བཅན་ལ་བསྟོད་པའི་མཐེ་བོང་
བསྐྱེད་པ་ཤིང་། མགར་དང་ཐང་གོང་མ་མཇལ་འཕྲད་ཀྱི་ནམ་པ་དང་གསུང་སྤྱིང་རེ་མོ་དང་ཡི་གེའི་གཟུགས་སུ་བྱས་
པ་དུན་ཏོང་བྲག་ཕྱག་གི་ལྗེ་བས་རིས་སུ་ད་ལྟོ་འང་མཇལ་རྒྱ་ཡོད་པ་བཞིན་ནོ། །

^① 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

ས་བཅད་བཞི་བ། ཁྱིམ་ས་ལུགས་འཐུས་ཚང་ཏུ་བཏང་ཞིང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྩོམ་ ར་བ།

བཀའ་ཁྱིམ་ས་མང་པོ་གཏན་ལ་ཕབ་ཅིང་ཤོད་དང་གཡུང་གི་དབྱེ་བ་འབྱེད་པ་ནི་བོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱལ་ཡིག་ཚང་
མང་པོར་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་མཛད་རྗེས་སུ་བཞག་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་དང་བསྟར་
ན་བཀའ་ཁྱིམ་ས་མང་པོ་གཏན་ལ་ཕབ་པ་དང་ཤོད་གཡུང་འབྱེད་པ་ནི་བཅན་པོ་མང་སྤྱོད་མང་བཅན་གྱི་སྤྱུ་རྩལ་སུ་
སློན་ཆེན་པོ་མགར་གྱིས་གཙོ་གཉེར་འོག་བསྟུངས་པར་གསུངས་པ་ཡིན་ཀྱང་། ཞིབ་འདྲད་བརྒྱབ་ན་འགལ་བ་ཆེན་
པོ་མེད་དེ་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་ནི་ཁྱིམ་ས་ལྷ་ཚོགས་གཏན་འབེབས་བྱས་དང་བྱེད་ཐུགས་ཀྱི་སྤྱང་ལ་གཤེགས་པ་
དང་། སློན་གྱི་སྤྱུ་རིང་ཏུ་ཁྱིམ་ས་ལྷ་འཐུས་ཚང་བར་གཏན་ལ་ཕབ་པ་ཡིན་འདུག བཀའ་ཁྱིམ་ས་མང་པོ་གཏན་ལ་ཕབ་
པ་ལས་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ནི་ཁྱིམ་ས་ལྷ་གྱི་སྤྱོད་ཚོགས་ལམ་ལུགས་སུ་ཞུགས་ཡོད་པ་གསལ་བོར་མཆོན་ལ།
ཁྱིམ་ས་ལུགས་ཀྱི་ནང་དོན་ལས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་རོ་བོ་གཏན་འཁེལ་བྱས་ཡོད་པས་བརྟག་རྒྱ་གལ་ཆེ་སྟེ།

དང་པོ། སྤྱི་དོན་ཁྱིམ་ས་ལ་བརྟེན་པའི་བསམ་སྒྲིག་ཤོད་གཡུང་དབྱེ་ཞིང་བཀའ་ཁྱིམ་ས་འཐུས་ཚང་ཏུ་བཏང་
བ། སྤྱིར་རྒྱལ་སྤྱི་ཁྱིམ་ས་ལ་བརྟེན་རྒྱ་ནི་རྒྱལ་པོའི་མངའ་ཐང་དར་ཞིང་བརྟན་པ་དང་རྒྱལ་འབངས་བདེ་ཞིང་སྦྱིད་
པའི་རྟེན་གཞི་དང་བྱེད་ཐབས་ཡིན་པས། བཅན་པོ་གཏུའ་ཁྱིའི་ཤོད་གཡུང་སྤྱན་སྲིལ་མའི་རྩལ་ནས་བབ་བསྟར་གྱི་
ཁྱིམ་ས་ལུགས་གཏན་འཁེལ་བྱས་ཡོད་པར་ངེས་ཀྱང་ཡིག་ཚགས་དཀོན་པའི་དབང་གིས་ཅི་ཡིན་གསལ་ཁ་མེད། རྗེ་
གཏུའ་ཁྱི་ནས་བཟུང་ཆབ་སྤྱི་དབྱུང་ཕྱེ་ཐོན་གསུམ་གྱིས་བསྟུངས་པར་ཆོས་འབྱུང་མང་པོར་གསུངས་པ་དང་། བྱད་
པར་རྩ་མཛད་ས་མི་བདུན་ལས་མ་མ་གསུམ་སྟེ་རྩ་ལས་སྟེས་དང་། ལྷ་བུ་མགོ་དཀར། ཁྱི་རོར་སྤྱང་བཅུན་མོང་གི་བུ་
བཅས་ཀྱིས་གསེར་དབུ་ལྱི་གཉེར་ཁ་འདོན་ཐབས་དང་། ཞིང་ལ་དོར་དང་འབྲོག་གི་ཐུལ་བཅེ་ཐབས། བྲི་བུལ་ལྷང་
བཅོས་འབྲུ་མར་ཆད་ཀྱིས་བཅལ་བའི་ཐབས་སོགས་ནི་བཅན་པོའི་བཀའ་བཅད་པའི་ཁྱིམ་ས་ལུགས་ཀྱི་ནང་ཆན་
ཡིན་པས། བཅན་པོ་རིམ་བྱོན་དང་སློན་པོ་རིམ་བྱོན་ནས་ཐུ་མཐུད་རྩ་རྩལ་བསྟར་མཐུན་རྒྱུད་ཀྱིས་འཐུས་རྗེ་ཆང་
དང་ཆགས་རྗེ་ཞིབ་ཏུ་བཏང་ནས་སྤྱོད་ཚོགས་ཀྱི་གལ་རིམ་སོ་སོར་མཐུན་མོས་ཀྱི་ཁྱིམ་ས་ལུགས་གཏན་ལ་ཕབ་ནས་གང་
ན་རྗེ་བདེ་ཞིང་འོག་ན་འབངས་སྦྱིད་པའི་བཟོད་ལམ་རྩ་བ་སྟེགས་པ་ཡིན་ཏེ། བྱད་པར་རྩ་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་
པོ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ས་ཁྱིམ་ས་ཀྱིས་སྤྱོད་བའི་རྒྱལ་པོ་དམ་པ་ཞིག་ཡིན་པས་རྒྱལ་ཁྱིམ་ས་གཙོགས་སུ་བཟུང་བར་བསྟོན་རྩ་
མེད་མོད། འོན་ཀྱང་ཆོས་འབྱུང་དེ་བཅེར་སོགས་སུ་འུད་ཀྱིས་བརྟོད་ཆེ་བར་སྤྱང་སྟེ་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་གྱི་རྩ་རྩལ་
རྩ་བོད་ལ་ཁྱིམ་ས་མེད་པར་འདོད་པ་དང་། བཅན་པོ་འདིའི་སྤྱུ་རིང་རྩ་ཤོད་གཡུང་དབྱེ་ཞིང་ཁོས་སོ་རྩལ་གཏན་ལ་
ཕབ་ཟིན་པར་འདོད་དེ། 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》 ཏུ། “ད་ནི་ངས་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོས་རྒྱལ་ཁྱིམ་
ཆེན་པོ་བཅའ་དགོས། སློན་ཡང་ཁྱིམ་ས་མེད་པས་རྒྱལ་སྤྱན་ནམས་སོ་སོར་འབྱུར་བ་ཡིན། ད་རྩལ་ཁྱིམ་ས་མེད་ན་ཉེས་
བྱེད་དར་ཞིང་ངའི་འབངས་ནམས་སྟུག་བསྐལ་བར་འབྱུར་བས་ཁྱིམ་ས་བཅའ་བར་བྱའོ་གསུངས་ནས་བཅས་སྟེ།
བཀའ་ཡི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་ཆེན་པོ་ནམས་རྩལ་མཛད། ཤོག་མར་བོད་ཡུལ་རྩ་ཆེན་ལྷ་རྩ་བྱེ། ཡུལ་གྱི་དབང་རིས་ནམ་པ་
བཅོ་བརྟུང་བཅད། ཤོད་ཀྱི་སྟོང་སྟེ་རྩལ་རྩ་ཆ་གཅིག་བྱེ། གཡུང་གི་མི་སྟེ་ཁོང་དང་ཡང་ཁོང་འབྱེད། ཁོང་གསུམ་
སློན་གྱིས་དབུས་ཀྱི་འདུན་ས་འདྲིན། གཤམ་ལྷེ་གསུམ་གྱིས་མཐའ་ཡི་སོ་ཁ་སྤྱང་། དེ་ལ་བོད་ཀྱི་ཁོས་རྩལ་ཞེས་སུ་

གཤགས། ①” ཅེས་གསུངས་པར་མ་ཟད་ཁོས་སྤྱག་གུང་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་གླམ་པོའི་སྤྱད་སྤྱུག་ཏུ་ལ་པ་པ་
པར་བཞེད་པ་དང་། མཁས་པ་ལྟུ་ཡི་《ཆོས་འབྱུང་》ལས་གུང་། “དུས་དེ་ཙམ་ནས་སྤྱང་བཅན་གྱི་དུས་ཚན་བཅུ་ལྔ་
བཅུ་ལགས་པའི་ཁྲིམས་ཆོས་ནི་པོད་ཀྱི་སྤྱི་ཆེངས་བྱས། ཞལ་མཆུ་རྣམ་པ་ལྡན་ནང་གི་འཁོན་སྤྱངས། དམག་རྣམ་པ་
ལྡན་སྤྱིའི་དག་འདུལ། གོ་རྣམ་པ་དུག་གིས་ནང་གི་སྤྱོག་སྤྱུབས། ཆོག་དུག་དུག་སྤུམ་ཅུ་ཙུག་གིས་པོད་བདེ་ལ་
བཞོད། ②” ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་ལས་པོད་ཀྱི་སྤྱི་ཆེངས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཆོས་སྤྱང་བཞེད་པའི་ཚན་བཅུ་ལྔ་ལྟེ་བཅུ་ཞེས་པ་ནི།
པོད་དུ་མེ་མེ་ན་ལུལ་དཔོན་ཚན་བཅུ་དུག་བཅུ་དུག་ཡོད་པས་ཚན་བཅུར་བཞེད་ལ། དུ་མེ་མེ་ལ་སྤྱང་སྤེ་བཟུང་། སྤྱང་
དུ་ཟུང་མེ། སྤྱ་སྤྱང་གི་སྤྱང་སྤེ་མེ་དང་བཅས་སྤྱང་སྤེ་བཅུ་བཅུ་ཡོད་པས་སྤེ་བཅུ་ཞེས་བཞེད་པ་དང་། ཆོག་དུག་དུག་
སྤུམ་ཅུ་ཙུག་ཅེས་པ་ནི་ཁྲིམས་དུག་དུག་སྤུམ་ཅུ་ཙུག་ལ་གོ་སྟེ། དགའ་སྤོས་ཆེན་པོ་དུག་དང་། དགའ་ཁྲིམས་
དུག་ཁོད་དུག་ཡིག་ཚང་དུག་ལུག་ཆུ་དུག་དཔལ་རྟགས་དུག་བཅས་སྤྱད་གོ།

པར་མེད་དེ། “གང་ལ་གང་ཡོད་ཀྱི་རྣམ་པ་འཇགས་ལ་རིམ་གྱི་གོ་གནས་ལྟར་དེ་ལ་དེ་འཛིན་གྱི་བ་བསྐྱབ་ཏུ་འཇུག་པའི་དོན་^①” ཡིན་ལ། ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་རྣམ་པས་གཏན་ལ་པབ་པ་ཡིན་པས་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ནང་ཚན་དུ་གོ་ནའང་མི་འོས་པ་མེད་པས་ཁྲིམས་སོ་དུག་གམ་ཁོས་སོ་དུག་ཟེར་ལ། ཆོས་འབྱུང་ལྟར་ན་གོང་བརྗོད་དེ་དག་ཐམས་ཅད་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་གྱི་སྐུ་དུས་སུ་གཏན་ལ་པབ་ཟེན་པར་བརྗོད་ཀྱང་། དེ་ལྟར་ན་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་གསེས་གས་པའི་རྗེས་ཀྱི་སྐུ་ལོ་༥༥ལོར། “སྟག་ལོ་ལ་བབ་སྟེ། བཅན་པོ་མེར་ཁར་ནའ་བཞུགས་ཤིང་། སློན་ཆེ་སྟོང་ཅན་གྱིས། མོང་བུ་སྲལ་འཛོང་དུ་འབུ་སྟེ། རྒྱུ་གཡུང་དཔྱེ་ཞིང་། མཁོ་ཤམ་ཆེན་པོ་བཟྱ་བའི་ཆེས་མགོ་བཟྱ་བར་ལོ་གཅིག^②” ཞེས་པའི་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་ཀྱི་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱབས་དང་འགལ་བས། ཞིབ་ཏུ་བཤད་ན། བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་གྱི་སྐུ་དུས་སུ་མཇར་བས་ལྷག་པར་ཁྲིམས་ལུགས་འཇུགས་སྤྱོད་ལ་ཐུགས་བརྩན་ནས་བཀའ་ཤོས་དང་ཐུག་བྱ། ཡིག་ཚང་། བཀའ་ཁྲིམས། དཔའ་རྟགས་སོགས་མཇར་ཡོད་པ་དང་མེད་པའི་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ནང་ཚན་མང་པོ་ཁ་སློན་དང་འཐུས་ཚང་བཏང་དང་གཏོང་བཞེན་པའི་སྤང་ལ་བཅན་པོ་ཉིད་སྐྱེ་གཤེགས་པ་དང་། ཆ་པོ་བཅན་པོར་བཀུར་ཀྱང་ནར་སོན་མེད་ཀྱིན་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་འཐུས་ཚང་གཏོང་རྒྱུའི་ལས་འཕྲོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་ཐུག་ཏུ་བབས་པས། རྒྱུ་གཡུང་དཔྱེ་ཞིང་བཀའ་ཁྲིམས་གྲིས་པར་ངེས་ལ་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་སུ། “བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་བཀའ་གྲིམས་ཆེད་པོ་དང་། སློན་པོའི་རིམ་པ་དང་། ཆེ་ཆུང་གཉིས་ཀྱི་དབང་ཐང་དང་། ལེགས་པ་ཟིན་པ་འི་བྱ་དགའ་དང་། ཉེ་ལོ་བའི་ཆད་པ་དང་། ཞིང་འབྲོག་གི་ཐུལ་ཀ་དང་དོར་ཀ་དང་། སྤངས་ཀྱི་གོ་བར་བསྐྱམས་པ་དང་། བྱེ་ཐུལ་དང་། སྤང་ལ་སྦྱོགས་པ། བོད་ཀྱི་ཆོས་ཀྱི་གཞུང་བཟང་པོ་ཀུན། བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་གྱི་རིང་ལས་བྱུང་རྒྱུ་^③” ཞེས་བཀོད་པ་ལྟར་ལགས་ལ། དེ་ཡི་གོ་དོན་ནི་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་སྐམ་པོས་བྱལ་ཁྲིམས་སྤྱེ་མང་གསར་དུ་བཞུགས་ཤིང་བཅོས་པ་གསལ་བོར་བསྐྱན་པ་ལས་རྒྱུ་གཡུང་དཔྱེ་བའི་ནང་དོན་འདུས་པའི་ཁོས་སོ་དུག་ཆ་ཆང་བཅན་པོ་འདིའི་དུས་སུ་ཡོངས་སུ་རྒྗེགས་པར་གཏན་ལ་པབ་པ་ཡིན་ཞེས་པའི་དོན་མ་ཡིན་ནོ། །དེ་བས་རྒྱུ་གཡུང་འབྱེད་པ་ནི་བཅན་པོ་སྤྱང་བཅན་སྐམ་པོ་སྐྱེ་གཤེགས་རྗེས་ཀྱི་སྐུ་ལོ་༥༥ལོར་སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་གཙོ་གཉེར་གྱིས་བསྐྱབས་པའི་ལས་དོན་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དེ་ཡང་《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》དུ། “བོད་ཀྱི་ཁོས་དཔོན་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་^④” ཞེས་གསུངས་པ་དང་ཡོངས་སུ་མཐུན།

^① གཞུང་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བརྒྱན། བོད་ཀྱི་བདེ་སྤྱིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྡུགས།^[M] གང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟན་ཁང། ༡༩༩༥.༥ (༤)

པའི་མིན་ལྷག་ཏུ་མཐོང་ནས། གཞུང་བཅད་པས་འདམ་དུ་བྱིང་རྒྱུ་དེ་ནས་བྱིས་པ་ལ་ཕ་མ་གར་སྤངས་པས། བ་གཏམ་འཆོལ་དུ་སྤང་། མ་མིག་འཆོལ་དུ་སྤང་བེར་བ་ལ། བས་ཆང་བྱིར་བྱུང་། མས་མར་ནག་བྱིར་བྱུང་དེ་ནས་སྒོན་པོ་དགའ་ནས། བོད་ཀྱི་ཁོད་ཤོམ་དུ་བརྩལ་པས་མ་ཤོམ་ནས། སྒོན་པོ་མགར་བྱིས་འཆིམས་མང་བཞེར་ངན་ལ་མཛངས་པར་བྲོས་ནས་ལྷག་འཆོ་བའི་བྱིར་ཤ་སྐམ་ཚས་སྤངས་པ་བྱིར་ནས་དྲིས་པ། བོད་ཀྱི་ཁོད་ད་རྒྱལ་བྱིས་ཤོམ་བེར་ན། ཤོམ་མམ་མི་ཤོམ་བྱས་པས། འཆིམས་ན་རེ་རང་སྒྲིག་ཆོད་མམ་པ་དེས་མི་ཤོམ་བེར། འོ་ན་སྤྲུམ་ཤོམ་བྱས་པས་ངས་ཤོམ་སྤྲེ་མི་ཤོམ་བེར་རྒྱུ་དེར་མགར་བྱིས་ཤ་སྐམ་ཚས་སྤྲུགས་པ་དེ་བྱིན་པས། ཁོ་ཁ་སྐྱུ་ནས་ད་ལྟ་ཆང་སྤྲེར་བ་གཅིག་བྱུང་ན་ཅི་བེར་ཉན་པས་བེར་བ་ལ། ཡང་མགར་བྱིས་ཆང་རྒྱལ་སྤྲུམ་པ་དེ་ཁོ་ལ་དྲངས་པས། ཁོ་བཟེ་ལ་ཁོད་དྲིས་པས། ཆོད་ཀྱི་སྤྲོད་ལྷེ་བཞེར་དེ་བྱེ་བ་དང་། དེའི་སྤྲོད་དཔོན་དང་། རུ་བཞེའི་མཆིམས་དེ་བྱེ་བ་དང་། གཡུང་གི་མི་སྤྲེ་བྱེ་བ་དང་། དེའི་ལས་མཁན་བསྐོ་བ་དང་། ཡུལ་གྱི་དཔའ་སྤྲེ་བཅད་པ་དྲིས་ནས་ཁོ་བཟེ་བའི་བར་ལ་སྤྲོས་སོ།^①” ཞེས་ཆོད་གཡུང་དེ་བྱེ་ཚུལ་གྱི་གཏམ་རྒྱུད་བྲིས་ཡོད་པ་དང་། ཆོས་འབྱུང་མཁས་དགར་ཡང་དེ་ལྟ་བུའི་གཏམ་རྒྱུད་གསུངས་ཡོད་དེ། དེ་དག་ནི་ཆོད་གཡུང་དེ་བྱེ་ཞིང་ཁོས་བཅས་པའི་ལས་དོན་ས་བོན་བྱས་ནས་དམངས་ཁོད་དུ་གྲགས་ཆེ་བའི་གཏམ་རྒྱུད་དེ་གནས་ལྷགས་གསལ་བཤད་བྱེད་ཆེད་གསུངས་པ་ལས་དོན་དངོས་སུ་དེ་ལྟ་བུ་མ་ཡིན་པ་ནི་གཏམ་རྒྱུད་ཉིད་དུ་འང་སྒྲོ་རབ་ཀྱི་མཆིམས་ལ་སྒྲོ་དམན་ཆང་གི་ཐབས་བཀོལ་བ་སྟགས་འགལ་འདུ་ཡོད་པ་ལས་ཤེས་སྤྲུལ། གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཤུགས་བྱིས་ནི་ཆོད་གཡུང་དེ་བྱེ་རྒྱུ་ནི་ཤིན་ཏུ་གལ་ཆེ་བ་དང་། ཁག་ཆེ་བའི་ལས་དོན་ཞིག་ཡིན་པས། མགར་སྤྲོད་བཅན་བྱིས་ཁོས་དཔོན་བྱས་པ་དང་། ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྒྱུ་དང་། མཆིམས་མང་བཞེར་ངན་པ་སྟགས་སྒོན་པོ་མང་པོའི་སྒོ་གྲས་ཀྱི་ཆལ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་པར་བརྟན།

ཆོད་གཡུང་ལས་ཆོད་ཅེས་པ་ནི་འབངས་རབ་ཚན་དམག་གི་ལས་བྱེད་པའི་མིང་ཡིན་ཏེ་སྐབས་དེ་ནས་བརྒྱུང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མཐའ་མཆིམས་སྤང་རྒྱ་དང་ནང་གི་ཁྲིམས་ཁ་སྤང་བའི་ཆེད་ལས་ཀྱི་དམག་རུ་བརྩམས་པ་དང་། གཡུང་ཞེས་པ་ནི་སྐ་ན་མ་ཞིང་གི་ལས་གཙོ་བོར་བྱེད་པའི་འབངས་པལ་བའི་མིང་ཡིན་པས་འབངས་ལ་བྱེད་ལས་དང་གལ་རིམ་གྱི་སྐོ་ནས་རིགས་ཆེན་པོ་གཉིས་སུ་དེ་བྱེ་བ་ཡིན་ལ། དེ་ལས་བོད་བྱིངས་རུ་ཆེན་རྒྱག་ཏུ་བྱེ་བ་དང་། ཡུལ་གྱི་དབང་རིས་ནས་པ་བཅོ་བརྒྱད་དུ་བཅད་པ། ཆོད་ཀྱི་སྤྲོད་ལྷེ་རྒྱག་ཅུ་ཙ་གཅིག་ཏུ་འབྱེད་པ། གཡུང་གི་མི་སྤྲེ་ཁོད་དང་ཡང་ཁོད་འབྱེད་པ་སྟགས་དང་། རུ་སྐ་སྤེའི་རུ་མཆིམས་གཏན་འཁེལ་བྱས་པ་དང་རུ་རྟ་རུ་དར་རུ་དཔོན་སྟགས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས་དང་ཡིག་ཆང་ཁྲིམས་སུ་བཅས་པ་ཡིན་ལ། དེ་དག་ནི་སྒོན་ཆེན་པོ་མགར་སྤྲོད་བཅན་བྱིས་གཙོ་གཉེར་འག་གྲུབ་པའི་བོད་ཀྱི་སྤྲོ་ཆོགས་འཕེལ་རིམ་ཁོད་ཀྱི་དུས་རབས་མཆིམས་འབྱེད་ཀྱི་ལས་དོན་གལ་ཆེན་ཞིག་ཤི། དེ་ཡང་བཅན་པོ་སྤྲོད་བཅན་སྐམ་པོའི་མང་གཞིའི་སྤྲོད་མགར་སྤྲོད་བཅན་བྱིས་དབུ་མཛད་གཙོ་གཉེར་བྱིས་བསྐྱབས་པ་ཡིན་ཏེ། ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆོགས་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱབས་སུ། “ཡོས་བུའི་ལོ་ལ་བབ་སྤྲེའ་སྤྲེའ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ། བཅན་པོ་མེར་ཁོ་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྒོན་ཆེ་སྤྲོད་ཅན་བྱིས། འགོར་ཤིང་། བཀའ། གྲིམས་ཀྱི་ཡི་གེ་བྲིས་པར་ལོ་གཞིག^②” ཞེས་པ་ནི་ཡིག་ཆང་དུ་བཀོད་པ་ཆེས་སྤྲོ་བའི་བོད་པའི་ཁྲིམས་ལྷགས་གཏན་འཕེལ་སྐོར་གྱི་ཡིག་ཆོགས་ཡིན་པ་དང་། ད་དུང་ “ཁྲིའི་

① མཁས་པ་ལྷུ་བྱ་བྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱུ་ལ། བོད་སྤྲོད་མི་དམངས་དཔེ་སྐྱུ་ཁང་། ༡༩༩༧.༩ ༢༧༡—༢༧༢
 ② ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆོགས་ཀྱི་ ༡༩༩༩༥༥ བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱུགས་། རྒྱུ་དབྱང་མི་རིགས་སྤྲོད་ཆེན་དཔེ་སྐྱུ་ཁང་། ༡༩༩༥.༩ ༤༡

ལ་ལ་སྤྱི་ལོ་༥༤༢༡། བཅན་པོ་རྒྱུ་ཏུ་འགྲོ་མཛད་ཆེད་། སློན་ཆེ་སྤྱང་ཆན་གྱིས། ཏུ་གྲུ་ཏུ་ཞང་ཞུང་གི་
མཁོས་བཀྱིས་པར་ལོ་གཞིག་^① ” ཅེས་སྐད་གསུངས་ཡོད་པ་ལས་མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་ཁོས་བཀྱིས་
ཤིང་བཀའ་ཁྲིམས་འཇུག་ཆེད་ཏུ་བཏང་བ་གསལ་བོར་མངོན་ཡོད།

མདོར་ན། ཏུ་མཆོམས་དང་རྒྱུ་ཏུ་བཅན་པོ་སྤྱི་སྤྱང་བཅན་གྱིས་མཛད་པར་གྲགས་ཀྱང་གནའ་
རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་མང་པོ་ཞིབ་བཟུར་བྱས་ན་བཅན་པོ་སྤྱི་སྤྱང་བཅན་གྱིས་ཆང་བཏིང་བ་དང་མགར་སྤྱང་བཅན་
གྱིས་དེའི་ལས་འསྐྱབས་པ་གསལ་བོར་ཤེས་ལ། དེ་ལས་མགར་སྤྱང་བཅན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་འདུ་ཤེས་དང་ཁྲིམས་
ལུགས་བསམ་སྒྲོ་འབྱུང་ཏུ་ཐོན་ཏེ། རྒྱལ་ཕྱན་འབངས་སུ་བཀྱག་ནས་བོད་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེད་པའི་
ཏུས་སྐབས་དེ་ལ་གསར་ཏུ་བསྐྱེད་པའི་མཐའ་མཆོམས་རྗེ་ལྟར་སྤྱང་རྒྱ་དང་། གསར་ཏུ་ཚུད་པའི་འབངས་ནམས་རྗེ་
ལྟར་སྤྱང་རྒྱ། གསར་རྒྱུང་བར་གྱི་ཐོབ་ཐང་དང་འགལ་འདུ་རྗེ་ལྟར་སེལ་རྒྱ་བཅས་ནི་སྤྱི་དོན་གཉེར་མཁན་རྗེ་སློན་
གྱིས་བསམ་སྒྲོ་གཏོང་ཡུལ་གཙོ་བོ་དང་ལག་ལེན་བྱ་ཡུལ་ཁག་པོར་གྱུར་བའི་སྐབས་དེ་ཉིད་ཏུ། སློན་ཆེན་པོའི་ཐོབ་
དབང་ཕྱན་པའི་མགར་སྤྱང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་ཆབ་སྲིད་གྱི་མིག་རྒྱུང་དང་ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས་གྱིས་དེ་དག་
ནི་སློན་འབངས་ཀྱན་གྱིས་ངེས་པར་ཏུ་བཅེ་སྤྱང་ཐེབས་པའི་ཁྲིམས་ལུགས་སུ་གཏན་འཁེལ་བྱ་དགོས་པར་དགོངས་
ནས། ཁྲིམས་ལུགས་གྱིས་སློན་འབངས་སོ་སོར་བྱེད་ལས་དང་བྱུང་ཁོངས། འོས་འགན་དང་ཐོབ་དབང་བཅས་གཏན་
འཁེལ་བྱས་པས་བྱེད་དག་འདུལ་ཞིང་ནང་གི་སྤྱི་དབུ་ཉེ་དར་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་ཏུ་སྤྱང་བས། ཐང་གི་ཡིག་ཆ་དང་《ཐུན་
ཏེན་》ལས་ཀྱང་། “(བོད་ཀྱི་ཁྲིམས་ཁ་ཤིན་ཏུ་བཅན་ལ། དམག་ཆས་ལ་མདའ་དང་། གྲི། སྤྱུལ། མདུང་། ལོ་ཆ་
བཅས་ལྟན།^②” ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་ནོ།

གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་བཀའ་རྒྱུད་འཛིན་ལམ་ལུགས་སུ་སྤྱོད་པ།

སྤྱིར་བོད་བཅན་པོའི་ཏུས་སྐབས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ལ་ངོས་འཛིན་ཚུལ་ལྟ་གཉིས་ཡོད་དེ། བོད་རིག་པ་སྤྱི་
བ་མང་ཡོའེ་(王尧)《西藏文史探微集》དང་། མང་ཐུ་ཅུན་(王辅仁)དང་སའོ་བུན་ཆེན་(索文清)གྱི་《藏族
史要》དང་། ལཱུ་ཐིན་ཆེ་(刘陞祺)སྐད་མཁས་པ་མང་པོའི་ཚུལ་སྤྱི་བྱས་པའི་《藏族简史》སྐད་སུ་
བོད་བཅན་པོའི་ཏུས་སྐབས་ནི་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཏུས་རིམ་ཡིན་པར་བཤད་ཀྱང་། ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བའི་དབང་པོ་
ཐུན་བུན་ལན་གྱིས་^③《中国通史》དེབ་བཞི་བར་བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གྱི་སྤྱི་ཏུས་ནས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་
ལམ་ལུགས་ནི་བཀའ་རྒྱུད་འཛིན་ལམ་ལུགས་སུ་བསྐྱར་བར་གསུངས་ཡོད།

དེས་ན་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་དང་བཀའ་རྒྱུད་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས་དང་བྱུང་པར་ཅི་ཞེ་ན།
བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ནི་གདོད་མའི་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ལ་འཕོ་འགྱུར་གྱིས་གྲུབ་པ་ཡིན་ཏེ། གདོད་མའི་སྤྱི་
ཚོགས་ཀྱི་ཏུས་མཐུག་ཏུ་མདའ་གཞུ་བཀོལ་ཤེས་པ་དང་ལྷགས་རིགས་བཏོན་པ་ཡིས་གདོད་མའི་མི་ཡིས་རང་བྱུང་
ཁམས་འདུལ་བའི་ཏུས་ལྷགས་རྗེ་ཆེར་སོང་། དེར་བསྐྱར་རིམ་གྱིས་ངལ་ཚོལ་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་ལས་ཆེད་རྗེ་མཐོར་གྱུར་པ་
དང་། ཐོན་རྒྱས་ལྷག་མ་བྱུང་བས་ནོར་རྒྱས་ལ་མང་ཏུང་ཤོར། དེ་བས་ལྷག་པོ་ནམས་ཀྱིས་རིམ་བཞིན་རང་གི་ཆོ་ཁག་

^① ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུང་པ། ༡༩༩༤ལ། བོད་ཀྱི་བརྒྱུད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་ཀྱི། གྲུང་དབུང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༤ ༤༩

^② 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

^③ 范文澜 中国通史第四册【M】人民出版社 1978.6

གི་མེད་པོ་རྣམས་དབང་དུ་བསྐྱུས་པ་དང་ཆོ་ཁག་གཞན་པའང་དབང་དུ་བསྐྱུ་བར་བཅམས་པ་ནས་བྲན་གཡོག་སྤྱི་
 ཚོགས་ཀྱི་འགོ་འབྲས་པ་ཡིན་ཏེ། མིའི་རིགས་ལ་བྲན་བདག་དང་བྲན་གཡོག་ཅེས་སམ། བཟུ་གཞིག་མཁན་དང་བཟུ་
 གཞིག་སྤྱིང་མཁན་བཅས་རིགས་ཆེན་པོ་གཉིས་སུ་དབྱེ། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དེ་ཡི་ཐོན་སྐྱེད་འབྲེལ་བའི་ཆར་
 གཞི་ནི་བྲན་བདག་ལ་ཐོན་སྐྱེད་རྒྱ་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་དབང་བར་མ་ཟད། ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་མཁན་བྲན་གཡོག་གྲང་
 དབང་བ་ཡིན། དེ་བས་མི་ལུས་བྲན་བདག་ལ་དབང་བ་ནི་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཐོན་སྐྱེད་རྣམ་པའི་རྩ་བའི་ཁྱད་
 ཚོས་ཡིན། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དེ་རུ་བྲན་གཡོག་ལ་མི་ལུས་རང་དབང་སྤྱ་ཅམ་མེད་དེ། མིར་མི་བཅེ་བར་བྲན་
 བདག་རང་ཉིད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱས་སམ་ཁ་གྲགས་ཤེས་པའི་ཡོ་བྱང་དུ་འཛིན་པ་རེད། དེ་བས་བྲན་གཡོག་གི་བདག་དབང་
 མཐའ་གཅིག་དུ་བྲན་བདག་ལ་དབང་བས་བྲན་གཡོག་ཉི་ཆོད་བྱེད་ཆོག་པར་མ་ཟད། ཆད་པ་གཙོད་པ་དང་གསོད་
 གྲང་རུང་བ་ཡིན། དཔེར་ན། གནའ་རབས་པ་པི་ལུང་རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཏྭ་མོ་ལ་ཕུ་(汉 漠拉比)ཡིས་
 གཏན་ལ་པབ་ཅིང་རྩོམ་རིམ་དུ་བྲིས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་དུ། “བྲན་གཡོག་ནི་ཉི་ཆོད་བྱེད་རུང་བ་དང་། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་
 སྤྱོད་རུང་བ། གང་འདོད་དུ་གསོད་ཆོག བྲན་གཡོག་གསོད་མཁན་ལག་དམར་གྱིས་བྲན་བདག་གི་རྒྱ་ནོར་གྱི་སྤྱིང་ཁ་
 གསོབ་དགོས་པ་ལས་སྤྱི་གཞི་ལན་འཇལ་མི་དགོས། གལ་ཏེ་བྲན་གཡོག་གིས་རང་གི་བདག་པོར་སྤྱོད་ནི་ངའི་བདག་པོ་
 མིན་ཞེས་སྒྲིམ་ན་ན་བ་ཆོད་^①” ཅེས་སྟགས་གཏན་ལ་པབ་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ནི་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་
 རྒྱལ་མ་ཡིན་ལ། གངས་ཀྱི་མི་རིགས་ཁ་ཤས་ལུང་རང་རྒྱལ་བྱིངས་ནི་སྤྱི་ལོ་སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་ཉེར་གཅིག་པའི་ཞུ་
 རྒྱལ་རབས་ནས་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་འགོ་བཟུང་བ་དང་། ལྷན་ཆེའུ་ཀྱན་གོའི་དུས་སྐབས་སུ་བཀས་བཞོད་
 རྒྱུ་འཛིན་ལམ་ལུགས་སུ་འཛོལ་བྱུང་བ་ཡིན།

བཀས་བཞོད་རྒྱུ་འཛིན་གྱི་ལམ་ལུགས་ནི་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྩ་བོ་ལ་འཛོལ་བྱུང་ནས་བྱུང་བ་
 ཡིན་ཏེ། བྲན་གཡོག་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་དུས་མཚུག་དུ་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་འབྲེལ་བ་ནི་ཐོན་སྐྱེད་ལུས་
 རྒྱགས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་བཀག་རྒྱར་གྱུར་འདུག ཐོན་སྐྱེད་འབྲེལ་བ་ནི་དེས་པར་དུ་ཐོན་སྐྱེད་ལུས་རྒྱགས་ཀྱི་རང་བཞིན་
 གྱི་ཕྱི་རོལ་ལྷལ་གྱི་ཆོས་ཉིད་དང་མཐུན་དགོས་པས། བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཐོན་སྐྱེད་འབྲེལ་བ་བརྒྱར་རྒྱ་དང་།
 ཐོན་སྐྱེད་ལུས་རྒྱགས་འཕེལ་རྒྱས་དང་མཐུན་པའི་ཐོན་སྐྱེད་འབྲེལ་བ་གསར་བ་ཞིག་འཇུགས་རྒྱའི་སྒྲུབ་བྱ་བཏོན།
 འཆོ་བའི་ལག་ལེན་དུ་བྲན་བདག་གིས་གདུག་རྒྱབ་ཆེ་ཞིང་ཡང་བའི་གཉའ་གཞོན་དང་བཟུ་གཞིག་བྲས་པ་ཡིས།
 བྲན་གཡོག་གིས་མ་བཟོད་པར་ས་མཐའ་བྲོས་པའམ་བྲན་གཡོག་འོས་ལངས་བྱེད་འགོ་རྒྱུགས། དེ་བས་བྲན་གཡོག་གི་
 གངས་ཀ་དང་འབྱུང་ཁུངས་ལ་གཞི་བཟུན་སྤྱི་ཚོགས་ཆེན་པོས་བྲན་བདག་གི་རྒྱ་ཆེ་བའི་དཔལ་འབྱོར་ཡོངས་
 འབབ་ཀྱི་རྒྱུ་འཛིན་དཀའ་བར་གྱུར་པ་རེད། དེ་ལྟ་བུའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནས་བབ་འོག་བྲན་བདག་གིས་བྲན་གཡོག་གི་
 མི་ལུས་ཀྱི་བདག་དབང་རྩོར་བ་དང་། ཞིང་ལྷགས་རང་དབང་ཅན་གྱི་བྲན་གཡོག་དེ་དག་ལ་བགོས་ཏེ་སྤྱོད་ནས་དཔུ་
 ཁྲལ་བསྐྱུས་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཁེ་སྤྱོད་སྤང་བའི་འགོ་བཅམས་པ་ནི་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྩ་བོ་འབྱུར་ཏེ་བཀས་
 བཞོད་རྒྱུ་འཛིན་གྱི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་རྣམ་པ་བྱུང་བ་རེད། བཀས་བཞོད་རྒྱུ་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྤྱིང་གི་
 བཞོད་པ་གཙོ་བོ་ནི་རིམ་བཞོས་ལམ་ལུགས་ཁྱད་ཚོས་སུ་འཛིན་པའི་བཀས་བཞོད་རྒྱུ་འཛིན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན་པ་

^① 人民教育出版社历史室编著 世界历史【M】人民教育出版社 2002. 11 3

དང་། བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་སྤྱོད་ཆོག་སྲུང་བར་སྒྱུར་གྱི་གོ་གནས་འཛིན་པའི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྤངས་ནི་ས་
 བདག་གལ་རིམ་གྱི་བསམ་བློ་ཡིན་ལ། བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་བསྐྱེད་པའི་གཞིག་དང་རིམ་བཞོས་ལམ་ལུགས་ལ་སྤང་སྤྱོད་
 བྱེད་པ་དང་བཀས་བཀོས་རྒྱུ་འཛིན་གྱི་ཀུན་རྒྱུད་དེའི་བསྐྱེད་པའི་བྱེད་པ་ནི་དེ་ཡི་ཁྱད་ཆོས་ཡིན། ལམ་ལུགས་འདིའི་
 ཐོན་སྐྱེད་ནུས་པ་ནི་བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་ས་བདག་གིས་ཞིང་བ་ལ་བསྐྱེད་པའི་ཆེད་གཞིའི་སྤྱོད་པ་ནས་
 དངོས་པོའི་རྒྱ་ཆ་འཆོལ་གཉེར་གྱི་ནུས་པ་ཡིན་ལ། བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་ས་བདག་ལ་ཆང་གཞིའི་ཐོན་སྐྱེད་རྒྱ་ཆ་
 དབང་བ་ཡིན་ཏེ། ས་ཞིང་དབང་ཡང་ཐོན་སྐྱེད་མཁན་ཞིང་བའི་མི་ལུས་ཡོངས་རྒྱུ་ཆོག་མི་དབང་། བཀས་བཀོད་རྒྱུ་
 འཛིན་ཐོན་སྐྱེད་འབྲེལ་བའི་རྩ་བའི་བྱེད་ཆོས་ནི། ས་བདག་གིས་བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་ས་ཞིང་དབང་བའི་ལམ་
 ལུགས་དང་དཔལ་འབྱོར་ལས་འདས་པའི་བཅན་ཐབས་ལ་བརྟེན་ཞིང་། ས་གཞི་སྤྱོད་པའི་ནུས་པ་ས་ཞིང་བའི་རལ་
 རྩ་ལྟག་མ་བདག་ཏུ་བརྒྱུད་བ་དེ་ཡིན། ལམ་ལུགས་འདིའི་འོག་ཏུ་ཞིང་བས་ས་བདག་ནས་སྤྱོད་པའི་ས་ཞིང་དུ་རང་
 དབང་གིས་རྩོམ་པའི་བྱེད་ཆོག་པས་རང་ཉིད་ལ་དཔལ་འབྱོར་ལྡན་པ་དང་། རང་གི་རལ་རྩ་ལྟ་གྱི་འབྲས་བུ་ལ་ཤས་
 རང་འདོད་ཀྱིས་བཀོད་སྤྱོད་བྱེད་ཆོག་པ་ཡིན།

གོང་བརྗོད་ཆོད་ཆུང་འདི་གཉིས་ལས་བྲན་གཡོག་ལམ་ལུགས་དང་བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་
 ཐོ་དང་བྱེད་ཆོས་མདོར་བསྡུས་སུ་དོ་སྤྲོད་པ་ཡིན་ལ། དེ་གཉིས་ཀྱི་བྱེད་པར་གཙོ་བོའང་ཐོན་སྐྱེད་མཁན་ལ་མི་ལུས་ཀྱི་
 རང་དབང་ཡོད་མེད་དང་། ས་ཞིང་སྤྱོད་པའི་ཐོན་སྐྱེད་རྒྱ་ཆ་ཡོངས་རྒྱུ་ཆོག་མཁན་བསྐྱེད་པའི་དབང་ལམ་ལུགས་ལ་དབང་བའམ་ཡང་ན་
 བསྐྱེད་པའི་མཁན་ཀྱིས་འབངས་ལ་བཞོས་ནས་དེའི་ཡོན་ཏུ་ཁྱེད་པའི་བསྐྱེད་པའི་འབྱོར་འཁོར་རྒྱུད་བྱེད་ཏུ་བརྟེན་
 པ་ཡིན་མིན་གྱི་ཐད་ནས་བཞག་པ་ཡིན། དེ་བས་ད་ལྟ་ང་ཆོས་སྤྱོད་ཆོག་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དེ་གཉིས་ཀྱི་དོ་བོ་དང་བྱེད་
 ཆོས་བོད་བཅན་པོའི་དུས་སྐབས་ཀྱི་སྤྱོད་ཆོག་དངོས་ལ་སྒྱུར་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་འོས་ཏེ།

གཅིག་ཏུ། ཐོད་བཅན་པོའི་དུས་རབས་སུ་འབངས་ལ་མི་ལུས་རང་དབང་ཡོད་མེད་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་པ། བཅན་
 པོའི་དུས་རབས་ལས་ཁྱི་སྤྱོད་བཅན་སྤྱོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ང་སྤྱོད་དཀོན་པའི་དབང་གིས་འབངས་པལ་བར་མི་ལུས་རང་
 དབང་ཡོད་མེད་ཐག་གཅོད་དཀའ་མོད། མ་མཐའ་ཡང་སྤྱོད་ཆེན་པོ་མགར་སྤྱོད་བཅན་གྱིས་ཁོས་སྤྱོད་པ་གཏན་ལ་
 བབ་ཅིང་ཞོད་གཡུང་དབྱེ་བ་ནས་བརྒྱུད། འབངས་པལ་བར་མི་ལུས་ཀྱི་རང་དབང་ཡོད་པར་ཐག་ཆོད་དེ། ཞོད་
 གཡུང་ལས་ཞོད་ཅེས་པ་ནི་འབངས་རབ་ཆེན་དམག་གི་ལས་བྱེད་པའི་མིང་ཡིན་པ་དང་། གཡུང་ཞེས་པ་ནི་སྤྱོད་པ་
 ཞིང་གི་ལས་གཙོར་བྱེད་པའི་འབངས་པལ་བའི་མིང་ཡིན་ཏེ་སྤྱོད་ཆོག་སུ་རིམ་པ་བཞོས་ཤིང་རང་རང་གི་ལས་སྤྱོད་
 གཏན་ལ་པལ་པར་མ་ཟད། བཀའ་བྱོས་ཆེན་པོ་དུག་སྟེ་རྩ་བའི་རྩ་བའི་སྤྱོད་པ་དུག་ཏུ། “ཞོད་ཀྱི་གཏའ་མནན་ཞིང་
 ཡང་ཁེང་གི་རྒྱུ་བ་བརྟེན” བྱེད་པ་དང་། “སྤྱོད་ཆེན་སྤྱོད་ཞིང་འབངས་ཀྱི་ཆོས་ཞིང་རྟ་དུས་ཀྱིས་མི་གཙོད་
 པ་” སྤྱོད་པ་གཏན་ལ་པལ་པ་ལས། དམག་གི་བྱེད་ལས་གཉེར་བ་ཞོད་ལ་གཏོགས་པ་ནུས་ཀྱིས་གཡུང་དུ་གཏོགས་
 པའི་འབངས་པལ་བ་ནུས་ལ་གཏའ་གཞོན་བྱེད་ན་རྩ་བའི་སྤྱོད་པ་ཞོད་ཀྱི་གཏའ་ནས་མནན་པ་སྟེ་ཞོད་ལ་ཆད་པ་
 གཙོད་རྒྱ་དང་། ཡང་སྤྱོད་ཆེན་སྤྱོད་ཞིང་འབངས་ཀྱི་ཆོས་ཞིང་རྟ་དུས་ཀྱིས་མི་གཙོད་པ་གཉེར་མཁན་ཡིན་ཡང་འབངས་སྤྱོད་
 ནུས་པ་པལ་བས་བཏབ་པའི་ཆོས་ཞིང་གི་དཀྱིལ་ནས་མི་རྟ་འགྲོ་མི་ཆོག་པ་སྤྱོད་པ་གཏན་ལ་པལ་པ་ཡིས་འབངས་
 པལ་བར་མི་ལུས་ཀྱི་རང་དབང་ཡོད་པར་མ་ཟད། བཀའ་བྱོས་སྤྱོད་པ་སྤྱོད་པ་གསལ་བོ་ཡིན།

གཉིས་སྒྲ། ས་ཞིང་འབངས་ལ་བཞག་ནས་ཁྲལ་བསྐྱས་མིན་དེ་ཕྱི་ཞིབ་བྱེད་པ། དེ་ཡང་རྒྱ་རྟོང་བོད་ཡིག་ཡིག་
ཚགས་ཨང་ཉགས་PT 72111 ལྟར་རྒྱས་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱས་སྒྲ།

“སྐང་གི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་འཁྱིལ་(543)། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྐྱོན་ཆེ་སྟོང་ཅན་གྱིས། གཡུག་
དུ་གནག་ལིངས་བཏབ། ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྗེས་ཞིང་གི་ཕྱིང་རིལ་བཞིས། ར་སང་རྗེའི་སྐྱོན་རིང་སྟག་རྒྱ་དང་ཞིང་གི་
ཆོང་ཆེན་སྦྱར་ད། ཞང་ཁྱུང་ཡུལ་གྱི་མངན་དུ་སྦྱག་གིས་ཅན་མ་རྩུང་བཅུག མདོ་སྦྱུ་ཀམ་ཁྲི་བཟང་བྱེ་འདེམ་ཐོང་
ཕྱིས་བཀུམ་སྟེ་ཤ་གཉར་ད་པར་ལོ་གཆིག” ཅས་དང་།

“འབྲུག་གི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་འཁྱིལ་(544)། བཅན་པོ་མེར་གོ་བཞུགས་ཤིང་། སྐྱོན་ཆེ་སྟོང་ཅན་གྱིས། གཅམ་གྱི་ཡུལ་
མར་དུ་ཤ་ལིངས་ཆེན་པོ་བཏབ་པར་ལོ་གཆིག”

ཅས་སོགས་བཞོད་ཡོད་པ་ལས་གནག་ལིངས་དང་ཤ་ལིངས་ཞེས་པ་ནི་ཤ་ཁྲལ་ཏེ་ཕྱགས་ལས་གཙོ་གཉེར་གྱི་
འབྲོག་པ་རྣམས་ཀྱིས་འབྲལ་དགོས་པའི་ཁྲལ་ཡིན་པ་དང་། ཞིང་གི་ཕྱིང་རིལ་ནི་ཞིང་ཁྲལ་ཏེ་སོ་ནམ་གྱི་ལས་གཙོ་པོ་
གཉེར་མཁན་ཞིང་བས་འབྲལ་དགོས་པའི་ཁྲལ་ཡིན། ཞིང་རིམ་ཡུང་དུ་བྲངས་པའི་ཡིག་ཆང་འདིའི་སྡེ་རྫོལ་དུ་ཞིང་
ཕྱགས་འབངས་ལ་གཉེར་དུ་བཅུག་ནས་ཁྲལ་འཇལ་རྒྱུའི་ལམ་ལུགས་དང་ལག་ལེན་ཡོད་མྱོང་གྱུར། ཁོ་བོས་མཐོང་
བའི་ཡིག་ཆགས་ཁྲུངས་སྐབ་ལས་འདི་དག་ནི་ཆེས་སྡེ་བར་རིགས་པས་བྲངས་པ་ཡིན་ལ། སྐབས་དེ་དུས་ནས་ཁྲལ་
བསྐྱ་རྒྱུའི་ལམ་ལུགས་ཡོད་པ་ལས་འབངས་མི་རྣམས་ཀྱིས་ཁྲལ་ལས་ལྟག་པའི་དཔལ་འབྱོར་རང་དབང་དུ་བཞོད་
སྒྲིག་བཅད་སྦྱང་གཏོང་ཆོག་པར་ཁས་མི་ལེན་ཐབས་མེད་དུ་གྱུར།

འདི་ལྟར་ལམ་ལུགས་རྣམས་པ་གཉིས་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་བྱང་ཆོས་ཡིག་ཆགས་ཁྲུངས་སྐབ་ལ་གཞི་བཅོལ་ནས་བཅན་
པོའི་དུས་ཀྱི་སྦྱོམ་གས་ངོ་བོ་དངོས་ལ་སྦྱར་ན། འདི་ཡིན་དེ་མིན་གྱི་ཞེ་འཛིན་དང་ཤུ་ཚུགས་མེད་པར་བདེ་སྒྲག་དུ་
གསལ་རྟོགས་སྐབ་སྟེ། བོད་ཀྱི་བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གྱི་སྦྱུ་དུས་སྒྲ་མདོ་དབྱས་མཐོ་སྤང་དུ་བཀས་བཞོད་
རྒྱུ་དང་འཛིན་གྱི་སྦྱོམ་གས་ལམ་ལུགས་དངོས་སྒྲ་བཅུགས་པར་གདོན་མི་ཟ་ལ། ལམ་ལུགས་དེ་ཡང་གནམ་ནས་ཆར་
འབབ་པ་ལྟར་ཁྱེད་སྤྱར་བས་སྐབ་པ་ཞིག་མིན་པར། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དུས་རིམ་རིང་མོའི་ནང་སྦྱོམ་གས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་
ཆོས་ཉིད་དང་དགོས་མཁོས་རིམ་གྱིས་སྦྱལ་ནས་ཡུན་གྱིས་སྐབ་པ་ཞིག་ཡིན་པས། རྒྱལ་ཤུན་སེལ་མའི་དུས་སྐབས་སྒྲ་
ལྷ་གྲ་འབྲས་པ་དང་། བཅན་པོ་སྟག་རྒྱ་གཉན་གཟིགས་དང་། གནམ་རི་སྤྱང་བཅན། སྤྱང་བཅན་སྐམ་པོ་བཅས་ཀྱི་
དུས་རབས་སྒྲ་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་ཞིང་། བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གྱི་དུས་སྐབས་སྒྲ་བཀས་བཞོད་རྒྱུ་དང་འཛིན་གྱི་
ལམ་ལུགས་རྣམས་མར་གྱུར་པ་ནི་འཛིག་རྟེན་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་ཆོས་ཉིད་དང་མཐུན་པ་ཡིན།

བཀས་བཞོད་རྒྱུ་དང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ངོ་བོ་དང་ཆ་བའི་བྱང་ཆོས་སྒྲ་གྱུར་བའི་ཁྲིམས་ལུགས་ཁག་དང་སྐུ་
ཁྲལ་གྱི་བྱེད་ལས་ནི་བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གྱི་སྦྱུ་དུས་སྒྲ་ལག་དུ་བསྟར་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་ས་བཅད་གོང་མ་
དག་དུ་ཡང་ནས་ཡང་དུ་སྤྱིང་བ་དེ་བཅན་པོ་གནམ་རི་དང་ཁྲི་སྤྱང་བཅན་ཡབ་སྐུས་ཀྱི་དུས་སྒྲ་གཏན་ལ་པབ་པའི་
ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ཆང་གཞིར་བརྟེན་ནས། སྐྱོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་ལ་ཆབ་
སྤྱིད་བསྐྱུངས་ཤོགས་བྱེད་དུས་གཏན་ལ་པབ་པ་ཡིན་པས་མགར་གྱི་མཛད་རྗེས་གལ་ཆེན་དང་མི་ཆེའི་རིན་ཐང་ལ་
བཟངས་པ་ཡིན་ལ། ལོ་རྒྱུས་སྒྲ་བའི་དབང་པོ་སྦྱར་བུན་ལན་ལགས་ཀྱིས་གྱུར་ “སྐྱོན་སྟོང་བཅན་གྱི་མཛད་རྗེས་

ཆེས་ཆེ་བ་ནི་ཞིང་གི་ཕྱིང་རིལ་བཀྱིས་ནས། བོད་ལ་བཀའ་བཀོད་རྒྱུ་འདྲིན་ལམ་ལུགས་དངོས་སུ་བཅུགས་པ་
ཡིན^①” ཞེས་གསུངས།

མདོར་ན། མགར་སྟོང་བཅན་བཅན་ཡུལ་བརྒྱུད་གི་སྟོན་ཆེན་པོ་མཛད་པའི་དུས་ཡུན་དེ་དག་ཏུ་བོད་བཅན་
པོའི་སྲིད་ལུགས་སུ་ཁྲིམས་ལུགས་སྣ་མང་འབྱས་ཆོད་དང་གཏན་ལ་ཐབ་པས། སྲིད་འདྲིན་གྱི་ལམ་ལུགས་ལ་འཕོ་
འགྱུར་བྱུང་སྟེ་བཀའ་བཀོད་རྒྱུ་འདྲིན་ལམ་ལུགས་སུ་བསྟེགས་པར་མ་ཟད། རྒྱལ་ཁབ་ཡོངས་རྫོགས་ནི་ཁྲིམས་
འཁུགས་པ་དང་། ཁྲིམས་སྟོམས་པ། ཁྲིམས་སྟོང་བ། ཁྲིམས་འདྲིན་པ། ཁྲིམས་བཅེ་བ་བཅས་ཀྱི་ཁྲིམས་ལུན་བཅན་
པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བཀོད་ལམ་དུ་བསྟེགས་པའི་དབུ་བཞེས་པ་ཡིན་ལ་ཡ་སྤིང་སྐམ་ས་ཆེན་པོ་ལ་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བའི་རྒྱལ་
ཁབ་གཙོ་གས་སུ་གྱུར་པའང་ཡིན་ནོ།

^① 范文澜 中国通史第四册【M】人民出版社 1978.6 15

ས་བཅད་ལྔ་བ། རྒྱལ་ཕྱན་འབངས་སྤྱོད་ཅིང་མཐའ་མཆོམས་བཟླ་བྱེད་པའི་སྤྱིང་བ།

དེ་ཡང་འཛམ་གླིང་གྱི་འཕེལ་རིམ་ལས། རྒྱུ་ལོ་དུས་རབས་ལྔ་བ་ནས་བདུན་པའི་བར་ནི་ཁ་ཐོར་གྱི་
རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྱུར་དུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་དུས་སྐབས་ཡིན་ཏེ། ཡོ་སྤྱིང་ལ་མཆོན་ན། རྒྱུ་ལོ་དུས་རབས་ལྔ་བའི་མཇུག་
དང་དུས་རབས་དྲུག་པའི་དུས་འགོ་ལ། རོ་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་ཐོར་དུ་སྤང་བའི་དུ་ཨར་མན་མའི་(日耳曼)ཁྱེ་བྲག་པ་སྤྱོད་
ལན་ཁུ་བ་(法兰克)ནམས་ནི་ཆོ་དཔོན་ཁུ་ལོ་ལེ་(克洛维)ཡི་འགོ་ཁྲིད་དང་། ཡོ་ཤེས་ཆོས་ཆོག་གིས་རྒྱལ་བསྐྱོར་ལ་བཞེན་
ནས་འཛམ་གླིང་ལོ་རྒྱུས་སྤྱད་གསལ་ཆེ་བའི་དུ་ཨར་མན་གཅིག་གྱུར་གྱི་སྤྱོད་ལན་རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་བཅུགས་པ་
དང་། ཡོ་སྤྱིང་ལ་མཆོན་ན། རྒྱུ་ལོ་༥༥༡ལོར། ལོ་སུམ་བརྒྱ་ལྷག་ལ་ཁ་ཐོར་དུ་སྤང་བའི་རྒྱ་ནག་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ནི་གོ་ལུ་
བྱང་མའི་(北周)སྒོན་དབྱང་ཅན་(杨坚)འབྲས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་སའི་(隋朝)རྒྱལ་རབས་བཅུགས་པ་དང་། དེ་ནས་ཡུན་
རིང་མ་འགོར་བར་སྤྱིད་དབང་ཐང་གིས་བཟུང་ནས་མངའ་ཁོངས་སུ་རབས་ལྷག་པར་རྒྱ་བསྐྱེད་པ་སོགས་འཛམ་
གླིང་གི་འཕེལ་སྤྱོད་ཀྱི་འཕེལ་འགོས་སམ་ཤུགས་ཀྱི་ནོར་ལོག་ བོད་བཅན་པོའི་ཆབ་སྤྱིད་ལས་ཀྱང་རང་གི་མངའ་
ཐང་དང་རིགས་དུས་གཅིག་གྱུར་གྱི་ལས་དོན་བསྐྱབས་པའི་མཐོ་ཆུབ་ས་འཕྱར་བ་ཡིན། ལས་དོན་དེ་ནི་བཅན་པོ་
ལྷག་རིག་ཉན་གཟིགས་དང་གནམ་རི་སྤྱོད་བཅན་གྱིས་ཆང་བཏིང་བ་དང་། སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོས་དངོས་སུ་ལག་དུ་
བཟླར། དེ་རྗེས་བཅན་པོ་མང་སྤྱོད་མང་བཅན་གྱི་དུས་སྤྱོད་ཆེན་པོ་མགར་སྤྱོད་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནས་སུ་མཐུད་
དུ་ལས་འཕྲོ་བསྐྱབས་ནས་གཅིག་གྱུར་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དེ་རྒྱ་བསྐྱེད་ཅིང་སྤྱོད་བཟླ་དུ་བཏང་བ་ཡིན།

མགར་སྤྱོད་བཅན་གྱིས་བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་སྤྱོད་དུས་ནས་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་རྒྱ་བསྐྱེད་པ་དང་
བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་གྱི་ལས་ལ་ཕྱག་རྗེས་ཆད་དུ་བྱུང་བ་བཞག་པར་ཐོ་ཆོམ་མེད་དེ། བཅན་པོ་སྤྱོད་བཅན་གྱིས་
མགར་སྤྱོད་བཅན་ལ་སྤངས་པའི་མགུར་ལས།

- “གྱེ་རྩེ་འོ་ནི་མཆོན་པ་འདི། །
- ཁྲི་འོ་ནི་སྤྱོད་བཅན་ཞིག །
- སྒོན་གྱི་ནི་ཕྱིང་བ་འདི། །
- སྤྱོད་ཅན་ནི་ཡུལ་བྱང་ཞིག །
- ཆེབས་ཀྱི་ནི་ཕྱིང་བ་འདི། །
- རྒྱལ་དུ་ནི་གཙང་གཙང་ལྷ། །
- གཙང་གཙང་ནི་ཡང་ཡང་ལྷ། །
- ཡུ་དུ་ནི་རྩེ་དང་སྒོན། །
- ཡར་མོ་ནི་རྒྱ་བྱངས་ཀྱིས། །
- མདོ་ནས་ནི་ཆང་དུ་བསྤིང་། །
- ཡར་མོ་ནི་ཞེང་རྒྱངས་ཀྱིས། །
- སྤྱོད་ནས་ནི་བྱང་དུ་བསྐྱེད། །
- མ་ཐུན་ནི་མཐའ་བཞི་རྒྱལ། །

ལུང་གང་ནི་རྟེན་བཆགས་ཀྱང་། །
 གཤེར་གང་ནི་རྟེན་མ་བཆག །
 མོལ་མོལ་ནི་འཆམ་འཆམ་ན། །
 བཀའ་མཆེད་ནི་ཁྱིས་ཁྱི་མཉན། །
 འཆམ་འཆམ་ནི་འབྲུལ་འབྲུལ་ན། །
 ཆགས་ལམ་ནི་ཆུས་ཁྱི་སྤང་། ༥

ཞེས་སྤྲངས་པའི་རྗེ་སྟོན་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་ཆོག་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གིས་མཐོ་སྒང་གཅིག་གྱུར་
 ཡོང་ཆེད་བྱས་རྗེས་མང་དུ་བཞག་ཡོད་པ་ཤེས་སྤྲུག་ཡང་། ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ་སྟོན་པའི་བཞག་ཏུ་སྟོང་བའི་དབང་
 གིས་མགར་སྟོང་བཅན་ཉིད་ཀྱིས་དཔུང་སྤྱོད་སྤྲུལ་གང་དག་པ་བཅན་བཅན་སྟོང་བཅན་སྤྲུལ་སྟོང་བའི་བྱག་
 ཏུ་ཡུལ་བའི་གནས་ཚུལ་ཤེས་དཀའ་བ་རེད། དེ་ཡོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་འཕེལ་བཅན་པོ་མང་སྟོང་མང་བཅན་སྤྲུལ་སྟོང་བའི་
 སྐབས་སུ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་སྟོང་སྟེ་དེང་སངས་ལྟོ་བའི་རིགས་ཀྱི་སྟོང་ཡུལ་ཡར་ལུང་གི་ཤར་བྱོགས་ཉིད་ཁྱི་
 ཁྱི་སྤྲུལ་གཏོགས་ཀྱི་ཆོ་ཁག་དང་། ཅང་རྒྱ་སྟེ་ཡར་སྤྲངས་གཙང་བའི་སྟོང་རྒྱུད་དང་མུང་ཆུང་ལུ་བྱོགས་ཀྱི་ཆོ་ཁག་རྒྱལ་
 ཡན་འཁོས་གསལ་བཅན་པོའི་བྱག་ཏུ་ཡུལ་བ་ཤིན་ཏུ་གསལ་ཏེ། ཏུ་ལྟོང་ཡིག་ཆ་གསལ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཆེན་གནད་
 བསྟུན་སྟུ། “ཕྱི་བའི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞགས་ཤིང་། སྟོང་ཆེ་སྟོང་ཆེན་གྱིས་སྟོང་བའི་དང་ཅང་རྒྱུད་
 བཀྲག་པར་ལོ་གཅིག” ཅེས་བཞོད་ཡོད་པ་ལས་སྤྱི་ལོ་༥༥༢༩ཏེ་རྒྱ་ཕྱི་ལོ་སྟོང་བའི་དང་ཅང་རྒྱུད་གཉིས་པ་བཅན་
 བཅན་པོའི་གདུགས་གཅིག་གི་འོག་ཏུ་བཞག་པ་རེད།

འཁོར་ནི་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་བཅན་པོའི་འབངས་རྣམས་མར་བཞག་པར་བསམ་སྟོན་གཏོང་འོས་ཏེ། མཁས་པ་ལྷེ་ལུ་
 ཡིས། “དེའི་(སྟག་རི་གཉན་གཟིགས་སྤྱི་བའི་ལོ་ལ་ལྷ་རྗེ་དང་ཟིངས་པོ་རྗེ་ལོ་སྟགས་པ་རྒྱལ་བའི་མངའ་འོག་ཏུ་མ་
 འདུས་པ་རྣམས་བདུལ།” ② ཞེས་གསུངས་པ་དང་། དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་མེད་བས། “(སྟག་རི་གཉན་གཟིགས་ཀྱི་
 ས་རྒྱལ་ཕྱན་རྣམས་ཀྱི་སྤྲུལ་གཉིས་མངའ་འོག་འདུས། བན་པོ་རྗེ་ལྷ་རྗེ་དང་གར་རྗེ། ཟིན་པོ་རྗེ། འང་འུང་རྗེ་རྣམས་
 བདུལ།” ③ ཞེས་གསུངས་པས་བཅན་པོ་སྟག་རི་གཉན་གཟིགས་ཀྱི་སྤྱི་བའི་ལོ་ལ་ལྷ་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་བཞག་
 པར་གསུངས་མོད། སྐབས་དེ་དག་ཏུ་འཁོར་ཡར་ལུང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་ཕྱན་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད་པ་ལས་
 འབངས་རྣམས་མར་བཞག་པའི་དོན་མིན་པ་བོད་དང་རྒྱ་ནག་གི་གནད་རབས་ཡིག་ཆ་དང་དུ་གསལ་བ་ལྟར་ཡིན་པ་
 དང་། ཡང་། ཏུ་ལྟོང་ཡིག་ཆ་གསལ་ཀྱི་མང་རྟགས་^{PT 724.2} གྱི་སྟོང་བཅན་སྤྲུལ་སྟོང་བའི་འཕྲིན་ལས་བརྗོད་པའི་སྐབས་
 ཟུ། “ལུང་གི་འོག་ཏུ་བཅན་པོ་(སྟོང་བཅན་སྤྲུལ་སྟོང་བའི་འབས་ཀྱིས་བཞགས་སྟེ། བྱང་ལམ་དུ་མ་བྱང་མ་དངས་པར། རྒྱ་
 དང་འཁས་དཔུང་གཙལ་ལོ། ཤོག་མ་འཁོར་ནས་འབངས་སུ་མངའ་ལོ།” ཞེས་འཁོར་བཅན་པོ་སྟོང་བཅན་སྤྲུལ་
 པོའི་དུས་སུ་འབངས་སུ་བཀྲག་པར་བཞག་ཀྱང་། དེ་ནི་ཐང་གི་ཀྱིན་ཀོན་ཁྱི་ལོ་བཞུགས་པ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༣༩ལོར་

① ཏུ་ལྟོང་ཡིག་ཆ་གསལ་^{PT 724.2} བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྟོང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས་༥ གྱུང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱི་བའི་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༤ ༩༢༩
 ② མཁས་པ་ལྷེ་ལུ་ རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱུ་པ་༥ བོད་སྟོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༢.༥ ༢༥༡
 ③ དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་མེད་བཤེས་པའི་དགའ་སྟོན་༥ མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༤ ༡༢༡

བཅན་པོ་སྤྱི་བཅན་སྒྲུབ་པོས་ཐང་གི་སྤྱི་མོ་གཉེན་དུ་སྤྱི་ཁྱད་ཐང་ནས་མ་བཟངས་པ་དང་། འ་ཞའི་རྩེ་ལ་ཐང་གི་ཀོང་རྩེ་ཞེས་ཐོབ་པ་ཕྱིན་དུ་བྱས་ནས་འ་ཞའི་བཅོམ་པར་མ་ཟད། དཔང་སྤྱི་ཆེན་པོ་འབུམ་གཉིས་ཐང་གི་སྤྱི་ཁྱད་གི་གྲོ་བུ་བྱ་བ་ནས་ཐང་ལ་རང་གི་སྤྱི་བས་བྱུགས་དང་མངའ་ཐང་དོམས་པའི་གནས་ཚུལ་དེ། “འ་ཞའི་མ་ཚུགས་པར་མཆོ་སྤྱི་སྤྱི་གས་སུ་བྱོས། ལྷོ་རྩེ་ཐམས་ཅད་སྤྱི་ལ་ཤོར་^①” བ་ཡི་ལོ་རྒྱུས་བྱང་བ་དེ་བཙན་པ་ལས། འ་ཞའི་བོད་ཀྱི་མངའ་འོག་དུ་ནལ་མར་བཅུག་པའི་དོན་མིན་ལ། དེའི་ཕྱི་ལོ་ཐང་གི་ཀོང་རྩེ་བོད་ལ་བཟངས་ནས་བོད་ཐང་གི་འབྲེལ་བ་རྩེ་ལེགས་སུ་སྤང་བ་དང་བཙན་ཏེ་ཐང་གི་རྒྱ་བསྐྱོར་འོག་འ་ཞའི་རྩེ་བོ་མོ་རྩེ་རྩེ་པའོ་(慕容诺曷钵) ཡིས་ལུ་མཐུད་དུ་སྤྱི་བསྐྱེད་པ་ལས་ཤེས་བྱུང་ལ། སྐབས་དེ་དག་དུ་བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་བས་འབྱོར་མངའ་ཐང་ཤིན་ཏུ་དར་བས་བར་གནས་ཀྱི་འ་ཞའི་རང་གི་ཁེ་ཕན་སྤྱི་བས་སྤྱི་བས་ཀྱི་ཆེད་དུ་སྐབས་རེར་བོད་ལ་སྤྱི་བས་སྤུལ་ནས་འབངས་སུ་བཟོད་པ་དང་། སྐབས་རེར་ཐང་ལ་མགོ་བཏེགས་ནས་ཉམས་དམས་སུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་སྤྱི་དོན་གྱི་མཐུག་སྤྱི་བཞིན་པའི་སྤྱི་བས་ཐང་ལ་ཐང་གཉིས་ལས་གང་གི་འབངས་རྣལ་མར་གྱུར་མེད། དེས་ན་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་བོད་ཀྱི་འབངས་རྣལ་མར་གྱུར་བ་རེད་ཞེ་ན། བཅན་པོ་མང་སྤྱི་མང་བཅན་གྱི་དུས་སུ་མགར་སྤྱི་བཅན་གྱིས་སྤྱི་དོན་གཉེར་བའི་སྐབས་སུ་འ་ཞའི་རྩེ་སྤྱི་བས་འབངས་བཀུག་གིས་བོད་བཅན་པོའི་འབངས་རྣལ་མར་བཅུག་ནས་མཐའ་མཆོམས་ཐང་གི་བར་དུ་བསྐྱེད་པ་ཡིན།

དེ་ཡང་《ཐང་ཡིག་རྟེན་མ》 ན། “དེའི་རྩེ་སུ་སྤྱི་དང་འ་ཞའི་འབུམ་ལུང་སྤྱི་དང་ལྷན་ཏེ་ཁྲི་མའི་བར་དུ། སྤྱི་དང་འ་ཞའི་གཉིས་ཀ་ནས་ཐང་ལ་ཡི་གེ་བཏང་སྟེ་སྤྱི་མའི་བཏེན་པ་བཟོད་པ་ལ། ཐང་གིས་ཀྱང་ཤན་འབྱེད་དཀའ་བར་གྱུར་ནས་ཐག་གཅོད་མ་བྱུང་། དེར་སྤྱི་དམས་སྤྱི་ཏེ་འ་ཞའི་དམག་དྲངས་པས་འ་ཞའི་པམ་ཉེས་ཆབས་ཆེ་བ་བྱུང་། ཉི་ལོ་རྩེ་བོ་མོ་རྩེ་རྩེ་པའོ་དང་རྩེ་རྩེ་ཀོང་རྩེ་གཉིས་ཐར་ཏེ་ལེང་གི་ཀྱི་བྱོ་བྱོས།^②” ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་དང་། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ན། “ཞུ་ཆེན་གྱི་ཁྲི་མ་གསུམ་པར། གསེར་མོར་དང་གསེར་ཆས་སྤྱི་བས་སྤུལ་ནས་སྤྱི་ཡང་གཉེན་ཞུས། རིང་མིན་འ་ཞའི་འབངས་སུ་མངའ་བ་ལས་ལོག་པས། མགར་སྤྱི་ཏེ་ཐག་དམག་དྲངས་ནས་གཤུལ་བཟངས། འ་ཞའི་སྤྱི་ཆེན་སུ་ཉི་ཀོས་བྱ་བ་སྤྱི་དུ་བྱོས་ཏེ་ནང་གཏམ་སྤྱི་པས་སྤྱི་དུས་འ་ཞའི་འབུམ་བྱུང་བ་བྱུང་། མོ་རྩེ་རྩེ་པའོ་དང་རྩེ་རྩེ་ཀོང་རྩེ་གཉིས་ཀྱིས་གཉེན་གྱི་ལྷག་མ་རྣམས་སྤྱི་དེ་ལེང་གི་ཀྱི་བྱོ་བྱོས།^③” ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་ནི་མགར་སྤྱི་བཅན་གྱིས་འ་ཞའི་རྩེ་བོ་པམ་ཐར་སྤྱི་ཏེ་འབངས་རྣམས་བཅན་པོའི་གདུགས་གཅིག་གི་འོག་དུ་དོས་སུ་བཅུག་པའི་ལོ་རྒྱུས་བཟོད་པ་ཡིན་ཡང་། ལོ་ཆོགས་རྩེ་གསལ་དུ་བཏང་ན་ཁྲི་མ་ལུང་སྤྱི་ལ་མི་ལོ་གསུམ་ཡོད་དེ་སྤྱི་མོ་༥༥ ཉན་མོ་༥༥ ཡི་བར་ཡིན་པ་དང་། ཁྲི་མ་ལྷན་ཏེ་ལོ་མི་ལོ་གཉིས་ཡོད་དེ་སྤྱི་མོ་༥༥ ཉན་མོ་༥༥ གི་བར་ཡིན། ཞུ་ཆེན་གྱི་ཁྲི་མ་གསུམ་པ་ནི་སྤྱི་མོ་༥༥ ལ་བབ་ཡོད་པས་དེ་ལས་རང་མིན་ཞེས་བཟོད་པ་སྤྱི་གསར་རྟེན་གི་བཟོད་པ་རྣམས་བསྐྱར་ན། སྤྱི་མོ་༥༥ ལོ་ནས་༥༥ བར་གྱི་ལོ་གང་རུང་ལ་དོས་འཛིན་ཆོག་པ་དང་། ཡང་《ཐང་གི་སྤྱི་དོན་མེ་མང》 དུ་སྐབས་དེའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ལོ་

① དོན་བྱུང་རྒྱལ་སྤྱི་གསུམ་གྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེན་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་ལུགས་ལས་ཐང་ཡིག་གསར་མ།_M མཆོ་སྤྱི་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༠
 ② དོན་བྱུང་རྒྱལ་སྤྱི་གསུམ་གྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེན་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་ལུགས་ཀྱི་མཆོ་སྤྱི་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༩
 ③ དོན་བྱུང་རྒྱལ་སྤྱི་གསུམ་གྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེན་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་ལུགས་ཀྱི་མཆོ་སྤྱི་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༤

ཆོགས་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་དེ། “ཞན་ཆེན་ཁྱིམ་ལྷ་བསྐྱེས་ལ་༥༥༠། ཟླ་བརྒྱད་པར། བོད་ཀྱི་ཁྲོན་སྟོང་བཙན་
ཀྱིས་ཁོའི་བྱ་ཁྱིམ་འབྲིང་ལ་ཞ་འདུལ་བར་མངགས། ལྷ་མཆོན་ནི་ལ་ཞ་ནང་ལ་ལོག་པས་རེད།^①” ཅེས་བཀོད་ཡོད་ལ་
དེ་ལས་ལ་ཞ་ནང་ལ་ལོག་པ་ཞེས་པ་ནི་ཕུར་བོད་ལ་གཏོགས་ཀྱང་དེ་ལས་ལོག་ནས་ཐང་ལ་མགོ་བཏགས་པའི་དོན་
རེད། ད་དུང་ “ལུང་སྤྱི་ལོ་གསུམ་པ་སྐྱེས་ལ་༥༥༣། ཟླ་ལྔ་བར། བོད་དང་ལ་ཞ་གཉིས་ནས་གཡུལ་འབྲུག་པས། ས་
སྤོ་མོ་ཉ་བཏང་ནས་རང་རང་གི་བདེན་པ་བརྗོད་པ་དང་དཔུང་རྒྱུས་ལྟས་^②” པའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་བ་རེད།

ཕ་དེར། “ལ་ཞའི་ཁྲོན་སྟེ་ཉི་ཀོས་(素和贵)ཕྱ་བར་ཉེས་ཁྲིམས་འཕྲོག་པས། བོད་ལ་བྱོས་ཏེ་ནང་གཏམ་སྒྲན་
ཕྱིར་བོད་ཀྱིས་དམག་བཏང་ནས་ལ་ཞ་བཏུལ། ལ་ཞའི་རྗེ་བོ་ལོ་ཉི་པའོ་དང་ཏུང་ལྷ་ཀོང་རྫོང་འབངས་སྟོང་པ་ལྟ་ལ་
ཤས་ཁྲིད་ནས་ལྷ་ཁབ་བསྐྱར་ཏེ་ལང་གིག་(凉州)ལ་བྱོས་པ་དང་། ཐང་ནས་གཏན་འདུག་ཕྱིད་རྒྱའི་རེ་བ་ལྟས། ཤང་
མས་ལང་གིག་ཏུ་ཏུ་ཡི་ཐབས་ཡོད་པ་གིན་རིན་ཐེ་(凉州都督郑仁泰)ཕྱ་བ་མཆོ་སྒྲན་ལམ་གྱི་རུ་འབྲེན་སྤྱི་བྱ་
དམག་དཔོན་རུ་བསྐྱོས་པ་དང་། དེས་གཡུལ་རུའི་འཁོར་སྤང་དམག་དཔོན་ཏུ་ཀུའི་ཆེན་ཡུན་(右卫将军独孤卿云)
དང་། ཞེན་བུན་ལེན་(辛文陵)སོགས་ཁྲིད་ནས་ལང་གིག་དང་མུན་གིག་(鄯州)ནས་སྐར་བཏབ་སྟེ་བོད་ལ་འཐབ་རྒྱའི་སྟེ་
གོན་བྱས། ཟླ་བྱ་པར། ཡང་གཡོན་རུའི་འཁོར་སྤང་དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་སེའུ་དེན་པང་(苏定方)ལ་ཨན་ཅི་ཏེ་མི་
(安集大使)ཆོ་ལོ་དང་། དམག་དཔོན་གཞན་ཅམས་ལ་བཀོད་འདོམས་ཕྱིད་རྒྱའི་ཐོབ་དབང་གནང་ནས་ལ་ཞའི་གྲགས་
སྤྱ་བཏང་།

བོད་ཁྲོན་མགར་སྟོང་བཙན་ཀྱིས་དཔུང་སྟེ་བྱངས་ཏེ་མཆོ་སྒྲན་ནས་སྐར་བཏབ་པ་དང་། ཁྲོན་ཀྱང་ཚུང་བྱ་བ་
མོ་ཉར་བཏང་ནས་ལ་ཞའི་ཉེས་པ་བརྗོད་པ་དང་གཉེན་སྦྲིད་ཀྱང་། ལུང་གིས་མ་གནང་།^③” ཞེས་པ་ལས་བོད་ཀྱི
ས་ལ་ཞའི་རྗེ་སྤང་འབངས་བཀྲག་གིས་སྟེ་ཁྲིད་པ་ནི་མགར་སྟོང་བཙན་ཡུལ་བཟུང་ཡིན་པ་དང་། ཞན་ཆེན་ཁྱིམ་ལྷ་
བ་སྟེ་སྐྱེས་ལ་༥༥༠ལོ་ནས་ལ་ཞ་འདུལ་རྒྱའི་ལས་འགོ་བཟུང་བ་དང་ལུང་སྤྱི་ལོ་གསུམ་པ་སྟེ་སྐྱེས་ལ་༥༥༣ལོར་ཁྲིད་
དབང་ཙམ་བ་ནས་བསྐྱོགས་པའི་གནས་ཚུལ་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་པ་རེད། རང་རེའི་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསལ་ཨང་
ཏྲགས་PT7244ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་སུ་འདྲ། “ལུག་གི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྐྱེས་ལ་༥༥༧། བཙན་པོ་སྤྱུགས་
ཀྱི་ཤར་ན་བཞུགས་ཤིང་། ཁྲོན་ཆེ་སྟོང་ཙན་ལ་ཞ་ཡུལ་ན་མཆོ་སྟེ་ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྗེས། མཆོ་ནག་སྟོང་རུར། ལྷ་སེའུ་
དེན་པང་དང་། རྟོ་ལ་ཐབས་བཀྱི་སྟེ། ད་རྒྱལ་གྱང་གུམ་ཁིང་བརྒྱད་ཁྲི་སྟོང་ལ་རུགས་པར་ལོ་གཅིག” ཅེས་པ་དང་།

“སྤུ་ལོ་ལ་སྐྱེས་ལ་༥༥༠། བཙན་པོ་མལ་ཉོ་སྟེ་བྱ་བ་ཞུགས་ཤིང་། ཁྲོན་ཆེ་སྟོང་ཙན་ལ་ཞ་ཡུལ་ན་མཆོ་སྟེ་
པར་ལོ་གཅིག”

“བྱ་གགི་ལོ་ལ་སྐྱེས་ལ་༥༥༧། བཙན་པོ་མེར་གེ་ན་བཞུགས་ཤིང་། ཁྲོན་ཆེ་སྟོང་ཙན་ལ་ཞ་ཡུལ་ན་མཆོ་སྟེ་པར་
ལོ་གཅིག” ཅེས་སོགས་ཁྲོན་ཆེན་མགར་སྟོང་བཙན་བསྐྱུད་མར་ལ་ཞའི་ཡུལ་ནས་ལོ་གསུམ་ལ་བཞུགས་པ་ནི་གོང་
རིམ་ཡིག་ཆ་དག་ལས་ལ་ཞ་བོད་ཀྱིས་དངོས་སུ་འབངས་ལ་འགྲག་རྒྱའི་གཡུལ་འབྲུག་ཐངས་དང་པོའི་རུས་སྐབས་
ཡིན་པར་གནའ་རབས་ཀྱི་བོད་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་ཁ་མཐུན་པ་དང་། སྐབས་དེ་དག་ཏུ་ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྗེ་དང་ཐང་གི་

① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 12
② 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 13
③ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 14

དམག་དཔོན་མེད་ཀྱི་ཐང་གིས་མཆོད་ནས་སྤྱོད་ཀྱི་ནས་གཡུལ་འཐབ་པའི་རྒྱ་མཆོད་ནི་ཐང་གི་འཁར་དཔུང་
གྲགས་བྱས་སྤྱོད་ཡིན་ལ། མེད་ཀྱི་ཐང་གིས་ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྗེ་བཀྲའ་ནས་རྒྱལ་ཁ་སྐྱངས་པ་ཡིས་ཁོ་བོར་དཔལ་
བོའི་མཆོད་སྟན་དང་ཐོབ་དབང་ཐོབ་པ་ཡིན་ཏེ། སྤྱི་ལོ་༥༤༣ལོར་ཨན་ཅི་ཏ་མིའི་ཆོས་དང་། དམག་དཔོན་གཞན་
ནམས་ལ་བཀོད་འདོམས་བྱེད་རྒྱའི་ཐོབ་དབང་གནང་བའང་འཐབ་འཁྲུག་འདིའི་ཆར་གཞིར་བཞེན་པ་ལོས་ཡིན།
གཞན་ཡང་། ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྗེ་པམ་པའི་འཐབ་འཁྲུག་གི་ལག་ལེན་ལས་ཐང་གིས་འཁར་དཔུང་གྲགས་བྱས་པ་
མདོན་པར་གསལ་བས། མགར་སྤྱོད་བཅན་གྱིས་ཐང་འདིའི་གཡུལ་འཁྲུག་གི་གནས་བབ་དང་དོན་སྤྱོད་གལ་ཆེ་ལ་
བྱུང་པར་ཅན་ཡིན་པ་གསལ་བོར་རྟོགས་ནས་བསྐྱེད་མར་ལོ་གསུམ་རིང་འཁར་བཞུགས་ནས་ཞི་དྲག་བྱུང་འབྱེལ་
གྱིས་འདུལ་བའི་ཐབས་ལ་བཙོན་པས། འཁོའི་མཐོ་རིམ་སྤྱི་ཚོགས་ནང་ཁྲུལ་དུ་འང་བོད་ལ་མགོ་འདོགས་པ་དང་
ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བའི་ཚོགས་ཁག་གཉིས་སུ་བྱེད་དེ་རེད། དེ་ནས་བོད་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་སུ་ཡང་དག་
པར་བཅུག་ནས་ཀྱང་མགར་སྤྱོད་བཅན་ཉིད་འཁོའི་ཡུལ་དུ་ལོ་མང་པོར་བཞུགས་ནས་འབངས་སུ་བཀྱག་རྗེས་གྱི་
གནད་དོན་མང་པོ་གཙང་སེལ་བྱས་པ་ཡིན་ཏེ།

“ཕག་ལོ་ལ་སྤྱི་ལོ་༥༤༣། བཅན་པོ་སྤམ་སྤྱོད་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྤྱོད་ཆེ་སྤྱོད་ཅན་འཁྲུལ་ན་མཆོས་པར་
ལོ་ཆེག

བྱི་བའི་ལོ་ལ་སྤྱི་ལོ་༥༤༤། བཅན་པོ་བྱང་རྩལ་དུ་གཤེགས་ཤིང་། སྤྱོད་ཆེ་སྤྱོད་ཅན་འཁྲུལ་ན་མཆོས་པར་ལོ་
ཆེག

སྐང་གི་ལོ་ལ་སྤྱི་ལོ་༥༤༥། བཅན་པོ་ཟིང་གི་ལྷ་ནག་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྤྱོད་ཆེ་སྤྱོད་ཅན་འཁྲུལ་ན་མཆོས་
པར་ལོ་ཆེག

སྤྱི་ལོ་ལ་བབ་སྤྱི་ལོ་༥༤༦། བཅན་པོ་ཟིང་གི་ལྷ་ནག་སྐང་མ་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྤྱོད་ཆེ་སྤྱོད་ཅན་འཁྲུལ་
ནས་སྐར་འཁོར་དེ་ཟིང་མངའ་ཐོང་ཕྱི་དྲུང་བར་ལོ་གཆེག^①” ཅས་ལོ་བཞི་ལ་བཞུགས་པའི་དང་པོའི་ལོ་སྤྱི་
ལོ་ལོ་༥༤༣ལོར་བོད་ཀྱི་འཁྲུང་ཐོས་སུ་འབངས་ལ་འགྲག་རྒྱའི་གཡུལ་འཁྲུག་ཐང་གིས་གཉིས་པ་སྤྱོད་བ་དང་རྒྱལ་ཁ་
ཐོབ་པས་འཁར་བོད་བཅན་པོས་དབང་བསྐྱར་བའི་དབུ་ཆེགས། དེ་ནས་སུ་མཐུད་དུ་སྤྱི་ལོ་༥༤༤ནས་༥༤༥ལོར་འཁར་
བཞུགས་པ་ཡིན་ལ། དགོས་པ་གཙོ་བོ་ནི་གསར་དུ་བོད་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་ཏུ་རྒྱུད་པའི་འཁར་ཁྲིམས་ལུགས་སྤྱི་
ཚོགས་གཏན་འབེབས་གྱིས་འབངས་མིའི་སྤྱོད་སེམས་གཅིག་གྱུར་བྱེད་ཆེད་དང་། བོད་ལ་སྤྱོད་པའི་ཚོགས་ཁག་གི་
ལྷག་རྩེ་དུང་གནས་ཁོ་ཐག་ཡིན་པས་དེ་དག་གཙང་སེལ་བྱེད་རྒྱ། འབྲོག་པར་ “གནག་ལིངས་” དང་རྩང་བར་
“ཞིང་གི་བྱིང་རིལ་” སྤགས་ཁྲུལ་རིགས་སོ་སོ་གཏན་འཁེལ་བྱེད་རྒྱ། དཔུང་ལ་སྤྱོད་བཅར་གྱིས་གསར་དུ་བསྐྱེད་
པའི་མཐའ་མཆོམས་བཟན་པོར་སྤྱང་བ་བཅས་ལས་མ་འདས་སོ། །

གཞན་ཡང་། ཡིག་ཆ་ལ་ལར་སྤྱི་ལོ་༥༥༠ལོའི་རིམ་ཁོལ་གྱི་བོད་ཐང་གི་དམག་འཁྲུག་ལས་ཐང་པམ་པ་ནས་
འཁྲུང་བོད་ཀྱི་འབངས་ལ་དངོས་སུ་རྒྱུད་པར་འདོད་ཀྱང་། དོན་ངོ་མར་གོང་བཞིན་སྤྱི་ལོ་༥༤༣ལོར་འབངས་སུ་
བཅུག་པ་ཡིན་ལ། རིམ་ཁོལ་གྱི་དམག་འཁྲུག་གིས་ཐང་ལ་འབྱར་བའི་མེད་རྩེ་རྩེ་ཉི་ཤེས་ཡང་བསྐྱར་འཁོའི་ས་

① ཏུན་ཏྱོང་ཡིག་ཆ་གསལ་པུ་༡༩༩༩ལ། བོད་ཀྱི་བཅོམ་ཆོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།[M] བྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༥༩

ཁོངས་བོད་ནས་འཕྲིན་ཏེ་གི་དབང་འཕྲིན་གྱི་བསམ་སྒྲིབ་དང་མེ་བའི་མཁུག་རྒྱུ་ལས་མཚན་པ་ཡིན་ཏེ་ཞིབ་མ་ལུ་རྒྱུ་མཁུག་ཏེ་འབྲིང་གི་སྒྲིབ་སྒྲིབ་བརྒྱུ་པར་བྱའོ།

མགར་སྒྲིབ་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་འཁྱེད་བཅན་པོའི་འབངས་ནས་མར་བཀྲག་པར་བསམ་སྒྲིབ་ཏེ་གི་གཞི་གཉིས་ཡོད་དེ། བོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་གྱི་བསམ་སྒྲིབ་དང་ཤར་གྱི་མཐའ་མཚམས་བརྟན་སྲུང་གི་བསམ་སྒྲིབ་ཡིན།

དང་པོ། འཁྱེད་བོད་ཀྱི་རིགས་རྩ་ལས་མཆེད་ལ་གྲིང་རང་འཛིན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཆེས་གཞུག་མ་ཡིན་པས། དེ་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་བཅུག་ན་ད་གཞི་བོད་ཁམས་ཡོངས་རྒྱུ་ལས་སྒྲིབ་ཀྱི་ཕྱི་ཕྱོད་པ་ཡིན། དེ་ཡང་འཁྱེད་བོད་རིགས་ནི་ཞུ་པོ་(鮮卑)མི་རིགས་ལས་མཆེད་པར་བརྒྱུད་ཀྱང་། འབངས་རྒྱ་ཆེ་བའི་བོད་ཀྱི་རིགས་རྩ་ལས་མཆེད་པར་སྒྲིབ་བྱེད་མཁས་པ་མང་པོས་བཞེད་པར་མ་ཟད། འཁྱེད་བོད་རྩ་ལས་མཆེད་པོ་རྩ་ཆེན་བཞི་ལས་མཆེད་པོའི་དཔྱ་ཆ་སྒྲིབ་ཀྱི་གཞི་ལས་གསུངས་ཡོད་དེ། 《བོད་མི་གདོང་དྲུག་གི་རྩ་མཛོད་མེ་རྟག་སྒྲིབ་ཆལ་》 ཏུ། “ཡང་ན། བྱི་བ་ལ་སྐོས་ལ་སྐོས་བཅུ་གཉིས། དེ་ལའང་བརྒྱ་མིང་འདི་ཉེ་ཞིང་དང་སྐྱེ་ཡོས་སྒྲིབ་སྒྲིབ་ཞེས། མེ་དང་རྟ་སྐྱེ་ལ་སེང་འཁྱེད་ལ། ལྷགས་དང་བྱ་སྐྱེ་ལ་སྐྱེ་ལུང་། ས་དང་གཤེད་བཞི་རྒྱལ་དྲུང་། རྒྱ་དང་བྱི་བག་ལྷོང་མི་ཉག་ཅེས་འབྱུང་ལ། བྱིས་ནས་འབྱུར་བའི་གཏོ་སྐྱེ་ལས། མི་ནི་མི་ཉག་ལྷོང་། མི་ནི་སྐྱེ་སྐྱེ་སྐྱེ་ལ། མི་ནི་སྐྱེ་རྒྱལ་ལུང་། མི་ནི་སེང་ཁྱེ་ལུང་། མི་ནི་རྒྱལ་རྒྱུ་དྲུང་དཀར་ཞེས་①” སྐོས་དཔེ་རྒྱུ་དཔེ་ལས་གསུངས་པ་རྒྱུ་ལས་མཆེད་པོའི་དཔྱ་ཆ་སྐྱེ་དཔྱ་ཆ་སྐྱེ་ཡིན་པར་སྐྱེ་མཐུད་ཏུ་ “འཁྱེད་སྐྱེ་བྱུང་” ཞེས་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད་པ་ལས་འཁྱེད་བོད་ཀྱི་རྩ་ཆེན་ལ་གཏོགས་པ་ཤིས་པ་དང་། དེར་རབས་ཀྱི་ལྷ་རྒྱལ་སྐྱེ་བ་སྐྱེ་བའི་ལན་ལས་ཀྱིས་ “འཁྱེད་རྒྱུ་རིགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཆེན་པོ་ཡིན།②” ཞེས་གསུངས་པ་ལས་ཀྱང་འཁྱེད་བོད་ནི་རིགས་རྩ་ལས་གཅིག་པ་ཡིན་པ་གསལ་བོར་བཞུགས། དེ་བས་སྒྲིབ་ཆེན་པོ་མགར་སྒྲིབ་བཅན་གྱིས་འཁྱེད་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་བཀྲག་ནས་སྒྲིབ་བཅན་སྐྱེ་བའི་བོད་ཁམས་གཅིག་བསྒྲིབ་ཀྱི་ལས་འཕྲོ་འབྲུག་པར་བྱས་པ་རེད།

གཉིས་ཀྱི་འཁྱེད་མངའ་འོག་ཏུ་བཅུག་ནས་བོད་བཅན་པོའི་ཤར་མཐའ་སྐྱེ་བོད་ཐང་བར་གྱི་མཐའ་མཚམས་གཏན་འཁེལ་དང་བརྟན་པོར་སྲུང་ཆེད་ཡིན། འཁྱེད་བོད་ཐང་གཉིས་ཏེ་མངའ་ཐང་དར་བཞེན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་སྒྲིབ་སྐྱེ་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་གནས་པས་གཡས་གཡོན་གཉིས་ནས་འབངས་ནས་མར་འབྲུག་གྱི་འཆར་གཞི་སྐྱེ་ནས་འཐེན་བཞེན་ཡོད་དེ། བོད་བཅན་པོར་མཚན་ན་སྒྲིབ་བཅན་སྐྱེ་བའི་རྩ་ལས་འཁྱེད་བཅན་འཕྲུལ་དང་གཉིན་འབྲེལ། སེམ་འཕྲུལ་བྱས་པ་གོང་ལྟར་ཡིན་ལ། ཐང་གིས་ཀྱང་འཁྱེད་བཅན་འཕྲུལ་དང་སེམ་འཕྲུལ། ཆེ་ཆེ་གནང་བ་དང་གོང་ཆོ་བརྒྱུད་པ་སྐོས་ཞེ་དྲུག་གི་བྱེད་ཐབས་སྐྱོ་ཆོགས་བཞུགས་པ་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན། སྤྱི་ལོ་༥༣༥ ལོར་གོང་མ་ཐང་ཐེ་ཚུང་གི་བཀའ་ལྟར་ཐང་དམག་འཁྱེད་བཅན་འཕྲུལ་དང་ཐང་འཁྱེད་བོ་མེ་ལུང་(伏允)བྱ་བ་ལྷོ་བས་པ་དང་། དེའི་རྒྱུ་ལས་འཁྱེད་བོ་མེ་ལུང་པོ་ལྟེ་ཡོན་རྒྱུ་ཐང་ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་བ་དང་གོང་ཆོ་བརྒྱུད་པ་སྐོས་ཀྱིས་འཁྱེད་འབངས་སྐྱེ་འདོད་པ་གསལ་བོར་མཛོད། བྱིས་སྐྱེ་འཁྱེད་བཅན་པོས་མངའ་འོག་ཏུ་བཀྲག་པ་ཡིས་བོད་ཐང་གཉིས་དངོས་སྐྱེ་མཆོས་ལ་ལྱུར་པ་དང་། བར་དུ་མདོ་ལ་རིང་མོ། ལུང་ལྷན་ཏུ་བཅུད། མ་ལྷུང་དལ་

① བྱི་ལུང་བྲག་ཤིས་རྒྱ་མཚོ་སྐོས་སྐོས། བོད་མི་བྱ་གདོང་དྲུག་གི་རྩ་མཛོད་མེ་རྟག་སྒྲིབ་ཆལ་། མཚོ་སྐོས་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱེ་ལུང་། ༡༩༩༩. ༩ ༥—༩
② 范文澜 中国通史第四册【M】人民出版社 1978. 6 18

འབབ་སྐྱེས་ཀྱིས་ཆོད་པས་མཐའ་མཆོམས་ཀྱི་གནས་བབ་བཅན་པས་སྤང་བདེ་ཉེ། མགར་ཁྲི་འབྲིང་གིས།
“གཞན་དེ་མཆོན་ག་དང་མ་ཆུའི་ཕྱོགས་སུ་འགག་དྲིལ་ཕྱིང་གཟར་བ་མ་ཟད། རྩ་ཁྲི་ཀྱང་ཆེ་བས་ཐབས་
མཁས་སམ་དཔའ་རྒྱལ་སུ་ཡིན་ཡང་བོད་ལ་གནོད་མི་བྱུང་།^①” ཅས་བཤད་པ་དང་། 《མཆོན་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
འཛིན་པས་སྤང་། “བོད་ཀྱིས་འཁྱེད་བཟུང་རྒྱུ་མཐོང་གི་བར་དུ་བར་ཆོད་ས་ཁུལ་མེད་ཕྱིར་བོད་ཀྱིས་ཐག་ཉེ་བའི་
འཁྱེད་མི་ཕྱགས་དང་། རྩ་ཁྲི་དང་ཐོས་ཐོག་ཕྱན་སུ་མཆོགས་པ་ཐོབ་ཐུབ་པས། ཐང་དང་ཐད་ཀར་གཡུལ་འཐབ་
ཀྱང་དཔུང་རྩ་རྒྱུད་ཀྱི་སེམས་ཁུལ་མེད་སྤང་། དེ་ལྟར་བོད་ཀྱི་ཐད་ཀའི་འཛིན་སྐྱེད་ལོག་ཐང་གིས་བོད་ལ་
སེམས་ཁུལ་བྱེད་འགོ་བཙུགས་པ་དང་། བྱང་པར་དུ་ཉ་སྟེ་ཁོན་ཉེ་རི་མ་ཁོལ་ནས་ཐང་དམག་གིས་ཕམ་ཁ་ཆབས་ཆེན་
ཉོས་པ་ནས། ཐང་གི་ལུང་ཡུག་(陇右)ས་ཁུལ་ཀྱི་གནས་བབ་ཇ་དག་དུ་ཐུར་ལ། མན་ཀྱིག་(鄯州)དང་ཁོ་ཀྱིག་(廓州)ནི་
ཆེས་ཉེན་ཁ་ཅན་དུ་ཐུར།^②” ཞེས་བཀོད་པ་ལྟར་འཁྱེད་འབངས་སུ་བཀྱག་པ་ཡིས་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་རྒྱ་
བསྐྱེད་པར་མ་ཟད། མཐའ་མཆོམས་སྤང་བར་དོན་ཉིད་གལ་ཆེན་མདོན།

མདོར་ན། རྒྱལ་ཕྱན་ནམས་འབངས་སུ་བཀྱག་པ་ནི་སྟོན་པོ་ཉིད་ལ་དཔའ་མཛངས་ལྡན་པའི་བྱང་ཆོས་ཡིན་
པར་མ་ཟད། བྱང་ཆོས་དེ་ལས་བོད་ཁམས་གཅིག་ཀྱང་བྱེད་རྒྱུའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བསམ་སྒྲིག་དང་མཐའ་མཆོམས་བཟོན་
པོར་སྤང་རྒྱུའི་དམག་དོན་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཤིག་གསལ་བོར་མཐོང་ངོ་།

གོང་ནས་སྤྱིང་ཟེན་པ་ཉེ་གཡོ་རྒྱུའི་ཁུངས་བརྒྱལ་ནས་བཅན་པའི་སྤྱིང་བར་ཆོད་སེལ་བ་དང་། བལ་ཐང་ལ་ཕོ་
ཉར་ཕེབས་ནས་ཕྱི་འབྲེལ་ཀྱི་འཛོན་ཐང་དོན་པ། ཁྲིམས་ལུགས་འཇུག་ཆོད་དུ་བཏང་ཞིང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དོ་བོ་
བསྐྱར་བ། རྒྱལ་ཕྱན་འབངས་སུ་བཀྱག་ཅིང་མཐའ་མཆོམས་བཟོན་པོར་སྤང་བ་བཅས་ཕྱོགས་བཞི་ནས་སྟོན་ཆེན་པོ་
མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་མཛད་རྒྱུས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་དང་སྤྱི་སྟོན་མདོར་ཅན་བྱས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ལས་སྟོན་པོ་
ཞིག་གིས་རྩེ་བོ་ལ་བཅངས་པའི་བསམ་སྒྲིག་དང་། དཔོན་པོ་ཞིག་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་གོ་གནས་ལ་བཅངས་
པའི་ལྟ་ཆུལ། ཆབ་སྲིད་པ་ཞིག་གི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བསམ་སྒྲིག་དང་ལོས་འགན། ཁྲིམས་འཛིན་པ་ཞིག་གི་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་
འདུ་ཤེས་དང་བྱེད་ཐབས། དམག་དོན་པ་ཞིག་གི་དམིགས་འདུན་དང་བཀོད་འདོམས་ཀྱི་འཆར་འགོད་བཅས་ལྟར་
ངེར་དོན་ཐུབ་པར་མ་ཟད། ད་དུང་དེ་ལས་དུས་རབས་ཀྱི་བྱང་ཆོས་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་ཉིད་ཞིག་ཀྱང་མདོན་བྱང་།
མདོར་ན། གོང་སྐྱོད་འདི་དག་ནི་ཁོ་བོས་སྤྱི་སྟོན་ཅན་བྱས་པ་ཡིན་ལ། ཆོད་ལྡན་ཁུངས་ཐུབ་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དག་ལ་
མངལ་སྟོག་གི་གོ་སྐབས་ལྡན་པའི་སྐལ་ལྡན་སུ་དང་སུ་ཡིན་ཀྱང་ཐུ་མཐུད་དུ་ཕྱོགས་སོ་སོ་དང་གནད་མང་པོ་ནས་
ཞིབ་འཇུག་དང་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ན་རིན་ཐང་ལྡན་པར་ངེས་སོ།

① 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
② 崔永红等主编 青海通史【M】青海人民出版社 2002.1 185

ས་བཅད་བྱུག་ལ། མཐའ་དབྱིད་འགའ།

གོང་རིམ་ས་བཅད་ཁག་ནས་སྒོ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་བརྗོད་གཞིའི་སྟིང་པོར་བཟུང་ནས་ཁོང་ཉིད་ཀྱི་སྒྲིབ་སྤྱོད་ལ་བརྟེན་ནས་དང་། ཆབ་སྲིད་བསམ་སྒྲུབ། མི་ཆེའི་རིན་ཐང་སྐྱེས་ལ་རང་རྒྱས་ཀྱིས་དབྱེ་ཞིབ་ཅམ་བྱས་པ་ཡིན། ད་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་གནད་དོན་རེ་གཉིས་ལ་དོགས་པ་སྦྱོས་པས་དེའི་སྐོར་མཐའ་དབྱིད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་བཞག་ནས། བཅན་པོ་ཁྱི་སྟང་བཅན་གྱི་འབྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་དང་། མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཡིག་མཁྱེན་མིན། མགར་དང་གོང་རྗེའི་བར་གྱི་དམངས་ཁྲིད་གཏམ་རྒྱུད་ལ་བདེན་གཞི་ཡོད་མེད་བཅས་སྟོགས་གསུམ་ནས་སྒྲིབ་བར་བྱ་བ་ལ།

དང་པོ། བཅན་པོ་ཁྱི་སྟང་བཅན་གྱི་འབྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་ཐད་ཀྱི་དོགས་གཞི།

དེ་ཡང་བཅན་པོ་སྟང་བཅན་སྐམ་པོའི་འབྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་ལ་བཞེད་པ་མི་མཐུན་པ་མང་དུ་སྣང་ཡང་། འདས་ལོའི་ཐད་དུ་རྒྱ་ཉིང་ཡིག་ཆོགས་ཨང་ཉགས་^{PT} ༡༩༩༩ དུ། “ཁྱིའི་སྐལ་བཟང་སྤྱི་ལོ་༥༥༠ གྲེ། བཅན་པོ་བྱས་ཁྱི་སྟང་བཅན་གྱི་སྤྱར་བྱིང་བའི་རིང་ཁང་ནའ་རིང་མཁུ་ཆེད་བཞུགས། བཅན་པོ་སྟོན་ཁྱི་མང་སྟོང་མང་ཆུ་མེར་གེ་ན་བཞུགས་པར་ལོ་གཅིག་^①” ཅས་པའི་ཡིག་ཆོགས་ཁྲུངས་ཐུབ་ཡོད་ཕྱིར་ཁྱི་མང་སྤྱི་ལས་ལོ་གཅིག་གི་སྤྱི་ལོ་ཐེས་ཐུབ་པས་མང་པོ་བརྗོད་པའི་དགོས་པ་མ་མཆིས་ཡང་། འབྲུངས་ལོ་ལ་དེ་ལྟའི་ཆད་ལྟན་གྱི་ཡིག་ཆོང་གསལ་བོ་ད་བར་དུ་ཀུན་གྱིས་མཐོང་ལམ་དུ་མ་བྱུང་བས་ཐག་གཅོད་དཀའ་བས་སྤྱི་བཞུགས་ཡུན་ཁྱུང་མི་མཆོངས་པའི་འདོད་པ་ཁ་ཤས་ཡོད་ཁྱུང་། ཡིག་ཆོང་གསལ་ཆེན་དག་ཐོད་གཏུགས་ན་འདོད་པ་ལྟ་རུ་བསྐྱེད་ཀྱི་དགུང་ལོ་སྟོན་གྱི་བཞེད་པ་^② བཞུགས་པ་དང་། ཁྱི་བཞེད་^③ བཞུགས་པ། ཁྱི་གཉིས་^④ ལ་བཞུགས་པ། སྐྱ་རྒྱུག་^⑤ ལ་བཞུགས་པ། སྐྱ་བཞེད་^⑥ བཞུགས་པ་བཅས་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་མདོར་ན་དགུང་ཁྲུངས་བརྒྱུད་ཅུའི་ཡན་ལ་བཞུགས་པ་དང་སྐྱ་རྒྱུག་གི་དམན་ལ་བཞུགས་པ་བཅས་རིགས་ཆེན་པོ་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཆོག་པ་དང་། རིགས་དེ་གཉིས་ཁྱུང་ཡིག་ཆོང་སྟིང་བ་དང་བསྐྱར་ན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་དངོས་དང་མི་མཐུན་པ་ཁ་ཤས་གསལ་ཆེན་དུ་མདོར་སྤྱོད་ལ། དེ་དག་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཞལ་རས་ངོ་མ་བསུ་བའི་རྒྱ་རྒྱུར་བའི་ཡིད་ཆེས་དང་བཅས། གཤམ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་རགས་ཅམ་བྱེད་ན།

གཅིག་ དགུང་ལོ་བརྒྱུད་ཅུའི་ཡན་ལ་བཞུགས་པར་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་པ།

སྟང་བཅན་སྐམ་པོ་ཁོང་དགུང་ལོ་བརྒྱུད་ཅུའི་ཡན་ལ་བཞུགས་པ་ནི་རང་རེའི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བའི་དབང་བོ་པལ་ཆེར་གྱི་ལྟ་བུ་ཡིན་པས་སྟོང་མན་ཁོ་སྟོང་བྱུར་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱི་སྟོང་སྟོང་སྟོང་པས་པ་ག་ལ་མཆིས་ཏེ་མ་མཆིས་མོད། འོན་ཁྱུང་གང་ཟག་ལ་མི་རྟོན་ཆོས་ལ་རྟོན་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་རྒྱ་ཉིང་ཡིག་ཆོགས་སྐྱེས་ཡིག་ཆོང་མང་པོར་ཁྲུངས་བཅོལ་ན་དགུང་ལོ་བརྒྱུད་ཅུའི་ཡན་ལ་བཞུགས་པར་ཐོ་ཆོམ་མི་ཟ་རང་དབང་མེད་དེ།

① གཏུང་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྒྱན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྟངས་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་ཀྱི་ཁྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྒོ་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩.༢༠
② ཀུན་གྱི་རིག་འཛིན་ཆོད་བང་ནོར་བུས་མཛད་པའི་《ཁྱལ་བའི་བསྐྱེད་པ་རིན་པོ་ཆེ་བྱང་ཆུགས་སུ་འབྱུང་བའི་ཆ་ལག་བོད་རྗེ་ལོ་ཆེན་པོའི་གཏུང་རབས་ཆོག་ཀྱུང་དོན་གསལ་ཡོད་ཀྱི་ཐེམ་དང་། གི་དགོངས་པ།
③ ཉང་ཉི་མ་འོད་ཟེར་དང་ལྷེ་ལྷོ་ཆོས་ཀྱི་དགོངས་པ།
④ ལྟོ་བྱག་པ་དང་འགོས་ལོ་སྐྱེས་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བའི་ཆོད་བའི་དགོངས་པ།
⑤ བོན་པོའི་བསྐྱེད་བཅོས་《བྱམས་མ་》 སྐྱེས་ཀྱི་དགོངས་པ།
⑥ མཁས་པའི་དབང་པོ་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་མཛད་པའི་《དེ་བཅེར་དཀར་པོ་》 ཡི་དགོངས་པ།

71

སློན་ཆེན་པོ་རབས་བཞི་བ་ནི་མགར་རྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཡིན་ལ། ཁོང་ནི་ད་གཟོད་ཁྱི་སྤང་བཅན་སྐམ་པོའི་སྐུ་
 རིང་དུ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་སྤྲེགས་བུར་བུད་པའི་སློན་པོ་དངོས་ཡིན། ཡིན་ཡང་། མགར་ཉིད་ནི་བཅན་པོ་སྐུ་གཤེགས་རྗེས་སུ་
 ད་དུང་ལོ་བཅོ་བརྒྱད་ལ་བཞུགས་པ་ཡིན། དེ་ལྟར་ན་ལྷུ་ལྷོ་སྐུ་གྱིས་ “འགར་རྟོང་བཅན་ཡུལ་གཟུངས་ཀྱིས་ལོ་
 ཉི་ཤུ་(སློན་ཆེན་པོ)བྱས་^①” ཞེས་པ་བདེན་དུ་རྟག་ཀྱང་། སློན་ཆེན་གོང་མ་གསུམ་གྱིས་འགན་འཁུར་ཡུན་ཀྱང་
 བསྐྱམས་ན་ལོ་ཉི་ཤུ་ཡས་མས་ལས་ལོངས་དཀའ་སྟེ། རྟུངས་ལུང་མེད་པར་རིགས་འབྲེན་ཐོག་མ་གཉིས་ལས་དང་པོ་
 ནི་སློན་ཆེན་པོ་ལས་མ་ཟུང་ན་ནང་འགལ་གྱི་གཞི་རྒྱ་པས་ཡུན་མི་རིང་བ་དང་། གཉིས་པ་ནི་བཅན་པོ་བཞིའི་
 རིང་གི་སློན་ཡིན་པས་ཤིན་ཏུ་ཆས་ཡོད་ཕྱིར་གཉི་ཀ་བསྐྱམས་ན་ལོ་བརྒྱ་ཡས་མས་སུ་འདྲིད་པ་དང་། རྟུང་པོ་སྤང་
 སད་བྱེ་ཅེ་ཡིས་རྩོམ་མར་སུན་གྱི་སྤྱིད་བཞུགས་དུས་དཔའ་སྟོང་བས་ཆེས་ཆེར་རྒྱས་དུས་ཀྱི་ལོ་སུམ་ཅུ་ཡས་མས་ཡིན་
 པར་ཅིས་ན། དེ་ནས་ཁྱི་དོ་རྩེད་ཆབ་དང་། མགར་ཁྱི་སྐྱོ་འདྲི་སྟུན། རྟུང་མང་པོ་རྗེ་ཞང་རྩེད་། མགར་མང་ཞམ་སུམ་
 རྩེད་བཅས་སློན་རབས་བཞིའི་རྗེས་སུ་ཁོ་བོས་སློན་ཆེན་པོ་མཛད་པ་ཡིན་པས། རབས་དེ་དག་ཏུ་མི་ལོ་ཉི་ཤུ་ཡས་མས་
 མོང་བར་རགས་ཅིས་བྱས་ན་འདྲུང་པོས་སློན་ཆེན་གྱི་འགན་འཁུར་དུས་དགུང་གངས་ལྷ་བརྒྱུ་ཡན་ལ་ཟིན་ཡོད་པ་
 མཛད་དཔོག་བྱེད་བྱབ་སྟུན། དེ་ནས་ལོ་བརྒྱ་ལྷག་ལ་འགན་བཟུང་བར་ཅིས་པས་སློན་ཆེན་གོང་མ་གསུམ་གྱིས་འགན་
 བཟུང་ཡུན་ལོ་ཉི་ཤུ་ཡས་མས་ལ་བཅིས་ན་བསྐྱམས་པས་སློན་རབས་བཞི་ལ་ལོ་བཞི་བརྒྱ་ལྷག་ཅམ་འགོར་ཡོད། དེས་
 ན་སློན་ཆེན་རབས་བཞིའི་སྐུ་ལོ་འདི་ནི་བཅན་པོ་སྤང་བཅན་སྐམ་པོའི་སྤྱིད་བཟུང་ལོ་ཡིན་པར་བསྟོན་དུ་མེད་པས།
 ལོ་རེ་དགུ་ཡན་ལ་སྤྱིད་བཟུང་བ་དང་བར་ཆད་ཤིན་ཏུ་ཆེ། དེ་ལྟར་མིན་ན་བཅན་པོ་དངོས་ནས་ལོ་རེ་དགུར་སྤྱིད་
 བཟུང་ན་སློན་ཆེན་རབས་བཞི་ལས་མང་དགོས་སྟེ། མ་མཐའ་ཡང་བཅན་པོ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་རིང་གི་སློན་ཆེན་ལག་
 ཅིག་བསྐྱོ་འཛོག་མ་བྱས་ན་ལོ་རིམ་གྱང་མི་འཕྲོད་པ་དང་། ཡང་གོང་བརྗོད་དེ་བ་ཐེར་དེ་དག་ཏུ་སྤང་བཅན་སྐུ་རྒྱང་
 དུས་ཐོན་མའི་བྱ་ལ་ནི་དང་མགར་བུ་རྟོང་བཅན་གྱིས་ལྷ་སྐུས་ལ་མགོ་བོ་གཉིས་ཡོད་པ་མཐོང་ཞིང་སྐྱབ་བ་དང་སྤང་
 བཅན་གྱི་གཉིས་ལ་གཤེགས་རྗེས་སུ་མགར་གྱིས་ད་དུང་དཔུང་སྟེ་བྱངས་ནས་དམག་དཔོན་བྱེད་པ་གཉིས་ནང་
 འགལ་དུ་གྱུར་ཡོད་དེ། རྒྱ་མཚན་ནི་སྐབས་དེར་མགར་དགུང་ལོ་དགུ་བརྒྱ་ལྷག་ལ་སོན་པས་ཆས་ཤིང་འཁོགས་པས་
 སོ། །ད་དུང་སྤང་བཅན་དངོས་ནས་དགུང་གངས་གྱི་གཉིས་ཡན་ལ་བཞུགས་ན་ “སློན་ཁྱི་མང་སློན་མང་ཅན” ནི་
 ཟུས་ཁྱི་སྤང་བཅན་གཤེགས་དུས་སྐུ་ན་རྒྱང་བས་སྤྱིད་མ་ཟུབ་པར་མགར་རྟོང་བཅན་གྱིས་སྤྱིད་གོགས་བྱས་པའི་ལོ་
 རྒྱུས་དངོས་དང་མཐུན་དཀའ་སྟེ། སྤྱིར་བཏང་མི་སྤྱི་མཚན་པའི་ཆོས་ཉིད་ལྟར་ན་ཆུན་པོ་དགུང་ལོ་བརྒྱད་ཅུ་ཡན་
 ལོན་དུས་སློན་ཉེ་བུའི་བུ་ནར་སོན་ཡོད་པ་མ་ཟད། དེ་ཡི་མི་རབས་རྗེས་མ་ཡང་འབྱུང་སྤྱིད་པ་ལྟར་དུ་རྩེད་བ་སོགས།
 སློན་ཆེན་པོའི་རབས་ལས་བཅན་པོའི་སྤྱིད་བཟུང་ལོར་དཔུང་པ་དང་། མགར་རྟོང་བཅན་དང་ན་མཉམ་དུ་གསུངས་
 པ་ནས་དཔུང་པ། བཅན་པོ་ཟུས་སློན་གྱི་བར་འབྲེལ་ནས་དཔུང་པ་བཅས་ཚྭ་གས་མང་པོ་ནས་གཤིབ་བསྐྱར་བྱེད་ན་
 ཤིན་ཏུ་གྱང་མི་འགྲིག་པ་མཐོང་པས་བཅན་པོའི་དགུང་གངས་གྱི་གཉིས་ཡན་དུ་འདྲིད་པར་ཁས་ལེན་ཐབས་མེད་
 པར་གྱུར་ཏོ། །

གཉིས། བཅན་པོའི་དགུང་གངས་སོ་དུག་མན་དུ་འདྲིད་པར་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་པ།

① ལྷུ་ལྷོ་སྐུ། ལྷུ་ལྷོ་ཆོས་འབྱུང་། [M] བོད་རྒྱུངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༧.༩.༡༠

ན་འདུག^① ” ཅེས་གསུངས་པས་ཕྱིར། བལ་མོ་བཟའ་བོད་ལ་བྱོན་པ་ནི་རྒྱ་མོ་བཟའ་ལས་ཤིན་ཏུ་སྒྲ། དེ་བས་
 “བལ་པོ་ཡུ་ལྷ་གྲག་ཏི་བཀུམ། ན་རི་བ་བ་རྒྱལ་མོར་བརྟུག^② ” པའི་ལོ་རྒྱུས་བྱང་བ་ཡིན་ཏེ། བལ་རྒྱལ་ཨམ་མུ
 ལུ་ འམ་མུ་(Amshu Varma)ག་ཤེགས་རྗེས་རྒྱལ་བོ་ལྷོན་མ་སྟེ་སི་བ་ འེ་བ་(Siva Dev)ཡི་བུ་ཆེ་བ་ལུ་ད་ཡ་ འེ་བ་རབས་
 གཉིས་པ་(Udaya Dev)སྲིད་ཁྲིར་བཞུགས་ཀྱང་། རིང་པོ་མ་ལོན་པར་ཁོ་བོའི་རུ་བོ་རྩ་རུ་པ་ འེ་བ་(Dhruba Dev)ཡིས་
 སྲིད་དབང་ འཕྲོག་པས་བོད་ལ་ཞོལ་དུ་ཡོང་། དེ་ནི་བལ་བཟའ་ཁྲི་བཅུན་གྱི་མ་ཞང་ཡིན། དེ་ལྟར་བལ་ཡུལ་དུ་རྒྱ་
 རུ་པ་ འེ་བ་(Dhruba Dev)རྒྱལ་བོར་བཀུར་ཀྱང་སྲིད་དོན་ཐམས་ཅད་ནི་ཆོད་པོན་ཅི་ས་རུ་ གུ་ཏྲ་(Jishnu Gupta)
 ཞེས་པས་ བཟུང་ཡོད་ཕྱིར་རྒྱལ་བོའི་མིང་ཅམ་ལས་མེད། དེ་ནས་རྩ་རུ་པ་ འེ་བ་(Dhruba Dev)ཡི་རྗེས་སུ་རྒྱལ་རྒྱུད་
 ཅིག་རྒྱལ་བོར་བཀུར་མོད་ལྷོན་ལྟར་སྲིད་དོན་ཡོད་ཆོད་ནི་ཅི་ས་རུ་ གུ་ཏྲ་(Jishnu Gupta)ཡི་བུ་བི་ས་རུ་ གུ་ཏྲ་
 (Vishnu Gupta)ཡི་ལག་ཏུ་བཟུང་ཡོད་པའི་གནས་བབ་དེའི་འོག་ཏུ། སྤྱི་ལོ་༥༤༠ནས་༥༤༩ཡས་མས་སུ་བོད་བཅན་
 བོས་བོད་ལ་ གུར་བའི་སྤྱད་ཡ་ འེ་བ་རབས་གཉིས་པ་(Udaya Dev)ཡི་བུ་ན་རི་བ་བ་ལ་གྲགས་བྱས་ནས་བལ་ཡུལ་
 དུ་དམག་ བྱངས། བི་ས་རུ་ གུ་ཏྲ་(Vishnu Gupta)བྱ་བ་སྟེ་བལ་བོའི་སྲིད་དབང་འཕྲོག་མཁན་ཡུ་ལྷ་གྲག་ཏི་བཀུ
 མ་ནས་ན་རི་བ་བ་རྒྱལ་བོར་བརྟུག དེ་ཡང་དགོ་ཆོས་ཀྱིས་ “རྒྱ་བཟའ་ཀློང་རྩོད་དུ་བརྒྱུངས་པའི་ལོ་དེ་རང་ལ་
 བལ་ཡུལ་འབངས་སུ་བརྟུག་གམ་སྟམ་མེད་པའི་སྤྱི་ལོ་༥༤༠ནས་༥༤༩ཡས་མས་སུ་བོད་བཅན་
 བལ་ཡུལ་ནི་བོད་བཅན་བོའི་རྒྱལ་ཕན་དུ་གྱུར་པས་སྐབས་རེར་བཅན་པོ་བལ་པོ་ན་བཞུགས་པའི་ཡིག་ཆ་མངོན་པ་
 དང་། ཐང་གི་སྟེ་ཉ་མང་ཞོན་ཆེ་རྒྱ་གར་བས་བཅོམ་ནས་བོད་ལ་སྐབས་བཅོམ་དུས་བོད་ནས་དཔའ་དམག་ཆེག་སྟོང་
 གཉིས་བརྒྱ་དང་བལ་བོ་ནས་སྐྱོད་མག་བདུན་སྟོང་མངགས་ནས་རྒྱ་གར་གྱི་སྲིད་ལོག་དེ་ཙ་བ་ནས་བཞུགས་པ་རྒྱ་
 ནག་ཡིག་ཆ་མང་པོར་བཀོད་པ་ལྟར་རོ། །

འདི་ལྟར་བོད་ཕྱི་གཉིས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཞིབ་བསྟར་བྱས་ན་བལ་བཟའ་ཁྲི་བཅུན་བོད་ལ་ཐེབས་པའི་ལོ་གསལ་
 བོ་མི་ཤེས་ཀྱང་སྤྱི་ལོ་༥༤༡ཡས་མས་སུ་བ་བཟུན་པས། སྲོང་བཅན་སྐམ་པོ་ཁོང་གི་འཁྲུངས་ལོ་༥༤༡ལོ་མིན་པ་རང་གིས་
 བྱུང་འོང་། དེ་ལྟར་མིན་ན་ཁྲི་སྲོང་བཅན་མ་འཁྲུངས་པའི་ལོ་ཤས་ཀྱི་རྗེས་དུ་ཁྲི་བཅུན་སྐྱུན་བྱངས་པའམ་ཡང་ན་བྱིས་
 པ་ལོ་བཞི་མ་ལོན་པའི་དུས་སུ་ཁྲི་བཅུན་སྐྱུན་བྱངས་པར་ཁས་ལེན་དགོས་པར་ཐལ་ལོ། །

དེས་ན་བཅན་པོ་སྲོང་བཅན་གྱི་འཁྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་གཏན་འཁེལ་བྱེད་རྒྱ་ནི་ཡིག་ཆ་མང་གསར་བ་ལག་
 སོན་མ་བྱུང་བའི་རྗེས་དུ་ཤིན་ཏུ་ཁག་པའི་གནས་ཤིག་ཡིན་པས། དགུང་ལོ་བརྒྱད་ཅུ་ལྷག་ལ་བཞུགས་པ་དང་སུམ་ཅུ་
 ལྷག་ལ་བཞུགས་པར་འདྲོད་པ་ཡིས་བསྐྱེད་བཅད་བརྟུན་གསུམ་གྱི་ལག་ལེན་མི་ཐུབ་པས་སློ་སེམས་འདྲེན་པའི་
 ལེགས་བཤད་མིན་ལ། བཅན་བོའི་མཛད་པ་རོ་མའི་ལོ་ཆོགས་གང་ལ་བབ་པར་ད་དུང་ཐུ་མཐུད་དུ་ཡིག་ཆ་མང་བཅོམ་
 ནས་རྟོག་དཔྱད་བྱེད་དགོས་པས་ལས་འོལ་ཆོད་ཀྱི་གནས་མ་ཡིན་པ་གསལ་བོར་ཤིས།

གཉིས་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་ཡི་གེ་མཁྱེན་མིན་གྱི་དྲགས་གཞི།

སྤྱིར་བཏང་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་ཡི་གེ་མཁྱེན་མིན་ནི་ཐེ་ཆོམ་གྱི་གཞིར་འགྱུར་དོན་

^① I・R・阿里亚尔等著 四川外语学院译 新编尼泊尔史【M】四川人民出版社 1973.5 35
^② ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གསལ་པུ་ཏུ་འདྲེན་པའི་བོད་ཀྱི་བཅོམ་ཆོད་ཡིག་ཆ་བཅུ་དམས་བསྐྱེད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་སྤྱི་ལོ་༥༤༡ལོ་མིན་པ་རང་གིས་
^③ དགོ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཆོམ་དེ་བ་གསུམ་པ།【M】 བོད་རྒྱུང་ས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། ༡༩༩༤.༡ ༢༤༩

མེད་ལ་རྟོག་དཔྱད་གྱི་དགོས་པ་ནི་དེ་བས་མ་མཆིས་ཏེ། བོད་ཀྱི་གནད་རབས་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཏུ་ཉོང་གཏེར་ཡིག་ནས་
སའི་ཉི་ཟླ་ཉལ་བུ་རིམ་བྱོན་གྱི་མཁས་པ་མང་པོའི་གསུང་ཚམ་ལ་མིག་སྟོང་བཟང་ནས་བལྟས་ཀྱང་མགར་གྱིས་བཀའ་
ཁྲིམས་ཀྱི་ཡི་གེ་བྲིས། ཟངས་ཀྱི་སྒྲིགས་བྱུང་བྲིས་ཞེས་པ་ལས་ཡི་གེ་མི་ཤེས་ཞེས་པའི་ཆོག་གི་ཟུར་ཙམ་མི་རྟོང་མོད།
འོན་ཀྱང་རྒྱ་ནག་གནད་རབས་ཡིག་ཆ་དག་ཏུ་མགར་གྱིས་ཡི་གེ་མི་ཤེས་པར་སྐྱེད་ཡོད་དེ། ཐང་ཡིག་རྟོང་མར།

“སྟོང་བཅན་གྱི་རུས་ནི་མགར་ཡིན་ལ་ཡི་གེ་མི་ཤེས་ཀྱང་། རང་བཞིན་གྱིས་རིག་པ་རྣམས་ཞིང་ངང་ཚུལ་བརྟན་པ་
དང་། དཔུང་ལ་སྦྱང་བརྟན་བྱས་ཤིང་གཡུལ་ཐབས་གཅིགས་སུ་བཟུང་བས། གཡུལ་ལ་དཔལ་ཞིང་ཐབས་ལ་མཁས།
① ” ཞེས་དང་། ཐང་ཡིག་གསར་མར་ “མགར་སྟོང་བཅན་ནི་ཡི་གེ་མི་ཤེས་ཀྱང་རང་བཞིན་གྱིས་རིག་པ་རྣམས་ཞིང་
ངང་ཚུལ་བརྟན་ལ། གཡུལ་གྱི་ཐབས་ལ་ཤིན་ཏུ་མཁས།② ” ཞེས་གསུངས་པ་ལས་མགར་གྱིས་ཡི་གེ་མི་ཤེས་པར་
འདྲི་བའི་ཤིན་ཏུ་ཁས་ལེན་དཀའ་བའི་གནས་ཤིག་ཡིན་པས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་དངོས་ནས་ཡི་གེ་མི་ཤེས་སམ་
ཞེས་དྲི་བ་གཞི་འཕེན་ཐབས་མེད་བྱུང་། དེ་བས་ཡང་ཡང་ཞིབ་འདྲ་ཞིག་བརྒྱབ་ན་ཁག་མེད་དེ། ཡིག་ཆ་དེ་
དག་ཏུ་བོད་སྐྱེལ་ཡི་གེ་མེད་པར་བརྗོད་ཡོད་པས་ཆ་བའི་ཁས་ལེན་གྱི་རྒྱུ་ལྟ་ཚུགས་ཀྱིས་སྤང་བ་མིན་ནམ་ཞེས་ཀྱང་
སྟམ་བྱུང་ལ། ཞིབ་ཏུ་སྒྲེང་ན་བོད་བཅན་པོ་སྟོང་བཅན་སྐམ་པོའི་རུས་སུ་བོད་ཡིག་གསར་དུ་བཏོད་པ་ནི་བོད་མཁས་
པ་མང་པོའི་ཐུན་མོང་གི་འདྲི་བ་ཡིན་པ་དང་། ལ་ལས་དེ་ལས་ཀྱང་སྤང་བར་འདྲི་བ་ལས་འབྱེད་པར་འདྲི་བ་མཁས་
གཅིག་ཀྱང་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ལ། ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ལས་ཁྱི་སྟོང་བཅན་གྱི་སྐབས་བརྗོད་རུས་ “བོད་ལ་སྤྲོད་ཡི་གེ་
མེད་པ་ཡང་། བཅན་པོ་འདི་འོ་ཆོ་བྱུང་ནས་③ ” ཞེས་གསལ་བོར་བཏོད་ཡོད་པར་མ་ཟད། ད་དུང་ “གྱི་མ་
བཅན་མང་ཅུང་སྤྲ། བཅན་པོའི་སྤྱན་སྤར་མཆིས་ནས། བཅན་མོས་བཀའ་ལན་ཡི་གེར་གསོལ་བ་ནི་རྒྱུང་མ་མཆིས།
མགུར་སྤངས་པ་འོ་ཆོག་ནི་འདི་མཆི། དུག་རྒྱས་བཏབ་སྟེ་སྤྲོད་པ་འདི་ལགས་ཤེས་གསོལ་བ་ལས་④ ” ཞེས་བཏོད་
ཡོད་པ་དང་། དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་ཀྱང་ “གང་ལྟར་ཡང་ཐུ་མི་དེ་རྒྱ་གར་ན་གུལ་འོ་རྒྱལ་བརྒྱུད་དག་གིས་
སྤྱི་དུང་པའི་སྐབས་སུ་བྱོན་པ་ཡིན་ཞིང་། ཤིན་ཏུ་ངོ་མཆར་བ་ནི། ཐུ་མི་དང་རུས་མཉམ་པའི་རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཏུ་
དང་། ཀུ་ལྷ་ར་གུལ། སུཊ་མཐན་སྟགས་ཀྱི་རུས་སུ་བྱུང་བའི་ཟངས་ཀྱི་སྒྲིགས་བྱུང་ལ་སྟགས་པ་ད་ལྟའི་བར་རྒྱ་གར་གྱི་
ཡུལ་སོ་སོར་ཡོད་པ་དག་ལ། ཡི་གེ་བཏོད་པ་ནས་བོད་ཡིག་དང་ཏ་ཅང་འདྲ་ཆེ་ཞིང་། ཅུང་ཟད་རྒྱུད་ནས་བལྟས་ཆེ་
ལག་མི་མཁས་པ་ཞིག་གིས་བོད་ཡིག་བྲིས་སམ་སྟམ་པ་འཆར། ཡིག་འབྲུ་པལ་ཆེར་མ་བསྐབ་ཀྱང་ཐོར་རེ་བ་ཞིག་སྟོག་
ཐུབ་པར་འདུག་དཔེ་བརྗོད་བསྟུས། དེས་ན་བོད་ཡིག་གང་ལ་དཔེར་བཅད་པའི་བྱ་མོ་དེ་ཡང་གུལ་འོ་ཡི་གེ་འདི་ཡིན་
ནམ་སྟམ།⑤ ” ཞེས་གསུངས་པ་སྟགས་ལས་བཅན་པོ་ཁྱི་སྟོང་བཅན་གྱི་སྐབས་སུ་བོད་ལ་ཡི་གེ་ཡོད་པ་མངོན་དུ་
བྱུང་།

དེ་ལྟར་སྐབས་དེར་བོད་ལ་ཡི་གེ་ཡོད་པ་གཞིར་བྱས། རྒྱ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཀྱང་ཡི་གེ་མཁྱེན་པའི་
རྒྱལ་རྟེན་དུ་ལུང་རིགས་རྩི་རྩེའི་བྲག་རི་ལྟ་བུ་བཞུགས་རྒྱུ་ཡོད་དེ། མཁས་པ་ལྟེ་ལུ་ཡིས་ “ཁོད་ཤོམ་མཁན་མགར་

① 刘昫等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上
② 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
③ ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་PT 724.25། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཆེད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས།M། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 777.4.4 46
④ ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་PT 724.25། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཆེད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས།M། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 777.4.4 44
⑤ དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཚམ་དེ་བ་གསུམ་པ།M། བོད་རྒྱུང་ས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྟེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 777.4.2 244—247

སྟོང་བཅན་གྱིས་བྱས་ཏེ། ཤིང་བུ་དང་རྟེན་ཡན་ཆད་ཅིས་ནས། ཤོག་བུ་མཛོལ་ལངས་པ་ལ་བྱིས་པས་ཁྲིམས་བྱང་
མ་ཐེབས་པར་འབྲུགས་ཏེ།^① ” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། དཔལ་པོ་གཙུག་ལག་སྒྲིབ་བས “དེ་འབྲུལ་མགར་གྱིས་
ཟངས་ཀྱི་སྒྲིགས་བྱུང་བྱིས།^② ” ཞེས་གསུངས་པར་མ་ཟད། ཏུན་ཉོང་གཏེར་ཡིག་ལྟ་སྟེན་ཆེན་གནད་བསྟུས་
ལས་ “སྟོན་ཆེ་སྟོང་བཅན་གྱིས། འཁོར་ཤིང་། བཀའ། བྱིམས་ཀྱི་ཡི་གེ་བྱིས་པར་ལོ་གཞིག་^③ ” ཅེས་བཀོད་ཡོད་
པར་གཞིགས་ན་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཡི་གེ་ཤེས་ཤིང་སྟོང་བཞེན་པ་ཤིན་ཏུ་གསལ། དེས་ན་རྒྱ་ནག་
ཡིག་ཆ་དེ་དག་ཏུ་སྐབས་དེར་བོད་ན་ཡི་གེ་མེད་པ་དང་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཡི་གེ་མེས་པར་བརྗོད་དོན་ཅི་ཞི-
ན། དོགས་སྡེ་གསུམ་སྟེ། སྤྱིར་སྤྱོད་ཁྲིམ་གོང་ཚོ་བསུ་སྐབས་བོད་ཡིག་ད་དུང་རྒྱ་གསར་པར་མ་འབྲུབ་པའམ་ཡང་ན་ཁྱབ་
བརྒལ་དུ་མ་སྒྲིལ་བ་དང་། སྐོས་སུ་མགར་སྟོང་བཅན་ཉིད་ཀྱིས་ད་དུང་མ་བསྐྱབ་པའམ་ཡང་ན་ཀྱན་ནས་མ་བྱང་བ།
ཁྱད་པར་དུ་ཁོང་གིས་རྒྱ་ཡིག་མི་ཤེས་པ་ལ་ཟེར་བ་ཡིན་ནམ་སྟེ་ལ། གང་ལྟར་སྐབས་དེར་བོད་ན་ཡི་གེ་ཡོད་ལ་
མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཀྱང་སྟོང་བཞེན་པ་དངོས་དོན་བདེན་པར་བྱུང་པ་དང་། ཐང་ཡིག་རྟིང་མ་ནི་རྒྱལ་རབས་
ལྗེ་དུས་ཀྱི་ཅིན་ཕྱི་མའི་སྐབས་སྟེ་སྟེ་ལོ་ ༡༤༠ ནས་ ༡༤༥ ལོའི་བར་བཅའ་སྤྲོད་པ་དང་། ཐང་ཡིག་གསར་མ་ནི་སྤང་
བྱང་མའི་ལྷ་ཡིག་ཁྲི་ལྔ་བ་ ༡༠༩༠ ལོར་ཡོངས་སུ་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་གལ་ཆེན་གཉིས་ཡིན་པས་སྐབས་
དེའི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་དུ་བྱིས་ཡོད་ན་ཅི་མ་རུང་སྟེ་མ་བྱུང་།

གསུམ་པ། མགར་དང་གོང་ཚོའི་བར་འབྲེལ་གྱི་དམངས་ཁྲོད་གཏམ་རྒྱུད་ཐད་ཀྱི་དོགས་གཞི།

སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཉིད་རྒྱ་བཟའ་ལུན་ཤིང་གོང་ཚོ་བསུ་བའི་ཕོ་ཉར་ཐེབས་ནས་ཐང་
གི་ཁབ་དུ་ཤིན་ཏུ་རྩོམ་ཆར་བའི་འཛོན་ཐང་མང་པོ་རོམས་པ་ས་བོན་བྱས་ནས་བོད་དམངས་ཁྲོད་དུ་སྟོན་པོ་མགར་
གྱི་གཏམ་རྒྱུད་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་ཞིག་བཤད་རྒྱ་ཡོད་པ་དང་། གནའ་རབས་ཀྱི་དེབ་ཐེར་མང་པོར་ལྷ་སྤྱང་དང་གཏམ་
རྒྱུད་མང་པོ་ལྟ་སྟེ་ལྟར་དེབ་ཐེར་ལ་བསྐྱེད་ནས་བྱིས་ཡོད་པ་ཡང་མང་པས། “བོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱུས་ནང་གི་ལྷ་སྤྱང་དེ་
ནམས་ཀྱིས་ལྷ་རྒྱུས་རོ་མ་ལ་མེད་རས་འབྲུག་པོ་ཞིག་གཡོགས་འདུག་པས། བོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱུས་ལ་སྒྲོབ་སྒྲུང་དང་ཞིབ་
འཇུག་བྱེད་སྐབས། མགོ་མི་རྫོངས་པར་མཁྱེན།^④ ” ཞེས་སྤྲེལ་བས་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་ལགས་ཀྱིས་སྤྱལ་སྤོང་གནད་པ་
ལྟར་ལྷ་སྤྱང་དང་ལྷ་རྒྱུས་སོ་སོར་འབྲེད་རྒྱ་མ་ཟད། དམངས་སྤྱང་དང་ལྷ་རྒྱུས་ཀྱང་སོ་སོར་འབྲེད་དགོས་མོད། ལ་
ལས་ལྷ་རྒྱུས་དང་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་དབྱེ་བ་གསལ་བོར་མ་ཤེས་པར་གཏམ་རྒྱུད་དེ་དག་ལྷ་རྒྱུས་སུ་འབྲུལ་བ་དང་། ཁྱད་
པར་དུ་གནད་དོན་གསར་བ་སྤོང་བར་མོས་པ་ལ་ཅིག་གིས་གཏམ་རྒྱུད་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་དང་ལུན་ཤིང་གོང་
ཚོའི་བར་ལུས་འབྲེལ་བྱང་བར་མ་ཟད། ལམ་ནས་ནལ་བུ་སྤྱེས་པར་ཡིད་ཆེས་ཀྱི་ལྷ་རྒྱུས་རྒྱབ་ཉེན་ཡོད་ཁུལ་གྱིས་ཚུ་
རེ་གཉིས་སྤེལ་ཡོད་དེ། ཁྱད་པར་དུ་ཆབ་འགག་རྒྱ་རྒྱུ་རྩེ་ཆོ་རིང་གིས་ 《རྒྱ་བཟའ་ལུན་ཁྲིམ་གོང་ཚོ་དང་འབྲེལ་བའི་ལྷ་
རྒྱུས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་འགར་དབྱེད་པ་》 ཞེས་པའི་ཚོམ་ཡིག་དུམ་བུ་གཉིས་ ༡༩༩༩ ལོའི་ 《བོད་སྤྱང་སྤེལ་
འཇུག་》 དེབ་དང་པོ་དང་གསུམ་པར་བཀོད་ཡོད་པ་ལས་བོད་བསྟོད་ཀྱི་ལམ་དུ་གོང་ཚོར་ནལ་བུ་སྤྱེས་པ་དང་དེ་

① མཁས་པ་ལྟེན། རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྲུང་རྒྱུ་པ།མ། བོད་སྤྱང་སྤེལ་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༧.༤ ༢༧༡
② དཔལ་པོ་གཙུག་ལག་སྒྲིབ་བ། ཆོས་བྱང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན།མ། མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༤.༤ ༩༤༩
③ ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གསར་པ། ༡༩༩༩.༥༡༥༡ བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྟེང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་ཀྱི་ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོབ་ཆེན་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༤༡
④ དཔལ་པོ་གཙུག་ལག་སྒྲིབ་བསྟེན་འབྲུལ་བོད་སྟེན་པ།མ། མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༧.༡༢ ༩༩༤

མདོ་སྐད་རེ་བ་གོང་དུ་ལམ་འགྲོ་བ་ལ་བསྐྱར་ཚུལ་སྟགས་བདེན་བདེན་དུ་བྲིས་ཡོད་པར་མ་ཟད། ཉལ་བུ་སྐྱེས་པའི་
 རྒྱལ་ཉེན་དུ་ལྷན་མར་བཟང་སྦྱང་སྟགས་བྲག་ལ་བསྐྱོས་ནས་དུས་འགོར་བུང་བའི་ལུང་ཆོས་འབྱུང་ཁག་ལས་དྲངས་
 པ་འདི་ལྟར། “《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་ལྗོན་》 ལས། ‘དེ་ནས་གོང་རྩོད་པོན་གཡོག་གིས་ཁམས་སུ་
 ཐེབས་ནས་མགར་སྐྱག་པའི་ཕྱིར་བྲག་ལྟགས་ལ་རྒྱས་པའི་དབུ་དུམ་དང་བཟང་སྦྱང་བསྐྱོད་བསྐྱོས་’ ” ཞེས་པ་སྟགས་
 དུས་འགོར་བུང་བའི་རྒྱ་མཚན་དྲངས་པ་དང་། “ཡང་《སྤྱི་དོན་རྒྱལ་རབས་》 ལས ‘ཡང་ཀ་འཁོལ་མའི་
 རང་མགར་གྱིས་གོང་རྩོད་ལུས་སྐྱས་པས་ལྷན་མའི་བྲག་ལ་རྒྱས་པའི་འབུམ་བྲིས། རྒྱ་མོ་ཐེད་ལམ་བཅས་པ་སྟགས་
 ལམ་དུ་འགོར་ཚུལ་བསྐྱར་པའི་ལོ་རྒྱུས་འདུག’ ཅས་རྒྱ་བཟའ་ལུན་ཁྲིན་གོང་རྩོད་པོ་མགར་གྱི་བྲུ་ཆགས་པ་
 གསལ་པོར་བསྐྱར་འདུག་པ་མ་ཟད།” ཅས་པ་དང་། “《ཆོས་འབྱུང་མེ་རྟག་སྤྱིང་པོ་སྐྱང་ཆེའི་བཅུད་》 ཅས་
 པ་ལས་ ‘དེར་སྐྱོན་པོ་མགར་གྱིས་ནག་ཤོད་དུ་གོང་རྩོད་ཆོས་པའི་རྗེས་སྐྱབས་ཏེ། དགའ་ལྗོན་ཆེན་པོ་ཡང་བྱས་སོ། །
 གོང་རྩོད་ལོ་སྐྱོན་པོ་མགར་གྱི་བྲུ་ཆགས་པས་རྒྱལ་མོ་འཕྲང་ལམ་འཆོས་ཤིང་དུས་འགོར་ཟེར་བ་སྟགས་སུ་གྱུར་བྱ་བ་
 དང་། ཤ་བ་ལ་ཞིང་ཆོད་པ་དང་། སྐང་བུ་དུ་ཐང་དུ་དུས་འགོར་བར་ཡང་གྱུར་ཏོ།’ ” ཞེས་སྟགས་གནང་རབས་
 ཡིག་ཆ་རྒྱལ་ཉེན་དུ་བཀོད་ཡོད། དེས་ནས་གོང་རིམ་ཡིག་ཆ་འདི་དག་ནི་བོད་ན་གྲགས་ཆེ་བའི་ཆོས་འབྱུང་ལོ་
 རྒྱུས་ཁག་ཡིན་པ་བདེན་མོད། དེ་དག་ལས་ཀྱང་དམངས་གཏམ་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དབྱེ་བ་གསལ་པོར་འབྱེད་དགོས་
 པར་མ་ཟད། སྐྱོན་པོ་ཆུ་ལྷ་གར་ཁྲིད་དང་གྲགས་པའི་རྗེས་སུ་རྒྱུགས་པའི་དཔེ་མ་ཡིན་པར་ལུང་ལ་ཡང་ཚུལ་གསུམ་
 རིགས་པས་དབྱེད་འོས། དེས་ན་གོང་རིམ་ལུང་དུ་དྲངས་པ་སྟེ་ལྷན་མའི་བྲག་བསྐྱོས་ཡི་གེ་དོན་ལ་བརྟག་ན། བྲག་
 བསྐྱོས་ཡི་གེ་ལས། “སྤྱི་གི་ལོ་དབྱར། བཅན་པོ་ཁྲི་ལྷེ་སྤྱང་བཅན་གྱི་རིང་ལ། དགའ་སྦྱང་ཆོས་དང་ཆབ་གྱི་
 བཀའ་ཆེན་པོ་བཏགས་སྟེ། གསེར་གྱི་བཀྱ་རྒྱལ་མན་ཅད་ཀྱི་ཐབས་སྦྱལ་རྩོམ་མཆིམས་ཟ་ལེགས་མོ་བཅན་ལ་སྦྱགས་
 པ། རྗེས་འབངས་མང་མོ་ཞིག་ཐར་བཀྱེ་ལ། བཀའ་ཆེན་པོ་ལ་གཏོགས་པའི་དགེ་སྦྱང་བྲན་ཀ་ཡོན་ཏན་དང་སྟོ་དོ།
 དམ་དང་སྐྱོན་ཆེ་ཞང་འཕྱོང་ཁྲི་གཟུང་རམ་ཤགས་དང་ནང་སྐྱོན་དབའས་སྐྱོན་ཁྲི་སུམ་བཞེར་མདོ་བཅན་
 ལ་སྦྱགས་པ་ཆབ་སྤྱི་ལ་བཀའ་སྦྱལ་ཏེ། རྒྱ་དང་མཇལ་དུམ་གྱི་མགོ་བཅའ་སྐྱེས་པའི་ལས་ལ་□མཁན་པོ་དགོར་ཡེ་
 ཤེས་དབྱངས་དང་། དགའ་སྦྱང་སྟག་ལྟག་ཐན་ཏེ་དང་། གད་ནམ་ཀའི་སྤྱིང་པོ་དབྱངས་གྱིས། བཅན་པོའི་སྐྱེ་ཡོན་
 དང་སེམས་ཅན་གྱི་བསོད་ནམས་སྟུ། སྐྱ་གཟུགས་དང་དར་མ་འདི་རྣམས་བྲིས་ཏེ།①” ཞེས་སྟགས་གསལ་པོར་ད་
 ལྟོ་འཇོང་རྒྱ་ཡོད་པས་《ཀ་ཆེམས་》 དང་《སྤྱི་དོན་རྒྱལ་རབས་》 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་དགའ་》 བཅས་ནི་
 མ་དག་རྒྱལ་ཉེན་འབྱམས་སུ་སོང་བར་ཤེས་སྟེ་བ་ཡིན་པས་ཡིག་ཆ་དང་སྟགས་རྒྱ་གལ་ཆེ་བ་དང་། གཞན་གཅིག་སྟེ་
 《ཆོས་འབྱུང་མེ་རྟག་སྤྱིང་པོ་སྐྱང་ཆེའི་བཅུད་》 ལས་གསུངས་ཆོག་དངོས་སུ་ “ཟེར་བ་སྟགས་སུ་གྱུར་བྱ་བ་”
 ཞེས་གྲགས་པ་ལྟར་བྲིས་པ་ལས་ཆོམ་པ་པོ་ཉང་རང་གི་ལྟ་ཚུལ་མིན་པ་མདོན་དུ་གྲུབ། གལ་ཏེ་དམངས་ཁྲིད་གཏམ་
 རྒྱུད་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དབྱེ་བ་མི་འབྱེད་ན། ཉང་ཆོས་འབྱུང་དུ་མགར་གྱིས་རྒྱ་འཕྱང་ཆེད་ན་བར་བཞིས་ནས་གོང་མས་
 ཅིས་ཐན་ཞེས་པར། “རྟ་མོག་རོ་མགོ་དམར་གཅིག་དང་། ཟ་འོག་གི་ཐལ་བ་སྐྱོ་བ་གང་། ལུག་གི་མཆེར་ཁྲག་གོད་

① གཏའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྟན་ཆེད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྐྱེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༤ ༡༩༠

པ་གང་། སྐལ་བའི་མདུང་གི་གསལ་ཆུང་མེད་པ་འདྲི་གསུམ། མདུང་གསུམ། བྱ་གསུམ་བྱས་པ་ཞིག^①” དགོས་ཞེས་པར་གོང་མས་དེ་བཞིན་གནད་བར་རྒྱུ་ནགས་དང་ལྷག་ཟེ་འོག་བཅས་སྐགས་ཟད་པར་རྒྱུར་པ་དག་ལ་ཁས་ལེན་དགོས་པས་ཕྱིར་དང་། དེ་ལྟར་ན་འཛམ་བུའི་སྤྱི་ན་ལྟན་གསལ་ཆེ་བའི་ཐང་གི་གོང་མ་ཐེ་ཙུང་ནི་ལོ་གསུམ་བྱས་པ་དང་འདྲ་བར་ཟད་དོ། ། གལ་ཏེ་ད་དུང་དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ལ་ཡིད་ཆེས་ན། སློན་པོ་མགར་གྱི་རིགས་སྐས་ནམས་ནི་དཔལ་ཞིང་མཛེས་པ་བཅན་སྟེ་དང་བཅན་སྟོད་སྐགས་མ་ཡིན་པར། པའི་སློ་དང་ཉེ་སློའི་དབྱེ་བ་མི་ཤེས་པའི་སློན་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། མཚོ་མོ་ཁྲི་ཤོར་རྒྱལ་མོ་ཡང་སྤྲ་ན་མེད་པར་དུས་སྐབས་དེ་ཅུ་འཕྱུར་བ། སློན་པོ་ཉིད་ཀྱང་མིག་བྱས་ནས་རྒྱུད་ལ་ལུད་པ་སྐགས་སྐྱགས་ཀྱི་གཏམ་མང་པོ་རང་ཁས་ལེན་དགོས་པར་ཐལ་བས་ཕྱིར་དོ། །

ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཐད་ནས་བཤད་ན། ཁྲི་སློང་བཅན་ནི་དཔལ་མཛེས་ལྡན་ལ་མཁྱེན་དཔྱད་ཡངས་པས་བོད་རྒྱལ་ཞིག་ཉིས་ཁྲོད་ཀྱི་ཆེས་སྐབས་ཆེ་ཞིང་ག་ཟི་བཞིན་ལྡན་པའི་གྲངས་ལ་བཅུངས་འོས། བཅན་པོ་དེ་ལྟ་བུར་ལམ་ནས་ནལ་བུ་སྒྲིམ་པའི་རྒྱ་མོ་ཞིག་གིས་མགོ་བསྐྱར་བྱུང་བམ། མགོ་བསྐྱར་བྱུང་པར་སྲིད་ཀྱང་ཐང་གི་པོ་ཉ་བ་ནམས་ཀྱིས་མགོ་བསྐྱར་བོད་དམ། ཐོག་མར་གོང་ཚོ་སློང་ཡང་མ་བཟངས་པས་བཅན་པོ་སློན་ནས་འཁྱེད་པའི་ཐང་མ་ཟད། ཐང་གི་སྲུང་གིག་(松州)ཀྱང་བཅན་པའི་བཅན་པོ་བཅན་དུགས་ཅན་དེ་ལ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཆེད་དུ་བཟངས་པ་ཡིན་པས་གནད་ཆེ་ཞེ། གོལ་འཛེལ་བྱུང་ན་ཐང་ཀར་བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཚོ་དུག་ཀྱི་ནས་དམག་འབྲུག་གི་འགོ་ཚུལ་རྒྱུ་ཐེ་ཚོམ་གལ་ཡོད། གོང་ཚོ་བཟངས་ཆེས་སྲུ་བོད་ཐང་མཛེས་འབྲེལ་བ་ཅི་དམ་དུ་སོང་ནས་པན་ཚུན་རོགས་རམ་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་པའི་ལག་ལེན་ལས་གོང་ཚོ་འདིའི་རིན་ཐང་དང་ལུས་པ་རྟོགས་བྱུང།

པོ་ཉ་བ་མགར་སློང་བཅན་ཀྱི་ཐད་ནས་བཤད་ན། མགར་སློང་བཅན་ནི་རིག་པ་རྣམས་འཇུག་པ་ཞིག་ཡིན་པར་བོད་རྒྱུ་ཡིག་ཆང་མང་པོར་སྤྱོད་བཞིན་ཡོད་དེ། འཇུག་པ་ལྟན་པའི་བྱུང་ཆོས་སྲུ་ཡིག་ཆང་མ་སྤྱ་ཅུས་སྤལ་དུ། “མགར་སློང་བཅན་ནི་བཅན་པོས་གོང་ཚོ་བསྐྱར་བར་མངགས་པའི་པོ་ཉ་ཡིན། གོང་མས་མཇལ་འཕྲད་གནད་དུས་མགར་གྱི་སྐས་པ་ནམས་བྱགས་ལ་བབས་པས་ལང་ཞེ་གོང་ཚོ་(琅邪公主)བྱ་བའི་ཆོ་མོ་ཞིག་ཆུང་མར་བསྐྱལ་བར། མགར་སློང་བཅན་ན་ཅེ། སློན་ཁོ་བོར་རང་གི་ཁབ་ཏུ་བྱིམ་ཐབ་ཡོད་ལ། ཆུང་བའི་དུས་ནས་འགྲོགས་པ་ཡིན་པས། གོང་མ་མཚོག་གིས་བཅེ་བཅེན་པོས་སློང་པ་ལགས་ཀྱང་། དཔེ་གྱིས་འདྲིས་པའི་བྱིམ་ཐབ་འདྲོར་འདྲོད་མེད། དེར་མ་ཟད་བཅན་པོས་ཀྱང་གོང་ཚོ་ཁབ་ཏུ་མ་བཞེས་པས། སློན་པོས་ཆུང་མ་ལེན་པར་གལ་རིགས། ཞེས་གསལ་བས་གོང་མ་བྱགས་དགེས། འོན་ཀྱང་དྲིན་གྱིས་བསྐྱུང་དགོས་པར་དགོངས་ནས་མགར་སློང་བཅན་གྱིས་ཞུས་པ་ལ་བྱགས་མོས་ཀྱང་གསན་དུ་མ་བཞེད་པ་དང་། གལ་སྲུའི་སྐྱ་སྐྱུང་དམག་དཔོན་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱང་སྐྱུར།^②” ཞེས་རྒྱ་མོ་བཟའ་ཞིག་ཆུང་མར་བསྐྱལ་ཀྱང་བཅན་པོ་དང་རང་བྱིམ་གྱི་ཆུང་མར་སློ་དཀར་ནས་མི་དགོས་ཞེས་ཀྱང་གོང་མས་ནན་གྱིས་གནད་པ་ཅིད། དེ་བས་མགར་སློང་བཅན་གྱིས་ལུན་གིང་གོང་ཚོ་ཕྱིར་བོད་ལ་གདན་དྲངས་པའི་དུས་མཚུངས་སུ་གོང་མས་ཁོ་བོར་གནད་བའི་རྒྱ་མོ་བཟའ་དེ་བོད་ལ་ཁྲིད་ཡོང་པར་གདོན་མི་བ། དེ་བས་མགར་རང་

① ཉང་ཉ་མ་འོད་ཟེར། ཆོས་འབྱུང་མེ་རྟོག་སྤྱི་པོ་སྤྱང་ཆེའི་བཅུད།མ། བོད་ཡུངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩.༢༩
 ② 王钦若等撰《册府元龟》卷九六二外臣部,见苏晋仁《〈册府元龟〉吐蕃史料校证》四川民族出版社 1981.12 24

གི་རང་བཞིན་དང་ཁོར་ལུག་ བྱིས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དབང་ཐང་བཅས་སྒྲིགས་གང་ནས་བརྟག་ཀྱང་མགར་ཉིད་དང་ལུས་
འབྲེལ་མི་སྲིད་པར་མ་ཟད། འཁོར་འབངས་གཞན་དང་ལུས་འབྲེལ་མི་སྲིད་དེ་འོས་འགན་ཡོངས་རྫོགས་མགར་རང་
གི་ཐུག་ལ་བབས་ཡོད་པས་སོ། །

དེས་ན་ལོ་རྒྱུས་དངོས་ནི། སྤྱི་ལོ་༥༤༠ ལོ་ཉེ་བོད་ལྷགས་བྱི་ལོར་སློབ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་གཙོས་པོ་ཉ་
རྣམས་ཐང་ལ་གཉེན་སྦྲེད་དུ་ཕེབས་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་༥༤༡ ལོ་ཉེ་བོད་ལྷགས་ཐང་ལོར་ཀོང་ཇོ་བོད་དུ་གདན་དྲངས་པ་
ཡིན་ལ། བཅན་པོའི་པོ་ཉ་མགར་སྟོང་བཅན་སྒྲིགས་ལྷན་སྲིད་པ་དང་། ཐང་ནས་ཐང་ལ་ཐང་ལི་རྟ་ཚུང་(江夏王李
道宗)ཕྱ་བ་ཀོང་ཇོའི་སྤྱུལ་མའི་འགོ་དཔོན་དུ་བསྐྱོས་པ་ལྟར། ཀོང་ཇོ་སྟོན་འབངས་རྣམས་ལོ་དེར་བོད་ལ་སྤྲེལ་ནས་
བཅན་པོའི་ཁབ་དུ་བཞེས་པ་དང་། ཐུགས་དཀྱིས་ནས་གཙུག་ལག་ཁང་ཉེ་སྤྱོད་མཁའ་བཙུགས་པ་དེ་ཡིན།

མདོར་ན། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུང་བ་ས་བོན་བྱས་ནས་བྱུང་ཞིང་འཕེལ་བའི་དམངས་ཁྲོད་གཏམ་རྒྱུད་ཡོད་པ་དང་།
དམངས་ཁྲོད་གཏམ་རྒྱུད་ལས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ས་བོན་རྙེད་ཐུབ་པ་སྒྲིགས་སྲིད་མོད། འོན་ཀྱང་སྲིད་པ་ཙམ་གྱིས་དམངས་
ཁྲོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ཡོད་དོ་ཅིག་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་འཛིན་རྒྱ་ནི་དངོས་གཙུག་ལྷན་སྲིད་ཐུབ་རིག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་འཇུག་མཁན་
གྱིས་སྒྲུབ་བྱ་མིན་ཏེ། དེས་པར་དུ་ཁྱེད་སྤྱི་ཡིག་ཆ་དང་ལ་གཞི་བཅོལ་རྒྱ་མ་ཟད། དེར་ཡང་ “ལེན་ཡང་ལུང་
དང་རིགས་པས་སྒྲུབ་། ལུང་ཡང་དེས་དོན་ཆད་མར་བཟུང་། ཁྱེད་བའི་དོན་ལ་ཡིད་མི་རྟོག་། རིགས་པའང་དངོས་
པོ་སྟོབས་ཁྱེད་གཟུང་། རིགས་པ་ལྟར་སྤྱང་པོ་མེད། ཁྱེད་ལྟར་དགོངས་པ་བརྟགས་ནས་ནི། ཁྱེད་དོར་བྱེད་པ་
མཁས་པའི་ལུགས་།” ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་ཚུལ་གསུམ་རིགས་པས་ཡང་ཡང་དཔྱད་ནས་བདེན་རྒྱུ་གྱི་གཏི་
ང་ཐག་གཅོད་དགོས། ཁྱེད་པར་དུ་རང་རེའི་མི་རིགས་ནི་ལྟ་སྦྲེད་དང་གཏམ་རྒྱུད་ལ་སྦྲོ་བ་འཕེལ་མཁན་ཞིག་ཡིན་ཕྱི་
ར། ལོ་རྒྱུས་དང་། ལྟ་སྦྲེད་། གཏམ་རྒྱུད་བཅས་མཉམ་འབྲེས་ཀྱི་དེབ་ཐེར་འབྲི་ཚུལ་གྱི་རྣམ་པ་ཞིག་རང་རེའི་སྟོངས་སྤྱི་
དར་ཞིང་རྒྱུན་འབྲུམ་སྤྱི་སྟངས་ཡོད། དེ་བས་གནའ་རབས་མཁས་པའི་གསུང་རྩིས་ལ་མཇུག་དུས་དེས་པར་དུ་ལོ་
རྒྱུས་དང་། ལྟ་སྦྲེད་། གཏམ་རྒྱུད་གསུམ་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་དགོས་ལ། དབྱེ་འབྱེད་ཀྱི་རྣམ་པ་དེ་ནི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་
ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་རྣམ་པར་མཚན་ན་དེས་པར་དུ་འཛིན་སྤྱོད་དགོས་པའི་ཆུང་གཞིའི་རྣམ་པ་ཞིག་ཀྱང་རོ། །

① ས་པཏྱ་ན་དག་འཁྱུལ་མཚན་གྱི་གསུང་འབུམ། ཐེགས་བམ་གསུམ་པ།མ། བོད་སྟོང་ས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། ༡༩༩༢.༡༢. ༡༤༥

ལེའུ་གསུམ་པ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་རིགས་སྲས་ལ་དབྱད་པ།

ལེའུ་ཨ་མར་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལགས་ཀྱི་མཛད་རྒྱུ་དང་ཆབ་སྲིད་བསམ་སྒྲུབ་ཁོར་ཡུག་
ཆེ་ཆུང་དང་སྤྱི་ཚོགས་གནས་བབ་ལ་སྒྱུར་ནས་དབྱེ་ཞིབ་དང་སྤྱི་སྒྲུབ་བྱས་པ་ཡིན་ལ། དེ་དག་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་
ཉིད་ལ་ཆ་རྒྱས་དང་ངོས་ཟིན་ཅུང་ཡང་དག་པ་རེ་ཐོབ་ཐུབ་ཀྱང་། ཁོང་གི་རིགས་སྲས་དང་དེ་དག་གི་མཛད་འཕྲིན།
ཉེས་སྦྱོན་སོགས་བརྗོད་པའི་ཁོམ་ལོང་མ་བྱུང་བས། ལེའུ་འདིར་ཆེད་དུ་ཁོང་གི་རིགས་སྲས་ནམས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་
སྤྲིང་བར་བྱ་བ་ལ།

ས་བཅད་དང་ཕྱི་རིགས་སྲས་ངོས་འཛིན་པ།

ད་ལྟ་དངོས་མཛུགས་ཐུབ་པའི་བོད་གནའ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་མེར་ནམས་སུ་ཁྱིམ་འདུས་སྤྱིང་མང་པོ་རྗེའི་
སྐབས་བརྗོད་པར་ “བཅན་མོ་མཆིམས་བཟུང་བཅན་མོ་ཉླག་སྟོན་པོ་མགར་གྱི་བུ་གཉའ་བཅན་ལྷེ་མ་བུ་དང་
དབས་ཏ་ར་ཁོང་ལོད་ཀྱིས་སྟོན་པོ་བྱས།^①” ཞེས་དང་། “མགར་གྱི་སྲས་གཉའ་བཅན་ལྷེ་མ་བུ་དང་། ལྷག་ར་
ཁོང་ལོད་གཉིས་ཀྱིས་སྟོན་པོ་བྱས་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་དབང་བསྐྱུར།^②” ཞེས་པའམ། “འགར་བཅན་གཉའ་
ལྷེ་མ་བུ་དང་འགར་ཁྱིམ་འདྲིང་གིས་སྟོན་པོ་ལོ་བཅུ་བྱས།^③” ཞེས་པ་དང་། “འགར་བཅན་སྟོན་ལྷེ་མ་བུ་དང་འགར་
ཁྱིམ་འདྲིང་བཅན་ཆོད་ཀྱིས་སྟོན་པོ་ལོ་བཅུ་བྱས།^④” ཞེས་སོགས་མགར་རྒྱུད་ཀྱི་སྟོན་པོ་རེ་གཉིས་ཀྱི་མིང་རགས་
ཅུ་བཞེད་པ་ལས་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་དངོས་ནས་རིགས་ཀྱི་སྲས་དང་སྲས་མོ་ག་ཆོད་
ཡོད་པ་དང་དེ་དག་གི་མཛན་གང་ཡིན་ལས་གང་གཉིས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་གསལ་བོར་གསུངས་མེད་ལ། དེ་དག་ལས་
གཉའ་བཅན་ལྷེ་མ་བུ་དང་། བཅན་སྟོན་ལྷེ་མ་བུ། བཅན་སྟོན་ལྷེ་མ་བུ་བཅས་ནི་མགར་བུ་གཅིག་གི་མིང་འབྲི་ཚུལ་ཐ་དད་
པ་སྟེ་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུངས་མགར་བཅན་སྟོན་ལྷེ་མ་བུ་ཞེས་བཞེད་ཡོད་པ་དེ་ཡིན་པ་དང་། འགར་ཁྱིམ་འདྲིང་དང་
འགར་ཁྱིམ་འདྲིང་བཅན་ཆོད་ཀྱང་མགར་བུ་གཅིག་གི་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་སྟེ་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུངས་མགར་ཁྱིམ་
འདྲིང་བཅན་བྱོད་ཅེས་པ་དེ་ཡིན། དེ་བས་མགར་གྱི་རིགས་སྲས་ལ་སྟོན་པོ་ལྟེ་ཕྱེ་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་དགོས་ན་སྟོན་ཆེན་པོ་
རིགས་གཞན་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་འདྲི་བྱེད་ཐབས་མེད་ལྟུང་བས། མཁས་པའི་དབང་པོ་དགེ་འདུན་ཆོས་
འཕེལ་གྱིས་《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་གཞིར་བབྱང་ནས། “མགར་ལ་བུ་བཞི་སྟེ། མགར་
བཅན་སྟོན་ལྷེ་མ་བུ། ལོན་ཅོན་ལིན། མགར་ཁྱིམ་འདྲིང་བཅན་བྱོད། ལོན་ཅོན་སུ། སྟོན་ཟེ་མདྲོ་ཡེ། སྟོན་འབལ་ལོན་ནམས་
ལས། བཅན་སྟོན་ལྷེ་མ་བུས་པའི་གོ་ས་བབྱང་། བུ་གཞན་གསུམ་དམག་དཔོན་བྱས་ཏེ།^⑤” ཞེས་《དེབ་དཀར་》 ཏུ་
གསུངས་པ་དང་། མཁས་དབང་ཏུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་ཀྱང་དེབ་དཀར་དང་《ཐང་ཡིག་རྟོང་མ》 ཡི་བོད་ས་
བཅད། ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུངས་བཅས་གཞིར་བབྱང་ནས་ “སྟོན་པོ་མགར་ལ་བུ་ལྔ་ཡོད་པ་ལས་མགར་བཅན་སྟོན་
ལྷེ་མ་བུ། མགར་ཁྱིམ་འདྲིང་། བཅན་བྱོད། སྟོན་ཟེ་མདྲོ་ཡེ། སྟོན་འབལ་ལོན་ཆེ་བ་བཅན་སྟོན་ལ་འདས་རྗེས་ལོ་རྒྱུག་

① དཔལ་བོ་གཙུག་ལག་མེད་པ། ཆོས་བྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན།མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༤.༤ ༢༩

② ས་རྒྱུ་བཞེད་ནམས་རྒྱལ་མཆོན། རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་།མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༥ ༡༩

③ མཁས་པ་ལྷེ་ལྷ། རྒྱ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱལ་པ།མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༤ ༢༩

④ ལྷེ་ལྷ་སྟེན། ལྷེ་ལྷ་ཆོས་འབྱུང་།མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩ ༡༡

⑤ དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱི་གསུང་ཚཱ་དེབ་གསུམ་པ།མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༥ ༢༩

སང་བ་ཆུ་སྒེལ་ལོ་ནས་སྒོ་ཆེན་གྱི་གོ་གནས་བཟུང་ཞིང་།^①” ཞེས་དེ་བ་ཐེར་དམར་པོའི་མཆན་འགྲེལ་དུ་
གསུངས་ཡོད། དེ་ལྟར་རིགས་ཀྱི་སྐས་བཞེས་ལྟར་འདྲི་དང་པ་གང་ཡིན་ཀྱང་ཐང་གི་ཡིག་ཆ་དང་ལ་ཁུངས་བཅོལ་བ་
ཡིན་པས། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེན་སྐས་རྒྱུ་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དུ་རིམ་བཞོན་ཡོད་པར་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་
དགོས་ཏེ། གླུ་ལོ་༥༠༡ལོར་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་《ཐུན་ཏེན》 ཞེས་བྱ་བའི་བམ་པོ་བརྒྱ་དང་དགུ་བརྒྱ་བ། མཐའ་
སྤངས་སྐབས་དྲུག་པ། ལུ་བ་སྒྲིགས་མི་རིགས་སྐབས་གཉིས་པ་ལས་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ། “吐蕃之并诸羌，雄霸西土，东
赞有力焉。有子五人。及东赞死，钦陵兄弟复专其国。” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། གླུ་ལོ་༧༥༥ལོར་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་
《ཐང་ཡིག་རྟེན་མ》 ཞེས་བྱའི་སྒྲིགས་བམ་བརྒྱ་དང་གོ་དྲུག་པའི་སྟོང་ཆ། སྒྲིགས་ཐོ་བྱར་བཞོན་མའི་ཨང་བརྒྱ་
དང་ཞེ་དྲུག་པའི་སྟོང་ཆ། བོད་ཀྱི་ས་བཅད་ཀྱི་སྟོང་ཆར། “禄东赞子五人：长曰赞悉若，早死；次钦陵，次赞婆，次悉
多干，次勃论。” ཞེས་པ། མང་ཐུ་གླུ་ལོ་༧༩༩-༨༢༠ཡིས་བསྒྲིགས་པའི་《ཐང་གི་སྤྱི་དོན་གནད་བསུས》 ཀྱི་
བམ་པོ་དགུ་བརྒྱ་གོ་བདུན་པ། བོད་ཀྱི་བམ་པོ་ལས། “东赞有子五人：长赞悉若，早卒；次钦陵，三赞婆，四悉多于，五
勃论” ཞེས་པ། གླུ་ལོ་༡༠༡༩ལོར་ཡོངས་སུ་སྒྲིགས་པར་གྲུབ་པའི་《ཡིག་ཆ་དང་མ་རྩ་རྒྱས་སྤྲུལ》 ཀྱི་བམ་པོ་
དགུ་བརྒྱ་རེ་གཉིས་པ་རྟེ་གཞན་གྱི་སྒོ་བོའི་སྐོར་བརྒྱ་དང་པ་ལས། “东赞有子五人：长赞悉若，次钦陵（陵），次赞婆，
次每多干（悉多干），次敷论。” ཞེས་པ། གླུ་ལོ་༡༠༩༠ལོར་ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བམ་
པོ་ཉིས་བརྒྱ་དང་བརྒྱ་དྲུག་པའི་སྟོང་ཆ། སྒྲིགས་ཐོ་བྱར་བཞོན་མའི་ཨང་བརྒྱ་དང་ཞེ་གཅིག་པའི་སྟོང་ཆ། བོད་ཀྱི་ས་
བཅད་ཀྱི་སྟོང་ཆ་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གནས་ཚུལ་བརྒྱ་དང་པ་ལས། “有子曰钦陵，曰赞婆，曰悉多于，曰勃论。”
ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན་ལ། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་འདྲི་དག་གི་བཅའ་ས་པའི་དུས་རབས་ལྟ་བུ་དང་བརྒྱུད་དོན་གནད་དུ་
སྒྲིག་པས་རྒྱལ་ཁབ་བྱིན་དང་ཀྱུན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་མང་པོའི་ཁུངས་སྤྱོད་ཆད་ལྟན་གྱི་ཡིག་ཆ་དུ་ངོས་འཛིན་བཞིན་
ཡོད་པས། རང་རེས་ཀྱང་དེ་དག་ལ་ཁུངས་བཅོལ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་ན། ཞོང་རིམ་ཡིག་ཆ་དང་ལ་ཁས་བཞིས་མགར་
སྟོང་བཅན་ལ་བྱ་ལྟ་ཡོད་པར་གྲངས་དང་མིང་བཟངས་ནས་གསུངས་ཀྱང་། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ལས་ནི་
གྲངས་མ་གསུངས་པར་མགར་གྱི་བྱ་བཞེས་མིང་གསུངས་ཡོད་པ་ཡིན་ལ། དེ་ལས་མགར་སྟོང་བཅན་ལ་བྱ་འདྲི་དག་
ཡོད་གསུངས་པ་ལས་གཞན་མེད་པའི་གཏུན་ཆོག་ས་དང་རྒྱ་མཚན་བཞོན་མེད་པས་བྱ་བཞི་ལས་མེད་པའི་ཁ་ཆོན་
གཙོད་བྱེད་ཀྱི་རྒྱ་བཞེན་དང་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ལུང་ལ་མི་འགྲོ་བར་སེམས་ཏེ། དཔེར་ན། བཅན་པོ་གནམ་རུ་སྤོང་བཅན་
གྱི་སྐས་ནི་སྤོང་བཅན་སྐམ་པོ་ཡིན་ཞེས་པའི་ཆོག་གིས་སྤོང་བཅན་ནི་གནམ་རུའི་སྐས་ཡིན་པར་ཁ་ཆོན་བཅད་པ་
ལས་གནམ་རུ་ལ་སྒྲོན་གོ་ལ་སྐགས་སྐས་གཞན་མེད་པའི་དོན་མི་སྟོན་པ་ལྟ་བུའོ། །དེ་བས་མགར་སྟོང་བཅན་ལ་རིགས་
ཀྱི་སྐས་མོ་འཁུངས་ཡོད་མེད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ནི་བོད་རྒྱུ་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དུ་ལུ་ཅམ་མེད་པས་སྐོག་ཏུ་མི་བསྐྱར་
ཐབས་མེད་བྱུང་ཡང་། རིགས་ཀྱི་སྐས་ལྟ་འཁུངས་ཡོད་པར་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཆོག་ཆོག་ཡིན་ཏེ། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་
མང་པོ་ཁ་མཐུན་པར་མ་ཟད། གྲངས་དང་མིང་བཟངས་རྒྱ་ཡོད་པས་སོ། །

དེ་ལྟར། མགར་སྟོང་བཅན་ལྟལ་བཟུང་ལ་རིགས་ཀྱི་སྐས་ལྟ་འཁུངས་པར་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཀྱི་ཁུངས་སྤྱོད་
ཡིག་ཆ་རྟེན་བྱུང་པས། དེ་དག་བོད་རང་གི་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་ལ་སྐྱར་ནས་ངོས་འཛིན་མ་བྱེད་ན་ལོ་རྒྱུས་མི་

① ཆོལ་བས་བཅུ་མ་ཤིང་དུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་འགྲེལ་བ། དེ་བ་ཐེར་དམར་པོ། M1 མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩.༢༩

ལྷ་ཅི་མང་དུ་སྤང་བ་ཙམ་ལས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བྱུང་བ་དངོས་རོ་མི་འཕྲོད་པས། རང་རེའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་ལ་སྦྱར་ནས་
དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་ལ།

“赞悉若” ཞེས་པ་ནི་དཔལ་དོན་གྲུབ་ཀྱི་ལ་དང་སྦྱ་ཞབས་ཁྲིན་ཆེན་དབྱིན་གཉིས་ཀྱིས་མགར་བཅན་སྟར་
ངོས་བབྱང་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་མགར་གྱི་བྱ་ཆེ་བ་ཡིན་པར་བོད་རྒྱའི་ཡིག་ཚང་ཞལ་མཐུན་པ་དང་། བཅན་གྱི་སྦྱ་ནི་
“赞” དང་། “悉” བོ་སྐ་ཡི་ས་མགོའི་སྦྱ་ཐོན་པ་དང་། “若” བོ་སྐ་ཡི་མིང་གཞིའི་ཉ་སྦྱ་དང་ཉེ་མཆོངས་
སྦྱ་ཡོད་པ་བཅས་ཀྱིས་མགར་བཅན་སྟར་ཐོན་པུ་ནི་སྦྱ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་བྱ་ཆེ་བ་ཡིན་དགོས།

“钦陵” ཞེས་པ་ནི་རྒྱའི་ལོ་སྤྱོད་བ་དུ་གྲུང་རྩས་བསྐྱར་ཞིང་དེ་བ་དམར་དུ་བྱངས་པར་ “ལི་བྱིམ” ཞེས་ངོས་
བབྱང་ཡོད་ལ། དེ་ནི་ “陵” ལ་ལི་དང་ “钦” ལ་བྱིམ་ཞེས་མགོ་ར་བརྟེན་པའི་སྦྱ་བསྐྱར་ཞིག་ཡིན་པར་སྟང་
བ་དང་། མཁས་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་བཅན་སྟར་ཐོན་པུ་རོས་བབྱང་གྲུང་། དཔལ་དོན་གྲུབ་ཀྱི་ལ་དང་
སྦྱ་ཞབས་ཁྲིན་ཆེན་དབྱིན་གཉིས་ཀྱིས་ཁྲི་འབྲིང་ལ་ངོས་བབྱང་བ་རེད། དེ་ཡང་། མགར་བཅན་སྟར་ཐོན་པུ་ནི་སྦྱ་ལོ་
༥༥ལོར་གཤེགས་ཕྱིར་མགར་ཆང་ལ་བཀྱོན་པའ་དུས་རང་སྟོག་བླངས་པའི་སྦྱ་པོ་ “钦陵” བོ་བཅན་སྟར་ཐོན་
པུ་ཡིན་པའི་འོས་མེད་པས་མགར་བྱ་གཉིས་པ་སྟེ་ཁྲི་འབྲིང་ངམ་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་བྱ་བར་ངོས་བབྱང་ན་ནི་བོད་
རྒྱ་གཉིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བསྟན་བཅོས་དང་མཐུན་ཞིང་བོད་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་ནལ་མར་གནས་པས་མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་
བྱོད་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་བྱ་གཉིས་པར་བབྱངས་པ་ཡིན།

“赞婆” ཞེས་པ་ནི་རྒྱའི་ལོ་སྤྱོད་བ་དུ་གྲུང་རྩས་བསྐྱར་ཞིང་དེ་བ་དམར་དུ་བྱངས་པར་བཅན་པོ་ཞེས་བསྐྱར་
ཡང་། དགེ་ཆོས་ཀྱིས་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་དུ་ངོས་བབྱང་ལ། མཁས་དབང་དུང་དཀར་རིན་པོ་ཆའི་དེ་བ་དམར་
མཆན་འབྲེལ་དང་། དཔལ་དོན་གྲུབ་ཀྱི་ལ་དང་སྦྱ་ཞབས་ཁྲིན་ཆེན་དབྱིན་གཉིས་ཀྱི་ཐང་ཡིག་བོད་འབྱུར་མ་བཅས་
སྦྱ་བཅན་བྱོད་ལ་ངོས་བབྱང་བ། 《ལོ་རྒྱུས་གཡུ་ཤེང་》 དུ་ “སྦྱ་བཅན་པོ་འཕམ་སྟག་ར་ཁོང་ལོད་ཟེར་བ་རང་གི་
དམག་དབྱང་དང་གཅེན་པོའི་བྱ་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆོབ་སྟགས་ཁྲིད་ནས་ཐང་གི་ཁམས་སྦྱོས།^①” ཞེས་སྟག་ར་
ཁོང་ལོད་བྱ་བར་ངོས་འཛིན་གནད་བ་རེད། “赞婆” བོ་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ཡིན་མི་སྲིད་དེ། ཁྲི་འབྲིང་བཅན་
བྱོད་ནི་སྦྱ་ཆེན་པོའི་འགན་བཞེས་ནས་དམག་སྲིད་གཉིས་ཀྱི་ལས་གཉེས་བ་དང་ཐ་མར་རང་སྟོག་བླངས་པ་སྟེ་
གོང་བརྗོད་ཀྱི་ “钦陵” ཡིན་ལ། འདིར་བརྗོད་ “赞婆” བོ་ “གྲུང་གོ་དང་འབྲེལ་བའི་ཤར་ཕྱགས་ས་ཆ་
བདག་དུ་གཉེར་ཏེ། ལོ་རྒྱུས་ལྷན་གྱི་རིང་ལ་ཐང་རྒྱལ་ཁབ་ས་མཆོམས་ཀྱི་གཤམ་སྦྱུར་^②” པའི་ཤར་མཐའི་
དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། མགར་ཆང་ལ་བཀྱོན་པའ་རྟེན་ཐང་ལ་སྦྱབས་བཅོལ་བར་སྤང་བ་དེ་ཡིན།
ཡང་ “བཅན་བྱོད” ཞེས་ན་ “赞婆” དང་སྦྱ་ཉེ་བ་བདེན་མོད། འོན་ཀྱང་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ནི་བཅན་པོ་
འདུས་སྤང་མང་པོ་རྗེའི་དུས་སྦྱ་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བབྱང་བའི་མི་སྟོན་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དུན་དྲོང་ཡིག་ཆགས་
ཨང་ཉགས་^{PT} ༡༢༥༥ དུ། “དགུན་འདུན་བ་བམས་ཀྱི་གཡག་རུ་ཐང་དུ་སྦྱ་ཆེན་པོ་བཅན་སྟར་དང་། སྦྱ་ཁྲི་ འབྲི
ང་གཉིས་ཀྱིས་བསྐྱས་པར་ལོ་གཞིག” ཞེས་པ་དང་། “བང་མོ་བང་ཀར་དུ་སྦྱ་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་སྦྱ་ཆེན་
པོར་བཞུག” ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་སྟགས་ལས་ཀྱང་ཁྲི་འབྲིང་དང་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ནི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྟོན་གཅིག་གི་མི
ང་ཡིན་པ་ལས་ཁྲི་འབྲིང་དང་བཅན་བྱོད་དེ་ “钦陵” དང་ “赞婆” ཞེས་སོ་སོར་ངོས་འཛིན་པར་མི་ རི
གས། ཡང་། ཐང་གི་ཁབ་དང་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ཐག་རིང་བའི་རྒྱུན་ཀྱིས་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ནི་མི་སྟོན་གཅིག་ཡིན་པ་མ་ཤེ
ས་པར་ཁྲི་འབྲིང་དང་བཅན་བྱོད་དེ་ “钦陵” དང་ “赞婆” ཞེས་སོ་སོར་བྲིས་པར་འདོད་ན། མི་ཆའི་མཐའ་

① ཆབ་སྲེལ་ཆེ་བཟན་ཕུན་ཚོགས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རགས་རིམ་གཡུ་ཤེང་བའི་སྟོན་ཆ། བོད་སྐད་ཐོད་ཡིག་དཔེ་སྦྱར་ཁང་། ༡༩༩༩. ༡༠ ༢༥༠
② དོན་གྲུབ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཐོད་ཆེན་པོའི་སྲིད་ལུགས་ལས་ཐང་ཡིག་རྟེང་མ། མཆོ་སྦྱོན་མི་རིགས་དཔེ་སྦྱར་
ཁང་། ༡༩༩༩. ༤

མཐུག་གི་ལས་དབང་མི་འདྲ་བའི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་གཉིས་ཡོད་པ་ལས་གང་ནི་ཁྱིའི་བཅན་བྱོན་དངོས་ཡིན་པ་དང་།
 གཞན་ཅིག་ནི་སྤྲི་ཡིན། དེ་ལས་ལྷ་མཐུན་དུ་རྟོག་བཟོ་སྣ་ཆོག་གི་བྱེད་དགོས་པར་ཐལ་བས་ཐང་ཡིག་གི་ “ཟུམ་པ་”
 ཞེས་པ་ནི་ཁྱིའི་བཅན་བྱོན་དམ་བཅན་བྱོན་མ་ཡིན་པའི་མགར་བྱ་མཐའ་མཆོམས་དཔའ་བོ་ཞིག་སྟེ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
 མི་སྣ་དོ་མ་གཞན་ཞིག་ཡིན། གཞན་ཡང་《ལོ་རྒྱུས་གཤམ་ཐེངས་》 རྩ་ལྷག་ར་ཁོང་ལོད་ལ་དོས་བཟུང་བའི་རྒྱ་མཆོན་མ་
 གསུངས་པས་བརྟག་དཀའ་ཡང་། པལ་ཆེར་རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་དུ་ “མགར་གྱི་སྤྲི་མཉམ་བཅན་ལྷེ་མ་
 བྱ་དང་། ལྷག་ར་ཁོང་ལོད་གཉིས་ཀྱིས་སློན་པོ་བྱས་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་དབང་བསྐྱུར།^①” ཞེས་པར་གོ་བ་ལོན་ཚུལ་
 མི་འདྲ་བ་བྱུང་ནས་ལྷག་ར་ཁོང་ལོད་ཀྱང་མགར་བྱ་ཡིན་པར་འདོད་པ་ནས་བྱུང་བར་ཟད་ཀྱང་། ལྷག་ར་ཁོང་ལོད་
 ཅེས་པ་ནི་ཁྱིའི་འདྲུས་སྤང་མང་པོའི་སློན་ཡིན་པ་བདེན་མོད། འོན་ཀྱང་རུས་ནི་མགར་མ་ཡིན་པར་དབས་ཡིན་ཏེ།
 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》 རྩ་ “གཉམ་བཅན་ལྷེ་མ་བྱ་དང་དབས་ཏ་ར་ཁོང་ལོད་^②” ཅེས་
 གསུངས་སོ། །དེས་ན་བོད་རང་གི་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་ “ཟུམ་པ་” དང་ཉེ་མཚུངས་ཀྱི་མགར་བྱ་ཞིག་ཡོད་
 མེད་ལ་རྟོག་དཔྱད་བྱེད་དགོས་པས། རྩ་ལྷག་དོད་ཡིག་ཡིག་ཆ་གསལ་ཞིབ་དུ་བཟླགས་ན། མགར་སྟོང་བཅན་ལུལ་
 བཟུང་གི་རྩིས་སྤྲི་མགར་བཅན་སྟེ་ལྷེ་མ་བྱ་དང་། མགར་ཁྱིའི་བཅན་བྱོན་མགར་མང་ཉེན་ལྷག་ཅུབ། མགར་སྟེ་
 བྱ་རི་བྱུང་། མགར་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན། མགར་བཅན་ཉེན་གྱང་རྟོན། མགར་མང་པོ་རྩིས་ལྷག་ཆན་བཅས་རུས་
 མགར་ཅན་གྱི་སློན་པོ་བདུན་གྱི་མིང་བྱུང་བ་ཡིན་ལ། དེ་ནས་མཐའ་དོར་ལོན་ཐབས་ཀྱིས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་ན་ཐོག་མ་
 གཉིས་ནི་མགར་བྱ་ལ་དོས་བཟུང་བེན་པ་དང་། མགར་སྟེ་བྱ་རི་བྱུང་ནི་མགར་བྱ་གཞན་གཅིག་ཡིན་པར་རྩིས་ནས་
 བསྐྱབ་བྱ། མགར་མང་པོ་རྩིས་ལྷག་ཆན་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་མི་རབས་གསུམ་པ་ཡིན་པར་ཐང་ཡིག་གསར་རྟོང་
 སྤྲི་མཉམ་བཅན་གྱི་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་མང་པོར་གསལ་བས་ཐེ་ཆོམ་གྱི་དལ་བ་བཞེན་མི་དགོས། མགར་བཅན་ཉེན་
 གྱང་རྟོན་ནི་ལུག་གི་ལོ་རྒྱུས་ལོ་ལྷ་ལོར་བཅན་པོ་ལ་སྟོན་པ་རིངས་བས་བཅན་པོས་ཞལ་སྟེ་བཅད་དེ་བཀུམ་པ་ཡིན་
 བྱིར་ཐང་གི་མཐའ་མཆོམས་སྤང་བ་དང་མཐའ་མར་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བའི་དམག་དཔོན་ “ཟུམ་པ་” མིན་པ་
 ལུང་རིགས་གཉིས་ནས་མངོན་སུམ་དུ་གྲུབ་པས་དཔྱད་གཞི་ལས་འདོར་ཆོག དེས་ན་ཐེ་ཆོམ་གྱི་གཞི་རུ་མགར་མང་
 ཉེན་ལྷག་ཅུབ་དང་། མགར་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན་གཉིས་ལས་ཡོད་དེ་སྤྲི་མཐུན་དུ་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་ན། སློན་འདི་
 གཉིས་ཀྱིས་བཅན་པོ་འདྲུས་སྤང་མང་པོ་རྩིས་སྤྲི་མཐུན་སྤྲི་མཐུན་མ་བསྐྱས་པ་ཅམ་ལས་བྱག་རྩིས་གསལ་བོ་བོད་ཀྱི་
 ཡིག་ཆ་དང་བཀོད་མེད་ཀྱང་། རྩ་ལྷག་དོད་ཡིག་ཆ་གསལ་སྤྲི་མཐུན་མགར་བཅན་སྟེ་ལྷེ་མ་བྱ་དང་མགར་མང་ཉེན་ལྷག་ཅུབ་
 གཉིས་ཀྱི་འགལ་འབྲེལ་གྱི་གནས་ཚུལ་ཞིག་བཀོད་ཡོད་པ་ནི་མགར་བྱ་དོས་འཛིན་ལ་ཤིག་དུ་གལ་ཆེ་བའི་དཔྱད་
 གཞིའི་ཡིག་ཆ་གསལ་ཡིན་ཏེ། “བྱ་གཞི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་ལྷ་ལྷ། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། སློན་ཆེན་
 པོ་བཅན་སྟེ་དང་། མང་ཉེན་ལྷག་ཅུབ་གཉིས། དམའ་བྱུང་། ཤངས་གྱི་སྤྲི་མཐུན་པོར། སློན་ཆེན་པོ་བཅན་སྟེ་
 བྱམ་^③” པའི་དོན་རྟོག་འདི་ལས། མགར་མང་ཉེན་ལྷག་ཅུབ་ནི་སྐབས་དེར་སློན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་བཟུང་བའི་
 མགར་བཅན་སྟེ་ལྷེ་མ་བྱ་གསོད་པའི་ལག་དམར་ཡིན་པ་གསལ་བོར་ཤེས་པ་དང་། བོད་རྒྱ་གཉིས་ཀྱི་གནའ་རབས་
 ཡིག་ཆ་དང་དུའང་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་བྱ་སྤྲི་མཉམ་གསལ་ནང་དམེ་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ་བཀོད་མེད་པར་མ་ཟད།
 མགར་ཁྱིའི་བཅན་བྱོན་གྱི་ “དེང་བོད་ཁོ་ནས་རང་ཆོག་སྤྲི་མཐུན་བྱུང་བ་ནི། རྒྱུ་རེད་ཀྱི་རི་རྩེ་དང་སློན་འབངས་མི་
 འདོད་པ་གལ་ཡིན་ཏེ། མ་ཡིན་མོད། དེ་སྤྲི་མཐུན་མཆོད་ནས་ཀྱིས་དོགས་ཐོན་དང་གཟབ་ནན་བྱས་པས་ད་གཞི་དང་།

① ས་སྤྲི་བཅོད་ནས་རྒྱལ་མཆོན། རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལོང་།མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༡༩༥
 ② དཔའ་བོ་གཞུག་ལག་ཐེངས་ལ། ཆོས་བྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་།མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༢༩
 ③ རྩ་ལྷག་དོད་ཡིག་ཆ་གསལ་པ། ༡༩༩༥.༥ ༢༩༥། བོད་ཀྱི་བཟང་ཆོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས་།མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༢༥

གནས་སྤྱད་པ་ཡིན།^①” ཞེས་སྤྱན་མཆེད་ནམས་ཀྱིས་མཐུན་སྦྲིལ་གཅིག་སྦྲིལ་གྱིས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་ལ་
ཞབས་འདེགས་ཞུས་པ་གསུངས་པ་ལས་ཀྱང་མགར་བུ་སྤྱན་མཆེད་ནམས་ཀྱིས་སྒོ་སེམས་གཅིག་ཏུ་གནས་པ་རིགས་
པས་དཔྱད་སྤྱད་པ་བཅས་ཀྱིས། མགར་མང་ཉེན་སྟག་ཅེས་མགར་གྱི་ཁྱིམ་རྒྱུད་ལ་གཏོགས་པའི་སྤྱན་པོའི་གོ་
གནས་འཛིན་མཁན་ཞིག་ཡིན་པ་ལས་མགར་སྤྱན་བཅན་གྱི་བུ་སྤྱན་བཅན་སྟོན་པའི་སྤྱན་རྒྱུད་མིན། དེ་ལྟར་ན་ཏུན་
ཏྲོང་ཡིག་ཆགས་སུ་བྱུང་བའི་མགར་རུས་ཅན་གྱི་སྤྱན་པོ་བུན་ལས་དྲུག་དྲུག་བས་མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྤྱན་
གཅིག་བུ་དཔྱད་གཞིར་ལུས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་སྐད་བརྗོད་རིག་པའི་ཆ་ནས་བལྟས་ན། “赞婆” བོ་མགར་འབྲིང་
ཅན་ཅང་སྤྱན་ཞེས་པའི་མིང་གི་བྱེད་བྱེ་མ་ཅང་སྤྱན་གྱི་སྤྱོད་གདངས་རྒྱ་ནག་སྐད་དུ་བསྒྱུར་བར་སྤངས་ཤིང་
“赞” གྱི་མང་གཞིའི་ཡི་གེ་ནི་ཙ་ཡིན་པས་སྤྱོད་གནས་མཐུན་པས་སྤྱོད་བུ་དང་། སྤྱན་དང་ “婆” གཉིས་
ཀྱང་དཔྱད་སེམས་མེད་པ་ཡིན་པས་ད་རྩིས་ཚུལ་འདྲ་བས་གདངས་ཉེ་བ་ཡིན། དེ་བས་ཐང་ཡིག་གི་ “赞婆” བོ་
མགར་ཁྱིམ་འབྲིང་བཅན་བྱོད་མ་ཡིན་པར་མགར་བུ་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྤྱན་ལ་ངོས་འཛིན་ཆོག་ཆོག་ཡིན།

“悉多于” “悉多干” “每多干” བཅས་ཀྱིས་མགར་བུ་གཅིག་མཆོན་པར་ཐེ་ཆོམ་མེད་དེ། མཁས་
དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་དང་། ཏུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེ། དཔལ་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་དང་སྤྱོད་ཞབས་ཁྱིམ་ཆེན་དབྱིན་
བཅས་ཀྱིས་སྤྱོད་གཞིའི་མ་ཡིག་ལྟར་སྤྱན་བྱེ་མཛད་ཡོད་པའི་སྤྱོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་བསྒྱུར་ཅིང་གསུངས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ན་བོད་
རང་གི་ཡིག་ཆང་ལ་དོ་སྒྲུར་ནས་བོད་མིང་ངོས་འཛིན་སྤྱད་བཅས་ཞེས། སྤྱད་ཤིང་། སྤྱན་འདི་ནི་མི་རང་རེའི་ཏུན་ཏྲོང་
ཡིག་ཆགས་སུ་བཀོད་པའི་མགར་སྟེ་གུ་རི་བྱུང་ངམ་མགར་སྟེ་གུ་ཞེས་བྱུང་བ་དེ་ཡིན། དེ་ཡང་ངོས་འཛིན་སྤྱོད་ཤིང་།

“悉” ཞེས་པས་སྟེ་གུ་ཞེས་པའི་སྟེ་ཡི་ས་མགོའི་སྤྱོད་གདངས་མཆོན་པ་ཡིན་ལ། བོད་གནའ་བོའི་སྤྱོད་གདངས་སུ་
མགོ་ཅན་གྱི་ས་སྤྱོད་གདངས་སུ་ཐོན་པས་རེད། “多” ཞེས་པས་སྟེ་ཡི་མང་གཞི་ཏའི་གདངས་མཆོན་པ་དང་

“干” ཞེས་པས་སྟེ་གུའི་གུ་སྤྱོད་མཆོན་པ་ཡིན་པས་མགར་བུ་སྟེ་གུ་རི་བྱུང་གི་བསྐྱུས་མིང་སྟེ་གུ་ཞེས་པའི་སྤྱོད་
གདངས་རྒྱ་ཡིག་ལ་བསྒྱུར་བ་ཤིན་ཏུ་གསལ། གཞན་ཡང་། རྒྱ་ཡིག་ལ་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་རིགས་གསུམ་བྱུང་བའི་
རྒྱ་མཆོན་ནི་གནའ་རབས་སུ་དཔར་ཡིག་གི་སྤྱོད་མེད་ཏུས་ལག་གིས་ལ་བཞེན་ནས་སྤྱོད་ཤིང་གསུམ་ཕྱིར་ཡིག་ཞོར་བྱུང་
པར་བཤད་དེ། རྒྱ་ཡིག་ལས་ “悉多干” ཡི་ “悉” བོ་ 《ཡིག་ཆང་མ་རྩ་རུས་སྤྱལ་》 སྤྱད་པའི་ཡིག་ཆང་ཐམས་
ཅད་ཁ་མཐུན་པ་དང་བོད་གནའ་བོའི་གདངས་དང་ཉེ་མཚུངས་ཡིན་པས་ 《ཡིག་ཆང་མ་རྩ་རུས་སྤྱལ་》 ཏུ་བྲིས་
པའི་ “每” བོ་ཡིག་མཁན་གྱིས་སྤྱད་སེམས་མཉམ་མ་བཞག་པའི་ཡིག་ཞོར་ཡིན་པ་དང་། “干” ལ་ “干”

“于” “干” ཞེས་འབྲི་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་སྤྱོད་གསུམ་བྱུང་པས་ཡི་གེའི་སྤྱོད་གདངས་ཀྱང་ཐ་དད་དུ་སྤངས་བས་
བོད་ལའང་སྤྱན་བྱེ་མཛད་པའི་སྤྱོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་སྤྱོད་ཞེས་ཐ་དད་དུ་མི་བསྐྱུར་ཁ་མེད་བྱུང་བ་དང་། སྤྱོད་ཞབས་སྤྱོད་ཅན་རིན་
ལགས་ཀྱིས་ 《ཐང་ཡིག་གསར་མ་》 དང་ 《སྤྱད་དོན་མེ་ཤང་》 གཞིར་བཟུང་ནས་ “于” བོ་དག་མོ་ཡིན་
པར་བཞེད་^②ཀྱང་། ཞིབ་ཏུ་བཞག་ན། བོད་སྐད་མགར་སྟེ་གུ་ཡི་གུ་སྤྱོད་མཆོན་པ་ཡིན་པས་ 《ཐང་ཡིག་རྟིང་མ་》
རུ་བཞེད་པའི་ “悉多干” བོ་འབྲི་ཚུལ་དག་མོ་ཡིན་ལ། རྒྱ་ཡིག་ཡིག་འབྲུ་དེ་གསུམ་ལ་མགོ་ཆོག་དྲང་པའམ་
འཁྱོག་པའི་བྱུང་པར་དང་། ཀྱང་བ་བཀྱག་མིན་གྱི་བྱུང་པར་ཙམ་ལས་མེད་པས་མ་ཡིག་གསལ་མིན་དང་ཡིག་མཁན་
གྱི་མཉམ་བཞག་མིན་ལས་བྱུང་ཞིང་རྒྱན་འབྱམས་སུ་སྤངས་པའི་བྲིས་ཞོར་ཡིན་ནོ། །

“勃论” “敷论” བོ་མགར་སྤྱན་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བུ་ཐ་ཆུང་ཡིན་ཏེ། རྒྱ་ཡིག་གི་ “勃论”
འམ་ “敷论” གང་ཡིན་ཀྱང་བོད་སྤྱན་ཞེས་པའི་སྤྱོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་དཔེར་ན། རྒྱལ་ཆབ་དར་མ་རིན་ཆེན་མཆོག་
རྩི་ཅོང་ཁ་བའི་རྒྱལ་ཆབ་ཏུ་བཞགས་པའི་སྤྱོད་མེད་ཁྱད་ཆོས་སམ་ཐོབ་དབང་དམིགས་སུ་བཀར་ནས་དར་མ་རིན་

^① 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
^② 苏晋仁。蕃唐噶尔(论氏)世家(下)【J】.中国藏学.1991.4

ཆེན་ཞེས་པའི་མིང་དངོས་བསྟན་ནས་རྒྱལ་ཚབ་རྩེ་ཞེས་ཀྱན་ཏུ་གྲགས་པ་དང་ཡོངས་སུ་མཚུངས་པར། རྒྱ་ནམས་
 ཀྱིས་སློན་འདིའི་མིང་དོ་མ་བསྟན་ནས་བོད་བཅན་པོའི་སློན་པོ་ཡིན་པ་རྒྱ་མཚན་ཏུ་བྱས་ནས་བོད་སློན་ཞེས་འབོད་
 པ་ཡིས་བོད་སློན་ནི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་ཞིག་གི་དོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་མིང་ཏུ་བྱུར་པ་རེད། དེ་ཡང་མཁས་དབང་དགེ་ཆས་
 དང་དྲུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་སློན་འབལ་ལོན་ཞེས་པར་བསྟར་བ་དང་། དཔལ་དོན་གྱུ་བ་རྒྱལ་དང་སྤྱི་ཞབས་ཁྲི་
 ཆེན་དབྱིན་བཅས་ཀྱིས་པོ་ལོན་ཞེས་པར་བསྟར། གོང་དུ་བྲངས་པའི་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དེ་དག་ཏུ་
 སློན་འདིའི་མིང་ཐེངས་གཉིས་རེར་མ་གཏོགས་བྱུང་མེད་དེ། ཐེངས་གཅིག་ནི་མགར་བུ་སྤྱན་མཆེད་ནམས་དོ་སྤྱོད་
 བྱེད་ཏུ་སྤྱད་བ་དང་། ཐེངས་གཉིས་པ་ནི་སྤྱི་ལོ་༩༥༥ལོར་ལིན་ཆོ(冷泉)ཞེས་པའི་ས་ཆ་ནས་ཐང་གི་དམག་དཔོན་
 ལང་ཞའོ་ཅེ་དང་འཐབ་འཁྲུག་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ་རགས་ཅམ་གོད་པ་དེ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། འཐབ་འཁྲུག་གི་
 གནས་ཚུལ་དེ་ལས་ང་ཆོར་གོ་དོན་གསར་བ་ཞིག་གནད་བྱུང་སྟེ། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བོད་ས་བཅད་ཀྱི་
 རྟོད་ཆར། “于是首领勃论赞与突厥伪可汗阿史那倭子南侵，与孝杰战冷泉，败走。” ཞེས་བཞོད་ཡོད་པ་ལས་བོད་
 སློན་ཞེས་པའི་མིང་གི་རྩིས་སུ་“赞” ཡིག་སྤྱར་ཡོད་པར་གཞིགས་ན་བོད་སློན་རྩིས་ཀྱི་མིང་གི་ཡིག་ཐོག་མ་བཅན་
 ཡིན་པ་ཤེས་བྱུང་། ཡང་། སྤྱི་ལོ་༡༠༥༥ལོར་རྩོགས་པར་གྱུ་བ་པའི་《སྤྱི་དོན་མེ་ལོང་》 ཏུ་འཐབ་འཁྲུག་དེ་
 གསལ་བཤད་བྱེད་ཏུ་སྤྱད་པའི་ཁ་གསལ་བའི་མིང་ཞིག་ཡོད་དེ། “二月，武威道总管王孝杰破吐蕃勃论赞刃、突厥
 可汗倭子等于冷泉及大岭^①。” ཞེས་པ་ལས་བོད་སློན་རྩིས་སུ་“赞刃” ཞེས་ཐ་སྟད་ཆ་ཆང་ཞིག་བཞོད་ཡོད་པས་
 མགར་བུ་འདི་དོས་འཛིན་བྱེད་པར་ཆེས་གལ་ཆེ་བའི་ཐ་སྟད་མཁོ་སྤྱོད་བྱས་པ་རེད། དེ་བས་“赞刃” དང་ཡི་
 གའི་སྒྲིག་ནས་འདྲ་བའི་ཐ་སྟད་ཏུ་ས་མགར་ཅན་གྱི་སློན་པོའི་གས་བཅལ་ན་བཅན་ཉེན་དང་མ་གྲས་རང་མཐུན་ཏུ་
 སང་བ་ཡིན་ཏེ། “赞刃” ཞེས་པའི་“赞” ཀྱིས་བཅན་སྤྱི་མཚོན་པར་ཐེ་ཆོམ་མེད་ལ། “刃” ནི་ཉེན་གྱི་སྤྱི་
 བསྟར་ཡིན་ལ་མགར་བུ་ཆེ་བ་བཅན་སྤྱི་ཡི་མིང་གི་ཆ་ཤས་སྤྱི་ཆ་མང་གཞི་ཉའི་སྤྱི་མཚོན་པའི་“若” དང་གདངས་
 ཉེ་སྟེ་གཉི་ཀའི་ཉིན་མོའུ་ནི་ཡིན་པ་དང་། བོད་ཡིག་ཏུ་འང་སྟ་དང་ཉེན་གཉིས་ཀྱི་ཆ་མང་གཞི་ཉ་ཡིན་པས་སྤྱི་གདངས་
 ཉེ་བ་བཅས་ལ་བསམ་སྟོབ་ཏང་ན་འང་ཤེས་སྟེ། དེ་བས་མགར་བུ་འདི་ནི་རང་རེའི་ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གས་སོགས་སུ་
 བྱུང་བའི་མགར་བུ་བཅན་ཉེན་གྱང་རྟོན་ཡིན་འོས།

མདོར་ན། རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་བཞོད་པའི་མགར་བུ་དེ་དག་ནི་རིམ་པ་བཞིན། མགར་བཅན་སྟེ་
 ལྷོ་མ་བུ་དང་། མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་སྟོད། མགར་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན། མགར་སྟ་གུ་རི་བྱུང་། མགར་བཅན་ཉེན་
 གྱང་རྟོན་བཅས་ཡིན། རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་བཞོད་པ་དང་འབྲི་བ་ཐོར་ཡང་བའི་ཆེད་ཏུ་གངས་ཀྱང་མི་
 རིགས་ཀྱི་ས་མིང་དང་མི་མིང་སོགས་ཀྱི་ལོ་ལོ་སྤྱོད་ཤས་ཀྱིས་མཚོན་པར་བྱེད་པ་རེད་ལ། དེ་ཡིས་མི་མིང་དང་ས་
 མིང་མང་པོ་དོས་འཛིན་དཀའ་བའི་ད་ལྟའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་བ་རེད། མགར་བུ་འདི་དག་གིས་བོད་བཅན་པོའི་སློན་
 དང་སློན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བཟུང་ནས་མངའ་ཐང་གཅིག་གྱུར་དང་སྤྱི་ཆོགས་བདེ་འཇགས། འཆོ་བ་ཡར་རྒྱས་
 འབྱུང་བར་བྱས་རྗེས་གང་མང་བཞག་པའི་མཐའ་མར། ཕྱི་ནང་གསང་གསུམ་གྱི་རྒྱུན་ཆོགས་ཏུ་མའི་དབང་གིས་
 བོད་བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་སྟེགས་བུ་ནས་བྱུང་པ་རེད།

^① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】 西藏人民出版社 1982.5 37

ས་བཅད་གཉིས་པ། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་བཤད་པ།

དང་པོ། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་མེ་ཆེ་ཤོས་བཤད་པ།

མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་ནི་མགར་སྟངས་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བྱ་ཆེ་བ་ཡིན་ཏེ། མགར་སྟངས་བཅན་གཤེགས་རྩེས་
སྟ་པ་ཤུལ་བྱས་འདྲིན་གྱིས་བཅན་པོ་མང་སྟངས་མང་བཅན་དང་འདུས་སྟངས་མང་པོ་རྩེ་བཅས་རབས་གཉིས་ཀྱི་སྟ་བྱས་
སྟ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་ནས་འདུན་མ་བསྟུས་ཤིང་མཁོས་བཀྱིས་ཁྲོམ་བསྐྱེད་གྱིས་བཅན་པོ་དང་བཅན་པོའི་
མངའ་ཐང་བདེ་ཞིང་དར་བར་སྟོང་ཀར་སྤྱི་བསྟུབས་པ་ཡིན་ལ། བཅན་པོའི་དུས་སྟུ་མགར་གྱི་དུས་ཅན་ལས་བྱུང་
བའི་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་མཁན་རབས་བཞི་བ་ཡིན།

རྒྱ་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཨང་ཉ་པ་PT 729 ཡོད། “འུང་ནས་སྟངས་ཅན་སྟངས་བཅུག་སྟེ། ལོ་དྲུག་བཀྱིས། བསྟུག་
གས་ཏེ་གྱི་མོ། རྒྱུན་བར་ཞང་ལོན་པ་མོ་དང་འབངས་ཀྱིས་དབྱུང་བ་ནི། དབངས་སུ་མ་སྟངས་། བཅུག་ཀྱང་ཞེས་
དབྱུང་དོ། རྩེ་སྟོན་གསངས་སྟེ་བཀའ་བཅུགས་པ་ནི། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་ཏེ་དང་། མཚུངས་རིགས་ཀྱིས་སྟོན་
ཆེར་བཅུག་གོ། སྟོན་ཆེ་ལོ་ལྷགས་སྟོན་པའི་འག་པོན། དབངས་སུ་མ་སྟངས་གིས་བྱས་ཏེ། སུམ་སྟངས་གྲུམ་ནས། སྟོན་
བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱས་བྱས་སོ།^①” ཞེས་མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་སྟོན་ཆེན་པོར་བསྐྱོས་པའི་དུས་ཆེད་དང་བརྒྱུད་རིམ་
གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད་པ་ལས། དབངས་དབྱི་ཆ་བཀྱི་བྱ་དབངས་སུ་མ་སྟངས་དང་མགར་བྱ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་གཉིས་
ཀྱིས་སྟོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་དེ་བཙོན་ལེན་བྱས་ཀྱང་མགར་གྱི་སྟོན་པས་ཤུགས་ཆེ་བས་རྩེ་སྟོན་གྱིས་སྟོན་ཏེ་བྱས་བྱས་
ནས་མགར་བྱ་སྟོན་ཆེན་པོར་བཅུག་པ་དང་དབངས་བྱ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འག་དཔོན་དུ་བཅུག་དེ་ནས་ཅུང་མ་འགོར་
བར་དབངས་སུ་མ་སྟངས་གྲུམ་པའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་ཡང་རང་བཞིན་གྱིས་གཤེགས་པའམ་རྒྱུན་དབང་གིས་གྲུམ་པ་
གང་ཡིན་མི་ཤེས་མོད། དེ་ནས་བཟུང་མགར་བྱ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་དངོས་སུ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་བཞེས་པ་བསྟུགས་པར་
མངོན། དེ་ཡང་རྒྱ་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་གཞན་ཞིག་སྟེ་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་སུ་ཡོས་བྱའི་སྟེ་ལོ་(54)ལ་མར་
མགར་སྟངས་བཅན་གཤེགས་པ་ནས་ཡོས་བྱ་མའི་སྟེ་ལོ་(54)ལ་བར་གྱི། ལོ་འཁོར་གཅིག་གི་ཡུན་དུ་མགར་བཅན་སྟ་
ལྷོ་མ་བྱས་འདུན་མ་བསྟུས་པ་དང་། མཁོས་བཀྱིས་པ། ཁྲོམ་བསྐྱེད་པ་སོགས་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་ལྷ་བྱ་འཁུར་
བའི་གནས་ཚུལ་ཐིངས་གསུམ་ལ་བཀོད་ཡོད་ནའང་། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་ལྷ་བྱ་འཁུར་
པོ” ཡི་ཆེ་ལོ་རྒྱུས་མེད་པ་དང་། དེའི་སྟེ་ལོ་དེ་སྟེ་ལོ་(54)ནས་བཟུང་ཡིག་ཆ་དུ་དངོས་སུ་སྟོན་ཆེན་པོར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་
“སྟོན་ཆེན་པོ” ཡི་ཆེ་ལོ་རྒྱུས་པ་ལས་ཀྱང་མགར་དབངས་གཉིས་ནས་སྟོན་ཆེན་པོ་ཙོན་ལེན་གྱི་སྟངས་ཚུལ་བྱར་
གཞན་ཞིག་ནས་ར་སྟོང་བྱས་པར་མ་ཟད། འཐབ་ཚད་ཀྱི་དུས་ཡུན་ཅུང་རིང་པ་གསལ་པོར་ཤེས། གང་ལྟར་སྟེ་ལོ་
(54)ལ་ནས་(54)ལོའི་བར་དུ་སྟོན་ཆེན་པོའི་དབང་འདྲིན་མཁན་གཞན་མེད་པས་སྟོན་ཆེན་གྱི་མིང་རྒྱུར་མིན་
གང་ཡིན་ཡང་སྟོན་ཆེན་པོའི་ཐོབ་དབང་སྟོང་མཁན་ནི་མགར་བྱ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་ཁོ་ན་ཡིན།

མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བྱ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བཟུང་བའི་ལོ་དེ་དག་གི་རིང་དུ། ཁོང་དང་སྟན་མཆེད་
ཁྱིའབྱིང་བཅན་བློ་སོགས་ཀྱིས་མཐའ་ཡི་མཚམས་སྟངས་བཤད་པ་དང་། ནང་གི་མཁོས་བཀྱིས་པ། རྩེགས་སུ་ཁྲོམ་བསྐྱེད་པ།
དུས་བཞིན་འདུན་མ་བསྟུས་པ་སོགས་རྒྱལ་ཁམས་བདེ་ཞིང་། ཆབ་སྲིད་བརྟན་པ། དཔལ་འབྱོར་རྒྱུས་ལ་འབངས་

① གཉའ་གོང་དགོན་མཚོ་གཙོ་བོ་ལྟན། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བཤམས་བསྐྱིགས་། རྒྱུ་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་པོ་སྟེན་ཁང་། 2014.4 34

ནམས་སྦྱིད་པའི་ལས་མང་པོ་བསྐྱབས་པ་ཡིན། ལྷ་དང་པར་དུ་བཅན་པོ་ཁྱིམ་སྤང་མང་བཅན་སྐྱ་གཤེགས་ཤིང་སྐས་
ཁྱིམ་འདུས་སྤང་མང་པོ་རྗེ་ཁྱིམ་གསོལ་བའི་དུས་སྐབས་དང་འཕྲད་ཀྱང་ཐོན་སྦྱིད་ལ་གཤེགས་སྦྱོར་མ་བྱུང་བར་བཅན་
པོའི་མངའ་ཐང་ཐུ་མཐུད་དུ་དར་བའི་སྐང་ལ་བསྟེགས་པ་ནི། བཅན་པོའི་འགབ་མ་སྦྱོར་གྱི་གོང་མ་མགར་བཅན་སྟ་
ལྷོ་མ་བུའི་ཆབ་སྲིད་འཛོན་ཐང་ལ་འབྲེལ་བས་ལོས་ཡིན།

སྦྱོར་ཆེན་པོ་འདི་ཉིད་ནམ་འཁྲུངས་དང་དགྲུང་ལོ་དུ་བཞུགས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་གསལ་བོ་མེད་ཀྱང་། “བྱ་གཤི་
ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་(༤༥༥)། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྦྱོར་ཆེན་པོ་བཅན་སྟ་དང་། མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་
གཉིས། དཔེ་བྱུང་། ཤངས་གྱི་སྐུ་ཆུ་བོར། སྦྱོར་ཆེན་པོ་བཅན་སྟ་གུམ་①” ཞེས་པ་ལས་མགར་བུ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་
ནི་སྟེ་ལོ་(༤༥)ལོར་ནང་དཔེ་བྱུང་བ་ལས་གཤེགས་པ་གསལ།

གཤེགས་ཡུལ་ཤངས་གྱི་སྐུ་ཆུ་བོ་ནི་ལྷ་མ་མོ་བསྐྱེད་ནམས་སྦྱིད་དང་སྐྱ་ཞབས་ལྷང་ཡོ་གཉིས་ཀྱིས་ “གཙང་
སྟོགས་ཤངས་ས་ཁུལ་གྱི་སྐུ་ཆུ་བོར་སྦྱོར་ཆེན་པོ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་བསལ་②” ཅེས་གོང་བརྗོད་མ་ཡིག་ལ་འབྲེལ་
བཤད་ཀྱིས་གཙང་སྟོགས་ལ་ངོས་འཛིན་གནང་ཡོད་ཀྱང་། ༢༠༠༥ལོའི་དབྱར་གཞུང་དུ་ཁོ་བོ་བོད་ལྗོངས་སྟོད་ལུང་
བདེ་ཆེན་རྫོང་བདེ་ཆེན་ཤང་མགར་ལུང་ཞེས་པར་མགར་རྒྱུད་ཅད་ཞིབ་ལ་སོང་ནས། མགར་ཆང་འོག་ཅེས་པའི་སྟེ་
མི་ནམས་ལ་རྒྱས་ལོན་བྱེད་དུས། དགྲུང་ལོ་བདུན་ཅུ་ལྷག་གི་ཤན་པོ་ལྷང་ཅེ་ལགས་ཀྱིས། ཁོ་ཆོའི་སྟེ་བའི་མདུན་
སྟོགས་སྐུ་མགར་གྱི་བུ་ཆེ་བའི་སྐྱ་གདུང་མཆོད་ཉེན་དུ་བྲགས་པ། མང་རྒྱུད་གི་ངོས་གཅིག་ལ་སྐུ་ལྷག་ཡོད་པ།
མདོག་དཀར་པོ་ཡིན་པ་ཞིག་ཁོ་བོ་རྒྱུད་དུས་ཀྱི་བར་དུ་ཡོད་ཀྱང་། རིག་གསར་སྐབས་མེད་བཞག་དུ་བཏང་བ་རེད་
ཟེར་བའི་བཤད་ཆུལ་གསར་བ་ཐོས་པས། ཤངས་གྱི་སྐུ་ཆུ་བོ་ཞེས་པའི་རྒྱ་འགྲམ་གྱི་ས་ཆ་དེ་ནི་སྟོད་ལུང་བདེ་ཆེན་
གྱི་གནས་འདི་ཡིན་མིན་ལ་ད་དུང་ཐེ་ཆོམ་སྦྱོར་ནས་སྟེ་བ་འདི་བརྒྱུད་པའི་རྒྱ་བོའི་མིང་དྲིས་པ་ན། རྒྱ་བཟང་སེམས་
རྒྱ་ཟེར་བས་རྒྱུད་ཀྱི་ཐེ་ཆོམ་ཡོངས་སུ་ཁྱེ་གནས་འདི་ནི་མགར་བུ་ཆེ་བ་བཅན་སྟ་གཤེགས་ཡུལ་གྱི་སྐུ་ཆུ་བོའི་
འགྲམ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་རྟེན། གཅིག་ཏུ། ཤངས་ནི་ “སྐབས་རེ་ཡུལ་རྒྱུད་དུ་གོ་བ་དང་སྐབས་རེ་ཡུལ་ཆེན་ལ་གོ་
བ་ཡིན། ཡུལ་རྒྱུད་དུ་འོ་སྐབས་སུ་ནམ་གླིང་རྫོང་ཁོངས་ཀྱི་ཤངས་རྒྱུ་རྒྱགས་ཁུལ་གྱི་ས་ཆ་ཁོ་ནར་འབོད་པ་དང་། ཡུལ་
ཆེན་གྱི་སྐབས་སུ་གཙང་ཁུལ་ཡར་ལྷང་གཙང་པོའི་བྱང་བརྒྱུད་ཀྱི་ཡུལ་སྦྱིའི་མིང་དུ་སྟང་③” ཞེས་ཞིབ་འཇུག་པ་
མིག་དམར་ཆེ་རིང་ལགས་ཀྱིས་གསུངས་པ་ནི་གནད་དུ་འཁེལ་བ་ཡིན་ཏེ། གནའ་བོ་ནས་བཟུང་ཤངས་ཞེས་པར་སྦྱ་
ཡངས་དོག་གི་འཇུག་ཡུལ་གཉིས་ཡོད་པས། སྐབས་འདིར་ཤངས་ས་ཁོངས་ཀྱི་སྐུ་ཆུའི་དོགས་བསྟན་པས་ཤངས་
རྒྱུ་རྒྱུད་མིན་པར་སྦྱ་ཡངས་པོར་འཇུག་པ་ཤེས་ལ། ཡངས་འཇུག་སྐབས་སུ་ཡར་ལྷང་གཙང་པོའི་བྱང་བརྒྱུད་ཀྱི་ཡུལ་
འཁོར་ཆེན་པོར་གོ་བས་ན་སྟོད་ལུང་བདེ་ཆེན་ཡང་གཙང་པོའི་བྱང་བརྒྱུད་དང་ལྷ་སའི་ཤར་སྟོགས་སུ་ཡོད་པས་དེ་ལ་
འདུས་པ་ཡིན། གཉིས་སུ་ཤངས་ཞེས་པའི་ས་ཁོངས་ཀྱི་སྐུ་ཆུ་དང་ད་ལྟའི་རྒྱ་བཟང་སེམས་རྒྱ་ཞེས་པའི་སེམས་རྒྱ་ལི་
སྦྱ་ཤིན་ཏུ་ཉེ་བོ་འདུག་པས། སྐུ་ཆུ་ཞེས་པའི་གདངས་འཁྲུངས་ནས་སེམས་རྒྱར་འབོད་པ་ཡིན་ལ་རྒྱ་བཟང་ཞེས་པ་ནི་

① ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་PT72455། བོད་ཀྱི་བརྗོད་སྟངས་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་ཀྱི་ལུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1994.5 24
② 陈践 王尧 吐蕃文献选读【M】四川民族出版社 2003.12 105
③ མིག་དམར་ཆེ་རིང་། 《ཏུན་རྟོང་ནས་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ》ལས་བྱུང་བའི་བོད་ལྗོངས་ས་མིང་།མི་བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་སྟར་ཁང་།
2004.4 40

མགར་ལུང་གི་སྟོང་ཕྱགས་སུ་ཆུ་བཟང་རི་ཁྲོད་ཡོད་པས་དེ་ལྟར་བཏགས་པ་ཡིན། གསུམ་དུ། ཆན་པོ་ཁྱུང་ཆེ་ལགས་
 གྱིས་གསུངས་པའི་བཤད་ཚུལ་དེ་ཡི་མཆོད་རྟེན་དེ་ནི་མགར་བཅན་སྟོན་གཤེགས་པ་ཉིད་དུ་བཞེངས་པའི་སྐྱེ་གདུང་
 མཆོད་རྟེན་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་དཀའ་ནའང་། སྐབས་དེར་སྤྲས་པའི་དུར་རམ་ཡང་ན་རྗེས་དྲན་གྱི་ཉགས་ཤིག་ཡོད་
 པ་གཞིར་བཟུང་ནས་ཕྱིས་སུ་བཞེངས་པའི་རྗེས་དྲན་གྱི་མཆོད་རྟེན་དཀར་པོ་ཞིག་ཡིན་ཞེན་སྒྲོར་འགྲོ་བ་ཡིན་ཏེ།
 དམངས་ཁྲོད་དག་རྒྱན་ལས་ང་ཚོས་ཆ་འཕྲིན་གཙོ་བོ་གང་ཡིན་པ་དེ་བཅུ་ལ་ནས་འཛིན་དགོས་ལ། ཆ་འཕྲིན་གཙོ་བོ་
 དེ་ཡང་དག་རྒྱན་དེའི་ས་བོན་ནས་བརྗོད་ཀྱིན་པས། ཆན་པོའི་དག་རྒྱན་དེ་ལས་སྟོང་ལུང་བདེ་ཆེན་རྒྱུ་མགར་
 ལུང་ནི་མགར་བཅན་སྟོན་ལྟེ་སྤྱི་གཤེགས་ཡུལ་ཡིན་པ་གསལ་བོར་ཤིས།

གཤེགས་རྒྱུན་ནི་རྩས་རྒྱུད་ནང་ཁྱུང་དུ་དམེ་བྱུང་སྟེ། མགར་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་དང་འཐབ་པས་བསད་པ་རེད།
 ཅ་བར་བཤད་ན་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གོ་གནས་དང་དབང་ཐང་འཕྲོག་ཚོད་བྱས་པས་རེད་དེ། བཅན་པོ་ཁྲི་སྤྱོད་བཅན་དང་།
 ཁྲི་མང་སྤྱོད་མང་བཅན། ཁྲི་འདུས་སྤྱོད་མང་པོ་རྗེ་བཅས་སུ་རྒྱལ་བཅན་པོ་རབས་གསུམ་གྱི་སྐྱེ་རིང་དུ་པ་མགར་
 སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་དུ་བཅན་སྟོན་ལྟེ་སྤྱི་སྒོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བཟུང་པས། མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་
 བྱིམ་རྒྱུད་དར་བའི་ཅེར་སོན་པ་དང་། དུ་རྒྱུད་ཀྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་དཔའ་མཛེངས་གཡུལ་ལ་མཁས་པའི་སྒྲོས་བྱུང་གྱི་
 སྟན་མཆོད་ལྟ་ཡོད་པས་དབང་ཐང་མི་རྒྱུད་གང་ནས་ཀྱང་དབང་ལྷགས་དང་སྟོབས་ལྷགས། བཅན་ལྷགས་ཀྱན་ནས་
 ཆེ་བས་སྒོན་པོ་གཞན་དག་ནི་ཁོང་ཆོད་གི་དོ་ལྷོ་མིན་པར་མ་ཟད། རྩས་རྒྱུད་གཅིག་ལ་སྤྱི་གཤེགས་སུ་པན་ཚུན་རྒྱབ་སྐྱོར་
 དང་རོགས་རམ་བྱས་པའི་མགར་རྒྱུད་ཀྱི་སྒོན་གཞན་ནམས་ལས་ཀྱང་འདུར་དུ་ཐོན་ཞིང་། དེ་དག་ལ་ཕྱག་ལྷག་
 བཅོས་པ་ཡིས། མགར་ཆོང་ལ་འགྲན་ཡ་བྱེད་པའི་སྒོན་པོ་ཁག་ཅིག་བྱུང་བར་གོར་མ་ཆག་ལ་དེ་ལས་ཕྱག་ལྷག་གི་མཐོ་
 རྒྱབས་དཀྱིགས་མཁན་ནི་རྩས་གཅིག་པའི་སྒོན་པོ་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་ཡིན། དོན་རྒྱུན་འདི་ལས་མགར་ཆོང་གི་དབང་
 ཐང་ལ་ཡིད་མི་རངས་པའི་ཆོགས་ཁག་ཞིག་ཡོད་པ་མངོན་དུ་བྱུང་བར་མ་ཟད། ཆོགས་ཁག་གཉིས་ཀྱི་འགལ་བའི་
 རྒྱན་སུ་མཐུད་དུ་བསྐངས་ནས་མི་ལོ་བརྒྱ་གསུམ་གྱི་རྗེས་སུ་མགར་ཆོང་ལ་བརྟུན་པའི་སྐྱོ་འབྲས་དེ་བྱུང་བ་རེད།

མགར་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་ནི་བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྤྱོད་མང་པོ་རྗེའི་སྒོན་པོ་ཡིན་ལ། དུན་ཉིད་ཡིག་ཚགས་
 ༡༩༤༥དུ། སྤྱི་ལྟེ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༩༥༩ལོར། “གཞུབས་མང་ཉེན་བཞི་བཅན་དང་། མགར་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་
 གཉིས། བོག་ལ་ནས་མས་བྱུང་སྟེ། འདུན་མའ་རྒྱས་ཀྱི་ལུང་རིངས་སུ་བསྐྱས་པར་ལོ་མཆིག” ཅས་བཞོད་ཡོད་པར་
 གཞིགས་ན་འདུན་མ་བསྐྱེ་མཁན་གྱི་སྒོན་ལ་གཏོགས་ཡོད་དེ། དེ་ནི་བཅན་པོའི་སྒོན་པོ་ལས་གལ་ཆེ་ལ་གོ་གནས་ཅུང་
 མཐོ་བ་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག་ཀྱང་། བྱ་གཞུང་ལོ་དོན་རྒྱུན་དེའི་རྗེས་སུ་གཞུབས་མང་ཉེན་བཞི་བཅན་གྱིས་ཕག་ལོ་སྟེ་
 སྤྱི་ལོ་༥༩༥༩ལོ་དང་། རྟེན་ལོ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༦༤ལོ་དང་། སྤྱི་ལོ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༦༩ལོ་བཅས་སུ་སྤྱི་མཐུད་དུ་འདུན་མ་བསྐྱེ་
 པའི་འགན་འཁུར་ཀྱང་། མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་གྱི་མིང་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆོད་དུ་མཐོང་རྒྱུ་མ་བྱུང་། དེ་ལ་བརྟག་ན་མགར་
 བཅན་སྟོན་ལྟེ་སྤྱི་གཤེགས་པའི་ལོ་དེར་ཁོང་གི་སྟན་མཆོད་ཁྲི་འདུང་བཅན་སྤྱོད་པའི་འགན་འཁུར་བ་
 ཡིས། མགར་ཆོང་ལ་དོ་རྟོག་གི་དོན་རྒྱུན་དེ་ལས་མགར་བཅན་སྟོན་ལྟེ་སྤྱི་བརྒྱུ་པ་ཙམ་ལས་མགར་ཆོང་གི་ཆབ་
 སྲིད་དབང་ཐང་སྤྱི་ལ་གཞོད་པ་མེད་པར་སྤྱི་མཐུད་དུ་སྒོན་ཆེན་པོའི་ཐོབ་དབང་བཟུང་བ་མཆོན་པ་ཡིན་ལ། སུ་བོ་
 བཀུམ་མཁན་མགར་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་ལ་མཐུག་འབྲས་ལེགས་པོ་ཞིག་མེད་པ་མངོན་དུ་གསལ། དེ་བས་མགར་མང་

ཉེན་སྒྲུབ་ཅན་ལྟ་བུ་ཡིག་ཚང་ལས་ཐོར་བ་ནི་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་སྤོང་དང་འབྲེལ་བ་མི་བྱེད་ཐབས་མེད་ཅུང་
ལ། དཔལ་མཛད་ས་ལྷན་པའི་མགར་བྱ་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་སྤོང་གིས་ཞི་དྲག་གི་ཐབས་གང་རུང་ལ་བརྟེན་ནས་སྤོང་
བཞོངས་པའི་ལག་དམར་མགར་མང་ཉེན་སྒྲུབ་ཅན་བརྒྱུ་སྤྱིད་པས་སོ། །

གཉིས་པ། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་མི་ཆེན་རིན་ཐང་།

མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་མི་ཆེན་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མི་ཆེ་ཡིན་ཏེ། རྒྱུ་རྩལ་ནས་བཟུང་པ་མགར་སྟ་བཅན་གྱི་
ཆབ་སྲིད་བསམ་སྒྲིག་དང་ཁོར་ལུག་འོག་འཆར་ཁོངས་བྱུང་ཞིང་། དར་མའི་རྩལ་ནས་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་གསུ་སྒྲིལ་ཆུང་པ་དང་།
པ་གཤེགས་རྗེས་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་བཅུད་ཀྱི་རིང་རྩལ་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་འཁུར་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འཛོན་ཐང་
མངོན་པ་ཡིན་ལ། འདིར་ནི་ཡིག་ཚང་གཞིར་བཟུང་ནས་ཁོང་གི་ཆབ་སྲིད་མི་ཆེ་ལས་ཆེས་རིན་ཐང་ལྷན་པ་སྟེ་བོད་ཀྱི་
སྤྱི་ཚོགས་དང་ཆབ་སྲིད་དཔལ་འབྱོར་ཡར་རྒྱས་བྱུང་བར་བརྟེན་པའི་མཛད་རྗེས་ནམས་མདོར་བསྟུས་པ་ལ།

གཅིག་ཏུ། འདུན་མ་བསྟུ་བའི་ལམ་ལུགས་འཐུས་ཚང་དང་རྒྱན་ལྷན་ཅན་དུ་བསྐྱར་བ། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་
བའི་སྟ་ལྷོ་ཆེན་པོ་བཟྱི་བའི་སྟ་རོལ་ནས་བོད་ལ་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་སྟོལ་ཡོད་པར་གོར་མ་ཆག་ཀྱང་། དེ་ནི་འཐུས་
ཚང་དང་རྒྱན་ལྷན་ཅན་མིན་པར། ལས་དོན་ནམ་བཅོས་བསྐྱར་གཤམ་ཆེན་སྟེ་རྩལ་བསྟུ་བ་ལས་ལོ་རེ་བཞིན་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་
བའི་སྟ་ལྷོ་ཆེན་པོ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་ཆུང་པ་འཆར་བཞོང་འཐེན་པའི་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་ལུགས་སྟོལ་མེད་དེ། རྩན་ཉོང་ཡིག་ཚོགས་གཞིར་
བཟུང་ན་སྟེ་ལོ་༥༥༠ནས་༥༧༥ལོ་སྟེ་མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་བར་གྱི་ལོ་ཉེར་གསུམ་གྱི་དོན་ཆེན་
གནད་བསྟུས་སྟ། མདུན་མ་བསྟུ་བའི་གནས་ཚུལ་ཐོངས་གཅིག་ཏུ་བཞོང་ཡོད་དེ། “སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་
མེར་ཁོར་ནམ་བཞུགས་ཤིང་། སྟ་ལྷོ་ཆེན་པོ་ཅན་གྱིས། མོང་ཕུ་སྟལ་འཛོང་རྩལ་བསྟུ་སྟེ། མོད་གཤམ་དེ་བྱེད་ཞིང་། མཁོ་
ཤམ་ཆེན་པོ་བཟྱི་བའི་ཕྱིས་མགོ་བཟྱི་བར་ལོ་གཞིག་^①” ཅས་པ་དེ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་མོད་གཤམ་དེ་བྱེད་ཆུང་བཅོས་
བསྐྱར་དང་གཏན་འབེབ་གཤམ་ཆེན་པོ་དམིགས་ནས་བསྟུས་པ་ཡིན། སྟེ་ལོ་༥༧༥ལོར་མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་ཁྱིའི་
འབྲིང་བཅན་སྤོང་གཉིས་ཀྱིས་གཙོ་འགན་འཁུར་ནས་འདུན་མ་བསྟུ་བ་ནི་ཡིག་ཚང་ན་གསལ་བའི་མགར་བཅན་
སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་འདུན་མ་ཐོངས་དང་པོ་ཡིན་ལ། དེ་ནས་བཟུང་པལ་ཆེར་ལོ་རེར་འདུན་མ་རེ་བསྟུ་བ་དང་། སྐབས་
མང་པོར་དབྱར་འདུན་དང་དགུན་འདུན་ཞེས་ལོ་རེར་འདུན་མ་ཐོངས་གཉིས་རེ་བསྟུས་པ་ཡིན་ཏེ། བྱད་པར་རྩལ་
སྟེ་ལོ་༥༨༠ལོ་ནས་བཟུང་ལོ་རེར་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་ལུགས་སྟོལ་ལག་ལེན་བྱས་པར་མ་ཟད། སྟེ་ལོ་༥༨༠ནས་༥༨༤
ལོའི་བར་དུ་བསྟུ་མར་ལོ་རེར་དབྱར་འདུན་རེ་དང་དགུན་འདུན་རེ་བཅས་འདུན་མ་གཉིས་རེ་བསྟུས་པས་འདུན་
མ་རྒྱན་ལྷན་ཅན་དང་འཐུས་ཚང་དུ་བཏང་བ་ནི་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་ཆབ་སྲིད་མི་ཆེ་ལས་ཆེས་འོད་ཟེར་འཕྲོ་བའི་སྟེ་ཞིག་
ཡིན་ངེས། དེ་ནས་བཟུང་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་སྤོང་གིས་ཀྱང་སྟ་ལྷོ་འབྲེལ་བའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱུ་བསྐྱེད་སྤྱོད་ནས་དབྱར་
འདུན་དང་དགུན་འདུན་བཅས་ལོ་རེར་འདུན་མ་གཉིས་རེ་བསྟུས་པ་རྩན་ཉོང་ཡིག་ཚོགས་སྟེ་གསལ་བ་ལྟར་རོ།

གཉིས་སྟ། མཁོས་བཟྱིས་ནས་ཁྱིམ་ལ་བརྟེན་པའི་ལམ་ལུགས་སྟ་བརྟན་དུ་བཏང་བ། མཁོས་དང་ཁོང་། མཁོ་
སོགས་ནི་ཐ་སྟོན་གཅིག་གི་འབྲི་ཚུལ་ཐ་དད་པ་ཡིན་པ་དང་ཁྱིམ་ལུགས་ཀྱི་རྣམ་པས་གཏན་ལ་པལ་བའི་འབངས་
ཀྱི་ལས་འགན་གྱི་རིགས་ཤིག་ཡིན་པ་ལེའུ་གོང་མར་བཤད་ཟིན་པ་བཞིན་ཡིན་ལ། འདི་ནི་པ་མགར་སྟ་བཅན་ལུ་

^① རྩན་ཉོང་ཡིག་ཚོགས་PT 7244པ། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཚང་མཐུན་པ་བསྟུགས།IMJ བྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 7844.4 47

བཟུང་གི་ཁྲིམས་ལུགས་བསམ་སྒྲིལ་བྱུང་བའི་སྐབས་དེའི་སྤྱི་ཚུགས་ཀྱི་ལས་བཀོས་དང་དགོས་མཁོ་ལ་
 བརྟེན་ནས་སྤྲོད་ཀྱི་མཁོས་ནམས་ལུ་མཐུད་དུ་བཅས་བསྐྱར་ལེགས་སྒྲིག་དང་གསར་བཤུར་བཞུགས་ཁྲིམས་ཀྱི་
 ལས་ལུགས་སྤྱི་བཟུང་དུ་བཏང་བའི་ནུས་པ་དེ་ཡང་། “བྱ་གཞི་ལོ་ལྟུང་ལོ་ལྟུང་། བཅན་པོ་དབྱར་སྟོན་པོ་དམ་མཛོད་
 ན་བཞུགས་ཤིང་། དབྱར་སྟོན་སྤྱི་ཚུགས་ཐོབ་སྟོན་ཞེ། འདུན་མ་འདོད་ཀའི་ནོར་ལུང་དུ་མགས་བཅན་སྟོན་ཐོབ་བྱུང་། ཁྲི་
 འབྲིང་བཅན་སྟོན་གཉིས་ཀྱིས་བསྟུན་ཞེ། འབྲིག་མཁོས་ཆེན་པོ་བཞིས།^①” ཞེས་པ་དང་། “པ་གི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་
 ༤༧༥།དབྱར་དུ་(བཅན་པོ་)བལ་པོ་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྟོན་བཅན་སྟོན་ཞེས་ཀྱི་གུ་རན་དུ་ཞང་ཞུང་གི་
 མཁོས་བཞིས་ཞེ། རྩ་གུ་ལུ་ལུ་ལྟང་ཡོར་མཆིས། དཔུན་བཅན་པོ་འོན་གྱི་སྟོན་པོ་ན་བཞུགས་པར་ལོ་གཆིག^②” ཅེས་
 གསུངས་པ་ལས་མངོན་པར་མཆོན་པ་ཡིན་ཡང་། མཁོས་བཞི་བའི་དུས་ཚོད་དང་ས་གནས་ལས་ནང་དོན་གསལ་
 ཐོར་མ་བཞོད་པས་དུང་ལུ་མཐུད་དུ་ཡིག་ཆ་དང་གཞན་དང་གཞན་ལ་བསྐྱར་ནས་དབྱད་འོས།

གསུམ་དུ། ཁྲིམ་བཞུགས་ནས་ཕྱི་ཕྱོགས་དཔལ་འབྱོར་གྱི་སྒྲོ་མོ་ཕྱེ་བ། སྟོན་བཅན་སྟོན་ཐོབ་བྱུས་སྟོན་ཆེན་པོའི་
 འགན་དབང་འཁུར་བ་ནས་བཟུང་། སྤྱི་ཚུགས་འཕེལ་ཆུས་ཀྱི་རྟེན་གཞི་དང་ཆང་གཞི་ནི་དཔལ་འབྱོར་ཡིན་པར་
 མཐོང་ནས། རྩང་འབྲིག་གཉིས་ལ་མཁོས་བཞིས་ནས་ཐོན་སྐྱེད་ལུ་ཕྱགས་གོང་འཕེལ་དུ་འགྲོ་བར་སྐྱེལ་འདེད་བྱས་
 པའི་དུས་མཆུངས་སྟེ། ཆོང་ལས་དཔལ་འབྱོར་བྱ་བྱེད་དགོས་པར་འདོད་ནས། སྤྱི་ལོ་༤༧༥ལོར་རྩ་གུ་ལུ་ལྟུང་གི་ལུ་
 རྩ་ཁྲི་བཞོས་བྱ་བའི་ས་ཆར་ཁྲི་ལྟོ་ཆོང་ར་བཞུགས་ནས་ཕྱི་ཕྱོགས་དཔལ་འབྱོར་གྱི་སྒྲོ་མོ་ཕྱེ་ཞིང་ཆང་གཞི་བཏིང་བ་
 ཡིན་ཏེ། “བྱི་བའི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ། དབྱར་དུ་བསྐྱར་པོ་སྟུགས་ཀྱི་གུ་རན་བཞུགས་ཤིང་། དཔུན་ཆོང་བང་སྟོན་ནས། ཁྲི་
 མང་སྟོན་དཔུང་དུ་གཤེགས། བཅན་པོ་སྟུགས་ཁྲི་འདུས་སྤྱིང་། སྟུགས་ཀྱི་ལྟང་ལྟང་དུ་བཏུམ། སྟོན་བཅན་སྟོན་རྩ་གུ་ལུ་
 རྩ་དང་ཞེ། ལུ་ལུ་ཁྲི་བཞོས་ཁྲིམ་བཅའ་དུ་པར་ལོ་གཆིག^③” ཅེས་ཏུ་རྟོག་ཡིག་ཆ་གསལ་ལོ་ལྟུང་དོན་ཆེན་གནད་
 བསྐུས་དུ་བཞོད་ཡོད་པ་ལྟར་ཡང་། དེང་རབས་ཞིབ་འཇུག་པ་ནམས་ཀྱིས་ལུ་ལུ་ཁྲི་བཞོས་ལོ་རྩལ་འཛིན་ཚུལ་མི་
 འདྲ་བ་དང་ཁྲིམ་ཞེས་པར་གོ་བ་གཞན་རེ་ལེན་བཞིན་ཡོད་དེ། 《ཏུན་ཏྲང་ནས་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་ལྟུང་ཡིག་
 ཆ》 ཞེས་པར་གོང་རིམ་གྱི་ཆོག་དེ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱས། “这里的显然指‘军事机构’，指建立在青海一带的‘大行
 军衙’ (P179)^④” ཞེས་ལུ་ལུ་ཁྲི་བཞོས་ནི་མཆོ་སྟོན་ཕྱོགས་སུ་དོས་བཟུང་བ་དང་ཁྲིམ་ནི་དམག་གི་ཆ་འཇུགས་ལས་
 ཁུངས་ལོ་རྩལ་བཟུང་། 《ཏུན་ཏྲང་བོད་ཀྱི་གནའ་བོའི་ལོ་ལྟུང་ཡིག་ཆའི་བསྐྱར་ཡིག་དང་མཆན་འབྲེལ^⑤》 རྩ་
 ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་བཅན་ཐོང་དང་། ཁྲི་བཞོས་ནི་དུ་ལྟེ་ཤིན་ཅང་སྤྱིངས་ཀྱི་ཁོངས་གཏོགས་ཡན་ཆེ་(焉耆)ལོ་རྩལ་བཟུང་བ་
 དང་། ཁྲིམ་ནི་ས་གནས་དབང་ཆ་ལྡན་པའི་བྱིད་འཛིན་ཆ་འཇུགས་ཏུ་ཏུ་ཏུ་ཐུ་(都督府)ལྟ་བུར་དོས་བཟུང་ཡོད་དེ།
 ཡང་ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་ཁྲི་བཞོས་ཀྱི་ཐད་ནས་བཏུས་ན་ལུ་ལུ་དང་ཁྲི་བཞོས་གཉིས་སོ་སོར་དགར་མི་རུང་བར་ས་གནས་ཞིག་
 གི་མིང་ཞེ་གོང་བཟོད་ལྟ་ཚུལ་གཉིས་པ་བཞིན་གྱི་གནའ་བོའི་དུ་གུའི་གནས་ལུ་ཡང་། དེང་སང་ཤིན་ཅང་སྤྱིངས་ཀྱི་

① ཏུན་ཏྲང་ཡིག་ཆ་གསལ་PT 7244ལ། བོད་ཀྱི་བརྟེན་རྫིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱོགས་[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། 1984.1 43
 ② ཏུན་ཏྲང་ཡིག་ཆ་གསལ་PT 7244ལ། བོད་ཀྱི་བརྟེན་རྫིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱོགས་[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། 1984.1 46
 ③ ཏུན་ཏྲང་ཡིག་ཆ་གསལ་PT 7244ལ། བོད་ཀྱི་བརྟེན་རྫིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱོགས་[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། 1984.1 46
 ④ 王尧 陈践 敦煌本吐蕃历史文书【M】民族出版社 1992.2 179
 ⑤ 黄布凡 马德 敦煌藏文吐蕃史文献译注【M】甘肃教育出版社 2000.6 65—88

མངའ་ཁོངས་ལ་གཏོགས་ན་མགར་བཅན་སྟ་ཕྱོམ་བྱས་ཏེ་ཁྲི་དམག་དྲངས་པ་དང་ཆོག་སྟེ་གྲུང་འབྲུང་པར་མ་
 ཟད། དམག་འདྲེན་དགོས་པའི་དམིགས་ཡུལ་ཀྱང་གསལ་བཤད་ཐུབ་པ་ཡིན། དེ་ལྟར་མ་ཡིན་པར་བྱ་བྱེད་དམག་
 འདྲེན་པའི་ཆོག་གི་མ་ལས་མཆོ་སྟོན་ནས་དམག་གི་སྲིད་འཛིན་ལས་ཁྲུངས་བཅུགས་པ་ནི་འབྲེལ་དཀའ་བར་གྱུར།
 གཞན་ཡང་སྤོང་ཡིག་ལ་ངོས་འཛིན་པའི་ཐད་དུ་ཁོང་རྒྱལ་ལ་ཞོན་ཡ་ལེ་ཡི་བོད་རིགས་པའི་མཁས་པ་བེ་རིས་ཀྱི་
 རྒྱགས་ཀྱི་ཐེབས་པ་ཡིན་ལ། བེ་རིས་ལགས་ཀྱི་《སྤོང་ནི་དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་དགུ་བའི་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་
 ཁབ་ཀྱི་སྲིད་འཛིན་ཕྱེ་ཁག་ཞིག་ཡིན།》 ཞེས་པའི་དཔུང་ཚིག་དུ་ཉེ་ཙམ་ཡིག་ཆ་དུ་བྱུང་བའི་སྤོང་ཡིག་མང་པོར་
 དབྱེ་ཞིབ་གིས་དེ་ནི་སྲིད་འཛིན་ཕྱེ་ཁག་ཞིག་ཡིན་པར་བསྟུན་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཅུ་བསྟུན་བྱེད་ཀྱི་ལུང་མང་པོ་ནི་བོད་
 བཅན་པོའི་དུས་མཇུག་ཤ་རུའི་ཡུལ་དང་འབྲེལ་བའི་ཡིག་ཆ་དེ་ཡིན་པས། ཀུ་ཅུ་སྤོང་དང་ཆ་སྤོང་སྟོན་མཁས་ཡིག་ཆ་
 གཞན་གྱི་སྤོང་ནི་སྲིད་འཛིན་གྱི་ཕྱེ་ཁག་ཞིག་ཡིན་སྲིད་ཀྱང་། རྒྱབས་འདིར་བཞོན་པའི་སྤོང་ཡིག་འདི་ནི་སྲིད་འཛིན་
 ལས་ཁྲུངས་ལ་མི་གོ་བར། རྟོག་ཐོག་བཞེ་རིས་ཀྱི་ཆོང་རར་གོ་དགོས་སྟེ། མཁས་པ་ལྷུ་ས་མཛད་པའི་《ཆོས་འབྱུང་》
 དུ། “ཁ་བརྒྱད་ཁེ་བརྒྱད་ནི། སྟོན་ན་སྤོང་ཁ་ཆེན་པོ་གསུམ་སྟེ། རྩ་ཞའི་རྒྱལ་ཁམས་དང་། རྩ་གྲུང་དང་། བལ་པོ་འོ།
 སྤོང་ན་སྤོང་ཁ་གསུམ་ལ། གར་ལྷག་རྩེ་རྩེ་དང་། ལྷན་མའོ། དབུས་ཀྱི་སྤོང་ཁ་གཉིས་ནི་སྤོང་སྤོང་གཉིས་སོ།^①” ཞེས་
 གསུངས་པའི་དུ་གྲུའི་ཡུལ་ན་སྤོང་ཁ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡོད་པར་བརྟན་པ་ནི་མགར་བཅན་སྟ་བཅུགས་པའི་སྤོང་འདི་
 ཡིན། གཞན་ཡང་། དམག་གི་བཅན་འཛུལ་གྱི་ཐབས་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས་སྤོང་ཁ་མཐོང་ར་སྤོང་ཁ་ཆོས་མི་རིགས་ཀྱི་ས་
 ཁུལ་དུ་བསྐྱེད་པ་ཡིན་ན་དེ་ལ་སྤྱད་སྟོན་དང་དོ་དམ་བྱེད་མཁན་གྱི་དམག་གི་ཆ་འཛུགས་ཤིག་བཅུགས་ཡོད་པར་ཐེ་
 ཆོམ་མེད་པས། རྒྱབས་འདིར་སྤོང་ཁ་ཆེན་པོ་ཞེས་པ་ནི་ཆོང་རར་དོ་དམ་གྱི་དམག་དཔོན་ལ་གོ་བའི་སྤོང་ཁ་ཡོད་སྲིད་
 ཀྱང་སྤོང་ཞེས་པའི་ཆ་བའི་གོ་དོན་ནི་ཆོང་ར་ཡིན་ཏེ། བཅན་པོའི་དུས་རབས་སུ་ཁ་བརྒྱད་ཁེ་བརྒྱད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ཆོང་
 རའི་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་དུ་བཏང་བ་ཆོས་འབྱུང་སྟོན་གསལ་བ་ལྟར་ཡིན།

གསུམ་པ། རྟོགས་གཙོད་ཕན་བྱ།

གཅིག་དུ། ཆོས་འབྱུང་མང་པོར་མགར་བཅན་སྟ་ཕྱོམ་བྱས་ཏེ་བཅན་པོ་སྤོང་པོར་གསུངས་
 པ་ནི་མ་དག་རྒྱུན་འབྱམས་ཀྱི་ལྟ་ཚུལ་ཡིན། རང་རེའི་ལྟ་བུ་སྟེ་གསུམ་ཆེ་བའི་ལྟ་བུ་དེ་བེ་ཁག་ཅིག་སྟེ། དཔེར་
 ར། སྤྱི་ལོ་༡༩༢༩ལོར་བཅའ་ཁབ་པའི་《ཡར་ལུང་ཆོས་འབྱུང་》དུ། “རྩེ་དེ་དང་སྤོང་བཟུང་སྤྱི་ལོ་སྤོང་གི་སྟོན་ཐོག་
 རྩེ་ཐོག་བཅན། སྤོང་པོ་མགར་བཅན་གཉའ་ཕྱོམ་བྱས་དང་། གུབས་སྟེས་ཐོག་རྩེ་མོར་བཅན་གྱིས་བྱས་སོ།^②” ཞེས་
 གསུངས་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་༡༩༩༤ལོར་བཅའ་ཁབ་པའི་《རྩེ་བོད་ཡིག་ཆ་ཆེན་མོ་》དུ། “རྩེ་ཐོག་རྩེ་ཐོག་བཅན།
 སྤོང་པོ་མགར་བཅན་སྟ་ཕྱོམ་བྱས་དང་། རྩེ་བས་སྟེས་ཐོག་རྩེ་མོ་བཅན་གྱིས་བྱས་སོ།^③” ཞེས་དང་། སྤྱི་ལོ་༡༩༩༤
 ལོར་བཅའ་ཁབ་ཀྱི་《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》དུ། “རྩེ་དེ་དང་སྤོང་གསུམ་སྤྱི་ལོ་སྤོང་གི་སྟོན་ཐོག་
 རྩེ་བཅན། སྤོང་པོ་མགར་བཅན་ཕྱོམ་བྱས་དང་། རྩེ་བས་སྟེས་ཐོག་རྩེ་མོར་བཅན་གྱིས་བྱས་སོ།^④” ཞེས་མགར་བཅན་སྟ་

① མཁས་པ་ལྷུ་ས་ རྩེ་བོད་ཆོས་འབྱུང་རྒྱལ་པ།། བོད་ལྟ་བུ་མི་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༢.༩. ༢༩
 ② རྩེ་བོད་ཆོས་ཐོག་ ཡར་ལུང་ཆོས་འབྱུང་།། བོད་ལྟ་བུ་མི་དམངས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༤.༩. ༤༩
 ③ དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། རྩེ་བོད་ཡིག་ཆ་ཆེན་མོ།། མི་སྤོང་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩. ༡༩
 ④ དཔལ་བོ་གཞུག་ལག་ཐོང་བ། ཆོས་བྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་།། མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩. ༡༩

ལྷོ་མ་བུ་ནི་བཅན་པོ་ཁྱིམ་གྱི་སྒྲོན་པོ་ཡིན་པར་གསུངས་པ་ནི་མ་དག་རྒྱན་འབྲམས་སུ་སྤང་བའི་བཞེད་
 ཚུལ་ཅིག་ཡིན་ལ། མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་ནི་མགར་སྟང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་སྤྲུལ་ཆེ་བ། ཁྱིམ་མང་སྤང་མང་བཅན་
 དང་ཁྱིམ་འདུས་སྤང་མང་པོ་རྗེ་བཅས་བཅན་པོ་རབས་གཉིས་ཀྱི་སྒྲོན་ཆེན་པོ་མཛད་པའི་སྒྲོན་ཕྱག་རྗེས་ཅན་ཞིག་ཡིན་
 པ་ནི་རང་རེའི་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་དང་། རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་བཅས་སུ་གསལ་བོར་གསུངས་པས་སོ། །

གཉིས་སུ། བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་རྒྱུང་རྒྱལ་ནས་འདས་པར་བཤད་པ་ནི་ཆ་རྒྱས་མེད་པའི་བཞེད་པ་ཡིན། 《ཐང་
 གི་སྤྱི་དོན་གནད་བསྟུས་》 གྱི་བོད་ཀྱི་བཅའ་པོ་དང་། 《ཐང་ཡིག་རྟིང་མ་》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ། “མགར་
 སྟང་བཅན་ལ་སྤྲུལ་ལྷོ་མ་ཆེས་ལྟེ། ཆེ་བ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་བྱ་བ་སྤར་ནས་འདས།^①” ཞེས་མགར་བུ་ཆེ་བ་བཅན་སྟ་
 སྤར་ནས་འདས་པར་གསུངས་ཡོད་དེ། སྤར་ནས་འདས་ཞེས་པས་བསྟན་བྱ་ནི་སྤྲོན་ཆུང་རྒྱལ་སུ་འདས་པའམ་པའི་
 གོང་རྒྱ་གཤེགས་པར་གོ་བ་ཡིན་དགོས་མོད། འོན་ཀྱང་ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་སུ་པ་མགར་སྟང་བཅན་ཆས་ནས་
 གཤེགས་རྗེས་སུ་སྒྲོན་འདིས་པ་ལྷུལ་བཟུང་ནས་ལོ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་རིང་རྒྱ་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་དབང་བཟུང་བ་
 གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་པས། བཀོད་སྤྲུལ་སུ་མ་མཐར་དགྲུང་ལོ་ང་བཅུ་ལྷག་ལ་སོན་ཡོད་པ་རིགས་པས་དཔག་
 ཟུབ་སྟེ། པ་ཆས་ནས་གཤེགས་པ་དང་ཁོང་ཉིད་བུ་ཆེ་བ་ཡིན་པ། པ་གཤེགས་རྗེས་སུ་ལོ་བཅོ་བརྒྱད་ལ་སྒྲོན་ཆེན་
 མཛད་པ་བཅས་ཀྱིས་སོ། །དེ་བས་སྒྲོན་འདི་སྤར་ནས་གཤེགས་ཞེས་བཀོད་པ་ནི་མགར་བུ་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་ལ་ཆ་རྒྱས་
 མེད་པའི་གཏམ་དུ་ཟད།

གསུམ་དུ། རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་རྒྱ་མགར་བུ་ཆེ་ཆུང་འབྲུལ་བའི་སྤང་ཚུལ་ཡོད་པ། 《ཐང་ཡིག་
 རྟིང་མ་》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ། “དབྱི་ཕྱིན་ཀྱི་ཁྱི་ལོ་བཞི་བར། བཅན་པོ་གཤེགས། སྤྲུལ་ཁྱིམ་མང་སྤང་རྒྱལ་
 སར་འཁོད། དེ་ཡང་བཅན་པོར་འབོད། ལོ་དེར་ཁོ་དགྲུང་ལོ་བརྒྱད་ཡིན་པས། སྤྱི་བྱ་བྱ་བ་རྣམས་ཁྱིམ་འབྲིང་གིས་
 བསྐྱངས།^②” ཞེས་དང་། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ་》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ། “དབྱི་ཕྱིན་ཁྱི་ལོ་བཞི་བར། བཅན་
 པོ་གཤེགས། སྤྲུལ་ཁྱིམ་མང་སྤང་རྒྱལ་སར་བཀོད། ཁྱིམ་འབྲིང་གིས་སྤྱི་བྱ་བ་བསྐྱངས།^③” ཞེས་བཅན་པོ་ཁྱིམ་མང་སྤང་སྤྱི་
 གཤེགས་རྗེས་སུ་སྤྱི་དོན་མགར་ཁྱིམ་འབྲིང་བཅན་སྤྱི་གཉིས་པར་བཞེད་པ་ནི་མགར་བུ་ཆེ་ཆུང་ཐོས་མ་ཟིན་
 པར་འབྲུལ་བ་ཡིན་ཏེ། དབྱི་ཕྱིན་ཁྱི་ལོ་བཞི་བའི་སྤྱི་ལོ་༡༧༩༩ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་ལོ་ལྟེ་
 བཅན་བྱི་བའི་ལོ་ལྟེ་སྤྱི་ལོ་༡༧༩༩ལོ་གཤེགས་ནས་བཅེས་པའི་ལོ་བཞི་བའི་སྤྱི་ལོ་ལྟེ་མདུན་བཏང་བའི་ལོ་ལྟེ་བའོད་པས།
 ཐང་གིས་ནི་མདུན་བཏང་ལོ་གཤེགས་ལོར་སེམས་པ་ཡིན་ལ། ལོ་དེར་ནི་བྱི་བའི་ལོར་འབྲུངས་པའི་བཅན་པོ་ཁྱི་
 འདུས་སྤང་དགྲུང་ལོ་བརྒྱད་མ་ཡིན་པར་བཞི་ཡིན་པ་བཅས་གོང་བཞི་དོན་ཆེན་འདི་ལ་གནད་དོན་ཁ་ཤས་ཡོད་
 མོད། ད་ལྟའི་བཞི་དགའི་ནི་སྤྱི་དོན་གཉིས་པའི་སྒྲོན་ཆེན་པོ་ནི་མགར་བུ་ཁྱིམ་མང་སྤང་བཅན་སྤྱི་མ་ཡིན་
 པར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་ཡིན་ཏེ། མགར་སྟང་བཅན་གཤེགས་རྗེས་སུ་རྗེ་སྒྲོན་གསང་གྲོས་ཀྱིས་མགར་བཅན་སྟ་ལྷོ་མ་བུ་
 སྒྲོན་ཆེན་པོར་བཅུག་པ་གོང་རྒྱ་བཞི་དུ་ཟིན་པ་ལྟར། སྤྱི་ལོ་༡༧༩༩ལོ་ནས་༡༨༥༥ལོ་བར་རྒྱ་མགར་བཅན་སྟ་སྒྲོན་ཆེན་
 པོའི་འགན་དབང་བཟུང་བ་ཡིན་ལ། ཉག་ཉག་བཅན་པོ་ཁྱིམ་མང་སྤང་གཤེགས་པ་དང་ཁྱིམ་མང་སྤང་ཁྱིམ་གསལ་

① 刘昉等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上
 ② རྟན་བྱ་བ་རྒྱལ་སྤྲུལ་གྱིས་བསྟུར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟིང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་ལྷགས། Mམཆོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༩. ༤ ༡༩༩
 ③ རྟན་བྱ་བ་རྒྱལ་སྤྲུལ་གྱིས་བསྟུར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟིང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་ལྷགས། Mམཆོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༩. ༤ ༢༢

བའང་ལོ་འདི་དག་གི་ནང་དུ་འཁེལ་བས་གོང་བརྗོད་དུ་མཁར་བུ་ཆེ་ཆུང་གཉིས་འབྲུལ་བ་གསལ་བོར་ཤེས། གཞན་
ཡང་། མཁར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བློན་ནི་བཅན་དྲགས་དང་དབང་དྲགས་ཆེ་བས་ཤར་ཚུགས་ཐང་དང་བྱང་ཚུགས་དུ་
གུར་དཔུང་ལྷ་དངས་པར་མ་ཟད། ཐང་གི་དཔོན་ལྷོན་མང་པོ་དང་མངའ་འཕྲད་ཀྱིས་སྤྱི་དོན་བཟོ་སྐྱེད་བྱས་པ་
སྟེ་གས་ཐང་དང་འབྲེལ་འབྲིས་ཆེ་བའི་དབང་གིས་ཐང་མི་རྣམས་ཆེས་ཆ་རྒྱས་ཆེ་བ་ནི་མཁར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བློན་
ཡིན་པས། རྒྱ་ནག་དེབ་ཐེར་དག་ཏུ་གོང་བརྗོད་ལྟ་དུ་མཁར་སྤྱན་མཆེད་གཞན་གྱི་བྱ་བཞག་མཁར་ཁྲི་འབྲིང་ལ་སྦྱར་
བ་ད་དུང་མང་དུ་ཡོད་པར་འདོད་ཀྱང་། ཡིག་ཆ་གས་སྟགས་དཀོན་པའི་དབང་གིས་སྟོན་དེ་འབྲེད་དཀའ་བའི་
གནས་སུ་གྱུར་ལ་ད་དུང་སྤྱི་མཐུད་དུ་དབྱེད་འོས།

དང་པོ། མགར་ཁྱིའབྱིང་བཅན་བྱོད་ཀྱི་མི་ཆེའི་བསྐྱོད་ལམ།

མགར་ཁི་འབྲིང་བཅན་བྱོང་གྱིས་དང་པོ་ཉིད་ནས་དྲག་པོ་དཔུང་གི་ལས་གཉེར་ནས་རྫོན་དང་རྫོན་ཆེན་པོར་
 ཚུད་པ་ཡིན་ཏེ། མགར་རྫོང་བཅན་སྤུ་བཞུགས་པའི་ཀུན་ནས་དམག་དཔོན་གྱི་ལོ་གནས་བཟུང་སྟེ་ཤར་མཐའ་དང་
 བྱང་མཚམས་སྤུང་བ་དང་། ཐང་ལ་འཐབ་འཁྲུག་གི་ལས་འགན་གཉེར་བ་ཡིན། 《ཁྱིད་དོན་མེ་ལོང་》 ཀྱང་།

[illegible]

^⑤ ཉུན་ཤོད་ཡིག་ཚགས་^[PT] ༡༩༩༥, བོད་ཁྱི་བརྟུང་ཆིང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྡུགས་^[MI] གྲང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་ ༡༩༩༥.༥ ༧༩

མཆིས་པས། བཅན་པོས་རི་དྲགས་རྩོད་པར་ལྷགས་གཡར་ཏེ་དམག་བསྐྱས་ནིང་། ཁྱིའབྱིང་ལ་སློབ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་
ལྷག་བརྒྱུད་ནས་བསང་། སྟོན་བ་མངགས་ཏེ་ཁྱིའབྱིང་དང་ཆང་སྟོན་བཀྲུག་ཀྱང་། ཁྱིའབྱིང་གིས་དམག་ཤུགས་ལ་
བརྟེན་ནས་བཀའ་མ་བཅིས། དེར་བཅན་པོས་རུ་སྐྱ་བྱངས་ཏེ་ཆོལ་དུ་ཕྱིན་པ་ལ། གཡུལ་མ་སྤྲད་པར་ཁྱིའབྱིང་གི་
དཔུང་ཐོར་བས། ཁྱིའབྱིང་གིས་རང་སྟོག་བཅད། ཉིན་དེར་ཁོ་བོའི་སློབ་སྟོང་ཉེ་བ་བརྒྱ་ལྷག་གིས་ཀྱང་རང་སྟོག་
བཅད་དེ་ནི་^①” ཞེས་བཀོད་པ་ལྟར་སློབ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་ཉིན་གཅིག་ལ་བསང་པའི་སྐྱིའབྱིང་གིས་ལས་སྟོན་འདི་ཉི་
ད་ཀྱི་མི་ཆེའི་མཐའ་བསྐྱས་པ་ཡིན།

གཉིས་ལ། མགར་ཁྱིའབྱིང་བཅན་བློད་ཀྱི་མི་ཆེའི་རིན་ཐང་།

མགར་ཁྱིའབྱིང་བཅན་བློད་ཀྱི་མི་ཆེའི་རིན་ཐང་ནི་མདོར་ན་འཐབ་འཁྲུག་གཉིས་དང་འཕྲུག་ཆོད་
གཅིག་བཅས་བསྐྱར་གཅིག་བཅས་ཀྱིས་མཆོད་པ་ཡིན་ཏེ།

གཅིག་ཏུ། ཇི་མ་ཁོལ་གྱི་འཐབ་འཁྲུག་གིས་འ་ཞའི་སྲིད་དབང་སྤྲུལ་འཛུགས་ཀྱི་མེ་རྩ་བས་ད་ཅིང་ཐང་ལ་
འཇིགས་སྤང་བསྐྱལ་བ། ཇི་མ་ཁོལ་གྱི་དམག་འཁྲུག་ལ་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཆོད་དུ་བྱ་སྤྱོད་(大非川)དམག་འཁྲུག་ཅིས་ཟེར་
ལ། དེ་ནི་བོད་ཐང་བར་གྱི་པན་ཚུན་སྟོབས་ཤུགས་རྩམས་རེས་ཀྱི་དམག་འཁྲུག་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

འཐབ་འཁྲུག་གི་འབྱུང་རྒྱུ། ཟ࿳་ལ་༥༤ནས་བོད་བཅན་པོས་འ་ཞ་འབངས་ནས་མར་འགྲུག་དུས། འ་ཞའི་རྩེ་
བོ་མའི་རུང་ནོ་ཏེ་པའོ་(慕容诺曷钵)དང་རུང་རྩ་ཀོང་ཚོ་གཉིས་ཀྱིས་གཉེན་གྱི་ལྷག་མ་ནམས་ཁྱིད་དེ་ལང་གིག་(凉州)དུ་
རྫོས་པ་ནམས་ཀྱིས་ཐང་གི་གོང་མ་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བ་དང་། ཐང་གོང་མས་ཀྱང་འ་ཞའི་སྐྱབས་བཅོལ་བ་རྒྱུན་དང་འ་
ཞའི་ས་ཁོངས་བོད་ལ་གོར་བས་བོད་ཐང་བར་དུ་བར་ཆོད་མེད་དེ་ཐད་ཀར་ཐང་ལ་འདྲེས་པ་དང་། ཐང་གི་མཆོམས་
བོད་ཀྱིས་གཏོར་འཁོ་བ་སྟོན་འགྲོག་བྱེད་རྒྱ་དམིགས་བྱར་བཅངས་པ་དང་། ཟ࿳་ལ་༥༧ལོའི་ལོ་སྟོད་དུ་ཐང་གི་ལུ་བ་
ནས་ལེ་ཡུལ་སྟེ་བཞི་བོད་ལ་གོར་བར་ལ་རྒྱ་ཆོད་ཆེད་ཟ࿳་ལ་༥༨ལོའི་ལྷོ་བརྒྱུད་པར་ཐང་གིས་བོད་ལ་བསྐྱངས་པའི་
འཐབ་འཁྲུག་ཅིག་ཡིན།

འཐབ་འཁྲུག་གི་བརྒྱུད་རིམ། ཐང་གིས་འཐབ་འཁྲུག་འདི་ཡི་རྩེ་ལྷ་སར་བསྐྱངས་ནས་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་
སྲིད་བརྒྱུ་རྒྱའི་འཆར་འགོད་འཐེན་ནས། གོང་མས་ལུང་གིས་སྐབས་དེར་དམག་དཔོན་ནམས་ལས་ཆེས་དཔའ་
ཞིང་མཛངས་ལ་པམ་ཁ་འཁྱུང་མ་ལྟར་བར་གྲགས་པའི་ཡུག་མེ་མེ་(右威卫)དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་ཞོས་རིན་ཀོས་བྱ་བ་
སྦྱིད་གོད་ཏའོ་ཡི་གཡུལ་འདེགས་སྦྱི་བྱུ་བ་དམག་དཔོན་ཆེན་མོར་བསྐྱོས་པ་དང་། ཙོ་མེ་ཡོན་མེ་(左卫员外)དམག་
དཔོན་ཆེན་མོ་ཨ་ཏེ་ན་ཏེ་ཀེན་(阿史那道真)བྱ་བ་དང་། ཡུག་མེ་དམག་དཔོན་ཀོ་ཏེ་སྦྱིན་(左卫将军郭待封)བྱ་བ་གཉིས་
དམག་དཔོན་གཞོན་པར་བཀའ་བསྩལ། དམག་དཔོན་དེ་དག་གིས་དམག་འབུམ་ལྗེའི་དཔུང་སྟེ་བྱངས་ནས་རྩེ་མ་
ཁོལ་ལ་ཐོན་དུས། མགར་ཁྱིའབྱིང་བཅན་བློད་ཀྱིས་སྤྲུལ་མཐར་རྒྱལ་གྱི་གཡུལ་ཐབས་སྐྱུ་ཆལ་ལ་བརྟེན་ནས། ཐོག་
མར་པམ་ཁ་ཉོས་པའི་ཆུལ་གྱིས་ཐང་གི་དཔུང་སྟེ་དུམ་བུ་གཉིས་སུ་བཅད་པ་དང་། དེ་ནས་དུམ་བུ་རེ་རེ་བཞིན་པམ་
པར་རྒྱབ་མཐར། ཐང་གི་དམག་དཔོན་ནམས་མ་བསང་པར་བྱིར་བཏང་ཡང་། དམག་དཔོན་ཞོས་རིན་ཀོས་ལ་ཉོས་
ཆད་བཅད་དེ་གོ་གནས་ལས་པབ་པས། “ད་ལ་ནི་ལྷགས་པོ་རྟ་ཡིན་པས། དཔུང་འདྲེན་པ་གནམ་ལོ་དང་འགལ།

^① 刘昉等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上

འཐབ་འཁྲུག་གི་བརྒྱུད་རིམ། འཐབ་འཁྲུག་འདིའི་བརྒྱུད་རིམ་ནི་རྟུན་ཉིང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་བྱོང་དང་རྒྱ་སྐྱོན་ལོང་ཀེར་ཞང་གི་གཉིས་ཀྱིས་ཤགས་བཀྲེས་པའི་ཆོག་^① ཅེས་པའི་ཤོག་
 དྲིལ་རྟུགས་ལ་བོར་ཡོད་དེ། མགར་དང་ཁང་གཉིས་ཀྱི་དཔུང་སྡེ་སྟག་ལ་ནས་འཕམ་དུས། མགར་གྱི་དཔུང་སྡེ་རྩེ་
 ཞིང་ཁང་གི་དཔུང་སྡེ་མང་པས། ཁང་གིས་མགར་ལ། “བོད་ཀྱི་དམག་སྟག་འཕམ་གཡག་འཕམ་དུ་བཟངས་པ་འི་
 བྱངས་ཀྱང་ང་ལ་ཡོད་དོ། ཁྲུང་པ་ལ་ཆོད་སྐངས་སྟེ། ཞུར་བྱུངས། རྒྱ་པ་ལ་ཆོད་སྐངས་སྟེ་ལྷུ་བྱུངས། བོད་ཀྱི་
 དམག་ཐུབ་པ་ཙམ་དུ་བཆབས་ནས། ང་འི་དམག་འདི་སྟེད་ཆེག་ཡོད་དོ། མགྱིམ་སྤ་མོར་ཤོང་ན། སྟོ་ཆེད་པོར་ཞུགས་
 གང་། གིས་གནམ་ཕྱགས་ཆེད་པོས་བཏབ་སྟེ། གཆིག་ཕྱི་དགྱེའོ།” ཞེས་དཔུང་གི་བྱངས་མང་པོ་ཡོད་པས་
 འཛིགས་སྒྲུབ་སྟེན་པར། མགར་གྱིས། “མང་རྒྱང་གི་ཁར་ཕྱི་དོར་རོ། བྱི་འུ་མང་མང་ཡང་ཁྱ་ཆེག་གི་ཉོད་པའ། ཉེ་
 འུ་མང་མང་ཡང་སྐམ་ཆེག་གི་ཉོད་པ། ཤ་བ་ར་མང་སྟེ་འགྲུག་ཏུ། གཡག་རྩ་སྟེ། འགྲུག་པ་བལྟས། ཤང་ཤིང་ལོ་
 བརྒྱུ་སྟེན་པ་ཡང་། སྟ་རེ་གཅིག་གི་དགྱེའོ། ཁྱུ་གཞུང་གསང་དུ་སོང་བ་ཡང་། སྤ་མདོ་མ་གང་གིས་སྐྱ་ཆེག་ཆོད་དོ། འ
 ནས་འབྲས་ཐང་གང་སྟེན་པ་ཡང་། རང་ཏག་གཆིག་གི་ནང་དུ་ཆིབ་པོ། རྒྱར་མ་གནམ་གང་ཡོད་པ་ཡང་ཉི་མ་གཆིག་
 གི་འོད་ལ་ཕྱེད་དོ། ལྷུང་བ་གཆིག་གི་མདའ་ནས་ཕྱེ་པར་ཆེག་མཆེད་ན། རི་ལྷང་གཉིས་ཀྱི་ཤིང་ཚི་ཀྱན་ཆེག་པ་ཡང་
 ཡོད། ཁྱུ་ཕྱག་གཆིག་གི་དངོས་ནས། དབའ་ཀལ་ཞིག་བྱུང་ནའ། རི་ཐང་གི་ཤིང་ཚི་ཀྱན་ཁྱེར་བ་ཡང་ཕྱིད་དོ། བོང་པ་
 ཐང་གང་གི་ནང་དུ། རྫོང་གཆིག་འདྲིལ་དུ་བརྒྱག་ན། རྫོང་གཡ། བོང་པ་ཆག་པ་བལྟས། ཐང་ཆེད་པོ་གཆིག་ལ།
 ཅ་ཁྱར་གཆིག་དང་། སྟུག་ཤང་གྱི་ཕྱག་གཆིག་བཆིང་སྟེ་བཞག་ན། ཅ་སྒར་འདྲུལ་ལམ་ཕྱག་སྟུན་དུ་འདྲུལ་པ་བལྟས། འ
 རྒྱུ་ཐངས་གང་གི་ནང་ན། ལམ་ཅ་ཁྱོར་གང་བཏབ་ན། རྒྱ་སྐྱོན་ལམ་ཅ་སྐྱོར་བ་བལྟས། འབྲུག་དང་སྟོག་བཞེ་བྱེ་སྟེ་
 བྱངས་རྒྱང་མོད་ཀྱིང་། ཤགས་མཐའ་བཞེར་གསུལ་བཅན་ཞིང་ཆེ་འོ།” ཞེས་གཡུལ་ལ་ཞུགས་པར་དམག་གི་
 བྱངས་མང་རྒྱང་གི་ཆ་ཁོ་ན་གཙོ་བོ་མ་ཡིན་པར་གཡུལ་ལ་དཔའ་བ་གཙོ་བོ་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཆོན་དཔེ་འཛིག་བརྒྱ་
 གསུམ་གྱི་སྟོན་ནས་གསལ་བོར་བལྟན་པ་ལས། མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་ལ་དམག་གི་བྱངས་རྒྱང་ཡང་དཔའ་མེ་ཞུམ་པ་དང་
 རྒྱལ་ཁ་བཙོན་ལེན་བྱེད་ཐུབ་པའི་སྟོབས་སེམས་ལུན་པ་མདོན་པར་མཆོན་པ་བཅས་ཀྱིས་ཕྱོགས་གཉིས་སུ་དཔུང་
 བྱངས་དོ་མེ་མཉམ་པའི་ཁྱད་པར་མདོན་གསལ་གྱིས་ཆེ་བ་གསལ་བོར་བལྟན། དེ་ནས་ཤོག་དྲིལ་དེའི་མཁུག་རྟུ་རྒྱལ་
 བམ་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་དུས། “དེ་ནས་རྒྱ་འི་དམག་འོང་ཀེར་ཞང་གིས་བདའ་སྟེ་བྱུང་བ་ལས། བོད་ཀྱི་དམག་པོ་ན།
 སྐྱོན་ཁྱིའི་འབྲིང་གིས། དག་ཐབས་དང་གཡག་ལྟར་བྱས་ནས། གོ་བར་དུ་གཡུལ་སྤྱད་དེ། རྒྱ་མང་པོ་བཟུངས་ནས། རྒྱ་འི་
 རོ་གཆིག་གནམ་དུ་འབྱེད་པ་འབྱུང་བས་དཔའི་མཆོན་མ་ཞེས་བྱ་འོ། སྟག་ལ་རྒྱ་དུར་དང་མ་རྒྱ་དུས་(དུར)ཀྱང་དེ་
 ནས་བཏགས།” ཞེས་བཀོད་པ་བཞིན་མགར་རྒྱལ་ཁང་པམ་གྱིས་མཁུག་སྟེལ་བ་ཡིན།

འཐབ་འཁྲུག་གི་མཁུག་འབྲས། ཐང་གི་དམག་དཔོན་ཁང་ཞའོ་ཅེ་པམ་པས་གོ་གནས་ལས་བྱུང་བ་ཡིས་ཐང་
 ནས་བོད་ལ་ཆོལ་ལན་སྟོག་ཐུབ་པའི་དམག་དཔོན་མ་བྱུང་ལ། ཅ་བར་བཤད་ན་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་བྱོང་གྱི་དོ་
 རྒྱར་འབྱུང་ཐུབ་པ་མ་བྱུང་བས། བོད་དམག་ལེང་གིག་མཁར་ལ་སྟུགས་པ་དང་། མགར་གྱིས་ཐང་ལ་སྤྱ་གྲུ་ཆོ་བརྟུ་

^① རྟུན་ཉིང་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཤྱི་ལོ་༡༩༥༧ལ། བོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྤྱད་པའི་མེ་མཉམ་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་༡༩༩༥.༤ ༩༩༩—༩༠
 ༩

བཞོ་བའི་རེ་བ་བརྟོན་པས། ཐང་ལ་གཡུལ་འབྲུག་གི་ཐབས་ཟད་ནས་བྱེད་ཐབས་གཞན་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་མགར་
བུ་ཆར་གཙོད་རྒྱའི་ཁྲིམ་འགོ་བརྟོན་པ་ཡིན། དེ་བས་འཐབ་འབྲུག་འདི་ནི་མང་ལྷ་ཁྱེད་གིས་སྤངས་པའི་རྒྱལ་ཁ་ཞིག་
ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་འདི་ནས་བཟུང་མགར་བུ་ལ་གཡུལ་ན་དོ་ཟླ་མེད་པས་ཐབས་ལམ་གཞན་ཞིག་ལ་བརྟེན་ཏེ་
མགར་ཆང་པམ་པར་བྱེད་རྒྱུར་ཐང་སྟོན་འབངས་ཀྱིས་བསམ་སྟོབས་བྱང་བ་རེད།

གསུམ་དུ། བྱང་དུ་གྲུ་གུའི་ས་ཁོངས་ཚྭ་འཕྲོག་ལས་དམག་སྤྱིད་ཀྱི་འཛོན་ཐང་དོམས་ཡང་སྟེ་འབྲས་ཀྱི་ལྷ་གྲུ་
འབྲས། སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་བྱང་རྒྱུད་གྲུ་གུའི་རྒྱལ་ཁབ་ཉམས་རྒྱུད་དུ་གྱུར་ལ། བོད་ཐང་གཉིས་ནས་
གནས་བབ་ལེགས་པོ་དང་ས་ཁོངས་ཆེན་པོ་དེ་ཉིད་མངའ་ཁོངས་ལ་བསྟར་རྒྱུའི་དམིགས་ཡུལ་བཅངས་པ་དང་། བྱང་
པར་དུ་གྲུ་གྲུ་ཆོ་བརྩ་ལྷེ་བཞིའི་ཐང་དུ་ཞི་དྲག་གཉིས་ཀྱི་ཐབས་ཆ་ལ་དོམས་རེས་བྱས་པ་ཡིས། གྲུ་གྲུ་ནང་ཁུལ་དུ་བོད་
ཀྱི་རྟོག་པས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་པའི་ཆོག་ས་ཁག་དང་ཐང་གི་རྟོག་པས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་པའི་ཆོག་ས་ཁག་གཉིས་སུ་བྱེ་བ་དང་།
རང་རང་གི་རྟོག་པས་ཤུགས་ལ་རྩེ་བོ་རེ་བྱང་བས་སྐབས་འགར་བོད་ལ་གཏོགས་ཤིང་སྐབས་འགར་ཐང་ལ་གཏོགས་
པའི་བརྟན་མིན་གཡོ་བའི་ནམ་པ་ཡུན་རིང་བར་གནས་པ་ཡིན་ཏེ། ལི་ཡུལ་ལྷེ་བཞིར་དཔེར་ན། སྤྱི་ལོ་༥༧༠ལོའི་ཟླ་
བཞི་བར། “ལུ་བུ་ཕྱགས་ཀྱི་ཁུལ་བཅོ་བརྒྱད་བོད་ལ་ཤོར་བ་དང་། ཡང་ལུ་ཐེན་ནས་ཆེག་ཚུའི་པ་ཉན་མཁར་(拔换城)
བཅོམ། དེ་ནས་ཆེག་ཆོ་དང་། ལུ་ཐེན་(于阗)། ཡན་ཆེ་(焉耆)། ལུ་ལི་བཅས་ལྷེ་བཞི་བོད་ལ་ཤོར།^①” ཞེས་དང་། སྤྱི་
ལོ་༥༧༧ལོར་ཐང་གི་དམག་དཔོན་པེ་ཞེན་ཅན་(裴行俭)ཀྱིས་སྤར་དབང་དུ་བསྟར། སྤྱི་ལོ་༥༩༧ལོར་བོད་ཀྱིས་ཡང་
བསྐྱར་མངའ་འོག་དུ་བཅུག་ཀྱང་། སྤྱི་ལོ་༥༩༨ལོར་ལུ་ལི་བཅས་(武威军)ཀྱི་སྤྱི་ཁབ་དཔོན་པོའི་ཐབས་ཡོད་པ་ལྟར་
ཞེས་ཅི་བྱ་བས་སྤར་དབང་དུ་བསྟར། དེ་ལྟར་གྲུ་གྲུ་འཕྲོག་ཚྭ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དུས་རིམ་དེ་དུ་མགར་བུ་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་
བོད་ཀྱིས་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་ནས་དམག་སྤྱིད་ཀྱི་དབང་ཆ་ཡོངས་སུ་བཟུང་བ་ཡིན་ལ། ཁོང་གི་ཆབ་སྤྱིད་ཀྱི་
མིག་རྒྱུད་དང་དམག་དོན་ཐབས་ཤེས་སྟེགས་ཕྱགས་མང་པོ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་གྲུ་གྲུ་ཆོ་ཁག་ལས་ “ཟི་ཅེན་(侯斤)
ཆོ་ཁག་ནི་བོད་ཁམས་དང་ཉེ་ལ། བར་དུ་བྱེ་ཐང་གཅིག་ཁོན་ལས་ཆོད་མེད་པས། རྒྱ་དམག་སྟོབས་དུ་བྱུང་ན། ཉེན་
བརྩ་ཡང་མི་དགོས་པར་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་སར་བསྟེགས་སུ་བ^②” པ་གསལ་བོར་ཤེས་ནས་སུ་མཐུད་དུ་གྲུ་གུའི་ས་ཁོངས་
ཚྭ་འཕྲོག་ཀྱི་ལས་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་ཏེ། “ཁྱིའི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༩༥། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་།
སྟོན་ཁྲི་འབྲིང་ཀྱིས། ལུ་གྲུ་ཡུལ་དུ་བྱང་ཞེས་བཞི་བ་ལས། སྤྱི་དལ་ཏེ། དབྱར་འདུན་ཤོར་སྤར་འདུ་ཉེ། ཤངས་མང་ཆད་
དུ་ཞིང་གི་བྱིང་རིལ་ད་བྱབ་པར་ལོ་གཅིག^③” ཅེས་པ་དང་། “ལག་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༩༥། བཅན་པོ་ཉེན་
ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྟོན་ཁྲི་འབྲིང་ཀྱིས། ལུ་གྲུ་གྲུ་ཟན་ཡུལ་དུ་བྱངས།^④” ཞེས་པ་ནས་ “སྤར་གི་ལོ་ལ་བབ་
སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༩༧། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་གྱི་ཐང་བུ་ར་ན་བཞུགས་ཤིང་། བཅན་མོ་ཁྲི་བངས། འ་ཞ་རྩེ་ལ་བག་མར་
གཤེགས། སྟོན་ཆེ་ཁྲི་འབྲིང་དུ་གྲུ་ཡུལ་ནས་སྤར་འཁོར་ཏེ། དཔུན་འདུན་སུལ་པོ་ཉ་ཆལ་དུ་འདུས་པར་ལོ་ཆེག^⑤”

① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】 西藏人民出版社 1982.5 16
② 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
③ ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་PT7244པ། བོད་ཀྱི་བརྟོན་ཆོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།M། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1984.4 24
④ ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་PT7244པ། བོད་ཀྱི་བརྟོན་ཆོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།M། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1984.4 24
⑤ ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་PT7244པ། བོད་ཀྱི་བརྟོན་ཆོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།M། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1984.4 24

ཅེས་སྐད་ཀྱི་ལམ་མཁར་བུ་འདི་གྲུ་གྲུ་ནས་ལོ་གསུམ་ལ་བསྐྱད་པ་གསལ་བས་དགོས་བ་དང་དམིགས་ཡུལ་
 ཟུང་པར་བ་རེ་ཡོད་པ་ལོས་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་རང་རེའི་ཡིག་ཆ་དག་ལྟ་གསལ་བོར་གསུངས་མེད། དེ་
 ཡང་《ཐང་ཡིག་རྟེན་མ》 ཡི་བཅས་པོ་དོན་བརྒྱན་པའི་སློན་མེ་ཏེ་ལྷ་ (韦特价) ཡི་སྐྱུ་སྐྱུ་ཆ་འཕྲིན་གལ་ཆེན་ཞིག་
 བཞེད་ཡོད་པ་ལས་མཁར་བུ་འདི་ཉིད་གྲུ་གྲུ་འགྲོ་བའི་རྒྱ་མཚན་ཤེས་བྱའི་པ་ཡིན་ཏེ། སློན་མེ་ཏེ་ལྷ་ལ་ནི་ “ཁྱེས་
 ཀྱང་ཁྱི་ལོ་དང་པོའི་སློན་བུ་ཡང་། ཡང་བསྐྱར་ཡན་རན་ཏེ་འོ་ (燕然道) གཡུལ་འདེགས་དམག་སྤྱི་ཆེན་པོར་བཀའ་
 བསྐུལ་ནས། གྲུ་གྲུ་འགྲོག་པར་བཏང་།^① ” ཞེས་བཞེད་ཡོད་ལ། ཁྱེས་ཀྱང་ཁྱི་ལོ་དང་པོ་ནི་སྤྱི་ལོ་༥༥༥ ལོ་སྟེ་བྱི་ལོ་
 ལ་བའམ་ཡོད། དེ་བས་བྱི་ལོ་ལོ་མཇུག་དེ་ཉིད་དུ་མཁར་ཁྱི་འབྲིང་གྲུ་གྲུ་ཆས་ཀྱང་ལས་ཆགས་མང་པོས་འགྲོ་མ་
 ཟུབ་པར་བྱེ་ལོ་སྟེ་ཕག་གི་ལོ་ལ་དཔུང་དྲངས་ནས་ཤེས་པའི་དགོས་བ་ཤེས་ལ། དེ་ནས་སྤྱི་མཐུན་དུ་ལོ་གསུམ་ལ་གྲུ་
 གྲུ་ལོ་མཚམས་སྤྱང་ཤིང་གྲུ་གྲུ་བའི་སློན་ལོ་དང་ལ་དྲངས་པ་རེད།

འོན་ཀྱང་། སློན་ཆེན་ཁྱི་འབྲིང་གྲུ་གྲུ་ནས་ཕྱིར་ལོག་ནས་ཡུན་རིང་མ་འགོར་བར་ཐང་གི་དམག་དཔོན་ཐང་འཕོ་
 ཅེ་ཡིས་སྤེ་བཞི་མང་འཕོག་དུ་བསྐྱས་པས། ༥༧༥ ལོའི་སྟག་ལ་རྒྱ་དུར་གྱི་འཐབ་འཁྲུག་བྱུང་བ་དང་། ༥༧༧ ལོར་གྲུ་གྲུ་
 ཆོ་བལྟ་བཞེད་གོས་པའི་སླང་བྱ་ཐང་ལ་བཏོན་པ་ཡིན་ཏེ། “དེང་གོང་མ་ནས་འདུམ་བྱེད་པར་ལྷང་གནང་བས། རྒྱལ་
 ཁབ་གཉིས་ནས་མཐའ་སྤྱང་དུ་དཔུང་གཏོར་ཏེ། ཀྱན་ལ་བདེ་ལམ་བསྐྱར་ཞིང་རང་ས་རང་གིས་གཉེར་ན། འཁྲུག་
 རྩོད་ཞི་བས་ཤིན་དུ་ལེགས་པོ་མེད་ནས། དེ་ཡང་ལུ་ཕྱགས་གྲུ་གྲུ་ཆོ་བལྟ་དང་སྤེ་བཞིའི་རྒྱལ་ཁབ་རྣམས། སྐབས་
 རེར་བོད་ལ་དབང་ཞིང་སྐབས་རེར་རྒྱལ་གཏོགས་པ་ནི་ཐང་མང་པོར་བྱུང་བའི་བསྐྱར་སློན་གྱི་གནད་དོན་ཞིག་
 རེད། དེ་བས་ཁོ་བོའི་རེ་འདུན་ནི་གོང་མས་བྲིན་གྱིས་བསྐྱར་སྟེ། ས་དེ་གའི་སྤྱང་དམག་ཕྱིར་འཐེན་ནས་རྒྱལ་ཕན་སོ་
 སོར་བཞོ་རྒྱ་དང་། རྒྱལ་ཕན་རེ་རེར་རྩོ་བོ་བསྐྱོས་ཤིང་སྤྱང་དབང་བཅུགས་ནས་རང་ས་རང་ལ་སྤྱང་དུ་བལྟག་ན། རྒྱ་
 ལ་མི་དབང་ལ་བོད་ལ་འང་མི་གཏོགས་པས། མི་རྣམས་ཀྱི་སེམས་ཁུལ་ཞི་ཞིང་རི་ལྷང་བདེ་ལ་བཞེད་པ་མིན་ནམ་^② ”
 ཞེས་པའི་རེ་བ་བཏོན་པར་མ་ཟད། “གལ་སྲིད་ཁོ་བོར་དངོས་ནས་རྒྱལ་གནོད་པའི་སེམས་དང་སྐྱགས་འཆོལ་
 བའི་སློན་ཡོད་ན། ཀན་གྱིག་ (甘州) དང་ལེང་གྱིག་དེ་ཐང་གི་གཡམས་ཕྱོགས་ནས་ཅི་ཕྱིའི་ (积石) བར་དུ་ལེ་བར་ཉིས་
 རྟོང་ཙམ་ལས་མེད་ལ། ཁོད་ཡངས་སའི་སྤྱང་ལ་ལེ་བར་ཉིས་བརྒྱ་སྐུ་མ་བརྒྱ་ལྷག་དང་། ཁོག་དོག་སར་ལེ་བར་བརྒྱ་
 ཙམ་ལས་མེད་དེ། དམག་འབྲེན་འདོད་ན་གྲང་དབྱེའམ་ (张掖) ཡུས་མིན་ (玉门) ནས་བྱུང་ནས། རྒྱལ་ཁབ་ཆེན་པོར་
 དབྱིད་ལ་ལོ་ཏྲག་གད་བ་དུ་མ་བལྟག་ན། རྟོན་ལ་འབྲས་བུ་ལེན་རྒྱ་མེད་དེ། དེ་ལྟར་ལོ་ལྷ་དུག་ཙམ་ནས་གཡམས་ཕྱོགས་
 ཀྱི་མཚམས་གཅོད་ཆོག་^③ ” ཅེས་བཅན་སྐུལ་བྱས་པར། ཐང་ནས་མཁར་བུའི་གྲོས་གཞི་ལྟར་གྲུ་གྲུ་བཞོས་ན་ཡུན་
 རིང་འབད་པའི་འབྲས་བུ་ཤོར་བ་མ་ཟད། ཐོད་གྱིས་སྤྱི་མཐུན་དུ་སྐྱགས་བཅའ་བའི་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་པ་ཡིན་པས།
 མཁར་བུའི་འདོད་པ་ལྟར་གཅོད་མི་རུང་བ་དང་། མཁར་བུའི་འདོད་པ་ལས་འགལ་ན་ཤར་མཐའ་དུ་དཔུང་གི་སྒྱུར་
 བ་འབྱུང་བར་དོགས་ནས་སློན་ཀྱན་གྱིས་གྲོས་མཐར། སློན་པོ་ཀོ་ཡོན་གྱིན་གྱིས་ཡི་གེ་ཕུལ་ཏེ་གྲོས་གཞི་བཏོན་པ་ལྟར།
 “རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་སྤེ་བཞི་ལ་ཐང་སེམས་སྤྱི་པ་མིན་ལ། གནས་དེ་ནས་བོད་ཁམས་ཀྱི་མཇུག་མཚམས་བཀག་

① 刘昫等撰《旧唐书》卷七十七，列传第二十七
 ② 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
 ③ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

ཁོའི་སྤྱོད་ཆུང་འབྲིང་ཆུང་ཆུང་སྟོན་དང་། ལྷ་གྲུ་རི་བྱང་། བཅན་ཉེན་གྲང་རྟོན་བཅས་ཆང་མར་སྒོ་རིག་ལྷན། མགར་
སྟོང་བཅན་བཞོངས་རྒྱུ། ཁྱི་འབྲིང་གིས་ཁོའི་གྲགས་བཟུང་བ་དང་། སྤྱོད་ཆུང་གསུམ་གྱིས་དམག་དོན་གཉེར་
ནས་མཐའ་མཆོམས་སྤང་བས་བྱིས་མཆོས་རྒྱལ་ཁབ་རྣམས་འཇིགས་ཤིང་སྤྲུག་^① ” ཅེས་སྟགས་བཞོང་བ་དང་།
དེང་རབས་ཀྱི་བོད་རིག་པ་སྤྱོད་ཆུང་ཡོ་སྟགས་གྱིས་མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ནི་ “ སྤྲུགས་དཀྱུ་ཆེ་ཞིང་ཐབས་
ལ་མཁས་པའི་བོད་བཅན་པོའི་དུས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་པ་དང་དམག་དོན་པ་ཡིན།^② ” ཞེས་གནའ་དེང་གཉིས་སུ་སྤྱོད་
ཆུང་མི་རིགས་རྣམས་གྱིས་གདོང་འཛོག་མཐོན་པོ་གནང་བའི་མགར་བྱ་འདི་ཡིས། བཅན་པོ་ཁྱི་མང་སྤང་མང་བཅན་
དང་ཁྱི་འདུས་སྤང་མང་པོ་རྗེ་བཅས་རབས་གཉིས་ཀྱི་སྤྱོད་ཆུང་མཛད་པ་དང་། བྱང་པར་དུ་ཁྱི་འདུས་སྤང་སྤྱོད་
ན་པ་དུས་སུ་སྤྱོད་ཆུང་པོའི་འཁྱུར་དང་ལེན་གྱིས་ནང་གི་མཁོས་བཀྱིས་ཤིང་གྱི་ཡི་དག་བདུལ་ནས་བཅན་པོའི་མངའ་
ཐང་སུ་མཐུད་དུ་དར་བར་དམག་སྲིད་འབྱོར་བ་བཅས་སྟོགས་གང་ཐད་ནས་མཛད་རྗེས་གང་མང་བཞག་རྟེ་མི་ཆེ་ཡི་
རིན་ཐང་བསྐྱེད་ཀྱང་། མཐའ་མར་རང་སྟོག་རང་གིས་ལེན་དགོས་པའི་སྤྱོད་ཆུང་འབྲས་བྱང་བ་ཡིན།

གསུམ་པ། སྤྱོད་ཆུང་འཕེལ་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནས་བབ་མདོར་བསྟུན།

དོན་ཆུང་གོང་མར་བོད་ཐང་གཉིས་ནས་སྤྱོད་ཆུང་ཁོངས་འཕྲོག་ཆོད་བྱེད་དུས་མགར་བྱས་ཤུགས་ཆེན་བཏོན་
པ་སྤྱིང་བྱིན་ཡང་། སྤྱོད་ཆུང་གནས་ཆུལ་ལ་ཆ་རྒྱས་ཅུང་ཙམ་མེད་ན་དུས་རབས་བདུན་པའི་བོད་སྤྱོད་ཐང་གསུམ་
ཀྱི་འགལ་འབྲེལ་རྟོགས་དཀའ་བས། འདིར་ཆོད་དུ་སྤྱོད་ཆུང་གནས་བབ་མདོར་ཙམ་རོ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ།

སྤྱོད་ཆུང་གི་གནའ་རབས་བོད་ཀྱི་བྱང་ཆུང་དུ་འཛོལ་སྤྱོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་ལ་རིགས་རྒྱུད་སྤང་ནས་ཆད་པར་
གྲགས། དེང་ཐོག་ཞོན་ཅུ་ཞེས་བྱ་བའི་མངའ་འོག་ལ་གཏོགས་པའི་ཆོ་ཁག་ཅིག་ཡིན་པ་དང་། རྟོ་རན་བྱ་བས་
ཞོན་ཅུ་པམ་རྒྱུ་རྟོ་རན་གྱིས་ཁ་ལོ་བསྟར། ཁོ་ཆོས་གཙོ་བོ་འབྲོག་ལས་གཉེར་ལ་ལྷགས་རིགས་ཀྱི་ལས་བཟོ་ལ་
ཤིན་ཏུ་མཁས། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་ཨར་ཐོ་ཐུན་རི་བོའི་ཉེན་རྟོགས་ནས་འཕེལ་རྒྱས་བྱང་སྟེ། སྤྱོད་ཆུང་ལོ་ལྔ་ལྔ་ལོར་རྟོ་
རན་སྲིད་དབང་ལ་རོ་ལོག་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་སྲིད་དབང་དེ་སྤྱོད་ཆུང་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་བཅུགས་པ་དང་། སྤྱོད་ཆུང་བྱ་
བས་སྲིད་དབང་བཟུང་ཞིང་ཡུལ་ལི་ཉན་ཞེས་སུ་གྲགས། ཡུལ་ལི་ཉན་སྤྱོད་ཆུང་གཤེགས་རྒྱུ་དེའི་བྱ་ལོ་སྲིད་ལ་
བཀྱར་ཞིང་ཡུ་ཤེ་ཅི་ཉན་དུ་འབོད་ལ་ལོ་གཅིག་ཙམ་ནས་འདས། སྤྱོད་ཆུང་ལོ་ལྔ་ལྔ་ལོར་ཡུ་ཤེ་ཅི་ཉན་ལོའི་སྤྱོད་ཆུང་བྱ་
ཅིན་གྱིས་སྲིད་བཟུང་པས་སྤྱོད་ཆུང་ཉན་ཞེས་སུ་འབོད། སྤྱོད་ཆུང་ལོ་ལྔ་ལྔ་ལོར་སྤྱོད་ཆུང་ཉན་ཅིན་གཤེགས། ཁོའི་སྤྱོད་ཆུང་
ཐ་པོ་བྱ་བས་སྲིད་བཟུང་ལ་ཐ་པོ་ཉན་དུ་འབོད། སྤྱོད་ཆུང་ལོ་ལྔ་ལྔ་ལོར་ཐ་པོ་ཉན་གཤེགས། ཁོའི་བྱ་ལོ་སྲིད་ལ་བཀྱར་
ཞིང་ཨན་ལོ་ཉན་བྱེད། དེ་ནས་བཟུང་སྤྱོད་ཆུང་འབྲུག་གི་འགོ་བཙུགས་ལ་གཙོ་བོ་ཨན་ལོ་ཉན་དང་། ཡུལ་ལི་ཉན་སྤྱོད་
ཆུང་གྱི་བྱ་ཤི་ཐོ། སྤྱོད་ཆུང་ཉན་ཅིན་གྱི་བྱ་ཤི་ཐོན་བཅས་སྲིད་ལ་མ་འཆམ་པའི་རྒྱུ་གྱིས་རེད། ལོ་དེར་ཨན་ལོ་
ཉན་སྲིད་ལས་བབས་ནས་ཡུལ་ལི་ཉན་སྤྱོད་ཆུང་གྱི་བྱ་ཤི་ཐོ་ལ་སྲིད་དབང་སྤྱོད་དེ་ཐ་པོ་ཉན་དུ་གྲགས། དེ་ནས་རིམ་
གྱིས་ཐ་པོ་ཉན་ཤི་ཐོ་དང་སྤྱོད་ཆུང་ཉན་ཅིན་གྱི་བྱ་ཤི་ཐོན་བཅས་ཀྱི་དམག་དོན་ཉིན་སྤྱོད་ཆུང་ཉན་གྱི་སྤྱོད་ཆུང་ལོ་ལྔ་ལྔ་
ཉན་གྱི་འགལ་བ་རྗེ་ཆེར་སོང་བས་སྤྱོད་ཆུང་གི་ཐར་མ་དང་བྱང་མ་ཞེས་སྲིད་དབང་གཉིས་སུ་གྱུར། སྤྱོད་ཆུང་ལོ་ལྔ་ལྔ་ལོར་

① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】 西藏人民出版社 1982.5 17
② 王尧 陈践 敦煌本吐蕃历史文书【M】 民族出版社 1992.2 179

ཀླུ་ཁབ་ནི་སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་དྲུག་པར་འཕེལ་འགྲེས་མགྱོགས་པའི་བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་ཀླུ་ཁབ་སྟོབས་ལྡན་ཞིག་ཡིན་ལ།
མངའ་ཐང་ཆེས་ཆེར་དར་དུས་ཤར་དུ་ལའོ་རྩ་ཆུ་བོའི་བར་དང་། རུབ་དུ་ཡ་སྤིང་དཀྱིལ་མའི་ལའི་ཉེ་མཆོ་དོགས་ལ་
ཐུག་གི་བར་དང་། ལྷོ་རུ་ཨ་མའུ་ཆུ་བོའི་ལྷོ་དོགས་ཀྱི་བར། བྱང་དུ་པེ་ཅུ་ཨར་མཆོའུ་ཡི་འགམ་དོགས་བར་གྱི་ཡུལ་
ཁམས་ཆེན་པོ་བདག་དུ་བབྱང་བ་ཡིན།

དེ་ནས་སྤྱི་ལོ་ཤར་དུ་བ་གཉིས་སྤྱི་ལོ་པ་ནས་སྤྱི་ལོ་ཤར་མའི་སྤྱི་དབང་ཐུར་བཞེན་མ་པོ་ལེ་ཉན་མི་ཐོ་ཡིས་
བབྱང་བ་དང་། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་མ་པོ་ལེ་ཉན་གཤེགས། ཁོའི་སྤྱན་རླབས་ལེ་ལྷོ་ལོ་ཉིག་གིས་སྤྱི་དབང་ལ་ལེ་དུ་ཉན་
དུ་འབོད། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་གཡུལ་ནས་གཤེགས། དེ་ནས་མ་པོ་ལེ་ཉན་གྱི་བྱ་དབང་ཡུ་ལེ་ཡིས་སྤྱི་དབང་བབྱང་བ་
དང་ཉུ་ལན་ཉན་དུ་འབོད། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་བཞོངས་པ་དང་ལེ་དུ་ཉན་གྱི་བྱ་རན་ཀན་གྱིས་སྤྱི་དབང་བབྱང་ཞིང་ཆུ་
མིན་ཉན་ཟེར། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་ཆུ་མིན་ཉན་རན་ཀན་གཤེགས་པ་དང་ཁོའི་བྱ་དོ་ཅི་མི་སྤྱི་དབང་ལ་བཀྱར་ཉེ་མི་དུ་ཉན་
དུ་འབོད། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་མི་དུ་ཉན་དོ་ཅི་མི་གཤེགས། སྤྱི་དབང་ཁོའི་རུ་བོ་ཟེ་ལི་སྤྱི་ལོ་སྤྱི་དབང་དེ་ལྷོ་ལེ་ཉན་ཟེར།
སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་ལྷོ་ལེ་ཉན་ཟེ་ལི་སྤྱི་ལོ་གཤེགས། ཁོའི་རུ་བོ་དོ་ལུས་སྤྱི་དབང་སྤྱི་ལོ་ཉེ་མི་ཉན་དུ་འབོད། སྤྱི་ལོ་༥༥༥
ལོར་ཅི་ལེ་ཉན་དོ་ལུ་ཐང་གིས་བབྱང་བ་དང་༥༥༥ལོར་ཁྲང་ཨན་ནས་གཤེགས། དེ་ནས་ལོ་དགུ་ལ་ཁྲི་སྟོང་བ་དང་
༥༥༥ལོར་ཨ་མི་ཉན་ཟེ་ལི་སྤྱི་དབང་སྤྱི་དབང་བབྱང་ཡང་ཡུན་རིང་མ་འགོར་བར་ནང་འཁྲུག་གིས་པམ་པ་དང་སྤྱི་ལོ་
ཤར་མ་མིལ་བུར་ཐོར་ནས་ཐང་ལ་མགོ་བཏགས།

སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ལེ་ཉན་གྱི་དམག་དཔོན་མི་ཉེན་ལུ་ཡུལ་ལེ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་གྱི་སྤྱན་ལི་བྱ་ཉན་ཉན་གྱིས་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ལེ་
མའི་སྤྱི་དབང་བ་ནས་སྤྱི་ལོ་ཤར་མའི་སྤྱི་དབང་ལྷོ་ལེ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་
ཁབ་གཞན་ཞིག་དོས་སྤྱི་དབང་ལུ་ཉན་གྱིས་ཤར་མའི་ཆུ་མིན་ཉན་དང་འཐབ་པར་པམ་པས་སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་འ་
ཞར་སྤྱི་དབང་བཅོལ་བ་དང་དེ་ནས་གཤེགས། ཁོའི་བྱ་དོ་ལུ་ཉན་ཉན་ལ་སྤྱི་དབང་གཏད་ཀྱང་མ་འགྱངས་པར་ནད་ཀྱིས་
གཤེགས། དེས་རང་གི་བྱ་དོ་ལེ་སྤྱི་དབང་གཏད། དེ་ཡང་མ་འགྱངས་པར་གཤེགས། དེ་བས་དེའི་བྱ་དོ་ལེ་སྤྱི་དབང་གྱིས་
སྤྱི་དབང་། ཀླུ་པོ་འདི་ནི་གཏུམ་དྲག་གཡུལ་གྱི་ལས་ལ་དགའ་བ་དང་རང་གི་འབངས་ལ་ལུགས་མེད་གཏུམ་
གཞོན་དྲག་པོ་བྱས་པས་མངའ་འོག་གི་ཆོ་བ་ཁ་ཤས་ཀྱིས་སྤྱོད་ལོག་ནས་གཞན་ལ་སྤྱི་དབང་འཆོལ་བ་དང་། ཉེ་ལུ་ཉན་
གྱི་བྱ་ ཁོའི་ལུ་པོ་མི་ཉེ་བྱ་བའང་སྤྱོད་ལོག་ནས་༥༥༥ལོར་སྤྱི་དབང་འཕྲིག་ དེ་ནས་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ལེ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་
སྤྱི་དབང་འཕྲིག་རེས་ཀྱི་མཆོམས་མ་ཆད་པར། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ལོར་དུ་རིམ་པ་ལྟར། ཐུང་ལེ་ཉན་ཉན་དང་། མའོ་རུ་རྟོ་
ཉིག་ཆུ་ལེ་ཟེ་མི་ཉན། ཡེ་མི་པོ་ལེ་ཟེ་ལེ་ཉན་ཉན། ཉེ་ལུ་ཉན། མ་པོ་ལེ་ཉན་ཉན། ཡེ་མི་རྟོ་ལུ་ཉན། ཡེ་མི་མ་པོ་
ལེ་ཉན་ཉན། ཡེ་མི་མི་ཉན། མ་པོ་ལེ་ཉན་བཅས་ཀླུ་པོ་ལེ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་
ཆོབས་ཆེ་བ་གསལ་བོར་མཆོན་ཐུབ་པས་ཀླུ་པོ་ལེ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་
གཏོགས་པ་དང་མཆོམས་རེར་ཐང་ལ་གཏོགས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་སྤྱི་དབང་ཆུ་ལུ་དང་། དེ་ཡང་སྤྱི་ལོ་ལྷོ་ལེ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་ཉན་ཐུ་ལུ་
ནི་ཐིན་དུ་ཆེ་སྟེ། ཤར་དུ་ཨར་ཐེ་ཉན་རི་བོའི་བར་དང་། ལྷོ་རུ་ལུ་རི་བོའི་ལྷོ་རྒྱུད། རུབ་དུ་ཡ་སྤིང་དཀྱིལ་དབྱུག་གི་
ཞན་ཉེ་རྒྱ་མཆོ་སྟེ་མཆོ་ཆེན་པོའི་བར། བྱང་དུ་ཐེན་ཉན་རི་བོའི་བྱང་རྒྱུད་བཅས་ཀྱི་བར་ཁོངས་ཆེན་པོ་ཡིན།

སྤྱི་ལོ་ཆོ་བཏུ་བྱང་ཆུལ་ནི། མ་པོ་ལེ་ཉན་ཉན་གྱིས་སྤྱི་དབང་བབྱང་རྗེས་མངའ་འོག་གི་ཆོ་ཁག་ལ་ཁ་ལོ་

བསྐྱར་བདེ་བར་བྱེད་ཆེད། སྲུ་གུ་རུ་བ་མ་ཚོ་ཁག་བརྩུ་ལ་བཞག་པ་དང་། ཚོ་ཁག་རེ་རེ་ལ་མདའ་རེ་གནད་བས་མདའ་
 བརྩུ་ཡང་ཟེར། ཚོ་བའི་འགོ་དཔོན་ནི་མདའི་བདག་པོ་ཡིན། ཚོ་བརྩུ་དེ་ཡང་གཡས་གཡོན་ཤོག་པ་གཉིས་སུ་བཞག་ལ་
 གཡས་ཀྱི་ཤོག་པ་ལ་ཟེ་ཅིན་ཚོ་ལྷ་དང་གཡོན་ཀྱི་ཤོག་པ་ལ་རྟོ་ལུ་ཚོ་ལྷ་ཟེར། དེ་ཡང་སོས་ཡེ་ (碎叶) དཀྱིལ་དུ་བཞག་
 པ་ཡིན་ལ་ཟེ་ཅིན་ཚོ་ལྷ་ནི་སོས་ཡེ་ཡི་རུ་བ་ཕྱགས་དང་རྟོ་ལུ་ཚོ་ལྷ་ནི་སོས་ཡེ་ཡི་ཤར་ཕྱགས་སུ་མཆིས། དེ་བས་རྟོ་ལུ་
 ཚོ་ལྷ་སྐབས་དེའི་ཐང་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཐག་ཉེ་ལ་ཟེ་ཅིན་ཚོ་ལྷ་པོ་དང་ཉེ་བ་ཡིན། གཞན་ཡང་། རྩེ་བཞི་ཞེས་པ་ནི་ལི་
 ཡུལ་རྩེ་བཞི་འཕམ་ཞི་རྩེ་བཞི་ཟེར་ལ། དེར་ཡང་ངོས་འཛིན་ཚུ་ལ་མི་འདྲ་སྟེ། སྤྱི་ལོ་༥༧༧ ལོའི་སྔོན་དུ་ཆིག་ཆོད་དང་།
 ལུ་ཐེན། ཡན་ཆེ། རྩུ་ལི་བཅས་རྩེ་བཞིར་འདྲེན་ལ། ལོ་དེར་ཐང་གི་དམག་དཔོན་པེ་ཞིན་ཅན་(裴行俭)ཀྱིས་སྲུ་གུ་
 པོ་དང་ལ་རྒྱབ་ཉེན་པའི་རྟོ་ལུ་ཚོ་ལྷ་འི་རྩེ་པོ་ཨ་ཁྱི་ན་ཏུ་གྱི་ཏན་(阿史那都支)དང་ཟེ་ཅིན་ཚོ་ལྷ་འི་རྩེ་པོ་ལའེ་གྱི་སྤྱི་
 ཏན་(李遮旬)ལྟ་བུ་པ་ཕམ་ནས་རྩེ་བཞི་དབང་དུ་བསྐྱས་ཤིང་སོས་ཡེ་མཁར་དམག་སྤྱིད་ཀྱི་རྩེ་བར་བཟུང་བ་ནས། རྩེ་
 བཞི་ལ་གོ་དོན་གསར་བ་བྱུང་སྟེ་ཆིག་ཆོད་དང་། ལི་ཡུལ། སོས་ཡེ། རྩུ་ལི་བཅས་ལ་གོ་བ་ཡིན། དེ་དག་ནི་སྐབས་དེའི་
 དར་གོས་ཆོང་ལམ་གྱི་འགག་སྒོ་ཡིན་པས་སྤྱི་ཚོགས་སམ་དཔལ་འབྱོར། ཡང་ན་འཐབ་རྩས་སོགས་ཆ་གང་ནས་
 བཞུས་ཀྱང་ཐང་པོ་དང་གཉིས་ནས་འགྲམ་ཚུ་ལྷང་བཞིན་པའི་གནད་ས་གཙོ་བོར་གྱུར། དེ་བས་ཁྱིམ་མཆོས་ཀྱི་སྤྱི་
 རྒྱལ་རབས་སམ་དེའི་རྩེ་གྱི་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱིས་ཐང་ས་མང་པོར་སྲུ་གུ་མངའ་འོག་དུ་ལེན་རྒྱུའི་རྩས་བཞོད་འཐེན་
 པར་མ་ཟད། རྒྱལ་སྔོན་བར་དུ་དཀྱིགས་ཤིང་བཅོས་ནས་ནང་འཁྲུག་གིས་སྟོབས་བྱགས་ཉམས་རྒྱུ་དུ་བཏང་།
 དཔེར་ན། སྤྱི་ལོ་༥༠༡ ལོར་ཤར་མའི་རྒྱལ་བོ་ཆུ་མིན་ཏན་དང་རུ་བ་མའི་རྒྱལ་བོ་ཏ་ཐུ་ཏན་གཉིས་ཀྱིས་ཤར་རུ་བ་
 གཡུལ་འབྱེད་བྱེད་དུས་སྤྱི་ཚུལ་རབས་ཀྱིས་ཆུ་མིན་ཏན་ལ་དཔུང་གོགས་བྱས་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་༥༥༥ ལོར་ཐང་གི་
 དམག་དཔོན་སྤུ་ཉེན་སྤྱི་ཚུལ་གིས་སྲུ་གུ་རུ་བ་མར་དམག་དྲངས་ནས་རྒྱལ་བོ་ཐ་པོ་ལོ་ཏན་གྱི་སྤྱིད་དབང་བཟླས་པ་ལྟ་
 བུའོ། སྐབས་དེ་དག་དུ་པོ་དང་སྲུ་གུའི་འབྲེལ་བའང་ཤིན་དུ་ཟབ་མོ་ཡིན་ཏེ་རྩན་ཏོང་ནས་བྱང་བའི་ལོ་རྒྱུས་དོན་
 ཆེན་གནད་བསྐྱས་སུ་^① “ཕག་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༥།སྔོན་བཅན་སྟམ། ཞིམས་ཀྱི་སྲུ་རན་དུ་ཁང་
 རྒྱང་གྱི་མཁོས་བཞི་སྟེ། རྩུ་གུ་ཡུལ་དུ་ལྷང་ཡོར་མཆིས། དཔུན་བཅན་པོ་འོན་གྱི་སྔ་བོ་ན་བཞུགས་པར་ལོ་གཆིག ”
 “བྱི་བའི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༥།ཁྱི་མང་སྔོན་དཔུང་དུ་གཤེགས། བཅན་པོ་སྟམ་ཁྱི་འདུས་སྤྱིད་།
 སྟམ་གྱི་ལྷ་ཡང་དུ་བཞུགས། སྔོན་བཅན་སྟམ་རྩུ་གུ་ཡུལ་དུ་དྲང་སྟེ། ལུ་མ་བྱ་ཁྱི་བཞོས་སྟམ་བཅའ་དཔར་ལོ་གཆིག ”
 “ཁྱི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༥།སྔོན་ཁྱི་འབྲིང་གིས། རྩུ་གུ་ཡུལ་དུ་དྲང་ཞེས་བཞི་བ་ལས། བྱི་དལ་ཏེ།
 དབྱར་འདུན་ཤོང་སྟམ་འདུས། ” “ཕག་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༥། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། སྔོན་
 ཁྱི་འབྲིང་གིས། རྩུ་གུ་ཡུལ་དུ་དྲངས། ” “སྤང་གི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༥།སྔོན་ཁྱི་འབྲིང་རྩུ་
 གུ་ཡུལ་ནས་སྤང་འཁོར་ཏེ། དཔུན་འདུན་སྤུལ་པོ་ཉ་ཤ་ཆལ་དུ་འདུས་པར་ལོ་གཆིག ” “རྟའི་ལོ་ལ་སྤྱི་ལོ་༥༥
 ༥།དཔུན་བཅན་པོ་རེ་ལུ་ཅལ་ན་བཞུགས་ཤིང་། ཏོན་ལ་བཞོ་ལ་གན་བྱག་འཅའ་དང་།” ཅས་སོགས་
 བཞོད་ཡོད་པ་དང་། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ་》ལས་ཀྱང་ “ཞན་ཉིན་སྤྱི་ལོ་༥༥༠ ལོར་དང་པོར། རྩེ་དམག་སྟེབས་
 ཏེ་གྱིག་བཅོ་བརྒྱད་བཅོམ། རྩེ་དམག་ལི་ཡུལ་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྲུ་བཞེབས་ནས་ཆིག་ཆོད་ཁྱི་པོ་ཏན་མཁར་ (按

^① རྩན་ཏོང་ཡིག་ཆ་གས་pr72945། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱི་བཞེད་པེ་སྐྱོན་ཁང་། 2014.4 45—46

换城) ཡང་དབང་དུ་བསྐྱུས། དེ་ནས་ཨན་ཞི་ལྷོ་བཞི་རྟོག་ལ་ཤོར།^① ” ཞེས་པ་དང་། “ཨ་དེར་(༥༩༠ལོར།) ལུ་ཉིག་(武后) ནས་ཡུག་ཡིན་དབྱང་མེ་དམག་དཔོན་(右鹰扬卫将军) མང་ཞའོ་ཅེ་བྱ་བ་ལ་ལུ་མེ་ཏའོ་(武威道) ཡི་གཡུལ་འདེགས་སྤྱི་བྱ་བ་དམག་དཔོན་དུ་བཀའ་ཕབ། དེས་ཞོ་གིག་ཏུ་ཏུ་བྱི་ཐབས་ཡོད་པ་ཐང་ཞིག་ཅིན་(西州都督唐休璟) དང་། ཅོ་ལུ་མེ་དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་ཨ་ཉི་ན་ཡུང་(左武卫大将军阿史那忠节) ཅེ་བྱ་བ་སྔགས་སུ་བྲིད་ནས་རྟོག་དམག་ལ་འཐབ། རྟོག་དམག་མང་པོ་བསད། ཨན་ཞི་ལྷོ་བཞི་སྐར་ཡང་དབང་དུ་བསྐྱུས།^② ” ཞེས་སྔགས་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་པ་ལས་གྲུ་གྱི་བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱི་ཆོད་གཞི་གལ་ཆེན་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད་པར་མ་ཟད། སྐབས་དེར་བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱིས་གྲུ་གྱི་གནས་བབ་ལ་མཐོང་ཆེན་བྱས་པ་མངོན་པར་མཆོག་ཡོད།

མདོར་ན། བོད་ཀྱིས་གྲུ་གྱི་ས་ཁོངས་འདྲོད་པ་ནི་མངའ་ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེད་རྒྱ་དང་ཆོད་ལམ་ལེན་རྒྱ་མ་ཟད། རང་གི་མཐའ་མཆོམས་བརྟན་པོར་སྤང་ཆེན་ཡིན་པར། མགར་ཁྲི་འབྲིང་གིས་ “ལྷ་དུས་སུ་གོང་མ་ཀའོ་ཙུང་(唐高宗) གིས་ལིག་ཉིན་ལི་(李审理) མངགས་ནས་མཆོ་སྤྱོད་པོ་ནས་འཐབ་པ་དང་། དེ་ནས་ཉོང་རིན་སུའུ་(黄仁素) བྱ་བ་དང་ཅ་ཏུག་ཡུ་(贾守义) བྱ་བ་འདུམ་བྱེད་པའི་ཕོ་ཉར་བཏང་བས། ཁོ་བོའི་དཔོན་དམག་ཆང་མས་ཐེ་ཆོམ་སྤྱ་ཅམ་མེད་པར་མཐའ་མཆོམས་དམག་གི་ཐོན་ལྟོད། འདུམ་གྱི་མཇུག་མ་སྤྱིལ་གོང་བྱས་རྗེས་དང་མིང་ལ་ཆགས་ཞེན་ཆེ་བ་ཆོས་ཀྱི་ལྷོན་(崔知辨) བྱ་བས་ཐེ་ཅིན་ཆོ་ལུ་ནས་སྤགས་བཅལ་ཏེ་དམག་དྲངས་ནས། དེད་ཀྱི་འབངས་མང་པོར་གོང་ཆག་བཞོས་ཤིང་ནོར་ལུག་ཁྲི་ཕྱག་བཅན་གྱིས་འཕྲོག་^③ ” ཅེས་བཤད་པ་ལྟར་ཡིན་ལ། ཐང་གིས་གྲུ་གྱི་འདྲོད་པའང་མངའ་ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེད་པ་དང་ཆོད་ལམ་བཀག་སྡོམ་བྱེད་རྒྱ་ལས་གཞན། བོད་ཀྱི་ཤར་མཐའི་དམག་གི་སྟོབས་སྤྲུགས་སེལ་བྱར་གཏོར་ནས་ཐང་མཆོམས་བརྟན་པོར་སྤང་ཆེད་ཡིན་ཏེ། “གནས་དེ་ནས་བོད་ཁམས་ཀྱི་མཇུག་མཆོམས་བཀག་སྡོམ་གྱིས་བོད་ཀྱི་སྟོབས་སྤྲུགས་སེལ་བར་གཏོར་ཏེ། ཤར་སྤྲུགས་ལ་བཅན་འཇུལ་གྱི་ལུས་སྤྲུགས་སེལ་རྒྱ་དེ་ཡིན་^④ ” པར་ཐང་སྟོན་གོ་ཡོན་གྱིན་གྱིས་བཤད་པ་བཞིན་ཡིན་ནོ།

^① རྟོན་གྲུ་བྱུལ་སྔགས་ཀྱིས་བསྐྱུར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟོག་ལས་བྱང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་བྲིད་ལུགས།^[M] མཆོ་སྤྱོད་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༤
^② རྟོན་གྲུ་བྱུལ་སྔགས་ཀྱིས་བསྐྱུར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟོག་ལས་བྱང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་བྲིད་ལུགས།^[M] མཆོ་སྤྱོད་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༢༥
^③ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
^④ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

ས་བཅད་པའི་བ། མགར་བྱ་གཞན་རྣམས་བཤད་པ།

ས་བཅད་གོང་མ་གཉིས་སུ་མགར་བྱ་བཅན་སྟ་ཞེས་བྱ་དང་ཁྱིའབྱིང་བཅན་བྱོང་གཉིས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ཟིན།
ད་ནི་མགར་སྟངས་བཅན་གྱི་བྱ་ཆུང་གསུམ་སྟེ་མགར་འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་དང་། མགར་སྟ་གྱི་རི་བྱང་། མགར་བཅན་
ཉེན་གྱང་རྟོན་བཅས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱ་འོས་པ་ཡིན་ཡང་། མགར་བྱ་འདི་རྣམས་ཀྱི་ལྷ་རྒྱས་གནས་ཚུལ་ཡིག་ཆ་དང་སྐད་སྒྲུབ་
སྟ་མང་པོ་མི་འདུག་པས། ས་བཅད་གཅིག་ཏུ་བཞག་ནས་སྟངས་བཅན་ཡིན་ཏེ།

དང་པོ། མགར་བྱ་འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་བཤད་པ།

མགར་འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟངས་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བྱ་གསུམ་པ་སྟེ། བཅན་པོ་མང་
སྟངས་མང་བཅན་དང་ཁྱིའབྱིང་སྟངས་བཅས་རབས་གཉིས་ཀྱི་སྟོན་པོ་ཡིན་ལ། གཙོ་བོ་དམག་དོན་གཉེན་ནས་ཤར་
མཐའ་སྲུང་ཞིང་ཐང་ལ་ཆོལ་བའི་འགན་བཟུང་བ་དང་། སྐབས་རེར་ནང་ཁུལ་གྱི་ཞིང་ཁུལ་གཉེན་བའི་འགན་
འཛིན་པའང་མཐོང་བས། སྟོན་འདི་ནི་ཞི་དྲག་བྱང་གི་ལས་ལ་འཛིན་ཐང་དོམ་པའི་ལྷ་རྒྱས་མི་སྣ་གསལ་ཅན་ཞིག་
ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག་མོད། འོན་ཀྱང་རང་རེད་བོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱས་ཡིག་ཆ་དང་སྟོན་འདིའི་སྐོར་བཞོད་པ་ཤིན་ཏུ་ཉུང་
ཞིང་ཐ་ན་མིང་མ་བོར་ཅན་དུ་འདུག་པ་ཁོ་ན་ཡིན་ཏེ། ཉུན་ཉིང་ཡིག་ཆ་གསལ་ལྷ་རྒྱས་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུན་སྟེ།

“སྟག་ལྷ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་༥༠༥། དབྱར་ད་བཅན་པོ་བལ་པོ་བཞུགས་ཤིང་། ... མགར་འབྱིང་ཆན་ཆང་
སྟན་དང་། པ་ཅབ་རྒྱལ་ཅན་ཐོམ་པོ་གཉིས་ཀྱིས། གཡོ་རུའི་ཞིང་གྱི་ཕྱིང་རིལ་བཏབ་པར་ལོ་གཞིག་^①” ཅས་པ་ནི་
མགར་བྱ་འདིའི་མིང་དང་བྱ་ལས་བཞོད་པའི་བོད་ཡིག་ཡིག་ཆ་གསལ་དང་པོ་ཡིན་ལ། ཉུག་གཅིག་པའང་ཡིན།

སྟོན་འདི་ནི་བོད་ཀྱི་ཤར་མཐའ་སྲུང་བའི་དམག་དཔོན་ཡིན་ཕྱིན་ཐང་གི་ཁབ་དང་འབྲེལ་བ་མང་པོ་བྱང་བ་ཡིས།
རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་སྟོན་འདི་དང་འབྲེལ་བའི་གཡུལ་འབྲུག་སྟངས་ཡོད་དེ། 《ཐང་ཡིག་གསར་
མ^②》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ། “ལ་དེའི་ཐེས་མར་(༥༤༠༥)། མགར་འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་དང་སྟེ་ཉི་ཀེ་(素和
贵) གཉིས་ཀྱིས་དམག་སྟུང་ཁྱིའབྱིང་ནས་ཉི་ཡོན་(河源) བཅོམ། ལེང་ལྷེ་ཁོན་(良非川) ཏུ་སྐར་བཏབ། ལ་ཅེན་ཞོན་
(李敬玄) ཀྱིས་ཉིང་ཁོན་(湟川) ནས་བོད་དང་འཐབ་ཀྱང་པམ། གཡོ་རུའི་སྟུ་སྲུང་དམག་དཔོན་ཉི་ཁྲི་ཁྲང་གི་(黑
齿常之) བྱ་བས་སྟུ་དམག་སྟུང་ཁྱིའབྱིང་ནས་མཆོན་འཇབ་བྱས་ཆེན། མགར་འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་བསྐྱགས་ནས་ཕྱིར་
ལོག” ཅས་པ་དང་། “ཉིན་ཉིན་ཁྱིའབྱིང་པོར་སྟེ་ལོ་༥༤༥། མགར་ཁྱིའབྱིང་དང་འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་གྱིས་
ལིན་ཐའོ་(临洮) ལ་དམག་བྱངས། ཐང་ཞའོ་ཅེ་ཡིས་ཞོ་ལྷེ་ཉའོ་(肃边道) ཡི་སྟེ་ཁུབ་བཞོད་འདོམས་པ་ཆེན་པོ་
བཞིས་ཏེ་སྟག་ལ་རྒྱ་རུར་ནས་འཐབ་ཀྱང་པམ་ནས་ཕྱིར་ལོག” ཅས་བོད་ཐང་མཆོམས་ཀྱི་དཔའ་བོའི་གནས་ཚུལ་
ཞིབ་འཛིན་བྱས་པར་མ་ཟད། “འབྱིང་ཆན་ཆང་སྟན་གྱིས་ལོ་སྟུང་ཅུའི་རིང་ཤར་གྱི་ས་མཆོམས་སྲུང་བས། ཐང་གི་
བགེགས་སུ་ལྷུང་” ཞེས་མི་ཆེའི་རིན་ཐང་ལ་སྟེ་ཞེས་བཞག་པ་སྐད་སྒྲུབ་ལ་གཞིགས་ན། མགར་བྱ་འདི་ནི་པ་སྟངས་
བཅན་ཡུལ་བཟུང་སྟེ་འཛོལ་བཞུགས་ཀྱི་རུས་ནས་བཅན་པོའི་སྟོན་ལ་ཚུད་ཅིང་། ལས་དོན་གཙོ་བོ་ནི་གསར་དུ་
འབངས་སུ་བཀྱག་པའི་འཁྱེད་དོན་གཏན་འཇགས་སུ་གཏོང་རྒྱ་དང་། ཤར་མཆོམས་སྲུང་རྒྱ་ཡིན་པ་གསལ་

① གཏའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བདེ་རྒྱུད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་མ། གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩. ༢༩
② 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上

པོར་ཤེས།

མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་གྱི་མི་ཆེན་མཐའ་མཆུག་ནི་ཐང་ནས་བསྐྱལ་བ་ཡིན་ལ། མགར་བྱ་རྒྱལ་ས་མི་ཆེན་མཐའ་མཆུག་གི་ཁར་མ་སོང་བར་རང་བཞིན་གྱིས་གཤེགས་པ་ནི་འདི་ཁོ་ན་ཡིན། སྤྱི་ལོ་༥༩༥ལོའི་དགུན་ཁར་མགར་ཆང་ལ་བརྟུན་པ་བཙུག་གཅོད་ཀྱི་དོན་རྒྱུ་བྱུང་དུས་ཁོང་ཉིད་ནི་རང་གི་ལས་གནས་ཤར་མཐར་ཡོད་པས་དེ་འབྲལ་དན་འབྲས་མ་བྱུང་ཡང་། སྤྱན་བསད་གཉིན་བསད་ཀྱི་དོན་རྒྱུ་དེ་ལ་གཡོལ་ཐབས་མེད་པས་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་ཅིང་བྱི་ལོའི་དབྱིད་ཁར་རྒྱལ་ས་ཁྲང་ཨན་ལ་འབྱོང་བར་ཐང་ནས་དགའ་བསུ་ཐོབ་པའི་གནས་ཚུལ་རྒྱུ་གནའ་རབས་ཡིག་ཆང་མང་པོར་སྣང་སྟེ།

《ཐང་ཡིག་རྟེན་མ》 རུ། “འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་གྱི་འཁོར་འབངས་ཆེག་སྟོང་ལྷག་དང་ཕུ་བོའི་བྱ་མགར་མང་པོ་རྗེ་ལྷག་ཅན་སོགས་ཁྲིད་ནས་མགོ་འཛུལ། རྒྱལ་མོ་ལྷུ་ཙེ་ཐེན་（武则天）གྱིས་སྐྱ་སྐྱ་དམག་མཁར་གྱི་བྱི་རོལ་ཏུ་མངགས་ཏེ་བསུ་བ་བྱས། མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ལ་སྤྱུ་གོ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་（辅国大将军）དང་། གཡམས་སྐྱ་གཡུལ་འདེགས་དམག་དཔོན་ཆེན་པོར་（行右卫大将军）བསྐོས་ཤིང་། ཀོས་ཏུ་རུན་མང་（归德郡王）ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་སྤྱད། རྗེ་ལེན་བཟང་པོ་དང་རྒྱུས་མང་པོ་བསྐྱལ། དེ་ནས་འཁོར་དང་བཅས་པ་ཏུང་ཡོན་ཀུའུ་（洪源谷）ཡི་གཡུལ་ལ་མངགས། མ་འབྱུངས་པར་གྱུ་མ། གོང་མ་ནས་ཁོང་ལ་ཤེ་ཅིན་（特进）དང་། ཨན་ཞི་ཏུ་ཏུ་ཆེན་པོའི་（安西大都护）ཆོ་ལོ་སྤྱད།^①”

《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 རུ། “འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་འཁོར་འབངས་དང་ཕུ་བོའི་བྱ་མགར་མང་པོ་རྗེ་ལྷག་ཅན་བཅས་ཐང་གི་ཁབ་ཏུ་འབྱོར། ལུང་གིས་སྐྱ་སྐྱ་དམག་གིས་ཆེབས་བསུ་བྱས། མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ལ་ཤེ་ཅིན་དང་། ལྷུ་གོ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ། ཀོས་ཏུ་རུན་མང་ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་། ... གྱུ་མ། ཨན་ཞི་ཏུ་ཏུ་ཆེན་པོའི་ཆོ་ལོ་སྤྱད།^②”

《ཡིག་ཆང་མ་རྒྱ་རུས་སྤེལ》 རུ། “ལྷུ་ཙེ་ཐེན་གྱི་མི་ཆེན་མཐའ་མཆུག་པའི་ཁྲ་བར་བར（༥༩༥ལོ）། ཐོད་ཀྱི་འགོ་དཔོན་མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་སྐེབས། སྐྱ་སྐྱ་སྐྱ་དམག་མཁར་གྱི་བྱི་རོལ་ཏུ་བསུ་བར་མངགས། ཀུན་ཞིར（庚戌）། ལྷུ་ལེ་ཤོ་བྱང་（武威殿）ནས་མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ལ་བསུ་སྟོན་བྱས། སྤྱི་བཙུན་པོའི་དང་མཆུག་བསྐྱལ།^③”

《སྤྱི་དོན་མེ་ལང་》 ལས། “དབྱིད། ཁྲ་བཞི་བར། འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་གྱིས་འཁོར་འབངས་སྟོང་ལྷག་ཁྲིད་ནས་སྐྱབས་བཅོལ། རྒྱལ་མོས་གཡོན་རུའི་སྐྱ་སྐྱ་ཁེ་ཆོ་ཆན་རུན（左卫卫铠曹参军）གྱི་ཐབས་ཡོད་པ་གོ་ཡོན་གྱིན་（郭元振）ཕྱ་བ་དང་ཉི་ཡོན་དམག་དཔུང་གི་དམག་དཔོན（河源军大使）ལྷུ་ལེན་ལེན་ཆུན་（夫蒙令卿）གཉིས་ལ་ལུང་གནང་ནས་སྐྱ་དམག་གིས་བསུ་བ་བྱས། འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ལ་ཤེ་ཅིན་དང་ཀོས་ཏུ་མང་ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་སྤྱད།^④”

ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་སོགས། ཐང་གི་རྒྱལ་མོས་མཐོང་ཆེན་གྱིས་ལུང་གནང་ནས་བསུ་བ་བྱེད་དུ་བརྟུག་པར་མ་ཟད། ཤེ་

① 刘昉等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上
② 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
③ 王钦若等撰《册府元龟》卷九七四外臣部。见苏晋仁《〈册府元龟〉吐蕃史料校证》四川民族出版社 1981.12 75
④ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982.5 43

ཅིན་དང་མང་ཞེས་པའི་ཆོ་ལ་ཆེན་པོ་སྐུར་བ་ཡིས་མགར་བུ་འདི་ཡི་དཔའ་བོའི་རིན་ཐང་ངོམ་པ་ཡིན་ལ། ཐང་གིས་
 གྲང་དཔའ་བོ་དེ་ཐོབ་པར་འདྲི་བའི་རེ་བ་དྲག་པོ་མངོན་པའང་ཡིན། ད་དུང་། ཐང་རྒྱལ་མོས་སློན་པོ་ཀོ་ཡོན་གྱིན་
 བསྐྱུ་བར་མངགས་པ་སོགས་ལ་གཞིགས་ན། སྤུ་ལོར་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གིས་གྲུ་གྲུ་ཆོ་བཅུ་བཞུ་བར་འདྲི་བའི་དུས་སྟེ།
 ཀོ་ཡོན་གྱིན་གྱིས་ཁྲི་འབྲིང་ལ་ལན་འདེབས་ཚུལ་དང་རྩོམ་གྱི་བར་དྲུགས་རྒྱུའི་ཤོས་གཞིའི་ཡི་གེ་གཉིས་སྟེ་བ་
 དང་འབྲེལ་བ་མེད་པ་མིན་ལ། བྱད་པར་དུ། མགར་ཆང་ལ་བརྒྱན་པའི་དོན་རྒྱུ་དེ་བྱང་རྩེས། སྤུ་ལོར་གཉེན་
 བུལ་གྱི་མགར་བུ་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ཁེར་རྒྱང་དུ་ལུས་པར་མ་ཟད། མི་འགྲུང་བར་སྐྱོ་འབྲས་རང་སྟེང་དུ་འབབ་པ་
 མིག་མཐོང་ལག་ཟིན་དུ་གྱུར་ནས་ཅི་བྱ་གཏོལ་བུལ་གྱི་གནས་སྟེ་སྐྱུང་ཡོད་དུས། ཡང་ཐབས་མཁས་ཀྱི་ཀོ་གྱིན་ཡོན་
 བས་ཐང་ཕྱོགས་སྟེ་བཀྲག་པ་ཨ་ཡིན་སྟུང་བྱང་། མདོར་ན། སྐབས་དེར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་གྱི་མདུན་དུ་བཞུད་ལམ་
 གཉིས་མ་གཏོགས་མེད་དེ། བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་སྟེ་འཆོ་བའི་ཞིང་ས་མེད་པས་རང་སྟོག་གཏོང་རྒྱུ་འཕྲ། ཡང་ན་
 རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་ནས་མི་ཆོའི་མཐའ་བསྐྱུང་རྒྱ་དེ་ཡིན་ལ། སློན་འདིས་ནི་བཞུད་ལམ་ཕྱི་མ་གདམ་
 གསེས་བྱས་པ་ཡིན།

གཞན་ཡང་། 《སྤྲིད་དོན་མེ་མང་》 དུ་ཕྱིན་ལི་ཁྲི་ལོ་གཉིས་པའི་གནས་ཚུལ་འགྲོད་དུས།^① “ལེག་མི་ཏེ་
 (姜师德) ཅི་ཐེན་པེན་དམག་ (天兵军) གི་བཀོད་འདོམས་པ་ཆེན་པོ་གཞོན་པ་དང་། ལེང་ཡུག་དམག་རུ་ཁག་གི་ཏེ་
 མི་ (陇右诸军大使) ལ་བསྐྱོས་ནས། མགོ་འཛུལ་བའི་བོད་པ་རྣམས་ལ་གཞིགས་སྐྱོང་བཀོད་སྐྱིག་གི་བྱ་བ་ཆེད་གཉེར་
 གྱི་ལས་བཞོས།” ཞེས་པ་དང་། “ཟླ་བ་དུན་པར། འཁྲུའི་མི་ཁྲི་མ་ཆིག་སྟོང་བཞི་བརྒྱ་ནང་ལ་ལོག” ཅེས་པར་
 གཞིགས་ན། མགར་བུ་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་དང་མགར་ཆོ་གཉིས་ཐང་ལ་སོང་རྩེས་སྟེ་བོད་དང་འཁྲུའི་དམག་སྤྲིད་
 དང་བསམ་སློང་གཡོ་འགྲུལ་ཆེན་པོ་ཐེབས་ནས། དམག་དཔོན་གཉིས་ཀྱི་རྩེས་འཆོལ་བའི་དམག་ཁག་དང་བཅན་ཁྲིམ་
 མང་པོ་ཐང་གི་ཁབ་དུ་ལོག་པ་གསལ་བོར་ཤེས་ལ། དེ་ལས་དམག་དཔོན་འདི་གཉིས་ཀྱི་སློན་འབངས་འབྲེལ་བ་ནི་
 དཔོན་གྱིས་འབངས་འདྲི་བ་དང་འབངས་གྱིས་དཔོན་འདྲི་བའི་ཉ་དང་ཆུ་ལྟ་བུའི་འབྲེལ་མི་ཐུབ་པའི་མཛའ་
 བཤེས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཡིན་པ་མངོན་དུ་མཆོན་ལ། དཔོན་འབངས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་འདི་ལྟ་བུ་ཡིས་བཅན་པོར་ཞེ་སྤང་དང་
 དོགས་ཐོན་སློང་བ་ཡིན་པས། རྩོམ་འབངས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ལས་སློན་འབངས་ཀྱི་མཛའ་བཤེས་དམ་པ་འདི་འང་རང་རྒྱད་
 ཆར་གཙོད་ཀྱི་རྒྱ་བྱེ་བྲག་ཅིག་ལོས་ཡིན།

མདོར་ན། མགར་བུ་འདི་ཐང་ལ་སོང་ནས་ལོ་མང་པོ་མ་འགོར་བར་གཤེགས་པ་ཡིན་ཏེ། 《ཐང་ཡིག་རྟིང་
 མ》 རུ། “མ་འགྲུངས་པར་གུམ། གོང་མ་ནས་ཁོང་ལ་ཐེ་ཅིན་དང་། ཨན་ཞི་ཏུ་ཏུ་ཆེན་པོའི་ཆོ་ལ་སྐུར།”
 ཞེས་པ་དང་། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 རུ། “གུམ། ཨན་ཞི་ཏུ་ཏུ་ཆེན་པོའི་ཆོ་ལ་སྐུར།” ཞེས་བཀོད་པ་ཡོད་
 པ་ལས། ཁོང་གིས་བྱ་སྤྲིད་བསྐྱུངས་པའི་ལོ་རྒྱུས་བོད་རྒྱུའི་ཡིག་ཆ་དང་མ་མཐོང་བས། བྱ་རྒྱུད་ཡོད་ངེས་ལ་དེ་རྣམས་
 གྲང་དུས་སྟེ་གསོ་སྦྱོང་བྱེད་བཞིན་པར་གོར་མ་ཆག་པས་མགར་ཆང་ལ་སློ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་གི་གསུམ་ཆར་བཅད་
 པར་མདོན། མགར་ཆོ་མང་པོ་རྩོག་བཅན་གྱིས་ཐང་ནས་གྲང་མུ་མཐུད་དུ་དམག་དཔོན་གྱི་གོ་གནས་བཟུང་ཞིང་
 གཡུལ་དུ་དཔའ་བོའི་མཛའ་རྩེས་ངོམ་པ་དང་། བྱ་རྒྱུད་ཀྱང་ཐང་ནས་བསྐྱུངས་པ་གཞན་དུ་སྤྲིང་བར་བྱའོ།

^① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】 西藏人民出版社 1982.5 44

གཉིས་པ། མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་བཤད་པ།

མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་ནི་སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟ་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བྱ་བ་ཞི་བ་ཡིན་ལ། བཅན་པོ་ཁྱིའི་འདུས་སྐྱོང་གི་སྐབས་སུ་སློན་གྱི་གོ་གནས་བཟུང་ནས་སྐབས་འགར་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་འགོ་འཛིན་པའི་ལས་སུ་ཞུགས་པ་དང་། སྐབས་འགར་བྱང་ཕྱོགས་སུ་གཡུལ་གྱི་བྱ་བ་བྱེད་པའི་སློན་གཙོ་གས་ཤིག་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་བོད་རྒྱའི་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་དེ་མཁན་པོའི་གནས་ཚུལ་བཞུགས་པ་ཤིན་ཏུ་ཉུང་སྟེ། ཉུན་ཏོང་ཡིག་ཆ་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་སུ་^① “པག་ལ་ལ་བབསྟེ་སྟེ་ལ་ལ་(༥༥)། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། སློན་ཁྱིའི་འབྲིང་གིས། བྱ་གུ་གུ་ཟན་ཡུལ་དུ་བྱངས། དགུན་ཆང་ཆེན་གྱི་ཕྱིང་རིལ་དང་བཅས་པ། འབོན་ད་རྒྱལ་ཁྱིའི་བྱང་དང་། གཞུ་བས་མང་ཉེན་བཞི་བཅན་དང་། མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་གསུན་གྱིས། བཟང་སུམ་ཅལ་དུ་བསྟེ་སྟེ། ཆང་ཆེན་གྱི་ལག་པོ་དང་པོ་བཅུད་པར་ལ་གཞིག” ཅས་དང་། “རྟའི་ལ་ལ་སྟེ་ལ་ལ་(༥༥)། བཅན་པོ་མལ་ཏྲ་བཟུན་ཏང་ན་བཞུགས་ཤིང་། སློན་མང་ཉེན་བཞི་བཅན་གྱིས་འདུན་མ་བྱ་སྟེ་གོ་བར་བསྟུས་ཤིང་། མགར་སྟ་གུ་སྟག་དགོས་བཟུང་།” ཞེས་མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་དང་འབྲེལ་བའི་དོན་ཆེན་གཉིས་བཞུགས་པ་ཞི་བ་པོ་དེ་ལྟ་མཐོང་ལས་དུ་བྱང་བའི་ཡིག་ཆ་དང་ལས་མགར་བྱ་འདི་དང་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གསལ་ཡོད་ཆད་ཡིན། དེ་བས་དོན་ཆེན་འདི་གཉིས་ཀྱི་ཆ་འཕྲིན་ལ་བརྟེན་ནས་མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་ལ་དབྱེ་ཞིབ་མི་བྱེད་ཐབས་མེད་བྱང་བས།

གཅིག་ཏུ། མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་འགོ་འཛིན་པའི་གས་སུ་ཆུད་པ་ཡིས་སུ་བོ་ཁྱིའི་འབྲིང་གིས་ཆེད་དུ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དཔུང་ཕྱོགས་གསལ་སྟེང་བྱེད་བཞིན་པ་མཆོད། མགར་ཆང་ལ་རང་གི་མི་རྒྱུད་གསལ་སྟེང་བྱེད་པའི་སྟལ་རྒྱུན་སྟེ་མོ་ནས་ཡོད་ལ། བྱང་པར་དུ་བཅན་སྟ་ཕྱོམ་བྱའི་རིང་ནས་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་ལས་དོན་ལས་རང་གི་སྟུན་མཆེད་གསལ་སྟེང་གི་བྱང་ཆོས་ཤིག་ལག་ལེན་བྱས་པ་དང་། ལེགས་འབྲུབ་བྱང་བ་ལས་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་ཉིད་སློན་ཆེན་པོར་གྱུར་པ་ཡིན། དེ་བས་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་གིས་སྟེ་ལ་ལ་(༥༥)ལོར་སློན་ཆེན་གྱི་འགན་བཟུང་རྗེས་སུ། སྟུན་ཆུང་སྟ་གུ་རི་བྱང་ནི་རང་ཉིད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དཔུང་ཕྱོགས་གསལ་སྟེང་གི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོར་གྱུར། ད་དུང་། མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་གི་སྟུན་ཆུང་གཞན་གཉིས་ཏེ་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟེན་དང་བཅན་ཉེན་གྱང་སྟེན་གཉིས་འདུན་མ་བསྟུ་བའི་ལས་ལ་ཞུགས་མ་ཐོང་བ་ལས་ཀྱང་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་གི་གསལ་སྟེང་གི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི་སྟ་གུ་རི་བྱང་ཡིན་པ་རིགས་པས་འགྲེལ་ཆོག

གཉིས་སུ། མགར་སྟ་གུ་སྟག་དགོས་བཟུང་པ་ཡིས་བོད་བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་གཡུལ་འབྲུག་རྩ་བ་ཡིན་པ་མཆོད། “མགར་སྟ་གུ་སྟག་དགོས་བཟུང་” ཞེས་པ་ནི་མགར་སྟ་གུ་སྟག་དགོས་བཟུང་ཞེས་པའམ་སྟག་དགོས་བཟུང་ཞེས་པ་སྟེ་དང་གིས་བར་གྱི་ཆོག་ཆད་པའམ་ཡང་ན་སྐྱེད་ཡིག་ཡིན་ཞོས། གང་ལྟར་སྟག་ད་(Sogd)དེ་དེར་རབས་རྒྱ་ནག་སྐད་དུ་“粟特” ཞེས་པ་དེ་ཡིན་ལ། གནའ་རབས་སུ་རང་རེའི་ལུ་བ་བྱང་སྟེ། དེར་གི་ཨ་མཱ་ལུ་ཆུ་བོ་(阿姆河)དང་ཞེ་ཨར་(锡尔河)ཆུ་བོའི་བར་གྱི་ཙེ་ལ་ལུ་ཉུག་(泽拉夫善)ཆུ་བོའི་བཞུར་རྒྱུད་དུ་འཛོ་ཕྱོད་ཀྱི་སྟུན་ཆུང་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་ལ། དབང་རྒྱུར་གྲལ་རིམ་ནི་ཉུ་རུས་དགུ་ཡིན་པས་སྲིད་དབང་ལའང་ཉུ་རུས་དགུ་(九姓胡)རུ་འབོད། “སྟེ་ལ་ལ་(༥༥)ལོ་སྟེ་བཟུང་ཏུ་ཁྱིའི་དང་པོར། བྱ་གུ་ལུ་མའི་རྗེ་བོ་ཐུང་ཡེ་ཉུན་ཉུན་གྱིས་སྟུན་ཡེ་དང་ཉེ་བའི་ཆན་ཆེན་(千泉)ཞེས་

^① གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བཟླ། བོད་ཀྱི་བརྟེན་ཆེད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིད་ཀྱི། རྒྱུད་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༢༥-༢༦

པར་སྲིད་དབང་བཅུགས་པ་ནས། ཏུ་རུས་དགུ་གུའི་ཀླུ་མཁུ་དུ་གྱུར།^① ” ཟ࿳་ལ་༥༧༤ལོར་བྱང་ཕྱགས་ཀྱི་
 དམག་དཔོན་མགར་སྟ་གུ་སྟག་དགེས་བཟུང་བ་ནི་གྱུ་གུ་ནས་ཐང་གི་སྟོབས་ཤུགས་མངོན་པ་ཡིན་ཏེ། ཟ࿳་ལ་༥༧༩
 ལོར་ཐང་གི་དམག་དཔོན་ཐང་ཞའོ་ཅེ་ཡིས་ལི་ཡུལ་སྡེ་བཞི་དབང་དུ་བསྐྱུས་པ་དང་༥༧༤ལོར་ “སོས་ཡི་སྤྱང་བའི་
 དམག་དཔོན་ཉན་ཟི་གྲང་(韩思忠)གིས་ནེའུ་སྤུ་ཟི་ཅིན་(泥熟)སྟགས་ཀྱི་མི་ཁྲི་ལྷག་བཅོམ་^② ” པ་དང་འབྲེལ་བ་
 ཡིན་ཏེ། སྐབས་དེར་བྱང་ཕྱགས་སུ་བོད་ཀྱི་དམག་དཔུང་གི་སྟོབས་ཞན་པ་དང་ཐང་གི་སྟོབས་ཆེ་བ་མངོན་པར་
 མཆོན། དེ་བས་ཟ࿳་ལ་སྟེ་༥༧༥ལོའི་སྟག་ལ་རྒྱ་དུར་གྱི་འཐབ་འབྲུག་ནི་ལོ་འདི་དག་གི་པམ་ཁ་ཡིས་ཞེ་ནད་སྤྱང་བས་
 ལ་རྒྱ་ཆད་པ་ཡིན་ནོ།

གསུམ་དུ། ཡིག་ཆ་དོན་ཆོན་འདི་གཉིས་ནས་མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་གཤེགས་ཚུལ་གསལ་བོར་མ་གསུངས་པས་
 མགར་ཆང་ལ་བཀྲོན་པ་བ་དུས་ཉི་དུ་དང་ལྷན་དུ་བཀོངས་པར་ངེས། ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གསུངས་དང་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཆ་
 གང་ལ་བལྟས་ཀྱང་མགར་བུ་ནམས་ཀྱི་བྱ་ལས་ནི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ནང་དོན་གཙོ་བོ་ཞིག་ཏུ་བཅུས་ནས་བཀོད་ཡོད་དེ། ཏུ་
 ཆེ་བ་བཅོན་སྟ་གུ་ཚུལ་དང་། ཁྲི་འབྲིང་བཅོན་བོད་ཀྱིས་སྟོག་སྤངས་ཚུལ། བཅོན་ཉན་གྱང་རྟོན་ལ་གསོད་ཁྲིམས་
 བཅད་ཚུལ། འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན་ཐང་ནས་གཤེགས་ཚུལ་བཅས་ཚུང་ཞིབ་ཏུ་བཀོད་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་སྟོན་འདི་
 ཡི་གཤེགས་ཚུལ་མ་བཀོད་པ་དང་ཡིག་ཆ་གསུངས་འདི་ནས་ཀྱང་བཟུང་ཞེས་པ་ལས་གུམ་པའི་ཆོག་མེད་པར་གཞིགས་ན།
 མགར་སྟ་གུ་རི་བྱང་བྱང་ཕྱགས་ནས་མ་གཤེགས་པ་འདྲ། དེས་ན་ཐང་ལ་མ་སོང་བ་དང་བོད་ནས་འདུག་ཐབས་བྲལ་
 བས་ངེ་ལྟར་གཤེགས་སམ་ཞེ་ན། མགར་ཆང་ལ་བཀྲོན་པ་བ་དུས་མགར་གྱི་ཉི་འབྲེལ་སྟགས་འཁོར་འབངས་ཉིས་སྟོང་
 གསོད་དུས་མགར་བུ་འདི་ནི་དེ་དང་ལྷན་དུ་བསད་པར་མངོན། གཞན་ཡང་། གོང་རིམ་ཡིག་ཆ་གསུངས་དོན་ཆོན་གཉིས་
 དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བཀོད་རིམ་གང་ནས་བལྟས་ཀྱང་ཁོང་ནི་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གི་དཔུང་གྲོགས་གཙོ་བོར་གྱུར་འདུག་
 པས་སྐབས་དེར་དབུས་ནས་སྲིད་དོན་གཉེར་ཞིང་སྐབས་དེར་མཐའ་ནས་གཡུལ་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་འདུག དེ་བས་
 བྱང་ཕྱགས་ནས་ཕྱིར་ལོག་སྟེ་དབུས་ནས་ཁྲི་འབྲིང་རྒྱང་བཞུད་ཀྱི་རྩིས་སུ་སྲིད་དོན་གཉེར་བའི་སྐབས་དེར་མགར་
 ཆང་ལ་བཀྲོན་པ་བ་དང་ཁོང་ཉིད་འཕུལ་བཀོངས་པ་ཡིན་ཞེས་ན་སྟོང་འབབ་ཐུབ་སྟམ།

བཞི་བ། མགར་བཅོན་ཉན་གྱང་རྟོན་བཤད་པ།

མགར་བཅོན་ཉན་གྱང་རྟོན་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅོན་གྱི་ཏུ་ཐ་རྒྱུད་ཡིན་ལ། བཅོན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྤྱང་གི་
 སྟོན་མཛད་ལ་ཐ་མར་བཅོན་པོ་སྟུ་དངོས་ནས་སྟོང་བ་རིངས་པར་བཀག་བཅད་དེ་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྦྱར། དེ་ཡང་བོད་
 རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དུ་སྟོན་འདི་ཡིས་ཤར་མཐའ་ནས་ཐང་དང་འཐབ་པའི་དོན་ཆོན་ཞིག་དང་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྦྱར་བའི་
 གནས་ཚུལ་ཅིག་ལས་མེད་དེ།

ཤར་མཐའ་ནས་པམ་ཁ་ལྗོང་ཚུལ་ནི། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ནུ “དེ་ནས་དམག་དཔོན་བོད་སྟོན་བཅོན་
 དང་གྲུ་གུའི་རྩི་བོ་བཅོས་མ་ཨ་ཉི་ན་ཐོ་ཅི་(阿史那倭子)ཡིས་སྟོང་ཕྱགས་ནས་དམག་དཔུང་ས་པར། ཐང་ཞའོ་ཅེ་དང་ལིན་
 ཆོན་ནས་འཐབ་པར་པམ་ནས་ཕྱིར་ལོག་^③ ” ཅས་པའི་བོད་སྟོན་བཅོན་ནི་མགར་བཅོན་ཉན་ཡིན་ལ་མིང་ཕྱེད་

① 蔡鸿生 唐代九姓胡与突厥文化【M】中华书局 2001.6 5
 ② 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982.5 37
 ③ 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上

ཆད། ཡང་ 《མིང་དོན་མེ་མང་》 ཏུ “ཡན་ཅེ་ཁྲི་ལ་དང་པོ། ཟླ་གཉིས་པར། ཟུ་མེ་ཏའོ་ཡི་གཡུ་ལ་འདེགས་སྒྲི་
 ཆབ་བཀོད་འདོམས་པ་མང་ཞའོ་ཅེ་ཡིས་བོད་ཀྱི་བོད་ཁྲོན་བཅན་ཉེན་དང་གྲུ་གུའི་རྩེ་བོ་མོ་ཅོ་སྐྱུ་ལིན་ཆོན་དང་
 ཏེ་ལེན་ཞེས་པའི་ས་ཆ་ནས་པམ་ལ། སྒྱགས་རེར་དམག་མི་སྒྲུ་ཁྲི་ལྟ་གཡོད།^①” ཅས་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད་དེ།
 ཡིག་ཚང་དེ་གཉིས་བསྟར་ན། ཡན་ཅེ་ཁྲི་ལ་དང་པོ་སྟེ་སྟེ་ལ་ཏེ་ལ་མཁར་མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་གྱིས་གཙོ་འཛིན་
 དམག་དཔོན་གྱི་འགན་འཁུར་ནས། མཆོ་སྟོན་གྱི་ཤར་སྒྱགས་ལིན་ཆོན་ཞེས་པའི་སར་ཐང་གི་དམག་དཔོན་མང་ཞའོ་
 ཅེ་དང་གཡུ་ལ་འབྱེད་ཀྱང་པམ་པ་གསལ་བོ་ཡིན། དེ་ནས་སྟེ་ལ་ཏེ་ལ་མཁར་མགར་ཏེ་ལ་ཏེ་ལ་ཏེ་ལ་ཏེ་ལ་ཏེ་ལ་ཏེ་ལ་ཏེ་ལ་
 དབྱར་ད་བལ་པོ་ན་བཞུགས་ཤིང་། འདུན་མ་དཔེ་གྲོ་བུར་འདུས་པ་ལས། མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་སྟོ་བ་རིང་སྟེ།
 བཅན་པོ་ལྟ་ཏུ་གཤེགས། དཔུན་བཅན་པོ་བྲག་མར་ཏུ་གཤེགས། ཤ་ཙལ་ཏུ་མགར་གྲུང་རྟོན་གྱི་ཞལ་ཅེ་དབྱངས་
 བས། ཉེན་ཀར་ལྷང་བུར་བཅན་པོ་བཀས་བཅདེ། གྲུང་རྟོན་བཀུམ། ཁྲོན་ཆེ་ཁྲི་འབྲིང་འཇུ་ལུ་ཏུ་མཚུས་ཤིང་། ལྷག་
 ལ་རྒྱ་དུར་དུ་རྒྱའི་དམག་པོན་ལྷང་ཞང་གོ་དང་གཡུ་ལ་སྒྲུ་ལྷང་པོ་བཀྱི་བར་ལོ་ཆེག^②” ཅས་མགར་བཅན་ཉེ
 བ་གྲུང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྒྱུར་བ་ཡིན་པས་དབྱེ་ཞིབ་རགས་ཙམ་བྱེད་ན།

གཅིག་ཏུ། མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྒྱུར་བའི་མདོན་གྲུར་གྱི་འབྲུང་གཞི་ནི་ལིན་ཆོན་འཐབ་
 འཁུག་ནས་པམ་ལ་ཉེས་པས་ཡིན། སྒྲིར་བོད་ཀྱི་ “ཁྲིམས་ཁ་ཤིན་ཏུ་བཅན་^③” པ་དང་བཅན་པོ་ཁྲི་སྒྲིང་བཅན་
 གྱི་དུས་ནས་བཟུང་བོད་ཐང་མཐའ་མཆོམས་ནས་ས་ཆོད་དམག་འཁུག་བར་མེད་ཏུ་བྱུང་ཡང་། རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ཀྱི་
 རིག་གནས་དཔལ་འབྱོར་དང་དམག་སྲིད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ལ་བར་ཆད་ཆེན་པོ་མ་བྱུང་བས། བོད་ལ་ཐང་གི་དམག་དོན་
 སྒྲིག་ཁྲིམས་ཀྱིས་ཤན་ཞུགས་ཡོད་པར་ངེས་ཏེ། དཔེར་ན། ཐང་གི་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་ཞོས་རིན་ཀོས་ཏེ་སྟེ་ཁྲོན་ནས་
 པམ་པས་གོ་གནས་ལས་བྱུང་བ་དང་། མང་ཞའོ་ཅེ་སྒྲག་ལ་རྒྱ་དུར་ནས་པམ་རྒྱུན་གོ་གནས་ལས་བྱུང་བ་ལྟ་བུའི་པམ་
 ལ་ཉེས་པའི་དམག་དཔོན་ལ་ཆད་པ་གཙོ་བོ་རྒྱུའི་ལུགས་ཀྱང་བོད་ལ་ཡོད་པར་ངེས་པས་མགར་བུ་འདི་ཁྲིམས་ལ་སྒྱུར་
 རྒྱུའི་ཉེས་པ་པམ་ལའི་སྟེང་ནས་རྟོད་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་འཇུག་པ་སྒྲུ་ཞབས་མང་ཀྱང་ལགས་^④ ཀྱིས་མགར་
 བུ་འདི་ཉེད་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྒྱུར་བ་ནི་ལོ་རྒྱུས་མཐའ་མང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པར་སྒྲུ་བ་དང་། བོད་རིག་པར་ཞིབ་
 འཇུག་ལམན་རྟོད་པུ་ལྷན་ལགས་ཀྱིས་^⑤ ཀྱང་མང་ཀྱང་དང་མཐུན་པའི་ལྟ་ཚུལ་བཏོན་ཡང་། སྒྲུ་ཞབས་སུ་ཅིན་
 རིན་ལགས་ཀྱིས་^⑥ ཏུན་རྟོད་ཡིག་ཆ་གསལ་གཞིར་བཟུང་ནས་ལྟ་ཚུལ་དེ་བཀག་སྟེ་སྟོ་བ་རིངས་པར་བཤད། ཞིབ་ཏུ་ན་
 སྟེ་ལོ་པམ་ལ་དེ་ནི་མདོན་སྒྲུ་མཐའ་ལུགས་མཐུན་གྱིས་ཁྲིམས་ལ་སྒྱུར་ཆོག་པའི་འབྲུང་གཞི་འམ་ལ་གཡར་ས་ཡིན། དེ་
 བས་མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་གྱིས་པམ་ལ་ཉེས་པ་ལ་སྟོ་བ་རིངས་པའི་ལྟ་ཚུལ་གྱི་པ་རེད།

གཉིས་སུ། མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྒྱུར་བའི་དམིགས་བྱ་དང་ཆ་བའི་འབྲུང་ཁུངས་ནི་
 མགར་ཆང་གི་རྟོབས་ཤུགས་རྩེ་ཞན་ཏུ་གཏོང་ཆེད་ཡིན། ལོ་དེར་བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྒྲིང་མང་པོ་རྩེ་དགྲུང་ལོ་བཅུ་

① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】 西藏人民出版社 1982.5 37
 ② གཏའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བཀྲ་ན། བོད་ཀྱི་བོད་རྟོན་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས་[M] གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩ ༡༡
 ③ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书
 ④ 王忠 新唐书吐蕃传笺证【M】 科学出版社 1958 P56
 ⑤ 黄布凡 马德 敦煌藏文吐蕃史文献译注【M】 甘肃教育出版社 2000.6 96
 ⑥ 苏晋仁. 蕃唐噶尔(论氏)世家(下)【J】.中国藏学.1991.4

དགུར་སོན་པ་དང་དམག་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཆ་ཡོངས་སྒྲིག་སྡོད་ཀྱི་འདུན་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་མ་ཟད། སྲིད་དོན་ལ་སྒྲིབ་པ་འཕེལ་བའི་ཡུམ་སྲི་མ་ལོན་གྱིས་ཀྱང་བཅན་པོའི་དབང་ཐང་ལ་ཐེ་ཆོམ་ཟེ་བ་དང་མགར་ཆང་གི་དབང་ཐང་ལ་ཐུག་དོག་མི་སྒྲིམ་མི་སྲིད་པས་མགར་བུ་ལ་གསོད་སྲིམས་གཙོད་རྒྱ་ནི་ཡུམ་སྲིས་གཉིས་མོས་དང་ཆོགས་ཁག་ཀྱན་སྒོས་ཀྱི་དོན་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དེ་ལྟར་མིན་ན། ༤༧༤ལོར་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་གི་ཆེད་དུ་ཐང་དང་འཐབ་པ་ཞིག་ ༤༧༥ལོར་སློ་བུར་དུ་སློ་བ་རིངས་པའི་འོས་མེད་ལ། ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གས་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱས་སུ་ཡང་སྲིམས་ལ་སྐྱར་ནས་བཀུམ་ཚུལ་ལས་སློ་བ་རིངས་ཚུལ་བཀོད་མེད་པ་དང་། སློ་བ་རིངས་ནས་སྲིད་བཞག་པར་འདོད་པའི་བྱ་སྒྲིད་སླེལ་རྒྱའི་དབང་དུ་བཏང་ན་ཡང་། བྱ་སྒྲིད་དེ་ནི་དམག་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཐང་མཐོ་བའི་མགར་སྲི་འབྲིང་བཅན་སྲོད་ཀྱི་འཁུར་དུ་འབབ་པ་ལས་སྐྱར་ཆུང་གིས་བྱ་སྒྲིད་དེ་སླེལ་དགོས་དོན་མེད་ལ། སླེལ་དགོས་ཀྱང་གཙོ་འཛིན་ལུ་པོ་ཐང་མཚམས་སུ་རྒྱ་ཚད་ལ་སོང་བའི་བྱུ་ནས་སླེལ་དགོས་དོན་གཏན་ནས་མེད་པས། མགར་བཅན་ཉེན་གུང་རྟོན་ནི་མགར་ཆང་གི་རྟོབས་བྱགས་ལ་བཅན་པོས་ཐེ་གཏོགས་བྱེད་པའི་རམ་འདེགས་སུ་གྱུར་བ་ཡིན།

གསུམ་དུ། མགར་སྲི་འབྲིང་རྒྱང་འདུལ་ལ་སོང་བས་མགར་སྐྱར་གསོད་སྲིམས་ལ་སྐྱར་རྒྱའི་གོ་སྐབས་རྟེན་པ་ཡིན། མགར་ཆང་གི་དབང་ཐང་ལ་ཐེ་གཏོགས་དང་རྟོབས་བྱགས་རྗེ་རྒྱང་དུ་གཏོང་རྒྱ་ནི་ཆེན་པོར་བཞུགས་པ་ཞིག་མ་ཡིན་པར་བཅན་པོ་ཡུམ་སྲིས་ཀྱིས་ཡུན་རིང་བཅངས་པའི་དམིགས་འདུན་ཡིན། དེ་བས་ཅུ་པོ་གཡུལ་ས་ནས་པམ་པ་དང་ལུ་པོ་གཡུལ་ལ་སོང་བའི་གོ་སྐབས་ལེགས་པོ་སློ་བུར་དུ་རྟེན་པ་ཡིས། དེ་མ་ཁད་མགར་བཅན་ཉེན་གུང་རྟོན་སློ་བ་རིངས་པར་བསྐྱགས་ནས་ཞལ་ལྗེ་བཅད་པ་དང་། བཅན་པོས་བཀས་བཅད་ནས་བཀུམ་པ་རེད། ད་དུང་། ཤ་ཙལ་དུ་ཞལ་ལྗེ་བཅད་པ་དང་། ཉེན་ཀར་ལྷང་བུར་བཅན་པོས་བཀས་བཅད་པ་ལས་སྐབས་དེར་མགར་བུ་ལ་གསོད་སྲིམས་གཙོད་པའམ་མི་གཙོད་པའི་ཆབ་སྲིད་ཆོགས་ཁག་གཉིས་བྱང་བར་བྱགས་ཀྱིས་རྟོགས་ལ། མཐའ་མར་བཅན་པོས་བཀས་བཅད་པ་ཡིས་མགར་བུ་གསོད་རྒྱ་ནི་བཅན་པོའི་དགོངས་པ་ཡིན་པ་གསལ་བོར་ཤིས།

མདོར་ན། དཔའ་མཛངས་ཡོན་ཏན་གྱིས་སྟོན་པའི་བ་དན་རྟོང་གསུམ་ལ་གྲགས་པའི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་རྟོང་བཅན་ཡུལ་བརྒྱང་གིས་གཡུལ་ལ་དཔའ་ཞིང་ཐབས་ལ་མཁས་པའི་བུ་སྐྱུག་སྐྱར་ལྔ་གསོ་རྒྱུང་བས་པས། བཅན་སློ་བ་དང་ཡིད་འཛིན་པའི་ངང་ནས་མི་ཆེ་ཡི་མཆུག་བསྐྱས་པ་ཡིན་པས། བུ་སྐྱུག་ནམས་ལ་དེ་ལྟ་བུའི་རྒྱ་འབྲས་འབྲུང་རྒྱ་ཡིད་ལ་མི་ཤར་ལ་ཤར་གྱང་མི་སྲིད་པར་མ་ཟད། མགར་བུ་སྐྱར་མཆེད་ནམས་ཀྱིས་ཀྱང་རང་ཉིད་ཀྱི་མཛད་རྗེས་ཀྱིས་རང་ཉིད་བཞག་རྒྱ་ཡིན་པ་ཡིད་ལ་ག་ལ་ཤར། བལ་ཆེར་དུས་རབས་བྱེད་ལྷག་གི་རང་ལ་བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་སྟེགས་བུར་འཛེགས་ནས། སྲི་མང་སྲོང་མང་བཅན་དང་། སྲི་འདུས་སྲོང་མང་པོ་རྗེ་བཅས་བཅན་པོ་རབས་གཉིས་གསོ་རྒྱུང་བས་མཐར། བུ་ཆེ་བ་བཅན་སྟ་ཞོམ་བུ་ནང་དཔེ་ཡིས་བསད། དེའི་རྒྱང་བ་སྲི་འབྲིང་བཅན་སྲོད་ཀྱིས་རང་སྟོག་རང་གིས་བྲངས། དེའི་རྒྱང་བ་འབྲིང་ཅན་ཅང་རྟོན་ཐང་ལ་བྲོས། དེའི་རྒྱང་བ་སྟ་གུ་རི་བྲང་ལ་བཞུན་པའི་ནས་བསད། ཐ་རྒྱུང་བཅན་ཉེན་གུང་རྟོན་གསོད་སྲིམས་ལ་སྐྱར་བ་ཡིན་པས། ཅི་འདུའི་ཡིད་རྒྱུ་བའི་མཐའ་འབྲས་ཤིག་རེད་ཨང་།

ལེའུ་བཞི་བ། མགར་ཚང་གི་ལས་དབང་ལ་དབྱད་པ།

ས་བཅད་དང་པོ། བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་བོད་ཀྱི་མགར་ཚང་གི་གོ་གནས།

བཅན་པོ་ཁྱི་སྒྲིང་བཅན་སྐྱེ་གཤེགས་པ་ནས་མགར་ཚང་ལ་བསྐྱོན་པའི་མེད་པར་གྱི་དུས་རབས་ཕྱི་ཚམ་
རིང་གི་ཆབ་སྲིད་དང་དམག་དོན། དཔལ་འབྱོར། རིག་གནས་བཅས་བོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཆ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བཅས་
བསྐྱར་དང་འཕེལ་འགྱུར་ནི་མགར་ཚང་གི་བཀོད་འདོམས་དང་ཁ་འབྲལ་ཐབས་མེད་དེ། བཅན་པོ་མང་སྒྲིང་མང་
བཅན་སྐྱེ་ན་རྒྱུ་བའི་དུས་སྤྱིར་བཏུགས་ལ་དར་མའི་དུས་སྤྱི་གཤེགས་པ་དང་། དེའི་སྐབས་ཁྱི་འདུས་སྒྲིང་ཡང་
འབྲུངས་མ་ཉིད་ནས་བཅན་པོའི་ཁྱི་ལ་གསལ་བ་ཡིན་པས་སྤྱིད་དོན་ཡོངས་རྫོགས་སྒྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཛིན་པའི་
མགར་ཚང་གིས་ཕྱག་ཏུ་སྒྲུབ་ནས་དོ་དམ་བྱས་པ་རེད། དེ་བས་དུས་རབས་བདུན་པའི་དཀྱིལ་ནས་མཐུག་བར་གྱི་
དུས་རབས་ཕྱི་ཀྱི་བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་བཀོད་འདོམས་པ་དང་དོ་དམ་པ་ནི་མགར་ཚང་ཡིན་པས། སྐབས་དེ་དག་
གི་བོད་ཐང་འབྲེལ་བ་ནི་མགར་ཚང་གི་ཆབ་སྲིད་བསམ་སྒྲོ་དང་སྤྱིད་འཛིན་སྐྱེ་ཙམ་ལས་བྱུང་བ་སྒྲིལ་མེད་རེད། དེའི་
ཕྱིར། གཤམ་ནས་ང་ཚོས་མགར་ཚང་གིས་བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཐད་དུ་བབྱུང་བའི་སྤྱི་ཚོགས་གོ་གནས་དང་བསམ་
སྒྲུབ་ཁྱད་ཆོས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་མདོར་ཅམ་བྱེད་ན།

དང་པོ། དུས་རབས་བདུན་པའི་དཀྱིལ་ནས་མཐུག་བར་གྱི་བོད་ཐང་མཛའ་བཅའི་འབྲེལ་བ་སྐྱེ་གཏུ་བཏབ་པ།

སྤྱི་ལོ་༩༤༥ལོར་བཅན་པོ་ཁྱི་སྒྲིང་བཅན་གྱིས་ “ཐོག་མར་ཕོ་ཉ་མངགས་ཏེ་སྐྱེས་སུལ་^①” བ་ནས་བབྱུང་
བོད་ཐང་མཛའ་བཅའི་འབྲེལ་བའི་སྐོ་མོ་ཡོངས་སུ་བྱེ་བ་ཡིན་ལ། བྱུང་པར་དུ་ཐང་གི་འུན་ཤིང་ཀོང་ལོ་བོད་ལ་
བརྒྱུད་པ་ནས་བོད་ཐང་མཛའ་བཅའི་ལ་འཕོ་འགྱུར་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ་དཔོན་ཞང་འབྲེལ་བར་གྱུར་པས་ཕན་ཚུན་
བར་དུ་ཕོ་ཉ་བཏང་ཞིང་སྐྱེས་བསྐྱར་བའི་མཛའ་མཐུན་གྱི་འབྲེལ་བ་རྟེན་མཉམ་དུ་སྤངས་སྟེ། “མི་ཆེན་རྣམས་ཀྱི་བྱ་ཐང་
རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྒྲོ་བ་ལྷན་མངགས་ཏེ་ ‘མི་ཅིན་(诗经)’ དང་ ‘མུང་མུའུ་(尚书)’ སྤྱངས། རྒྱུ་ལྷན་མཉམ་པ་སྐྱེན་དྲངས་
ཏེ་ཡིག་མཁན་མཛའ་^②” པ་དང་། ད་དུང་ “གོང་མ་ཐེ་ཅུང་གིས་ལའོ་ཏུན་(辽东)ཡུལ་ལ་དམག་དྲངས་ཏེ་ཕྱིར་
ཐེབས་པ་ན། བཅན་པོས་མགར་སྟོང་བཅན་མངགས་ཏེ་རྟེན་འབྲེལ་ཞུས་^③” ཤིང་མཐོ་ཚད་དུ་སྤྱོད་པའི་ཕྱི་ཚམ་
ནང་དུ་ཆང་བྲེ་གསུམ་ཤོང་ལ་རྒྱ་གཞུང་ལས་སྐྱབ་པའི་ངང་གཟུགས་བུམ་པ་རྟེན་འབྲེལ་གྱི་སྐྱེས་སུ་སྤུལ། གྲིན་ཀུན་ཁྱི་
ལོ་ཉེར་གཉིས་པ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༩༤༥ལོར། ཐང་གི་ཕོ་ཉ་མང་ཞོན་ཆོ་(王玄策)བྱ་བ་རྒྱ་གར་དུ་བཏང་ཡང་། དེ་དུས་རྒྱ་གར་
གྱི་རྒྱལ་པོ་ཉ་ར་པ་བཀོངས་ཟེན་ལ། རྒྱལ་སྤྱིད་ཨུ་ན་ཟེར་བའི་སྒྲོན་པོ་ཞིག་གིས་འཕྲག་ནས་ནང་འབྲུགས་སྒྲིང་བ་
དང་འཕྲད་པས། ཐང་གི་ཕོ་ཉ་མང་ཞོན་ཆོ་འཁོར་དང་བཅས་པ་བཅོམ། མང་ཞོན་ཆོ་ཐར་ནས་བོད་ལ་སྐྱབས་བཅོམ་
བར་ཁྱི་སྒྲིང་བཅན་གྱིས་ “བོད་དམག་ཆེག་སྟོང་གཉིས་བརྒྱ་དང་། བལ་པོའི་སྐྱེ་དམག་བདུན་སྟོང་^④” མངགས་
ནས་རྒྱ་གར་གྱི་སྤྱིད་ལོག་བཅོམ་ཞིང་ཉེས་ཅན་ཨུ་ན་ཟེན་གསལ་མང་པོ་བབྱུང་ནས་ཐང་གི་ཁབ་དུ་བསྐྱལ་བ་སོགས་
ཕན་ཚུན་བཅེ་བཀྱར་དང་། ཡིད་ཆེས། རོགས་རམ་གྱིས་སྐྱབ་པའི་བོད་ཐང་མཛའ་བཅའི་ཁྱི་སྒྲིང་བཅན་སྐྱེ་

① རྟོན་བྱུང་རྒྱལ་སོགས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་བྱིད་ལུགས།M། མཚོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩. ༡༩༩
② རྟོན་བྱུང་རྒྱལ་སོགས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་བྱིད་ལུགས།M། མཚོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩. ༡༩༩
③ རྟོན་བྱུང་རྒྱལ་སོགས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་བྱིད་ལུགས།M། མཚོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༩. ༡༩༩
④ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 10—11

བཞུགས་ཏུ་སྲུ་འགོ་བཅའ་ས་པ་དང་བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ནང་དོན་གཙོ་བོ་ཡིན་ལ། བོད་ཐང་མཛའ་འབྲེལ་གྱི་
མང་གཞི་གཙོ་བོ་འདྲིལ། ཁྱི་སྤྱང་བཅན་སྦྲུ་གཤེགས་རྩེས་སྲུ་མགར་ཆང་གཙོ་བོ་ཕྱས་པའི་བོད་བཅན་པོའི་སྤྱི་འཛོལ་
ཆོག་མཁུ་གིས་ཐང་དང་ཆབ་སྤྱི་མཛའ་འབྲེལ་གྱི་ཐབས་ལམ་ལ་འགྱུར་བ་མེད་པར་སྤྱར་བཞིན་པན་ཚུན་ལ་སོ་
བཏང་ཞིང་བཅི་བཀྱར་བྱས་པ་ནི་བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ནང་དོན་གཙོ་བོ་ཡིན་ཏེ། དེ་དག་སྦྲུ་ཐིག་ཏུ་བཏབ་ནས་སྦྱི་
སྤྱོད་ཅུ་ཕྱུས་ན།

“ཡུན་རྟེས་ཀྱི་ཁྱི་ལ་དང་པོར། ཁྱི་སྤྱང་བཅན་བཞོངས། ཞོང་མ་གོ་ཚུང་གིས་ཐུང་ན་ཞུས། གཡས་ཅུའི་དྲག་
དཔོན་ཞན་ཡུས་ཁྱི་ཅི་(鲜于臣济) བྱ་བ་ལ་གོང་མའི་བཀའ་ཡིག་བྱག་རྒྱ་ཅན་གནང་ཏེ་འདས་མཆོད་དུ་མངགས།

① ” ཡུན་རྟེས་ཀྱི་ཁྱི་ལ་དང་པོ་ནི་སྦྱི་ལ་༥༥༠ལྷར་བབ་པ་ཡིན།

“ཡུན་རྟེས་ཁྱི་ལ་ལྷ་བ། ལྷ་བརྒྱད་པར། བོད་ཀྱི་སོ་ཉ་མངགས་ནས་ཏ་ཞོད་པོ་བརྒྱ་དང་། ལྷར་ཆེན་པོ་མཐོ་ལ་
ཁྱུ་ལྷ་ཡོད་པ་དང་། མཐའ་རེར་གོ་མ་པ་སོ་བདུན་ཡོད་པ་སྤྱལ་② ” ནས་མཛའ་འབྲེལ་གྱི་སྒོ་ལེན་མཆོད། ཡུན་རྟེས་
ཀྱི་ཁྱི་ལ་ལྷ་བ་ནི་སྦྲུ་གཤེགས་ཀྱི་སྦྱི་ལ་༥༥༤ལྷར་བབ་ཡོད།

“ཞན་ཆེན་ཀྱི་ཁྱི་ལ་གཉིས་པར། བོད་ཀྱི་བཅན་པོས་སོ་ཉ་མངགས་ནས་གསེར་མཁར་སྤྱལ། མཁར་སྤྱིང་དུ་
སེང་གེ་དང་། ལྷར་ཆེན། ར་མོང་། ཏ། ཤ་གཟན་སྦགས་ཡོད་པར་མ་ཟད། མི་ཡིས་ཞོན་ཡོད། ད་དུང་གསེར་གྱི་བུ་མ་པ་
དང་གསེར་ཆས་སྦགས་སྤྱལ་③ ” བ་ཡིས། བོད་ཀྱིས་ཐུ་མཐུད་དུ་ཐང་དང་འབྲེལ་བ་དམ་དུ་བཟུང་བར་མ་ཟད། བྱི་
ལོར་ཡང་བསྐྱར་ཐང་གི་གོང་རྩོ་ཞིག་སྤྱང་བར་གསྐྱིག་བྱས་པ་ཡིན།

“ཞན་ཆེན་ཀྱི་ཁྱི་ལ་གསུམ་པར། གསེར་པོར་དང་གསེར་ཆས་སྦགས་སྤྱལ་ནས་སྤྱར་ཡང་གཉིན་ཞུས་④ ”
དེ་ནི་མགར་སྤྱང་བཅན་གྱིས་སྤྱི་དོན་གཉེར་བའི་སྤྱང་ཡིན། བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་ལ་ཐང་གི་གོང་རྩོ་ཞིག་
བཙུན་མོར་བསྐྱར་བར་འདོད་ཀྱང་ཐང་གིས་མ་བྱིན། ཞན་ཆེན་ཀྱི་ཁྱི་ལ་གསུམ་པ་ནི་སྦྱི་ལ་༥༥༥ལྷར་བབ་ཡོད།

“བོད་དང་འཁྱམ་འདུལ། ལུང་སོ་(龙朔) དང་ལྷེན་ཏེ་(麟德) ཁྱི་ལོའི་བར་དུ། བོད་དང་འཁྱམ་གཉིས་ཀྱི་ནས་
ཐང་ལ་ཡིག་བཏང་ཏེ་སོ་སོའི་བདེན་པ་བརྗོད་པ་ལ། ཐང་གིས་ཤན་འབྱེད་དཀར་བར་གྱུར་ནས་ཐག་གཅོད་མ་ཐུབ་
⑤ ” ཅས་པ་དང་། “བོད་ཀྱི་སོ་ཉ་སྤྱོད་ཀྱང་ཚུང་གོང་མའི་སོ་བྱང་དུ་སྤྱོད་ནས་འཁྱེད་ཉེས་པ་བརྗོད་ཀྱང་།
གོང་མས་སོ་ཉ་མངགས་ཏེ་བོད་ལ་བཀྱོན་པ། དེ་ནས་བོད་ཀྱིས་ཡང་སོ་ཉ་མངགས་ཏེ་འཁྱེད་འདུལ་པའི་གཏམ་
ཞུས་ལ། ཁྱུ་ཞོས་(赤水)ས་ཆ་བྱུགས་སར་ཞུས་ཀྱང་གོང་མས་མ་གནང་།⑥ ” ཞེས་པས་སྐབས་དེ་དག་ཏུ་བོད་ནས་
ཡིད་ཆེས་དང་བཅི་བཀྱར་གྱིས་ཐང་ལ་འཁྱེད་ཉེས་པ་བརྗོད་ནས་འཁྱེད་ལ་དཔུང་སྒྲེ་འདྲིན་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་བཅའ་བ་
ཡིན་ཡང་། ཐང་གིས་འཁྱེད་ལ་རྒྱ་བསྐྱར་བྱས་པས་ཤར་མཐའ་ནས་རང་རང་གི་ཁེ་ཕན་དང་རང་རང་གི་རྩི་བོའི་ཆེད་
དུ་བོད་ཐང་མི་འབྲུག་ཐབས་མེད་བྱུང་བ་རེད། 《སྤྱི་དོན་མེ་ལོང་》 ལྷར་ན་དོན་རྒྱུ་དེ་དག་ནི་སྦྱི་ལ་༥༥༩

① དོན་གྲུབ་རྒྱལ་སྦགས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟིང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་འཛོལ་ལྷགས།^[M] མཚོ་སྔན་མི་རིགས་དཔེ་སློན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༩༩
② 王钦若等撰《册府元龟》卷九七零外臣部。见苏晋仁《〈册府元龟〉吐蕃史料校证》四川民族出版社 1981.12 33
③ 王钦若等撰《册府元龟》卷九七零外臣部。见苏晋仁《〈册府元龟〉吐蕃史料校证》四川民族出版社 1981.12 33
④ དོན་གྲུབ་རྒྱལ་སྦགས་ཀྱིས་བསྐྱར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟིང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་འཛོལ་ལྷགས།^[M] མཚོ་སྔན་མི་རིགས་དཔེ་སློན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༡༩
⑤ 刘昫等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上
⑥ 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上

མར་བབ་ཡོད་དེ། “བོད་ཀྱི་སློན་མགར་སྟོང་བཅན་མཚོ་སློན་ནས་བཞུད་པ་དང་། སྔ་ཉ་ཀྱང་ཚུང་བ་པོ་བྱང་དུ་
མངགས་ནས་འཁྱེད་ཀྱིས་བཟོད་པ་དང་འདུམ་ཞུས་ཀྱང་གོང་མས་མ་གནང་།”^① ཞེས་གསུངས་ཡོད་པ་
དང་། ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུངས་བོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱལ་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་ལྟར་ན་འདྲ་། “ཕག་ལོ་ལྟུང་ལོ་(༥༤༩) བཅན་
པོ་ ལྷ་མ་སྟོང་ན་བཞུགས་ཤིང་། སློན་ཆེ་སྟོང་ཅན་འཁྱེད་ལྷ་ལྷ་ན་མཆིས་པར་ལོ་ཆེན་” ཅེས་པ་དང་གྲང་འབྱིག་

ཐང་གི་ཞན་ཉིན་གྱི་ཁྲི་ལོ་གསུམ་པའི་ཟླ་བཞི་བར། བོད་ཀྱིས་སློན་ཀྱང་ཚུང་བ་པོ་ཐང་ལ་སྟེས་འབྱིར་བའི་སྔ་ཉ་
མངགས། འདི་ནི་སློན་ཀྱང་ཚུང་ཐང་གཉིས་པར་ཐང་ལ་སྔ་ཉ་བཏང་པ་ཡིན་ལ། ཐང་ལ་སྟེས་འབྱིར་བའི་རྒྱ་
མཚན་ནི་འཁྱེད་ཐང་ནས་བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱི་དཔོན་ཞང་མཛའ་འབྲེལ་རྩ་གཏུག་པ་ཞི་འཇགས་སུ་གཏོང་ཆེད་
ཡིན་ལ། ཐང་གིས་ཀྱང་སློན་ཀྱང་ཚུང་ལ་སྟེས་མང་པོ་བཟངས་པ་དང་། ཏུའུ་ཚྱ་མི་གྱི་ཡི་ཐབས་ཡོད་པ་རྟོང་རིན་
སུའུ་(黄仁素)ཕྱ་བ་བོད་ལ་སྔ་ཉ་བཏང་བའི་གནས་ཚུལ་《མིང་དོན་མེ་མོང་》དུ་གསལ་བོར་གསུངས་ཡོད་ལ། ཐང་
གི་ཞན་ཉིན་གྱི་ཁྲི་ལོ་གསུམ་པ་ནི་སྟེ་ལོ་(༥༧༢)ལ་བབ་ཡོད།

“ཏུང་ཡོན་ཁྲི་ལོ་གཉིས་པར་སྟེ་ལོ་(༥༧༤) བོད་ཀྱིས་སློན་ཆེན་ཐུའུ་ཏུན་ཕྱ་བ་འདུམ་ཞུ་བར་མངགས་པར་
མ་ཟད། འཁྱེད་དང་མཐུན་པོ་ཡོང་རྒྱུའི་གཏམ་ཞུས་ཀྱང་གོང་མས་མ་གནང་།”^② འདི་ཡིས་བོད་ཀྱིས་བོད་ཐང་བར་
ཀྱི་མཛའ་འབྲེལ་ལ་དོ་སྣང་བྱས་པ་མཚོན་པ་མ་ཟད། བོད་ཐང་གང་ནས་ཀྱང་འཁྱེད་སྟོངས་ལ་དོ་སྣང་དང་དེ་
བདག་ཏུ་འཛིན་འདོད་ཀྱི་བསམ་སྟོན་ཡོད་པ་མངོན་པར་མཚོན་པ་ཡིན།

“དབྱི་སློན་གྱི་ཁྲི་ལོ་བཞི་བར། བཅན་པོ་གཤེགས།མང་སྟོང་མང་བཅན། སྟེས་ཁྲི་འདུས་སྟོང་རྒྱལ་སར་བཏོན།
ཁྲི་འབྲིང་གིས་མིང་བསྟུངས། བོད་ཀྱིས་སློན་ཆེན་མངགས་ནས་བཅན་པོ་སྟོངས་པའི་གནས་ཚུལ་ཞུས། གོང་མས་
འདས་མཚན་དུ་སྔ་ཉ་བཟངས།”^③ ཞེས་《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ་བཀོད་ཡོད་ཀྱང་།

《མིང་དོན་མེ་མོང་》^④ དུ། “ཐོ་ལུའུ་ཡི་ཁྲི་ལོ་དང་པོ། ཟླ་གཉིས་པར།... .. གོང་མས་བཅན་པོ་གཤེགས་
པ་གོ་ནས། སློན་པེ་ཞེན་ཅན་ལ་གོ་སྐབས་བཅའ་ནས་བོད་ལ་ཕྱོད་དགོས་པའི་ལུང་གནང་བར། པེ་ཞེན་ཅན་གྱིས་

‘ཁྲི་འབྲིང་གིས་མིང་གཉེར་ཞིང་། སློན་ཆེན་ནམས་གྲོས་མཐུན་པས་གོ་སྐབས་མི་རྟེན་’ ཅེས་ཞུས་ལ་གོང་མས་དེ་
ལྟར་གནང་།” ཞེས་པ་དང་། དེ་ནས་ “ཟླ་བཅུ་བར། བོད་ཀྱི་ལུན་ཤིང་གོང་མོ་ཡིས་སློན་ཆེན་པེ་སྟོན་པར་(塞调傍)
ཕྱ་བ་ཐང་ལ་བཟང་གཏོང་པའི་སྔ་ཉ་མངགས་པ་དང་འདུམ་ཞུས། གོང་མས་ལུང་གིས་སུང་ལེན་བུན་(宋令文)ཕྱ་བ་
བཅན་པོའི་འདས་མཚན་དུ་བཏང་།” འདི་ལྟར། བཅན་པོ་འཕགས་པའི་འདས་མཚན་དུ་བཅན་ཆུན་པོ་ཉ་གཏོང་རྒྱ་
ནི་བོད་ཐང་མཛའ་འབྲེལ་གྱི་ལུགས་སྟོན་ཡིན་པ་དང་། བོད་ཐང་མཛའ་འབྲེལ་གྱི་རྒྱུན་བསྟུང་རྒྱུའི་དོན་ཆེན་གཙོ་བོ་
ཞིག་ཀྱང་ཡིན། འདི་ལས་བོད་ཐང་གི་མཐའ་མཚམས་ཀྱི་འཐབ་འཁུག་ནི་བོད་ཐང་འབྲེལ་བ་སྟེ་ལས་པལ་བའམ་ཕྱེ་
བྲག་པ་ཡིན་ཞེ། མཛའ་འབྲེལ་ནི་སྟེ་དང་འཁུག་ཡོང་ནི་པལ་བ་ཡིན་པ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད། དོན་ལ་བཅན་པོ་
མང་སྟོང་མང་བཅན་ནི་བྱི་བའི་སྟེ་སྟེ་ལོ་(༥༧༤)མར་དགྲུང་དུ་གཤེགས་ཤིང་ལོ་དེར་བཅན་པོའི་སྟེས་ཁྲི་འདུས་སྟོང་

① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982.5 14
② 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
③ དོན་གྲུབ་རྒྱལ་སྟོན་གྱིས་བསྟུར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟེང་ལས་བྱང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་མིང་ལུགས་།མཚོ་སློན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥ ༩༩
④ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982.5 26——28

སྐབས་ཡིན་པས། དམག་སྲིད་ཀྱི་འགན་དབང་འཛིན་པའི་ཁྱིམ་འབྲེལ་ཉེ་མ་ན་ཡོད་པ་བཟུལ་ཏེ་དབུས་ཀྱི་བཅན་པའི་
ཞལ་མཇལ་བ་ཡིས། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་ཤིག་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆགས་ལ། བོད་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་དང་དུས་མཉམས་དེར་ཐང་གི་
ཕོ་ཉ་སློབས་པ་ཅན་ལས་དམིགས་ཡུལ་གསལ་བོར་མ་གསུངས་ཀྱང་། སྤྱ་གཞུག་གི་དོན་རྒྱུན་དང་སྐབས་དེའི་བོད་
ཐང་གི་གནས་བབ་བཅས་ལ་གཞིགས་ན་སྤྱ་ལོར་གོ་ཡོད་ཀྱིན་གྱིས་བཏོན་པའི་སྤྱ་མ་འཇུག་རྒྱུའི་སྤྱི་གཞི་ལག་བསྟར་
དུ་ཐབ་པར་སློབས་པ་ཡིན་ལ། ཐབ་ཐུབ་པར་གྱུར་པའང་རེད།

གོང་རིམ་འདི་དག་ནི་མགར་ཆང་གིས་བོད་ཐང་བར་དུ་བབྱུང་བའི་སྤྱི་ཚོགས་གོ་གནས་དང་ཁྱད་ཆོས་ལ་དབྱེ་
ཞིབ་བྱེད་བདེ་ཆེད། བོད་ཐང་མཛའ་འབྲེལ་འགྲོ་འདེག་གི་ཆ་རྒྱུས་བོད་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་དང་ནས་བཟུས་ཏེ་སྤྱི་སྤྱོད་ཅན་དུ་
བཀོད་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་། ད་དུང་འདིར་མ་ཚུད་པའི་ཕན་ཚུན་མཛའ་བཅའི་འགྲོ་འདེག་གི་འབྲེལ་བ་ཡིག་ཆ་
གཞན་དུ་ཡོད་པར་གོར་མ་ཆགས་པས། ལུ་མཐུད་དུ་བསྟུ་སྒྲིག་དང་སྤྱི་སྤྱོད་བྱེད་འོས་པ་ལས་འདི་ཅན་གྱིས་འཐུས་པའི་
དོན་གཏན་ནས་མིན་ནོ།

གཉིས་པ། དུས་རབས་བདུན་པའི་དཀྱིལ་ནས་མཇུག་བར་གྱི་བོད་ཐང་འགལ་རྒྱུ་སྤྱི་གཞི་ལ་བཟུལ་པ།

“ལུ་གི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༥༥༧༡། བཅན་པོ་སྤྱི་གས་ཀྱི་ག་ར་ན་བཞུགས་ཤིང་། རྩོན་ཆེ་སྟོང་ཅན་འ་ཞ་ཡུལ་ན་
མཆོད་དུ་བུལ་མ་པོ་རྒྱུ་མཆོད་ག་སྟོང་རུར། རྒྱ་སེའུ་དེན་པར་དང་། རོལ་ཐབས་བཅི་སྟེ། ད་རྒྱལ་གྲང་གུམ་ཞིང་
བརྒྱུད་ཁྱིམ་ལ་རྒྱལ་ས་པར་ལོ་གཅིག^①” ཅས་དུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གས་སུ་བཀོད་པ་འདི་ནི་བོད་ཐང་གི་དམག་
དཔུང་ཤར་མཐའ་ནས་གདོང་ཐུག་བརྒྱབ་པ་ཐེངས་དང་པོ་ཡིན་ལ། སྤྱ་ཞབས་ཞོས་ཚུང་གིན་^②ལགས་གྱིས་འཐབ་
འཁྲུག་འདི་ནི་སྤྱ་ལོར་བོད་གྱིས་གཉེན་སྦྲེང་བ་གོང་མས་མ་གནང་བའི་རྒྱུན་གྱིས་བོད་གྱིས་བསྐངས་པའི་འཐབ་
འཁྲུག་ཡིན་པར་འདོད་མོད། ཞིབ་དུ་བཟླ་ག་། དེ་ལྟར་མ་ཡིན་ཏེ། བོད་རང་ནས་བསྐངས་པའི་འཐབ་འཁྲུག་ཡིན་
ན་དམག་སྟོང་ཅན་ལས་གྲ་སྒྲིག་མི་བྱེད་པའི་རྒྱ་མཆན་མེད་པའི་བྱིར་རོ། །བོད་ཀྱི་དམག་གངས་སྟོང་དང་ཐང་གི་
དམག་གངས་བརྒྱུད་ཁྱིམ་བར་གྱི་ཉེ་བཀ་ལོ་ན་ལ་གཞིགས་ན། འཐབ་འཁྲུག་འདི་ནི་ཐང་གིས་སྤྱ་རུ་བསྐངས་པ་
ཡིན་པ་དང་། རྒྱ་མཆན་དང་དམིགས་ཡུལ་ནི་ཐང་གི་དམག་དཔོན་སེའུ་དེན་པར་(苏定方)གིས་སྤྱི་ལོ་༥༥༧ནས་༥༥༧
ལོར་སྤྱ་གུ་ལུ་མ་དབང་དུ་བསྟུ་སྒྲིག་ནས་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་པས། གོང་མ་ཐུགས་དབྱེས་ནས་སྤྱི་ལོ་༥༥༩ལོར་ཁོ་བོར་གཡོན་
རུའི་དཔའ་རྒྱལ་སྤྱ་སྤྱང་དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་(左骁卫大将军)དང་། ཞེན་གོ་གྲང་(邢国公)ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་བས།
ལུ་མཐུད་དུ་རང་ཉིད་ཀྱི་བྱས་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ཆེ་ཆེར་གཏོང་ཆེད་དང་འ་ཞ་འཕྲོག་ཚུད་བྱེད་ཆེད་བསྐངས་པའི་འཐབ་འཁྲུག་
ཡིན།

“ཞན་ཆེན་ཁྱིམ་ལྷ་བ། རྒྱ་བརྒྱུད་པར། བོད་ཀྱི་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་སུ་ཁྱིམ་འབྲེལ་འ་ཞར་དམག་འབྲེན་པའི་
རུ་དཔོན་དུ་མངགས། རྒྱ་མཆན་ནི་འ་ཞ་ནང་ལ་ལོག་པས་རེད།^③” ཅས་ 《སྤྱི་དོན་མེ་ལོང་》 དུ་གསུངས།
ཞན་ཆེན་ཁྱིམ་ལྷ་བ་ནི་སྤྱི་ལོ་༥༥༠ལོར་བབ་ལ། དེ་ནས་བབྱུང་བོད་ཐང་གཉིས་གྱིས་དངོས་སུ་འ་ཞ་འཕྲོག་ཚུད་ཀྱི་
དམག་འཁྲུག་གི་མཐོ་སྐབས་འཐུར་བ་རེད།

① དུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གས་ཀྱི་ཀྱང་༡༩༥༥ བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས།ཀྱི་ གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༨༥.༤ ༥༡
② 薛宗正 吐蕃王国的兴衰【M】民族出版社 1997.4 28—29
③ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982.5 12

དཔྱི་ཕྱིན་གྱི་ཁྲི་ལོ་གསུམ་པ་དང་། མང་གི་དཔག་དཔོན་ལི་ཅེན་ཞོན་(李敬玄)ཀྱིས་ཆེག་འབུམ་བརྒྱད་ཁྲིའི་དཔག་གི་
དཔུང་ཆེན་པོའི་སྡེ་ཁྲིད་དེ་མཆོ་སྡོན་ནས་མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་དང་འཐབ་པར་སམ་པ་དང་། ཀྱང་ཕུའུ་མྱང་
ཕུའུ་(工部尚书)དང་གཡས་རུའི་དཔག་དཔོན་ཆེན་མོའི་ཐབས་ཡོད་པ་ལེག་མིན་ལི་(刘审礼)བྱ་བ་བྱོད་དཔག་གིས་
བཟུང་། ཕྱིས་སུ་ལེག་མིན་ལི་བྱ་བ་ནད་ཀྱིས་གཤེགས་རྗེས་ཁོ་བོའི་བུ་སྐྱུག་གི་རེ་འདོད་ཉྱར་ལེམ་པོ་ཕྱིར་ཐང་ལ་སྐྱད་
པ་རེད། དཔྱི་ཕྱིན་གྱི་ཁྲི་ལོ་གསུམ་པ་ནི་སྟྱི་ལོ་༥༧༥ལོར་བབ། འཐབ་འབྲུག་འདི་ནི་སྟྱི་ལོ་༥༧༥ལོར་བྱོད་ཀྱི་འདུམ་
ཞུས་ཀྱང་ཤོང་མས་མ་གསན་པས། ནུན་གྱིག(鄯州)དང་། ཁོ་གྱིག(廓州) ཏུ་གྱིག(河州) རྒྱང་གྱིག(芳州)ལོགས་ཐང་གི་
མཁར་ཤོང་མང་པོ་ཐབ་པའི་འཐབ་འབྲུག་གི་རྒྱུན་མཐུད་པ་ཡིན་ལ། འདུམ་པར་མ་འཐད་པར་དཔག་དཔུང་གི་
སྟོབས་ལྷགས་མངོན་པ་ཡང་ཡིན། དེའི་རྗེས་སུ། ཐང་གི་སྡོན་པོ་ལེག་མིན་ཏེ་བྱ་བ་བྱོད་རུ་སོ་ཉར་མངགས་ནས། བྱོད་ཀྱི་
དཔག་དཔོན་མགར་འབྲིང་བཅན་ཅང་སྟོན་དང་ཁྲི་ལིན་ལ་དཔར་ནས་འབྲད་པར། “ལེག་མིན་ཏེ་(姜师德)ཡིས་ཤོང་
མའི་དཔོངས་པ་བརྗོད་པ་དང་། བདེ་སྐྱུག་གི་གནས་ལྷགས་བརྗོད་པས། ཅང་སྟོན་དཔྱིས་ནས། ཁོ་ཁྲི་ཤས་ལ་མཐའ་
མཆོམས་སུ་དྲ་མ་མ་དྲངས་” ④ ” ཞེས་པ་ལས། བྱོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཐད་རུ་གནས་ལྷགས་གཙོ་བོར་བཟུང་བ་ལས་
འཐབ་འབྲུག་གི་ཆེད་དུ་འཐབ་འབྲུག་སྤྱོད་བའོ། བྱས་རྗེས་དང་རྒྱ་ཉོར་ཁོ་ནའི་ཆེད་དུ་འཐབ་པ་མིན་པ་གསལ་

^④ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 23

ལྷུ་ལི་(ལ)ལོ་མར། ལྷུ་ལྷུ་ཆོ་བཏུ་འི་ཆེ་པ་ཨ་ཁི་ན་རུ་ཏུ་གི།(阿史那都支)དང་ལི་གི་ལྷུ་(李遮闍)གཉིས་ཀྱིས་ཐོད་དང་
འབྲེལ་ནས་ཐང་ལ་བཀལ་བས། ཐང་གི་ལྷོ་ན་ལེ་ཞིན་ཅན་(裴行俭)ཀྱིས་ “ཐོད་ཀྱིས་རང་ལ་བཀལ་ནས་ལི་ག་ཁི་ན་ལི་
པམ་པའི་དོན་ཀྱི་ཅན་ཀྱི་མཆུག་མ་ལྷོ་ལ་བས་དམག་འདྲོན་པར་མི་རིགས་ཏེ། དེར་ཏ་ཟིག་གི་རྒྱལ་པོ་གཤེགས་ལ། རྒྱལ་
མས་ཅུ་ཉན་མི་བྱ་བ་ཀེར་གི་མཁར་རུ་བཀག་སྡོམ་བྱས་ཡོད་པ། ལྷུ་ལྷུར་པོ་ཉས་ལྱིར་ཏ་ཟིག་ལ་བརྒྱལ་ན་འོས་པ་དང་།
ལྷུ་ལྷུ་འི་ས་གནས་བརྒྱད་རུ་ས། ཐབས་ཀྱིས་ལེན་དཔོས་པ་ལས་དུག་ལྷགས་ཀྱིས་འཁྲུག་པར་མི་རིགས།①” ཞེས་
གོང་མར་ལྷོ་བཏོན་པ་ལྟར། ལེ་ཞིན་ཅན་ཉིད་ཏ་ཟིག་རྒྱལ་མས་ལྱིར་བརྒྱལ་བའི་དམག་དཔོན་རུ་བརྩོས་ལ། ཁོར་དང་
ཏ་ཟིག་རྒྱལ་མས་བཅས་ལྷུ་ལྷུ་འི་ས་གནས་ལྷུ་ལྷེབས་རུ་ས། ཨ་ཁི་ན་རུ་ཏུ་གི་ཡིས་ཐབས་རྒྱས་ཡིན་པ་མ་ཤེས་པར་དམག་
གི་འོན་ཏྲོད། ལེ་ཞིན་ཅན་ཀྱིས་རི་དྲགས་རྩོད་པར་ཁ་གཡར་ནས་ཤོགས་བཙུས་ཏེ་ཨ་ཁི་ན་རུ་ཏུ་ལྷུ་བཟུང་ཞིང་ལི་གི་
ལྷུ་བཀྲུག་དེ་ནས་ཨན་ཞེ་ཤེ་བཞི་དང་ལྷུ་ལྷུ་ཆོ་བཏུ་ཐང་གིས་བཟུང་།

3. རྒྱ་མི་༥༤༨ ལོའི་སྐབས་དུས་པར། ཐང་གི་དམག་དཔོན་མེ་ཉེ་ལྷ་(韦待价)ལྷ་བས་དཔུང་སྡེ་དང་ས་ནས་སྤྱུ་ལུའི་ས་
 ཁོངས་ཡེ་ཤི་ལྷ་(寅识迦河)ལྷ་པོའི་ངོགས་སུ་བོད་དང་འཐབ་པའི་པམ་ཆེན་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཤིང་། ཨན་ཞི་སྡེ་བཞི་དང་
 སྤྱུ་ལུ་ཆོ་བརྩ་ཡང་བསྐྱར་བོད་ཀྱི་དབང་དུ་བཀྲལ། དེ་བས་རྒྱ་ལ་མོ་ཁྲོམ་ནས “མེ་ཉེ་ལྷ་དཔོན་གནས་ལས་ལྷུང་སྡེ་
 ཞིག་གིས་(绣州)ཅེས་པར་རྒྱ་དུ་ཐུང་པ་དང་། སྐབས་དེར་རྒྱ་ཁྲབ་བཀོད་འདོམས་པ་གཞིན་པའི་འགན་འཁུར་བའི་
 ཨན་ཞིའི་ཏུའུ་ཏུའུ་ཆེན་མོ་ཡན་ཏུ་གཏུ་(阎温古)ལྷ་བ་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྐྱར་⑤” བའི་གནས་ཚུལ་ལྱང་། རྒྱ་ནག་
 ཡིག་ཚང་དུ་སྐབས་དེར་བོད་ཀྱི་དཔུང་སྡེ་འདྲེན་པའི་དམག་དཔོན་སུ་ཡིན་གསལ་པོར་བཀོད་མེད་མོད། འོན་ཀྱང་
 ཏུན་ཏོང་ཡིག་ཚང་དུ་ “བྱིའི་མོ་ལ་བབ་སྡེ་(ལྷ་མི་༥༤༨) ཁྲོན་ཁྲི་འབྱིང་གིས་ ལྷ་སྤྱུ་ལྷུ་ལྷུ་དང་ཞེས་
 བཀྱི་བ་ལས། ལྷི་དལ་ཏེ། དབྱར་འདུན་ཤོང་སྐྱར་འདུས།” ཞེས་པ་དང་། “སྐང་གི་མོ་ལ་བབ་སྡེ་(ལྷ་མི་

^⑤ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 34

༥༥༧༡༡༡ ... ལྷོན་ཆེ་ཁྲི་འབྲིང་བྱ་གུ་ཡུལ་ནས་སྤར་འཁོར་ཏེ། དགུན་འདུན་སྤུལ་སྤོ་ཉ་ཤ་ཚལ་དུ་འདུས་པར་
ལོ་ཆེག་^①” ཅས་པར་གཞིགས་ན། འཐབ་འབྲུག་འདི་ལས་རྒྱལ་ཁ་ལེན་མཁན་ནི་མགར་བུ་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོང་
ཡིན་ལ། སྤྱི་ལོ་༥༥༥༥ཉེ་ཁྲི་འཛིན་སྤུལ་སྤོ་ཉ་ཤ་ཚལ་ཡང་འབྲུག་རྒྱུ་འདུན་པ་དང་རྩས་བཀོད་ཡོད་པ་གསལ་བོར་ཤིས།

འབྲུག་གི་ལོ་རྒྱུ་ལོ་༥༥༥༥ལོར། “ལུ་མེ་ལུན་གྱི་སྤྱི་བྱ་བ་དཔོན་པོ་འཐབ་ལོད་པ་མང་ཞེས་ཅེ་བྱ་བས་བོད་
དམག་པམ་པར་བྱས་ནས། ཆེག་ཆོ་དང་། ལུ་ཐེན། ལུ་ལྷ། སྤོ་ལེ་བཅས་ལྷེ་བཞི་དབང་དུ་བསྟུས། ཆེག་ཆོ་ནས་ཨན་
ཞི་རུ་རུ་རུ་རུ་བ་བཅུགས་ཤིང་། དམག་མི་མངགས་ཏེ་བྱ་ར་བྱས།^②” དེ་ནས་ཨན་ཞི་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་བཅས་
ཐང་གིས་དབང་དུ་བསྟུས་པ་ཡིན་ལ། ཐང་གི་དམག་དཔོན་མང་ཞེས་ཅེ་བྱ་བ་ནི་དང་ཐོག་ཐང་གི་དམག་དཔོན་ལིག་
མིན་ལེ་བྱ་བས་བོད་ལ་འཐབ་དུས། དམག་དཔོན་གཞོན་པའི་འགན་འཁུར་ལ་བོད་ཀྱིས་བཟུང་ནས་བཅན་པོའི་
མདུན་སར་བྲིད་དུས། བཅན་པོས་མང་ཞེས་ཅེ་ཡི་སྤྱི་གཞུགས་ནི་ཡབ་བཅན་པོ་དང་ཤིན་རུ་འབྲེལ་ནས་ཉེས་
ཆད་མ་བཅད་པར་སྤེལ་ནས་བསྟུན་བོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ལ་རྒྱས་ཡོད་དུ་ཡུར་ལ་ཕྱིས་ཕྱིར་ཐང་ལ་བཏང་བས་དམག་
དཔོན་གྱི་འགན་འཁུར་བ་ཞིག་ཡིན།

སྤྱི་ལོ་༥༥༥༥ལོར་ཐང་གི་དམག་དཔོན་མང་ཞེས་ཅེ་ཡིས་ལུ་མེ་ལུན་དུ་བྱ་གུ་ནས་རྒྱལ་ཁ་སྤངས་པ་ཡིན་ཏེ།
“ཡན་ཅེ་ཁྲི་ལོ་དང་པོ། ལྷ་གཉིས་པར། ལུ་མེ་ཏའོ་ཡི་གཡུལ་འདེགས་སྤྱི་བྱ་བ་བཀོད་འདྲམས་པ་མང་ཞེས་ཅེ་ཡིས་
བོད་ཀྱི་བོད་ལྷོན་བཅན་ཉེན་དང་བྱ་གུ་འཛིན་པོ་ཐོ་ཅེ་སྤྱི་གསལ་ལིན་ཆོན་(冷泉)དང་ཏའོ་ལེན་(大岭)ཞེས་པའི་ས་ཆ་རུ་པམ་
ལ། སྤྱི་གསལ་རེར་དམག་མི་སྤྲུལ་ཁྲི་ཉུག་ཡོད།^③” ལོ་དེར་བྱང་སྤྱི་གསལ་བྱ་གུ་ནས་བོད་ལ་པམ་ཁ་ཆེན་པོ་ཐེབས་པ་
ཡིན་ཏེ། མགར་བུ་བཅན་ཉེན་གྱི་རྒྱ་རྒྱ་པམ་པ་དང་ “མགར་སྤྱ་བྱ་སྤྱི་དགོས་བཟུང་” པ་ཡིས་མཆོན་ལ།
སྤྱི་གསལ་དེ་དག་རུ་བྱང་སྤྱི་གསལ་གྱི་གནས་བབ་རྒྱ་འཛིང་ཡིན་ཏེ་བྱ་གུ་འཛིན་པོ་ཐོ་ཅེ་དང་རྒྱ་ཡ་བཞོ་ཁ་གན་གྱིས་
མཆོན་པའི་བོད་གཏོགས་ཆོགས་ཁག་དང་ཨ་མི་རྒྱ་རྒྱ་ཅེ་ཡིས་མཆོན་པའི་ཐང་ལ་གཏོགས་པའི་ཆོགས་ཁག་
བཅས་ཆོགས་ཁག་གཉིས་སུ་བྱ་བ་པ་ཤིས་སྤྱ།

སྤྱི་ལོ་༥༥༥༥ལོར་མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བྱོང་གིས་སྤོ་ཉ་ཤ་ཚལ་པའི་ཞེན་ཁོང་དུ་བཅངས་ནས་དཔུང་སྤོ་ཉེ་བྲིད་
དེ་ཐང་གི་དམག་དཔོན་མང་ཞེས་ཅེ་དང་འཐབ་པ་ཡིན་ཏེ། “ལུ་གི་ལོ་ལ། བཅན་པོ་དབྱེད་བལ་སྤོ་ན་བཞུགས་
ཤིང་། ... ལྷོན་ཆེ་ཁྲི་འབྲིང་འཛིན་པ་ལྷུལ་དུ་མཚུས་ཤིང་། ལྷག་ལ་རྒྱ་རུར་རུ་རུ་རུ་དམག་པོན་ལྷང་ཞེས་ཤོ་དང་
གཡུལ་སྤྱད་རྒྱ་མང་པོ་བཞི་བར་ལོ་ཆེག་” ཅས་པ་དང་། “བོད་ཀྱི་དམག་པོན། ལྷོན་ཁྲི་འབྲིང་གིས། དག་ཐབས་
དང་གཡལ་ལྷར་བྱས་ནས། གོ་བར་དུ་གཡུལ་སྤྱད་དེ། རྒྱ་མང་པོ་བཟུངས་ནས། རྒྱ་འཛིན་གཞིག་གནས་དུ་འབྲེང་བ་
འབྲུམ་བསད་པ་འཛམ་ཆོན་མ་ཞེས་བྱ་འོ། ལྷག་ལ་རྒྱ་རུར་དང་མ་རྒྱ་རུས་ཀྱང་དེ་ནས་བཏགས།” ཞེས་རྒྱ་རྒྱ་འཛིན་གྱི་
ཆོགས་སུ་བཀོད་ཡོད་པ་བཞིན་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཆ་དང་དུ་འདྲ། “ལན་སྤོ་ཉེན་ལྷོན་གྱི་ཁྲི་ལོ་དང་པོར། གོང་མས་མང་
ཞེས་ཅེ་བྱ་བ་སྤྱད་ལྷོན་ཏའོ་ཡི་སྤྱི་བྱ་བ་དམག་དཔོན་དུ་མངགས་པ་དང་། སྤྱི་བྱ་བ་དམག་དཔོན་གཞོན་པ་ལིག་མི་རྒྱ་
བྱ་བ་དང་བཞུངས་ནས་རི་བོ་སྤྱད་ལོ་ཉེན་(ལྷག་ལ་)དུ་བོད་ཀྱི་དམག་དཔོན་ལྷོན་ཁྲི་འབྲིང་དང་འབྲིང་བཅན་ཆང་

① རྒྱ་རྒྱ་འཛིན་ཆོགས་པུ་༧༥༥༥ལ། བོད་ཀྱི་བཅོམ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེགས་ཀྱི་ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྤོ་ཉེན་ཆོན་པོ་ལཱ་ཁང་། ༡༩༥༥.༥ ༢༩
② 刘昫等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上
③ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 37

སྟོན་ལ་འཐབ་པར་ཐང་དམག་པམ། སང་ཞའོ་ཅེ་གོ་གནས་ནས་པབ^① ” ཅེས་བཀོད་ཡོད་དེ། འཐབ་འབྲུག་འདི་
ནི་མགར་བུ་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ཀྱིས་དངོས་སུ་དཔུང་སྡེ་ཁྲིད་པའི་འཐབ་འབྲུག་ཅིག་ཡིན་པ་དང་། ཐང་གི་དམག་
དཔོན་སང་ཞའོ་ཅེ་ཡི་རྒྱལ་ཁ་དང་དམག་དོན་གྱི་མཆུག་སྒྲིལ་བའི་འཐབ་འབྲུག་ཅིག་ཀྱང་ཡིན་ལ། དམིགས་ཡུལ་ནི་
བྱང་ཕྱོགས་སུ་པམ་པའི་གནས་བབ་བསྐྱར་ཆེད་ཡིན་ལ་བསྐྱར་པའང་རེད།

སྟོ་མ་༤༨ ལོར། མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ཀྱིས་ཕུ་མཐུད་དུ་འཁྱེད་ཤར་ཕྱོགས་སུ་དཔུང་སྡེ་བྱངས་པ་སྟེ།
“ ཁྱི་མ་ལ་བབ་སྟེ། བཅན་པོ་དབྱར་བྱང་རོལ་དུ་གཤེགས། དཔུན་སྒྲོན་ཆེན་པོ་ཁྱི་འབྲིང་གྱིས། ཙོང་ཀ་ཆེ་ཆུང་དུ་
བྱངསྟེ། རྒྱའི་དམག་དཔོན་ཐུག་པུ་ཤི་བཟུང་^② ” བ་ནི་མགར་ཁྱི་འབྲིང་གི་དམག་སྲིད་མི་ཆེ་འཐབ་མཐའ་མཆུག་
གི་གཡུལ་སྐྱར་ཐངས་གཅིག་ཡིན། དེའང་རྒྱལ་ཁའི་ངང་ནས་མི་ཆེ་འཐབ་མཆུག་སྒྲིལ་བ་ཡིན་ཏེ། སྔ་དེའི་དཔུན་ལ་མགར་
ཆང་ལ་བཀྱོན་པབ་པ་རེད།

གང་རིམ་འདི་དག་ནི་མགར་ཆང་གིས་སྲིད་འཛིན་སྐབས་ཀྱི་བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཆ་ལས་འགལ་རྒྱུན་ནམ་
གཡུལ་འབྲུག་གལ་ཆེན་ནམས་ཕྱོགས་སུ་བྱི་ཏེ་བཀོད་པ་ཡིན། དེ་ལས་ཤར་མཐའ་དང་བྱང་མཐའ་ནི་བོད་ཐང་གི་
ཆོད་གཞི་གཙོ་བོར་གྱུར་པར་མ་ཟད། བྱང་པར་དུ་བྱང་མཐའི་གནས་བབ་རྟོག་འཛིང་ཡིན་པས་པར་འཕྲོག་ཆུར་
ལེན་གྱི་འཐབ་འབྲུག་ཐངས་མང་པོ་སྟེལ་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་ “ རང་རང་སོ་སོས་ཀྱང་རང་རང་གི་རྩེ་བོའི་ཆེད་དུ་
བྱས་པ་ཡིན་པས།^③ ” ཆོགས་པའི་རྟོགས་ཐུགས་ཁ་ཤས་དང་མི་རང་ག་བའི་འདུན་པ་མིན་ཏེ་ཆབ་སྲིད་སྤྱིའི་
ཐབས་རྒྱས་སམ་སྤྱི་ཆོགས་རྟོགས་ཐུགས་ཀྱི་འཕེལ་འཕྱར་གྱི་དགོས་མཁོ་ཡིན་པ་མངོན་དུ་གསལ་བ་དང་། འཐབ་
འབྲུག་གི་དུས་མཉམ་དུ་སྤྱིད་ལ་ཉེན་འབྲེལ་དང་སྐྱུག་ལ་ཐུང་ན་ཞུ་བ་སོགས་སོ་ཉ་འགྲོ་འོང་གི་མཚམས་མ་ཆད་པས།
བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་འཕེལ་ཕྱོགས་སྤྱི་ནི་མཛུ་འབྲེལ་ཡིན་ལ། མཐའ་མཚམས་ཁ་ཤས་ཀྱི་གཡུལ་འབྲུག་བྱེ་བྲག་པ་
ཡིས་མཛུ་འབྲེལ་སྤྱི་ཡི་ཆབ་བྱེད་མི་ཐུབ་པ་གསལ་བོར་ཤེས།

གསུམ་པ། བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིད་ཀྱི་མགར་ཆང་གི་གོ་གནས་དང་བྱང་ཆོས་ལ་དབྱེ་ཞིབ།

དོན་ཆན་གོང་མ་གཉིས་ནས་མགར་ཆང་གིས་སྲིད་དབང་བཟུང་བའི་དུས་ཏེ་དུས་རབས་བདུན་པའི་དུས་
དཀྱིལ་ནས་དུས་མཆུག་བར་གྱི་བོད་ཐང་འབྲེལ་བའི་ཆ་གཉིས་ཀ་མདོར་བསྡུས་ནས་སྐྱེ་ཐིག་ཙམ་དུ་བཀོད་བེན་པར་
བཟུང་ན། མགར་ཆང་གིས་བེན་པའི་སྤྱི་ཆོགས་གོ་གནས་དང་བསམ་སྒྲུབ་བྱང་ཆོས་མདོན་པར་མཐོང་ཐུབ་སྟེ། ཆབ་
སྲིད་ཀྱི་ཐང་ནས་བཟུང་ན་དོད་མ་པའི་ཚུལ་གྱིས་ཕུ་མཐུད་དུ་གཉེན་སྦྲེད་འདུམ་འགྲིག་གི་སོ་ཉ་མངགས་ནས་བོད་
ཐང་མཛུ་འཐུན་གྱི་འབྲེལ་བའི་རྒྱུ་འཛིན་པའི་དུས་མཆུངས་སུ། ཤར་གྱི་འཁྱེད་དང་བྱང་གི་བྱུ་བྱའི་ས་ཁོངས་
འཕྲོག་ཆོད་ཀྱི་ཐང་དུ་བྱེ་རུར་སྤྱོད་ཅིང་མེད་པར་འཐབ་ར་བརྩེ་རེས་ཀྱིས་རང་གི་ཁེ་ཕན་དང་མངའ་ཁོངས་བཙོན་
ལེན་བྱས། དམག་དོན་གྱི་ཐང་དུ་རང་ཉིད་དངོས་སུ་དཔུང་ལ་ཞུགས་ནས་བཀོད་འདོམས་བྱས་པས་དཔུང་སྡེ་འབྲེན་
པའི་དཔའ་བོ་དང་ཐབས་རྒྱས་འཐེན་པའི་མཁན་པོ་ཡི་གོ་གནས་བཟུང་བ་རེད། དེ་ཡང་ཞིབ་ཏུ་སྟོན་ན།

གཅིག་ཆབ་སྲིད་དོད་མ་པའི་གོ་གནས་བཟུང་བའི་མགར་ཆང་གིས་ཐང་ལ་བཅངས་པའི་བསམ་སྒྲུབ་བྱང་ཆོས།

^① 刘昫等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上

^② ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གསལ་པུ་ཏྲ་ཏྲ་པ། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཆ་བདམས་བསྐྱོད་ཀྱི་མུ་ཁྲི་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༢༩

^③ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

མགར་ཚང་གིས་ཐང་ལ་བཅངས་པའི་བསམ་སྒྲིལ་ཁྱེད་ཚོས་ནི། ཐང་ནི་སྐབས་དེ་ཉིད་དུ་སྐམ་ས་ཆེན་པོ་ནས་ཁོ་
 ལག་རྒྱལ་པའི་སྤྱི་འཐུས་རིག་གསུམ་དར་བའི་ཆེ་མོར་སླེབས་པའི་སྟོབས་ལྡན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན་པས། དེ་དང་
 འབྲེལ་འདྲིས་བྱས་ན་བོད་ཉིད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་དང་ཤེས་རིག་དར་བར་དགོ་མཆན་ལྡན་པར་མཐོང་ནས། ཐང་དང་
 མཛའ་འབྲེལ་གྱི་རྒྱན་འཛིན་རྒྱའི་མདུན་པ་ཁོང་དུ་ཉར་ནས། བོད་རང་ཉིད་ཀྱི་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་དང་སྤྱི་
 ཚོགས་འཛུལ་ལ་སྤྱང་སྤྱོད་བྱེད་རྒྱ་ནི་ཆ་བའི་དམིགས་ཡུལ་དང་། ཤར་ནས་འཁྱེད་དང་བྱས་གྲུའི་ས་གནས་
 དབང་དུ་བསྟར་རྒྱ་ནི་མངོན་གྱུར་གྱི་སྤང་བྱ་ཡིན་ལ་ཆ་བའི་དམིགས་ཡུལ་ལ་ཁག་ཐེག་ཐེབས་ཆེད་ཀྱང་ཡིན། ཐང་གི་
 མཐའ་མཆམས་གྱི་མུན་གྱིག་(鄯州)དང་། ཁོ་གྱིག་(廓州) ཏུ་གྱིག་(河州) རྩང་གྱིག་(芳州)སྐགས་ལ་བཅན་ཆོལ་བྱེད་རྒྱ་ནི་
 ཆ་བའི་དམིགས་ཡུལ་དང་སྤང་བྱ་ཡིན་པའི་བྱེད་ཐབས་ཡིན་པ་བཅས་དམིགས་ཡུལ་དང་བྱེད་ཐབས་གཅིགས་སུ་
 བཟུང་བ་རེད།

སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་སྐུ་དུས་སྤྱི་ཁྱེད་དངོས་སུ་བརྒྱན་མྱོང་ལ་ཆ་རྒྱས་ལྡན་པའི་འ་
 ཞའི་ཡུལ་ཁམས་ནི་རྩ་རྒྱུ་འཛུལ་གྱིས་གཤིས་གཤིན་པར་མཐོང་བ་དང་། བོད་གྱིས་ལྷུར་དུ་འབངས་སུ་མ་བཀྲག་
 བ་ཐང་གིས་འབངས་སུ་འགྲག་རྒྱའི་རྩས་གཤོད་འཐེན་བཞེན་པ་བཅས་ཚྭ་གས་མང་པོར་དམིགས་ནས། སྤྱི་ལོ་༥༤༠
 ལོར་རང་གི་བུ་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་བོད་འཁྱེད་དུ་བཏང་བ་དང་། སྤྱི་ལོ་༥༤༣ལོར་འཁྱེད་པོ་ཆེན་སུ་ཉི་ཀོས་
 བྱ་བས་བོད་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བ་དང་བསྟན་ནས་འཁྱེད་པོ་ལོངས་རྒྱལ་འབངས་སུ་བཀྲག་པར་མ་ཟད། ཐང་ལ་ཕོ་ཉ་
 བཏང་ནས་འཁྱེད་པོ་ཞེས་པ་བཟོད་པ་ཡིས། ཐང་ལ་འང་ཐབས་ཟད་དེ་ཅི་བྱ་གཏོལ་བུ་དུ་གྱུར། དེ་ལྟར་ན་གཅིག་དུ་
 ཐང་གིས་འཁྱེད་པོ་དབང་དུ་མ་བསྟན་གོང་བོད་ལ་བཀྲག་པ་ཡིན་པས་ཆ་བའི་ཐང་ནས་ཐང་དང་ཐང་ཀར་འབྲེལ་བ་
 མེད་པ་དང་། གཉིས་སུ་འཁྱེད་པོ་ཞེས་པ་བཟོད་པ་ཡིས་སྤྱི་ལོ་མཆོང་སུ་གྱུར་བ་ཡིན་པས་ཐང་ལ་
 སེམས་ཁྲལ་ཆེ་བ། གསུམ་དུ་འཁྱེད་པོ་ལ་གཏོགས་པས་ཐང་གི་ཁེ་ཕན་ལ་གཞོད་པ་ཆེན་པོ་ཐེབས་པ་དང་ཐང་རང་
 གིས་འཁྱེད་པོ་འབྲག་རྒྱའི་རྩས་གཤི་སྟོང་ཟད་དུ་སྤང་བས་ཞེ་སྤང་བ། བཞེ་རུ་ཐང་ལ་ཕོ་ཉ་མངགས་ནས་འཁྱེད་པོ་
 བཟོད་པ་ཡིས་ཐང་དཔུང་ཚྭ་གས་སུ་བོས་བ་མེན་པར། བོད་ཐང་གི་མཛའ་འབྲེལ་ལ་དོ་སྤྲང་དང་བཅུ་བཀྲས་བྱས་པ་
 ཡིན། སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་བོད་ཐང་བར་གྱི་ཐབས་རྩས་འདི་ནི་ཤིན་ཏུ་འཚམ་ཞིང་ཉེས་སྟོན་མེད་པ་
 ཡིན་པས། ཐང་ཁོང་ཁྱིའི་ཀྱང་གནས་ལུགས་མེད་པ་དང་ཞེ་སྤང་ཡང་ཐབས་ཟད། དེ་བས་མགར་གྱི་བྱེད་ཐབས་
 འདི་ནི་ཆབ་སྤྱི་དང་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་དམིགས་དཔེ་ཅན་དུ་བཀྲངས་ཆོག་ཆོག་གོ།

སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་བཅན་སྟོང་སྟོན་བུའི་སྐུ་དུས་སྤྱི་ཁྱེད་པ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཐང་ལ་བཅངས་པའི་ཆ་བའི་
 བསམ་སྒྲིལ་འཐུར་བ་མེད་པར། བ་བུལ་བུས་འཛིན་གྱིས་འཁྱེད་པོ་ཞེས་པ་བཟོད་པ་ཡིས་ཐང་ལ་ཐོར་བ་བཅོན་ལེན་གྱིས་སྤྱི་ལོ་༥༡༠ལོར་ཨན་ཞི་ལྷེ་བཞེ་བོད་ལ་
 སྤངས་པར་མ་ཟད། ཁོ་བོའི་སྟན་རྒྱུང་མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་བོད་ཀྱིས་ཇི་མཁོ་ལ་དུ་འཐབ་འབྲག་བརྒྱབ་ནས་རྒྱལ་
 ཁ་སྤངས་པ་ཡིས་འཁྱེད་པོ་ཞེས་པ་བཟོད་པ་ཡིས་སྤྱི་ལོ་༥༡༨ལོར།
 ཐང་སྟོན་པེ་ཞིན་ཅན་གྱིས་ཉ་ཟེག་རྒྱལ་སྤྱིར་བསྐྱལ་བར་ཁ་གཡར་ནས་ཨན་ཞི་ལྷེ་བཞེ་བཞེ་དང་གྲུ་གྲུ་ཆོ་བཅུ་ཐང་གི་
 མངའ་ཁོངས་སུ་བསྐྱས་པ་སྐོགས། ཤར་མཐའ་དང་བྱང་མཐའ་ནས་བོད་ཐང་དམག་དཔུང་གཏོང་བུག་བརྒྱབ་ཀྱང་།

པོད་ཐང་གི་མངོའ་འབྲེལ་འགྲོའང་གི་རྒྱན་མ་ཆད་དེ། སྤྱི་ལོ་༥༧༢ལོར་སློན་གྲུང་ཅུང་བྱ་བ་ཐང་ལ་པོ་ཉར་མངགས་
ནས་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་པོ་དང་སྤྱི་ལོ་༥༧༥ལོར་སློན་ཆེན་ཐུའུ་ཏུན་སུ་བྱ་བ་འདུམ་ཁུ་བར་མངགས་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་༥༧༩
ལོར་བཅན་པོ་མང་སྤྱང་མང་བཅན་གྱི་མདད་བཏང་བའི་དུས་སུ་ཐང་ལ་བཅོམ་སྤོང་པོ་ཉར་མངགས་པ་དང་། གོང་མས་
ལུང་གིས་སུང་ལེན་བྱན་(宋令文)བྱ་བ་བཅན་པོའི་འདས་མཆོད་དུ་བཏང་།

སློན་ཆེན་པོ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བོད་ཀྱི་སྤྱུ་དུས་སུ། ཤར་བྱུགས་ཀྱི་མཐའ་མཆོམས་ཅུང་གསལ་བོ་དང་གཏན་
འཇགས་སུ་བྱུང་བས། འཐབ་འཁྲུག་གི་གཡུལ་ས་གཙོ་བོ་བྱང་ཕྱགས་སུ་བྱུར། སྤྱི་ལོ་༥༨༩ལོར་ཨན་ཞི་མེ་བཞི་བོད་
ཀྱིས་བྱིར་བཀྲག་པ་དང་། སྤྱི་ལོ་༥༩༢ལོར་ཐང་གིས་ཡང་བསྐྱར་བྱིར་འཕྱག་པ་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན་ཆུན་འཕྱག་ཆོད་ཀྱི་
གཡུལ་འཁྲུག་ཐེངས་མང་པོར་བྱས་པར་མ་ཟད། སྤྱི་ལོ་༥༩༥ལོར་ཉུག་ལ་རྒྱ་དུར་ནས་ཐང་གི་དམག་དཔོན་མང་
ཞའོ་ཅེ་པམ་པས་ཐང་ལ་དུག་པོའི་དཔུང་ལ་བཞེན་ནས་བོད་དང་འཐབ་དཀའ་བའི་རྒྱང་ཆོར་བྱིན་པར་མ་ཟད།
མགར་ཁྲི་འབྲིང་ཉིད་ནས་གྲུང་སྐབས་རེར་བོད་ལ་སྐབས་བཅོལ་ཅིང་སྐབས་རེར་ཐང་ལ་མགོ་འདྲིགས་པའི་གྲུ་གུའི་
ས་ཁོངས་དེ་བོད་ཐང་གཉིས་ནས་བགོ་རྒྱུའི་གྲོས་གཞི་བཏོན་པ་དང་། འདུམ་འགྲིག་ཡོང་རྒྱུའི་རེ་བ་བཅངས་པ་
སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན་ཆུན་འཕྱག་ཆོད་གང་ཡིན་གྲུང་པ་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་བཅན་གྱི་བསམ་སློབ་རྒྱན་བཟུང་བ་དང་། བོད་ཀྱི་སྤྱི་
ཆོགས་དང་དཔལ་འབྱོར། དམག་དོན་དང་རིག་གནས་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན་ཆུན་འཕྱག་ཆོད་ཀྱི་ལོ་ལྟར་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་རྒྱ་བསྐྱེད་
པར་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན་ཆུན་འཕྱག་ཆོད་དུ་བཏང་། ཐང་དང་འདུམ་བྱེད་རྒྱུའི་ཆབ་སྲིད་བསམ་སློབ་ཐོས་ཁོངས་
དུ་ཉར་ཡོད་པས་འདུམ་འགྲིག་གི་རྒྱན་བསྐྱངས་པར་མ་ཟད། མཐའ་མར་མགར་ཆོང་ནི་འདུམ་འགྲིག་གི་འཕྲུལ་རྒྱང་
ནས་མཐུག་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན།

གཉིས། དམག་དོན་བཏོད་འདོམས་པའི་གོ་གནས་བཟུང་བའི་མགར་ཆོང་གི་གཡུལ་འཐབ་བྱང་ཆོས།

དམག་དོན་བཏོད་འདོམས་པའི་གོ་གནས་བཟུང་བའི་མགར་ཆོང་གིས་རང་ཉིད་དངོས་སུ་ཞུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་
ཀྱི་བྱེད་སྒྲུགས་ལྟར། དཔོན་རང་ཉིད་གཡུལ་ལ་ཞུགས་ནས་བཏོད་འདོམས་བྱེད་པ་ཡིན་པས། “མགར་སྤྱི་ལོ་ཐང་
ལ་བཟུང་ནི་གཡུལ་ཐབས་ལ་ཤིན་ཏུ་མཁས་ཏེ། བོད་བཅན་པོས་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་བཅན་བཟུང་། དཔུང་ལ་སྤྱི་
བཅོམ་བྱས་ཤིང་གཡུལ་ཐབས་གཅིགས་སུ་བཟུང་བས། གཡུལ་ལ་དཔའ་ཞིང་ཐབས་ལ་མཁས། བོད་ཀྱིས་རྒྱང་ཁག་
མང་པོར་ཁ་ལོ་བསྐྱར་ཅིང་ཅུ་བ་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་བཅན་གྲགས་ཆེ་བའང་མགར་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་བཅན་པོའི་
① ” ཞེས་ཡིག་ཆོང་མང་པོར་བཏོད་པ་ལྟར་ཡིན་ལ། “ཞན་ཆེན་སྤྱི་ལོ་(༥༥༥ལོ)དང་པོའི་ཟླ་བཅུ་གཉིས་པར།
བོད་ཀྱི་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་མགར་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་བཅན་གྱིས་དམག་ཆེག་འདུམ་གཉིས་ཁྲིའི་རྩེ་ལོ་ལན་ཏུ་(白兰氏)ལ་དྲངས་
ཏེ་ཉིན་གསུམ་ལ་དུར་བཅོན་གྱིས་གཡུལ་འབྱེད་པར་ཐོག་མར་པམ་གྲུང་ཐ་མར་རྒྱལ་བར་བྱུར། བེ་ལན་པ་སྤྱི་ལོ་ཐང་
བསད་པ་དང་། བེ་ལན་གྱི་ས་ཁོངས་སུ་དམག་སྐར་བཏབ་ཞེ་བཅན་འཛུལ་བྱས།② ” ཞེས་པ་དང་། “སློན་ཆེ་
སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན་ཆུན་འཕྱག་ཆོད་ཀྱིས་སྤྱི་ལོ་ཐང་ལ་ཐོན་ཆུན་འཕྱག་ཆོད་ཀྱིས་དཔུང་རྩེ་དྲངས་པ་

① 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

② 王钦若等撰《册府元龟》卷一〇〇〇 外臣部。见苏晋仁《〈册府元龟〉吐蕃史料校证》四川民族出版社 1981.12 33

③ ཏུན་ཏོང་ཡིག་ཆོགས་PT 72.1.1 བོད་ཀྱི་བཅོམ་ཡིག་ཆོང་མས་བསྐྱུགས། MJ གྲུང་དབྱང་མེ་རིགས་སློན་ཆེན་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། 71.1.1.1 60

མཚོན་པ་དང་། མགར་བུ་བཅན་སྟོན་པ་ལ་མཚོན་ན་ “སྟོན་བཅན་སྟོན་པ་བྱ་ཡུལ་དུ་བྱེད་ཀྱི་ལྷན་པ་ལོ་གསུམ་ ཁྲི་དཔུང་འབྲེན་པ་ཡིན་ལ། ད་བར་ཁོང་ཉིད་པམ་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་མཐོང་ལམ་དུ་མ་བྱུང་། ཁོང་གིས་རིམ་ཁོལ་ དུ་ཐང་གི་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་ཞོན་རིན་ཀོས་པམ་པ་དང་། མཚོ་སྟོན་དུ་ཆེག་འབྲུམ་བརྒྱུད་ཁྲིའི་དམག་དཔོན་ལི་ ཅིན་ཞོན་པམ། ལྷག་ལ་རྒྱ་དུར་དུ་ཐང་གི་དམག་དཔོན་གྲགས་ཅན་ཐང་ཞའོ་ཅེ་པམ་པ་ཡིན། དེ་བས་པོད་ཐང་ གཡུལ་འབྲུག་ཐང་དུ་མགར་ཆང་གི་གོ་གནས་ནི་སྤྱི་བྱ་མི་རུང་ལ་གཞན་གྱིས་མཚོན་པར་མི་ཐུབ་པའི་དཔལ་པོའི་ མཛད་རྗེས་ཅན་ཡིན་ཕྱིར། “ཁྲི་འབྲིང་གིས་བྲིད་དོན་གཉེར་ནས་ཡུན་རིང་འགོར་ལ། རྒྱན་པར་པོ་བྲང་དུ་བཞུད་ བས་བཀོད་འདོམས་བྱས། མཆེད་ལྷ་ཆུམས་ཕྱོགས་ཀྱི་དམག་དཔོན་དུ་བསྐྱོས། འབྲིང་བཅན་ཅང་སྟོན་གྱིས་ཤར་ ཕྱོགས་ཆེད་དུ་སྤང་ནས་པམ་ཆེར་ལོ་སྤྲུལ་ཅུ་ལོན་པས་ཐང་གི་གོགས་སུ་བྱུར་”^① ཞེས་གྲགས་པའང་དོན་ལ་གནས། པོད་ལ་མཚོན་ན་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་རྒྱ་བསྐྱེད་ཅིང་མཐའ་མཚམས་བརྟན་པོར་སྤང་བའི་དམག་དཔོན་ཐུག་ རྗེས་ཅན་ནི་མགར་ཆང་ཡིན། ཐང་ལ་མཚོན་ན་རྒྱན་པར་མཐའ་མཚམས་ཀྱི་འཐབ་ཡ་དྲག་པོ་ནི་མགར་ཆང་ཡིན་ལ་ དམག་དཔོན་གྲགས་ཅན་ཐམས་ཅད་མགར་ཆང་ནས་པམ་རྒྱུན་ཆེས་ནག་ཉེས་ཅན་མིག་གི་ཆེར་མ་ལྟ་བུར་བྱུར་ འདུག་མོད། འོན་ཀྱང་། མགར་ཆང་ལ་བརྟུན་པའི་ནས་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་དུས་གཡུལ་གྱི་དཔལ་པོ་ཡིན་པར་ཤེས་ བས་དགའ་བསུ་ཆེན་པོ་བྱས་པར་མ་ཟད། གོ་གནས་དང་ཆོ་ལོ་གང་མང་སྤྱད་པ་ལས་ཐང་གིས་དཔལ་པོ་ལ་བརྩི་ཐང་ ཆེ་བ་གསལ་བོར་ཤེས།

མགར་ཆང་གི་དམག་དཔོན་གྱིས་གཙོ་འགན་འཁུར་བའི་པོད་ཐང་བར་གྱི་གཡུལ་འབྲུག་ལས་མདོན་པའི་གཡུལ་ འཐབ་བྱུད་ཆོས་ནི་མདོར་ན་གསུམ་སྟེ། གཅིག་དུ་མགར་ཆང་གི་མི་རྣམས་དངོས་ནས་དཔུང་སྡེ་བྱངས་ཏེ་གཡུལ་དུ་ བྱུགས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ནི་དམག་ལ་བཀོད་འདོམས་བྱེད་བདེ་བ་དང་ཡུལ་དུས་གནས་གཤིས་སྟོན་རང་བྱུང་ཁོར་ ཡུག་གི་བབ་དང་བསྐྱུན་ནས་ལག་ལེན་གྱི་འཐབ་རྒྱས་འཐེན་ཆེད་ཡིན། གཉིས་སུ་ཐོག་མར་པམ་ཁ་རག་པའི་འཆར་ རྣུང་བསྐྱུན་ནས་འཐབ་ལྷའི་མགོ་ཚུངས་པར་བྱས་ལ་སྤུ་མཐུད་དུ་རྗེས་བསྐྱེགས་དུས་སྤར་བཀོད་སྤྲིག་ཟིན་པའི་དྲག་ པོའི་དཔུང་གི་དཀྱིལ་ལ་སྤྱང་བས་དཔོན་འཛིན་དམག་གསོད་ཀྱི་པམ་ཁ་སྟེར་བ་རེད། རིམ་ཁོལ་གྱི་གཡུལ་འབྲུག་ དང་ལི་ཅིན་ཞོན་པམ་པའི་གཡུལ་འབྲུག་ནི་གཡུལ་ཐབས་དེ་ཡི་མིག་དཔེ་ཡིན། གསུམ་དུ། འཐབ་འབྲུག་ཆེན་པོར་ རྒྱལ་ཁ་ལྷངས་རྗེས་ཐང་ལ་འདུམ་བྱེད་པའི་པོ་ཉ་མངགས་པ་ཡིས་མགར་ཆང་གི་འཐབ་འབྲུག་གི་དམིགས་འདུན་ནི་ འདུམ་འགྲིག་ཡིན་པ་གསལ་བོར་ཤེས་ཏེ། རིམ་ཁོལ་ནས་ཞོན་རིན་ཀོས་པམ་རྗེས། ཞོན་རིན་ཀོས་ཀྱིས་ “ཁྲི་འབྲིང་ དང་འདུམ་འགྲིག་བྱས་ནས་བྱིར་ལོག་”^② པ་ཡིན་ལ། ལྷག་ལ་རྒྱ་དུར་གྱི་གཡུལ་འབྲུག་རྗེས་སུ་པོ་ཉ་མངགས་ནས་ བྱ་བུ་ཆོ་བཅུ་བཞོས་ནས་འགྲིག་མཐུན་ཡོང་རྒྱུ་རེ་བ་བཏོན་པ་ལྟ་བུའོ།

མདོར་ན། ཁྲི་མཚོས་འགྲིག་མཐུན་ཡོང་རྒྱུ་ནི་ཁྲི་མཚང་ཞིག་གསུམ་ མི་རིགས་ཤིག་ ཡང་ན་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་ ཀྱང་དུས་གཏན་གྱི་དམིགས་ཡུལ་དང་འདུན་པ་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་སྐབས་ལ་ལར་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་འཕེལ་འགྲོས་དོན་

^① 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
^② 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 17

མཉམ་པའམ། རང་ཉིད་ཀྱི་བདག་དབང་སྤངས་སྐྱབ་ཕྱེད་ཆེད་དམ། རང་ཉིད་ཀྱི་ཁེ་ཕན་བཙོན་ལེན་ཕྱེད་རྒྱ་བཅས་ཀྱི་
 བརྒྱད་རིམ་སྤྱོད་ནས་འགལ་བ་དང་འཐབ་འབྲུག་འབྱུང་རྒྱ་ནི་སྤྱོད་ཆོག་མེད་པའི་བརྒྱད་རིམ་གྱི་ཆོས་ཉིད་ཡིན་
 པར་མ་ཟད། འགལ་འབྲེལ་ལ་སྤྱོད་སྤྱོད་དང་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་རང་ཉིད་གོང་འཕེལ་དུ་གཏོང་རྒྱུ་འདྲ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་
 བསྐྱེད་ལམ་རིགས་ཤིག་ཏུ་ངེས། བོད་ཐང་བར་གྱི་འགལ་འབྲེལ་གྱི་འགྱུར་བ་སྤྱོད་ཆོག་མེད་པའི་རྒྱས་ཀྱི་
 འགྲོས་རིམ་དང་མཐུན་ལ། བྱད་པར་དུ་འགལ་བ་ནི་མཛུགས་ཀྱི་ཆ་ལ་གཞིའི་སྤྱོད་གཞི་ཆ་ཤས་ཀྱི་འགལ་བ་དང་
 འཐབ་འབྲུག་ཡིན་པས། བོད་ཐང་གང་ལ་མཚོན་ཡང་སྤྱོད་ཆོག་མེད་པའི་འགྲོས་ཀྱི་གཤམ་སྤྱུར་མེད། སྤྱོད་ཆོག་
 གཞན་ཞིག་ནས་བཤད་ན། བོད་ཐང་བར་གྱི་འགལ་འབྲེལ་དེ་ནི་དར་འཕེལ་དུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་དོ་
 རྒྱུར་སྤྱུར་ནས་འཐབ་ཡ་ལོན་པའི་འགལ་འབྲེལ་ཡིན་པས། དེ་ནི་སྤྱོད་ཆོག་མེད་པའི་རྒྱས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་འམ་
 བསྐྱེད་ལམ་རིགས་ཤིག་ཀྱང་ཡིན་ནོ། །

ས་བཅད་གཉིས་པ། མགར་ཆང་ལ་བརྒྱན་པ་བ་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་བཤད་པ།

དུས་རབས་དྲུག་པའི་དུས་ལྟོང་ནས་བཅན་པོའི་མིང་དབང་གི་གར་རྟེན་གསུམ་ཚུ་ཆོ་ལུར་ལུ་བྱི་བྱེད་སྒྲིལ་བའི་མགར་ཆང་གི་ལས་མཐའ་ནི་བཞུན་པའ་ནས་ཤུ་རྒྱུད་དང་ཉེ་འཁོར་ཆར་བཅད་པ་དང་། གཞན་ལ་འབྲམས་པའི་རྒྱུ་འབྲས་ཀྱི་དང་ནས་མཐུག་རྫོགས། དེ་ཡང་བཞུན་པའ་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་ནི་དུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུ་མ་རྒྱས་དོན་ཆེན་གནད་བསྟན་ཟུ། “ཁྱི་མ་ལ་བའ་རྟེ་རྒྱུ་མ་(༧༥)། བཅན་པོ་དབྱར་དབྱར་རོལ་དུ་གཤེགས། དཔུན་རྫོན་ཆེན་པོ་ཁྱི་འབྲིང་གིས། ཅོང་ཀ་ཆེ་རྒྱུད་དུ་བྱར་རྟེ། རྒྱའི་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་ཐུག་ཏུ་གི་བཟུང་། དེའི་དཔུན་མགར་ལ་བཞུན་པའ་རྟེ་བཅན་པོ་ཡར་དུ་གཤེགས་པར་ཁ་ཆེག་①” ཅས་བཞུན་པའ་པའི་ཁ་ཆེགས་གསལ་བོར་བཞོད་པ་ལས་བཞུན་རྒྱུན་གསལ་བོར་བཞོད་མེད་ཀྱང་། ཁྱི་འབྲུས་སྤོང་གི་མ་རྒྱས་མདོར་བསྟན་བཞོད་པའི་ཤོག་དྲིལ་དུ། “མགར་ལ་རྫོགས་པ་རྫོན་པོ་ཁ་ཆེག་རྫོ་བ་འབྲིང་ན། ཐུགས་སྐམ་པ་དང་། དབྱ་ཚྭ་ག་བཅན་པོས་གཉེར་ནས། རྫོ་བ་རིངས་པ་ཐམས་ཆད་བཞུན་པའ་རྟེ། ཐུག་ན་ཆད་མིང་རྫོན་བས་ཀྱང་མཐོ།②” ཞེས་བཞོད་པ་ལས་རྫོ་བ་རིངས་པའི་ཉེས་དམིགས་རྒྱུར་ནས་བཞུན་པའ་པར་ངེས་ལ། འོན་ཀྱང་པའ་ཚུ་ལ་ཅི་ཡིན་གསལ་བོར་མེད་མོད། རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆང་དུ་བཞུན་པའ་པའི་རྒྱལ་གསལ་བོར་བཞོད་པས་དོན་རྒྱུན་དེའི་བཞིན་རས་ཅེ་གསལ་དུ་གཏོང་ཐུབ་རྟེ། 《ཐུན་ཏེན་》 དུ། “དེའི་རྗེས་ཟུ། བཅན་པོ་ནར་སོན་ནས་ཁྱི་འབྲིང་ལ་ཐེ་ཆོམ་བཅངས་ཏེ། དཔོན་རྫོན་ཡན་དང་རྒྟག་དུ་སྟོས་ཏེ། རི་དུགས་རྫོན་པར་ལྷགས་གཡར་ནས་དམག་བསྟན་ཏེ་ཁྱི་འབྲིང་ལ་རྫོ་ཉེ་བ་ཉེས་རྟོང་ལྷག་བསད། དེ་ནས་བཅན་པོ་སྐུ་དངོས་ནས་ཅུ་ཕྱེ་བྱངས་ཏེ་ཁྱི་འབྲིང་ལ་འཐབ་པར། ཁྱི་འབྲིང་ལྷེབས། ཉེན་དེར་ཁོ་པོ་ལ་རྫོ་ཉེ་བ་བརྒྱ་ལྷག་གིས་རང་སྟོག་རང་གིས་བཅད། ཁྱི་འབྲིང་གི་ཁུ་པོ་འབྲིང་རྩན་རྩང་རྫོན་བྱ་བ་སྐབས་དེར་ཤར་མཐའ་ན་གནས་པས། དཔུང་རྟོང་ལྷག་ཁྲིད་ནས་ཐང་ལ་སྐབས་བཅོལ།③” ཞེས་གསུངས་པ་དང་།

《ཐང་ཡིག་རྟིང་མ།》 ཅུ། “ཨིན་མི་ཡི་ཁྱིམ་གཉིས་པར་སྤྱི་ལོ་༤༧༩༡། བཅན་པོ་ཁྱིམ་དུ་མ་སྐྱོན་པ་མཁོ་བ་དང་བསྐྱུན། ཁྱོན་ལོན་ཡན་དང་རྒྱལ་ཁུ་སྐྱོ་བསྐྱུར། དེ་དུས་ཁྱིམ་འབྲིང་ཕྱི་རོལ་དུ་མཆིས་པ་ས། བཅན་པོས་རི་དྲགས་རྩོན་པར་ལྷགས་གཡར་ཏེ་དམག་བསྐྱུས་ཤིང་། ཁྱིམ་འབྲིང་ལ་སྐྱོ་བ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་རྩ་ལ་བརྒྱད་ནས་བསང། སོ་ཉེ་བ་མངགས་ཏེ་ཁྱིམ་འབྲིང་དང་ཆར་སྟོན་བཀྲལ་གྱུར། ཁྱིམ་འབྲིང་གིས་དམག་བྱགས་ལ་བརྟེན་ནས་བཀའ་མ་བཅིས། དེར་བཅན་པོས་རྩ་རྩ་དངས་ཏེ་མོ་ལ་དུ་ཕྱིན་པ་ལ། གཡུལ་མ་སྐྱུང་པར་ཁྱིམ་འབྲིང་གི་དཔྱད་ཁོར་བས། ཁྱིམ་འབྲིང་གིས་རང་སྐྱལ་བཅད། ཉིན་དེར་ཁོའི་སྐྱེ་བུ་བ་སྟོང་ཉེ་བ་བརྒྱ་རྩ་ལ་གསུང་རང་སྐྱལ་བཅད་དེ་ཕྱི་འབྲིང་ཆུང་ཆར་སྟོན་གྱིས་འཁོར་འབངས་ཆེག་སྟོང་རྩ་ལ་དང་ཕྱེ་པོའི་དུ་མགས་མང་པོ་རྗེ་རྩ་བཅན་སོགས་ཁྲིད་ནས་མཁོ་འདྲུལ།④” ཞེས་དང་།

《ཐང་གི་ཁྱི་དོན་གནད་བསྟན།》 ལ། “ཕྱི་ཁྱི་ཁྱི་ལོ་གཉིས་པར། བཅོན་པོ་འདུས་ཤོར་རིམ་གྱིས་

^① རྒྱ་རྩིང་ཡིག་ཆ་གསུང་པུ་ཀྱ་༢༩༧༥། བོད་ཁྱི་བརྟེན་ཆེང་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྟུགས་ཀྱི་མཐུན་པོ་ལྷན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥ ༧༩

^② རྒྱ་ཉིང་ཡིག་ཆ་གས་_{PT} ༡༩༩༧༥༧, བོད་ཀྱི་བརྟུན་ཏེ་ཡིག་ཆ་བདམས་བཞུགས་_{MI} ༡༧༤༠༠ མི་རིགས་རྒྱུ་བཞེད་པེ་སྐུན་ཁང་། ༡༩༩༤.༥.༧༠

③ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

④ 刘昫等撰《旧唐书》卷一百九十六上《吐蕃传》上

ནས་སྐྱོན་པས། སྒྲོམ་བདེ་བར་སྒྲོན་ལོན་ཡན་དང་གསང་གྲོས་ཀྱིས་མགར་ཚང་དབྱང་རྒྱའི་ཐབས་འཕེན། དེ་ནས་ཁྱི་
འབྲིང་བཀའ་སྐོས་པ་དང་། ཁྱི་འབྲིང་ལ་སྒྲོ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་བཟུང་ཉེ་བས་ད། ཁྱི་འབྲིང་ལྷེ་བས་① ” ཞེས་དང་།

《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཟུ། “བཅན་པོ་ཁྱི་འདུས་སྟོང་སྒྲུ་ནས་སྐྱོན་པ་དང་བསྐྱུན་སྲིད་དོན་རང་གིས་
གཉེར་བར་དགོངས་ཤིང་། རིམ་གྱིས་ཐུགས་མ་བདེ་བས་སྒྲོན་ལོན་ཡན་དང་ལྷན་དུ་མགར་ཚང་དབྱང་ན་སྒྲུ་ཁྱི་
འབྲིང་གིས་དབྱང་བཏེགས་ཏེ་ཕྱི་རྒྱུ་དུ་སྟོང་པར། བཅན་པོས་རི་དྲགས་རྩོད་པར་ལྷགས་གཡར་ཏེ་དབྱང་ལ་བཏེན་
ནས་ཁྱི་འབྲིང་ལ་སྒྲོ་བ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་བཟུང་ནས་བས་ད། སྐྱོ་བ་མངགས་ཏེ་ཁྱི་འབྲིང་དང་ཆན་སྟོན་གཉིས་
བཀུག་ཀྱང་། ཁྱི་འབྲིང་གིས་བཀའ་མ་བཅེས། དེ་བས་བཅན་པོས་རྩ་སྒྲུ་དངས་ཏེ་སྐྱོ་བ་ཕྱིན་པ་ལ། གཡལ་མ་སྟང་
པར་ཁྱི་འབྲིང་གི་དབྱང་ཐོར་བས། ཁྱི་འབྲིང་ལྷེ་བས། འཁོར་བརྒྱ་ལྷག་གིས་ཁྱི་འབྲིང་དང་ལྷན་དུ་རང་སྟོག་བཅད།
འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན་གྱིས་འཁོར་འབངས་དང་ཕུ་བོའི་ཕུ་མགར་མང་པོ་རྗེས་བཅན་སྟོགས་ཁྱི་ནས་ཐང་གི་ཁབ་
དུ་འཕྱོར།② ” ཞེས་དང་།

《སྲིད་དོན་མེ་མང》 ཟུ། “སྐད་ཀྱི་བཅན་པོ་ཁྱི་འདུས་སྟོང་སྒྲུ་ན་རྒྱུང་དུས། སྒྲོན་ཁྱི་འབྲིང་སྐྱོན་མཆོད་
གྱིས་སྲིད་དོན་བསྐྱབས། ཁོང་ཅག་ཚང་མ་དཔལ་ཞིང་མཛངས་པས་བྱིམ་མཆོས་ཀྱན་བསྐྱགས། བཅན་པོ་
ཁྱི་འདུས་སྟོང་རིམ་གྱིས་ནས་སྐྱོན་ལོན་ཡན་དང་གསང་གྲོས་ཀྱིས་མགར་ཚང་ཚར་གཅོད་རྒྱའི་ཐབས་འཕེན།
ཁྱི་འབྲིང་ཕྱི་རྒྱུ་དུ་སྟོང་བ་དང་བསྐྱུན་ནས། བཅན་པོས་རི་དྲགས་རྩོད་པར་ལྷགས་གཡར་ཏེ་དམག་བསྐྱས་ནས་ཁྱི་
འབྲིང་ལ་སྒྲོ་བ་ཉེ་བ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་བཟུང་ནས་བས་ད། སྐྱོ་བ་མངགས་ཏེ་ཁྱི་འབྲིང་དང་ཆང་སྟོན་གཉིས་བཀུག་
ཀྱང་། ཁྱི་འབྲིང་སྟོགས་གྱིས་དམག་ཕྱགས་ལ་བཏེན་ནས་བཀའ་མ་བཅེས་བས། བཅན་པོས་རྩ་སྒྲུ་དངས་ཏེ་སྐྱོ་བ་
ཕྱིན་པ་ལ། ཁྱི་འབྲིང་གི་དབྱང་ཐོར། རང་སྟོག་བཅད། དབྱིད་ཆུ་བཞི་བར། འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན་གྱིས་འཁོར་
འབངས་ཆེག་སྟོང་ཁྱི་ནས་མགོ་འདྲུལ།③ ” ཅས་སྟོགས་གསུངས་པ་ལྟར། མགར་ཚང་ནས་སྲིད་འགྱུར་སྟོང་བ་
དང་བཅན་པོ་དགོངས་རྒྱུ་ལྷ་བུ་དངོས་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་བྱ་འགུལ་ཅི་ཡང་སྤེལ་བའི་རྗེས་མེད་པར་མ་ཟད། ལྷ་མཁུད་
དུ་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་ལ་ཞབས་འདེགས་ཞུ་བཞིན་མཆོས་མོད། འོན་ཀྱང་མཛོད་རྗེས་དང་། ལྷ་བས་ཕྱགས།
དབང་ཐང་ཆེ་དྲགས་པའི་དབང་གིས་བཅན་པོ་ནས་སྐྱོན་ནས་སྲིད་དོན་བདག་གིར་འཛིན་པའི་འདུན་པ་སྐྱེས་པས།
མགར་ཚང་གི་ལྷ་བས་ཕྱགས་ལ་སྒྲོ་མ་བདེ་བ་དང་། ཐེ་ཚོམ་སྐྱེས་ནས་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་ལྷ་མོ་བཅན་གྱིས་ཕྱོད་ནས་
ཆོགས་ཁག་གི་ལྷ་བས་ཕྱགས་དེའི་ཆ་བ་བསྐྱགས་པ་རེད། དེ་ཡང་བཅན་པོ་ལ་སྒྲོ་མ་བདེ་བའི་རྣམ་བཤད་ཆ་བ་བསྐྱག་
རྒྱའི་འདུན་པ་སྐྱེས་པའི་རྒྱ་གང་ཡིན་པར་ཞིབ་དུ་བསམ་སྒྲོ་རེ་བཏང་ན། དེ་ནི་རྒྱུན་སྒྲོ་བུར་བ་ལས་བྱང་བ་ཞིག་མ་
ཡིན་པར། ཕྱི་ནང་གསང་གསུམ་གྱི་རྒྱ་རྒྱུན་མང་པོ་ཆོགས་པ་ལ་བཏེན་ནས་སྟོན་བཅས་གྱིས་བྱང་བ་ཞིག་རེད། དགེ་
ཤུག་ཆེན་མོ་གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བཟན་ལགས་ཀྱིས་ “གཅིག་ན་མགར་སྐྱོན་མཆོད་ཀྱི་དབང་ཐང་ཆེ་ཐལ་
བས་བཅན་པོའི་སྲིད་དབང་འཕྲོག་དུ་དོགས་པ་དང་། གཉིས་སྐྱོན་ཐང་གིས་བོད་ཀྱི་ལྷ་བས་ཕྱགས་ཉམས་དམས་སྐྱེ་

① 王溥撰《唐会要》卷九十七《吐蕃传》
② 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
③ 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 42

གཏོང་ཆེད་ཐོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་ལ་བཞུགས།^① ” ཅེས་གསུངས་པ་བཞིན། མགར་ཆང་གི་དབང་ཐང་ཆེ་དཔགས་པ་
 བོ་ཕྱི་རྒྱུན་དང་། རྩོམ་པ་གྱི་ཐེ་ཆོམ་དང་འགལ་བའི་ནང་རྒྱུན། ཐང་གིས་ཕྲ་མ་བཞུགས་པ་ནི་གསང་རྒྱུན་བཅས་རྒྱུ་
 རྒྱུན་གཙོ་ཐོ་གསུམ་འདུས་ཀྱི་སྤང་ཐོ་ལས་བྱུང་བའི་དོན་རྒྱུན་ཏེ་བརྒྱུན་ཐབས་མེད་པའི་རྒྱུ་འབྲས་ཡིན། དེ་བས་ས་
 བཅད་འདིར་ཆེད་དུ་རྒྱུ་རྒྱུན་དེ་དག་རེ་རེ་ལ་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་སྒྲུབས་དེའི་ལ་རྒྱུས་རྩི་མའི་དུ་ཡོལ་འབྱེད་ཅི་བྱུང་ལ་
 བརྒྱན་པར་བྱ་གྱེ།

དང་པོ། མགར་ཆང་ལ་དབང་ཐང་ཆེ་དཔགས་པས་བརྒྱན་འབབ་རྒྱུ་ཕྱི་རྒྱུན་གྲུབ་པ་ཡིན།

ལེའུ་གོང་མ་ནམས་སུ་བརྒྱན་ཐོན་པ་ལྟར་མགར་ཆང་ནི་སྤྱར་རྒྱལ་བཅན་པོས་ཐོད་ཁམས་གཅིག་གྱུར་བྱས་པ་
 དང་། མཐའི་མཆོམས་སྤང་ཞིང་ནང་གི་ཁྲིམས་འཇུགས་པ་བཅས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་རྒྱ་བརྒྱེད་དང་གོང་སྤེལ་
 གཏོང་བར་བྱག་རྩོམ་སྤེལ་བཞག་པའི་ཁྲིམ་རྒྱུད་ཅིག་ཡིན་ཏེ། མགར་རྒྱུད་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་ཡར་རྩོན་དུ་འང་
 མགར་ཁྲི་སྤྱོད་འཇུག་དང་མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤང་ཞེས་དུས་མགར་ཅན་གྱི་རྒྱུན་པོ་གཉིས་ཀྱིས་རྒྱུན་ཆེན་པོའི་
 འགན་དབང་ཕྱག་དུ་འཁུར་ནས་སྤོ་བ་རིངས་པ་དུངས་ནས་འབྱིན་པ་དང་རྒྱུན་ནང་ཁུལ་གྱི་འཐབ་རྩོད་ཞི་འཇགས་
 སུ་བཏང་ནས་བཅན་པོར་སྤོ་དཀར་གྱིས་སྤོ་བ་སྤྱུབས་པ་ཡིས་མགར་ཆང་གི་ཁྲིམ་རྒྱུད་དར་རྒྱས་སུ་འགྲོ་བར་སྤིང་
 འབྱོར་གཉིས་ནས་ཆང་བཏིང་། དེ་ནས་མགར་རྒྱུད་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་རྒྱུན་ཆེན་པོའི་འགན་དང་ལེན་གྱིས་ནང་
 ལ་མཁོས་བཀྱིས་ཤིང་ཕྱི་ལ་འབྲེལ་བ་བཟུང་ནས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་རྩེ་བརྟན་དུ་བཏང་བར་མ་ཟད། བཅན་པོ་
 ཁྲི་སྤྱོད་བཅན་སྤྱུ་གཤེགས་དུས་ཁྲི་མང་སྤོང་མང་བཅན་དགྲུང་ལོ་རྒྱུད་ཕྱིར་སྤིང་རྒྱུད་རྒྱུན་ཆེན་གྱི་འགན་འཁུར་བས་
 མགར་ཆང་གི་དབང་ཐང་དང་རྒྱུད་པས་བྱགས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོམ་སྤྱོད་ཐབས་རེ་མཁྱོགས་སུ་སོང་། དེ་ནས་མགར་རྒྱུད་
 བཅན་གྱི་བཅན་སྤྱུ་ལྟོས་བྱུང་དང་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་སྤོང་གཉིས་ནས་སྤྱུ་མཐུད་དུ་ས་སྤུལ་བྱས་འཛིན་གྱིས་རྒྱུན་ཆེན་
 པོའི་གོ་གནས་བཟུང་བ་ཡིས། མགར་ཆང་ཞེས་པའི་ཆབ་སྤིང་གྱི་རྒྱུད་པས་སུམ་ཆོགས་ཁག་ཅིག་ངང་གིས་བྱུབ་
 ཅིང་། ལྷན་པར་དུ་བཅན་པོ་ཁྲི་མང་སྤོང་མང་བཅན་སྤྱུ་གཤེགས་ལོ་དེར་སྤྱོད་བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྤོང་མང་པོ་རྩོ་
 འཁུངས་པ་ཡིན་གཤིས། མགར་ཆང་ཡང་བརྒྱུར་སྤིང་རྒྱུད་རྒྱུན་ཆེན་གྱི་གོ་གནས་ལ་འཛིན་པ་ཡིས། བཅན་པོའི་
 ཞོལ་དང་རྒྱུན་པོའི་གོང་གི་དབང་ཐང་ཐུན་པར་གྱུར་ཏེ་མགར་ཆང་གི་ཆབ་སྤིང་ལྷན་དབང་དང་ཆོགས་ཁག་རྒྱུད་པས་
 བྱགས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་རྩེ་མོར་སོན། དེ་བས་ཐོད་ཀྱི་བྱ་བ་ཆེ་རྒྱུད་ཐམས་ཅད་མགར་ཆང་ལ་མ་བཞེད་པར་ཐག་མི་ཆོད་
 པའམ། མགར་ཆང་གིས་སྤིང་དབང་གི་ཆབ་བྱེད་པའི་སྤྱང་རྒྱུད་ཡང་མངོན་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཡང་སྤྱི་འགྲོས་གཅིག་དང་
 བྱེ་བྲག་གསུམ་རྩེ་མངོན་དེའི་ཕྱོགས་བཞི་ནས་གསལ་བཤད་བྱེད་ན།

གཅིག་ཀྱི་ ལ་རྒྱས་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱུས་སུ་མགར་ཆང་དང་འབྲེལ་བ་ནི་ཆབ་སྤིང་ལས་དོན་གཙོ་གནད་དུ་
 བཟུང་བ་ཡིས་མགར་ཆང་གི་ཆབ་སྤིང་དབང་ཐང་མངོན་པར་མཆོན་པ་ཡིན། དེ་ཡང་དུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུམ་སྤོང་གི་
 ལ་རྒྱས་དོན་ཆེན་གནད་བསྐྱུས་ནི་ཐོད་བཅན་པོའི་ལ་རྒྱས་ལ་ཞིབ་འཇུག་གི་དབྱུང་གཞི་གཙོ་ཐོ་ཡིན་ལ། དེ་དུ་བཅན་
 པོ་གང་དུ་བཞུགས་པ་དང་འདུན་མ་ཅི་ལྟར་བསྐྱུས་པ། ལོ་དེར་བྱུང་བའི་ལས་དོན་གལ་ཆེན་གང་གང་ཡིན་པ་བཅས་
 ཤིན་དུ་མངོན་བསྐྱུས་སྟེ། ལྷན་ཐམས་ཆོག་བར་བཞུ་ལྟག་དང་མང་ཡང་བཞུ་ཕྱག་ཁ་ཤས་རྩེ་ཆོག་བར་བཞུ་ལས་མི་

^① གཏོང་གོང་དགོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། ཐོད་ཀྱི་བརྒྱུད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱུགས་། རྒྱུད་དབྱེད་མི་རིགས་རྒྱུན་ཆེན་དཔེ་རྒྱུན་ཁང། ༡༩༩༥.༩ ༩༩༩

ཡིལ་བར་ལ་གཅིག་ཏུ་བྱུང་བའི་དོན་ཆེན་ཆེས་གནད་བསྟུས་སུ་བཀོད་པའི་ལ་རྒྱས་ཡིག་ཚང་གི་ཆེན་ཞིག་ཡིན། དེ་ལས་བཅན་པོ་ཁྱིམ་འདུས་སྤངས་ཀྱིས་ལ་བའི་ལ་རྒྱུ་སྤྱོད་ལོ་༡༩༤༨འཁྲུངས་ལོ་འདྲེ་ཡིན། ལ་ནས་མགར་ཚང་ལ་བསྟོན་པའི་ལ་རྒྱུ་སྤྱོད་ལོ་༡༩༥༢ལོའི་བར་གྱི་ལ་རྒྱུ་སྤྱོད་ཀྱིས་ལ་རྒྱུ་སྤྱོད་ཀྱི་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་དོན་ཆེན་ཉེར་གསུམ་ལས། དོན་ཆེན་བཅུ་དྲུག་ཏུ་མགར་བུ་སྟུན་མཆེད་གྱི་མིང་དངོས་སུ་བཀོད་ནས་དེ་དང་འབྲེལ་ཡོད་གྱི་ཆབ་སྲིད་ལས་དོན་བཀོད་ཡོད་དེ། དེ་ལས་ལ་དེ་དག་གི་དོན་ཆེན་སྤྱོད་ལས་བརྒྱ་ཆའི་བདུན་ཅུ་ཡས་མས་ཟིན་པས། མགར་ཚང་གིས་བོད་སྤྱིའི་ཆབ་སྲིད་ལས་དོན་ཐད་བཟུང་བའི་གོ་གནས་གསལ་བོར་མཆོན། བྱུང་པར་དུ་ “བུ་གུ་ཡུལ་དུ་བྱུང་སྟེ། ལྷུ་མ་བུ་ཁྱི་བཤོས་ཁྲིམ་བཅའ་དཔ” དང་། “བཅན་པོ་ཁྱིམ་འདུས་དུ་མཆོན་གསལ” བ། “བུ་གུ་ཡུལ་ཟེན་ཡུལ་དུ་(དམག) བྱུངས” བ། “ཆར་ཆེན་གྱི་ལོ་གསེང་དང་པོ་བཅུད་པ།” “གཡོ་རུའི་ཞིང་གྱི་ཕྱིར་རིལ་བཏབ” བ། “སྟག་ལ་རྒྱ་དུར་དུ་རྒྱའི་དམག་དཔོན་ལྷང་ཞང་གོ་དང་གཡུལ་སྤྱོད་རྒྱ་མང་པོ་བཀྱི་བ།” “འ་ཞུལ་གྱི་སིལ་གྱི་ཚིན་གྱི་འོ་གོལ་དུ་འ་ཞའི་མཁོས་བཀྱིས” པ་སོགས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་བཟན་པ་དང་བདེ་བའི་ལས་དོན་གཙོ་བོ་ཞི་མགར་བུ་སྟུན་མཆེད་གྱི་ལག་ནས་བྱུང་། དབང་ཐང་དང་ལས་འགན་དོ་མཉམ་དུ་འགྲོ་བ་ནི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཆོས་ཉིད་ཡིན་ཕྱིར། དབང་ཐང་རི་ལྟར་ཆེན་ལས་འགན་དེ་ལྟར་མང་བ་དང་། ལས་འགན་རི་ལྟར་འབྲུབ་ན་དབང་ཐང་དེ་ལྟར་ཆེ་བ་ཡིན་པས། བཅན་པོའི་སྲིད་གཞུང་གི་ལས་དོན་པལ་མོ་ཆེ་ནི་མགར་བུ་སྟུན་མཆེད་གྱིས་བསྟུན་པ་ཡིན་གཤིས་དེ་མཐུན་གྱི་ཆབ་སྲིད་དབང་ཐང་དང་སྟོབས་སྤྲུགས་ལྡན་པར་ཡོད་ཆེས་བྱེད་ཆོག་ཆོག་ཡིན་པ་ནི་སྤྱི་འགྲོས་སོ། །

གཉིས་སུ། བཅན་པོ་གཉིས་སུ་ཕྱིར་དྲུག་སྟེ་དང་འ་ཞའི་རྒྱུ་ལ་མག་མར་བཟངས་པ་ཡིས་མགར་ཚང་གི་ཆབ་སྲིད་དབང་ཐང་གིས་བཅན་པོའི་ཉེ་འཁོར་ལ་བཀོད་འདོམས་བྱེད་བཞིན་པ་མཆོན་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ལ་རྒྱས་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུས་སུ་^① “བྱི་བའི་ལ་བའི་བའི་སྤྱོད་ལོ་༡༩༥༢། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་ན་བཞུགས་ཤིང་། དབྱར་འདུན་ཟུག་དུ་འདུས། དཔུན་དཔོན་ད་རྒྱལ་ཁྱི་བྱུང་གིས། ཞལ་གྱི་ཚུར་ལུང་དུ་བསྟུས། བཅན་པོ་ཁྱིམ་འདུས་དགས་ཡུལ་དུ་ཆབ་སྲིད་ལ་གཤེགས་པར་ལོ་ཆེག” ཅས་དང་། “སྤངས་གྱི་ལ་བའི་སྤྱོད་ལོ་༡༩༥༢། བཅན་པོ་ཉེན་ཀར་གྱི་ཐང་བུ་ར་ན་བཞུགས་ཤིང་། བཅན་པོ་ཁྱིམ་བངས། འ་ཞེ་ལ་བག་མར་གཤེགས། སྟོན་ཆེ་ཁྱིམ་འདྲིང་བུ་གུ་ཡུལ་ནས་སྤངས་འཁོར་ཉི། དཔུན་འདུན་སྤུལ་པོ་ཉ་ཤེས་དུ་འདུས་པར་ལོ་ཆེག” ཅས་བཀོད་ཡོད་པ་ལས། བཅན་པོ་ཁྱིམ་འདྲིངས་དང་ཁྱིམ་བངས་བྱ་བ་གཉིས་སུ་རྒྱུ་ལ་དང་འ་ཞུང་བཟངས་པ་གསལ་ལ། བཅན་པོ་དེ་གཉིས་ནི་བཅན་པོ་མང་སྤང་མང་བཅན་གྱི་སྟུག་མོ་ཁྱིམ་འདུས་སྤང་གི་གཅེན་མོ་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག དེས་ན་བཅན་པོ་དེ་གཉིས་ཀྱི་གཉེན་དོན་ཐག་གཅོད་མཁན་སུ་ཡིན་ཞེ་ན། མགར་ཚང་དང་མ་འབྲེལ་བར་ཐག་གཅོད་ཐབས་མེད་དེ། རྒྱ་མཆོན་ནི་བཅན་པོ་ཉིད་ནི་སྤྱོད་ལོ་༡༩༥༢ལོར་འཁྲུངས་པས་༡༩༥༢ལོར་དགུང་ལོ་བཅུ་གཉིས་ཉག་ཉག་ཡིན་པས་སྐབས་དེར་སྲིད་དོན་ཡོངས་རྒྱུ་ལ་མགར་བུ་ཁྱིམ་འདྲིང་གིས་བཟུང་ཡོད་པས། མགར་ཚང་གི་རྒྱུ་ལ་སྤྱོད་དང་མོས་མཐུན་མེད་ན་བཅན་པོ་དེ་གཉིས་ཀྱི་ལས་དབང་ཐག་གཅོད་མི་ཐུབ། དྲུགས་ཡུལ་ནི་སྤངས་སངས་ཁོ་ཕྱི་ཆེན་གྱིས་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་དུ་བཞུགས་པ་དང་། དེའི་རྒྱུ་ལ་གནས་རི་སྤང་བཅན་གཤེགས་སྐབས་ངོ་ལྟོང་དེ་ནས་ཁྱི་

^① ཏུན་ཏྲང་ཡིག་ཆ་གསལ་པུ་༡༩༩༥ལ། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྤྱི་ཁྱེད་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༤ ༡༥——༡༩

སྤྱིང་བཅན་གྱིས་སྤྱིང་བཅན་པ་དེ་ཡིན། འཁོར་མཁར་སྤྱིང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གིས་ཞི་དྲག་ཐབས་རྒྱས་ལ་བཞེན་
 བས་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་བསྐྱས་པ་དང་། དེ་ནས་བཟུང་མཁར་སྤྱིང་བཅན་ཉིད་དང་མཁར་བུ་སྐྱེན་མཆེད་
 གྱིས་བྱགས་ཁྲུང་དང་བཞོད་འདོམས་བྱེད་ཡུལ་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན། མཁར་གྱི་བུ་ཆོས་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་རྗེས་སུ་འ་
 འཁོར་མང་པོས་མཁར་ཆོའི་རྗེས་བསྐྱེགས་ནས་ཐང་ལ་སོང་བ་ལྟ་བུས་ཤེས་བྱུང་པས། སྐབས་དེའི་དམག་གིས་ཀྱི་
 དབང་འཛིན་པ་དང་བཅན་མོ་བརྒྱུད་ཡུལ་བཅས་སྤྱོད་པ་དང་ནས་བལྟས་ཀྱང་བཅན་མོ་གཉིས་ཀྱི་ལས་དབང་ནི་
 མཁར་ཆང་གིས་ཐག་བཅད་པར་མངོན་པས། མཁར་ཆང་གི་ཆབ་སྲིད་གོ་གནས་དང་དབང་ཐང་གིས་སྐྱེན་མཆེད་
 བའི་བཅན་པོ་དང་མེམས་ཁྲུང་ཆེ་བའི་ཡུམ་གྱི་མ་ལོང་གྱིས་མཁར་ཆང་ལ་དོགས་ཟོན་བྱེད་རྒྱ་དང་། མཁར་ཆང་གི་
 རྟོབས་བྱགས་རྗེ་ཆུང་དུ་གཏོང་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་རེད། གཞན་ཡང་། ལ་ལས་སྐབས་དེ་དག་རྟེན་སྤྱི་ལོ་༥༥༥པོ་མཁར་གྱི་
 འབྲིང་གྲུ་གྲུར་གཡུལ་ལ་སོང་བ་དང་༥༥༥པོར་དགའོད་ཕྱིར་མེབས་པ་ཡིན་པས། མཁར་ཆང་གིས་བརྒྱུད་པ་ཡིན་
 བས་ཞེ་ན། ཡིན་པར་ངེས་ཏེ། གཅིག་ཏུ་མཁར་ཆང་ཞེས་པ་ནི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་རྟོབས་བྱགས་སམ་ཆོགས་པ་ཞིག་ལ་ངོས་
 འཛིན་དགོས་པ་ལས་མཁར་གྱི་བུ་ལྟ་བུ་ལ་གོ་མི་རུང་ཞེ། ཆོགས་པ་ཞིག་གི་རྟོབས་བྱགས་མ་གཏོགས་མི་རང་རྒྱ་བྱུང་
 པ་ལྟ་ཡིས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་དོ་དམ་བྱེད་མི་བྱུང་ལ། བཅན་པོས་ཀྱང་དོགས་ཟོན་གྱི་དགོས་པ་མཆིས། གཉིས་སུ་
 མཁར་གྱི་འབྲིང་ནི་མཁར་ཆང་གི་གཙོ་འཛིན་མི་སྣ་ཡིན་པ་དང་རྒྱང་འདུལ་ལ་བཞུད་པ་བདེན་མོད། ད་དུང་མཁར་
 བཅན་ཉེན་གྱང་རྟོན་སྐོགས་སྐྱེན་མཆེད་རྒྱང་དུ་རྒྱུས་གཙོ་བའི་བའི་རྟོབས་བྱགས་ཀྱིས་སྐྱེན་མཆེད་དུ་བཅན་པོའི་
 སྲིད་དབང་ལ་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བཞིན་འདུག གསུམ་དུ་སྤྱི་ལོ་༥༥༥པོའི་འདུན་མ་བསྐྱེད་མཁན་དཔོན་ད་རྒྱལ་གྱི་བྱང་ནི་
 ད་རྒྱལ་མང་པོ་རྗེའི་མི་རྒྱུད་ཡིན་ལ། མཁར་སྤྱིང་བཅན་གྱི་དུས་ནས་བཟུང་ད་རྒྱལ་དང་མཁར་གཉིས་དཔུང་སྐོགས་
 སུ་གྲུར་པས། ད་རྒྱལ་གྱི་བྱང་གྱང་མཁར་ཆང་གི་རྟོབས་བྱགས་ཀྱི་བྱུང་ཆ་གཙོ་བོ་ཡིན་པར་ངེས་པས། སྤྱི་ལོ་༥༥༥
 པོར་ད་རྒྱལ་གྱི་པ་ལོ་རང་བཞིན་གྱི་ནད་ཀྱིས་གཤེགས་སམ་སྐྱེད་ཀྱིས་བྱས་པར་དབྱེད་པ་གཏོང་འོས། གང་ལྟར་ཤས་
 བས་གཤེགས་པའི་ཆོད་ལ་སྤེལ་མེད་པས་སོ། །དེ་བས་བཅན་མོ་འདི་གཉིས་བརྒྱུད་པ་ཡིས་མཁར་ཆང་གི་དབང་
 ཐང་ཆེ་དྲགས་ཏེ་བཅན་པོའི་ཉེ་འཁོར་ལ་བཞོད་འདོམས་བྱས་པ་མཆོན་བྱུང།

^① 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

པས། དཔོན་རྒྱུ་ལྷ་བྱས་གསལ་པོར་འབྱེད་མི་ཐུབ། དེ་བས་སློན་ཉིད་ཀྱིས་སོ་ཉ་མངགས་ནས་གོང་མར་སྟན་ས་
 ལུལ་ཏེ། ལུང་བཞེན་དུ་བྱུང། །’ ཞེས་ཟེར་བས། གླི་འབྲིང་གིས་སྤྲིང་རྫོང་གི་བསེ་རུ་བྱ་བ་ཐང་ལ་སོ་ཉར་བཏང།”
 ཞེས་ཞེས་འབྲི་བྱས་ཡོད་པ་ལས། བོད་ཀྱི་སློན་མགར་གླི་འབྲིང་དང་ཐང་གི་སློན་གོ་ཡོན་གྱི་ན་ནི་རོས་སྟོམས་གཅིག་ཏུ་
 མི་གནས་པར། ཐང་སློན་གྱིས་རྗེ་བོར་མ་ཞུས་པར་ཐག་མི་ཆོད་པ་དང་། བོད་སློན་གྱིས་རྗེ་བོར་ཞུ་མི་དགོས་པར་ཐག་
 ཆོད་ཅིང་སོ་ཉ་མངགས་པའི་དབང་ཐང་ལས། མགར་གླི་འབྲིང་དང་ཐང་གི་རྒྱལ་མོ་གཉིས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྟེགས་བུ་
 གཅིག་ཏུ་གནས་ཤིང་བྱི་འབྲེལ་གྱི་སོ་ཉ་པན་ཚུན་དུ་བཏང་བ་དང་། དེ་དག་ལ་མངལ་འཕྲད་གནང་བཞེན་པ་གསལ་
 བོར་བཀོད་ཡོད། གཞན་ཡང་མགར་གླི་འབྲིང་དང་ཐང་གི་སོ་ཉ་གོ་ཡོན་གྱི་ན་གཉིས་ཀྱིས་བསྟོ་སྟོང་ལས་མགར་གླི་
 འབྲིང་གིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་གོ་གནས་རོས་འཛིན་སྟངས་ཤིག་སྟོ་ལ་འཆར་ཐུབ་སྟེ། མགར་གླི་འབྲིང་
 གིས་ “རྒྱལ་ཁབ་ཆེན་པོས་ཁོ་བོ་དང་འདུམ་པར་མ་འཐད་པར་ཡུན་རིང་འགོར་བས། ངས་ཀྱང་ཡུན་རིང་པོར་སོ་
 ཉ་མ་བཏང་ལ་ཚུར་འོང་བའང་མ་བྱུང།” ཞེས་བཤད་པ་དང་། ཡང་། “གནམ་འོག་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཆོང་མ་རྒྱའི་
 མངའ་འོག་ཏུ་འགྲག་འདྲོད་ཡོད་དེ། རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་པ་རོལ་ན་ཡོད་པའམ། གནམ་སྟོན་པོའི་མཐའ་ན་ཡོད་ནའང་
 བསྐྱབ་མི་ཐུབ་པ་ག་ལ་ཡོད། དེང་བོད་ཁོ་ནས་རང་ཚུགས་ཐུབ་པ་ནི། རྒྱས་ངེད་ཀྱི་རི་རྩ་དང་སློན་འབངས་མི་འདྲོད་
 པ་ག་ལ་ཡིན་ཏེ། མ་ཡིན་མོད། རེད་སྟུན་མཆོད་ནམས་ཀྱིས་དྲིགས་སྟོན་དང་གཟུབ་ནན་བྱས་པས་ད་གཟོད་གནས་
 ཐུབ་པ་ཡིན།” ཞེས་དང་། “སྔ་རུས་སུ་གོང་མ་ཀའི་རྩེ་དེ་གིས་ཡིག་ཤིན་ཡི་མངགས་ནས་མཚོ་སྟོན་པོ་ནས་འཐབ་
 པ་དང་། དེ་ནས་ཉོང་རིན་སུའུ་བྱ་བ་དང་ཅ་ཅུག་ཡུ་བྱ་བ་འདུམ་བྱེད་པའི་སོ་ཉར་བཏང་བས། ཁོ་བོའི་དཔོན་དམག་
 ཆོང་མས་ཐེ་ཆོམ་སྟེ་ཅམ་མེད་པར་མཐའ་མཆོམས་དམག་གི་བོན་སྟོད། འདུམ་གྱི་མཇུག་མ་སྒྲིལ་གོང་བྱས་རྗེས་དང་
 མིང་ལ་ཆགས་ཞེན་ཆེ་བཞོས་ཀྱི་ཤེན་བྱ་བས་བེ་ཅིན་ཆོ་ལུ་ནས་སྐགས་བཅལ་ཏེ་དམག་དྲངས་ནས། རེད་ཀྱི་འབངས་
 མང་པོར་གོད་ཆག་བཞོས་ཤིང་ནོར་ལུག་གི་ཕྱག་བཅན་གྱིས་འཕྲོག་” ཅེས་བཤད་པ་ལྟ་བུ་ཡིས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མཐོ་སྟོ་
 མངའ་ཐང་གི་བདག་པོ་ལྷ་བྱའི་སྣང་བརྟན་བསྐྱུན་པ་རེད། གང་ལྟར། གཞན་གྱིས་སྣང་རོར་འཛིན་པའི་མགར་གླི་
 འབྲིང་བཅན་སྟོད་དམ། མགར་བྱ་རང་ཉིད་ཀྱི་སེམས་སུ་ཉར་བའི་མགར་གླི་འབྲིང་བཅན་སྟོད་གང་ཡིན་ཀྱང་།
 བཅན་པོ་ལྷ་བྱའི་དབང་ཐང་ལྷན་པ་མངོན་པར་མཚོན་ཡོད།

བཞེ་རུ། བཅན་པོ་ལའང་དམག་བསྟར་རྒྱུ་ལྟེ་དབང་ཆ་མེད་པ་ལས་མགར་ཆོང་གི་གཅིག་གཅོད་ཀྱི་དབང་ཐང་
 བཅན་པོ་ལས་ལྷག་པ་མངོན་པར་མཚོན་པ་ཡིན། སྤྱིར་བཅན་པོ་ནི་གནམ་གྱི་འོག་ས་ཡི་སྟེང་། སྤྱིད་ཀྱི་སྟེ། འབངས་
 ཀྱི་གཙུག་ཏུ་གནས་པ་ཡིན་པས། དམག་སྤྱིད་ཀྱི་དབང་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་མངའ་ལ་བཅན་པོ་ཉིད་ནས་དམག་བསྟར་རྒྱ་
 ནི་བཀའ་ཡིན་པས་རྒྱ་མཚན་མ་བརྗོད་རུང་ཆོག་མོད། འོན་ཀྱང་གོང་རིམ་ཡིག་ཆོང་དག་ལས་བཅན་པོའི་ “གླི་
 འབྲིང་གིས་དཔུང་བཏེགས་ཏེ་བྱི་རོལ་དུ་སྡོད་པ་” ཡི་གོ་སྐབས་དམ་དུ་བཟུང་ཡང་། ད་དུང་རང་དབང་དུ་དམག་
 བསྟར་རྒྱུ་ལྟེ་དབང་ཐང་མེད་པ་ཡིས་ “རི་དྲགས་རྩོན་པར་ལྷགས་གཡར་ནས་” དམག་བསྟར་དགོས་པའི་ལུ་ཐུག་གི་
 བྱེད་ཐབས་སྤྱད་པ་ཡིས། མགར་ཆོང་གི་ཆོགས་པའི་དབང་ཐང་དང་སྟོབས་ལྷགས་ཆེ་དྲགས་པས་མགར་གླི་འབྲིང་
 དངོས་སུ་དབྱས་ན་མི་བཞུགས་ཀྱང་། བཅན་པོ་རང་ས་ནས་དམག་དོན་ལ་བཀོད་འདྲོམས་བྱེད་དབང་མེད་པས།
 མགར་ཆོང་གི་དམག་དོན་ཁྱད་དབང་བཅན་པོའི་སློན་གནས་པ་མངོན་པར་གསལ།

མདོར་ན། བོད་རྒྱུ་ཡིག་ཚང་ལས་མཚན་པའི་གོང་བརྒྱུད་ཀྱི་ཚྭ་གསལ་སྐུ་བཞེ་ཡིས། མགར་ཚང་ནི་བཅན་པོའི་
ཆབ་སྲིད་གར་རྟེགས་ཀྱི་ཕྱོད་ཁྲི་དུ་ལྷུར་བ་དང་། དམག་སྲིད་ཀྱི་ཁྱད་དབང་བཅན་པོ་དང་མཉམ་པའམ་ལྷག་པར་
གནས་ཏེ། མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་སྲོད་གཙོ་བོར་ལྷུར་པའི་མགར་ཚང་གི་དབང་ཐང་ཆེ་དྲགས་པས་བཅན་པོའི་སློ་
མི་བདེ་བར་ལྷུར་པ་དང་། བརྟུན་པའ་དྲངས་འབྲིན་གྱི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་རྟེ་ཕྱི་རྒྱུན་གྲུབ་པ་ཡིན།

གཉིས་པ། རྩོམ་བར་གྱི་ཐེ་ཚཱ་དང་འགལ་བ་ཡིས་བརྟུན་འབབ་རྒྱུའི་ནང་རྒྱུན་གྲུབ་པ་ཡིན།

གོང་བཞེན་སྲིད་ཟིན་པ་ལྟར་བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྲོད་མང་པོ་རྩེ་རིམ་གྱིས་སྤྱོད་ནས་སྐོར་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
བདག་དབང་འདོན་རྒྱུའི་ཐུགས་འདེད་བཅངས་པ་ན། མགར་ཚང་གི་དབང་ཐང་དང་ཁེ་ཕན་ལ་སྟོན་ཐུག་མི་རྒྱག་
ཐབས་མེད་བྱུང་ལ། ཁྱད་པར་དུ་ཁྲི་འདུས་སྲོད་མང་པོ་རྩེ་ནི་ “སྤྱོད་རྒྱས་གཞོན་གྱིས་ཀྱང་། བག་ཤོད་ལ་བཤུ་
གྱི་མཛད། གཡག་ཤོད་སྟོན་དུ་བཅུག་སྟེ་ན་བ་ལ་བཟུང་བ་ལ་སྟོན་པའ། ཐུགས་སྐུམ་བའི་རྟེང་དུ་སྤྱོད་ཆེད་
པོས་བསྐྱོན་ཏེ། རྩོད་དང་ཕྱི་འདྲའ་བར་འཕགས་པས། ཉེ་དོག་རྒྱལ་པོ་ཐམས་ཆད་དང་། འབངས་མགོ་ནག་ཕྱོགས་
གྱིས། མཚན་སྲ་དགས་འཕྲུལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཞེས་བཏགས་^① ” པའི་བཅན་པོ་མཁས་གིང་མཛད་སྤྱོད་སྟོན་ཐབས་ཆེ་བ་
ཞིག་ཡིན་ཁར། ཆབ་སྲིད་ལ་མོས་པ་དྲགས་པའི་ཡུམ་ཁྲི་མ་ལོད་གཙོ་བུས་པའི་ཞང་སྟོན་མང་པོས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཐོབ་པར་
བརྟུན་ཡུམ་སྲས་གཙོ་བོ་ཡིན་པའི་མགར་ཤོལ་ཚྭས་པ་ཞིག་ཚུགས། མགར་ཚང་ལ་ནི་མི་རབས་མང་པོར་སྟོན་ཆེན་
པོ་མཛད་པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མང་གཞི་བརྟན་པར་མ་ཟད། བཅན་པོ་ཉིད་སྤྱོད་རྒྱས་ནས་སྲིད་རྒྱུད་སྟོན་ཆེན་གྱི་
འགན་འཁུར་བ་ཡིན་ཁར། གཙོ་འདོན་མི་སྣ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་སྲོད་ཀྱང་དཔའ་ཞིང་སྟོན་ཐབས་ཆེ་བ་ཞིག་ཡིན་
པས། སྲིད་འདོན་གྱི་བདག་དབང་ལ་ཆགས་ནས་ཆབ་སྲིད་རྟེགས་བྱ་ནས་ཕྱི་རྒྱུར་མ་བྱས་པས་རྩེ་འབངས་བར་གྱི་ཐེ་
ཚཱ་ལས་འགལ་བ་བྱུང་ཞིང་འབེལ་ཏེ་མདོན་གསལ་དུ་ལྷུར་ནས་མགར་བུ་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་
སྤྱར་བ་དང་། མཐའ་མར་འགལ་བ་ཇ་དྲག་གི་མཐོ་ལྷབས་འཕྱར་ནས་མགར་ཚང་ལ་བརྟུན་པའ་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་
ཐེ་ཚཱ་སྟེས་པ་དང་། མཐོ་ལྷབས་འཕྱར་བ། ལུ་མཐུད་དུ་ཐུགས་བསྐྱོན་པ་བཅས་གཤམ་གསལ་ཕྱོགས་གསུམ་ནས་
མདོན་པར་མཚན་ཏེ།

གཅིག་ཏུ། བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྲོད་གིས་མགར་ཚང་ལ་སྤངས་པའི་མགུར་ལས་རྩོམ་བར་གྱི་ཐེ་ཚཱ་མཐར་
ཐུག་ཏུ་ལྷུར་བ་མདོན་པར་མཚན་པ་ཡིན། མགར་ཚང་ལ་བརྟུན་པའ་དུས་བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྲོད་གིས་ཆེད་སེམས་
དྲགས་པོས་མགུར་སྤྱོད་ཞིག་སྤངས་པ་འདི་ལྟར།^②

“གྱེ་གནའི་ནི་ཐོག་མ་རུ།

གཞེ་འི་ནི་དང་པོ་ལ།

དགུང་རྩོ་ནི་མ་འོག་གི།

དོག་མོན་ནི་ཡ་རྟེངས་ན།

གཙུག་བཙུགས་ནི་བཙུགས་ལེག་རྟེ།

^① ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་PT7222པ། བོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།M1ཡུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟེན་ཁང་། 2014.4.20

^② ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་PT7222པ། བོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས།M1ཡུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟེན་ཁང་། 2014.4.2022-2014

མཐོས་ཏེ་ནི་དགྲ་མེད་ཀྱི་བུ།
 རྟོག་མཐོན་ནི་སྤང་མེད་ཀྱི་ཉམས།
 དགྲ་ལ་ནི་གཉི་ཤར་བ།
 རྫོག་ཏེ་ས་ལ་རྫོ།
 སྒྲོ་བ་ཏུ་གས་ནི་བ་ཏུ་གས་ལེགས་སྟེ།
 བཅོམ་ནི་དཔལ་ཡང་དཔལ།
 འབངས་ནི་ཤ་ཡང་ཁུམས།
 ཤ་ཁུམས་ནི་མེ་ཡང་གསོས།
 བྱེ་དེ་རིང་ནི་སང་ལྟ་ན།
 རྟོག་སྤོང་ནི་སྤྱར་བུ་འཛིན།
 བྱ་ལྟར་ནི་བཅོས་བཅོས་སྟེ།
 གནམ་དུ་ནི་འཕྱར་འདྲིང་གྲང་།
 འཕྱར་དུ་ནི་འདབ་མ་མཆིས།
 འཕྱར་དུ་ནི་འདབ་མཆིས་གྲང་།
 དགྲ་སྒྲོ་ནི་ཕང་མཐོས་སྟེ།
 སྤོང་གྱི་ནི་གོ་མེད་འདས།
 ཡ་རུ་ནི་དགྲ་མ་སྤོང་བས།
 མ་རུ་ནི་དྲག་མ་སྤོང་བས།
 མ་མཐོན་ནི་མ་དམའ་སྟེ།
 ཁྲ་འོ་ནི་གཟན་དུ་ལྟར་ད།
 བྱ་ལྟར་ནི་ལུང་ཆུང་ས་ན།
 འབངས་ཤིག་ནི་རྩེ་རུ་རེ།
 མགར་བུ་ནི་རྩེ་རུ་རེ།
 ལྷ་ལ་པ་ནི་འཕྱར་དུ་རེ།
 འབངས་ལས་ནི་རྩེ་རེ་བ།
 མཐོང་བྲང་ནི་བྱུན་དུ་འཕྱར།
 པ་ཐོང་ནི་རི་ལ་འདྲིལ།
 བྱ་མདའི་ནི་སྒྲོ་འོར་གྱིས།
 བྱུན་དུ་ནི་འདྲིལ་འདྲིལ་ཡང་།
 ཤམ་པོ་ནི་ཆེ་མོ་རུ།

ཕྱིན་སྐྱམ་ནི་ལང་ཕྱི་བཀྱིད།
 ཤམས་པོ་ནི་གངས་རྒྱུ་དུ།
 རྣང་དང་ནི་ཞུགས་བལྟམ་ཡང་།
 ཤམ་པོ་ནི་གངས་ཕྱི་ཞུ།
 ཡར་ཆབ་ནི་སྤོན་པོ་ལ།
 རྩ་བཆད་ནི་ཡུར་དྲངས་ཀྱང་།
 ཡར་ཆབ་ནི་གཟུང་ཕྱི་སྐྱམས།
 བོད་ཀྱི་ནི་སྤྱ་རྩལ་དུ།
 སེམས་ཤིང་ནི་རེ་རེ་ཡང་།
 སྤྱ་རྩལ་ནི་གདུང་ཕྱི་འཆད།
 བྱ་པུ་ནི་ལུང་རྩུངས་ནས།
 གླང་ཞིག་ནི་རྩི་ལངས་ཀྱང་།
 ས་མའི་ནི་སྤིང་པོ་ཆེ།
 རྩི་ལངས་ནི་སྣར་ཕྱི་མནམ།
 རྩི་ལངས་ནི་སྣར་མནམ་ཡང་།
 ཁྱས་བཏབ་ནི་སྤིང་ཕྱི་གཡོལ།
 མོན་ཀའི་ནི་སྤྱ་ཆེག་པལ།
 བྱ་སྤིངས་ནི་ཕྱི་ཕྱི་ལྟ།
 བསྐྱུགས་ཀྱང་ནི་སྤྱ་ཕྱི་ལངས།
 ཅིང་སྤིང་ནི་བྱ་གྲང་།
 ཡར་ལྷ་ནི་ཤམ་པོ་གཉིས།
 གང་ཆེ་ནི་གང་རྩུང་བ།
 འགྲང་བརྩུང་ནི་ཀྱན་ཀྱང་འཆལ།
 རྩི་རུ་ནི་སྤོན་མོ་དང་།
 ཡར་ཆབ་ནི་རྩུ་པོ་ཆེ།
 གང་རིང་ནི་གང་སྤྱང་བ།
 ཐང་ལྷ་ནི་ཡ་བཞུར་མཆིན།
 གཞུབས་མཆོ་ནི་སྤིང་དགུལ་དང་།
 གང་པོ་ནི་མཆོ་ལེ་གང་།
 གང་ཆེ་ནི་གཤ་རྩུང་བ།

ཤ་མེད་ནི་གངས་ཀར་མཆོན།
 བྱ་མདའི་ནི་ཁང་སྐྱ་དང་།
 བྱིང་བའི་ནི་སྒྲག་ཅེ་གཉིས།
 གང་མཐོ་ནི་གག་དམའ་བ།
 ཡར་ལྷ་ནི་ཤམ་པོ་མཆོན།
 བྱ་པུ་ནི་ལུང་རྩེངས་ན།
 མགར་ཁོལ་ནི་མང་བ་དང་།
 ཡར་ལུངས་ནི་བྱིང་ལུངས་ན།
 ལྷོ་རྩེགས་ནི་འཕན་པ་གཉིས།
 གང་འཕན་ནི་གག་རགས་པ།
 གཉི་ཟླ་ནི་ཡ་བེས་གཟིགས།
 ལྷུ་རྩེ་ནི་ཟེན་དགས་མཆོན།
 བཟང་བརྒྱ་ནི་ཀྱན་ཀྱང་འཆོལ།
 ཡར་མོ་ནི་རྩེ་ལངས་པས།
 བ་བདག་ནི་ངོ་མ་འཆོལ།
 འབངས་ཀྱིས་ནི་རྩེ་བཀོལ་ཏམ།
 རྩེ་འེས་ནི་འབངས་བཀོལ་བའ།
 དགུ་རྩོ་ནི་ཡ་བེ་མཆོན།
 ལྷོ་འེས་ནི་རྟ་བཞོན་ནམ།
 རྟ་འེས་ནི་ལྷོ་བཞོན་བ།
 ལྷོ་འེས་ནི་གཙུག་མཁན་མཆོན།
 རྩེ་འེས་ནི་ཟོར་གཆད་དམ།
 ཟོར་གྱིས་ནི་རྩོ་གཆད་པ།
 དག་མོན་ནི་མ་བེ་མཆོན།
 ད་ཅམ་ནི་དགུང་མཐའ་ཡན།
 གཉི་ཟླ་ནི་སྐྱན་གྱིས་གཟིགས།
 དགུང་རྩོ་ནི་སྐྱན་གྱིས་གསན།
 ལྷོ་འེ་ནི་གཙུག་ལྷོ་འགྱུར།
 མདའི་ནི་རྩོ་ལྷོ་འཕྱུར།
 བདེན་ནམ་ནི་བརྩན་པ་འདྲི།

སང་ཕྱི་ནི་གནངས་སྤྲད་ན།
 འབངས་ཀྱིས་ནི་རྗེ་མྱ་བཀོལ།
 ཏ་འིས་ནི་མྱ་མྱ་ཞོན།
 རྗེ་འིས་ནི་ཐོར་མྱ་གཙོད།
 ཕྱིང་བ་ནི་སྟག་རྗེ་ན།
 སྤྲ་རྒྱལ་ནི་གདུང་མྱི་འཆད།
 ངི་རིང་ནི་སང་ཏྟ་ནལ།
 བྱ་ཕུ་ནི་ལུང་རྒྱུངས་སྟ།
 ལུར་བུ་ནི་ཁྱུ་ཆེག་པོ།
 ལུར་བས་ནི་བསྐྱོད་དྲགས་པས།
 མ་མོ་ནི་ཁྲ་འིས་འཆལ།
 ལུར་སྤྱག་ནི་ཐང་ལ་གམ།
 སང་ཕྱི་ནི་གནངས་སྤྲད་ན།
 རོངས་ཤིང་ནི་མ་འབྱོར་ཆེག
 གསེར་མྱི་ནི་དོང་རལ་ན།
 གཡུ་འི་ནི་མདའ་ཆེག་མ།
 མ་འཕངས་ནི་གཟུ་ཁུམས།
 འཕངས་ན་ནི་རལ་ཡང་སྟོངས།
 རེ་ན་ནི་གཐང་དུ་ན།
 རེ་དཀྱའ་ནི་མཚུལ་དུ་དཀྱའ།”

ཞེས་པའི་མགུར་ཆེག་ལས་རྗེ་སྟོན་བར་མྱི་འགལ་བ་ཙུག་ཏུ་ལྷུང་པའི་གནས་ཚུལ་གསལ་རྗེས་དུ་བརྗོད་པ་ཡིན་ལ།
 དེའི་བརྗོད་སྟངས་ནི་ “མགུར་བུ་ནི་རྗེ་རུ་རེ” ཞེས་མགུར་བུ་ཡིས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་འཕྲོག་པར་འདྲོད་པའི་
 ཐེ་ཆོམ་དེ་མངོན་སུམ་དུ་བཟུང་བར་མ་ཟད། རྗེ་འབངས་འགལ་བའི་འབྱུང་རྩེར་བཟུང་ནས་དེ་ནི་འབངས་ཀྱིས་རྗེ་
 བཀོལ་བ་སྟེ་ཤིན་ཏུ་མི་འོས་པ་ཏྟ་ཡིས་མི་ཞོན་པ་ཏྟ་བུའི་དཔེ་འཛིག་གིས་གསལ་བཤད་དང་སྟོན་བརྗོད་གནང་བ་
 དང་། བཅན་པོའི་སྟོབས་ཤུགས་དང་མགུར་ཆང་གི་སྟོབས་ཤུགས་ཡང་ཡང་གཤེབ་བསྐྱར་བྱས་མཐར། ལུར་བ་ཁྲ་
 ཡིས་བཅོམ་པ་རི་བཞིན་དོང་རལ་སྟོངས་ཡང་མདའ་མོ་འཕངས་ནས་མགུར་ཆང་དུངས་ནས་འབྲིན་རྒྱའི་ཆང་
 སེམས་བཅངས། མགུར་ཆེག་འདི་ལས་ “མགུར་བུ་ནི་རྗེ་རུ་རེ” ཞེས་པ་ནི་བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྤང་གིས་མགུར་
 བྱས་སྤིང་དབང་འཕྲོག་པར་འདྲོད་པའི་ཐེ་ཆོམ་མཐར་སྤྱག་པ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ལ། དོན་དམ་པར་མགུར་བུ་བཅན་
 ཉེན་གུང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྦྱར་བ་དང་། མགུར་ཆང་ལ་བཀྲོན་པབ་པ་བཅས་དོན་ཆུན་གཉི་ཀ་ནི་སྟོན་ཆེན་པོའི་
 གོ་གནས་འཛིན་མཁན། བཅན་པོའི་ཐེ་ཆོམ་བཅངས་ཡུལ། མགུར་ཆང་གི་གཙོ་འཛིན་མི་སྣ་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་སྟོང་

དབྱས་ནས་རྒྱུ་རིང་དུ་དམག་འཁྲུག་ལ་སོང་བའི་ཆེས་ཤུལ་ནས་གོ་སྐབས་བཅའ་ཉེ་སྤེལ་བའི་དོན་རྒྱུན་ཡིན་པ་ལས།
མགར་ཚང་གི་སྟོབས་ཤུགས་དང་གདོང་ཤུགས་བརྒྱབ་པ་མིན་ནོ། །

གཉིས་སུ། མགར་བཅན་ཉེན་གྲང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྐྱར་བ་ཡིས་རྩོམ་བར་གྱི་འགལ་བ་ཇ་དྲག་ཏུ་ཐུང་
 པའི་མཐོ་རྒྱབས་མཆོན་པ་ཡིན། སྤྱི་ལོ་༡༧༥༥ལོའི་ཡར་སྔོན་ཏུ་རྩོམ་བར་གྱི་འགལ་བ་ཞིབ་འབྲི་བྱས་པའི་ཡིག་ཆ་
 མ་མཐོང་ཡང་། བཅན་པོ་ཁྲི་མང་སྤང་མང་བཅན་གསེགས་པ་དང་ཁྲི་འདུས་སྤང་མང་པོ་སྤྲིད་ཁྲིར་བཞོད་པ་ནས་
 བརྒྱད་ཁྲོན་ནང་ཁྲུལ་ཏུ་ཆབ་སྤྲིད་གྱི་དབང་ཐང་དང་ཁེ་ཕན་གྱི་དབང་གིས་མགར་ཆང་དང་མགར་ཆང་མ་ཡིན་པའི་
 རྩྱགས་ཁག་གཉིས་སུ་ཆད་པའི་འགོ་བརྒྱམས་པར་ངེས་ཀྱང་། ཆོགས་ཁག་བར་གྱི་རྟོབས་ལྷགས་ཉི་བག་གིན་ཏུ་ཆེ་
 བས་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་ལ་གཡོ་འགུལ་གྱི་རྣམ་པ་མེད་ཀྱང་ལྷ་གྱ་རིམ་གྱིས་འདུས་བཞིན་ཡོད་དེ། ༡༧༥༥ལོར་
 མགར་མང་ཉེན་སྤྲུག་ཙེ་བ་གྱིས་མགར་བུ་ཆེ་བ་བཅན་རྩ་མོ་ལུ་བསད་པ་ཡིས། ཁྲོན་ནང་ཁྲུལ་ཏུ་ཁེ་ཕན་འཕྲོག་རིས་
 གྱི་འགལ་བ་སྒྲིག་ནས་མངོན་ཏུ་ཐུང་། ལོ་དེར་ཁྲོན་ཁྲི་འབྲིང་གིས་ཁྲོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་བ་དང་བཅན་པོ་ལ་ཁྲི་
 འདུས་སྤང་ཞེས་མཆོན་གསལ་བར་གཞིགས་ན། རྟོན་རྒྱུན་དེ་ནི་ཁྲོན་ནང་ཁྲུལ་གྱི་ཁེ་ཕན་སྤང་སྤྲོད་དང་བཙོན་ལེན་
 གྱི་འགལ་བ་ལས་ཐུང་བ་ཡིན་པ་ལས་བཅན་པོ་རྟོན་རྒྱུན་དེར་ཞུགས་མེད་པ་གསལ་བོར་གྲགས། དེ་ནས་༡༧༥༥ལོར་
 སྤེམ་མོ་བཅུའི་རིང་ཏུ་བཅན་པོ་རིམ་གྱིས་ནར་སོན་བ་དང་། མགར་ཆང་གི་དབང་ཐང་ཆེ་དྲགས་པ་ཆོར་ནས་མགར་
 ཆང་གི་ཁ་གཏད་ཏུ་ལངས་པའི་ཆོགས་ཁག་གི་གཙོ་འཛིན་མི་སྤར་ཐུང་བ་ཡིན་ལ། མགར་ཆང་གི་ལག་ནས་དབང་
 ཐང་ཡོངས་རྩྱགས་སྤངས་ནས་སྤྲིད་དབང་སྤྲོད་དངོས་ནས་འཛིན་རྒྱར་འདོད་ཀྱང་། མགར་ཆང་གིས་རང་གི་ཁེ་ཕན་
 སྤང་སྤྲོད་བྱེད་ཆེད་དོ་སྤང་མ་བྱས་པས། མགར་ཆང་ཆང་མ་བཅད་ན་རང་ཉིད་གྱི་རྒྱལ་སྤྲིད་འཕྲོག་པར་དོགས་པའི་
 ཐེ་ཆོམ་ཉེན་རེ་ནས་ཉེན་རེར་འཕེལ་ནས་ལྷགས་གཡར་སའི་གོ་སྐྱབས་བཅོལ་བཞིན་པའི་སྤང་ལ། མགར་བུ་བཅན་
 ཉེན་གྲང་རྟོན་ལིན་ཆོན་ཞེས་པའི་ས་ཆར་ཐང་དམག་གིས་ཕམ་པའི་གནས་ཚུལ་ཐུང་བར། བཅན་པོས་མགར་བུ་
 བཅན་ཉེན་གྲང་རྟོན་ལ་སྤྱོ་བ་རིངས་པའི་ལྷ་མོ་བཅན་གྱིས་ཁྱོན་ལ་བཀས་བཅད་དེ་སྤྲོག་ཁྲིམས་ཕབ་ནས་བཀུམ།
 རྟོན་རྒྱུན་འདི་ནི་བཅན་པོ་དང་མགར་ཆང་བར་གྱི་འགལ་བ་ཇ་དྲག་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མཐོ་རྒྱབས་ཡིན་པ་དང་མངོན་
 གསལ་ཏུ་ཐུར་བ་ཡིན་ཡང་། མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་སྤྲིད་གྱིས་རང་གི་སྤུན་རྒྱུང་བཀུམ་པའི་རྟོན་རྒྱུན་དེ་ངོས་ལེན་
 བྱས་ཤིང་། རྩོམ་འབངས་བར་གྱི་འགལ་བ་དེ་ཞི་འཇགས་སུ་གཏོང་ཆེད་དདུས་སུ་མ་བཟུང་པར་སྤུ་མཐུང་ཏུ་ཤར་
 མཐའ་སྤང་ཞིང་གཡུལ་ལ་ཞུགས་ཀྱང་། མཐའ་མར་བཞོན་འབེབ་རྒྱུའི་ལས་དབང་ལ་གཡོལ་ཐབས་མ་བྱུང་།

གསུམ་དུ། དུམ་ཁི་མ་ལོད་སྒོ་ཕྱར་དུ་ཆབ་མིན་སྟེགས་ཕྱར་འཛེགས་པ་ཡིས་མགར་ཚང་ཚར་གཙོད་རྒྱུ་ལེ་བྱུགས་
བརྗོན་མཁན་ཡིན་པ་མངོན་པར་མཆོག། དུམ་ཁི་མ་ལོད་ནི་པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལྟ་བུར་བའི་བྱད་མེད་ཆབ་མིན་པ་ཉུང་
གས་ལས་གཅིག་ཡིན་ལ། ཁོ་མོའི་བྱ་བྱི་འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ་སྐུ་དར་མའི་དུས་སུ་གཤེགས་ཆེན། ཁི་ལྷ་གཙུག་བརྟན་
དཔུང་ལོ་གཉིས་ཀྱི་སྟེང་མིན་ཁྱེད་བཀྱར་བྱང་ཆབ་མིན་གྱི་བདག་དབང་ཡོངས་རྒྱལ་ཁོ་མོས་བདག་དུ་གཉེར་ནས་
ཐང་གི་གོང་རྩ་བཅན་པོའི་ཁབ་དུ་བྱངས་གིང་མངའ་ཐང་དར་བར་བྱས་རྗེས་བཞག་པའི་མིན་རྒྱུང་བྱད་མེད་འཛོན་
ཐང་ཅན་ཞིག་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་མགར་ཚང་ལ་བརྟོན་མ་ཐབ་པའི་ཡར་རྟེན་དུ་བཅན་པོ་མང་སྒྲོང་མང་བཅན་གྱི་
བརྟན་མོ་དང་བཅན་པོ་ཁྱི་འདུས་སྒྲོང་གི་དུམ་ཡིན་གྱིང་བཅན་པོའི་ཆབ་མིན་གྱི་གར་སྟེགས་ལྟ་འཛེགས་པའི་རྗེས་

ལྷལ་ཙམ་མེད་ལ། མགར་ཚང་ལ་བརྟུན་པའི་ཅིང་ནོར་བཙེས་ནས་དོན་རྒྱུན་ནི་འཇགས་སུ་བཏང་བའི་བྱ་ལྟེ། སྤྱི་
 ལོ་༡༠༠ལོ་ནས་བཟུང་ལོ་རེར་བཅན་པོ་གང་ན་བཞུགས་པའི་རྗེས་སུ་ཡུམ་གང་ན་བཞུགས་པ་དང་ལས་གང་གཉིས་
 བ་སོགས་ཆབ་སྲིད་གྱི་ལས་དོན་གཙོ་བོ་ཞིག་ཏུ་བཅངས་ནས་བཀོད་ཡོད་པར་ངོ་མཚར་ཆེ་བས། ཞིབ་འདྲད་བརྒྱབ་
 བ། ཁོ་མོ་ནི་མགར་ཚང་ལ་བརྟུན་པའི་ལས་ཁེ་པན་ཆེས་ཆེར་ཐོབ་ནས་ཆབ་སྲིད་གར་སྟེགས་སུ་དངོས་སུ་ཞུགས་
 ཐུབ་པར་མ་ཟད། འཛིན་ཐང་གྲང་མི་དམན་པ་དོམས་པས། སྤུངས་ཆབ་སྲིད་དབང་ཐང་ལ་སྒྲོ་བ་ཆེ་ཞིང་བསམ་
 སྒྲུབ་ཐང་པོ་བཏང་ཡོད་པར་ཐེ་ཆོམ་མེད་པས། མོ་ཉིད་སྲིད་ལ་ཞུགས་པར་འདྲི་བ་མ་ཟད། རང་གི་སྲས་ཁྲི་འདུས་
 སྲིད་གིས་སྤུངས་ཆབ་སྲིད་དོན་ཡོངས་རྒྱུགས་བཟུང་ན་ཅི་མ་རུང་སྟམ་པའི་སྒོ་འགྲོག་མེད་ཏུ་འབྱུང་སྲིད་ལ་འབྱུང་
 གྲུང་ངེས་མོད། འོན་ཀྱང་། མགར་ཚང་གི་སྟོབས་ལྷགས་རྒྱས་དྲགས་པས་མགར་ཁྲི་འབྱིང་སྟུན་མཆེད་གྱི་དུས་སྐབས་
 སུ་ཁོ་མོ་སྲིད་དོན་ལ་ཞུགས་རྒྱུ་ལོ་སྐབས་ཡེ་ནས་མེད་པས། བཅན་པོ་ལས་གྲང་མགར་བྱར་ནང་བ་ནི་ཁོ་མོ་གཅིག་
 དུ་ཡིན་ཏེ། གཅིག་ཏུ་རང་གི་སྲས་བཅན་པོར་བཀྱར་ཅིང་མིང་ཅམ་ལས་དོན་གྱི་བདག་དབང་མེད་པ་དང་། གཉིས་
 སུ་མོ་རང་ལའང་ཆབ་སྲིད་གྱི་འཛིན་ཐང་ཐུན་སྟམ་ཆོགས་པར་ལྷན་ཡང་བྱིར་དོམ་པའི་གར་སྟེགས་མེད་པས། ཐེ་
 ཆོམ་དང་། འཇིགས་སྤང་། དུག་དོག་ཞེ་སྤང་བཅས་གཅིག་གྱུར་ཏུ་སྟེགས་ནས་ཞེ་ནད་གཏིང་ཏུ་འཛིན་པ་ནི་ཁོ་མོ་ཡིན།
 དེ་བས་བཅན་པོས་སྒོ་གཏོད་ས་ནི་ཡུམ་དང་ཡུམ་གྱི་རེ་བ་འཛིན་ཡུལ་བཅན་པོ་ཡིན་ཕྱིར་ཡུམ་སྲས་ཉི་ཤར་གྱུར་བའི་
 མགར་ཆོལ་ཆོགས་ཁག་གྲུབ་པ་ཡིན་ལ། དེ་ནི་ཡབ་འབངས་དང་ཡུམ་རུས། མགར་ཚང་གིས་སོག་སྟག་གཏོང་ཡུལ་
 བཅས་གྱིས་གྲུབ་པ་ཡིན་སྲིད། དེ་བས་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཚང་ཏུ་བཅན་པོ་དང་གསང་གྲོས་བྱེད་མཁན་སྒོན་ལོན་ཡན་ནི་
 རང་རེད་སྒོན་པོ་གང་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་དཀའ་ཡང་པལ་ཆེར་ཡབ་འབངས་དང་ཡུམ་རུས་ལ་གཏོགས་ཤས་ཆེ།
 གང་ལྟར། ཆོགས་ཁག་དེ་ཡི་གོམ་འགྲོས་དང་པོར་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་པ་དང་མགར་ཁྲི་འབྱིང་གིས་གྲང་བྱི་རྩར་གྱིས་ཆབ་
 སྲིད་ཉི་ཤར་མ་ཞུགས་པར་མཐའ་རུ་བྱུང་གྲང་། གྲུ་ཡངས་མི་གཏོང་བར་ཆར་གཙོད་དགོས་པར་ལུ་མཐུད་ཏུ་ལྷགས་
 བསྐྱུན་ནས་སྤུལ་མ་གཏོང་མཁན་གཙོ་བོར་གྱུར་བ་ནི་ཡུམ་ཁྲི་མ་ལོན་ཡིན་ངེས། དེ་བས་མགར་ཚང་ལ་བརྟུན་པའི་
 རྗེས་ཁོ་མོའི་འདྲི་དོན་ཡོངས་སུ་གྲུབ་ནས་བཅན་པོས་སྲིད་དབང་བཟུང་བ་དང་མོ་ཡང་སྲིད་དོན་ལ་ཞུགས་པ་ཡིན་
 པས། བརྟུན་པའི་དོན་རྒྱུན་ལས་ཁེ་པན་ཆེས་ཆེར་ཐོབ་པའང་མོ་ཉིད་ཡིན།

མདོར་ན། རྗེ་སྒོན་བར་གྱི་འགལ་བའང་རྒྱ་རྒྱུན་མང་པོ་འདུས་ནས་བྱུང་ཞིང་རིམ་བཞིན་ཇ་དྲག་ཏུ་གྱུར་བ་ཡིན་
 ལ། རྒྱ་རྒྱུན་དེ་དག་ཏུ་མི་སྒྲེར་གྱི་ཁེ་པན་དང་། ཆོགས་ཁག་གི་ཁེ་པན། བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་གི་ཁེ་པན་བཅས་གྱི་
 འཐབ་ཚུང་བཅས་འདུས་ཤིང་། འཐབ་ཚུང་དེ་ལས་བཅན་པོ་རང་ངོས་ནས་ཐེ་ཆོམ་བཅངས་པ་དང་། ཁོར་ཡུག་གིས་
 ཐེ་ཆོམ་ལ་ལྷགས་བསྐྱུན་ནས་བདེན་པར་སྤུལ་བ་བཅས་གྱིས་སྤྱིང་འཇགས་ནི་གཡོ་ཅན་ཏུ་བསྐྱུར་ཅིང་། མཐུན་སྦྲིལ་
 བྱི་གཡོ་སྐྱུར་བསྐྱུར་ལ། མཛའ་བཙེ་ནི་འཐབ་ཚུང་ཏུ་བསྐྱུར་བ་ཡིས་ཇ་དྲག་གི་འགལ་བ་བྱུང་བ་ཡིན།

གསུམ་ལ། ཐང་གིས་སྤུངས་བཅུག་པ་ནི་གསང་རྒྱུན་ཡིན།

ཐང་གིས་བོད་དང་འཐབ་ནས་པམ་ཁ་མང་པོ་རེག་པས་ཐབས་ལམ་གསར་བ་ཞིག་འཆོལ་བཞིན་པའི་སྤང་ལ།
 བོད་གྱི་བཅན་པོ་དང་མགར་ཚང་བར་ཏུ་འགལ་བ་ལངས་པ་ཐོས་པས། གོ་སྐབས་ལེགས་པོ་དེ་དམ་འཛིན་གྱིས་རྗེ་
 སྒོན་བར་ཏུ་སྤུངས་བཅུག་ནས་འགལ་བ་དེ་ཇ་དྲག་ཏུ་བསྐྱུར་བར་སྤུལ་ལྷགས་བསྐྱུན་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་ཐང་གིས་

བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་རྒྱུ་མ་འདྲུག་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་དང་། འདྲུག་ཐུབ་པའི་གོ་སྐབས། བརྒྱུག་པའི་ལག་ལེན་བཅས་
ཚུགས་གསུམ་ནས་སྤེལ་ན།

གཅིག་ཏུ། ཐང་གིས་བོད་ཀྱི་རྩོམ་པ་རྒྱུ་མ་འདྲུག་དགོས་པའི་རྒྱ་རྒྱུན། མགར་ཚང་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་
སྤྱི་གསུམ་ལྟར་འཛུགས་པ་ནས། བོད་ཐང་གཉིས་ཀྱིས་ཐར་མཆོམས་དང་བྱང་མཐའ་ནས་གཡུལ་མང་པོ་འབྲུག་སྤྱི་
པན་ཚུན་རྒྱལ་པོས་ཀྱི་སྤང་རྒྱལ་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་གཡུལ་འབྲུག་ཆེན་པོ་རྣམས་ལས་བཅན་པོ་རྒྱལ་ལ། བྱང་པར་
དུ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་ནི་ཐང་དང་དམག་འབྲུག་བྱས་པའི་ཁྲི་དུ་པོས་པའི་གནས་ཚུལ་བྱང་མ་མཐའ་བས་ཐང་གི་ཞི་
སྤང་སའི་གཞི་སྤྱི་མིག་གི་ཆེར་མར་གྱུར་ནས་ཡུན་རིང་འགོར། དཔེར་ན། ༡༧༠༨ལོའི་རི་མ་ཁོལ་གྱི་དམག་འབྲུག་ནི་
བོད་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་ཀྱི་གཞི་ཁྲོན་གཏིང་ཐག་གཅོད་པའི་དམག་འབྲུག་གལ་ཆེན་དེ་དུ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་
བཅན་བོད་ཀྱིས་བཀོད་འདོམས་འོག “དམག་འབྲུམ་སྤྱག་གཅིག་ལྟག་^①” གི་སྤྱི་ཁྲིད་པའི་ཐང་གི་རྣམ་པར་
རྒྱལ་བར་གྲགས་པའི་དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་ཞོས་རིན་ཀོས་པམ་ནས་འཁྲུག་དོན་ལ་གཏིང་ཐག་བཅད་ཅིང་
བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་གསལ་བོར་བྱས་པ་དང་། ༡༧༡༥ལོར་མཆོ་སྤྱན་གྱི་གཡུལ་འབྲུག་དུ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གི་
བཀོད་འདོམས་འོག་ཐང་གི་དམག་དཔོན་ལི་ཅེན་ཞོན་གྱིས་སྤྱི་ཁྲིད་པའི་ “ཆེན་འབྲུམ་བརྒྱུད་ཁྲི་^②” ཡི་དཔུང་
པམ་པར་བྱས་པ་དང་། ༡༧༥༥ལོར་སྤྱག་ལ་རྒྱ་དུར་དུ་བསྐྱེད་མར་བོད་ནས་རྒྱལ་ཁ་སླངས་པའི་དམག་དཔོན་ཐང་
ཁོ་ཅེ་ཡིས་ཁྲིད་པའི་དཔུང་ཆེན་པོས་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གི་དཔུང་ཁྱུང་དུར་འཐབ་ཀྱང་པམ་ནས། ཐང་ཁོ་ཅེ་གོ་
གནས་ལས་ཐུང་བ་དང་། གོང་མས་ཀྱང་ “དེད་ཀྱི་དམག་དཔོན་ལི་ཅེ་(李勣)ཁྲིངས་ནས་བཟུང་། དམག་དཔོན་
བཟང་པོ་ཞིག་མ་བྱུང་^③” ཞེས་གསུངས་པ་ལས་ཐང་གིས་པམ་ཁ་རེག་པ་གསལ་བོར་ཤེས་པ། དེ་བས་ཐང་གི་
མགར་ཚང་ལ་མི་སྤང་ཐབས་མེད་དུ་གྱུར་ལ། བྱང་པར་དུ་སྤྱི་ཁྲི་ཆོ་བརྒྱ་བྱེད་གཉིས་སུ་བགོ་རྒྱུའི་གྲོས་གཞི་བཏོན་པ་
ཡིས། “ཐོ་བྱང་ནས་སྤྱི་བཞི་ཆོ་བརྒྱའི་དོན་དེ། བོད་བཞིན་ཡུལ་བགོས་ན་ཐོ་ཆོམ་ཆེ། བོད་ཀྱི་འདོད་པ་བསྐྱོག་ན་
དཀའ་ཆོགས་ཆེ་བས་བསམ་སྤྱོད་ཡུན་རིང་བཏང་ཡང་ཐག་མ་ཆོད་^④” པའི་གནས་སུ་བསྐྱལ་བས། ཐང་ཆེན་པོས་
ཡང་བསྐྱར་བོད་ལ་བཏོན་པའི་སྤྱི་རྒྱས་དང་བྱེད་ཐབས་ལ་བསམ་སྤྱོད་མི་གཏོང་ཐབས་མེད་བྱུང་། མགར་ཁྲི་འབྲིང་
ནི་མཐའ་མཆོམས་ཀྱི་གཞི་སྤྱི་གཅིག་སུ་ཡིན་པར་ངོས་བཟུང་ནས། མདུང་ཁ་མགར་ཚང་ལ་གཏད་དེ་ཁྲི་འབྲིང་
ཚར་གཅོད་པའི་ཐབས་ལ་འབད་པ་རེད།

གཉིས་སུ། ཐང་གིས་བོད་རྩོམ་པ་རྒྱུ་མ་འདྲུག་ཐུབ་པའི་རྒྱ་མཆོན། ཐོ་མ་འདྲུག་པ་ལ་ཡུལ་དུ་ས་ཁོར་
ཡུག་བཅས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་ཐུན་མོང་བ་འཛུལ་དགོས་ལ། དེ་ལྟར་མིན་པར་རྩོམ་ཐུགས་མཐུན་ཞིང་གྲོས་ལ་མོལ་པའི་
ཆ་རྒྱུན་འོག་ཐོ་མ་འདྲུག་དཀའ་བར་མ་ཟད། བརྒྱུག་ཀྱང་དེ་འཕྲལ་འབྲས་སུ་སྤྱིན་དཀའ་བ་ཡིན། དེ་བས་ཐང་གིས་
མགར་ཚང་ཚར་གཅོད་དགོས་ན་ཞི་བ་སྤྱི་མའི་ལས་ལ་བརྟེན་རྒྱུ་ལས་དྲག་པོ་གཡུལ་འབྲུག་ལ་བརྟེན་མི་རུང་བའི་
རྒྱས་གཞི་བཀོད་སྤྱི་གཞི། བོད་བཅན་པོ་ནང་ཁུལ་གྱི་གནས་ཚུལ་ལ་རྒྱས་ལོན་དང་ཞིབ་འདྲུག་བྱེད་དུས། ཁོང་

① 欧阳修等撰《唐书》卷二百一十六上《吐蕃传》上
② 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】 西藏人民出版社 1982.5 22
③ རྟོན་གྲུབ་རྒྱལ་ཐོགས་ཀྱིས་བསྐྱེད། ཐང་ཡིག་གསར་རྟོང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་སྤྱི་ཁྲིད་ལུགས།མཆོ་སྤྱན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༩༩
④ 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。见钦定四库全书

ཆོའི་སྒྲིལ་ལས་འདས་པའི་གོ་སྐབས་བཟང་པོ་ཞིག་ཉིད་དེ། མགར་བུ་བཅན་ཉིན་གུང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྒྱར་
 ཟིན་པ་དང་། མགར་ཁྲི་འབྲིང་དབུས་ཀྱི་མདུན་ས་ན་མེད་པར་འཁྱེད་ཐང་མཆམས་སུ་མཆིས་པའི་གཏམ་འབྱོར་
 བས། འགྲིག་མཐུན་གྱི་ཕོ་ཉ་བསྟར་མར་བཏང་ནས་གཡུལ་མཆམས་བཞག་ནས་མཐུན་པོ་ཡོང་རྒྱུའི་རེ་འདོད་ཡང་
 ཡང་བརྗོད་པར་གདོན་མི་བཟུལ། ཡིག་ཆ་དང་སྤྱོད་པ་ལྟར་བཞག་པའི་ཚུལ་མེད་ཀྱང་། མདོར་ན། གཡུལ་འབྲུག་གི་
 འབྲུང་ཆ་ནི་མགར་ཆང་ཡིན་པ་དང་། དམག་བསྐྱེགས་ནས་དབྱང་སྒྱུང་བཅར་བྱེད་པའི་མཐར་ཐུག་གི་དམིགས་
 ཡུལ་ནི་མགར་བུས་བཅན་པོའི་སྲིད་ཁྲི་འཕྲོག་པར་འདོད་པ་སྐྱེས་ཡིན་པར་བརྗོད་པ་ལོས་ཡིན། དེ་བས་བཅན་
 པོར་སྒྲིལ་ནས་མགར་བུ་རྗེ་རུ་རེ་བའི་ཐེ་ཆོམ་ཡོད་པའི་སྟེང་མགར་བུར་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་དམིགས་འདུན་ཡོད་པར་
 སྒྲིང་བས་མེ་ལ་སྒྱུ་བ་སྟེན་པ་ལྟར་རབ་རུ་མཆེད་དེ་མགར་གྱིས་སྲིད་དབང་འཕྲོག་པར་འདོད་པ་བདེན་དོན་རུ་
 བཟུང་ནས་སྒྲོ་འབྲས་དེ་འབྲལ་མིག་ལས་རུ་སྒྲིན་པ་ཡིན། དེ་བས་བཅན་པོའི་སྲིད་དབང་ནང་ཁུལ་གྱི་རུས་ཡུན་རིང་
 པོའི་ཐེ་ཆོམ་དང་འགལ་བ་ཡིས་ཐང་ལ་སྤྲ་མ་འཇུག་རྒྱུའི་གོ་སྐབས་ལགས་པོ་སྤྲད་པ་ཡིན་ལ། ཐང་གིས་ཀྱང་དེ་ཉིད་
 དམ་རུ་བཟུང་བ་རེད།

གསུམ་རུ། ཐང་གིས་རྗེ་སྒྲོན་བར་རུ་སྤྲ་མ་བཞག་པའི་ལག་ལེན་སྒྲིལ་བ། གོང་ནས་བརྗོད་ཟིན་པ་ལྟར་ཐང་ནས་
 བོད་རྗེ་སྒྲོན་བར་རུ་སྤྲ་མ་འཇུག་རྒྱུའི་རྒྱ་ཁྲིམ་དང་འཇུག་ཐུབ་པའི་གོ་སྐབས་བཅས་ལྟར་ཡང་། རི་ལྟར་བཞག་པའི་
 ཚུལ་ལ་ཡིག་ཆ་དང་རྒྱུ་ཉེན་ཡོད་དམ་ཞེས། སྤྱི་ལོ་༩༩ནས་༩༩༧ལོའི་བར་རུ་ཐང་གི་ཕོ་ཉ་གོ་ཡོན་གྱིན་བྱ་བ་
 བོད་ལ་སྒྲིབས་པར། མགར་ཁྲི་འབྲིང་གིས་གྲུ་གྲུ་ཆོ་བཞུ་བཞོ་དགོས་པའི་རེ་བ་བཏོན་པ་ནས་འགོ་སྒྲིང་དགོས་ལ།
 ཐང་གི་ཕོ་བྲང་ནས་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གི་རེ་འདོད་དེ་ལ་རི་ལྟར་ལན་འདེབས་དགོས་པར་གྲོས་བསྟར་ཡང་ཡང་བྱས་
 པར། ཐང་སྒྲོན་གོ་ཡོན་གྱིན་གྱིས་རྒྱལ་མོ་ལ་ཐབས་བཀོད་གྱི་སྟེན་གསེང་ཡི་གེ་གཉིས་སུ་ལ་བ་ཡིན་ལ། གཅིག་གིས་འ་
 ཞའི་ཡུལ་ཁམས་དང་གྲུ་གུའི་ས་ཁོངས་བརྗེ་རྒྱུའི་སྒྲོ་བཏོན་ནས་མགར་ཁྲི་འབྲིང་ལ་ལན་འདེབས་ཚུལ་བརྗོད་པ་དང་།
 གཞན་གཅིག་ནི་《ཁྲི་འབྲིང་ལ་སྤྲ་མ་འཇུག་རྒྱུའི་འབྲལ་ཡིག》^① ཡིན་ཏེ། “སྒྲོན་ཁོ་བོས་ཆོད་དཔག་ལྟར་ན།
 བོད་ཀྱི་འབངས་ནམས་ནི་ཁྲལ་ལྷ་ལག་གིས་མཐའ་མཆམས་སྤང་བར་ཞེ་ལོག་ཅིང་། མཐུན་འགྲིག་ལ་ཕྱགས་ནས་
 ཡུན་རིང་འགོར་ཡོད། འོན་ཀྱང་ཁོང་ཆོའི་དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གིས། རྗེ་བཞི་བཞོ་བར་འདོད་ལ།
 དམག་དོན་གྱི་བདག་དབང་གཅིག་གྱུར་རུ་བཟུང་བ་ཡིན་ཟེར། མཐའ་མཆམས་ཕྱིར་སྤྲོད་འདོད་མེད། གལ་སྲིད་
 རྒྱལ་ཁབ་ནས་ལོ་རེར་འགྲིག་མཐུན་གྱི་ཕོ་ཉ་བསྟར་བར། མགར་ཁྲི་འབྲིང་གིས་རྒྱུན་རྒྱུ་བསྐྱོག་པར་གྱུར་ན། བོད་མི་
 ནམས་ཀྱིས་ཁྲི་འབྲིང་ལ་བཅངས་པའི་སྤང་སེམས་རྗེ་ཆེར་འགྲོ་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ལ་བཅངས་པའི་བརྗེ་སེམས་རྗེ་
 ཆེར་འཕེལ་སྤྲོད། དེང་དུང་ཆེན་པོ་བོད་ཁུལ་རུ་བསྐྱོད་པར་འདོད་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཁག་པའི་གནས་སུ་མཐོང་བས།
 རིམ་གྱིས་སྤྲ་མ་བཞག་ན། ཁོང་ཆོའི་རྗེ་སྒྲོན་མཐོ་དམན་བར་རུ་ཐེ་ཆོམ་སྒྲིལ་ནས་རང་དགག་རུ་འགྲོ་བར་ངེས་
 གོ། ” ཞེས་རྒྱལ་མོ་ལྷུ་ཅེ་ཐེན་ལ་སྤྲུལ་བར། “ལྷུ་ཅེ་ཐེན་གྱིས་དེ་ནི་ཤིན་ཏུ་བདེན་པར་མོས་མཐུན་བྱུང་། དེ་
 ནས་ཅུང་མ་འགོར་བར། བོད་ཀྱི་རྗེ་སྒྲོན་གྱི་སྤྲོད་དོས་ནས་མ་མཐུན་པར། མགར་ཁྲི་འབྲིང་ཆར་བཅད། རུ་བོ་འབྲིང་
 ཆན་ཆང་རྟོན་དང་ཁོ་བོའི་སྤྱོད་པོའི་བྱ་མང་པོ་རྗེ་གཉིས་ཀྱིས་སྟེན་རུ་མགོ་བཏགས། སྒྲོན་གོ་ཡོན་གྱིན་གྱི་མཆོན་སྟེན་

^① 郭元振撰《离间钦陵疏》.见范学总等编《全唐文全唐诗吐蕃史料鉴吐蕃史料》【M西藏人民出版社 1988.9 47-48

དེ་མེད་ཏུ་གསལ་ལ། ཡུལ་མི་(御史)ཕྱ་པའི་དཔོན་གནས་ལ་བསྐྱེད་ཤིང་ཁོ་ཟུང་ཏུ་མུ་(朝散大夫)ཞེས་པའི་ཚེ་ལ་
གནང་། གྲོ་ཁུ་ཁུ་ལང་ཁུང་(主客郎中)གི་ཐབས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་ཚུད།^① ” ཅས་གསུངས་པ་ལྟར། བོད་རྒྱུ་བར་ཏུ་ཕྱ་
མ་འཇུག་རྒྱུ་ལས་དོན་ཚད་མ་ནི་རྒྱལ་མོའི་བཀའ་ལྟར་བཞུགས་ཏེ་ཡོད་ཀྱི་ཕྱིས་བཀོད་འདོམས་དང་ལག་ལེན་
ཏུ་བསྟར་བ་ཡིན། དེ་ཡང་། ཏུན་ཏྲོང་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཚེན་གནད་བསྟུས་སུ།^② “ ཕྱ་གཞི་ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་(༧༧)།
བཅན་པོ་བལ་པོ་ན་བཞུགས་ཤིང་། ཅེ་དོག་པན་ཀྱི་པོ་ཉ་ཕྱག་བཅུ་ལད། ” ཅས་ཐང་གི་པོ་ཉ་མིང་གསལ་བོར་མ་
བཀོད་ཅིང་ཅེ་དོག་པན་སྟེ་ཐང་གི་节都使ཞེས་པའི་གོ་གནས་འདྲིན་པའི་སྒྲོན་པོ་ཞིག་བོད་ལ་སྤྱེབས་ནས་བཅན་པོ་
ལ་ཕྱག་འཚལ་བའི་གནས་ཚུལ་བཀོད་པ་འདི་ནི་ཤིན་ཏུ་ཡ་མཚན་ཡིན་ཏེ། ཏུན་ཏྲོང་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཚེན་གནད་བསྟུས་
སུ་དངོས་སུ་བཀོད་པའི་ཐང་གི་པོ་ཉ་མིང་གསལ་ཚུལ་ཐོག་མ་ཡིན་ལ། བཅན་པོ་ལ་ཕྱག་འཚལ་བ་ལས་བོད་ལ་ཡོང་དོན་
ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་གསལ་བོར་གསུངས་མེད་པ་འདི་ལ་ཞིབ་ཏུ་བཞག་ན། ཐལ་ཆེར་བཅན་པོ་ལ་འཚམས་འབྲི་བྱེད་
ཞར་སྤུ་མ་འཇུག་རྒྱུ་ལོ་སྐབས་འཚལ་ཏུ་ཡོང་བ་ཡིན་ལ། ད་དུང་མགར་ཚང་ལ་བཀྱོན་པའི་ཕྱི་ལོར། “ བཞི་
ལོ་ལ་བབ་སྟེ་སྟེ་ལོ་(༧༧)། བཅན་པོ་དབྱར་པར་ནས་བལ་པོའི་བྱིལ་ཏང་ཏུ་གཤེགས་ཤིང་། རྒྱའི་པོ་ཉ་མེད་ཞང་གི་
ཕྱག་འཚལ་ད། ” ཅས་བཀོད་པ་ལས་ཐང་གི་རུས་མེད་ཡིན་པ་དང་ཞང་གི་སྟེ་尚书库འི་ཐབས་ཡོད་པ་ཞིག་བོད་ལ་
ཐེབས་པ་ནི་བཅན་པོས་མགར་ཚང་ཚར་བཅད་པར་རྟེན་འབྲེལ་ཞུ་ཆེད་ཡིན་པ་སྐོས་ལས་ཐང་གིས་བོད་རྒྱུ་
བར་ཏུ་ཕྱ་མ་བཞུགས་པར་བདེན་དཔང་བྱས་པ་རེད།

བཞི་བ། མགར་ཚང་གིས་སྒྲོ་བ་རིངས་མིན་གྱི་དོགས་གཅོད།

གོང་ནས་མགར་ཚང་ལ་བཀྱོན་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་པ་ཡིས། མགར་ཚང་གི་གཙོ་བོར་མི་སྣ་སུ་དང་
སུ་ཡིན་རུང་བཅན་པོ་ལ་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་བྱ་སྤྱོད་སྟེ་ལོ་ལ་ལྷུ་ཆེས་སྤྱོད་ཅུ་མེད་ཀྱང་། དཔང་ཐང་དང་མཛད་རྒྱུ་
ཆེ་བའི་ཞིང་ས་ལ་བཅན་པོ་ཡུམ་སྲས་ཀྱི་ཐེ་ཚོམ་གྱི་ས་བོན་བཏབ་པར་སྤུ་མ་ཡི་རྒྱ་ལུང་འདྲིམས་པས་ཡང་བའི་སྒྱུ་
འབྲས་དེ་ཉིད་བྱུང་། ཐ་ན་མགར་བཅན་གཉེན་གྱང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྦྱར་བ་དང་། མགར་ཚང་ལ་བཀྱོན་པའི་
པ་སྐོས་དོན་རྒྱུ་དཔེ་པ་ཅི་རིགས་མགར་ཚང་གི་སྟེང་ལ་བབ་ཀྱང་། ལྷུ་ལྷུས་ཀྱི་མགར་བ་རྣམས་ནས་ངོ་མོག་དང་
སྤྱིད་འཇུར་གྱི་བྱ་འགུལ་སྟེ་ལོ་ལ་ལྷུ་ཆུང་མེད་པར་སྤུ་མཐུད་ཏུ་བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་ལྷུ་བསྐྱབས་པ་དང་། ཡང་ན་རྒྱང་
རིང་ལ་བྱོལ་བའི་ཐབས་ལག་ལེན་བྱས་པ་ལས་མགར་ཚང་གི་མི་སྣ་རྒྱུད་ཏུ་བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་ལྷུ་བསྐྱབས་རྒྱུ་ལས་སྒྲོ་བ་
རིངས་རྒྱུ་བསམ་སྒྲུབ་རྟེན་གཞི་མེད་པ་མངོན་ཏུ་གསལ། དེ་བས་གཤམ་ནས་མགར་ཚང་གིས་བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་
བསྐྱབས་པའི་བསམ་སྒྲུབ་དང་སྒྲོ་བ་མ་རིངས་པའི་ལག་ལེན་ལ་དབྱེ་ཞིབ་རགས་ཅུ་བྱེད་ན།

གཅིག བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་ལྷུ་བསྐྱབས་རྒྱུ་ནི་མགར་ཚང་གི་བསམ་སྒྲུབ་རྟེན་གཞི་དང་ཀྱན་སྦྱོར་ཆོད་གཞི་ཡིན་ཕྱིར་
བཅན་པོ་ལ་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་འདུ་ཤེས་སྒྲེས་པའི་ཁོར་ཡུག་མེད། ཏུས་རབས་ཕྱེད་ཀ་ལྷག་གི་རིང་ལ་མགར་ཚང་གི་
ཆབ་སྤྱིད་འགྲོས་རིམ་ལ་སྤྱི་སྒྲུབ་ཞིག་བྱས་ན། ཁྲི་མང་སྤྱི་མང་བཅན་དང་ཁྲི་འདུས་སྤྱི་མང་པོ་རྒྱུ་བཅས་བཅན་པོ་
རབས་གཉིས་སྤྱི་ཉིན་ཏུ་རྒྱུད་ཏུ་ཏུས་ནས་ཁྲི་ལ་གསོལ་བ་ཡིན་པས། བཅན་པོ་རྒྱུད་ཏུ་གསོལ་བའི་འགན་ཕྲག་

^① 张说撰《兵部尚书代国公赠少保郭公行状》。见范学总等编《全唐文全唐诗吐蕃史料鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1988.9 75
^② ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཚགས་pr 7244 བོད་ཀྱི་བདེ་རྟེན་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་ཀྱི་ཡུང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོ་བ་ཆོད་དེ་སྒྲུབ་ཁང་། 7944.4 24

ཏུ་སྒྲངས་པའི་དུས་མཚུངས་སུ། མཐའི་ཁམས་བསྐྱེད་ཅིང་ནང་གི་ཆོས་ཕུབ་སྟེ་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་དགྲང་ལ་
གཏང་པ་སྟགས་ནི་མགར་ཚང་གི་བྱས་རྒྱུ་སྟེ་བྲངས་ཚོགས་ཆོག་ཡིན། བྱས་རྒྱུ་དེ་དག་ནི་བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་བསྐྱབ་
རྒྱུའི་བསམ་སྒྲུབ་ལས་བྱུང་བར་གོར་མ་ཆག་དེས་ན་བསམ་སྒྲུབ་དེའི་རྟེན་གཞི་རིམ་བུ་ཞེས། བོད་གནའ་བོའི་དུས་ཀྱི་
འདུ་ཤེས་འདོན་སྤྲངས་དང་ཀུན་སྒྱུད་སྒྲོབ་གསོ་ལས་བྱུང་བ་ཡིན་ཏེ། ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་ཨང་ཉགས་PT 7243 ཏུ།
《ཕུ་བོས་ལུ་བོར་བཏམས་ཤིང་བསྟན་པའི་མདྲོ་》 ཞེས་ “ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་རིག་གནས་སམ་རྟོགས་དཀའ་བའི་སངས་རྒྱས་
ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྒྲུང་བྱ་སྟགས་ཏེ་ལམ་མ་འདྲེས་པས་བོད་མི་རིགས་རང་ཉིད་ཀྱི་གནའ་སྟོལ་དང་འབྲེལ་བའི་རྟ་ཚུལ་
རྟེན་པ་རྩེ་སྟེད་ཅིག་མཚོན་^①” པའི་མི་ཆོས་བསྟན་བཅོས་ཤིག་ཡོད་པ་ལས། “ལུ་ན་རེ། ཕྱི་ཆོས་ནི་གང་། ཕྱི་ཆོས་
མ་ཡིན་པ་ནི་གང་།” ཞེས་དྲིས་པར། “ཕུ་ན་རེ། ཕྱི་ཆོས་ནི། རྒྱང་ཞིང་སྤྱི་ལུ་དང་། དེས་ཤིང་མཉེན་བ་དང་། རྟིང་
རྩེ་འེ་ཞིང་། དངན་ཆན་ཕྱེད་རྩེས་དང་ཁྲེལ་ཡོད། རྟིང་རྒྱང་ཞིང་བཅོན་འགྲུས་ཆེ་བ་ཡིན་ཏེ། འཛངས་ཡིད་ལྗུར་མེད་
གྲང་། འདི་རྣམས་ལས་ལ་ཡོད་ན། ཀུན་གྱི་རྟིང་དུ་འོང་ཞིང་སྤྱིད་བཟན་དེ་ནི། ཕྱི་ཆོས་མ་ཡིན་པ་ན་ཡོ་ཞིང་གཟུགས་
ཡང་ཞིང་ཁྲེལ་དང་རྩེས་ཕྱེད། རྟིང་རྩེ་ཕྱི་ཤེས་ཞིང་དངན་ཆན་ཆེ་སྒྲུབ་བྱེད་ཆིང་ལེ་ལ་ཆེ་བ་ཡིན་ཏེ། འདི་རྣམས་
ལས་ལ་ཡོད་དང་། ཀུན་གྱི་ཡིད་དུ་ཕྱི་འོང་བ་ཡིན། ^②” ཞེས་མི་ཆོས་ཀྱི་ལེགས་ཉེས་བཤད་པ་ནི་བོད་གནའ་རབས་ཏེ་
ནང་བའི་བསམ་སྒྲུབ་བོད་དུ་མ་དར་གོང་གི་འདུ་ཤེས་འདོན་སྤྲངས་ཡིན་པས་མགར་ཚང་གི་བསམ་སྒྲུབ་ཡང་དེ་ལས་མ་
འདས་པ་དང་། ད་དུང་ “འབངས་ཀྱིས་ནི་རྩེ་མ་བཏང་། འབངས་ཀྱིས་ནི་རྩེ་བཏང་ན། འཛོན་མོ་ནི་ཤིང་ཀ་རེབས།
སང་ཕྱི་ནི་གནངས་སྒྲུང་ན། བམ་ནམ་ནི་ཞུ་ཞུ། རིག་འཛོན་ལུས་བཏབ་གྲང་། བྱ་ཕྱི་ལུས་མ་བཏབ།^③” ཅས་པའི་
པ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་བཅན་པོར་གསོལ་བའི་བློ་ཆོག་ནི་དུས་གཏན་གྱི་མི་ཆོས་ཀུན་སྒྱུད་ཚད་གཞིར་ལྗུར་གཤིས།
མགར་པ་བུའི་སེམས་སུ་བྱུག་པའི་འདུ་ཤེས་འདོན་སྤྲངས་དང་ཀུན་སྒྱུད་བཀག་རྒྱ་ཡིས་དུས་དང་རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་ཆ་
རྒྱུན་ལ་མ་བསྟོས་པར་བཅན་པོའི་ཆེད་དུ་རང་སྟོག་ཤོར་གྲང་འགྱུར་པ་མེད་པར་བཅན་པོ་ལ་སྒྲོ་དཀར་སྤྱི་བསྐྱབ་
རྒྱ་ནི་ཆ་བའི་སྒྲུང་བྲུང་བ་ཡིན། དེ་བས་བསམ་སྒྲུབ་ཀུན་སྒྱུད་ཀྱི་ཞིང་ས་ཡངས་པོར་བཅན་པོ་ལ་སྒྲོ་བ་རིངས་
པའི་འདུ་ཤེས་ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་དང་འབྲེལ་འབྱུར་གྱི་ཁོར་ལྷག་ཡོན་མེད་དེ། བོད་རྒྱ་གནའ་རབས་ཡིག་ཚགས་ལ་
མིག་རྟོང་བཟང་ནས་བལྟས་ཀྱང་མགར་ཚང་གིས་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་བྱ་སྒྱུད་ཀྱི་ཤུལ་རྩེས་ཅམ་མི་རྟེན་པ་ནི་བསམ་
སྒྲུབ་རྟེན་གཞི་དེ་ལ་ཐུག་པས་ཡིན།

གཉིས། མགར་ཚང་གི་དམག་སྤྱིད་ལག་ལེན་ལས་བཅན་པོ་ལ་སྒྲོ་བ་རིངས་པའི་བྱ་སྒྱུད་སྤྱི་ཅམ་མེད་པ། བཅན་
པོས་དུས་ནམ་ཞིག་ནས་སྒྲོ་མི་བདེ་བར་ལྗུར་ཏེ་མགར་ཚང་ལ་ཐེ་ཆོམ་དང་དྲོགས་ཐོན་བྱས་པའི་དུས་ཚོད་གསལ་
པོར་མི་ཤེས་ཀྱང་། སྤྱི་ལོ་༩༥ ལོར་མགར་བུ་བཅན་ཉེན་གྲང་རྟོན་གསོད་ཁྲིམས་ལ་སྐུར་བ་ནས་བཟུང་བཅན་པོས་
མགར་ཚང་ལ་བཅངས་པའི་རྟ་སྤྲངས་དང་རྩེ་སྟོན་བར་གྱི་འགལ་བ་སྟོག་ལྗུར་ནས་མདོན་གསལ་དུ་ལྗུར་པ་རེད།

^① ཆབ་སྤྱིལ་ཆེ་བཟན་ཕུན་ཚོགས། ཏུན་རྟོང་གི་གནའ་ཡིག་ཕུ་བོས་ལུ་བོར་བཏམས་ཤིང་བསྟན་པའི་མདྲོ་ཞེས་པའི་ཆ་འབྲེལ།_{MI} མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 7/1
1975 4—10
^② ཆབ་སྤྱིལ་ཆེ་བཟན་ཕུན་ཚོགས། ཏུན་རྟོང་གི་གནའ་ཡིག་ཕུ་བོས་ལུ་བོར་བཏམས་ཤིང་བསྟན་པའི་མདྲོ་ཞེས་པའི་ཆ་འབྲེལ།_{MI} མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 7/1
1975 24
^③ ཏུན་རྟོང་ཡིག་ཚགས་PT 7243 ཏུ། བོད་ཀྱི་བཟོ་རྒྱུ་ཆ་བཅས་བསྟོགས་ཀྱི་ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོ་བ་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 7/194 3 375

སྐབས་དེར་བཅན་པོ་ཁྱིམ་འདྲུས་སྤྱི་ཉིད་དགུ་ལོ་བཅུ་དགུ་ལས་མིན་པས་བསམ་སྒྲོ་དེ་དུས་སྤྱི་མོ་ནས་བཅན་པོའི་
 རྒྱུད་དུ་སྒྲིམ་པ་མིན་པ་རིགས་པས་འགྲེ་ཐུབ། དེ་བས་མགར་བཅན་ཉིན་གུང་ཉིན་གསལ་སྤྲིམས་ལ་སྒྱུར་བ་ནི་ཡུམ་ཁྱི་
 མ་ལོད་གཙོ་བོ་ལྟ་བུ་ལོ་མགར་སྐོལ་ཆོགས་པས་ཡུན་རིང་པོར་འཐབ་ཚད་དང་ཐབས་ཁུས་འཐེན་པའི་འབྲས་བྱ་ཡིན།
 བཅན་པོའི་བཀའ་ལ་བརྟེན་ནས་མགར་བྱ་དེ་བཀའ་པ་ཡིན་པས་བཅན་པོ་ཉིད་ཀྱང་མགར་སྐོལ་ཆོགས་པའི་སྤྱགས་
 གུ་ལངས་ནས་མགར་ཆང་གི་སྟོབས་ཤུགས་ལ་ཐེ་གཏོགས་བྱས་པ་མངོན་པར་མཆོད་ཀྱང་། མགར་ཆང་གི་སྤྱི་ཁྱིམ་
 སྤྱི་མགར་ཁྱིམ་འབྲིང་བཅན་བོད་ཀྱིས་ནི་ཆ་རྒྱུན་མེད་པར་ངོས་ལེན་བྱས་པར་མ་ཟད། ད་དུང་ལུ་མཐུད་དུ་བཅན་པོའི་
 མངའ་ཐང་གི་ཆེད་དུ་ཤར་མཐའ་ནས་ཐང་གི་དཔུང་ཆེན་པོ་དང་དྲག་པོའི་གཡུལ་འཕྲུག་ནས་མང་སྤྱོད་གིས་
 གྲངས་པའི་མིག་དཔེ་བརྟན་པ་ལས་བཅན་པོར་བྱི་སྐོལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ་ཅི་ཡང་མེད། དུས་དེ་ནས་བཟུང་
 བསྐྱེད་མར་ལོ་བཞི་ལ་འཁོར་ནས་མཁོས་བཀྲིས་པ་དང་། ཙོང་ཀ་ཆེ་ཆུང་ལ་དམག་དྲངས་ནས་ཤར་མཐར་བསྐྱེད་དེ་
 ཕྱིར་བཅན་པོའི་ཁབ་དབུས་ལ་མ་སོང་བ་ལས། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱིམ་གར་སྤྱི་ཁྱིམ་ནས་བྱི་ལུར་གྱིས་ཟུར་དུ་བྱུང་བ་
 མངོན་པར་མཆོད། ད་དུང་སྤྱི་ལོ་༩༨༥ལོར་མགར་ཆང་ལ་བཀྲོན་པའི་ནས་དབུས་སྤོད་ཀྱི་སྤྱི་ཉི་མ་ཉིས་སྟོང་ལྷག་
 གཅིག་གྱུར་དུ་བསད་པས་བཅན་པོ་ཡུམ་སྤྱི་ཁྱིམ་མགར་ཆང་ཆར་གཙོད་རྒྱུའི་ཆོད་སེམས་ལག་ལེན་གྱིས་གསལ་
 བཤད་བྱས་ཀྱང་། མགར་ཁྱིམ་འབྲིང་གིས་སྤྱི་ཁྱིམ་འབྲུར་མ་བསྐྱངས། དེ་ནས་བཅན་པོའི་དཔུང་སྤྱི་ཁྱིམ་ཁྱིམ་འབྲིང་ལ་
 འཐབ་དུ་སོང་ཡང་། མགར་གྱི་དཔུང་གིས་ངོ་མ་གྲངས་པར་རང་སྤྱི་ཁྱིམ་རང་གིས་བཅད་པ་སྤྱི་ཁྱིམ་གྱིས། ཁོང་གིས་
 “དྲང་ཞིང་སྤྱི་ཁྱིམ་དང་། དེས་ཤིང་མཉེན་བ་དང་། སྤྱི་ཆེ་འེ་ཞིང་། དངན་ཆན་ལྷེད་ཆེས་དང་སྤྱི་ལོ་ཡོད། སྤྱི་ཆུང་
 ཞིང་བཙོན་འབྲས་ཆེ་བ་” ཆེ་བ་དང་ལས་རྒྱ་འབྲས་བཙོན་རྒྱ་ནི་མགར་མ་ཆ་བྱ་རྒྱུད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཁོ་ན་ཡིན་ཞིང་
 བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་གཉིས་མེད་པ་གསལ་ཆེན་དུ་ངོ་མ། དེ་ལྟ་མིན་པར་བཅན་པོ་ལ་དངོས་ནས་སྤྱི་བ་རིངས་པའི་འདུན་པ་
 ཡོད་ན། དམག་དོན་གྱི་དབང་ཆ་ཡོངས་སུ་བཟུང་ལ་རང་སྤྱི་ཁྱིམ་གྲངས་པའི་སྤྱི་ཁྱིམ་དེ་མ་ཉིད་དུ་ཁོའི་སྤྱི་ཁྱིམ་གྱི་དམག་
 དཔོན་བརྒྱའི་རང་སྤྱི་ཁྱིམ་གྲངས་པ་དང་། མགར་མང་པོ་ཆེ་ལྷག་ཆབ་ཀྱི་ཆེས་འདེད་ཐང་ལ་བསྤྱི་གསལ་པ་བྱ་བྱིས་
 བདུན་སྟོང་ཡོད་པ། མགར་འབྲིང་བཅན་ཆང་སྟོན་ལའང་ནང་འཁོར་ཆེན་སྟོང་ལྷག་ཡོད་པ་བཅས་ཆང་མ་ཤར་
 མཐའ་ན་ཡོད་པས། མགར་ཆང་ལ་སྤྱི་ཁྱིམ་འབྲུར་སྤྱི་ཁྱིམ་དང་སྟོབས་ཤུགས་ཡོད་པར་ཐོམ་མེད་དེ།
 བཅན་པོའི་སྤྱི་ཁྱིམ་དབང་གཏོར་མི་ཐུབ་དུང་མདོ་སྤྱི་ཁྱིམ་ལ་ཁ་ལོ་བསྐྱུར་རྒྱུའི་ལུས་པ་དང་དཔུང་སྟོབས་ཡོད་པ་
 རིགས་པས་དཔུང་ཐུབ། འོན་ཀྱང་བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་དཀར་བ་གསལ་བཤད་བྱེད་ཆེད་མགར་ཆང་གི་གཙོ་བོར་མི་སྤྱི་
 འབྲིང་གིས་རང་སྤྱི་ཁྱིམ་གྲངས་པ་དང་། ཐུན་འབྲིང་བཅན་ཆང་སྟོན་དང་བྱ་མང་པོ་ཆེས་མཐོང་ཆོས་ངོས་ལེན་གྱིས་
 ཐང་ལ་སྤྱི་ཁྱིམ་བཙོན་པ་ལས་བཅན་པོ་ལ་བྱི་སྐོལ་གྱི་སྤྱི་ཁྱིམ་ཅི་ཡང་མ་བྱུང་། དེ་བས་མགར་ཆང་གིས་དམག་སྤྱི་
 ལག་ལེན་གྱི་ཐད་ནས་བཅན་པོ་ལ་སྤྱི་བ་རིངས་པའི་བྱ་སྤྱི་ཅི་ཡང་མེད་ཅེས་མི་སྤྱི་ཁྱིམ་ལ་མེད་བྱུང་།

དེ་བས། མགར་ཆང་གི་བསམ་སྒྲོ་འདྲུ་ཤིས་དང་། ཀུན་སྤྱི་ཁྱིམ་གཞི། དམག་སྤྱི་ཁྱིམ་ལག་ལེན། རྒྱུད་པར་དུ་
 མགར་བྱ་གསལ་སྤྱིམས་ལ་སྒྱུར་བ་དང་ཉི་འབངས་ཉིས་སྟོང་ལྷག་བསད་པའི་དོན་རྒྱུ་གང་བྱུང་ཡང་། བཅན་པོ་ལ་
 སྤྱི་དཀར་བའི་འདྲུ་ཤིས་ལ་གཡོ་འབྲུལ་སྤྱི་ཁྱིམ་མེད་པར་ལུ་མཐུད་དུ་སྤྱི་ཁྱིམ་བསྐྱེད་པའི་ལས་ལ་ཞུགས་རྒྱ་ལས་བཅན་
 པོ་ལ་ངོ་སྤྱི་ཁྱིམ་བྱ་སྤྱི་ཅི་ཡང་སྤྱི་ཁྱིམ་མ་སྤྱི་ཁྱིམ་བར་གཞིགས་ན། མགར་ཆང་ལ་བཅན་པོར་ངོ་སྤྱི་ཁྱིམ་བསམ་སྒྲོ་མེད་པ་

ལས་དམག་དཔུང་དང་ཐབས་ཤེས་མེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། གཡུལ་འབྲུག་ནས་སུ་མ་མཐོང་བའི་བཞོན་འདྲེས་དམག་
དཔོན་ཆེན་མོ་ཁྱིམ་འབྲིང་བཅན་སྟོང་ནི་མགར་ཆང་གི་སྡེ་ཁྱིམ་མི་སྣ་ཡིན་ལ། དམག་དཔུང་གི་སྟོབས་ཤུགས་ལྡན་པར་
མ་ཟད། ཤར་མཐའ་འཁོབ་འཁོར་གྱི་ཐོབ་པ་སྟགས་ཕྱིན་གྱི་ཆ་རྒྱུན་ཀྱན་ཏུ་འཛུགས་ཀྱང་། བཞོན་རྒྱུ་ལེན་
གྱིས་སྐྱོ་འབྲས་ངང་མགར་ཆང་གི་ལས་དབང་གི་མཐའ་མཐོ་སྒང་ནས་བསྐྱུས་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བཞིན་རས་རོ་མ་ཡིན་
པར་འདྲོད།

མདོར་ན། མགར་ཆང་ལ་བཞོན་སྐབས་པ་ནི་ཐོད་བཅན་པོའི་ལོ་རྒྱུས་སུ་ཆེས་སྐྱོ་འབྲས་ཅན་གྱི་དོན་རྒྱུན་ཞིག་
ཡིན་པར་མ་ཟད། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཐང་འཕྲོག་ཚད་བྱེད་པའི་མཁུག་འབྲས་སྤྱིར་བཏང་བ་ཞིག་ཀྱང་རེད། སློན་གྱི་
དབང་ཐང་ཆེ་དྲགས་པའི་མང་གཞི་ལས་རྗེ་ཡིས་ཐེ་ཆོམ་བཅངས་པ་དང་། ཐེ་ཆོམ་དེར་ནང་གི་སྐྱུལ་འདྲེད་དང་ཕྱི་
ཕྱུ་མ་བྱུང་འབྲེལ་གྱིས་བདེན་པར་བསྐྱར་ཏེ་མགར་ཆང་ཆར་བཅད་པའི་སྐྱོ་འབྲས་ལག་ཏུ་བསྟར། དོན་རྒྱུན་འདི་
ལས་ང་ཚོར་བཏོན་པའི་སྒྲུབ་བྱ་ནི། གཅིག་ཏུ་མཇུག་རྗེས་ཅི་འདྲ་ཆེ་ཡང་ང་རྒྱལ་དང་ཁེངས་དྲེགས་སྐྱེས་མི་རུང་བར་
བག་ཡོད་ཁེངས་སྐྱུང་བྱེད་དགོས་ཏེ། དེ་ལྟར་མིན་ན་རང་གི་མཇུག་རྗེས་གཞན་གྱི་ཁྱུར་བོ་དང་རང་སྟོག་གཙོད་པའི་
སྟེ་རེ་རུ་འགྱུར་སྲིད། གཉིས་སུ་སློ་གཏོད་དམ་མཐུན་སྤྱི་ལོ་བྱི་མ་ཆང་ངམ། ཆོགས་པ། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཡིན་ཀྱང་
གཏན་འཇགས་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་མང་རྩི་ཡིན་ཏེ། སློ་གཏོད་མེད་པར་ཐེ་ཆོམ་གྱི་རྒྱ་རྒྱུ་ཆུང་ན་རང་གཞན་གཉི་ཀ་
སྤྱུག་ལ་བསྐྱུལ་ཞིང་སྤང་བའི་གཞི་མར་འགྱུར་སྲིད། གསུམ་ཏུ་བདེན་རྒྱུན་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་རྒྱ་ནི་སྐྱེས་བུ་དམ་པ་མ་
ཟད་གང་ཟག་པལ་བར་ཡང་མཁོ་བའི་བྱེད་ཅུས་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། བདེན་རྒྱུན་གྱི་དབྱེ་བ་འབྱེད་མ་ཤེས་ན་སྤྱི་མཐུ་
ངག་གི་རྗེས་སུ་སོང་ནས་དཀར་ནག་གི་དབྱེ་བ་འབྱེད་མི་ཤེས་ཤིང་། སློ་ཡུལ་ལས་འདས་པའི་སྐྱོ་འབྲས་ལའང་སྐྱར་
སྲིད་དེ། ཁྱད་པར་ཏུ་ཆབ་སྲིད་ལས་འཛིན་པ་ལ་བདེན་རྒྱུན་དབྱེ་བ་འབྱེད་ཀྱི་སློ་ཤིན་ཏུ་མཁོ་བ་ཡིན་ནོ། །

ལེའུ་ལྷ་བཤམས་མཁར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་ལ་དབྱད་པ།

ལེའུ་གོང་མ་ནམས་སུ་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་ཁོང་གི་རིགས་སྐུ་མཁས་ཀྱི་མི་ཆེན་པོ་འགྲོ་མ་རིམ་དང་བྱེད་ལས་སྐབས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ཟིན་པས། ས་མཁར་སྟོང་བཅན་དང་བྱེད་ལས་སྐབས་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁས་ཀྱིས་གྲུབ་པའི་མཁར་ཆང་ལ་ཆ་རྒྱས་ངེས་ཅན་བསྐྱེད་སྤྱོད། དེ་བས་མཐའ་མཐུག་གི་ལས་དབང་དེ་ལས་མཁར་ཆང་གི་མི་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུན་ཆད་དམ་མང་དུ་འཕེལ་བ་སྐབས་དྲི་གཞི་མང་པོ་ཞིག་འཕེན་སྤྱོད་པ་དང་། མཁར་ཆང་གི་མི་རྒྱུད་ལའང་ཆ་རྒྱས་ཤིག་འཛིན་པར་འདོད་པས། གཤམ་ནས་མཁར་ཆང་གི་གདུང་རྒྱུད་ཡོད་མེད་དང་གང་ན་ཡོད་པ་སྐབས་ལ་རིམ་གྱིས་འཇུག་པར་བཤོ། །

ས་བཅད་དང་པོ། མཁར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་བོད་ནས་ཆད་ཚུལ་བཤད་པ།

དེ་ཡང་ཁྱིམ་འདུས་སྤྱི་མང་པོས་རྒྱུ་ “བོད་ཀྱི་ནི་སྤྱི་རྒྱལ་དུ། ཁེམས་ཤིང་ནི་རེ་ཡང་། སྤྱི་རྒྱལ་ནི་གདུང་ཕྱི་འཆད།^①” ཅས་གསུངས་པ་ལྟར་གདུང་ནི་པ་རུས་ཀྱི་དོན་ཡིན་ལ། གདུང་རྒྱུད་ཅེས་པ་ནི་པ་ནས་བར་མ་ཆད་པར་སྐྱེས་ཤིང་འཕེལ་བའི་མི་རྒྱུད་ཀྱི་ཕྱིར་བ་སྟེ། ལྷ་ཆེན་ཚུལ་ཁྲིམས་རིན་ཆེན་གྱིས་ “རུས་ནི་རིགས་མ་ཉམས་པའི་པ་དེའི་རྒྱུད་ལས་བྱུང་བའོ^②” ཞེས་གསལ་བོར་གསུངས་པ་ལྟར་དུ་ངས་པས། སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཅེས་པ་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་དེ་ཉིད་ནས་བྱུང་བ་ལས་མ་ཆད་པར་གདུང་རུས་མཁར་གྱི་རྒྱུན་མཐུད་པའི་མི་རྒྱུད་ཀྱི་ཕྱིར་རིམ་ལ་གོ་བ་ཡིན། དེ་བས་དེང་སང་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་དུ་གྲགས་པའི་རུ་སྐོར་ཆོ་བ་དང་། མི་ཆེན་དཔོན་རྒྱུད་སྐབས་བོད་ཀྱི་མདོ་དབྱས་ཁམས་གསུམ་དུ་འཆོག་ཞེས་ཀྱི་གཏམ་དང་བརྗོད་པ་མང་དུ་བྱུང་ཞིང་ཡིག་ཆ་དུ་བཀོད་པའང་མི་ཉུང་མོད། འོན་ཀྱང་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་སྟོན་ཆེན་པོ་ལྷ་རྒྱལ་ཡིག་ཆ་དུ་བཤད་པ་དབང་དུ་བཞག་ནས་དབྱད་ན། མཁར་ཆང་ལ་བརྟུན་པའི་པ་ནས་བྱུང་བའི་ཕྱི་ལྟེ་སྤྱི་ལོ་༡༩༩༩ལོ་ནས་མཁར་རྒྱུད་ལྷག་ལུས་ནམས་ཀྱིས་ཐང་ལ་སྐྱབས་ལུས་པ་ནས་བཟུང་། བོད་གངས་ཅན་གྱི་ལྗངས་འདི་རུ་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱུན་དངོས་སུ་ཆད་པ་ཡིན་པས། བོད་ན་སྟོན་ཆེན་པོ་དེའི་གདུང་རྒྱུད་མེད་པར་ཁས་མི་ལེན་ཐབས་མེད་བྱུང་བ་ཡིན། དེ་ཡང་ལུང་དང་རིགས་པས་ཁས་མ་བླངས་པ་ལས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཕྱོགས་ཞེན་དོམ་པ་མིན་པས། མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་དུ་གྲགས་པའི་རྣམ་ཚུལ་བྱུང་བ་ལ་དབྱེ་ཞིབ་དང་བཅས་ཏེ་མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་བོད་ལྷན་ནས་ཆད་པའི་ཚུལ་རགས་ཅམ་བརྗོད་པ་ལ།

དང་པོ། མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་དུ་གྲགས་པའི་རྣམ་ཚུལ་བརྗོད་པ།

མཁར་ཆང་ལ་བརྟུན་པའི་པ་ནས་བཟུང་བཟུན་པ་སྤྱི་དང་ཡར་སྟོན་གྱི་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་གས་ཏེ། ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གས་དང་རྩོམ་པ་ལ། བྲག་བཀོས་སམ། ཅོང་ངོས་ཀྱི་ཡི་གེ་སྐབས་སུ་མཁར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཡོད་པའི་གནས་ཚུལ་མ་མཐོང་བར། རུས་རབས་བཟུན་པའི་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་གར་སྟེགས་ཀྱི་སྟེ་ཁྲིད་གཙོ་གས་མཁར་ཆང་ནི་བྱ་བྲག་ངོས་ནས་འཕུར་བ་ཅི་བཞིན་བྱུལ་རྒྱུ་ཅེས་ཅམ་མེད་པར་མཐོ་སྐང་གི་ཆབ་སྲིད་ཁོར་ཡུག་འདི་ནས་

^① ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གས་PT ༡༩༩༩ལ། བོད་ཀྱི་བརྗོད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།M ༧ གྲུང་དབྱང་མི་རིགས་སྟོན་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩ ༩༥༥

^② ལྷ་ཆེན་ཚུལ་ཁྲིམས་རིན་ཆེན། བཟུན་འཕྱར་དཀར་ཆག།M ༧ བོད་ལྗངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩ ༩༩༩

ཆངས་པ་བཞིན་ཡལ་སང་མོད། བསྟན་པ་བྱི་དར་ནས་བཟུང་མགར་ཆང་གི་གདུང་རྒྱུད་འབྲུལ་མེད་ཡིན་པར་བཞེད་
 པའི་དཔོན་རྒྱུད་དང་ཆོ་བ་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་ལ། གཙོ་བོ་ལ་དབུས་སུ་ཆལ་བའི་ཁྲི་དཔོན་གྱི་
 གདུང་རྒྱུད་དང་། ཁམས་སྡེ་དགེ་རྒྱལ་བོའི་གདུང་རྒྱུད། མདོ་སྨད་མགར་ཅེ་ཆོ་བའི་དཔོན་ཁག་དང་ཆོ་ཁག་འཕོར་
 ཆེན་ནི་ཁྲི་ཆེན་པོ་མགར་ནས་བཟུང་པར་འདོད་པ་སོགས་མཆིས། གཤམ་ནས་འདོད་ཚུལ་དེ་དག་གི་འབྱུང་ཁུངས་
 དང་རྒྱབ་རྟེན་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་ན།

གཅིག དབུས་ཆལ་བའི་ཁྲི་དཔོན་གྱི་གདུང་ཁུངས་སྒྲིབ།

(༡) ཆལ་བའི་ཁྲི་དཔོན་གྱི་གདུང་ཁུངས་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་གཏུགས་ཚུལ། ཆལ་བ་ནི་ཞང་འགྲོ་
 བའི་མགོན་པོ་རིན་པོ་ཆེས་(༡༡༢༢ནས་༡༡༩༣)ལྷ་ཆེས་སུ་ཆལ་ཡང་དགོན་བཏབ་པ་དང་གྲུང་ཐང་གཙུག་ལག་
 ཁང་བཞེངས་པའི་ཆེས་ནས་ཆལ་གྲུང་ཐང་གཉིས་སུ་ཆགས་པའི་བཀའ་བརྒྱུད་ཀྱི་གྲུབ་མཐའི་ཉེ་བ་ཞིག་ཡིན། ཞང་
 ཉིད་སྐྱ་གཤེགས་ཁར་མཉམ་མེད་ཤུག་ཡེ་ཤེས་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་ཆབ་ཏུ་བསྐྱོས་པ་དང་། ཉེ་གནས་དར་མ་གཞོན་ཅུ་ཆལ་
 པའི་དཔོན་ཏུ་བསྐྱོས་ཤིང་དཔོན་པོ་ལོ་ཉེར་གཉིས་བྱས། དེ་ནས་དཔོན་རབས་གཉིས་པ་ཉེ་གནས་དར་མ་གཞོན་
 ཅུའི་རུས་དཔོན་པག་མོ་འབྱུང་གནས་བཙུན་འབྱས་ཀྱིས་དཔོན་ས་ལོ་བཅུ་གསུམ་ལ་བཟུང་། དེ་ནས་དཔོན་རབས་
 གསུམ་པ་ཡེ་ཤེས་གཟུངས་ནི་དཔོན་གོང་མའི་སྐུ་དཔོན་ཡིན་ལ་དཔོན་ས་ལོ་ལྔ་བཟུང་། དེ་ནས་ཞང་ཉིད་ཀྱི་སྐྱབ་བྱ་
 མགར་རྒྱལ་བ་འབྱུང་གནས་ཀྱི་སྐུ་སངས་རྒྱལ་དངོས་གྲུབ་ཀྱིས་ཆལ་བའི་དཔོན་རབས་བཞི་བའི་འགན་བཟུང་བ་
 ནས། ཆལ་བའི་མངའ་ཐང་རྒྱས་ཤིང་བསྟན་པ་དར། དེ་ནས་མགར་ཞེས་པའི་རུས་རྒྱུད་གཅིག་གིས་ཆལ་བའི་སྲིད་
 དབང་ཉམས་པའི་བར་ཏུ་དཔོན་པོའི་གོ་གནས་བདག་ཏུ་བཟུང་སྟེ་མི་ལོ་བརྒྱ་དང་བཞི་བརྒྱར་ཉེ་བར་བྲིན། འདི་
 ལས་གསལ་བཤད་བྱེད་པར་འདོད་པ་ནི་མགར་རྒྱལ་བ་འབྱུང་གནས་ཞེས་པ་དེའི་གདུང་ཁུངས་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་
 ཚུམ་པ་པོ་མི་གསལ་བའི་ 《རྒྱལ་རབས་སོགས་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ངགས་ལ་བའི་མེ་ལོང་^①》 ཏུ། “(ཆལ་བའི་དཔོན་
 དཔོན་སངས་རྒྱལ་དངོས་གྲུབ་འདི། གདོང་གདུང་རུས་མགར། དང་པོ་ལྷ་ཡུལ་གནམ་གྱི་མཐོངས་ནས། མི་ཡུལ་ཏུ་
 བབས་པ། འགར་ཆོ་ནམ་དང་ཆོ་འབྲུག་ དེ་ནས་འགར་སྐྱམ་མ་མཁུན་ཆེན་པོ། དེ་ནས་འགར་སྟོང་མས་ཁྲི་ཆགས། དེའི་
 སྐུ་འགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུངས་ཀྱིས། ཆོས་རྒྱལ་སྟོང་བཅན་སྐམ་པོའི་བཀའ་ཁྲི་པོ་མཛད། འཛམ་གླིང་བྱེད་
 དབང་ཏུ་བསྟན། བལ་མོ་བཟའ་དང་། རྒྱ་མོ་བཟའ་གདན་དྲངས་པ་ལ་བརྟེན་གནས། མཆན་ལྷན་གྱི་རྩོ་བོ་རིན་པོ་ཆེ།
 རྩོ་བོ་མི་རྒྱུད་དོ་རྩེ། ཅན་དན་གྱི་རྩོ་མོ་སྒྲིལ་མ། བྱམས་པ་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སོགས་བརྟེན་རྩོ་མཆར་ཅན་ནམས་བོད་ཏུ་
 རྩོན་ཉེ་དམ་པའི་ཆོས་དར་བར་མཛད་པ། བོད་ཁ་བ་ཅན་པ་ཡོངས་ལ་སྐྱུ་དྲིན་ཆེ། དེའི་སྐུ་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་
 བཟུངས་ཀྱིས། རྒྱའི་རྒྱལ་པོ་ཏུ་བཞུགས་པའི་སྐྱོན་པོ་མཛད། དེའི་སྐུ་སྟོན་བཅན་ལྷེ་མ་བྱ། དེའི་སྐུ་ཁྲི་བཟང་དུ་མ་བྱ།
 དེའི་སྐུ་ཁྲི་གཉེན་ཁྲི་ལྷགས། དེའི་སྐུ་སྟོང་མས་ཁྲི་སྣང་། དེའི་སྐུ་ཁྲི་དོ་རེ་ལྷག་བྱུངས། དེ་ནས་ཁྲི་ཆེན་པོ་ཆས་
 པ་སྒྲིུག དེ་ནས་རིམ་པར་བྱོན་པ། སྐུ་བཟང་འཕན་བཞེགས། དེའི་སྐུ་འགར་ཐོག་ཡང་རྒྱལ་བ། དེའི་སྐུ་རྒྱལ་ལ།

① 《རྒྱལ་རབས་སོགས་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ངགས་ལ་བའི་མེ་ལོང་》 ནི་དབུ་མེད་ལག་བྲིས་སྐྱ་རིང་ཡིན་ལ་ཚུམ་པ་པོ་མི་གསལ་མོད།གཞུང་དངོས་སུ་ “འཛམ་
 བཏབ་ན་ལོ་ཉེས་བརྒྱ་ལྷག་བཅུ་རེ་ལྔ” ཞེས་པའི་ཆོག་ལ་གཞིགས་ན་ཆལ་བ་ནི་སྐྱི་ལོ་ ༡༡༢༥ ལོར་བཏབ་པ་ཡིན་ཕྱིར་དེ་བཟེང་འདི་ནི་སྐྱི་ལོ་ ༡༢༩༩ ལོ་ཡས་
 མས་སུ་བཙུགས་པར་སྣང་།

དེའི་སྐྱེས་འགར་རྒྱལ་བའི་འབྱུང་གནས་ཀྱིས་ཞང་རིན་པོ་ཆེའི་ཡོན་པདག་མཛད། དབང་དང་གདམ་ངག་ཞུས་ནས་
 གསལ་བ་བཏབ་པས། ཁོང་གི་རྩོམ་ལ་སྐྱེས་གཅིག་ལུས་ལ་ཞུགས་པ་དང་། ཤིན་ཏུ་དགའ་བར་གྱུར་ཏེ། ཞང་རིན་པོ་
 ཆེ་གི་བཀའ་ཁེར་སྒྲུབ་ཏུ་གདན་དྲངས་ནས། ཁོ་ཐོས་ནས་ལོ་ལྔ་བརྒྱུ་ལྔ་ལོ་ལྔ་ཀྱང་། རྩལ་ཆད་རིགས་རྒྱུད་མ་བྱུང་། ད་
 ལན་རྒྱུད་གཅིག་ཡོད་པ་འདི་ལ་བྱིན་གྱིས་སྒྲོ་བས་ལ་བྱགས་རྩེས་བཟུང་ཏུ་གསལ་ཞེས་ཞུས་པས། འགྲོ་མགོན་རིན་པོ་
 ཆེས། འགར་གྱི་རྩོམ་འི་ལུས་ལ་བྱག་འཛུབ་(མཛུབ)གཏད་ནས། བྱིན་གྱིས་ལུས་འདི་ལ་སྒྲེས་བྱ་ཡོན་ཏན་དང་ལྷན་པ་
 གཅིག་འབྱུང་པར་འགྱུར་ཏེ། བདག་གིས་བཞུན་པའི་ཞབས་རྟོག་(རྟོག)བྱེད་པར་གྱུར་ཅིག་གསུངས་ཏེ་དབང་
 བསྐྱར་” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། དེ་ནས་དཔོན་པོ་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་འཁྲུངས་ཤིང་ཆལ་བའི་དཔོན་འགན་
 བཞེས་ཚུལ་གསུངས་པ་དང་། ཡང་ 《ཆོས་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་》 ཏུ། “དཔོན་ཆེན་དར་མ་གཞོན་ཅུ་
 བས་ཉིད་གྱི་སྐྱེ་ཆབ་ལུགས་གཉིས་ཀྱི་བདག་པོར་བསྐྱོས་པའི་ཉེ་གནས་ཆེན་མོ་ལ་རིམ་པར་འབྲགས་པ་ལས་ཆལ་
 དཔོན་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་བྱིན་སྒྲོན་པོ་མགར་གྱི་རྒྱུད་ལ་འབྲགས་པའི་ཆལ་པའི་དཔོན་ཆེན་ནམས་ཀྱིས་ལོ་བརྒྱ་
 དང་བཞི་བརྒྱུ་ཉེ་བར་དབྱུག་གཙང་གི་བདག་པོ་དང་འབྲུ་བའི་སྐྱེ་དབང་གིས་ཐམས་ཅད་ས་མ་ལྟར་བྱམས་པས་
 བསྐྱངས་ཤིང་།^①” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། གོང་ས་ལྷ་བ་ཆེན་པོའི་《ཐོད་གྱི་དེབ་ཐེར་དབྱིད་གྱི་རྒྱལ་མོའི་སྐྱེ་
 དབྱངས་》 ལྟར་། “དེ་རྩེས་དཔོན་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་ནི་གནས་ཀྱི་མཐོངས་ནས་མི་ཡུལ་ཏུ་བབས་པས།
 མགར་ཆེན་མཆོའབྱུག་ དེ་ནས་མགར་སྐྱེ་མ་མཁུན་ཆེན་པོ། མགར་སྟོང་མེས་ཁྱི་ཆགས། དེའི་སྐྱེས་མགར་སྟོང་བཙན་
 ཡུལ་བཟུང་གིས་ཆོས་རྒྱལ་སྟོང་བཙན་སྐམ་པོའི་སྒྲོན་པོ་མཛད། ལུགས་གཉིས་ཀྱི་མཛད་པས་རྩེའི་ཞབས་རྟོག་དང་
 ཐོད་འབངས་ལ་བཀའ་བྲིན་ཆེ། དེའི་སྐྱེས་བཙན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་ལྷ་གཅིག་སྟན་ཞེས་བྱ།
 ཁྱི་ཟངས་བྱུ་ལྱ། ཁྱི་གཉེར་ཁྱི་ལྷགས། དེའི་སྐྱེས་སྟོང་མེས་ཁྱི་སྟང་། ཁྱི་སྟོ་རྩ་ལྷག་གཟུང་། སྒྲོན་ཆེན་ཆས་པ་སྟོ་
 ཏུག་ དེའི་སྐྱེས་སྐྱེ་བཟུང་དང་འཕགས་གཟིགས། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་མགར་ཐོག་ཡང་རྒྱལ། རྒྱལ་ལ། མགར་རྒྱལ་བ་
 འབྱུང་གནས། འདི་དང་ཞང་རིན་པོ་ཆེ་མཆོད་ཡོན་ཏུ་གྱུར་ཏེ། སྐྱེས་སྐྱེས་སྐྱེས་ཆོགས་པ་འབྱུང་བའི་ལུང་བཞུན་དང་
 མཐུན་པར་དཔོན་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་འཁྲུངས་པ་དཔོན་ཏུ་བསྐྱོས། དགེ་འདུན་ཆལ་པའི་བཞུན་པའི་རྩ་བ་
 བཅུགས། དེའི་སྐྱེས་དཔོན་ཆེན་རིན་རྒྱལ་གྱིས་དཔོན་གྱི་ལས་ཀ་བཟུང་སྟེ་གོང་ཏུ་བྱོན། སེ་ཆེན་རྒྱལ་པོས་སྐྱེད་ཤོད་
 རྟོད་སྟངས། རྟོད་ལུང་། ག་དོལ། འཕྱོང་པོ། རྒྱལ་སྟངས། ཞེ་དྲགས་གཉེལ་གསུམ་སོགས་ལྷ་ཁང་ཞིག་གསོས་བྱེད་པའི་མི་
 རྩེ་ཤེས་སྐྱེ་ཆུག་གི་འཇའ་ས་གནང་།^②” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། དཔའ་ཤོད་གདན་སྐྱེལ་རག་ར་དག་དབང་བཞུན་
 པའི་རྒྱལ་མཆོན་གྱི་ 《རྒྱལ་རབས་ཆོས་འབྱུང་ཤེལ་དཀར་མེ་ལོང་མཁས་པའི་མགྲུལ་རྒྱལ་།》 ལས་ཆལ་བའི་ཆོས་
 སྐྱེད་བྱུང་ཚུལ་རགས་ཙམ་བརྗོད་པའི་ལེ་ཆན་ཏུ། “དེ་རྩེས་དཔོན་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་ནི་ཆོས་རྒྱལ་སྟོང་བཙན་
 ཀྱི་སྒྲོན་པོ་མགར་གྱི་རྒྱུད་ལས་མི་ཐོག་བརྒྱ་གཉིས་ཙམ་སོང་རྩེས་མགར་རྒྱལ་བ་འབྱུང་གནས་འདི་དང་ཞང་ཡོན་
 མཆོད་ཏུ་འབྲེལ། སྐྱེས་སྐྱེས་སྐྱེས་ཆོགས་པ་འབྱུང་བར་ལུང་བཞུན་པ་ལྟར་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་འཁྲུངས་པ་དཔོན་
 ཏུ་བསྐྱོས། དགེ་འདུན་ཆལ་པའི་བཞུན་པའི་རྩ་བ་ཆུགས། དེའི་སྐྱེས་དཔོན་རིན་ཆེན་རྒྱལ་གྱིས་ལས་ཀ་བཟུང་སྟེ་གོང་

^① དཔའ་ཤོད་གཞུག་ལག་ཐེར་བ། ཆོས་བྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན་།མི་རིགས་དཔེ་སྐྱེན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩ ༥༡༡
^② རྒྱལ་དབང་ལྷ་བ་ཆེན་མོ། ཐོད་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་དབྱིད་གྱི་རྒྱལ་མོའི་སྐྱེ་དབྱངས་།མི་རིགས་དཔེ་སྐྱེན་ཁང་། ༡༩༩༥ ༡༠༩

ཀླུ་རབས་སྐགས་པོད་ཀྱི་ཡིག་ཚང་གསལ་མེ།	དབྱིད་ཀྱི་ཀླུ་མོའི་སྤྱ་དབྱངས།	མི་རབས་
འགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བརྒྱངས།	མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བརྒྱང་།	༡
བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་ཀླུ་བརྒྱངས།	བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་ཀླུ་བརྒྱང་།	༢
སྟ་བཅན་ཞེས་བྱ།	སྟ་གཅིག་སྟན་ཞེས་བྱ།	༣
ཁྱི་བཟང་དུམ་བྱ།	ཁྱི་བཟང་ས་དུམ་བྱ།	༤
ཁྱི་གཉེན་ཁྱི་ཕྱགས།	ཁྱི་གཉེར་ཁྱི་ཕྱགས།	༥
སྟང་མེས་ཁྱི་སྒྲང་།	སྟང་མེས་ཁྱིས་སྒྲང་།	༦
ཁྱི་རོ་རེ་སྟག་བརྒྱངས།	ཁྱི་སྟོ་རོ་སྟག་གཟུང་།	༧
ཅས་པ་སྟོ་དུག	ཅས་པ་སྟོ་དུག	༨
སྟུ་བ།	སྟུ་བཟའ།	༩
འསན་པ་བྱིགས།	འསགས་གཟིགས།	༡༠
འགར་ཐོག་ཡང་ཀླུ་བ།	མགར་ཐོག་ཡང་ཀླུ་བ།	༡༡
ཀླུ་ལེ།	ཀླུ་ལེ།	༡༢
མགར་ཀླུ་བ་འབྱུང་གནས།	མགར་ཀླུ་བ་འབྱུང་གནས།	༡༣

(2) རྟོགས་སྒོར་བྲན་བྱ། བཅོན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བ་རྒྱུད་ནི་མགས་སྒོར་བཅོན་གྱི་རྟོགས་སྒྲིལ་མིན་མིན་གྱི་བརྟར་ག་གཙང་རྒྱ་ནི་མགས་རྒྱུད་བོད་དེ་ཁྱད་པར་དུ་དབྱེས་གཙང་ན་གནས་མིན་གྱི་གནད་གཙོ་བོར་བྱུང་ཡང་། ད་དུང་གསལ་ནས་བརྟུན་པར་འགྱུར་བའི་ཁམས་སྡེ་དགའི་རྒྱལ་རབས་དང་མདོ་སྐྱད་གྱི་མགས་ཚེ་ལ་འབྲེལ་བས་དེ་དག་རེ་རེ་བཞིན་བརྟུན་ཞིན་ལུས་གཅིག་གྱུར་གྱིས་བརྟུན་པར་བྱ་ཡ། འདིར་ནི་རྟོགས་གནས་བྲན་བྱ་སྟེན་པ་སྟེ་མགས་རྒྱལ་

147

བ་འབྱུང་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ནས་ཆོལ་བའི་ཁྲི་དཔོན་མཆེད་པ་བདེན་ཡང་། ཁོང་ཉིད་མགར་སྟོང་བཅན་ནས་བཅུས་པའི་
 མི་རབས་བརྟུགས་མཉམ་པ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་དཀའ་བ་དེ་ཡིན། རྒྱ་མཚན་ཡོད་དེ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཁོང་
 བྱི་སྤྱི་ལོ་༥༤༧ལོར་གཤེགས་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གཏན་ཆོག་མཉམ་པ་དང་། མགར་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་གྱིས་ཆོལ་
 བའི་ཁྲི་དཔོན་གྱི་འགན་འཁུར་བའི་ལོ་ནི་《རྒྱལ་རབས་སྐོར་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་གསལ་བའི་མེ་མོང་》 ལྟར་ན།
 ཞང་རིན་པོ་ཆེ་(༡༡༢༢ནས་༡༡༩༩)གཤེགས་ལར་ཉི་གནས་དར་མ་གཞོན་ཅུ་ཆོལ་བའི་དཔོན་དུ་བསྐྱོས་ཤིང་དེའི་
 ལོ་ཉེར་གཉིས་བྱས། དེ་ནས་དཔོན་པག་མོ་འབྱུང་གནས་བཙོན་འབྲས་གྱིས་ལོ་བརྟུགས་བྱས། དེ་ནས་ཡེ་ཤེས་
 ཀུན་དང་གྱིས་ལོ་ལྷ་བཟུང་བའི་རྩེས་གྱི་སྟག་གི་ལོ་སྟེ་སྤྱི་ལོ་༡༢༩༠ལོར་བབས་ཡོད་ཟླར། མགར་སྟོང་བཅན་སྤྱི་
 གཤེགས་པ་ནས་མགར་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་ཆོལ་བའི་དཔོན་ཁྲི་ལ་བཞུགས་པའི་བར་དུ་མི་ལོ་༥༤༩འདས། དེས་
 ན་མི་ལོ་༥༤༩འདིའི་ནང་དུ་མགར་གྱི་མི་རབས་བརྟུགས་གཉིས་སོང་བས། ཞིབ་འདང་ཞིག་བརྒྱབ་ན། མགར་བུ་རྒྱལ་ས་
 ཆ་སྟོམས་གྱིས་ལོ་ལོ་༥༧༥༤༩ ÷ ༡༢ ≈ ༤༧༣ ཟིན་ན་དུ་གཞི་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་བུ་རེ་སྟེས་བར་འབྱུར་བ་དང་།
 དེས་ན་ཨ་ཁྱེས་དང་ཆོ་བོའི་བར་དུ་མི་ལོ་༩༤ཡིས་བཅད་པས་ཨ་ཁྱེས་གྱི་སྤྱི་ཆེ་ཤིན་ཏུ་མ་རིང་ན་རང་རྒྱུད་གྱི་མི་
 རབས་གསུམ་པ་སྟེ་ཆོ་བོའི་རྩ་མཐོང་བར་དཀའ་བར་ཐལ་བ་དང་། རང་ཉིད་ཀྱི་མི་རབས་བཞི་བ་སྟེ་ཡང་ཆོ་
 དང་འཛོམས་མི་སྤྱི་དུ་པར་གྱུར་པས། རང་རེའི་སྤྱིར་བཏང་བྱིས་ཆོང་དུ་ཁྱེས་ཆོ་སྟན་འཛོམས་ཡིན་པར་མ་ཟད། ཁྱིམ་
 ཆོང་མང་པོར་མེས་དང་ཡང་ཆོ་སྟན་འཛོམས་གྱི་འཛིན་ཉེན་ཆོས་ཉིད་དང་འགལ་བར་མ་ཟད། བོད་སྤྱོད་རྒྱུ་དུ་
 གཉེན་སྤྱི་བྱེད་པའི་སྤྱིར་བཏང་ལོ་ཆོད་ཉི་ཤུ་ཡས་མས་དང་བར་ཆད་ཤིན་ཏུ་ཆེ། དེ་བས་གོང་བརྗོད་ཡིག་ཆ་གསལ་
 དག་ཏུ་པ་བུའི་འབྲེལ་བ་མཚན་པའི་དོན་དེ་དེ་ནས་ཉེས་སུ་བྱ་རྒྱུ་དུ་མིང་རེ་རེ་བྱངས་ནས་བདེན་བདེན་འདྲ་བའི་
 ཆ་རྒྱུན་བསྐྱུན་ཀྱང་། ཞིབ་དཔྱད་ཀྱི་ཆོགས་ལ་བཞག་ན་བྱངས་འདྲེན་ཁོ་ནས་ཀྱང་གཏན་ཆོག་མི་ཐུབ་པ་གསལ་
 བོར་མཐོང་བས། མགར་རྒྱལ་བ་འབྱུང་གནས་ཀྱི་གོང་རིམ་མི་རྒྱུད་རྒྱལ་ས་ནི་ཁྲུང་ས་གང་ལ་བཞེན་ཏེ་མགར་སྟོང་
 བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་གཏུགས་ནས་བཞག་པར་བཤད་དཀའ་ཡང་། རུས་མགར་ཅམ་ཡིན་པ་ཁོ་ན་མང་གཞིར་བཟུང་
 ཞིང་བཅོས་མ་འབའ་ཞིག་ལ་བཞེན་པར་གྲེ་ཆོམ་མེད་དོ། ། གཞན་ཡང་། རུས་པ་མཁན་ཆེན་ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར་
 གྱི་《ཆོས་འབྱུང་དཔག་བསམ་ལྡོན་བཟང་》 རྩ་ཆོལ་བའི་དཔོན་རྒྱུད་སྤྱིང་བར། “དེའི་རྩེས་སུ་མགར་རྒྱལ་བ་
 འབྱུང་གནས་ཀྱི་སྤྱི་སངས་རྒྱས་དངོས་གྲུབ་དཔོན་ས་བཟུང་བ་ནས་ཆོལ་བ་བའི་རྩ་བ་ལེགས་པར་ཚུགས་ཤིང་དེའི་
 བུ་དཔོན་རིན་རྒྱལ་དང་དེའི་བུ་ཆེ་བ་ཉི་མ་ཤེས་རབ་གཉིས་ས་ཆེན་ལས་འཇའ་ས་སྤངས།^①” ཞེས་པ་ལས་མགར་
 རྒྱལ་བ་འབྱུང་གནས་དང་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་གྱི་འབྲེལ་བ་བརྗོད་མེད་པ་དང་། ཆོལ་བའི་ཁྲི་དཔོན་གྱི་རྒྱུད་དུ་
 འཁུངས་ཤིང་ཁྲི་དཔོན་གྱི་འགན་བཞེས་པ་ཆོལ་བ་ཀྱན་དགའ་དོན་རྩེ་ཉིད་ཀྱིས། 《དེ་བཟེར་དམར་པོ་》 རུ་ཞང་
 འགྲོ་བའི་མགོན་པོ་རིན་པོ་ཆེའི་འཕྲིན་ལས་གྲུབ་པའི་བུ་ཆེན་རྒྱལ་ས་འདྲེན་པའི་སྐབས་སུ་མགར་རྒྱལ་བ་འབྱུང་
 གནས་བྱངས་ཡོད་པ་ཅམ་ལས། མགར་རྒྱལ་བ་འབྱུང་གནས་ཀྱི་རིགས་རུས་གསལ་བཤད་མ་བྱས་པ་བཅས་ནི་ཤིན་
 ཏུ་གལ་ཆེ་བའི་དབྱེད་གཞི་ཡིན་ལ། རྒྱུད་པར་དུ་ཆོལ་བ་ཀྱན་དགའ་དོན་རྩེ་ཡིས་ཡབ་སྟོན་ལམ་དོན་རྩེ་ནས་ཐར་ཞིག་
 བཅུམས་ཡོད་པར་གྲགས་ལ། ཁོ་བོས་ནི་རི་ལྟར་འབད་ཀྱང་ལག་སྟོན་མ་བྱུང་། གལ་ཏེ་རྒྱལ་ཐར་དེ་ལ་མཇལ་བྱུབ་ན་

① རུས་པ་ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར། ཆོས་འབྱུང་དཔག་བསམ་ལྡོན་བཟང་།[M] ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༩.༡༢ ༩༡༡—༩༡༢

རང་གི་པ་རྒྱུད་ཀྱི་གདུང་རྩ་གསལ་པོར་གསུངས་ཡོད་པར་ངེས་པས་མགར་རྒྱུད་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་དབུད་གཞི་གལ་ཆེན་ཏུ་འཁུམས་སོ།

གཉིས། ཁམས་ལྷེ་དགེའི་རྒྱལ་པོའི་གདུང་ཁུངས་སྐོར།

(༡) ཁམས་ལྷེ་དགེའི་རྒྱལ་པོའི་གདུང་ཁུངས་མགར་སྐོར་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་གཏུགས་ཚུལ། དེ་ཡང་བཏུན་པ་ཕྱི་དར་སྐབས་ཀྱི་འབྲི་གུང་སྒྲིབ་པ་འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་(༡༡༤༣ནས་༡༢༡༧)ལ་བཞུགས་པའི་རྩ་སྐབས་ཚུལ་ལ། རྩ་ཆེན་རྒྱལ་མོ་ཆོ་ཆེན་བཙུང་དེ། དེར་སྐབས་ལྷགས་པར་དུ་བཏབ་པའི་《བཏུན་འབྱུར་དཀར་ཆག》 དང་《ལྷེ་དགེའི་རྒྱལ་རབས》 ལྟ་ “རྩ་” ཆེན་རྒྱལ་མོ་ཆོ་ཆེན་བཙུང་ཅེས་བྲིས་ཡོད་ཀྱང་། 《མགོ་ལྷག་རྩ་མཛད》 ཏུ་ “རྩ་” ཆེན་རྒྱལ་མོ་ཆོ་ཆེན་བཙུང་དུ་བྲིས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། རྒྱུག་སྐད་སྐད་མ་ནི་ “རྩ་” འམ་ “རྩ་” ཡིན་ཡང་། “རྩ་” དང་ “རྩ་” ལ་རྒྱུང་བའི་རིང་ཐུང་ཚུལ་མ་གཏོགས་ཁྱུང་པར་མེད་པས་པར་དུ་འདེབས་དུས་ནོར་སོང་བར་སྐམ་ནས་ཚོམ་འདིར་རྩ་ཞེས་བྲིས་པ་ཡིན། “འགར་གེ་འགོར་གསུམ། གསུང་གསེར་འབྲོམ་གསུམ། ཐོལ་སྒྲག་འབྱུང་གསུམ། ཅི་འབྱུག་ཞག་གསུམ། གཅེ་སིང་རམ་གསུམ། ཐུག་པོ་བུ་གསུམ། རྩ་ཆོ་ཆེན་བཙུང་བཙུང་① ” ཏུ་གཞགས་པ་ལས་མགར་ཞེས་པའི་རྩ་རྒྱུད་དུ་སྒྲེས་བུ་དམ་པ་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་། མགར་དམ་པ་ཆོས་སྤངས་ཞེས་བུ་པོའི་སྐུ་མཛེད་གཉིས་བྱོན་ལ། དེ་ལས་མགར་དམ་པ་ཡིས་འབྲི་གུང་སྒྲིབ་པ་འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་སོགས་མཁས་བླ་པ་གྲུ་མ་མང་པོ་བཏུན་པ་དང་། དཔལ་རྩོ་རྩོ་འཇིགས་བྱེད་ཐུགས་དམ་གྱི་ལྷ་ར་མཛད་པས་དངོས་བྱུང་མང་དུ་བྱུང་ལ་སྒྲིབ་དཔོན་ཆེན་པོ་ལྷ་རྩོ་དེ་ལའི་ནམ་འཕུལ་དུ་གཞགས། མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་ནི་འཇིག་རྟེན་སྒྲིང་བའི་ལས་ལ་མཁས་ཤིང་སྤྱིང་སྒྲིབས་དང་མཐུ་ཅལ་མཛད་དུ་བྱུང་བས། ཐུང་མདོ་བུག་གི་ནོར་འཛིན་མའི་ཆ་ཡངས་པ་བདག་གིར་བཟུང་ཞིང་འབངས་ཀྱི་ཆོགས་བསྐྱུངས། ཁོང་ལ་རིགས་ཀྱི་སྐས་གཉིས་ཏེ། རྒྱལ་སྐུན་བསོད་ནམས་རིན་ཆེན་དང་རྩ་རྒྱ་རུ་ཅན་སྐུན་མཛེད་བྱུང་། རྩ་རྒྱ་རུ་ཅན་ལ་རིགས་སྐས་དགུ་བྱུང་བ་ལས་རྩ་རྩོ་དཔོན་ལྷ་བ་བཟང་པོ་ལ་རྩ་རྒྱུད་ས་དམར་ནས་ལྷང་མཆོམས་བར་གྱི་སྐོར་དཔོན་གྱི་བཀའ་ལྟར་ཐོབ། དེ་ལ་རིགས་སྐས་དཔལ་ལྷན་སེང་གེ་དང་རྒྱལ་བ་བཟང་པོ་གཉིས། རྒྱལ་བ་བཟང་པོ་ལ་རིགས་སྐས་སངས་རྒྱས་བཟང་པོ་དང་པད་མ་བཏུན་སྲུང་གཉིས། པད་མ་བཏུན་སྲུང་ལ་རིགས་སྐས་བསོད་ནམས་འབུམ་དང་དཀར་ཆེན་བྱང་ཆུབ་འབུམ་གཉིས། དཀར་ཆེན་བྱང་ཆུབ་འབུམ་ལ་རིགས་སྐས་གསུམ་སྟེ། དཔོན་ཆེན་དགེ་འདུན་རྒྱལ་མཆོན་དང་། བདེ་ཆེན་བསོད་ནམས་བཟང་པོ། རྩ་ཆོས་ཀྱི་རྩོ་རྩོ་བཅས་ལས་བདེ་ཆེན་བསོད་ནམས་བཟང་པོས་སྤྱིང་ཡུལ་གྱི་མངའ་རིས་མང་པོ་བདག་ཏུ་བཟུང་ཞིང་ “སྤེ་བཞིའི་འབྱུར་བ་སྐུན་སྐུམ་ཆོགས་པ་དང་ལྷན་པར་གྱུར་པ་དང་། དགེ་ལེགས་ཀྱི་མཆོན་མ་གཞན་དག་གྱུང་མདོར་དུ་བྱུང་བའི་རྟེན་འབྲེལ་བཟང་བ་དེ་རྒྱ་མཆོན་དུ་སོང་སྟེ་སྤེ་དགེ་ཞེས་བུ་པོའི་མིང་དུ་ཐོགས་སོ། །དེས་ན་སྤེ་དགེའི་ཐ་སྐྱོད་ཀྱི་ཐོག་མའང་འདིའི་རྩ་ནས་བྱུང་བ་ཉིད་དོ།② ” དེ་ནས་བཟུང་སྤེ་དགེའི་རྒྱལ་པོའི་འཕྲིན་ལས་དངོས་སུ་རྒྱས་ཤིང་སྐར་བཞིན་དམ་པའི་ཆོས་ལ་ཞབས་འདེགས་དང་སྤེ་ལྷ་བསྐྱབས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་ལས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་ནི་སྐུ་ཆེན་པོ་མགར་སྐོར་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་

① རྩ་ཆེན་རྒྱལ་མོ་ཆོ་ཆེན། བཏུན་འབྱུར་དཀར་ཆག། བོད་མྱོང་ས་མི་དམངས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༢ ༢༩༢
② རྩ་ཆེན་རྒྱལ་མོ་ཆོ་ཆེན། བཏུན་འབྱུར་དཀར་ཆག། བོད་མྱོང་ས་མི་དམངས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༢ ༢༩༥

དཔལ་གྱི་བྱམས་པ།^{༡༩} དེའི་སྐུ་དཔལ་གྱི་འབྲུ་པ།^{༢༠} དེའི་སྐུ་དཔལ་གྱི་གྲགས་པ།^{༢༡} དེའི་སྐུ་དཔལ་གྱི་རྫོང་།^{༢༢}
 དེའི་སྐུ་དཔལ་གྱི་བསྐྱེད་ནུས་པ།^{༢༣} དེའི་སྐུ་དཔལ་གྱི་ཆེ་མོ།^{༢༤} དེའི་སྐུ་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་^{༢༥} སྐུ་མགར་
 ཡིན་པར་བཤད་པས། མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་མགར་དམ་པ་སྐུ་མཆེད་ནི་སྐྱོན་ཆེན་པོ་མགར་གྱི་གཏུང་
 རྒྱུད་ཉེར་བརྒྱད་པ་ཡིན་པར་བརྗོད་པ་རེད། དེ་ཡང་། ལྷ་ཆེན་ཚུལ་ཁྲིམས་རིན་ཆེན་གྱིས་ཤིང་བྱེ་སྤྱི་ལོ་ ༡༧༤༤
 ལོར་བཅའ་སྤྱོད་ཀྱི་ 《བསྐྱེད་འཕྱུར་དཀར་ཆག》 ནུ། དཀོངས་འགྲེལ་པར་དུ་སྐྱབ་པའི་བདག་རྒྱུན་བྱེད་པ་པོ་
 རྩེ་དགེ་སྦྱོང་སློབ་མ་ཆེན་པོ་ཀུན་དགའ་འཕྲིན་ལས་རྒྱ་མཚོའི་སྤྱི་ཤེས་བྱ་བའི་རིགས་རྩས་ཀྱི་ཁྱད་པར་བརྗོད་པ་ཞེས་
 པའི་ས་བཅད་ཆེད་དུ་བཏོན་ནས་རྩེ་དགེ་སྦྱོང་མ་ཆེན་པོའི་རིགས་རྩས་ཀྱི་ཆེ་བ་མངོན་པར་བརྗོད་པ་ཡིན་ཡང་།

“འགར་གེ་འཁོར་གསུམ་དང་། ... དེ་དག་གི་ཡ་གྲུལ་དུ་ཕྱུར་པའི་འགར་གྱི་རིགས་སོ། རིགས་དེ་ལས་སྐྱེས་
 པའི་སྐྱེས་བུ་དམ་པ་འགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་། འགར་དམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་མཆེད་གཉིས་བྱུང་ངོ་ཞེས་གྲག་
 གོ། ... (འགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དེ་ལ་རིགས་ཀྱི་སྐུ་གཉིས་བྱུང་བའི་དང་པོ་ནི་སྐྱོན་ཆེན་བསྐྱེད་ནུས་
 རིན་ཆེན་དང་། གཉིས་པ་རྩེ་དགེ་སྦྱོང་བ་གཉིས་ཏེ།^① ” ཞེས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་ནས་རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པའི་
 བྱུང་རིམ་བརྗོད་པ་ལས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོའི་གཏུང་ཁྱད་པར་སྤྱི་ཤེས་མེད་པར་གཞིགས་ན། སྐབས་དེ་དག་དུ་
 ད་དུང་རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པ་རྒྱུད་ནི་སྐྱོན་ཆེན་པོ་མགར་གྱི་གཏུང་རྒྱུད་ཡིན་པའི་བརྗོད་སྐུལ་མེད་པའམ་ཡང་ན་ཁྱད་པར་སྤྱི་
 གྱི་ཡིག་ཆ་དང་མེད་པས་མ་བརྗོད་པར་ངེས་ལ། དེ་ལྟར་མིན་ན་རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པ་རྒྱུད་ཀྱི་ 《རིགས་རྩས་ཀྱི་ཁྱད་པར་བརྗོད་
 པ་》 ཞེས་པའི་ས་བཅད་གསར་དུ་བཏོན་ཀྱང་གྲགས་པའི་བ་དན་སྤྱི་དགས་མ་ན་གཡོ་བའི་མགར་སྦྱང་བཅན་ལྷལ་
 བཟུང་གི་གཏུང་རྒྱུད་ཡིན་པའི་ཆེ་བ་མི་བརྗོད་པར། སྤྱི་བྱུར་བ་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་ནས་འབྲི་དགོས་པའི་རྒྱ་
 མཚན་མེད་དེ། ཁམས་རྩེ་དགེ་ནས་འཁྱུངས་ཤིང་རྩེ་དགེ་པར་ཁང་ཆེན་མོའི་ལྷ་དག་མཁན་པོ་མཛད་པའི་ལྷ་ཆེན་
 ཁོང་ནས་རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པ་ཆ་རྒྱས་མེད་པ་ག་ལ་ཡིན་ཏེ་མ་ཡིན་ནོ། རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པ་རྒྱུད་ནི་སྐྱོན་ཆེན་པོ་མགར་
 ལ་གཏུགས་ནས་བྱུང་གྱི་གྲུང་བསྐྱེད་ཤིང་ཆེ་བ་བརྗོད་པའི་ཐོག་མ་ནི་དག་དབང་སྤྱོད་ཀྱི་ 《རྟེན་མ་ཆས་
 འབྱུང་སྐྱེལ་བཅས་》 ཡིན་ལ། དེ་ནི་ཆུ་མོ་བྱེ་སྤྱི་ལོ་ ༡༧༡༩ ལོར་བཅའ་སྤྱོད་ནས་བྱུང་པ་ཡིན། དེའི་རྩིས་སྤྱད་པའི་
 རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པ་ཆེད་དབང་རྩི་རིག་འཛིན་(༡༧༩༧)ནས་(༡༧༩༩)ཀྱིས་སྤྱི་ལོ་ ༡༧༩༩ ལོར་བཅའ་སྤྱོད་ཀྱི་
 《རྩེ་དགེ་སྦྱོང་པ་བཅས་》 དང་། བྱིས་བྱུང་གྱི་ 《གྲུ་བཀའ་ཆོས་འབྱུང་》 སྐུ་ཀྱིས་ཡིག་ཆ་དགེ་ཁྱད་པར་སྤྱི་
 བ་ཡིན་ནོ།

(༢) རྟོགས་སྤྱོད་ཕན་བྱ། གོང་བརྗོད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་འདི་དག་དུ་ལེ་ཆེན་གོང་མ་དང་མི་འབྲུ་བར་མགར་སྦྱང་
 བཅན་ནས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོའི་བར་དུ་མི་རྒྱུད་ཉེར་བརྒྱད་དྲངས་པས་གྲུང་འགྲིག་པར་སྤྱང་ཡང་།
 མགར་ཞེས་པའི་རྩས་རྒྱུད་ཀྱི་མཆེད་ཁྱད་པར་བརྗོད་དུས་ཐོག་མར་མདོ་ཁམས་ནས་བྱུང་བའི་རྒྱ་མཚན་བཀོད་ཡོད་དེ།
 《རྟེན་མ་ཆས་འབྱུང་སྐྱེལ་བཅས་གཉིས་པ་》 ནུ། “དེ་ཡང་ཐོག་མར་བོད་འདིར་མའི་འགྲོ་བ་ཆགས་ནས་
 རིང་ཞིག་ན། ཤར་མི་ཉག་བཞག་ར་དཀར་པོའི་རི་ཆེ་ལ་སྤྱོད་འོད་གསལ་གྱི་ལྷ་ཞིག་བབས་པ་ལས་མི་རྣམས་ཀྱིས་

① ལྷ་ཆེན་ཚུལ་ཁྲིམས་རིན་ཆེན། བསྐྱེད་འཕྱུར་དཀར་ཆག།MI བོད་མྱོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༥.༢ ༢༩༢—༢༩༩

གནས་ནས་བབས་པས་མཆན་ལ་མགར་གནས་ཆ་འབྲུག་ཅེས་བཏགས་པས།^① ” ཞེས་གསུངས་པ་དང་། 《བསྟན་འགྱུར་དཀར་ཆག》 ཏུ “འགར་གེ་འགར་གསུམ། གསུང་གསེར་འབྲོམ་གསུམ། ཤོལ་སྟག་འབྲང་གསུམ། ཅི་འབྲུག་ཞག་གསུམ། གཅེ་སིང་རམ་གསུམ། ལྷག་པོ་བྲུག་སྟེ་ཆོ་ཆེན་བཙུང་” ཅེས་རྩ་ཆེན་ཆོ་བ་བཙུང་གི་བྱེ་བྲག་མགར་ཞེས་པ་ལས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་སྟུན་མཆེད་བྱང་པར་བརྗོད་པ་ལ་གཞིགས་ན། སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཙུན་ཡུལ་བཟང་གི་རུས་རྒྱུད་ཀྱི་ཡི་གེ་མགར་དང་ཁམས་རྩ་ཆེན་ཆོ་བ་བཙུང་གི་ཆོ་བ་བྱེ་བྲག་པའི་མགར་ཡིག་གམ་འགར་ཡིག་ནི་ཡིག་ངོར་གཅིག་གྱུར་དུ་སྣང་ཡང་། ཇོན་ལ་མི་གཅིག་ཁྱད་པར་ཤིན་ཏུ་ཆེ། འོན་ཀྱང་། རྗེས་འཇུག་པ་ན་མས་ནས་དེ་གཉིས་ལ་དབྱེ་འབྱེད་མེད་པར་གཅིག་གྱུར་དུ་བསྐྱེས་པ་མིན་ནམ་སྟུམ་པའི་དོགས་གཞི་ཞིག་དང་གིས་སྟེས་བྱུང་། རྒྱ་མཆན་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་གྱི་གདུང་རུས་མགར་ནི་བོད་བཙན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྱུར་མ་བྱས་པའི་སྟོན་ལ་ཡར་སྐྱེད་གཙང་པོའི་བྱང་རྒྱུད་དུ་འཛོལ་ཞེས་ཀྱི་བོད་གནད་པོའི་རུས་རྒྱུད་ཅིག་ཡིན་པ་དང་། མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་སྟུན་གྱི་རུས་རྒྱུད་ཀྱི་མགར་དེ་ནི་ཤར་མི་ཉག་བཞག་ར་དཀར་པོ་ནས་མཆེད་པའི་མགར་རུས་ཤིག་ཡིན་པས། རུས་ཀྱི་འབྱུང་ཡུལ་གྱི་ཐད་དུ་གནས་ཡུལ་མི་གཅིག་པའི་ཁྱད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་དུ། གལ་ཏེ་མགར་རུས་དེ་གཉིས་གཅིག་འདྲ་ཡིན་དགོས་ན། མགར་རུས་སྟོན་མར་མདོ་ཁམས་ནས་བྱུང་བ་དང་དེ་ནས་མདོ་ཁམས་ནས་རྒྱུད་ཆད་ཅིང་དབུས་སྟོན་སྟེ་ཁའི་ཡར་སྐྱེད་གཙང་པོའི་རྒྱུད་དུ་འཕྱེལ་བ་དང་། དེ་ནས་ཡང་བསྐྱར་མདོ་ཁམས་སུ་འབྱར་བའི་བསྟོན་རིམ་གྱི་ཀྱོག་བརྒྱུད་དགོས་པར་ཐལ་པས། བསམ་གཞིགས་ཀྱི་ཁོ་ལག་རྒྱས་པ་ན་མས་ཀྱིས་དེ་ལ་ཡིད་ཆེས་དཀའ་བར་མ་བཟད། 《བོད་མི་བྲུ་གཤོང་དུ་གི་རུས་མཛོད་མེ་ཏྲ་གསྐྱེད་ཆོལ་》 ཏུ་རྒྱ་(རྩ) ཞེས་པའི་འབྱུང་ཁུངས་སྐྱེད་དུས། ཤར་མི་ཉག་བཞག་ར་དཀར་པོར་ལྷ་ཞིག་བབས་པའི་མི་རྒྱུད་བྱང་བ་ལས།

“མི་ཞིག་ས་དམར་མདོར་སླེབས་པ་ལ། མི་དེ་འཇང་ཡུལ་རྩ་རྟེན་དུ་སོང་བ་དང་། སྦྱོལ་མ་ལྷང་ཀྱའི་གནས་མཇལ་བྱས་པས་དེའི་ལྷ་ངོ་མ་ཤེས་པར། མི་ཉག་སྐྱད་དུ་ལྷང་ཀྱལ་རྒྱ་ཞེས་ཟེར་བས། ཁོས་ལྷ་རྒྱ་ཞིག་མཇལ་ཟེར་བས་མི་དེ་ལ་རྒྱ་རྒྱ་སྟོན་པའི་སྟེང་། དེའི་རྒྱུད་པ་མང་དུ་ས་དེར་མཆེད་པ་ལ་རྒྱའི་རིགས་ཟེར་བ་ཡིན་ལ། སྦྱིར་ནི་སྐྱང་དུ་ག་དང་རྒྱ་བཞེ་ཟེར་བའི་ས་ཡི་ཆར། བར་ཁམས་འདིར་སྦྱོལ་རིགས་འདི་མང་ལ།^② ” ཞེས་སྟགས་རྩ་རིགས་ནི་སྟོན་མ་ཉིད་ནས་བར་ཁམས་སུ་བྱུང་ཞིང་། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་རྩ་རིགས་དེ་ལ་ནང་གསེས་ཆོ་ཆེན་བཙུང་གིས་པའི་བྱེ་བྲག་པ་མགར་ཆོ་ཁག་ལས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་སྟུན་མཆེད་བྱང་པར་བཤད་པས། རུས་ཀྱི་ཐད་ནས་བལྟས་ན། སྦྱོལ་མའི་སྦྱོལ་མི་ཉག་ཏུ་དར་བ་དང་མི་ཉག་གི་སྐྱད་སྦྱོར་བ་སྟགས་ནི་རྒྱལ་སྤྱན་སིལ་མའི་སྐབས་དང་བསྐྱར་ན་ཤིན་ཏུ་འབྱེ་བ་ཡིན་པ་སྟགས་ཀྱིས། ཡུལ་དང་དུས་གང་རུང་ནས་ཡར་སྐྱེད་གཙང་པོའི་བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་མགར་དང་བར་ཁམས་ཀྱི་མགར་གཉིས་ལ་ཁྱད་པར་ཡོད་པས། མགར་ཡིག་ཡིན་པར་འདྲ་བཙུན་གྱིས་གཅིག་གྱུར་དུ་བསྐྱེས་ནས་མཆོམས་རེར་བར་ཁམས་ནས་མཆེད་པ་དང་། མཆོམས་རེར་དབུས་གཙང་ནས་མཆེད་པ་སྟགས་བཙན་སྦྱར་གྱིས་གྱུང་བསྐྱེས་པ་ནི་སྟོན་དང་ལྷན་པ་ན་མས་ཀྱི་སྦྱོང་ལམ་མ་ཡིན་ནོ།

གསུམ། མདོ་སྐྱོད་མགར་ཅེ་ཆོ་བའི་དཔོན་ལག་དང་ཆོ་ཁག་གི་གདུང་ཁུངས་སྟོར།

① དག་དབང་སྟོན་སྟེ་རྒྱུ་རྒྱུ་མཆོས་འབྱུང་སྟེ་གསེར་བམ་པོ་དག་ཉིས་པ།མི་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩. ༢༤༥

② ཀྱི་ཁྱུང་བྲག་ཤེས་རྒྱ་མཆོ་སྟགས། བོད་མི་བྲུ་གཤོང་དུ་གི་རུས་མཛོད་མེ་ཏྲ་གསྐྱེད་ཆོལ།མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩. ༩

(༡) མདོ་སྨད་མགར་ཅེའི་གདུང་ཁུངས་མགར་སྟོང་བཅན་ལ་གདུགས་ཚུལ། དེ་ཡང་དེང་རབས་ཀྱི་དབྱེད་ལྷན་པ་ཚུལ་སྒོ་སྟོན་གྱིས་བཅམས་ཤིང་། ༡༩༩༥ལོར་དཔར་དུ་བསྐྱུན་པའི 《མགར་ཅེ་ཆོ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཤེལ་དཀར་མེ་ལོང་།》 ཞེས་པ་ནི་མདོ་སྨད་མགར་ཅེ་ཆོ་ཁག་གི་ལོ་རྒྱུས་དང་གནས་བབ་ཆེད་བརྗོད་ཀྱི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཡིན་ལ། དེ་དུ་མགར་ཅེ་ཆོ་བའི་དཔོན་ཁག་དང་མི་སྡེ་མང་པོ་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་ཡིན་པར་བཤད་ཡོད་དེ། མདོར་ན། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནས་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་མགར་དམ་པ་ཆོས་ལྷིངས་བར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་བཅེ་ཚུལ་གོང་བརྗོད་《ལྷེ་དགེ་རྒྱལ་རབས་།》 དང་《གྲུ་བཟའི་ཆོས་འབྱུང་།》 ལ་ཁུངས་བཅོལ་བ་ཡིན་པ་དང་། དེ་ནས་ “ཡབ་རྗེ་སྐལ་ལྷན་རྒྱ་མཚོས། གཡུ་ལུང་དཔལ་གྱི་དགོན་པ་ན། མགར་སྟོན་དམ་པ་ཆོས་ལྷིངས་གྲུབ་ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར། རེབ་གོང་གསེར་མོ་ལྗོངས་ཀྱི་སྟོང་དེ། ད་ལྟ་མ་སྟོ་ཁུལ་ཐུན་ཅན་རྫོང་རྒྱ་ཁོག་ཞིང་གི་མགར་ཅེ་མཐེལ་དུ་གཡུ་ལུང་དཔལ་གྱི་དགོན་པ་བཏབ་ནས་ཆེ་དང་སྐྱབ་པ་སྟོམས་པར་བཞུགས། ཁོང་མགར་དམ་པ་ཆོས་ལྷིངས་གི་གཙུང་མགར་ཨ་བུར་དང་མགར་ཐེ་བུར་སྟོང་བཅན་གཉིས་ལ་རྒྱུང་མ་རེ་སྐངས་ཏེ་མི་རྒྱུད་མང་པོ་བྱུང་།^①” ཞེས་མགར་ཨ་བུར་དང་མགར་ཐེ་བུར་སྟོང་བཅན་ནི་མགར་དམ་པའི་གཙུང་ཡིན་པར་བཤད་པ་དང་། དེ་ནས་ཨ་བུར་དང་ཐེ་བུར་གྱི་མི་རྒྱུད་མང་པོ་འཕེལ་བའི་རིམ་པ་དང་ས་བུའི་འབྲེལ་བ་དང་མིང་བཅས་རེ་རེ་བཞེན་གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད་པར་མ་ཟད། མཚོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་ཐུན་ཏེ་རྫོང་དུ་གཏོགས་པའི་ཆ་ཡུལ་མགར་ཅེ་དང་ཀན་སུའུ་ཞིང་ཆེན་སྐྱ་རྒྱུ་རྫོང་དུ་གཏོགས་པའི་དཔོན་སྐོར་ཆོ་བ་བཅས་ནི་མགར་ཨ་བུར་དང་ཐེ་བུར་སྟོང་བཅན་གྱི་རྒྱུད་ནས་ཆད་པར་བཤད་ཡོད། དེ་བས་གསལ་པོར་ཤེས་ཐུབ་པ་ནི། མགར་ཅེ་ཞེས་པར་མགར་སྐས་དང་མགར་ཆོ་སྟགས་འབྲེལ་ཐབས་སྣ་ཆོགས་སྣ་སྣང་ཡང་། དཔོན་རྒྱུད་དང་མི་རྒྱུད་འཕོར་ཆེན་གྱི་གདུང་ཁུངས་ནི་མགར་ཨ་བུར་དང་ཐེ་བུར་སྟོང་བཅན་ཞེས་པ་ནས་མཆེད་པ་དང་། རྣམ་པ་དེ་གཉིས་ནི་མགར་དམ་པ་ཆོས་ལྷིངས་ཀྱི་གཙུང་ཡིན་པ་དེའོ།

(༢) རྟོགས་སྒྲིང་ཕན་བྱ།

འདིར་ནི་གོང་དང་འདྲ་བར་མགར་དམ་པ་ཆོས་ལྷིངས་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་འབྲེལ་མེད་ཡིན་མེན་ནི་གཞན་ནས་སྤྱིང་ལ། སྐབས་འདིར་སྐྱེས་པའི་རྟོགས་གནས་ཕན་བྱ་ནི་མགར་ཅེ་ཆོ་ཁག་གི་མེས་པོར་གྱུར་པ་མགར་ཨ་བུར་དང་ཐེ་བུར་སྟོང་བཅན་ཞེས་པ་དང་། མགར་དམ་པ་ཆོས་ལྷིངས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ཡིན་ཏེ། 《བསྟན་འགྲུར་དཀར་ཆག་།》 ཏུ་ “རིགས་དེ་ལས་སྐྱེས་པའི་སྐྱེས་བུ་དམ་པ་འགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་། འགར་དམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་མཆེད་གཉིས་བྱུང་ངོ་ཞེས་གྲག་གོ” ཞེས་དང་། 《བོད་མི་བྱ་གདོང་དུ་གྱི་རུས་མཛོད་མེ་རྟོག་སྐྱེད་ཆོལ་།》 ཏུ། “སྟོག་མར་འགར་གྱི་རིགས་ལ། འགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་། འགར་དམ་པར་གྲགས་པའི་སྐྱ་མཆེད་གཉིས་བྱུང་བ་འདི་ནི་སངས་པ་ལའི་སྒྲོབ་དཔོན་ཨ་རྒྱ་དེ་བའི་རྣམ་འཕྲུལ་དུ་གྲགས།^②” ཞེས་འགར་དམ་པ་སྟོན་མཆེད་གཉིས་སྐྱ་གསུངས་པ་དང་། 《ལྷེ་དགེ་རྒྱལ་རབས་།》 ཟུ། “ཅེ་མའི་མཐའ་ཅན་དེ་ལ་སྐས་གསུམ་གྱི། སྐབ་པའི་དབང་ཕུག་གཞན་ཅུ་རྩ་རྗེ་ཞེས། མགར་ཆེན་ཆོས་ལྷིངས་བར་གྲགས་དེ་ཉིད་ནི། སྒྲོབ་

^① ཚུལ་སྒོ་སྟོན་གྱིས་མགར་ཅེ་ཆོ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཤེལ་དཀར་མེ་ལོང་།_{M1} ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩.༢༩

^② ཀྱི་ལུང་བཟའི་ཤེས་རྒྱ་མཚོ་སྟོན་གྱི་བོད་མི་བྱ་གདོང་དུ་གྱི་རུས་མཛོད་མེ་རྟོག་སྐྱེད་ཆོལ་_{M1} མཚོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩.༡༠

དཔལ་ལྷན་དེ་མའི་སྐུ་ལ་པར་བྲགས། དེའི་གཙུང་མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་དང་། མོས་སྟོན་གཙུག་
རྟེན་འབྲུམ་ཞེས་བྱ་བ་གཉིས།^① ” ཞེས་དཔལ་གྱི་ཆེ་མོ་ལ་སྐས་གསུམ་འབྲུངས་པར་འདྲི་བ་སྟགས་ལས། མགར་
ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་ལ་སྐབ་མཆེད་ལྡོང་པའི་གནང་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཚང་མ་མཐོང་ལ། བྱུང་པར་དུ་སྡེ་དགེ་རྒྱལ་
པོའི་ལོ་རྒྱུས་བརྗོད་པའི་ཡིག་ཆ་གསལ་དེ་དག་ཏུ་མགར་ཨ་ཡུར་དང་ཐེ་ཡུར་སྟོང་བཅན་ཞེས་པའི་མཆོན་ཅམ་མེད་པར་
མ་ཟད། མགར་དམ་པ་ཆོས་སྡིངས་ཀྱང་སྐྱེ་ཆེ་སྤྲད་ལ་སྟོང་པོར་བྱོན་ནས་སེམས་ཅན་གྱི་རྒྱུད་བཟུལ་ཅིང་ཆོས་ཀྱི་སྡེ་
བཙུགས་ནས་ཞི་བར་གཤེགས་པར་ཡིག་ཚང་དག་ཁ་མཐུན། དེ་བས་《མགར་ཆེ་ཆོ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཤེལ་
དཀར་མེ་ལོང་》 ཞེས་པར་ “ཁོང་མགར་དམ་པ་ཆོས་སྡིངས་གི་གཙུང་མགར་ཨ་ཡུར་དང་མགར་ཐེ་ཡུར་སྟོང་
བཅན་གཉིས་ལ་ཁུང་མ་རེ་སྒྲངས་ཏེ་མི་རྒྱུད་མང་པོ་བྱུང་།” ཞེས་བཤད་པ་ལས་ཡིག་ཚང་གི་རྒྱལ་ཉེན་བཞོལ་མེད་
པས་ཡིད་ཤིན་ཏུ་ཕངས་ལ། དེ་ཡང་རྒྱ་བཟའ་ལུན་ཤིང་གོང་ཚོ་ལ་མགར་ལུ་བཅས་ནས་མདོ་སྤྲད་རེབ་གོང་སྟགས་སུ་
བསྐར་པའི་དམངས་ཁྲོད་གཏམ་རྒྱུད་ལ་ཡིད་ཆེས་པའི་རྗེས་སུ་བསྟེགས་པ་^② བཞིན། དམངས་ཁྲོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་
ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཚང་དུ་འདྲི་བ་མེད་ནམ་སྐུམ་བྱུང་བས་མགར་ཨ་ཡུར་དང་ཐེ་ཡུར་སྟོང་བཅན་བྱ་བ་ཅི་སྟོན་ཆེན་པོ་
མགར་སྟོང་བཅན་ལྷལ་བཟུང་གི་གཏུང་རྒྱུད་ཡིན་རྒྱུ་ཡང་བཞག མགར་དམ་པ་ཆོས་སྡིངས་ཀྱི་སྐབ་མཆེད་ཡིན་པ་
ལའང་ཡིད་ཆེས་ཐབས་མེད་དོ།

དེ་ལྟར་བོད་ཀྱི་སྒྲིང་ས་འདི་རུ་མགས་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་འབྲུལ་མེད་ཡིན་པར་སླེང་ཞིང་།
ཡགས་ཆེ་བའི་དབུས་ཀྱི་ཆལ་བའི་དཔོན་རབས་དང་། ཁམས་ལྗེ་དགེ་རྒྱལ་བོའི་རྒྱལ་རབས། མདོ་སྨད་མགས་ཆེ་ཆེ་
བའི་དཔོན་རྒྱུད་དང་འབངས་རྩས་སྐྱེས་གསལ་བོ་དོ་སྟོན་བྱས་པར་མ་ཟད། ཐད་ཀར་དོགས་སྒྲིང་ཕན་བྱ་རེ་
བཞོན་ནས་གཏན་ཆེགས་བྱུང་དཀའ་བའི་བྱང་ལ་དབྱེ་ཞིབ་མདོར་ཅན་བྱས་པས་ཀྱང་། སློན་ཆེན་པོ་མགས་སྟོང་
བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནས་འཕེལ་བའི་འབྲུལ་མེད་ཀྱི་གདུང་རྒྱུད་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་དཀའ་བའི་གནས་སྐབས་མྱེད་
འོན་ཀྱང་། དོགས་སྒྲིང་དེ་དག་གིས་ནི་ཐད་ཀར་མགས་རྒྱུད་ལ་དབྱུང་པ་བཏང་བ་མ་ཡིན་པར་སྒྲིགས་སམ་བྱར་ཕྱབ་
བྱ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་མདོ་ཅན་བྱས་པ་ཡིན་གཤིས། མགས་རྒྱུད་བོད་ནས་ཆད་པར་སྐྱེ་བའི་སྐྱབ་བྱེད་ཕུན་ཕྱོང་ཆོགས་པ་
མིན་པར་སྐྱེམ་པས། ལེ་ཆོན་འདིར་རྩ་བར་གྱུར་བའི་གནད་དོན་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ནི་མགས་སྟོང་
བཅན་གྱི་རིགས་སྐས་ཡིན་མིན་གྱི་བརྟར་ཤ་གཙོད་པ་དང་ཆབ་གཅིག་སྐྱེན་གཞན་ལས་བྱུང་བའི་མགས་རྩས་སྐྱེས་
མགས་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་མ་ཡིན་པའི་མགས་རྩས་མང་པོ་ཡོད་པ་སྐྱེས་པ་ཤད་པར་བྱ་པ་ལ།

བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བ་བླུང་ནི་སྟོན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་རིགས་སྐས་ཡིན་མིན་ལས་བོད་ཏུ་མགར་རྒྱུད་ཏུ་
སྐགས་པ་དེ་དག་མགར་རྒྱུད་དངོས་ཡིན་མིན་གསལ་བོར་ཤེས་པས། བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བ་བླུང་ལ་དབྱེ་ཞིབ་
ཀྱིས་བརྟར་ཤ་གཅོད་རྒྱ་ཁྱི་གཞན་དང་ཅ་བ་ཡིན་པས། ཐོག་མར། བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བ་བླུང་ཞེས་པའི་མིང་གི་

② མཐ་འགག་རྩི་མོ་ཤིང་། ལུ་མཐའ་ལྷོ་ཁྱུ་ཤིང་ཤིང་འབྲེལ་པའི་ལྷོ་ཁྱུ་ཤིང་ལྷོ་ཁྱུ་ཤིང་ལྷོ་ཁྱུ་ཤིང་། ཤིང་ལྷོ་ཁྱུ་ཤིང་ལྷོ་ཁྱུ་ཤིང་། ༡༩༡༧

བད་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་ན། མིང་དེ་ནི་བཙན་པོ་དང་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ཞེས་པའི་ཐ་སྟངས་གཉིས་ལས་གྲུབ། ཐ་
 སྟངས་དེ་གཉིས་ལས་གང་གཙོ་བོ་དང་གང་པལ་བ་ཡིན་པར་དབྱེ་འབྱེད་དཀའ་ཡང་། 《ཕྱི་དགོ་རྒྱལ་རབས་》
 ལྟར་ན། “དེ་ཡི་སྤྲས་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ནས། ལྷ་གཅིག་སྟན་ཞེན་བྱ་ཁྲི་བཟང་དུ་མ་བྱ།” ཞེས་སྟགས་ཡོན་
 ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ནི་མིང་གི་ཆ་ཤས་གཉིས་ལས་གཙོ་བོར་གསུངས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། བཙན་པོ་ནི་མིང་གི་སྟོན་དུ་
 བཞག་པའི་གོ་གནས་སམ་བྱང་ཆོས་ཅི་རིགས་བརྗོད་པའི་ཐ་སྟངས་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག་དེ་བས་མིང་གི་གཙོ་བོར་
 བྱུར་བའི་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ལ་ཡང་བསྐྱར་ཞིབ་དུ་བཟླགས་ན། ཡོན་ཏན་རྒྱལ་དང་བཟུང་ཞེས་པའི་ཐ་སྟངས་
 གཉིས་ལས་གྲུབ་སྟེ། བྱེད་སྤྲུལ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་ཞེས་པ་ནི་རྒྱལ་བའི་བསྟན་པ་རྒྱ་གར་ནས་བོད་ལ་དར་ཞིང་བོད་རྒྱལ་
 འབངས་ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་ཐོན་སྐྱེད་དང་འཆོ་བར་བག་ཆགས་ཟབ་མོ་བཞག་པ་དང་། སད་མི་བདུན་སྟགས་རབ་དུ་བྱུང་
 བས་རྒྱལ་བའི་བསྟན་པའི་བྱང་ཆོས་ལྟར་མིང་འདོགས་པའི་སྟོལ་བཏོད་པའི་རྩིས་སུ་བྱུང་བའི་མིང་གི་ཐ་སྟངས་གཅིག་
 སྟེ། དུན་རྟོང་ནས་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དོན་ཆེན་གནད་བསྟུན་སུ་སྤྱི་ལོ་༥༥༠ནས་༥༥༣བར་གྱི་བཙན་པོའི་
 གནས་ཚུལ་དང་སྟོན་མཐོ་རིམ་གྱི་མཛད་རྩིས་སྟགས་བཀོད་ཡོད་པའི་སྟོན་རབས་རིམ་བྱོན་གྱི་མཆན་བྱང་ལ་མིག་
 སྟོང་བཟང་ནས་ཡང་ཡང་བཙལ་གྱང་། རྒྱལ་བའི་དམ་ཆོས་ཀྱི་བག་ཆགས་ལས་བྱུང་བའི་སྟོན་མིང་གཅིག་གྱང་
 མཐོང་ལམ་དུ་མ་བྱུང་བས། ཡོན་ཏན་རྒྱལ་ཞེས་པའི་མིང་འདོགས་སྟོལ་འདི་ནི་སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་བཅུད་པའི་རྩིས་སུ་
 བྱུང་བའི་མིང་གི་ཐ་སྟངས་ཅིག་ཡིན་ལོས་ཆེ། དེས་ན་མིང་གི་བྱེད་ཕྱི་མ་བཟུང་ཞེས་པ་ནི་བཙན་པོ་ཁྲི་སྟངས་བཙན་པོ་བ་
 སྤྲས་ཀྱི་སྤྱི་རིང་དུ་དར་ཆེ་བའི་བོད་མིའི་མིང་འདོགས་ལུགས་ལྟར་སྐྱར་བ་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན། སྟོང་བཙན་ལུལ་བཟུང་
 དང་། ད་རྒྱལ་ཁྲི་བཟུང་། མང་པོ་རྩེ་ལྷ་བཟུང་སྟགས་བཟུང་མཐའ་ཅན་གྱི་མིང་མང་པོ་ཡོད་པ་ལྟར་རྩིས་འགོ་བཟུས་
 པ་ཡིན་པས། ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ཞེས་པ་ནི་དུས་རབས་མི་འདྲ་བའི་མིང་འདོགས་ལུགས་མཉམ་བཤེས་བྱས་པ་སྟེ་
 མགར་སྟོང་བཙན་གྱིས་ཉུ་ཙོ་(牛仔) ཀང་ལྷ་མ་བཏོན་པ་ལྷ་བུའི་ཡ་མ་བྱང་དུ་བྱུར་བ་རེད། གཞན་ཡང་སྟོན་
 འབངས་ཀྱི་མིང་གི་སྟོན་ལ་བཙན་པོ་ཞེས་པའི་ཐ་སྟངས་འདོགས་ལུགས་ནི་བོད་བཙན་པོའི་ལུགས་ལ་མེད་དེ། བཙན་
 པོ་ཞེས་པ་ནི་རྒྱལ་བོ་ཞེས་པའི་དོན་ཡིན་པས། དུན་རྟོང་ཡིག་ཆ་གསུ་རྒྱལ་བོའི་མཆན་ཡོངས་རྫོགས་མི་གསལ་བར་
 བཙན་པོ་བལ་བོ་ན་བཞུགས་པ་དང་མལ་ཉོ་ན་བཞུགས་པ་སྟགས་མང་དུ་བྱུང་བ་ལས། སྟོན་འབངས་ཀྱི་མིང་གི་སྟོན་
 མར་བཙན་པོར་འདོགས་པའི་མིང་བྱང་མཐོང་བའི་ལམ་དུ་མེད། ཡང་། 《རྒྱལ་རབས་སྟགས་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཆང་
 གསལ་བའི་མེ་ལོང་》 དུ། བཙན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ནི་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཙལ་བའི་མགར་བུ་སྟེ་ཐང་ཡིག་སྟགས་
 སུ་ཟུ་ཞེས་འབོད་པ་དེར་ངོས་འཛིན་གནད་ནས་རྒྱལ་མོ་དུ་ཟེ་ཐེན་(མུའུ་ཙོ་ཐེན་)གྱི་སྟོན་པོ་བྱས་པར་བཤད་ཡོད།
 དེ་ཡང་ཞིབ་དུ་བཟླག་ན། 《དེ་བཟེར་དམར་པོ་》 རུ་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནས་འབྱུང་བའི་ཐང་བོད་རྒྱལ་
 རབས་གནད་བསྟུན་རྒྱ་ཡིག་ནས་བོད་ཡིག་དུ་བསྐྱར་བ་དེ་དུ། མགར་བུ་钦陵་ལ་ལི་བྱིམ་(ཁྱུར་དུས་ཡི་གེའི་སྟེ་བྱི་ནོར་
 སོང་)དང་ཟུ་ཞེས་པའི་བཙན་པོ་ཞེས་སྟུ་བསྐྱར་འདུག་པ་^①དེ་མཐོང་ནས་བཙན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ནི་མགར་བུ་ཡིན་
 པའི་ཡིག་ཆང་དང་ངེས་པ་རྟེན་པ་བཞིན་བྲིས་པར་སྤང་ལ། ཞིབ་དུ་ན་དེ་ནི་རྒྱ་ནག་ཡི་གེའི་གདངས་བོད་ལ་སྟུ་
 བསྐྱར་བྱས་པ་ཡིན་པས། དངོས་ནས་མགར་བུ་སུ་ལ་ངོས་འཛིན་རྒྱུ་ད་དུང་ལྷ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་ཡོད་ལ། ཁོ་བོས་ནི་

① ཆོལ་བས་བཙུམས་ཤིང་དུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་འབྲེལ་བ། དེ་བཟེར་དམར་པོ། M། མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༩.༩.༢ ༩༠

ལེའུ་གཉིས་པར་མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ལ་ངོས་བཟུང་བས་འདིར་བསྐྱར་བསྐྱོས་ཀྱི་དགོས་པ་མ་མཆིས། གང་
ལྟར་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་དེ་ནི། བཅན་སྟོ་ལྷོ་མ་བྱ་དང་། ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད། ལྟ་གྱི་རི་
བྱུང་། བཅན་ཉེན་གྱི་དུང་རྟོན་བཅས་མགར་བྱ་གཞན་ནམས་དང་ལྟན་བྱ་བཞག་ན། མིང་གི་ཐ་སྙད་ཁོ་ནའི་ཆ་ནས་
ཀྱང་ངོས་སྟོ་ལྷོ་མ་གཅིག་ཏུ་མི་འདུག་པར་མགོ་ནག་བོད་པ་བཞི་དང་མགོ་མེར་ཤུ་བྱ་སྟེ་ཞིག་ལྟན་བྱ་འགྲོགས་པ་དང་
མཆོངས་སོ། །

དེ་མིན། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་ཐད་ནས་བསྟན་ན་མགར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་བོད་ན་འཆོ་བའི་གོ་སྐབས་མེད་དེ། ལྷི་
ལོ་༥༩༩༥ལོར་མགར་ཆང་ལ་བཀྱོན་པའ་ནས་གཉེན་ཉེ་དང་འབངས་འཁོར་བཅས་མི་གྲངས་ཉིས་སྟོང་ཅུ་མ་གྱི་སྟེག་
བཅད་པ་ཡིས། སྐབས་དེར་དབུས་བཅན་པོའི་མདུན་ས་དང་པ་གཞིས་སུ་འདུས་སྟོང་གྱི་མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་
ཀྱི་སྟེན་མཆེད་བྱ་ཆ་སྟགས་གཙོ་བྱས་པའི་གཉེན་ཉེ་འཁོར་འབངས་མང་པོ་ཆར་བཅད་པ་ཡིན་ལ། ཆར་བཅད་པའི་
རྒྱ་རྒྱུན་གྱང་ས་བཅད་བཞི་བར་བྱི་ནང་གསང་རྒྱུན་བཅས་ཆོགས་པ་གསུམ་འདུས་ཀྱིས་གྲུབ་པར་བཤད་ཟིན་པ་ལྟར་
ལགས་པས། བཀྱོན་པའ་པའི་བྱེད་ཐབས་ཐད་དུ་རྒྱ་ནག་གཞན་འཕུལ་བས་ཀྱི་རབས་དགུ་འཕུལ་བྱིས་ཆང་ཡོངས་རྫོགས་
ཆར་གཙོད་པའི་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་ཤུན་ཤུགས་དང་། རུས་རྒྱུད་ལུས་ན་རྩིས་སོར་པ་དང་ཨ་ཁུ་ཆར་གཙོད་པའི་རོ་རྒྱུན་
ལེན་པའི་སྟོབས་ཤུགས་སུ་འགྱུར་བ་བཅས་ལ་དོགས་སྟོན་གྱིས། མགར་ཁྱི་འབྲིང་སྟེན་མཆེད་ཤར་མཐའ་ན་ཡོད་པའི་
གོ་སྐབས་ལ་བསྟན་ནས་དབུས་སུ་གདུང་རྒྱུད་མེད་པར་ཆར་བཅད་པ་ལོས་ཡིན། དེ་བས་ཤར་མཐའ་ན་ལུས་པའི་
མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་ཀྱིས་རང་སྟོགས་སྤངས་པ་དང་། མགར་ཁྱི་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་(赞婆)དང་མགར་མང་པོ་རྩེ་
སྟག་བཅན་གྱིས་ལོ་༥༩༩༥ལོར་འཁོར་མང་པོ་དང་ལྟན་བྱ་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བའི་གནས་ཚུལ་བྱུང་བ་རེད། དེ་
བས། མགར་ཆང་ལ་༥༩༩༥ལོར་བཀྱོན་པའ་པ་དང་མགར་གྱི་བྱ་ཆ་ནམས་༥༩༩༥ལོར་ཐང་ལ་སོང་བའི་བར་མཆོམས་
སུ་ད་དུང་དབུས་ཡུན་ངེས་ཅན་ཡོད་པར་སྤངས་སྟེ། དབུས་ཡུན་དེ་དག་གི་རིང་ལ་བོད་ཀྱི་ཤར་མཐའ་འཁོར་སྟགས་སུ་སྟོང་
པའི་མགར་ཁྱི་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ཁུ་དཔོན་གཉིས་ཀྱིས་བཅན་པོས་ཁོང་ཆོ་ལ་འཆོ་གནས་ཀྱི་ཁོར་ཡུག་ཅིག་གནང་
བར་རེ་སྟེག་བྱས་ཀྱང་། བཅན་པོ་ཡུམ་སྟག་ནས་ཆར་གཙོད་པ་ལ་མི་རྒྱུད་གཅིག་གྱང་མི་གཏོང་བའི་ཐབས་ལམ་ལག་
ལེན་བྱས་པས། དབུས་དང་རྒྱུད་ཐག་རིང་བའི་མཐའ་ཁམས་སུ་བསྐྱེད་ཀྱང་བཅན་པོའི་དཔུང་གིས་ཡུན་གྱིས་དེད་
ནས་འཆོ་བའི་གོ་སྐབས་ཀྱི་ཡིད་ཐག་ཆད་པའི་ཆ་རྒྱུན་འོག་དག་བྱོད་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་དུ་སོང་། ཐང་ལ་འགྲོ་དུས་
ཀྱང་མི་རྒྱུད་ཉ་རྒྱུད་དུ་སོང་བ་མ་ཡིན་པར། ལྷག་མར་ལུས་པའི་གཉེན་ཉེ་དང་འཁོར་འབངས་མང་པོ་བྲིད་ནས་སོང་
བ་རྒྱ་ནག་གཞན་འཕུལ་བས་ཡིག་ཆང་དུ་གསལ་ལ་ལེའུ་གསུམ་པར་བརྗོད་ཟིན། དེའི་ཕྱིར། མགར་ཆང་ལ་བཀྱོན་པའ་
པའི་དུས་དེ་ཉིད་དུ་ཐང་ལ་བྲོས་པ་མ་ཡིན་པར་དབུས་ངེས་ཅན་གྱི་རྩིས་སུ་ཐང་ལ་སོང་བར་རྒྱ་མཆོན་ངེས་ཅན་ལྟན་པ་
ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་ཡིག་ཆང་དུ་མི་གསལ་བའི་དབང་གིས་ཞིབ་དུ་བརྗོད་པའི་ཐབས་མེད་པ་མ་གཏོགས། དུས་ངེས་
ཅན་དེ་དུ་མགར་ཆང་ནས་བཅན་པོའི་མདུན་སར་སོ་ཉ་སྟགས་མངགས་ཉེ་འགྲིག་མཐུན་ཡོད་རྒྱུའི་ལས་ལའང་མི་
འབད་པའི་ངེས་པ་མ་མཆིས། དེ་ཡང་འཆོ་བའི་ལས་ལ་འབད་ཀྱང་གོ་སྐབས་སྟན་ཅན་མི་སྟེར་བའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཁོར་
ཡུག་དམ་པོ་དང་དམག་དཔུང་གི་སྟོབས་ཤུགས་བཅན་པོ་ལས་སྤུ་སྟེ་རང་གི་དག་ལྷར་ལངས་པའི་ཐང་ལ་མི་
འགྲོ་ཐབས་མེད་བྱུང་། རང་གི་དག་ལྷ་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་རྒྱ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཤུག་པའི་ཐབས་ཤེས་དང་མི་ཆོ་རྒྱུད་ཚུལ་

ཅིག་ཡིན་པ་ཀུན་གྱིས་མཁྱེན་པས། ཐབས་ཟད་ཏུ་ཐུག་གི་ལས་དེ་ནི་རང་གི་ས་གནས་ན་འཆོ་ཐབས་མེད་པའི་གནས་
 ཚུལ་དང་ཁོར་ཡུག་འོག་བྱུང་བ་ལས་གཞན་སུ་ཞིག་གིས་སྤང་བའི་གནས་སུ་འགྱུར། དེ་བས་མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་
 རྟོན་དང་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྐུ་བོད་ཀྱི་འཛིན་མའི་ཁྱོན་ཡངས་པོར་འཆོ་བའི་གོ་སྐབས་མེད་པའི་དུས་མཚུངས་
 དེར། མགར་རྟོང་བཅན་གྱི་སྐུ། ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བོད་ཀྱི་སྐུ་མཆེད་དེ། མགར་བུ་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་
 དུ་གྲགས་པ་ཞིག་འཆོ་བའི་ས་གནས་དང་ཁོར་ཡུག་ཡོད་དམ། ཡང་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ཐང་ལ་བྱོས་པའི་
 贊婆་ཡིན་པའི་དབང་དུ་བཏང་ནའང་། ཁོང་གི་བོད་ནས་འཆོ་བའི་ཐབས་ཤེས་མེད་པར་རང་གི་དགྲ་པོ་ལ་སྐྱབས་
 བཅོལ་བའི་གནས་ཚུལ་ཡང་བྱུང་བའི་དུས་མཚུངས་སུ། ཁོང་གི་བུ་ལྷ་གཅིག་སྟོན་ཞེན་བུར་གྲགས་པ་དེ་བོད་ནས་
 འཆོ་བའི་གནས་ས་དང་ཁོར་ཡུག་ཡོད་དམ། ཡང་ཅིག་ན་ཐང་ལ་སོང་ནས་ཕྱིར་བོད་ཡུལ་ལ་ཆད་པ་ཡིན་ན་ཐང་ནས་
 མི་རབས་ཅི་ཅམ་ལ་བསྐད་པ་དང་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་ཕྱིར་བོད་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་དུ་ཕྱག་པའི་ཡིག་ཆ་དང་
 སྐབས་བྱེད་ཡོད་དམ། ད་དུང་ཏུན་ཏྲོང་ཡིག་ཆ་གས་སྐུ་བོད་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་གས་སུ་མགར་རྟོང་བཅན་ནས་
 བཟུང་མགར་ཆང་ལ་བཀྲོན་པ་བའི་བར་དུ། མགར་བུ་རེ་རེའི་མིང་དང་མཛད་རྗེས་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་བཅན་པོ་
 ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ཞེས་པའི་སྟོན་འབངས་ཀྱི་ཐ་སྟེན་མེད་པའི་རྒྱ་མཆན་ཅི་ཡིན། ཞེས་སྐུ་བོད་གས་པ་གཅོད་ལ་
 གནད་ཐུགས་པའི་འདྲི་གཞི་རེ་རེ་ལས་མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བོད་སྐུ་མཆེད་ཀྱི་གདུང་རྒྱུད་ཉག་མ་གཅིག་ཀྱང་
 བོད་ནས་འཆོ་བའི་གོ་སྐབས་མེད་པས། མགར་རྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་བོད་ནས་རྗེ་ལྷ་ལུས།

གཞན་ཡང་། བཅན་པོ་ཁྱི་སྤང་ཞེ་བཅན་གྱི་རིང་ཆོས་མི་བསྐྱབ་པའི་ཕྱིར་རྗེ་སྟོན་གྱིས་དབུ་སྐྱང་བཞེས་མནས་
 བསྐྱགས་ཏེ་བཀའ་གཅིགས་ལན་གཉིས་མཛད་པའི་དང་པོ་རུ་བློ་སྤུལ་པ་ལ་གཏོགས་པའི་སྟོན་ཆེ་སྤེའི་མིང་བྱང་བཅོ་
 བརྒྱད་^①བཀོད་ཡོད་པ་དང་། བཅན་པོ་ཁྱི་སྤང་བཅན་གྱི་དུས་སུ་སྟོན་འབངས་ཐམས་ཅད་ལ་དམ་པའི་ཆོས་མི་
 གཞིག་ཅིང་དཀོན་མཆོག་གསུམ་དབང་བཅན་པར་བྱ་བའི་བཀའ་ཁྲིམས་བསྐྱགས་ཤིང་མནའ་བོར་དུ་བཅུག་པའི་
 བཀའ་གཅིགས་སུ་མནའ་བོར་གཏོགས་པའི་སྟོན་ཆེ་སྤེའི་མིང་བྱང་སྐབས་བདུན་^②བཀོད་ཡོད་པ། བཅན་པོ་རལ་པ་
 ཅན་གྱི་དུས་ཀྱི་དཔོན་ཞང་མོ་ལ་བའི་རྩོམ་རིམ་དུ་བོད་ཆེན་པོའི་སྟོན་པོ་ཆེ་པུ་མཇལ་དུ་མ་གྱི་གཅིགས་འཛིན་པ་ལ་
 གཏོགས་པ་བཅུ་བདུན་^③ཀྱི་མིང་བྱང་བཀོད་ཡོད་པ་སྐུ་བོད་ཀྱི་རབས་བརྒྱད་པ་དང་དགུ་བའི་སྐབས་བོད་བཅན་
 པོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བཀའ་ལ་གཏོགས་པའི་སྟོན་པོ་ཁག་ཅིག་གི་མིང་བྱང་བཀོད་ཡོད་པ་ལས། རྒྱུང་པོ་དང་། རྗེ་གས།
 ལྷུང་། དབའས་སྐུ་སྟོན་སྐུ་རབས་ཀྱི་རུས་ཆན་མང་དུ་སྤང་བྱུང་། མགར་རུས་ཅན་གྱི་སྟོན་པོའི་མིང་ཅམ་མ་
 མཆིས་པ་ལས། བཅན་པོ་ཁྱི་འདུས་སྤང་གིས་མགར་ཆང་ལ་བཀྲོན་པ་བའི་ནས་བཟུང་། བཅན་པོ་རྒྱུད་བྱི་མ་ནམས་
 ཀྱི་སྐུ་རིང་ལ་མགར་རྒྱུད་སྟོན་གྲལ་ན་མེད་པ་གསལ་བཤད་བྱས།

མདོར་ན། བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ཞེས་པའི་མིང་གི་ཐ་སྟེན་དམ། ཡང་ན་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་
 བཟུང་ཞེས་པའི་མི་སྤེའི་འབྲུང་ཁྱུངས་སྐུ་བོད་གས་པ་བཅུགས་ཀྱང་། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་མི་སྤེའི་ཞིག་ཡིན་པའི་རྒྱ་མཆན་མ་

① དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་མེད་པ། ཆོས་བྱང་མཁས་པའི་དགའ་རྟོན།^{||} མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༥༤.༤ ༡༧༢
 ② དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་མེད་པ། ཆོས་བྱང་མཁས་པའི་དགའ་རྟོན།^{||} མི་རིགས་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༥༤.༤ ༤༡༢
 ③ གཉའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། བོད་ཀྱི་བརྗེད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱགས།^{||} གུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་སྟེན་ཁང་། ༡༩༨༥.༤ ༢༢༤

མཐོང་ལ། བརྒྱུ་ལ་ཡིན་སྲིད་ཀྱང་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ན་ལ་མ་མེན་པར་མ་ཟད་དུས་རབས་བདུན་པའི་
ཐོད་ཀྱི་སྒྲོན་འབངས་གང་དུང་ཅིག་མེན་པ་ལྟར་དང་རིགས་པས་བསྐྱབས་ཐེན་པས། དེའི་རྒྱུད་པ་ན་མས་མགར་སྟོང་
བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་མེན་པ་ཤེས་སྟེ། དེས་ན་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་གདུང་རྒྱུད་མེད་དམ་ཞེན། ཡོད་དེ་
ཐང་གི་ཁམས་སྲ་སོང་བའི་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་བཅན་ནས་གདུང་རྒྱུད་མང་དུ་འཕེལ་ཅིང་རིམ་གྱིས་རུས་སྒྲོན་⁽¹⁾
ཞེས་རྒྱ་རིགས་ཆེན་པོར་འདྲེས་བའི་བྱུང་རིམ་ན་མས་ས་བཅད་རྗེས་མར་ཆེད་དུ་བརྒྱུད་པར་འགྱུར་རྒྱུ་།

གཉིས། མགར་རུས་ཡིན་ཆད་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་དུ་རྩོས་འཛིན་མི་རུང་།

སྦྱར་མགར་ཞེས་པ་ནི་ཐོད་གན་འར་བས་གྱི་རུས་རྒྱུད་ཅིག་ཡིན་པར་མ་ཟད། རུས་དེ་ལས་མཆེད་པའི་རྒྱུད་བྱེ་
བྲག་པ་ཁག་ཅིག་གིས་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་ཡར་སྔོན་གྱི་རྒྱལ་ཕན་སེལ་མའི་དུས་ནས་བཟུང་སྒྲོན་གྱི་རབས་མང་པོ་
མཛད་པས། བྱིས་རྒྱུད་འཕེལ་སྲིད་ལ་བྱིས་རྒྱུད་འཕེལ་པ་ལས་དུད་ཆང་མང་པོར་འགྱུར་བ་དང་། དེ་ལས་རུས་རྒྱུད་
ཀྱང་ངང་གིས་འཕེལ་བ་ཡིན་གཤིས། བཅན་པོའི་དུས་རབས་གྱི་དཔུས་གཙང་གི་མགར་རྒྱུད་ཡོད་ཆད་སྒྲོན་ཆེན་པོ་
མགར་གྱི་རྒྱུད་པ་ཡིན་མི་སྲིད། གཞན་ཡང་། ཐོད་ནས་བརྒྱུད་ཐེན་པ་ལྟར་ཡར་སྐྱུང་གཙང་པོའི་བྱུང་རྒྱུད་ནས་མཆེད་
པའི་མགར་དང་མདོ་ཁམས་རྒྱ་ཆེན་ཆོ་བ་བཙོ་བརྒྱུད་གྱི་བྱེ་བྲག་མགར་གྱི་མཆེད་ཁུངས་དང་ཡུལ་དུས་བཅས་སྲ་བྱུང་
པར་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་དང་། ད་དུང་རུས་མགར་ཅན་ཁ་ཤས་ནི་བྱེད་ལས་བྱུང་ཆོས་ཀྱི་སྒྲོན་ནས་ཐོགས་པ་དང་ལ་ལ་ནི་ས་
མིང་མིའི་མིང་དུ་ཐོགས་པ་སོགས་མང་དུ་འདུག་ཕྱིར། རུས་མགར་ཅན་གྱི་རུས་རྒྱུད་ཡོད་ཆད་སྒྲོན་ཆེན་པོ་མགར་གྱི་
གདུང་རྒྱུད་དུ་འདོད་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་ནོར་འཁྲུལ་གྱི་ཉམ་ཚད་ཅིག་ཡིན་ཏེ།

༡. བཅན་པོའི་དུས་ནས་མགར་རུས་གཞན་དག་ཡོད་པ། སྒྲོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་
གདུང་ཁུངས་གཅིག་ཀྱང་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་བྱེ་ཆ་རྒྱུད་འཕེལ་མ་ཡིན་པའི་སྒྲོན་འབངས་ཁག་ཅིག་
ཐོད་བཅན་པོའི་དུས་སྲ་ཡོད་དེ། “སྒྲོན་ཆེན་པོ་བཅན་སྟོང་དང་། མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་གཉིས། དཔེ་བྱུང་” ནས་
མགར་བྱེ་བཅན་སྟོང་སྟོང་གསོད་མཁན་གྱི་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་གྱི་རུས་མགར་ཡིན། “གཞུ་བས་མང་ཉེན་བཞི་
བཙན་དང་། མགར་མང་ཉེན་སྟག་ཙམ་གཉིས། ཐོག་ལ་ནས་མས་བྱུང་སྟེ་⁽²⁾” ཞེས་ཡིག་ཆ་གས་སྲ་བཞེད་ཡོད་པ་
ལས། སྒྲོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་བྱུང་རྒྱུད་འཕེལ་བཞིན་པའི་སྐབས་དེ་དག་དུ་མགར་སྟོང་བཅན་དང་གདུང་
ཁུངས་གཅིག་ཀྱང་ཁོང་གི་གདུང་རྒྱུད་དུ་རྩོས་འཛིན་སྟེ་མེད་པའི་མགར་རྒྱུད་ཁག་ཅིག་འཛོག་ཞེས་གནད་ཞིང་
སྒྲོན་དུ་ཚུད་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། དེ་དག་ལས་ཀྱང་མགར་ཞེས་པའི་རུས་རྒྱུད་མཆེད་པར་སྟོན་དུ་མེད། དེ་བས་
མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནས་མཆེད་པའི་མགར་རྒྱུད་ནི་མགར་རུས་སྦྱི་ལས་བྱེ་བྲག་པ་མི་གཅིག་གི་རྒྱུད་དུ་བྱུང་
ཞིང་འཕེལ་བར་གོ་བ་ཡིན་ཕྱིར། བྱེ་བྲག་པ་ནི་ནམ་ཡང་སྦྱི་ལ་འགྱུར་སྟེ་མེད་པ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཆོས་ཉིད་ལགས།

༢. བྱེད་ལས་ལས་མགར་རུས་བྱུང་བ་ཡོད་པ། ལག་ཤེས་བཟོ་ལས་ཀྱི་མགར་བ་ལས་རིམ་བཞིན་རུས་མགར་དུ་
གྱུར་བའི་སྣང་ཚུལ་ཡོད་དེ། ཤར་པ་སངས་རྒྱས་བཞུན་འཛིན་གྱིས་མཛད་པའི་《ཤར་པའི་ཆོས་འབྱུང་དང་མེས་
རབས་བཞུགས་སོ》 ཞེས་པར།⁽²⁾ “དེ་བས་ན་ཁམས་ལ་གོ་ཁག་བཙོ་བརྒྱུད་ཡོད། མི་ལ་རུས་བཟང་བཙོ་བརྒྱུད་

⁽¹⁾ ཏུན་ཏྲིང་ཡིག་ཆ་གས་ཀྱི་༡༧༩༩པ། ཐོད་ཀྱི་བརྒྱུད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་སྟེ། ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྒྲོན་ཆེན་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩ ག. ༢༤
⁽²⁾ ཤར་པ་སངས་རྒྱས་བཞུན་འཛིན། ཤར་པའི་ཆོས་འབྱུང་དང་མེས་རབས་ཀྱི། ཐོད་ཀྱི་བརྒྱུད་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྐྱེད་པེ་སྟུན་ཁང་། ༢༠༠༩.༩ ༡༩༩—༡༩༩

ཡོད། རུས་དམན་གཅིག་དང་བཅུ་དགུ་ཡིན། རུས་དམན་ཟེར་བ་ལྷགས་རྒྱུ་བའི་མགར་བ་ཡིན་ནོ།” ཞེས་དང་།
 “སྒྲིལ་གྱི་སྤྲུལ་ཐ་ཆུང་མགོན་སྐྱབས་ལས་མི་བརྒྱུད་མང་ཞིག་རིམ་པར་མཆེད་པ་ལས། མི་ཆེན་བསམ་པ་
 ལགས་འབྲུངས། དེ་ལ་མི་ཆེན་དབང་ཏ་རེ་འབྲུངས། སྤྲུལ་བ་ཐར་པ་ནི་གསེར་བཟོ་དང་དེ་དུལ་བཟོ་སྤྲུལ་
 བསྐྱབས་ཏེ། མ་རྩོམ་བ་སྐྱམ་པ་སྤྲུལ་བྱིར་ནས་གྲེས་སོང་བ་ཡིན་པས། འདི་ལས་མཆེད་པ་ལ། མགར་རྒྱས་སམ་
 མགར་ཅ་ཟེར།” ཞེས་གསལ་པོར་གསུངས་ཡོད་པར་གཞིགས་ན། ཁམས་ཀྱི་ཕྱོགས་སུ་ལག་ཤེས་བཟོ་ལས་ཀྱི་མགར་
 བའི་ལས་གཉེར་མཁན་ཁག་ཅིག་ལ་མགར་བའམ་མགར་ཆང་ཞེས་འབོད་པ་དང་། རིམ་གྱིས་རང་ཉིད་ཀྱི་གདུང་
 རྒྱུད་སྟོན་པའི་བྱུང་མིང་རུས་སུ་འབྱུར་ནས་མགར་རྒྱས་སམ་མགར་ཅ་ཞེས་གྲགས་བྱིར་རུས་བཅུ་དགུ་རྒྱུ་དངས་པ་ཉླ་
 བུ་ནི་ཡིག་ཆང་དུ་བཀོད་བཞིན་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་དེ་དུང་དེ་མཆུངས་ཀྱི་བྱེད་ལས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས་རིམ་བཞིན་གདུང་
 བྱུངས་སྟོན་པའི་རུས་སུ་ཐུར་བའི་སྤང་ཚུལ་ཡུལ་ཁམས་གཞན་ནའང་ཡོད་པེས་ཏེ། དཔེར་ན། དེང་སྐབས་ཀན་སུ་
 ཞིང་ཆེན་གཙོས་གྲོང་ཁྱེར་དུ་གཏོགས་པའི་མཛོད་དགེ་ཤོག་པ་ཞིག་ཏུ། མགར་ཆང་ཞེས་པའི་དུང་བྱིམ་ཁ་ཤས་ཡོད་
 པར་རྒྱས་ལོན་བྱས་པ་ན་སྤྲེལ་གཞན་པས་དུང་བྱིམ་འདི་དག་ལ་དམོད་དུས། ཐབ་བྱུང་དུ་ལྷགས་ཀྱི་བྱ་ག་འཇུགས་
 མཁན་ཞེས་དམོད་པར་བཤད་པ་ལས། ད་ལྟ་མགར་བའི་ལས་གཉེར་བཞིན་མེད་ཀྱང་མགར་ལས་གཉེར་མཁན་གྱི་
 རྒྱུད་པ་ཡིན་པ་ཤེས་ཐུབ། དེ་བས་ཡུལ་ཕྱོགས་གཞན་ནའང་འདི་ལྟ་བུའི་མགར་རུས་བྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་ཡོད་མྱོང་།

༡. ས་མིང་དང་སྤྲེལ་མིང་ལས་མགར་རུས་བྱུང་བ་ཡོད་པ། མགར་མིང་ཅན་གྱི་ས་མིང་དང་ཡུལ་སྤྱིའི་མིང་ནས་
 མགར་རུས་བྱུང་བ་ཡོད་དེ། དཔེར་ན། མགར་ཆེན་ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ་ནི་དོན་དམ་པར་རྒྱུ་ཆེན་ཆོ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་
 ནང་ཆོན་མགར་ཆོ་བ་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་པས་མིང་གི་ཐོག་མར་མགར་ཡིག་བཞག་ནས་ཡུལ་གྱི་བྲག་པའི་འབྱུང་
 བྱུངས་བསྟན། ཇེས་སོར་གདུང་རྒྱུད་རིམ་གྱིས་འཕེལ་ཞིང་རྒྱས་པས་འབྱུང་བྱུངས་སྟོན་པའི་མགར་ཡིག་རུས་སུ་
 ཐུར། དེ་དུང་། མགར་ལུང་དང་མགར་སུག་ མགར་སྐྱར། མགར་ཆེ། མགར་ཅ་སྤྲུལ་ས་མིང་དང་སྤྲེལ་མིང་བོད་ལུ་
 མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་ན་མང་དུ་ཡོད་པས། རང་རེའི་གོམས་སྒྲིལ་བཞིན་ས་མིང་དང་སྤྲེལ་མིང་གི་ཡིག་ཤེས་གཙོ་བོ་
 མིང་གི་ཐོག་མར་བཞག་ནས་ཡུལ་སྤྲེལ་གཞན་དང་བྱུང་པར་འབྱེད་པའི་མིང་འབོད་ལྷགས་ལྟར་ན། ཡུལ་སྤྲེལ་དེ་དག་
 ནས་བྱུང་བའི་སྐྱེས་བུ་འཛོན་ཐང་ཅན་གྱི་མིང་གི་ཐོག་མར་མགར་ཡིག་འཛོན་ཆོག་ཆོག་ཡིན། དེ་བས་བསྟན་པ་བྱི་
 དར་གྱི་རུས་སུ། ལོ་རྒྱུ་བ་ཆེན་པོ་མགར་ཆོས་ཀྱི་བཟང་པོས་པཎ་ཏེ་ཏ་སུ་མ་ཏི་ཀར་ཏི་བོད་དུ་སྐྱུན་བྱངས་^① པར་མ་
 ཟད། རྒྱལ་བའི་བཀའ་འབྱུར་རྩ་ཙག་ལས་འཕགས་པ་ལག་ན་དོ་རྩེ་གོས་སྟོན་ཅན་དྲག་པོ་གསུམ་འདུལ་ཞེས་བྱ་བའི་
 ཅ་རྒྱུད་སྤྲུལ་རྒྱུད་གཞུང་ཁག་ལྔ་དང་། བསྟན་འབྱུར་ལས་དོ་རྩེ་འཇིགས་བྱེད་ཀྱི་སྐྱབ་ཐབས་ཞེས་བྱ་བ་སྤྲུལ་ཁག་
 སོ་བཞི་བོད་དུ་བསྐྱར་བ་དང་། དེ་དུང་རྒྱལ་བའི་བཀའ་འབྱུར་རྩ་ཙག་ལས་སྐྱུན་རས་གཟིགས་དབང་བྱུག་ལེ་རྒྱུ་ལོ་
 གཞུངས་བསྐྱར་པ་པོ་མགར་ཤེས་རབ་འབྱུང་གནས། སྤྲུལ་རྒྱུད་མའི་ཆོས་རྒྱུད་འཛོན་མཁན་བདེ་གཤེགས་རྒྱ་བོ་
 བའི་སྤྲུལ་མ་གཙོ་བྱས་འགར་སྟོན་རྒྱ་དུང་། དྲགས་པོ་ལྷ་རྩེ་ཡི་བུ་སྤྲུལ་ཏེ་བའི་སྤྲུལ་བཞིའི་ཡ་ཀྱལ་འགར་སྐྱམ་
 དཀར་པོ། སེར་མིངས་གཞོན་ལྷོ་འོད་ཀྱི་སྤྲུལ་མ་མགར་གྲགས་པ་དབང་བྱུག་སྤྲུལ་སྐྱེས་བུ་དམ་པ་མང་པོ་ནི་དངོས་
 ནས་མགར་རྒྱུད་གང་དུ་འབྲུངས་པ་དང་། མཆོན་གྱི་གོང་བཞོད་མགར་ཡིག་གིས་རུས་སྟོན་པ་ཡིན་ནམ་ཡུལ་སྤྲེལ་སྟོན་

① ཉང་ཉིམ་འོད་ཟེར། ཆོས་འབྱུང་མེ་རྟག་རྟིང་པོ་སྐྱུང་ཆེའི་བཅུད།། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩.༤༧

མདོར་ན། མགར་ཞེས་པའི་རྩ་ས་མིང་འདི་ལ་ཡོ་རྒྱས་རིང་བ་དང་། འབྲུང་ཁྲུང་ས་མང་བ། ལྷབ་རྒྱ་ཆེ་བ། དེ་ཕྱི་
འབྲེད་དཀའ་བ་བཅས་ཀྱི་རང་བཞིན་ལྡན་པས། གཏུང་ཁྲུང་ས་རྒྱང་བ་དང་གཏུང་རྒྱུད་རེ་འགའ་པའི་མཆོན་སྟོན་
བྲགས་ཀྱི་བག་ཆགས་ལ་བརྟེན་ནས། ཡོད་ཚད་མི་སྣ་གཅིག་གམ་ཁྱིམ་རྒྱུད་གཅིག་ལས་འཕེལ་བར་འདོད་པ་ནི་སླ་
གཟུ་པོར་གནས་པའི་གཏུང་སོ་མིན་པར་སེམས་སོ། །

[illegible][illegible]

དེ་ལྟར། མི་རྒྱུད་ལྟ་ལ་དེད་པ་དང་རྒྱུ་རྒྱུ་མཁར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་གཏུགས་པའི་ཆ་སྒྲུབས་སམ་ཁོར་ཡུག་གི་ཤན་ཤུགས་འོག མགོ་ལྷག་ཨ་སྟོང་གི་བུ་རྒྱུད་ཆོས་སྐྱོར་ཤེས་རབ་ཅེས་པའི་བྱ་འབྲིང་བ་ནི། ཆོས་སྐྱོར་ལྷ་མ་ལོར་བཟང་ཞེས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ནི་རྩོག་ཆེན་རིན་པོ་ཆེས་སྟོན་པོ་མཁར་གྱི་སྐྱེ་མཐའ་རྩ་རོས་བཟུང་བ་^① ལྟ་བུ་སྟོན་ཆེན་སྟོན་པོ་མཁར་སྟོང་བཅན་གྱི་དཀྱིལ་ཆེ་བའི་ཤེས་རབ་དང་བེལ་གྱིས་གཞོན་པའི་དཔའ་སྟོབས་ལ་ཡི་རིངས་པའི་སྤང་ཚུལ་བྱུང་བར་མ་ཟད། “ཉང་ཆང་གདོང་བྱག་ཏུ་གུགས་པ་ནི་ཉང་བྱུལ་པ་དགུ་བརྒྱུད་ཀྱི་གདན་ས་ཡིན། ཆོས་རྒྱལ་སྤང་བཅན་གྱི་སྟོན་པོ་མཁར་དམ་པའི་གདུང་རྒྱུད་ཉང་སྟོང་གཅང་གི་སར་མང་དུ་འཕེལ་བའི་རྒྱུད་དུ་ཉང་ཉིང་འཛིན་བཟང་པོ་བྱུང་། དེའི་རྒྱུད་པར་ཉང་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོའམ་མངའ་བདག་ཉང་ཉི་མའི་འདྲ་ཟེར་སྐགས་གསང་སྐགས་འཆད་པ་མང་དུ་བྱོན་པའི་གདུང་རྒྱུད་མང་རབས་འདུས་པའི་མཆོམས་སུ་ཉང་དཔོན་པོ་མགོན་པོ་སྟོན་པའི་འཁྲུངས།^②” ཞེས་མངའ་བདག་ཉང་སྐགས་ཀྱང་མཁར་རྒྱུད་ཡིན་པར་འཆད་པའི་སྤང་ཚུལ་བྱུང་བ་རེད། སྐབས་འདིར་བརྗོད་པའི་ཉང་ནི་ཏུན་ཉོང་ཡིག་ཆ་གསུང་གི་མུང་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་ཉེ། ཉང་ཉིང་འཛིན་བཟང་པོ་ནི་བཅན་པོ་ཁྱེ་སྤང་བཅན་གྱི་སྤྲེལ་ཆོད། དེ་ལྟར་ལྟ་ལྟ་ཁང་གི་རྩོམ་ཡི་གེའི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་མུང་ཉིང་འཛིན་བྱ་བ་དེ་ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག་ལ། མུང་གི་རྒྱུ་ཅན་ནི་དེང་སྐག་བྱིང་པོ་རྩེ་སྐག་སྐྱེ་བའི་སྟོན་ཡིན་པ་དང་། དེ་ནས་བྱིང་པོ་རྩེ་ཁྱེ་པར་སྐུམ་གྱིས་སྐག་སྐྱེ་བོ་བསྐྱབས་རྩེས། བཅན་པོ་སྐག་རི་གཉན་གཟིགས་ལ་མོས་པ་དང་། མཐའ་མར་གནས་པུ་སྤང་བཅན་གྱི་སྐབས་ནས་བཅན་པོའི་སྟོན་པོར་གྱུར་བ་མུང་ཅོང་སྐྱེ་སྐགས་ཀྱི་གདུང་རྒྱུ་ཡིན་ཕྱིར། མུང་ཞེས་པ་ནི་མཁར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་མ་བྱུང་བའི་སྤྲོ་རོལ་གྱི་བོད་གནའ་བོའི་རྒྱུ་མིང་ཞེས་ཡིན་པས་མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ལ་འཛིག་ཐབས་བྲལ།

མདོར་ན། རང་རེའི་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་དུ་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་འཁྲུལ་མེད་ཡིན་པར་གུགས་ཆེ་ཞིང་ཡིག་ཆང་མང་པོ་སྟེལ་ཡོད་པ་དག་ལ་བྱོགས་ཡོངས་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ན། མི་རབས་དང་ལོ་རབས་མཐུན་ཐབས་མེད་པ་དང་། འབྲུང་ཁུངས་དང་ཡུལ་དུས་མི་འཆོམ་པ། ཡིག་ཆང་གི་རྒྱུ་རྟེན་མེད་པ་བཅས་ཀྱི་སྟོན་མང་པོ་འབྲུང་བར་མ་ཟད། ཐ་ན་མཁར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཀྱི་མི་རབས་གཉིས་པར་བསྐྱགས་པའི་བཅན་པོ་ཡོན་ཏན་རྒྱལ་བཟུང་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་མི་སྣ་རྩོམ་ཞིག་ཡིན་དཀའ་བའི་དབྱུང་འབྲས་ཀྱང་ངང་གིས་ཐོན་བྱུང་བས། བོད་བྱིངས་ན་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཤ་སྟག་མེད་དོ་ཞེས་མི་བརྗོད་ཐབས་མེད་ཀྱི་གནས་སུ་གྱུར། དེ་ཡང་ཆོས་པའི་དེབ་དམར་དང་། ལྷ་ཆེན་གྱི་བསྟན་འགྲུལ་དཀར་ཆག་གི་ལུང་གི་མགོ་ལྷག་རྒྱུ་མཛོད་བཅས་སུ་བརྗོད་པའི་མཁར་རྒྱུད་ནམས་སྟོན་ཆེན་པོ་མཁར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ལ་གཏུགས་མེད་པ་ནི་མཁས་པའི་ཡོན་ཏན་མདོན་དུ་དོད་པ་ཡིན་ནོ།

① གྱི་ལུང་བྲག་ཤེས་རྒྱ་མཆོ་སྐགས། བོད་མི་བྱ་གདོང་དུག་གི་རྒྱུ་མཛོད་མེ་ཏྲག་སྟེང་ཆོས།^[M] མཆོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩. ༢༩
 ② དག་དགོན་པ་དགོན་མཆོག་བསྟན་པ་རབ་རྒྱས། མདོ་སྤང་ཆོས་འབྱུང་།^[M] ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩. ༥༩

ས་བཅད་གཉིས་ལ། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གཏུང་རྒྱུད་ཐང་ལ་མཆོད་རྩལ་བཤད་ལ།

མགར་ཆང་ལ་བཀྱོན་པའ་པའི་དོན་ཀྱི་ཁྱུང་བ་ནས། སློན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་རིགས་རྒྱུད་
ནམས་བཅན་པོའི་མངའ་འོག་ཏུ་འདུག་པའི་འོས་མེད་པ་ས་བཅད་གོང་མ་ཉར་ཡིན་ཡང་། ཐང་ལ་འབྱམས་པ་
ནམས་ཀྱིས་ཐུ་མཐུད་ཏུ་ཐང་གི་དམག་དཔོན་དང་དམག་དཔོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་ནས་རང་གི་རྩེ་པོ་གསར་
བར་སློང་ཀར་གྱིས་སྤྱོད་བསྐྱབས་ཤིང་རིགས་རྒྱུད་སྤེལ་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་མགར་བུ་འབྲིང་བཅན་ཅང་སྟོན་དང་
མགར་ཆང་མང་པོ་རྩེ་སྟག་ཅན་གཉིས་སུ་ཕྱིར་ཐང་ལ་བྱོས་པ་ནས་འགོ་བཙམས་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལས་མགར་བུ་འབྲིང་
བཅན་ཅང་སྟོན་གྱི་རིགས་རྒྱུད་གནས་ཚུལ་ཡིག་ཆ་དང་ཁྱི་མཐོང་བས་པལ་ཆེར་བཀྱོན་པའ་པའི་མི་ཉིས་སྟོང་གི་ཁྲིད་
ཏུ་བསྐྱགས་ཟིན་པར་ཟད་ཀྱང་། མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་སྟོན་གྱི་བུ་མང་པོ་རྩེ་སྟག་ཅན་གྱི་རིགས་རྒྱུད་མ་ཆད་པར་
ཐང་ནས་སྤེལ་བའི་གནས་ཚུལ་ཡིག་ཆ་དང་ཡོད་པ་ནམས་ཚུགས་སུ་བྱིལ་ནས་རགས་ཅམ་སྟེང་ན།

དང་པོ། མགར་ཆང་མང་པོ་རྩེ་སྟག་ཅན་གྱི་ལ་རྒྱས་རགས་བརྗོད།

གཅིག མགར་མང་པོ་རྩེ་དང་སྟོན་གྱུང་རིན་(论弓仁)གཉིས་མི་རྣམས་གཅིག་ཡིན་མིན་གྱི་དབྱེ་ཞིབ།

དེ་ཡང་ 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་ཏུ། “འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་གྱི་འཁོར་འབངས་ཆེག་སྟོང་
སྟག་དང་ཐུ་བོའི་བུ་མགར་མང་པོ་རྩེ་སྟག་ཅན་སྟགས་ཁྲིད་ནས་མགོ་འཛུལ།” ཞེས་མང་པོ་རྩེ་དང་ཁུ་བོ་སྟན་ཏུ་
ཐང་ལ་འབྱོར་བར་བཤད་པ་དང་།

《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་ཏུ། “འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་གྱི་འཁོར་འབངས་དང་བཅས་པ་
དང་། ཐུ་བོའི་བུ་མགར་མང་པོ་རྩེ་སྟག་བཅན་སྟགས་ཐང་གི་ཁབ་ཏུ་འབྱོར། ལུང་ཉར་སྤྱོད་དམག་གིས་ཆེབས་
བསུ་བྱས། མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་ལ་ཐེ་ཅིན་དང་། ཟུའུ་གོ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ། ཀོས་ཏུ་ཅུན་མང་ཞེས་པའི་ཆོ་
ལོ་གནང་། མགར་མང་པོ་རྩེ་སྟག་ཅན་ལ་ཅའོ་ཡུ་ལེན་(左羽林)དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་དང་། ཞན་གོ་གུང་(安国公)ཞེས་
པའི་ཆོ་ལོ་སྤྲུལ། ཁོང་གཉིས་ལ་ལྷགས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དང་གནང་ཞིང་སྟེས་མང་པོ་བསྐྱུལ།” ཅེས་གསུངས་པ་དང་།

《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་སྟོན་གྱུང་རིན་གྱི་ལ་རྒྱས་བཀོད་པའི་ལོ་ཆ་ན་ཏུ། “སྟོན་གྱུང་རིན་ནི་དོན་དམ་
པར་བོད་རིགས་ཡིན་ལ། བ་མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་སྟོན་ཡིན་པ་དང་། རབས་མང་པོས་བོད་ཀྱི་སྟོན་ཆེན་མཛད།
ཟིན་ལེ་ཁྲི་ལོ་གཉིས་པར་(༤༩༩ལོར།) སྟོན་གྱུང་རིན་གྱིས་རང་གིས་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བའི་འཁྲུང་དུང་བྱིམ་བདུན་སྟོང་
ཁྲིད་ནས་སྟེབས། ཅའོ་ཡུ་ཆན་མེ་(左玉铃卫)དམག་དཔོན་ལ་བསྐྱོས་པ་དང་། ཅུག་ཆོན་ཅུན་གྱུང་(酒泉郡公)ཞེས་པའི་
ཆོ་ལོ་སྤྲུལ།①” ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་དང་།

《ཁུ་ལོ་མཐུ་ཅེ་ཐེན་གྱི་དངོས་དོན་ཟིན་ཐོ》 ཏུ། “མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་དང་སྟན་ཟླ་མགར་མང་
པོ་རྩེ་སྟགས་ཀྱིས་མགོ་འཛུལ། མང་པོ་རྩེ་ནི་ཅའོ་ཡུ་ལེན་མེ་ཡོན་བའི་(左羽林卫员外)དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་ལ་བསྐྱོས་པ་
དང་། ཞན་གོ་གུང་(安国公)ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་།②” ཞེས་བཀོད་ལ། དེ་ལས་སྟན་ཟླ་ཞེས་པ་ནི་ཐུ་བོའི་བུ་ཞེས་
པའི་འབྲི་རྩལ་མ་དག་པ་ཡིན་པར། དེང་རབས་ལོ་རྒྱུས་སྤྱོད་པ་ཁྲིན་གོ་ཆོན་(陈国灿)ལགས་ཀྱིས་གསུངས་པ་ཉར་ཏུ་ངས་

① 欧阳修等撰《唐书》卷一百一十六·列传第三十五《论弓仁传》
② 《武后实录》·司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 43

ཏེ། ལྷ་མཆན་ནི་ལྷ་ཡིག་兄弟ནི་兄弟་དང་འབྲལ་སྒྲ་བས་སོ། །

《ཁྱི་དོན་མེ་མང་》 ལས། “(༤༧༧མང་མགར་ཁྱི་འབྲིང་གི་བྱ་གྲང་རིན་གྱིས་རང་གིས་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བའི་འཁའ་དུད་ཁྱི་བདུན་སྟོང་ཁྱི་དན་ལ་མགོ་འཇུག། ཅའོ་ཡུ་ཆན་མེ་(左玉铃卫)དམག་དཔོན་དང་། ལྷ་མཆན་ལྷ་གྲང་(酒泉郡公)ལ་བསྐྱོད།^① ” ཞེས་དང་།

《པ་ཁྱི་ལྷ་མང་གི་དོན་ཡིག་》 ལྷ་ “ཁྱི་ལོ་ཁྱི་ལོ་གཉིས་པར། (སྟོན་གྲང་རིན་གྱིས་རང་གིས་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བའི་འཁའ་དུད་ཁྱི་བདུན་སྟོང་ཁྱི་དན་ལ་མགོ་འཇུག་མ་དེར་བོད་གྱིས་དཔུང་ཆེན་དངས་ཀྱང་། གྲང་ཁྱི་གྲང་ཁྱི་པའི་དོན་གྱིས་དཔུང་སྟོང་ནས་གཡུ་ལ་སར་ཞུགས་ཤིང་ཐབས་གྱིས་བཀག་འཁྱབ་པ་ནི་མགར་ཆང་མི་རབས་དུ་མས་དེན་གྱིས་བསྐྱངས་པ་ཡིན་པས། གྲང་རིན་ཤར་སྟོན་སྲུ་ཡོད་པ་སྟོན་ནས། མི་གྲངས་བདུན་སྟོང་མགར་གྲང་རིན་གྱི་རྒྱུ་སྲུ་འབྱོར། ཁོང་གི་བྱ་གྲང་ཆེ་བར་བྱ་དགའ་ཆེན་པོ་བསྐྱེད་ཏེ། ཅའོ་ཡུ་ཆན་མེ་(左玉铃卫)དམག་དཔོན་དུ་བསྐྱོད་པ་དང་། ལྷ་མཆན་ལྷ་ཁྱི་གྲང་(酒泉郡开国公)ཞེས་པའི་ཆོ་ལྷ་སྐྱེ། བྱ་ཁྱི་གཉིས་སྟོང་གནང་།^② ” ཞེས་སྟོན་གསུངས།

དེ་ལྟར་ཐང་དང་སྐྱེ་ལྷ་རབས་གྱི་ཡིག་ཆ་གསུངས་པོར་མགར་ཆང་ལ་བཀྱོན་པའི་རྒྱུ་མགར་གྲང་མགར་ཆོ་སྟོན་གྱིས་ཐང་ལ་སྐྱེ་བས་བཅོལ་བའི་ལྷ་སྐྱེ་གནས་ཚུལ་གསུངས་པོར་བྲིས་ཡོད་ཀྱང་། མགར་ཐང་པོ་རྒྱུ་ཆན་དང་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་མགར་ཆོ་མིང་མི་འདྲ་བ་གཉིས་བྱུང་བས། དེ་གཉིས་ནི་མགར་ཆོ་གཅིག་ལ་ངོ་འཛིན་རྒྱུ་ཡང་། ཡང་ན་མགར་ཆོ་གཉིས་ལ་ངོ་འཛིན་རྒྱུ་ཐང་པོ་སྐྱེ་ཞེས་ཞིབ་འཇུག་པར་ལྷ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་བྱུང་ཡོད་དེ། སྐྱེ་ཞེས་བུ་སྐྱེ་པའི་མང་གྲང་^③ མང་གྲང་^④ མང་ཡོ་^⑤ ཁྱི་གོ་ཆན་^⑥དང་། ཐན་ལི་རུན་^⑦སྟོན་གྱིས་མགར་ཐང་པོ་རྒྱུ་ཆན་དང་སྟོན་གྲང་རིན་ནི་བོད་མིང་དང་རྒྱ་མིང་གི་བྱུང་པར་མ་གཏོགས་མེད་པར་མི་སྐྱེ་གཅིག་དུ་ངོ་འཛིན་གནང་བཞེན་འདུག་ཀྱང་། སྐྱེ་ཞེས་ལའི་སྐྱེ་ལྷ་^⑧ལགས་གྱིས་ཐང་པོ་རྒྱུ་ཆན་དང་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་སོ་སོར་བཟངས་ཡོད་པ་དང་། བྱུང་པར་དུ་སྐྱེ་ཞེས་སྐྱེ་ཅིན་རུན་^⑨ལགས་གྱིས་མགར་ཐང་པོ་རྒྱུ་ཆན་དང་སྟོན་གྲང་རིན་གཉིས་ལ་ཐང་ནས་བསྐྱོད་པའི་གོ་གནས་དང་གནང་བའི་ཆོ་ལོ་ལྷ་བྱུང་པར་ཡོད་པ་ཆ་བར་བཟུང་ནས། དེ་གཉིས་ནི་མི་སྐྱེ་ཐང་དང་པོ་གཉིས་ཡིན་པར་བཞེན་པ་མ་ཟད། མགར་ཐང་པོ་རྒྱུ་ཆན་ནི་མགར་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན་གྱི་ཕུ་པོ་མགར་བཅན་སྟོན་ཕུ་ཡི་བྱ་ཡིན་པ་དང་། སྟོན་གྲང་རིན་ནི་མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བོད་ཀྱི་བྱ་ཡིན་པར་འདོད་པ་རེད། དེ་བས་ད་ལྟང་ཆོས་འོ་ཆང་ཅམ་མ་ཡིན་པར། གན་འཇུག་པོད་ལྷ་ཡིག་ཆང་ལ་ཁྱེད་པོ་བཅོལ་ནས་ལུང་དུ་བཞེན་ཞིང་། ཞིབ་འཇུག་པ་གོང་མའི་དཔུང་འབྲས་མང་གཞིར་བཟུང་ནས་དངོས་ཡོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ལ་རིགས་པས་འགྲེ་སྟེ་མིང་དེ་གཉིས་ནི་མི་སྐྱེ་གཅིག་གི་འབོད་སྟོན་ཐང་དང་པོ་ཡིན་ནམ། ཡང་ན་མི་སྐྱེ་གཉིས་གྱི་

① 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 43
② 张说撰《拔川郡王碑奉敕撰》。见范学总等编《全唐文全唐诗吐蕃史料鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1988.9 70—73
③ 吴丰培 唐代吐蕃名相禄东赞后裔五世仕唐考【J】西藏研究 1983.4
④ 王忠 新唐书吐蕃传笺证【M】科学出版社1958
⑤ 王尧 唐拔川郡王事迹考【J】报刊资料选汇:魏晋南北朝隋唐史 1986.2
⑥ 陈国灿 唐代的论氏家族及其源流【J】中国史研究 1987.2
⑦ 谭立人 禄东赞后裔仕唐事迹拾补【J】西藏研究 1988.1
⑧ 李方桂 吐蕃大相禄东赞考【J】西藏研究 1985.2
⑨ 苏晋仁. 蕃唐噶尔(论氏)世家(下)【J】.中国藏学.1991.4

མིང་རེ་རེ་བ་ཡིན་པར་དབྱད་འོས་ཏེ།

༡. གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་ལ་བལྟས་ན་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་ཐ་དད་ཡིན་པ། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་དང་སྟོན་གྲང་རིན་ལ་འབྲེལ་བའི་གནའ་རབས་ཁྲུང་ས་ཐུབ་ཡིག་ཚང་ནམས་ནི་གོང་ནས་དྲངས་ཟིན་པ་དེ་དག་ལས་མ་འདས་ལ། ཡིག་ཚང་དེ་དག་ཏུ་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ཞེས་བཀོད་པའི་དུས་སུ་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་པའི་ཐ་སྟད་བཀོལ་མེད་པ་དང་། སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་བཀོད་པའི་དུས་མཚུངས་སུ་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ཞེས་བརྗོད་མེད་དེ། དཔེར་ན། 《ཐང་ཡིག་རྟེང་མ》 ཡི་བོད་ཀྱི་ས་བཅད་དུ་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ལས་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་པ་མི་མཐོང་ལ། 《མིང་དོན་མེ་ལང་》 དུ་སྟོན་ཁྲི་འབྲིང་གི་བུ་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་པ་ལས་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ཞེས་གསུངས་མེད་པར་གཞིགས་ན། མགར་ཚང་ལ་བཀྱོན་པའི་ཐ་སྟད་མགར་བུ་གཅིག་དང་མགར་ཚ་གཅིག་ལས་ཐང་ལ་མ་འབྱོར་བ་གསལ་བོར་མངོན། དེ་བས་ལོ་རྒྱུས་འབྲི་བ་པོ་ལ་ལས་ཁྲུང་ས་ཆ་གཉིས་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་དུ་འོང་བ་གསལ་བྱེད་ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་ལ་བརྟེན་ནས་ཁྲུང་ས་ཆ་གཉིས་ཀའི་ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་ལྟར་དུ་བརྗོད་པ་དང་། ལོ་རྒྱུས་པ་ལ་ལས་དུས་ཀྱི་ལྷ་ཕྱི་ལྟར་ཐོག་མར་མགར་བུ་ཐང་ལ་འབྱོར་བ་དང་དེའི་རྗེས་མགར་ཚ་ཐང་ལ་འབྱོར་བའི་གནས་ཚུལ་བཀོད་པར་མ་ཟད། ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བའི་བྱེ་ལོར་མཆེན་མས་མང་པོ་རྗེ་(麴莽布支)ཞེས་པའི་བོད་ཀྱི་དམག་དཔོན་ཞིག་གིས་ཐང་གི་ལང་ཀྱག་ལ་དམག་དྲངས་པ་ཡིན་ཕྱིར། མཆེན་མས་མང་པོ་རྗེ་དང་མགར་མང་པོ་རྗེ་ཡི་མིང་ནོར་ཉེན་ཆེ་བ་སྤྱོད་ཆེད་དུ་ཐང་ནས་ཐོགས་པའི་རྒྱ་མིང་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་བཀོད་པར་གོར་མ་ཆག དེ་ལྟར་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བའི་མགར་བུ་དང་ཚ་བོའི་གྲངས་ཀ་དང་། དེ་དག་གི་མིང་གི་བརྗོད་སྟངས་བཅས་ལ་བསམ་སྟོན་བྱང་ན། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ཞེས་པ་དང་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་ཐ་དད་པ་ཡིན་པ་ལས་མི་སྣ་གཉིས་མི་མཆོན་པ་གསལ་བོར་ཤེས།

༢. འ་ཁ་དང་འབྲེལ་བར་གཞིགས་ན་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་ཐ་དད་ཡིན་པ། འ་ཁ་དང་འབྲེལ་བ་ནི་མགར་ཚ་སྟོན་གྲང་རིན་ཡིན་པ་ཤིན་ཏུ་གསལ་ཏེ། “མགར་ཁྲི་འབྲིང་གི་བུ་སྟོན་གྲང་རིན་གྱིས་རང་གིས་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བའི་འ་ཁའི་དུང་བྱིམ་བདུན་སྟོང་ཁྲི་ནས་ཐང་ལ་མགོ་འཛུལ་” ཞེས་དང་། “གྲང་རིན་ཤར་བྱོགས་སུ་ཡོད་པ་ཐོས་ནས། མི་གྲངས་བདུན་སྟོང་མགར་གྲང་རིན་གྱི་རྗེས་སུ་འབྱོར་” ཞེས་པ་ཡིས་གསལ་བོར་ཤེས་པས། འ་ཁ་ན་དཔོན་འགན་འཁུར་བའི་སྟོན་གྲང་རིན་དེ་ནི་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ཡིན་མིན་ལ་དབྱད་འོས་སྟེ། གཅིག་ཏུ། མགར་མང་པོ་རྗེ་ཞེས་པའི་ཡིག་ངོས་ལ་བསམ་སྟོན་བྱང་ན་འང་མང་པོ་ནང་གི་རྗེ་བོ་སྟེ་དཔོན་པོ་ཡིན་པའི་གོ་བ་དང་མ་གྱིས་སྟེར་བས། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་གྱིས་ནི་ས་གནས་ཤིག་གི་དཔོན་པོ་འཕམ་རྗེ་བོའི་འགན་འཁུར་ཡོད་པར་སྟོན་བྱེད་ཐུབ། གཉིས་སུ། དུན་དྲོང་ཡིག་ཚགས་ཀྱི་ཨང་རྟགས་PT1287 ནང་། 《མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་དང་པ་ཚབ་རྒྱལ་རྟེ་རེ་རྒྱལ་བོས་པའི་ཚོལ་ཚབ་རྒྱལ་རྟེ་རེས་སུ་སྤངས་པའི་》 ཞེས་པའི་སྐུ་ཚིག་ཁ་མི་ཚང་བ་ཁ་ཤས་ཡོད་དེ། དེ་ལས་ “... ..འབྲེས་ཕུ་ནི་སྤང་བཟངས་ནས། མ་སྤང་ནི་སྟག་གིས་བསྐྱལ། ཙོང་ཀ་ནི་ཆེ་རུང་①... ..” ཞེས་མགོ་མཐུག་བོར་སོང་བའི་སྐུ་ཚིག་འདི་ལས་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་གྱི་ལས་གཞི་གཙོ་བོ་ནི་ཙོང་ཀ་ཆེ་རུང་དུ་ཡོད་པ་གསལ་བཤད་བྱེད་ཐུབ་ལ། དེས་ན་ཙོང་ཀ་ཆེ་རུང་ནི་ཙོང་ཆུང་རྒྱུད་ཀྱི་ས་ཁོངས་ལ་གོ་ཞིང་སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་

① 敦煌藏文文献PT1287. 见黄布凡 马德 敦煌藏文吐蕃史文献译注【M】甘肃教育出版社 2000.6 277

བདུན་པའི་མ་ལ་རྩ་འཁེབས་མངའ་ཁོངས་འབྲུག་མེད་ཡིན་པས། ཙམ་ཀ་ཆེ་ཆུང་དུ་ལས་དོན་གཉེར་མཁན་ནི་འ་
ཞའི་ལས་དོན་གཉེར་མཁན་ཡིན་པར་རིགས་འབྲེ་ཐུབ་པས། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ནི་འ་ཞའི་ས་གནས་དཔོན་
པོའམ་ལས་དོན་གཉེར་མཁན་ཡིན་པ་ཤེས་སྟེ། གཞན་ཡང་། འ་ཞ་བ་མང་པོ་ཁྲིད་ནས་ཐང་ལ་སོང་བར་མ་ཟད།

“གུང་རིན་ཤར་ཚུགས་སུ་ཡོད་པ་ཐོས་” རྒྱུ་འཁེབས་མང་པོས་རང་གི་རྗེ་པོའི་རྗེས་སུ་བསྟེན་ནས་ཐང་ལ་
སྐྱབས་བཅོལ་བའི་དོན་རྒྱུ་གི་མི་སྣ་གཙོ་བོ་སྟོན་གུང་རིན་ནི་འ་ཞའི་རྗེ་པོའམ་འ་ཞའི་ལས་དོན་གཉེར་མཁན་ཡིན་
པ་གསལ་བྱེད། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་དང་སྟོན་གུང་རིན་ནི་ལོ་རྒྱུས་གི་མི་སྣ་གཅིག་སྟེ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་གི་བྱ་འ་
ཞའི་དབང་འཛིན་པ་དེ་ཡིན་པ་མདོན་དུ་གསལ། གསུམ་དུ། རྟོན་ཆེན་པོ་མགར་ཁྲི་འབྲིང་བཅན་བོད་ལགས་ཀྱང་སྟེ་
ལོ་༥༧༧ལོར་འ་ཞ་ནས་བཞུགས་པ་དང་། ༥༧༩ལོར་འ་ཞའི་མཐོས་བཞུགས་པ། ༥༨༥ལོར་ཙམ་ཀ་ཆེ་ཆུང་དུ་དམག་
བྲངས་པར་མ་ཟད། སྟེ་ལོ་༥༧༧ནས་༥༨༥ལོའི་བར་དུ་བོད་དབུས་བཅན་པོའི་མདུན་སར་མ་སོང་བར་འ་ཞ་ནས་
བཞུགས་པ་སོགས་ཀྱི་རྒྱ་མཆན་ནི། རང་གི་བྱ་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་གྱིས་འ་ཞའི་ལས་དོན་གཉེར་བ་དང་འབྲེལ་
བ་མེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འ་ཞ་བོད་དུ་བཀྲག་པ་ནས་བཟུང་མགར་ཆང་གིས་དོ་དམ་དང་བདག་གཉེར་བྱས་པ་ཡིན་པས་
མགར་ཆང་གི་ས་གནས་གཉིས་པ་ལྟ་བུར་གྲུབ་འདུག དེ་བས་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ནི་འ་ཞའི་ལས་དོན་གཉེར་
མཁན་ཡིན་པ་ཏུ་ཉོང་ཡིག་ཆགས་ནས་ཤེས་པ་དང་། རྟོན་གུང་རིན་ནི་འ་ཞའི་ལས་དོན་གཉེར་མཁན་ཏེ་མགར་ཁྲི་
འབྲིང་བཅན་བོད་ཀྱི་བྱ་ཡིན་པ་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆང་དུ་གསལ་བས། མགར་མང་པོ་རྗེ་དང་སྟོན་གུང་རིན་
ཞེས་པ་ནི་མི་སྣ་གཅིག་གི་སྟེང་དུ་མི་འབབ་ཐབས་མེད་བྱུང་།

4. གོ་གནས་དང་ཆོ་ལོ་ལ་དབྱེད་ན་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་ཐ་དད་ཡིན་པ། གོང་ནས་གསལ་བཤད་བྱས་ཟིན་པ་
ལྟར། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་དུ་འབོད་དུས་ “མགར་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྟོན་དང་སྟོན་ཆུ་མགར་མང་པོ་རྗེ་སོགས་
ཀྱིས་མགོ་འཇུག་མང་པོ་རྗེ་ཅའོ་ཡུ་ལེན་མེ་ཡོན་བའེ་(左羽林卫员外)དམག་དཔོན་ཆེན་མོ་ལ་བསྐོས་པ་དང་། ཨན་
གོ་གུང་(安国公)ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་” ཞེས་བཀོད་པ་དང་། རྟོན་གུང་རིན་ཞེས་འབོད་དུས་ “ཅའོ་ཡུ་ཆན་མེ་(左
玉铃卫)དམག་དཔོན་དུ་བསྐོས་པ་དང་། རྩལ་ཆོན་ཅུན་ཁེ་གོ་གུང་(酒泉郡开国公)ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་སྤྲུང་” བ་ཡིན་པས་
དེ་གཉིས་ལ་གཞི་མཐུན་མེད་པ་ལྟ་བུར་གྱུར་ནས་མི་སྣ་གཉིས་ཡིན་པར་འདོད་མོད། འོན་ཀྱང་གནད་དོན་དེ་ལ་སྟེ་
འབས་ཁྲིན་གོ་ཆན་^①ལགས་ཀྱིས་བསམ་སྟོན་ཞིབ་དུ་བཏང་ནས་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས་ཆོ་ལོ་མི་མཐུན་པ་དེ་དག་གི་འབྱུང་
རྒྱུ་ནི་ “ནོར་བ་གསུམ་” ལས་བྱུང་བར་བསྟན་པ་ནི་ཤིན་ཏུ་ཡང་དག་པའི་གཏམ་དུ་རིགས་ཏེ། གཅིག་ཀྱི་སྟོན་
ཆའི་རྒྱ་ནག་གི་སྐད་དོད་ནི་兄弟ཡིན་ལ། དེ་ནི་སྟེ་པོའི་བྱ་兄弟ཞེས་པ་དང་ཡིག་འབྲུག་གཅིག་གི་བར་ཆད་མ་གཏོགས་
མེད་པ་དང་། དོན་དམ་པར་མང་པོ་རྗེ་སྟེ་པོའི་བྱ་ཡིན་པར་བདེན་དུ་གྲུབ་པས་སྟོན་ཆུ་ཞེས་པ་ནི་སྟེ་པོའི་བྱའི་སྐད་
དོད་ཀྱི་བྲིས་ནོར་ཡིན་པ་དང་། གཉིས་སྟེ། ཡུ་ལེན་(羽林)དང་ཡུ་ཆན་(玉铃)ནི་སྟེ་ཉེ་མཆོངས་སུ་ཡོད་པར་མ་ཟད། ཐང་
གི་དུས་སུ་མེ་(上)ཡི་ལས་གནས་བཅུ་གཉིས་ཡོད་པར་གཡས་གཡོན་ཡུ་ཆན་མེ་ཞེས་པའི་རྣམ་གྲངས་ཡོད་པས། ཡུ་ལེན་
ཞེས་པ་ནི་ཡུ་ཆན་ཞེས་པའི་བྲིས་ནོར་ཡིན་པ། གསུམ་དུ། ཁེ་གོ་གུང་(开国公)དང་ཨན་གོ་གུང་(安国公)ཞེས་པར་ཁེ་དང་
ཨན་ཞེས་ཡིག་འབྲུག་གཅིག་གི་བྱུང་པར་མ་གཏོགས་མེད་པས། ཨན་གོ་གུང་ནི་ཁེ་གོ་གུང་གི་བྲིས་ནོར་ཡིན་པ་

^① 陈国灿 唐代的论氏家族及其源流【J】中国史研究 1987.2

བཅས་ “རྫོང་བ་གསུམ” གྱིས་གོ་གནས་དང་ཆོས་མི་འདྲ་བར་བྱེ་བ་ཡིན་པས། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་དང་
སྟོན་གྲང་རིན་གཉིས་ཀྱང་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་ཐ་དད་པ་ཡིན་མིན་གྱི་དྲགས་གཞི་སྒྲིང་བ་ཡིན་ལ། དོན་དམ་དུ་ 《པ་
ཁྲོན་ཅུན་མང་གི་རྫོང་རིང་ཡི་གེ》 བཞིན། “ཅའོ་ཡུ་ཆན་མེ” (左玉铃卫) དམག་དཔོན་དུ་བསྐྱས་པ་དང་། ཅུག་ཆོན་
ཅུན་ཁེ་གོ་གྲང་ (酒泉郡开国公) ཞེས་པའི་ཆོས་སྒྲུབ་” བཞི་དོན་ལ་གནས་པ་དང་། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་དང་
སྟོན་གྲང་རིན་གཉིས་ནི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་འབྲི་ཚུལ་ཐ་དད་པ་ཡིན།

དེ་ལྟར་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་རིགས་ལམ་གྱི་དབྱེ་ཞིབ་བཅས་གཅིག་ཏུ་བྲིལ་ན་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་དང་
སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་པ་ནི་ལོ་རྒྱུས་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་འབྲི་ཚུལ་ཐ་དད་པ་ཡིན་ཏེ། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་ཞེས་
པ་ནི་ཐོད་སྐྱད་ཀྱི་མིང་དང་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་པ་ནི་ཐང་ལ་སོང་རྗེས་སུ་བཏགས་པའི་རྒྱ་སྐད་ཀྱི་མིང་ཡིན་ཕྱིར། མི་
སྣ་གཅིག་གི་མིང་ཐ་དད་པ་ཡིན་པ་ཤེས་དགོས་ལ་གཤམ་ནས་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་ཞེས་འགོད་པར་བྱའོ། །

གཉིས། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་གྱི་མི་ཆེད་རིན་ཐང་།

མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་ནི་མགར་དུ་ཁྲི་འབྲིང་ཅན་བོད་ཀྱི་བུ་ཉེ། བཅན་པོ་ཁྲི་འདུས་སྒྲིང་གི་སྐུ་དུས་སུ། ཐོད་
གཏོགས་འཁྲུང་ལས་དོན་གཙོ་བོ་གཉེར་ཞིང་ཤར་མཐའ་སླང་བའི་སྟོན་པོ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན། མགར་ཆང་ལ་བརྟུན་
པ་བ་པའི་དོན་ཁྱེན་བྱུང་བའི་བྱི་ལོར་ཐང་ལ་བྱོས་པ་དང་། ཐང་མས་སྟོན་གྲང་རིན་ཞེས་རུས་ལ་སྟོན་དང་མིང་དུ་
གྲང་རིན་ཞེས་འབོད། སྟོན་ (论) ཞེས་པ་ནི་ཁོང་གི་པ་མས་རབས་མང་པོས་བཅན་པོའི་སྟོན་ཆེན་པོ་མཛད་པ་ཡིན་པ་
རྒྱ་མཆན་དུ་བྱས་ནས་སྟོན་ཞེས་གྲགས་ཤིང་རིམ་གྱིས་རུས་སུ་གྱུར། དཔེར་ན། མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་ལ་ཐང་
ཡིག་སྟགས་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་དུ་མགར་སྟོང་བཅན་ཞེས་མི་བཛྲ་པར་སྟོན་སྟོང་བཅན་ཞེས་བཛྲ་པ་
དང་གཅིག་མཆང་ས་ཡིན། དེ་བས་ “རུས་དེ་ནས་བབྱང་རྒྱ་ནག་དུ་སྟོན་ (论) ཞེས་པའི་རུས་བྱུང་བ་ཡིན་འོ” པས།
ད་ལྟ་རུས་སྟོན་ (论) ཅན་གྱི་མི་རྒྱུད་ཡོད་དོ་ཅིག་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་མི་རྒྱུད་ཡིན་པར་ཐེ་ཆོམ་མེད།
མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་ཐང་ལ་སོང་བ་ནས་ཐང་གོང་མ་རིམ་བྱོན་གྱིས་ཐུགས་ཁུར་དང་གདེང་འཛིག་ཆང་མེད་
གནང་བར་མ་ཟད། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་བམ་པོ་བརྒྱ་དང་བརྒྱབ། སྟོགས་ཐོ་བྱུང་བཞོད་མའི་ཨང་སྟེ་
བར་སྟོན་པོ་འདིའི་ལོ་རྒྱུས་ཆེད་དུ་བཞོད་ཡོད་པར་མ་ཟད། 《པ་ཁྲོན་ཅུན་མང་གི་རྫོང་རིང་ཡི་གེ》 རུ་ཁོང་གི་ལོ་
རྒྱུས་དང་མཛད་རྗེས་ཞིབ་ཏུ་བཞོད་ཡོད།

ཁྱད་པར་དུ་ 《པ་ཁྲོན་ཅུན་མང་གི་རྫོང་རིང་ཡི་གེ》 ནི་ཐང་གོང་མ་ཞོན་ཅུང་གི་ལུང་བཞིན་སྐབས་དེའི་ཀྱང་
རྩུ་ལིན་གྱི་ཐབས་ཡོད་པའི་ཐང་གི་ཚམ་མཁན་གྲགས་ཅན་གྱང་ཚྭ་ (张说) ལགས་ཀྱིས་བྲིས་པ་ཡིན། རྫོང་རིང་དེ་དང་
སང་གར་ཡོད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་གསལ་ཐག་མི་ཆེད་ཀྱང་། རྫོང་རིང་ཡི་གེ་ནི་ཐང་གི་ཡིག་ཆ་དུ་མཐོང་རྒྱ་ཡོད་པས་
མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་གྱིས་ཐང་ལ་སྲི་བྱ་བསྐྱབས་པའི་གནས་ཚུལ་གསལ་པོར་ཤེས་ཐུབ། གྱང་ཚྭ་ལགས་ནི་སྟེ་ལོ་
༤༤༧ནས་༥༥༠བར་དུ་འཆོ་ཞིང་བཞུགས་པ་ཡིས། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་དང་ལྷན་དུ་མི་ལོ་ཉི་ཤུ་ལྷག་གི་རིང་
ལ་ཐང་གོང་མའི་སྟོན་པོ་མཛད་པ་ཡིན་པས་མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཅན་ལ་ཆ་རྒྱས་ཆེ་བར་སྟོས་མ་དགོས་པ་དང་། རྫོང་
རིང་གི་ཡི་གེ་འདིའང་མགར་ལ་བང་སྟེ་བཞུགས་པའི་རུས་དེ་སྟེ་ལོ་༥༥༤ལོར་ཐང་གོང་མའི་ལུང་བཞིན་བྲིས་པར་མཛད་

① 苏晋仁. 蕃唐噶尔 (论氏) 世家 (下)【J】. 中国藏学. 1991.4

པ་བཅས་ཀྱིས། ཐང་ཡིག་ཀྱན་ལས་རྩོམ་པ་འདི་ནི་ཆེས་ཁུངས་བཅུན་དུ་འཛིན་པ་ཡིན།

མགར་མང་པོ་རྩེ་ལྷག་ཅན་གྱི་འཁྲུངས་ལོ་ནི་བོད་རྒྱའི་ཡིག་ཆ་དུ་གསལ་བོར་མ་བཞོད་ཀྱང་། གཤེགས་ལོ་དང་སྐྱབ་ལྷགས་ཡུན་གསལ་བོར་བཞོད་ཡོད་པས་ཁོང་གི་འཁྲུངས་འདས་ལོ་ཆོགས་ཤེས་སྟེ། 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་མགར་མང་པོ་རྩེ་ལྷག་ཅན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ཆེད་བརྗོད་ཀྱི་ལོ་ཆ་ན་དུ་ “གཤེགས། དགུང་ལོ་རེ་དྲུག་ཡིན” ཞེས་བཞོད་ཡོད་ཀྱང་། 《པ་ཁྱོན་ཅུན་མང་གི་རྩོམ་པ་འདི་གེ》 ནུ་ “(ཁེ་ཡོན་)ཁྱི་ལོ་བཅུ་གཅིག་པའི་ཟླ་བཞི་བའི་ཆེས་ལཱ་འཁོར་དཔོན་ས་ནས་གཤེགས། དགུང་ལོ་དྲུག་ཅུར་བཞུགས་” ཞེས་པ་དང་། “(ཁེ་ཡོན་)ཁྱི་ལོ་བཅུ་གཅིག་པའི་ཟླ་བཞི་བར། ལུང་བཞིན་མཁར་ཀེང་གི་འོ་རྩེ་རྩེ་ལྷགས་སུ་བང་སོ་བཅེགས་” ཞེས་གསལ་བོར་བཞོད་ཡོད་པར་གཞིགས་ན་ 《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་རེ་དྲུག་ཅེས་པ་ནི་དྲུག་ཅུ་ཞེས་པའི་བྱིས་ནོར་དུ་སྤང་བར་འདུག་པས། དགུང་གྲངས་དྲུག་ཅུར་བཞུགས་པ་དོན་དམ་པར་འཛིན་ཆོག་སྟེ། དེས་ན་ཁེ་ཡོན་ཁྱི་ལོ་བཅུ་གཅིག་པ་ནི་སྐྱི་ལོ་ ༧༩ ན་ལོར་འཁེལ་བ་དང་། དེ་ནས་གོང་དུ་དྲུག་ཅུ་དེད་ན་སྐྱི་ལོ་ ༥༤ ན་ལོ་རྩེ་བོད་རྒྱ་ཡག་གི་ལོ་ལ་བབས་ཡོད་ཅིང་། མགར་ཆ་མང་པོ་རྩེ་ལྷག་ཅན་གྱི་ལོ་ ༥༤ ན་ལོར་འཁྲུངས་ཤིང་། དེ་ནས་རིམ་གྱིས་ནར་སོན་པ་དང་སློན་དུ་ཆུད་ནས་འཁྱེད་ལས་དོན་གཉེར་ཞིང་ཤར་མཐའ་སྤང་ནས་བཅན་པོ་ཁྱི་ལོ་འདུས་སྤང་ལ་སྤྱི་བསྐྱབས། རང་ལོ་སོ་དྲུག་དུ་མགར་ཆ་དང་ལ་བཞུན་པ་པའི་དོན་ཞུན་བྱུང་བ་དང་། སོ་བུ་ན་སྟེང་བོད་ན་འཆོ་ཐབས་མེད་པར་མཐོང་ནས་ཐང་ལ་བྱོས་ཏེ་སྐྱབས་བཅོལ། དེ་ནས་རང་ལོ་དྲུག་ཅུའི་བར་གྱི་མི་ལོ་ཉེར་བཞི་ལ་ཐང་གི་གོང་མ་སྤུའུ་ཙེ་ཐན་དང་། གྲུང་ཅུང་(唐中宗)། རོས་ཅུང་(唐睿宗)། ཁོན་ཅུང་(唐玄宗)བཅས་རབས་བཞིའི་རིང་དུ་དམག་དཔོན་གྱི་འགན་འཁུར་ནས་རྩེ་བོ་ལ་སྤྱི་བསྐྱབས་མཐར། རྒྱ་ཡག་རྩེ་མ་སྟེ་སྐྱི་ལོ་ ༧༩ ན་ལོར་ཐང་གི་རྒྱལ་ས་ཀེང་གིར་གཤེགས་པ་རེད།

མགར་མང་པོ་རྩེ་ལྷག་ཅན་ཐང་ལ་སྤང་རྩེ་སུ་ཐང་ནས་སྤེལ་བའི་ལས་དོན་དང་སློབ་པའི་ཆོ་སོགས་རགས་ཅམ་སྤེང་ན། ཁོན་ལོ་ཁྱི་ལོ་བཅུ་གཅིག་པ། སྐྱི་ལོ་ ༧༩ ན་ལོར་ཁོང་ཙེ་ཡུ་ཆན་མེ་(左玉钤卫)དམག་དཔོན་དུ་བསྐྱས་པ་དང་། རྒྱ་ཆོན་ཅུན་ཁེ་གོ་གྲུང་(酒泉郡开国公)ཞེས་པའི་ཆོ་སྐུར་ལ། བན་བྱིས་གཉིས་སྟོང་གནང་བ་དང་། དེ་ནས་ཙེ་ཡུ་ག་དང་ལུ་ཡུ་ག་ས་ཆ་ནས་ཡུན་རིང་དམག་དོན་གཉེར་ནས་བསྐྱད་པར་སྤང་སྟེ། 《པ་ཁྱོན་ཅུན་མང་གི་རྩོམ་པ་འདི་གེ》 ནུ་ “གྲུང་ལགས་ཀྱི་ལུས་སེམས་འགྱུར་བ་ནས་བཟུང་། གྲུང་རྩེ་ཡི་གོ་སྤེལ་འགྱུར་འགོ་རྒྱུགས་ཏེ། ཙེ་(泽)དང་ལུ་(潞)ཡི་ས་ཆར། རོན་ཡུག་(戎州)གི་བྱང་ཆོས་སྟོན་མར་མཐོང་བྱུང་། ” ཞེས་གསུངས་ཡོད་ལ། དེ་ལས་ཙེ་ཡུ་ག་ནི་དང་སང་གི་ཅན་ཤིས་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཅིན་ཁྱིན་(山西晋城)དང་། ལུ་ཡུ་ག་ནི་དང་སང་ཅན་ཤིས་ཞིང་ཆེན་གྱི་ཁྲང་གི་འོ་(山西长治)རྩེ་ལས་ཡིན་པས། ས་སྐྱོགས་དེ་དག་དུ་རོན་ཡུག་སྟེ་བོད་ཁུལ་གྱི་བྱང་ཆོས་སྟོན་མར་དར་བ་ཡིས། མགར་ཆས་ས་ཁོངས་དེ་དག་དུ་གཡུལ་ལ་ཞུགས་ཤིང་དམག་དོན་གཉེར་བ་གསལ་བོར་ཤེས།

ཁོན་ལུང་ཁྱི་ལོ་གསུམ་པ་སྟེ་སྐྱི་ལོ་ ༧༠ ལྟེ་ལོར། “ཉོ་ཟླ་དམག་གི་རུ་འདྲེན་ཡུག་དབྱི་ཉི་(朔方军前锋游奕使)” ལ་བསྐྱས་ཞེས་རྩོམ་པ་འདི་གེར་བཞོད་པ་བཞིན་ཉོ་ཟླ་སྟེ་ཆ་རྩེ་རྩེ་རྩེ་ལྷགས་དེང་སང་ཉིན་ཞུང་སང་དང་ནང་སོག་རང་རྒྱུང་ཞུང་སྐྱོགས་སུ་དཔུང་རྩེ་དང་ས་ནས། ཉོ་ཟླ་ཏེ་ལོ་སྐྱི་བྱུང་བཞོད་འདོམས་པ་གྲང་ཅུན་ཡོན་(张仁愿)ལ་རམ་འདེགས་ཀྱིས་ཉོ་ཟླ་སྐྱོགས་ཀྱི་གྲུ་གུའི་དཔུང་གི་གདོང་ལྷངས་ནས་ཐང་གི་དཔུང་སྟོབས་བསྐྱེད།

ཅིན་ལུང་ཁྲི་ལ་གཉིས་པ་སྟེ་སྟེ་ལ་༡༠༥ལར། “ཙཱ་ཞཱ་ཆེ་དམག་དཔོན་(左骁骑将军)” གྱི་ཆེ་ལ་གནང་ལ།
དེ་ནི་སྟེ་ལ་མོ་སྟང་ནས་གྲུ་གྲུ་པམ་པར་བརྒྱབ་པའི་རྒྱལ་ཁ་ལ་བརྟེན་ནས་གནང་བའི་ཐོབ་དང་གོ་གནས་ལས་ཡིན།

ཁེ་ཡན་ཁྲི་ལ་ལ་བ་སྟེ་སྟེ་ལ་༡༡ལྟེ་ལ་ལ། “ཀོས་ཏུ་གྲུག་གི་ཏུའུ་ཏུའུ་མི་(归德州都督使)” ཡི་འགན་གཅིག་
སྟོགས་སུ་འབྱུང་ལ། གོ་གནས་གཞན་ནམས་ནི་སྟེ་ལ་ལ་ལ།

ཁེ་ཡན་ཁྲི་ལ་བརྒྱད་པ་སྟེ་སྟེ་ལ་༡༢ལོར། “ཐུན་མེ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོར་(本卫大将军)བསྐྱོས་པ་དང་། དེ་
ནས་མོ་སྟང་ཅེ་ཏུའུ་མུ་ཏུ་མི་(朔方节都副大使)ཞེས་པར་བསྐྱུར།” དེ་ནས་མི་ལ་གསུམ་ཙམ་སྟེ་མོ་སྟང་ཅེ་ཏུའུ་མུ་ཏུ་
མི་ཡི་འགན་འཛིན་བཞིན་པའི་སྐབར་ལ་སྟེ་གཤེགས། སྟེ་གཤེགས་རྗེས་སུ་ “པ་ཁོན་ཅུན་མང” ཞེས་མང་གི་ཆེ་ལ་
གནང་བ་ཡིན་ལ། པ་ཁོན་ཞེས་པ་ནི་ཐོད་ཁུལ་གྱི་སྟེ་བསྐྱར་ཡིན་པས་དོན་བསྐྱར་ན་ཐོད་ཁུལ་གྱི་རྗེ་པོ་ཞེས་པའི་དོན་
ཡིན།

མདོར་ན། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ནི་ཐོད་མང་གི་ཡུལ་གང་ན་འཆོ་ཡང་གཡུལ་ལ་དཔའ་ཞིང་ཐབས་ལ་
མཁས་པའི་སྟོན་སྲུང་གི་རྗེ་པོ་ལ་ཁ་ཞེ་གཉིས་མེད་ཀྱིས་སྟོན་ཀར་སྟེ་འབྲུ་བསྐྱབས་པ་དང་། རྒྱལ་མཚམས་བརྟན་ཞིང་
འབངས་ནམས་སྦྱིད་པའི་ཆེད་དུ་འབད་པ་སྟེ་མེད་གནང་། རྒྱུད་པར་དུ་དཔའ་པོའི་སྟན་གསུམ་དགུང་ལ་འཕྱི་
བས་ཐང་ལ་མགོ་འཇུག་ཡང་གྲུང་(公)དང་དམག་དཔོན་གྱི་ཐོབ་དང་བསྐྱུལ་བར་མ་ཟད། “མདོར་ན་སྟག་ཆན་
ཏུ་གཡུལ་ཆེན་བརྟུ་ཕྱག་ཁ་ཤས་(ཐང་ལ་སོང་བྱིན་ནས་བཅིས་པ་ཡིན)དང་། གཡུལ་ཆུང་བརྟུ་ཕྱག་མང་པོར་ཞུགས་
ཀྱང་། གཡུལ་ཐབས་ལ་ནོར་འཛོལ་མེད་པར། དགུ་ལས་ནམ་པར་རྒྱལ་བ་ཡིན།” ཞེས་དོར་དུ་སྟེ་སྟོན་གནང་བ་
བཞིན་གོ།

གཉིས་པ། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ནས་མགར་རྒྱུད་འཕེལ་རྒྱུ་ལ།

མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ནི་སྟོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟང་བཅན་གྱི་མི་རབས་གསུམ་པ་ཡིན་གཤིས། ཁོང་ནས་
མཆེད་པ་ནི་མི་རབས་བཞི་བ་ཡིན་ལ། “ཐུ་ཆེ་བ་ལྷུ། དེས་པ་ཡི་གོ་གནས་བཟུང་ཞིང་ལས་འཕྲོ་བསྐྱུངས། ཆུང་བ་རྩོ་
རྩོ། དེ་ལ་ལང་ཅང་(郎将)དམག་དཔོན་ཞེས་པའི་གོ་གནས་བསྐྱུལ།” ཅེས་《པ་ཁོན་ཅུན་མང་གི་རྩོ་རིང་ཡི་གེ》
དུ་དོས་སུ་བཞོད་ཡོད་པ་ལྟར། མགར་མང་པོ་རྗེ་སྟག་ཆན་ལ་ལྷུ་ཞེས་སམ་རྒྱ་ནག་སྐད་དུ་སྟོན་ཁྲིན་ཅེ་(论诚节)ཞེས་
པ་དང་རྩོ་རིང་མ་རྒྱ་ནག་སྐད་དུ་སྟོན་ཁྲིན་ཞེན་(论诚信)ཞེས་པའི་བུ་གཉིས་འབྱུངས་ལ། སྟོན་ཁྲིན་ཅེ་ཡིས་པ་ཡི་གོ་
གནས་བཟུང་ནས་སྟོན་ཀར་སྟེ་འབྲུ་བསྐྱབས་པས། མོ་སྟང་ཅེ་ཏུའུ་མུ་ཏུ་མི་(朔方节都副大使)ཞེས་པ་དང་། ཁེ་མུ་དབྱི་
ཐུན་ཟན་ཟི་(开府仪同三司)། ཡུག་ཅིན་བུ་མེ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་(右金吾卫大将军)། ཀྱི་ཅའེ་གྲུག་མི་(知阶州事)། ཐུའུ་མེ་
ཅུན་མང་(武威郡王)། སྟགས་གྱི་གོ་གནས་བཟུང་བར་མ་ཟད། ཐེ་ཅེ་ཐེ་མུ་(太子太傅)ཞེས་པའི་ཆེ་ལ་གནང་། ཅའེ་གྲུག་
ནི་དེང་སང་ཀན་སུའུ་ཞིང་ཆེན་གྱི་བུ་ཏུའུ་(武都)རྩོང་ཡིན། དེ་ནས་པལ་ཆེར་པའོ་དབྱིན་ཁྲི་ལའི་སྐབས་ཏེ་སྟེ་ལ་
༡༥༥ནས་༡༥༩༥བར་ཁོང་ཉིད་གཤེགས།

ཁེ་ཡན་ཁྲི་ལ་སྐབས་སུ་སྟོན་ཁྲིན་ཞེན་ནི་ལང་ཅང་དམག་དཔོན་ལ་བསྐྱོས་པ་དང་། རྗེས་སུ་ཁེ་མུ་དབྱི་ཐུན་
ཟན་ཟི་(开府仪同三司)དང་དམག་དཔོན་ཆེན་པོའི་འགན་བཞེས་པ་རེད། རིགས་རྒྱུད་ཀྱི་ཡིག་ཆ་མ་མཐོང་།

མགར་གྱི་མི་རབས་ལྔ་བ་ཉེ། སློན་སྤྱོད་ཅེ་ལ་སྤྱོད་ལྔ་^① ཉེ། རིམ་པ་བཞིན་དུ་སློན་བེ་ཆུན་(论惟清)། སློན་བེ་ལང་(论惟良)། སློན་བེ་གིན་(论惟贞)། སློན་བེ་བྱན་(论惟贤)། སློན་བེ་མེན་(论惟明)བཅས་ཡིན་ལ། སློན་བེ་ཆུན་ནི་སྤྱོད་ཆེ་བ་ཡིན་པས་པ་སློན་སྤྱོད་ཅེ་ལི་གོ་གནས་མོ་སྤྱང་ཅེ་དུ་ལྷ་སྤྱ་ཏ་མི་(朔方节都副大使)ཞེས་པ་དང་། ཁེ་སྤྱ་དབྱི་ཐུན་ཟན་བེ་(开府仪同三司)། ལུ་ལྷ་མེ་ཐུན་ལང་(武威郡王)སོགས་རྒྱ་དང་འཛིན་བྱས་པར་མ་ཟད། ཞེས་ཀྱག་ཆེ་མི་(隰州刺史)དང་ཡུས་མི་ཀྱང་ཐུན་(御史中丞)བཅས་ཀྱི་འགན་གཅིག་ལྷོགས་སུ་བཞེས།

སྤྱོད་གཉིས་པ་སློན་བེ་ལང་གིས་སྤྱུ་ཀྱག་(鄆州)གི་མཐའ་འགོག་དམག་དཔོན་གྱི་འགན་བཞེས། སྤྱུ་ཀྱག་ནི་དེང་སང་མུན་ཞེས་ཞིང་ཆེན་གྱི་སྤྱུ་རྫོང་(鄆县)ཡིན།

སྤྱོད་གསུམ་པ་སློན་བེ་གིན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་རགས་ཙམ་《ཐང་ཡིག་གསར་མ》 ཡི་སྒྲེགས་བམ་བརྒྱ་དང་བརྒྱ་བ། སྤྱོད་གསུམ་ཐོ་བྱར་མའི་ཨང་སོ་ལྔ་བར་ལེ་ཆོན་དུ་བཀོད་ཡོད་པ་ལྟར་ན། ཐང་གི་གོང་མ་ཞོན་ཚུང་དང་། སྤྱུ་ཚུང་། ཏི་ཚུང་(代宗)བཅས་རབས་གསུམ་གྱི་སློན་པོ་མཛད། ཁེ་ཡོན་ཁྲི་ལོ་ལྷུ་ལོ་ལྔ་ཉེ་མཇུག་ཙམ་དུ་ཅའོ་ལུ་མེ་(左武卫)དམག་དཔོན་ལ་བསྐོས་པ་དང་། དེ་རྗེས་མུན་ཀྱག་(陕州)དང་ཞེས་ཀྱག་(徐州)སོགས་སུ་གཡུ་ལ་འབྱུག་མང་པོ་ལས་རྒྱལ་བས་ཞའོ་གོ་ཀྱང་(萧国公)ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་གནང་བ་དང་ཅའོ་ལུ་མེ་ཐུན་མེ་(左领军卫)དམག་དཔོན་ཆེན་པོར་བསྐོས། གཤེགས་ལོ་གསལ་པོ་ཡིག་ཆ་དུ་མ་བཀོད་ཀྱང་པལ་ཆེར་ཏ་ལས་(大历)ཁྲི་ལོ་(༧༩༥ནས་༧༩༠ལ)སྐབས་སུ་གཤེགས་པར་སྤང་།

སྤྱོད་བཞི་བ་སློན་བེ་བྱན་གྱིས་ཐང་གི་གོང་མ་ཞོན་ཚུང་དང་། སྤྱུ་ཚུང་། ཏི་ཚུང་། ཏི་ཚུང་(德宗)། མོན་ཚུང་(顺宗)། ཞན་ཚུང་(宪宗)བཅས་རབས་དུག་བརྒྱད། མགར་གྱི་རིགས་རྒྱ་དང་ལས་དཔའ་པོའི་ཕུལ་དུ་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པས། ཐང་གི་གོང་མ་དང་མངའ་ཐང་གི་ཆེད་དུ་གཡུ་ལ་འབྱུག་ཆེ་ཆུང་གངས་མེད་དུ་ཞུགས་པར་མ་ཟད། རྒྱ་དང་པར་དུ་ཨན་ལུ་མུན་(安禄山)རྒྱ་ལོ་ལ་དང་ཀྱུ་ཆོ་(朱泚)རྒྱ་ལོ་ལ་དེ་དོན་རྒྱུ་ཁྲིད་དུ་རང་སྤྱོད་ལ་གཅེས་པ་མེད་པར་སྤྱོད་ཆེ་དང་བཅས་པས་གོང་མའི་ཆེད་དུ་སློ་དཀར་སྤྱོ་བསྐྱབས་ཤིང་གོང་མ་སྐྱབས་ལ་སྤྱོ་ཆོགས་ཀྱང་བདེ་འཇགས་སུ་བཏང་བས། ཐོབ་དང་ཆོ་ལོ་གང་མང་གནང་བར་མ་ཟད། ཐང་གི་སློན་པོ་ལེ་ཡོན་ཡུན་(༧༩༩ནས་༨༠༥)ཀྱིས་

《པའོ་ཆུ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་སློན་གྱང་མིན་ཏའོ་ཡི་རྩོ་རིང་ཡི་གེ^②》 གིས་ཡོད་པ་ལས་ཁོང་གི་བྱག་རྗེས་གསལ་བོར་བཀོད་ཡོད། མཐའ་མར་ཁོང་ཉིད་ནི་པའོ་ཆུ་(驍骑)དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་དང་ཅའོ་ལུ་མེ་དམག་དཔོན་དུ་བསྐོས། དེ་ནི་ཐང་གི་སློན་པོའི་རིམ་པ་ལས་ཨང་རིམ་དང་པོའི་གས་ཡིན། ཡོན་དུ་ཁྲི་ལོ་བཞི་བའི་(སྤྱུ་ལོ་༨༠༩)ཆོ་བདུན་པའི་ཆོས་བརྩའི་ཉིན་གཤེགས།

སྤྱོད་ལྔ་བ་སློན་བེ་མེན་ནི་དཔའ་ཞིང་མཛད་སྤྱོད་པས་མགར་གྱི་མི་རྒྱུད་ལས་ཅེ་དུ་ལྷ་སྤྱ་མི་འགན་འཁུར་མཁན་ཐོག་མ་ཡིན་ཏེ། ཁོང་གིས་སྤྱུ་ཀྱག་(鄆州)གི་ཆོ་མིའི་འགན་འཁུར་བར་མ་ཟད། ཡུག་ཅིན་བུ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་(右金吾大将军)ཞེས་པའི་འགན་འཁུར། ཆེས་མཐོའི་འགན་དབང་ནི་སྤྱུ་སྤྱང་དུ་ལྷ་སྤྱ་ལྷང་ཡུས་ཀན་ཁ་ཁ་མི་(鄆坊都防禦观察使)ཡི་འགན་བཞེས་པ་དང་། སྤྱུ་སྤྱང་ཅེ་དུ་ལྷ་སྤྱ་(鄆坊节都使)ཡི་གོ་གནས་བཟུང་བ་ཡིན་ལ། གིན་ཡོན་ཁྲི་ལོ་

^① (宋)邓明世撰《古今姓氏书辨证》. 见景印文渊阁四库全书. 台湾商务印书馆. 1982.
^② 吕元膺撰《驍骑大将军论公神道碑铭》

གསུམ་པའི་སྤྱི་ལོ་༧༥༧༽ཟླ་བཅུ་གཅིག་པར་གཤེགས།

མགར་གྱི་མི་རབས་རྒྱལ་པ། སློན་པོ་གིན་དང་སློན་པོ་བྱན་གཉིས་ལས་སྤྱན་གཞན་དག་གིས་བྱ་རྒྱུ་སྤེལ་ཚུལ་
ཡིག་ཚང་དུ་མ་མཐོང་བས་ཞིབ་དུ་སྒྲིང་ཐབས་མེད་ཀྱང་། སློན་པོ་གིན་ལ་རིགས་སྤྱི་གསུམ་བྱུང་སྟེ། སློན་ཚན་(论修)
དང་། སློན་ཞེ(论借)། སློན་མི་(论佐)བཅས་ཡིན་པ་དང་། སློན་པོ་བྱན་ལའང་རིགས་སྤྱི་གསུམ་བྱུང་སྟེ། སློན་སྤྱི་ཏེན་
(辅鼎) དང་། སློན་ཐུས་(论偶)། སློན་ཁུའུ་(论傲)བཅས་སོ། །

སློན་ཚན་ནི་སློན་པོ་གིན་གྱི་བྱ་ཆེ་བ་ཡིན་ཕྱིར་སྤྱི་ལུགས་ལྟར་སྤེལ་གྱི་གནས་རྒྱུ་འདྲིན་བྱས་པ་ལས་གཞན་
ཉིན་གྱི་ཆོ་མི་(宁州刺史)དང་། ཅའོ་མེ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོའི་(左卫大将军)འགན་འཁུར་བ་རེད།

སློན་ཞེ་ནི་སློན་པོ་གིན་གྱི་བྱ་གཉིས་པ་ཡིན། མཛད་རྗེས་བརྗོད་པའི་ཡིག་ཚང་མ་རྟེན།

སློན་མི་ནི་སློན་པོ་གིན་གྱི་བྱ་གསུམ་པ་ཡིན། མཛད་རྗེས་བརྗོད་པའི་ཡིག་ཚང་མ་རྟེན།

སློན་སྤྱི་ཏེན་ནི་སློན་པོ་བྱན་གྱི་བྱ་ཆེ་བ་ཡིན་པས་སྤྱི་ལུགས་ལྟར་སྤེལ་གྱི་གནས་རྒྱུ་འདྲིན་བྱ་འོས་ཀྱང་ཡིག་
ཚང་གསལ་བོ་མ་མཐོང་། ཞོང་མ་ཞན་ཙུང་(宪宗)གི་ཡོན་ཏི་ཁྲི་ལོའི་(༡༠༥༥ནས་༡༡༢༥)དཀྱིལ་ཙམ་དུ་ཐིན་གྲག་པོ་ཐུས་
རྗོང་གི་ཞན་ཁྲིན་(同州白水县丞)གྱི་འགན་འཁུར་བ་རེད།

སློན་ཐུས་ནི་སློན་པོ་བྱན་གྱི་བྱ་འབྲིང་བ་ཡིན། ཞོང་མ་ཞན་ཙུང་གི་ཡོན་ཏི་ཁྲི་ལོའི་དཀྱིལ་ཙམ་དུ་ཁྲང་གྲག་ཅང་
ཡིན་རྗོང་གི་ཞན་མེ་(常州江阴县尉)གྱི་འགན་འཁུར་བ་རེད།

སློན་ཁུའུ་ནི་སློན་པོ་བྱན་གྱི་བྱ་ཐ་རྒྱུང་ཡིན། ཞོང་མ་ཞན་ཙུང་གི་ཡོན་ཏི་ཁྲི་ལོའི་དཀྱིལ་ཙམ་དུ་ཡུག་ལེན་ཅུན་མེ་
རྒྱ་ཆོ་ཚན་ཅུན་གྱི་(右领军尉骑曹参军)འགན་འཁུར་བ་རེད། སློན་སྤྱི་ཏེན་སྤྱན་གསུམ་གྱི་སྤྱི་ལུགས་གྱི་གནས་འདི་
དག་ནི་《པའོ་རྒྱ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་སློན་གྱང་ཉིན་ཏའོ་ཡི་རྩོམ་པའི་ཡི་གེ》 རུ་བཀོད་པ་བཞིན་བྲངས་པ་ལས།
དེའི་རྗེས་སྤྱི་ཆབ་སྤྱི་གྱི་གནས་རྗེ་མཐོར་སོང་སྤྱི་ཀྱང་ཡིག་ཚང་མ་མཐོང་བར་ཁ་ཆོན་གཙང་དཀའ་བས་ད་དུང་
སྤྱི་མཐུད་དུ་དཔྱད་པར་བྱའོ། །

སློན་དབྱི་(倚)ཞེས་བྱ་བའི་མགར་རྒྱུ་བུ་ཆེ་ཞིག་གིས་ཤིན་གྲག་(忻州)ཆེ་ཉི་ཡི་འགན་འཁུར་རྒྱུ་གསལ་ནས་ལས་
གནས་གཞན་དུ་སྤོས་ཐིན་ཀྱང་། ཁང་ཆེན་ཁྲི་ལོ་དང་པོར་སྤྱི་ལོ་༧༥༧༽ཤིན་གྲག་གི་འབངས་རྒྱུ་འདྲིན་
བཞིན་ཡང་བསྐྱར་ཤིན་གྲག་ཆེ་ཉི་ལ་བསྐྱོར་ནས་འབངས་རྒྱུ་འདྲིན་བའི་ལ་བཀོད་པའི་གནས་ཚུལ་རྒྱུ་འདྲིན་ ཐང་སློན་
ཡོན་གྱིན་(元稹)ལགས་ཀྱི་ཡིག་ཚང་①དུ་གསལ་ཡང་། སློན་དབྱི་ལགས་ཀྱི་སྤེལ་གསལ་བོར་མ་བཀོད་པས་སློན་པོ་
ཅུན་སྤྱི་གསུམ་སྤྱན་ལས་སྤེལ་བྱ་ཡིན་པའི་གསལ་ཐག་མི་ཆོད་མོད། འཆོ་བཞུགས་ཀྱི་དུས་རབས་དང་མིང་གི་
འདྲིགས་ལུགས་བཅས་ལ་གཞིགས་ན་མགར་གྱི་མི་རབས་རྒྱལ་པ་ཡིན་པ་འདྲ། སྤྱི་ཞབས་ཐན་ལི་རུན་②གྱིས་སློན་
དབྱི་དང་སློན་སྤྱི་ཏེན་ནི་མི་སྣ་གཅིག་གི་མིང་དང་ཅི་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་སུ་མི་ཞིག་ལ་མིང་དང་ཅི་(字)། ཏི་(号)
བཅས་མིང་ཁ་ཤས་འདྲིགས་པའི་ལུགས་སྤྱི་ཡོད་ཡི་ཁྱད་པར་ཡིན་པའི་འདྲིན་ཚུལ་སྤེལ་ཡོད།

མགར་གྱི་མི་རབས་རྒྱལ་པ། ཞོང་བརྗོད་མི་རབས་རྒྱལ་པའི་མི་སྣ་དག་ལས་སློན་པོ་ལ་བྱུང་བའི་གནས་ཚུལ་

① 元稹撰《授论倚忻州刺史制》
② 谭立人 禄东赞后裔仕唐事迹拾补【J】西藏研究 1988.1

ལས་མི་ལྷ་གཞན་དག་གི་བྱ་རྒྱུ་འཕེལ་རབས་ཡིག་ཆ་དང་ཁྱེ་གསལ། སློན་པོ་ཡི་བྱ་སློན་རྟོང་(晃)ཞེས་བྱ་བ་ཡིན། ཐང་
ནས་མི་ཡུས་མི་(侍御史)ཡི་སྲིད་འགན་འཁུར་བ་རེད།

མགར་གྱི་མི་རབས་བརྒྱུད་པ་ནས་བརྩམས་པའི་བར། སློན་རྟོང་ནས་བྱ་ཆ་རབས་གསུམ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་
མཐོང་དཀའ་ཡང་། ཆ་བོའི་ཆ་བོ་སླེ་རྟོང་གི་མི་རབས་ལྷ་བ་ནས་མིང་ཙམ་རུས་མིང་ཡིག་ཆ་དང་① དུ་བཀོད་ཡོད་པ་
གཞིར་བཟུང་ན། སློན་རྟོང་གི་མི་རབས་ལྷ་བ་ནི་སློན་ཚུན་(勅)¹¹ བྱ་བ་ཡིན་ལ། སྐབས་དེར་ནི་སྤང་རྒྱལ་རབས་ལ་
བསྟེགས་ཐེན། སློན་ཚུན་གྱི་བྱ་སློན་ཁུན་(衡)¹²། དེའི་བྱ་སློན་ཡོན་(纘)¹³། དེའི་བྱ་སློན་རིས་(霰)¹⁴། དེའི་བྱ་སློན་ཐུན་(程)¹⁵
༥། དེ་ལ་བྱ་གཉིས་སྟེ་སློན་ཡུ་(翊)¹⁶ དང་སློན་བྱང་(翔)¹⁷། སློན་ཡུ་ཡིས་སྤང་གི་ཅ་བྱ་ཡོན་པེ་ལང་(驾部员外郎)གི་འགན་
འཁུར་བ་དང་། སློན་བྱང་གིས་ཁྲང་ཨན་པའོ་(长安簿)ཞེས་པའི་འགན་བཟུང་།

གཞན་ཡང་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་དང་ཁ་ཤས་སུ་པ་ཆ་བྱ་རྒྱུ་གྱི་གནས་ཚུལ་བཀོད་མེད་ཀྱང་མགར་རྒྱུད་འཁུལ་མེད་པ་
རུས་སློན་ཅན་གྱི་སློན་པོ་སློན་ཨན་(安)དང་། སློན་ཅུག་ལུན་(九齡)། སློན་པུ(卜)། སློན་ཀྱང་ལི་(中立)བཅས་གྱི་ལོ་རྒྱུས་
ཁ་ཐོར་རེ་མཐོང་རྒྱ་བྱུང་བ་ནམས་མདོར་ཙམ་སྟེང་ན།

སློན་ཨན་ནི་ཐང་གི་གོང་མ་ཤེའུ་ཙུང་(僖宗)སྐབས་ཀྱི་སློན་པོ་ཞིག་སྟེ། གྱིན་ཆོན་ཏིང་(郑从谔)བྱ་བས་རུ་རྟུང་ཅེ་
རུའུ་མི་(河东节都使)དང་ཞིན་ཡུན་གྱོ་ཐོ་མི་(行营招讨使)ཡི་འགན་འཁུར་ནས་ལི་ཁུ་ཡོན་(李克用)དང་འཐབ་རུས། སློན་
ཨན་གྱིས་གྱིན་ཆོན་ཏིང་གི་སྟེ་ཁྲིད་འོག་གི་ཅའོ་ལེན་མི་(教练使)ཞེས་པའི་འགན་འཁུར་བ་དང་། ཀྱང་རུ་ཁྲི་ལོ་དང་
ཐོའི་སྒྲི་ལོ་༥༥༡། སློན་པོ་ལ། སྟེ་ཁྲིད་དཔོན་པོ་གྱིན་ཆོན་ཏིང་གིས་ཅའོ་ལེན་མི་སློན་ཨན་སྟགས་གྱི་དམག་དཔུང་ལ་
པེ་ཅིན་(百井)སྤང་དགོས་པའི་བཀའ་ཕབ་ཀྱང་། སློན་པོ་ལ། “ སློན་ཨན་རང་འདོད་བཞིན་པེ་ཅིན་ནས་
ལོག་དམག་དཔོན་གྱིན་ཆོན་ཏིང་གིས་གོ་ཁྲབ་སྤང་ལོངས་མེད་པར་བསད་ལ། བྱིམ་རྒྱུད་བསྟུབས། ” ཡི་དོན་རྒྱུ་
ན་བྱུང་བ་ཡིན། བྱིམ་རྒྱུད་བསྟུབས་ཞེས་པ་ནི་སློན་ཨན་གྱི་བྱིམ་འཁོར་སྟགས་མང་པོ་བསད་པར་གོ་བ་ལས་མགར་
རམ་སློན་རུས་ཅན་ཡོངས་རྫོགས་ཆར་བཅད་པའི་དོན་མིན་ལ། དོན་རྒྱུན་འདི་ནི་ཐོད་ནས་མགར་ཆང་ཆར་བཅད་
དེ་ལོ་བརྒྱུད་ཀྱི་གསུམ་འགོར་རྗེས་སུ་ཐང་ནས་བསྐྱར་བསྐྱོར་གྱིས་བྱུང་བའི་བྱིམ་རྒྱུད་ཆར་བཅད་པའི་དོན་རྒྱུན་ལ་
ང་བ་ཞིག་རེད།

སློན་ཅུག་ལུན་ནི་སྤང་རྒྱལ་རབས་སྐབས་ཀྱི་ཐུ་ཀྱག་(华州)གི་མི་ཡིན་ལ། ཅིན་མི་(进士)ཞེས་པའི་སློབ་གནས་
སྤངས། སྤང་གི་གོང་མ་རྟོན་ཙུང་(徽宗)གི་སྐབས་སུ་རུ་ནན་གྱི་བུན་ཞང་(阆乡)རྫོང་གི་རྫོང་དཔོན་(县知)ཀྱི་འགན་
འཁུར་ཐུང་།

སློན་པུན་ནི་ཡོན་རྒྱལ་རབས་རུས་ཀྱི་རུ་ཤས་(河西)ས་ཆའི་མི་ཡིན་ལ། སྤང་དོན་ཐང་ཟུ་ཐུ་པེན་ཀྱང་(司徒平章)
ཞེས་པར་གཏོགས། ཡོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་རུས་མཆུག་རུ་ཉིན་ཞ་(宁夏)སྤང་བའི་ལས་ལ་ཞུགས་པར་བཤད།

སློན་ཀྱང་ལི་ནི་མིང་(明)རྒྱལ་རབས་རུས་ཀྱི་ཐུན་ཀྱག་(同州)ས་ཆའི་མི་ཡིན། མིང་ཞོན་ཏི་(宣德)ཁྲི་ལོའི་སྒྲི་ལོ་
༡༥༥༥ནས་༡༥༥༧། སྐབས་སུ་ཁྲང་མ་ཐུ་(长沙府)ཡི་ཅིན་ལི་(经历)ཞེས་པའི་འགན་འཁུར་ཐུང་།

① (宋)邓明世撰《古今姓氏书辨证》。见景印文渊阁四库全书。台湾商务印书馆。1982。
② 司马光撰《资治通鉴》。见苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社1982.5 291

གང་བརྗོད་འདི་དག་ནི་མགར་སྟང་བཅན་ནས་རྒྱུད་པ་འབྲུལ་མེད་ཡིན་ཏེ། སྤྱི་ཚུགས་བྱ་འགུལ་ལ་ཞུགས་ཤིང་
དཔའ་པོའི་སྟོབས་དང་སྒྲིལ་ཆལ་ལས་སྤྱི་ཚུགས་བདེ་འཇགས་དང་མཐའ་མཚམས་སྲ་བརྟན་ཡོང་བར་བྱག་རྩེས་
མད་རྒྱུད་བ་བཞག་པས་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་རྒྱུད་པ་ནམས་བྱུར་རྒྱུ་ལ་ནས་རོ་སྟོང་ཅམ་བྱས་པ་ཡིན། དེ་ལས་
གསལ་རྟོགས་བྱུང་བ་ནི་ད་རྒྱུད་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་རྒྱུད་པའི་མགར་བྱ་པའི་མང་པོ་རྒྱ་མི་རིགས་ལ་འདྲེས་པ་
དང་། རུས་ལ་སྟོན་ཞེས་པ་ཡིན་པས་གལ་སྲིད་དེང་སང་རུས་སྟོན་ཅན་གྱི་རྒྱ་རིགས་ཡོད་ན་ཡོད་དོ་ཅོག་ནི་སྟོན་ཆེན་
པོ་མགར་སྟང་བཅན་ནས་འཕེལ་ཞིང་མཆེད་པའི་མི་རྒྱུད་འབྲུལ་མེད་ཡིན་པར་སེམས་སོ། །

གསུམ་ལ། དབྱང་བརྗོད་པ་ལྟ།

མགར་འབྲིང་ཅན་ཅང་སྟོན་དང་མགར་མང་པོ་རྩེ་སྟག་ཅན་ཁུ་ཆོ་གཉིས་གཙོ་བྱས་པའི་མགར་རྒྱུད་ཀྱི་བྱ་ཆ་
འཁོར་འབངས་མང་པོས་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བ་ནས་མི་ལོ་བརྒྱ་ཕྱག་རྒྱ་མཐི་རིང་དུ། ཐང་དང་སྲུང་སྟགས་སྲིད་
འཛིན་རྒྱལ་རབས་མང་པོ་ནས་མི་རྒྱུད་འདིའི་སྟོང་སྟོབས་དང་ཤེས་ཡོན་ལ་གདེང་འཛིན་ཆེན་པོ་གནང་བའི་ཁོར་
ཡུག་ལོག་མགར་རྒྱུད་བྱ་ཆ་རབས་མང་པོས་ཀྱང་དྲག་པོ་གཡུལ་ལ་ཁ་ལོ་བསྐྱར་ཅིང་ཞི་བའི་ཤེས་ཡོན་ཁོར་རྒྱ་བ་
ནས་མཐའ་མཚམས་སྲུང་འཛིན་དང་། རྩེ་འབངས་བདེ་སྦྱིད་ཀྱི་ཆེད་དུ་རང་གི་རུས་ཤུགས་ཡོད་དགུ་བཏོན་པས།
《ཐང་ཡིག》 དང་ 《སྲུང་ཡིག》 སྟགས་རྒྱུད་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་མང་པོར་ཁོར་རྣམ་པའི་བྱག་རྩེས་
མཐོང་རྒྱ་ཡོད་པར་མ་ཟད། ད་ལྟོའང་ད་རྒྱུད་སྟོབས་སྦྱོང་གི་རིན་ཐང་མང་པོ་ལྟན་ལ། མདོར་ན་གཉིས་ཏེ།

གཅིག་ཏུ། རང་གི་རྩེ་པོ་ལ་སྟོན་དཀར་སྤྱི་ལྷ་བསྐྱབས་རྒྱུད་སྟོང་སྟོབས་ལ་ཉམས་པ་མེད་པ།

ཆ་རྒྱུན་མེད་པར་རང་གི་རྩེ་པོ་ལ་སྟོན་དཀར་སྤྱི་ལྷ་བསྐྱབས་རྒྱུད་ཀྱི་མགར་ཆང་གི་ཁྲག་རྒྱུན་དུ་འཕྱོ་བའི་རྣམ་ཤེས་
དོན་པོ་བཞིན་དུ་སྤངས་ཤི། ཐོད་བཅན་པོའི་སྟོན་པོ་མཛད་པའི་རིང་ལ། མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྤངས་གིས་བཅན་པོ་འཕྱོ་
མཉེན་ལ་སྟོན་པ་རིངས་པའི་མཐོན་མི་འབྲིང་རྒྱལ་པོ་བཅན་ལྷ་ཆར་བཅད་པ་དང་། མགར་སྟང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་
གིས་ཁྲུང་པོ་སྲུང་སང་བྱ་ཅིའི་གཡོ་སྐྱབས་བཞུགས་པ་སྟོན་དུ་རྟོགས་ནས་བཅན་པོ་ཁྱི་སྟང་བཅན་སྐྱབས་པ་དང་། མགར་
ཀྱི་བྱ་རྒྱུད་ཐང་ལ་སོང་ནས་ཐང་གོང་མར་སྐྱབས་བཅོལ་བ་ནས་བཟུང་། རང་གི་རྩེ་པོ་གསར་བ་ལ་ཁ་ཞེ་མེད་པར་སྤྱི་
ལྷ་བསྐྱབས་པ་ཡིན་ཏེ། ཁྲུང་པར་དུ། ཨན་ལུའུ་ཐུན་གྱིས་ཀྱེན་ལོག་བྱས་པས་གོང་མ་ཏེ་ཚུང་པོ་བྱང་ནས་སྟོན་ཞེད་(凤
翔)ལ་སྟོན་ཤིང་སྟོན་འབངས་ཀྱི་སྟོན་མེས་གཡོ་འགུལ་ཐེབས་ལ་ཀྱེན་ལོག་པའི་དཔུང་ལ་ང་རྒྱལ་སྐྱེས་བཞིན་པའི་སྤང་
དེ་ཉིད་དུ། སྟོན་པོ་བྱན་སྟོན་སྟོན་ཡིས་རྩེ་པོ་འདྲིང་པའི་སྟོན་གཡོ་འགུལ་མེད་པར། སྟོན་པོ་ཀྱེན་དང་བཅས་ནས་
གདོང་ལེན་གཡུལ་འགྱུར་པའི་(先锋讨击使)འགན་འཁུར་བ་དང་། རང་གི་ཚོ་ཁག་གི་དམག་མི་སྟང་སྟག་ཁྲིད་ནས་རྒྱ་
དབྱང་རྫོང་(岐阳县)སྤང་ཞིང་། ཁྲུང་གྱོན་མདུང་འཛིན་གྱིས། ཟླ་གཅིག་ལ་རྒྱལ་ཁག་སྐྱུ་ཁྲུང་ས་པའི་གནས་ཚུལ་

《པའོ་རྒྱ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་སྟོན་གྱང་ཐིན་ཏའོ་ཡི་རྩོ་རིང་ཡི་གེ》 རུགས་ལ། རྒྱ་དབྱང་རྫོང་བརྟན་པོ་སྲུང་
བའི་རྒྱ་མཚན་ནི་སྟོན་ཞེད་ན་བཞུགས་པའི་གོང་མ་སྲུང་སྟོབས་བྱེད་ཆེད་ཡིན། ད་དུང་། སྤྱི་ལོ་༡༥༩༩ལོར་ཐེ་ཐེ་(太尉)
ཡི་ཐབས་ཡོད་པ་ཀྲུའུ་ཆོ་བྱ་བས་རོ་ལོག་སྲིད་འགྱུར་བསྐྱོངས་དུས། སྟོན་པོ་བྱན་གྱིས་ནད་གྱིས་གཅོས་བཞིན་པའི་
རང་ལུས་ལ་གཅོས་པ་མེད་པར་ཀྲུའུ་ཆོ་ལོ་སྟོབས་ཤུགས་རྒྱུངས་ནས་འབྱིན་པའི་ལས་ལ་ཞུགས་པ་སྟགས་ཀྱིས་ཐང་
ནས་ཀྱང་རྩེ་པོ་ལ་སྟོན་དཀར་སྤྱི་ལྷ་བསྐྱབས་པ་མཚོན། ཐང་སྲིད་གཞུང་ནས་ཀྱང་མགར་རྒྱུད་ཀྱི་བྱ་ཆ་རྣམས་

དཔལ་ཞིང་མཛངས་ལ་སྒྲིག་ཐུབ་པར་དགོངས་ནས། མང་དང་གུང་། དམག་དཔོན་ཆེན་པོའི་ཐོབ་དབང་དང་ཆོས་
མང་པོ་བསྐུལ་བ་ཡིན་ཏེ། “སྒོན་ཁྱིའི་བྱིང་ནས་མི་རབས་ལྔ་ཡི་མི་སྣ་བཅུ་བཞིའི་ཁྲོད་དུ། ཅུན་མང་དང་ཁེ་སྤྱོད་
སྐྱེས་དཔོན་གནས་ཨང་རིམ་དང་པོར་གཏོགས་པ་བདུན་བྱུང་བ་དང་། རྩ་གཞུག་ཏུ་ཅེ་ཏུ་ཕྱི་དང་ཅེ་ཏུ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡི་
གོ་གནས་འདྲིམ་མཁན་མི་ལྔ་བྱུང་།^①” དེ་བས་སྒྲིགས་གཞན་ཞིག་ནས་བསམ་སྒྲོ་བཏང་ན་ཐང་སྤྱིད་གཞུང་གིས་
མི་སྣ་བཀོལ་སྤྱོད་ཀྱི་སྒྲིག་རིམ་གཤམ་པར་མ་བཟད། ཐང་སྤྱིད་གཞུང་དུ་སྤུན་སྒྲུ་མི་རིགས་ཀྱིས་ཞི་དྲག་ལས་གཉིས་སུ་བབྱ
ང་བའི་གོ་གནས་གལ་ཆེན་གྱང་མདོན་དུ་མཆོད།

གཉིས་སུ་ བོད་རྒྱ་མི་རིགས་ཀྱི་མཛའ་བཅེའི་འབྲེལ་བའི་རྒྱན་གཏན་དུ་བསྐངས་བ།

བོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་ཀྱི་མཛའ་བཅེའི་འབྲེལ་བའི་སྤྱི་སྒོ་མོ་ནི་བཅན་པོ་ཁྱིའི་བཅན་དང་ཐང་གོང་མ་ཐེ་
ཅུང་གི་སྐབས་སུ་དངོས་སུ་ཕྱེ། ལེ་མིག་འདྲིམ་པའི་སྒོ་འབྱེད་མཁན་པོ་ནི་སྒོན་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་
ཡིན་པར་གོར་མ་ཆག དེ་ནས་དོན་རྒྱུན་སྒྲིལ་གསུང་གིས་བོད་ནས་མགར་རྒྱུད་ཆར་བཅད་པ་ཡིས་འཆོ་
འདོད་ཀྱི་ཞེ་འདུན་དྲག་པའི་མགར་འབྱིང་ཅན་ཅན་སྟོན་ཁྲོ་གཙོས་བོད་མི་སྟོང་ཕྲག་མང་པོས་ཐང་ཡུལ་བསྐྱེགས་
ཏེ་གོང་མར་སྐྱབས་བཅོལ་བ་ནས། བོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་གཞན་ཞིག་སྟེ་པན་ཚུན་འདྲིས་སྒྱུར་གྱི་
འབྲེལ་བའི་འགོ་བཙམས། དེ་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་བྱ་ཆ་ནམས་ཀྱིས་དབུ་འདྲིམ་གྱིས་བསྐྱབས་པ་ཞིག་
ཀྱང་ཡིན་ཏེ། དེ་ནས་ “གྲུང་རྒྱ་ཡི་གོམས་སྒྲིལ་འགྱུར་འགོ་ཚུགས་ཏེ། ཅི་དང་ལུ་ཡི་ས་ཆར། རོན་གྲུག་(戎州)གི་ཁྱད་
ཆོས་ཐོག་མར་མཐོང་བྱུང་། ” ཞེས་པ་ལྟར་བོད་པའི་ཡུལ་སྒྲིལ་སྐྱེས་ཀྱིས་ཐང་ལ་ཤར་སྤྲུགས་ཐེབས་བཞིན་པའི་
དུས་མཚུངས་སུ། ཐང་ཁམས་ཀྱི་གཙོ་གྲུར་རིག་གནས་ཀྱིས་ཡུལ་གྲུར་བ་ནམས་ཀྱི་ལུས་སེམས་འགྱུར་འགོ་བཙམས་
པའང་ཡིན། དེ་ནས་མི་ལོ་བརྒྱ་ཕྲག་སྟོང་ཕྲག་གི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་རིང་མོ་ལས་རྒྱ་ལོ་ལོ་མ་འདྲེས་པ་རི་བཞིན་མགར་
རྒྱུད་ནམས་རྒྱ་རིགས་དང་ས་སར་འབྱེད་མི་ཐུབ་པར་རྒྱ་མི་རིགས་ཆེན་པོར་ཡོངས་སུ་འདྲེས་ལ། དེ་ནི་གནའ་རབས་
ལོ་རྒྱུས་དུས་རིམ་དུ་བྱུང་བའི་རང་བཞིན་གྱིས་མི་རིགས་འདྲེས་སྒྱུར་ཞིག་ཡིན་པར་མ་བཟད། མི་རིགས་མང་པོས་གྲུབ་
པའི་མེས་རྒྱལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་འཕེལ་འགྱུར་གྱི་དོན་དངོས་ཞིག་དང་། རང་རྒྱལ་གྱི་མི་རིགས་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་གི་ལོ་ཆོན་གལ་
ཆེན་ཞིག་ཁྱད་པར་དུ་བོད་རྒྱ་མི་རིགས་གཉིས་ཀྱི་མཛའ་བཅེའི་འབྲེལ་བ་སྐྱབས་ཆེན་མཆོད་པའི་མིག་དཔེ་གསལ་པོ་
ཞིག་ཀྱང་ཡིན་ནོ།

^① 谭立人 禄东赞后裔仕唐事迹拾补【J】西藏研究 1988.1

མཆུག་བྱང་།

ཚུམ་འདི་ནི་ཐོག་མ་ནས་ད་ལྟའི་བར་དུ་བྱམས་བཅའི་ལྷགས་ཁུར་དང་གསུང་གི་བདུན་ཅེས་གསེས་པའི་དགེ་
ཆན་དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་བཀའ་དྲིན་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲི་ཁུལ་བྱས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་ཐོད་བཅན་པོའི་དུས་ཀྱི་སློབ་ཆེན་
པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་ཁོང་གི་རིགས་སྒྲས་རྣམས་ནི་ཞིབ་འཆུག་བྱ་ཡུལ་གཙོ་བོར་བཟུང་ནས་རང་
སློབ་དཔོག་ཆོད་ཀྱིས་ཁྱེད་ཀྱི་ལྷན་ལྷན་ལ་ཆུབ་བརྟེན་ཅིང་ཚུལ་གསུམ་རིགས་པས་དབྱེ་ཞིབ་དང་སྦྱོར་བྱས་པ་
ཡིན་ཏེ། མདོར་ན།

མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་ཁྱེད་ཀྱི་སློབ་ཆེན་པོའི་དུས་ཁྱེད་ཀྱི་ཐད་དུ་རྩ་རིགས་སྒོ་
དང་དུས་ཆེན་སྒྲུ་ལས་ཀྱིས་པའི་འདོད་ཚུལ་གཉིས་ཡོད་པ་ལས་རྩ་རིགས་སྒོ་ཡི་འབྱུང་ཁྱེད་དང་འབྱུང་ཡུལ། འབྱུང་
དུས་བཅས་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ན་གཏན་ཆོག་མི་ཐུབ་པས་སྤངས་ལ། དུས་ཆེན་སྒྲུ་ལས་ཀྱིས་པར་ལུང་དང་རིགས་
པས་གཞོན་པ་མེད་པ་སོགས་ལ་གཞིགས་ནས་དུས་ཁྱེད་ཀྱི་ལྷན་ལྷན་པ་དང་། བྱིས་སྐྱུང་ཐད་ནས་མགར་སྟོང་
འདྲི་སྒྲུབ་དང་མགར་མང་ཞམ་སྒྲུབ་སྤང་བཅས་སློབ་ཆེན་པོ་རབས་གཉིས་དང་འབྲེལ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་ཀྱིས། སློབ་ཆེན་
པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ནི་ཆུང་དུས་ནས་མགར་མང་ཞམ་སྒྲུབ་གི་བསམ་སློབ་ལྷགས་སྒྲུབ་འོག་འཆར་
མངས་བྱུང་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་རྒྱུ་རྒྱུར་ལ་བརྟེན་ནས་བཅན་པོའི་སློབ་དུ་ཆུང་པ་གསལ་བཤད་བྱས་པ་ཡིན།

མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་ལ་ཞིབ་འཆུག་བྱེད་དུས། སློབ་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱི་གཤེགས་སྒྲུབ་ཐད་དུ་དམག་ཐོག་
ཏུ་འདས་པར་འདོད་པ་དང་། འབྲས་ཀྱི་ནད་ཀྱིས་གཤེགས་པར་འདོད་པ། ཆས་ནས་གཤེགས་པར་འདོད་པ་བཅས་
ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བར་རྩ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་གསུམ་ཙམ་ཡོད་པ་ལས། དུན་ཉིད་ཡིག་ཆ་གསུམ་བཞོད་པའི་ “ཆས་ཏེ་གླི་
མ” ཞེས་པ་ལུང་རྣམས་མར་བཟུང་བའི་དུས་མཆུང་སྒྲུ། འདོད་ཚུལ་གཞན་གཉིས་པོ་བོད་རྒྱ་ཡིག་ཆ་གསུམ་ཀྱི་དོ་རྒྱུད་
གཏན་ཆོག་ཀྱིས་གཏོར། དེ་ནས་ཁྱེད་པོ་སྤང་སང་བྱ་ཅའི་གཡོ་སྐྱེའི་ཁྱེད་ཀྱི་བརྟེན་པ་བྱེད་དུ་བྱས་ནས་མགར་སྟོང་
བཅན་ཡུལ་བཟུང་ཉིད་བཅན་པོའི་སློབ་ཐུབ་དུ་ལྷན་པོར་བཅུག་པས་ཆེས་ཁེ་ཕན་ཐོབ་མཁན་ཡིན་པར་
ཟད་ཀྱང་། དུས་དེ་ཉིད་ནས་བཟུང་ཐོད་བཅན་པོའི་སྲིད་འཛིན་ནང་ཁུལ་གྱི་ཆོག་ཁག་སྟོབས་ལྷགས་བར་གྱི་
འཐབ་ཚོད་ཆ་བ་ནས་མེལ་བ་ཡིན་པས། རྩི་སྒྲུབ་ཀྱི་མཐུན་གྱི་སྒྲུབ་ཆེན་དུས་རབས་ཤིག་གི་དབུ་བརྟེན་པ་དང་།
མཐོ་སྒྲིབ་གཅིག་གྱུར་གྱིས་སྲིད་བཟན་ཞིང་འབངས་སྒྲིད་པའི་དུས་རབས་ཤིག་ལ་བསྐྱོད་པའི་འགོ་བཙུགས་པའི་དང་
ཡིན་པའི་དོན་སྤྱིར་གལ་ཆེན་སྦྱོར་བྱས། བལ་པོ་དང་ཐང་ལ་གཉེན་གྱི་སྦྲེལ་བས་ནས་ཀྱི་འབྲེལ་གྱི་རྣམ་པ་
གསར་བའི་སྒོ་བྱེད་པ་མ་ཟད། རིག་གནས་གསར་བ་ནང་འདྲེན་གྱིས་མཐོ་སྒྲིབ་གི་སྒྲིབ་བཅུད་ལ་གསོན་ལྷགས་གསར་
བ་བསྐྱེད་ལ། ཁྱེད་པར་དུ་སློབ་ཉིད་ཀྱི་གཙོ་བོ་འོག་ཚོད་གཡུང་དབྱེ་ཞིང་བཀའ་ཁྲིམས་མང་པོ་གཏན་འབེབས་
ཀྱིས་ཐོད་པའི་སྦྱོར་ཆོག་ལས་ལྷགས་ཀྱི་རོ་བོ་ནི་བཀས་བཞོད་རྒྱུ་འཛིན་ཡིན་པ་རྒྱུད་བྱས་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ས་
ཡོངས་རྒྱུགས་ཁྲིམས་འཛུགས་པ་དང་། ཁྲིམས་འཛིན་པ། ཁྲིམས་སྒྲིབ་པ། ཁྲིམས་སྒྲུབ་པ། ཁྲིམས་བཅེ་བ་བཅས་ཀྱི་
ཁྲིམས་ཐུན་བསྐྱོད་ལས་དུ་བརྟེན་པ་གསལ་བོར་བསྟན། གཞན་ཡང་། སློབ་དང་། ཅང་རྒྱ། འ་ཞ་སོགས་འབངས་སུ་
བཀྲུག་སྟེ་བཅན་པོའི་མངའ་ཁོངས་ཡར་ལུང་མདོ་ནས་སྟོང་ཕྱགས་ཅང་དུ་བསྐྱོངས་པ་དང་སྟོན་ནས་བྱང་དུ་བསྐྱོད་དེ་
ཐོད་ཁབས་གཅིག་གྱུར་གྱི་སྒྲུབ་ཆེན་ལས་དོན་ལ་བྱས་རྩིས་གལ་ཆེན་བཞག་པ་སོགས་སློབ་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱི་མི་ཆེའི་

རིན་ཐང་དང་དོན་སྤྲོད་སྐྱེད་སྐྱེད་པ་པོའི་མིག་མཐུན་ལ་མངོན་སུམ་བཞིན་བཞག་པ་ལྟར། རྟེན་རབས་བརྟན་པའི་
 རྟེན་དཀྱིལ་གྱི་མཐོ་སྒང་གི་ཆབ་སྲིད་གར་སྤྲེགས་གྱི་སྤྱོད་པ་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་ཉིད་དོན་ཞེས་སྤང་ཆོག་ཆོག་རྟེན་
 འདྲིང་། ཞར་བྱུང་རྒྱ་ནག་ཡིག་ཚང་རྟེན་མར་མགར་སྟོང་བཅན་གྱིས་ཡི་གེ་མི་ཤེས་པར་བཀོད་པ་དང་དམངས་སྲོད་
 གཏམ་རྒྱུད་རྟེན་མགར་དང་ལུན་ཤིང་ཀོང་ཚོའི་བར་རྟེན་ལུས་འབྲེལ་ཡོད་པར་བརྟེན་པ་སྐྱེས་ལ་དོགས་གཞིའི་ཚུལ་རྟེན་
 དབྱེ་ཞིབ་གྱིས་ལུགས་མཐུན་རིགས་པས་བསུས་ཤིང་ཞོར་འབྲེལ་བཞེན་པས་བཀག་

མགར་སྟོང་བཅན་ལུས་བཟུང་གི་རིགས་སྐྱེད་རྟེན་རྒྱ་ནག་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་ 《ཐུན་ཉེན་》 དང་
 《ཐང་ཡིག་རྟེན་མ་》 སྐྱེས་གནའ་རབས་ཁྲུང་ས་ཐུབ་གྱི་ཡིག་ཚང་གཞིར་བཟུང་ནས་རིགས་སྐྱེད་ཐུབ་རྟེན་
 པའི་རྟེན་མཚུངས་སྟུག་ཡིག་ཚང་རྟེན་བཀོད་པའི་ “ 曰赞悉若， 早死； 次钦陵， 次赞婆， 次悉多干， 次勃论。 ” བཅས་
 བྱི་རྟན་རྟོང་བོད་ཡིག་ཡིག་ཚགས་དང་གཤེབ་བསྐྱར་བྱས་ནས་རིམ་པ་བཞིན་རྟེན་མགར་བཅན་སྟོང་ཐུན་བྱུང་དང་།
 མགར་སྤྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད། མགར་འབྲིང་ཆན་ཆན་སྟོན། མགར་སྟོང་གྲུ་རི་བྱུང་། མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་བཅས་
 ལ་ངོས་བཟུང་བར་མ་ཟད་རེ་རེ་ལ་དབྱེ་ཞིབ་བྱས་ཡོད་དེ། མགར་བྱུ་བཅན་སྟོང་ཐུན་ལུས་ས་ཐུབ་བྱས་འཛིན་གྱིས་
 ཡབ་མགར་སྟོང་བཅན་གཤེགས་རྩེས་སུ་མི་ལོ་བཅོ་བརྒྱད་རིང་ལ་སྟོན་ཆེན་པོའི་འགན་འཁུར་ནས། འདུན་མ་བསྐྱར་
 བའི་ལམ་ལུགས་འཐུས་ཚང་དང་རྒྱན་ལྗན་ཅན་རྟེན་བྱུང་བ་དང་། མཐོས་བཞིན་ནས་སྤྲེལ་ལ་བཞེན་པའི་ལམ་
 ལུགས་སྐྱེད་བཞེན་རྟེན་བྱུང་བ། ཁྲོམ་བཅུགས་ནས་བྱི་ཕྱགས་དཔལ་འབྱོར་གྱི་སྟོན་ཐུབ་བཅས་མེ་ཆེའི་རིན་ཐང་སྟོང་
 གསུམ་སྟོང་ཐུན་དང་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད། མགར་སྤྱི་འབྲིང་གིས་མི་ལོ་བཅུ་བཞིའི་རིང་རྟོན་ཆེན་པོའི་གོ་གནས་
 བཟུང་ནས་བོད་བཅན་པོའི་ཆབ་སྲིད་ལ་ཁ་ལོ་བསྐྱར་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་འཐབ་འཁྲུག་གཉིས་དང་འཕྲག་ཚུད་
 གཅིག་བཅས་བསྐྱར་གཅིག་བཅས་གྱིས་མཚོན་ཏེ། འཐབ་འཁྲུག་གཉིས་ནི་རིམ་ཁོལ་གྱི་འཐབ་འཁྲུག་དང་སྟག་ལ་
 རྒྱ་རྟེན་གྱི་འཐབ་འཁྲུག་ལ་གོ་བ་དང་། འཕྲག་ཚུད་གཅིག་ནི་བོད་ཐང་གཉིས་གྱིས་བྱང་ཕྱགས་གྲུ་གཞི་ས་ཁོངས་
 འཕྲག་ཚུད་བྱས་པ། བཅས་བསྐྱར་གཅིག་ནི་དཔོན་གནས་ལམ་ལུགས་ལ་བཅས་བསྐྱར་འཐུས་ཚང་གིས་སྐྱེད་བརྒྱ་ཆེན་
 པོ་གསར་རྟེན་བསྐྱེད་པ་བཅས་ཡིན། མགར་གྱི་བྱུ་ཆུང་གཞན་གསུམ་ལ་ནི་སྤྱོད་པོ་གོང་མ་བཞིན་གྱི་དབང་ཐང་དང་
 མཚན་སྟན་མེད་ལ་བོད་པའི་སྤྱོད་ཆོགས་སུ་བྱགས་རྒྱན་གལ་ཆེན་ཡང་ཐེབས་མེད་མོད། འོན་ཀྱང་ཡིག་ཚང་རྟེན་མཐོང་
 བ་རྣམས་གཅིག་རྟེན་འཛིན་གསལ་བཤད་དང་དབྱེ་ཞིབ་གྱིས་ལོ་རྒྱུས་གྱི་བཞིན་རས་ངོ་མ་རྟོན་ཅི་ཐུབ་བྱས་ཡོད།

མགར་ཚང་ལ་བཞུན་པའི་རྒྱུན་སྤྲོད་རྟེན་མགར་ཚང་ལ་བཞུན་པའི་ཕྱི་ནང་གསང་གསུམ་གྱི་རྒྱུན་ཆོགས་
 རྟེན་འདུས་པའི་སྤང་པོ་ལས་བྱུང་བ་སྟེ། མགར་ཚང་ལ་དབང་ཐང་ཆེ་དཀའ་པ་ནི་བྱི་རྟེན་དང་། རྩོམ་བར་གྱི་ཐེ་
 ཆོམ་དང་འགལ་བ་ནི་ནང་རྒྱུན། ཐང་གིས་སྤྲེལ་བཅུག་པ་ནི་གསང་རྒྱུན་ཡིན་པ་བཅས་གྱིས་མགར་ཚང་བོད་བཅན་
 པོའི་ཆབ་སྲིད་སྤྲེགས་སུ་ནས་སྤྱད་པར་མ་ཟད། མགར་ཚང་གི་བྱུ་རྒྱུད་མཐོ་དཔུས་མཐོ་སྒང་ནས་འཆོ་དབང་མེད་
 པའི་གནས་སུ་གྱུར་བའི་རྒྱུ་འབྲས་བྱུང་། རོ་མ། ཡང་བའི་རྒྱུ་འབྲས་ཤིག་སྟེ། མགར་བྱུ་བཅན་སྟོང་ཐུན་བྱུ་དཔེ་བྱུང་
 བས་བསད་པ་དང་། མགར་སྤྱི་འབྲིང་བཅན་བྱོད་གྱིས་རང་སྟོན་བཅད། མགར་བཅན་ཉེན་གྲུང་རྟོན་གསེད་སྤྲེལ་
 ལ་སྐྱུར། མགར་སྟོང་གྲུ་རི་བྱུང་ནི་མགར་ཚང་ལ་སྟོན་པ་ཉིས་སྟོང་དང་ལྟན་རྟེན་བསད། དེ་ལྟར་སྐྱེད་མཆོད་བཞི་གིས་
 མང་ལ་རང་བཞིན་གྱིས་གུམ་པ་ནི་ཐང་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་བ་མགར་འབྲིང་ཆན་ཆན་སྟོན་ཁོན་ཡིན།

མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་འཕེལ་ཚུལ་སྒྲེང་དུས། རང་རེའི་སྒྲུང་ས་འདིའི་མདོ་དབུས་ཁམས་གསུམ་དུ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་འབྲུལ་མེད་ཡིན་པར་འདོད་པའི་མི་ཆེན་དཔོན་རྒྱུད་མང་དུ་ཡོད་པར་མ་ཟད། རང་རང་གི་འདོད་སྨོན་དང་མཐུན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཚང་ཡང་གིས་ཡོད་དེ། དཔེར་ན། དབུས་ཀྱི་ཆལ་བ་ཁྲི་དཔོན་གྱི་དཔོན་རྒྱུད་དང་། ཁམས་སྡེ་དགའི་རྒྱལ་བོའི་རྒྱལ་རྒྱུད། མདོ་སྨད་མགར་ཅེ་ཆོ་བའི་ཆོ་རྒྱུད་ལྟ་བུ་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་དེ་དག་གི་ཡིག་ཚང་ནམས་སུ་ཚུན་བསྐྱར་ནས་ཞིབ་དུ་དཔྱད་ན། བརྗོད་པ་དེ་ནམས་ཀྱི་ཡུང་གི་རྒྱབ་ཉེན་ལ་སྒྲུབ་བྱེད་མེད་པས་རུལ་ཅིང་རིགས་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་ལ་གཏན་ཆེགས་མེད་པར་འཆོལ་འགྲོ་བས། བོད་ཁམས་ན་རུས་མགར་ཅན་གྱི་རྩ་སྡེ་དང་མི་རྒྱུད་མང་དུ་ཡོད་ཀྱང་སློབ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཡིན་པའི་ཁྱེད་ས་ཡུང་དཔེན་པས། བོད་ཁམས་ན་སློབ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་མེད་པའི་ལྟ་ཚུལ་བཏོན་པ་ཡིན། དེས་ན། མགར་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཆད་སངས་ལ་ཞེ་ན། མ་ཆད་དེ་མགར་ཆོ་མང་པོ་རྗེ་ལྟག་བཅན་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ཐང་ནས་འཕེལ་ཏེ་ཐང་སྤྱིད་གཞུང་གི་དཔལ་དཔོན་ཆེན་པོ་སྐུ་སློབ་པོའི་གོ་གནས་ཨང་རིམ་དང་པོ་འཛིན་མཁན་ཡང་མི་སྣ་བདུན་ཅུ་མ་བྱུང་ནས་གནའ་རབས་ཡིག་ཚང་དུ་བཀོད་ཡོད་པ་ལྟར་ཡིན་ལ། ཕྱིས་སུ་རིག་གནས་དང་བསམ་སྒྲུབ་སྐུ་སློབ་པོའི་རིགས་ཆེན་པོ་དང་གཅིག་གྱུར་དུ་སངས་ལ་མི་རིགས་ཆེན་པོ་དང་ཡོངས་སུ་འབྲས་སངས་མོད། འོན་ཀྱང་། མགར་རྒྱུད་ཐང་ལ་སངས་ལ་ནས་ཐང་མའི་ལུགས་སྒྲུབ་ལྟར་སློབ་ (ལུ) ཅི་རུས་ལ་བཟུང་ནས་བཀོལ་ཅིང་ཐང་ལ་རུས་སློབ་གསར་དུ་བསྐྱེད་པ་ཡིན་ཕྱིར། གནའ་དེང་གང་དུ་འང་རུས་སློབ་ཅན་ནི་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་གི་གདུང་རྒྱུད་དུ་ངོས་འཛིན་ཆོག་པར་འདོད།

མདོར་ན། དཔྱད་ཚུལ་འདི་ཡིས་སློབ་ཆེན་པོ་མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་དང་ཁོང་གི་རིགས་སྐས་ནམས་ལ་སློབ་ཀྱི་བོར་གནས་པའི་དཔྱད་པ་ཡང་དག་བཏབ་ནས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བཞིན་རས་ངོ་མ་བསུ་ཅི་བྱུང་བྱས་པ་ཡིན་མོད། འོན་ཀྱང་། རང་ཉིད་ལ་སྒྲེས་སྟོབས་ཀྱི་ཤེས་རབ་མེད་པ་དང་སྤྱངས་སྟོབས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཞན་པ་གཞིར་བྱས། གནའ་རབས་ཀྱི་ཁྱེད་ས་ཡུང་ཡིག་ཚང་གས་སྣ་ཁྱེད་ཞིང་འཆོལ་དཀའ་བ་དང་། ཚུལ་འབྲི་ཡུན་ཅུང་ཐུང་བ་སྐུ་སློབ་ཀྱི་ནང་གི་རྒྱུན་ཆོགས་དུ་མའི་དབང་གིས་དཔྱད་པ་མཐར་མ་ཕྱིན་པ་དང་ནོར་སྒྲོན་སྐུ་སློབ་འབྱུང་ངེས་པས། མཁས་པའི་དབང་པོ་ནམས་དང་སློབ་དཔོན་དམ་པ་ནམས་ཀྱིས་འབྲུལ་བའི་གནད་སེལ་ལ་དཔྱད་པའི་ལམ་སྟོན་རོགས་དང་། ཁོ་བོས་ཀྱང་ལུ་མཐུད་དུ་སློབ་སྦྱོང་དང་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ནས་མགར་ཆོང་གི་ལོ་རྒྱུས་གསལ་བརྗོད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱིའི་ཞིབ་འཇུག་སྐུ་སློབ་ཀྱི་ཆོགས་སུ་འགྲོ་བའི་རྒྱ་བསྐྱབ་རྒྱ་ཡིན།

སྐབས་འདིར་ཆེད་དུ་གསལ་དགོས་པ་ཞིག་ལ། ཚུལ་འབྲི་ནི་ཁོ་བོའི་སློབ་དཔོན་དམ་པ་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བཏན་ལགས་ཀྱི་བྱུགས་ཁུར་དང་མཚུབ་སྟོན་ལ་བརྟེན་ནས་གིས་པ་ཡིན་པས་ཆེད་དུ་བཀའ་དྲིན་ལྷ་བ་ཡིན་ལ། གཞན་ཡང་རང་རེའི་སློབ་གྲུའི་དགོ་ཆུན་ཆེན་མོ་ཆོ་རིང་ལགས་ཀྱིས་ཡིག་ཚང་གས་མང་པོ་མཁོ་སྦྱོང་བྱས་ཤིང་ཚུལ་ལ་ཡང་ཡང་གཟིགས་ནས་སློབ་སྟོན་གང་ལེགས་གནང་བ་དང་ཁ་འབྲལ་ཐབས་མེད་པས་བཀའ་དྲིན་ལྷ་བ་དང་ཆབས་གཅིག་ད་ལྟའི་བར་དུ་གསུང་གི་བདུན་ཅིས་གསོས་པའི་དགོ་ཆུན་ལྟན་རྒྱས་ལ་ཡང་བསྐྱར་བཀའ་དྲིན་ཆེ་ལྷ་བ་ཡིན་ནོ།

བཟླ་ཤིས་དོན་འབྲུབ་ཀྱིས།
 ༢༠༠༧ལོའི་ཟླ་༥པའི་ཡར་ལོ་ལ།

དབྱད་གཞིའི་ཡིག་ཚགས་གལ་ཆེན།

གཅིག་ བོད་ཡིག་དཔེ་ཆའི་སྐོར།

༡. མཁས་པ་ལྷེ་ལྷ། རྒྱ་བོད་ཚུལ་འབྱུང་རྒྱས་པ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༧.༥

༢. ལྷེ་ལྷ་རྩོམས། ལྷེ་ལྷ་ཚུལ་འབྱུང་། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༧.༩

༣. དཔལ་བོ་གཙུག་ལག་མེད་པ། ཚུལ་འབྱུང་མཁས་པའི་དགའ་སྟོན། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༩.༥

༤. ཚལ་བས་བཅུམས་ཤིང་རྒྱུང་དཀར་རིན་པོ་ཆེས་འབྲེལ་བ། དེབ་མེར་དམར་པོ། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༣.༩

༥. སྤྲུག་སལ་སྒྲུང་། སྤྲུག་བཞེད། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༠.༥

༦. བཀའ་ཆེན་ཀུལ་ལྷ་མ། ཀུལ་སྤུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༩.༩

༧. དཔལ་འབྱོར་བཟང་པོ། རྒྱ་བོད་ཡིག་ཚང་ཆེན་མོ། སེ་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༥

༨. རྒྱ་རིན་ཆེན་ལྷེ། ཡར་ལུང་ཚུལ་འབྱུང་། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩

༩. རྒྱལ་དབང་ལྷ་བ་ཆེན་མོ། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་མེར་དབྱིད་ཀྱི་རྒྱལ་མོའི་སྤྱད་བྱངས། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༥

༡༠. ས་སྤྱོད་བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཆོན། རྒྱལ་རབས་གསལ་བའི་མེ་ལང་། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༥

༡༡. ཉང་ཉི་མ་འོད་ཟེར། ཚུལ་འབྱུང་མེ་ཉྱུག་སྤྱིང་པོ་སྤང་ཆེའི་བརྒྱུད། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩

༡༢. འགོས་ལོ་གཞོན་རྒྱ་དཔལ། དེབ་མེར་སྟོན་པོ། སེ་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༧

༡༣. པཌ་ཆེན་བསོད་ནམས་གྲགས་པ། རྒྱལ་རབས་འཕུལ་གྱི་ལྷེ་མིག་ བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༩.༥

༡༤. ས་སྤྱོད་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཆོན། རྒྱལ་རབས། ཤིང་དཔར།

༡༥. རྒྱ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྲུབ། རྒྱ་སྟོན་ཚུལ་འབྱུང་། གྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩

༡༦. འབྲུག་པར་དཀར་པོ། འབྲུག་པའི་ཚུལ་འབྱུང་། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུང་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༢.༩

༡༧. སུམ་པ་ཡེ་ཤེས་དཔལ་འབྱོར། ཚུལ་འབྱུང་དཔག་བསམ་སྟོན་བཟང་། ཀུལ་སྤུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༢.༧

༡༨. སྤྲུག་བསྟན་རྒྱལ་བཟང་པོ། བསྟན་པའི་ནམ་བཤད་དར་རྒྱས་གསལ་བའི་སྟོན་མེ། གྲུང་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟུན་

ཁང་། ༡༩༩༧.༧

༡༩. ལྷ་ཆེན་ལྷུ་ཁྲིམས་རིན་ཆེན། བསྟན་འཇུག་དཀར་ཆག་ བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.༩

༢༠. རྒྱལ་རབས་སྐགས་བོད་ཀྱི་ཡིག་ཚང་གསལ་བའི་མེ་ལང་། ལག་བྲིས་སྤྱི་རིང་། ཚུམ་པ་པོ་མིགས་ལ།

༢༡. རྩོ་ནང་ཐུ་ར་ན་མ། རྒྱུང་ཚུལ་འབྱུང་། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༣.༥

༢༢. བཀ་དགོན་པ་དགོན་མཆོག་བསྟན་པ་རབ་རྒྱས། མདྲོ་སྤང་ཚུལ་འབྱུང་། ཀུལ་སྤུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༥.

༢༣. ཆབ་སྤེལ་ཆེ་བཟན་སྤུན་ཚོགས་ཀྱིས་བསྐྱེད། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་མེར་ཁག་ལ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུང་དཔེ་

སྟུན་ཁང་། ༢༠༠༥.༧

༢༤. ཆོ་དབང་རྩོ་རིག་འདོན། ལྷེ་དགོ་རྒྱལ་རབས། སེ་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༥༩.༧

༢༥. དགོ་འདུན་ཚུལ་འབྲེལ་གྱི་གསུང་ཚུལ། ༡—༣། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུང་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༤.༧

༢༦. ཀེ་རིན་པོ་ཆེ་སྤྱོད་བཟང་བསྟན་འདོན། ཀུལ་རབས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ལོ་རྒྱུས་ལ་དབྱེད་པ་དམངས་གསལ་མེ་ལང་།

༡༢. དྲུང་དཀར་སྒོ་བཟང་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་གསུང་ཚམ་ཕྱགས་བསྒྲིགས། གྲུང་གོ་བོད་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༧.༡༢
 ༡༣. དལུ་དགོ་བསམ་གཏན། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱན་དགའི་མེ་ལོང་། ར་བ་ལུལ་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དཔུང་ཡིག་བདམས་……
 བསྒྲིགས་དེབ་ལྟ་བུ། ༡༩༩༧.༡༠
 ༡༤. རྩོམ་ཞིག་དོར་བྱུག་སྒྲེམས་སྒོ། ལུན་འཛོམས་ནོར་བུའི་ཕྱེང་བ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༡༡
 ༡༥. ཆབ་སྲེལ་ཆོ་བརྟན་ཕྱན་ཆོགས་ཀྱི་གསུང་ཚམ་ཕྱགས་བསྒྲིགས། གྲུང་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩
 ༡༦. ཆབ་སྲེལ་ཆོ་བརྟན་ཕྱན་ཆོགས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རགས་རིམ་གཤམ་ཡི་ཕྱེང་བ། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུང་དཔེ་སྟླན་
 ཁང་། ༡༩༩༩.༡༠
 ༡༧. ཆབ་སྲེལ་ཆོ་བརྟན་ཕྱན་ཆོགས། ཏུན་རྟོང་གི་གནའ་ཡིག་ཕུ་བོས་བཏམས་ཤིང་བསྟན་པའི་མདོ་ཞེས་པའི་ཙུ་
 འབྲེལ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༧.༤
 ༡༨. བམ་མཁའི་ནོར་བུ། ཞང་བོད་ལོ་རྒྱུས་ཏི་མའི་འདུ་ལས་བྱངས། གྲུང་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༥
 ༡༩. བམ་མཁའི་ནོར་བུའི་གསུང་ཚམ་ཕྱགས་བསྒྲིགས། གྲུང་གོ་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༤.༡༢
 ༢༠. ཀྱི་ལུང་བཀྲ་ཤིས་རྒྱ་མཚོ་སྐོར། བོད་མི་བྱ་གཞི་དྲུག་གི་བུས་མཛོད་མེ་ཏོག་སྒྱུད་ཆོལ། མཚོ་སྒྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་
 ཁང་། ༡༩༩༩.༩
 ༢༡. རྩོམ་གྲུབ་རྒྱལ་སྐོར་གྱིས་བསྒྱུར། ཐང་ཡིག་གསར་རྟིང་ལས་བྱུང་བའི་བོད་ཆེན་པོའི་བྲིད་ལུགས། མཚོ་སྒྲོན་མི་རིགས་
 དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥
 ༢༢. དཔལ་དོན་གྲུབ་རྒྱལ་གྱི་གསུང་འབུམ་བོད་བྱུག་པ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༧.༡༢
 ༢༣. ཕྱན་ཆོགས་ཆོ་རིང་། དེབ་ཐེར་ཀྱན་གསལ་མེ་ལོང་། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༧.༥
 ༢༤. གཏའ་གོང་དཀོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། བོད་ཀྱི་བརྗོད་རྒྱུ་ཡིག་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས། གྲུང་དཔུང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དཔེ་
 སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༩
 ༢༥. དཀོན་མཆོག་ཆོ་བརྟན། དཔོན་ཞང་རྩོམ་དང་བོད་ཐང་བར་གྱི་འབྲེལ་བ། ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་།
 ༡༩༩༥.༡༠
 ༢༦. བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྒྲིགས། (༡༠)། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩.༥
 ༢༧. བསོད་ནམས་སྒྱུད། བོད་ཀྱི་རྩོམ་ཡིག་དང་བྲིལ་བུའི་ཁ་བྱང་། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༤.༩
 ༢༨. བསོད་ནམས་སྒྱུད། ཏུན་རྟོང་ནས་ཐོན་པའི་གནའ་བོའི་བོད་ཡིག་སྐོར་བྲིལ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༩.༩
 ༢༩. རྒྱལ་མོ་འབྲུག་པ། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱིང་བའི་གཏམ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༡༩༩༥.༡༠
 ༣༠. གོ་ལུལ་གྲགས་པ་འབྱུང་གནས། བོད་བཙན་པོའི་སྐབས་ཀྱི་གནའ་ཚམ་གཅེས་བསྟན་སློབ་དེབ། མི་རིགས་དཔེ་སྟླན་
 ཁང་། ༢༠༠༡.༥
 ༣༡. མིག་དམར་ཆོ་རིང་། 《ཏུན་རྟོང་ནས་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ》ལས་བྱུང་བའི་བོད་ལྗོངས་ས་མིང་། བོད་ལྗོངས་
 བོད་ཡིག་དཔེ་རྒྱུང་དཔེ་སྟླན་ཁང་། ༢༠༠༥.༩

༤༡. ངག་དབང་སྒོ་གྲོག་ ཉིང་མ་ཚོས་འབྲུང་སྒྲིགས་བཅ་པོད་གཉིས་པ། མི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༢.༩

༤༢. ཤར་པ་སངས་རྒྱས་བཟུན་འཛིན། ཤར་པའི་ཚོས་འབྲུང་དང་མེས་རབས། བོད་ལྗོངས་བོད་ཡིག་དཔེ་ཉིང་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༢༠༠༩.༩

༤༣. ཁ་སྒང་བཀྲ་ཤིས་ཆེ་རིང་། བོད་ཀྱི་ཡིག་རྟིང་ཞིབ་འཇུག་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༢༠༠༩.༤

༤༤. ཚུལ་སྒོ། མགར་ཅེ་ཆོ་བ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་ལ་རྒྱས་ཤེལ་དཀར་མེ་ལོང་། ཀན་སུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། ༡༩༩༤.༩

གཉིས་པ། བོད་ཡིག་དབྱང་ཚུལ་གྱི་སྐོར།

༡. དུམ་དགེ་བསམ་གཏན། སུན་སེལ་སྒྲོན་མ། ཅུབ་བྱང་མི་རིགས་སྒྲོབ་གྲུ་ཆེན་མོའི་རིག་གཞུང་དུས་དེབ། ༡༩༩༤.༡

༢. དཀོན་མཆོག་ཆེ་བཟན། སྐུ་ཞབས་རིན་ཐའེ་ཆང་ལ་སྤྲོད་བཅན་སྐམ་པོའི་འཁྲུངས་འདས་ལ་ཆོགས་དང་བཅས་པའི་སྐོར་སློབ་མོལ་ཁྱེ་བ། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག། ༡༩༩༩.༩

༣. གོ་ཤུལ་གཤམ་པ་འབྲུང་གནས། རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་རྒྱས་མིང་བསྐྱར་ནས་བོད་རིགས་ལ་རྒྱས་མིང་ཡོད་པའི་སྐོར་ཆེ་ལོང་ཅམ་བཞེད་པ། ཅུབ་བྱང་མི་རིགས་སྒྲོབ་གྲུ་ཆེན་མོའི་རིག་གཞུང་དུས་དེབ། ༡༩༩༤.༩

༤. བན་དེ་སྒྲིམ། མགར་ཁྱིའི་འབྲིང་བཅན་སྤོད་ཅེས་པའི་མིང་ལ་རགས་ཅམ་དབྱད་པ། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག ༡༩༩༩.༩

༥. ཆབ་འགག་རྟ་མགྲོན། སྒོན་ཆེན་པོ་མགར་སྤོང་བཅན་གྱི་མཛད་རྒྱུས་སྐོར་ཅུང་ཟད་དབྱད་པ། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག ༡༩༩༩.༡

༦. སྒོན་སྐྱུག་གནམ་ལྷ་རྒྱལ། སྒོན་ཆེན་མགར་དང་ཁོང་གི་བྱ་རབས་ཚ་རྒྱུད་ནམས་ཀྱི་མཛད་འཕྲིན་ཆེ་ལོང་ཅམ་བཞེད་པ། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག ༡༩༩༤ལོའི་དེབ་དང་པོ་དང་གསུམ་པ།

༧. ཆབ་འགག་རྟ་མགྲོན་ཆེ་ལོང་། རྒྱ་བཟུང་ལྷན་ཁྲིལ་ཀོང་རྫོང་འབྲེལ་བའི་ལ་རྒྱས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་འགར་དབྱད་པ། བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག ༡༩༩༧.༡

བཞི་བ། རྒྱ་ཡིག་དཔེ་ཆའི་སྐོར།

1. 杜佑撰《通典》卷一九零吐蕃传。
2. 王溥撰《唐会要》卷九十七《吐蕃传》
3. 欧阳修等撰《吐蕃传》
4. 欧阳修等撰《唐书》卷一百一十六.列传第三十五《论弓仁传》
5. 刘昫等撰《吐蕃传》
6. 邓明世撰《古今姓氏书辨证》
7. 吕元膺撰《骠骑大将军论公神道碑铭》
8. 苏晋仁《〈册府元龟〉吐蕃史料校证》四川民族出版社 1981.12
9. 苏晋仁编《通鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1982. 5

10. 王忠 新唐书吐蕃传笺证【M】科学出版社 1958
11. 陈践 王尧 吐蕃文献选读【M】四川民族出版社 2003.12
12. 王尧 陈践 敦煌本吐蕃历史文书【M】民族出版社 1992.2
13. 黄布凡 马德 敦煌藏文吐蕃史文献译注【M】甘肃教育出版社 2000.6
14. 蔡鸿生 唐代九姓胡与突厥文化【M】中华书局 2001.6
15. 薛宗正 吐蕃王国的兴衰【M】民族出版社 1997.4
16. 范学总等编《全唐文全唐诗吐蕃史料鉴吐蕃史料》【M】西藏人民出版社 1988. 9
17. 范文澜 中国通史第三册【M】人民出版社 1978. 6
18. I·R·阿里亚尔等著 四川外语学院译 新编尼泊尔史【M】四川人民出版社 1973.5
19. 林承节 印度史【M】人民出版社 2004.5
20. 人民教育出版社历史室编著 世界历史【M】人民教育出版社 2002. 11
21. 周伟洲 吐谷浑资料辑录【M】青海人民出版社 1992.1
22. 洲塔 乔高才让 甘肃藏族通史【M】青海人民出版社 2004.12
23. 藏族简史【M】西藏人民出版社 1985.12
24. 王辅仁 索文清 藏族史要【M】四川民族出版社 1981.7
25. 沙畹著 冯承钧译 西突厥史料【M】中华书局 2004.1
26. 托马斯著 刘忠等译 敦煌西域古藏文社会历史文献【M】民族出版社 2003.3
27. 才让 吐蕃史稿【M】甘肃人民出版社 2007.1
28. 张云 上古西藏与波斯文明【M】中国藏学出版社. 1995. 8
29. 周伟洲 吐谷浑史【M】广西师范大学出版社 2006.6
30. 崔永红等 青海通史【M】青海人民出版社 2002.1

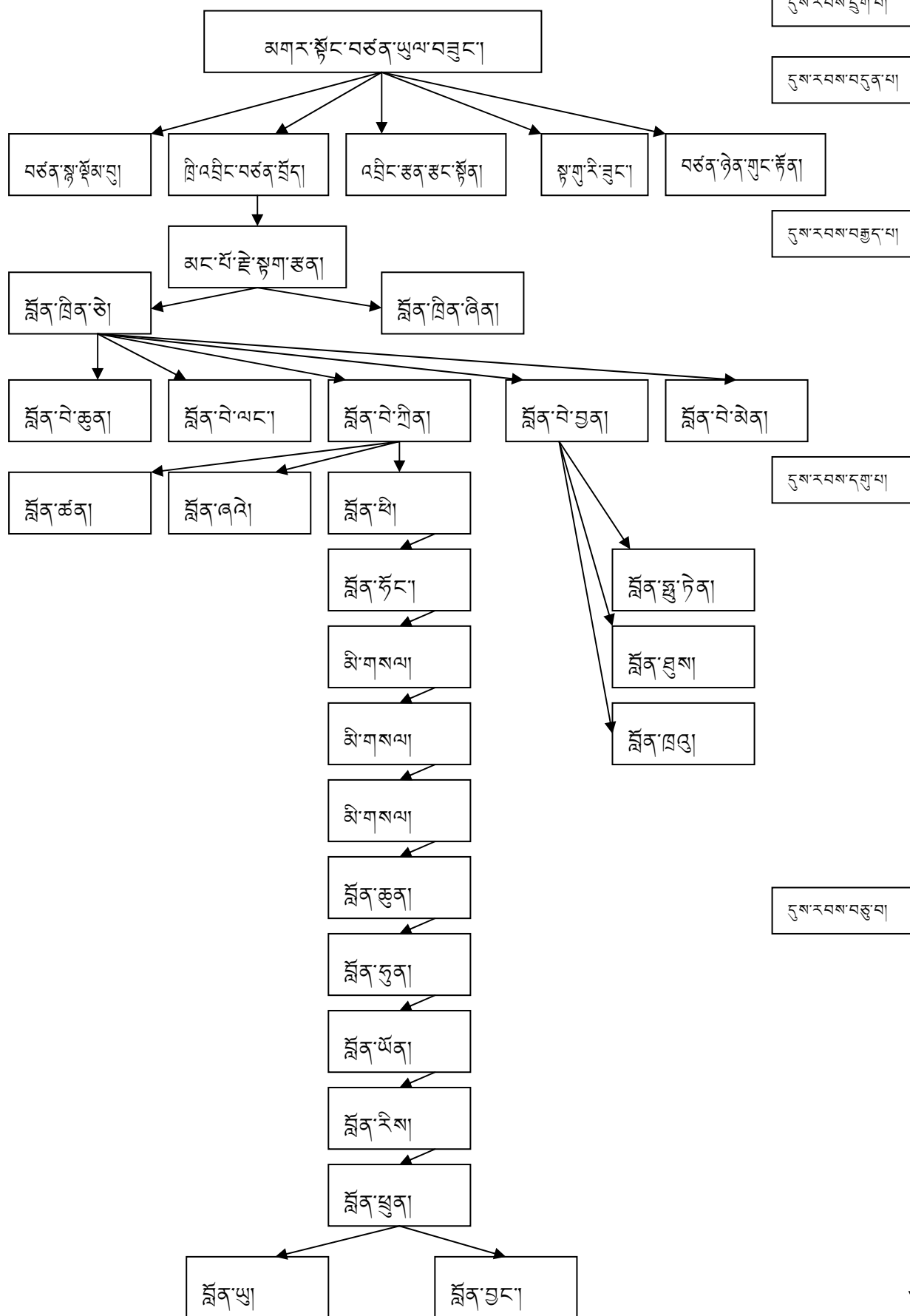
བཞི་བ། ཐུ་ཡིག་དབྱང་ཚུལ་གྱི་སྒྲུབ།

1. 苏晋仁. 蕃唐噶尔（论氏）世家（上、下）【J】.中国藏学.一九九一年第一期和第四期 4
2. 吴丰培 唐代吐蕃名相禄东赞后裔五世仕唐考【J】西藏研究 1983.4
3. 王尧 唐拔川郡王事迹考【J】报刊资料选汇:魏晋南北朝隋唐史 1986.2
4. 陈国灿 唐代的论氏家族及其源流【J】中国史研究 1987.2
5. 谭立人 禄东赞后裔仕唐事迹拾补【J】西藏研究 1988.1
6. 李方桂 吐蕃大相禄东赞考【J】西藏研究 1985.2
7. 范植清 吐蕃王朝宰辅拾零【J】中南民族学院学报 1990.6

བཅན་པོའི་དུས་སུ་མགར་ཚང་ནས་བྱང་བའི་སྒྲོན་པོའི་རེ་འུ་མིག

སྒྲོན་མིང་།	དཔོན་མིང་།	བཅན་པོའི་མཚན།	འཆོ་བཞེས་གྱི་ལ་ཆོ	སྒྲོན་
			གས།	གྲངས།
མགར་ཁྱི་སྒྲ་འཛི་སྒྲ།	སྒྲོན་ཆེན་པོ།	གནམ་རི་སྒྲོང་བཅན།	དུས་རབས་དྲུག་པའི་	༡
			དགྱིལ་ནས་བདུན་	
			པའི་འགོ།	
མགར་མང་ཞམ་སུམ་སྒྲང་།	སྒྲོན་ཆེན་པོ།	འབྲོག་ཉན་ལྡེ་ལུ།	དུས་རབས་དྲུག་པ་	༢
		སྒྲ་རི་གཉན་གཟིགས།	ནས་བདུན་པའི་འགོ།	
		གནམ་རི་སྒྲོང་བཅན།		
		སྒྲོང་བཅན་སྐམ་པོ།		
མགར་སྒྲོང་བཅན་ཡུལ་བཟུང་།	སྒྲོན་ཆེན་པོ།	སྒྲོང་བཅན་སྐམ་པོ།	མི་གསལ་ནས་༥༤༧	༣
		མང་སྒྲོང་མང་བཅན།	ལོ།	
མགར་བཅན་སྒྲ་ལྡོམ་བུ།	སྒྲོན་ཆེན་པོ།	མང་སྒྲོང་མང་བཅན།	མི་གསལ་ནས་༥༤༥	༤
		འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ།	ལོ།	
མགར་ཁྱི་འབྲིང་བཅན་བོད།	སྒྲོན་ཆེན་པོ།	མང་སྒྲོང་མང་བཅན།	མི་གསལ་ནས་༥༩༤	༥
		འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ།	ལོ།	
མགར་འབྲིང་ཆན་ཆང་སྒྲོན།	སྒྲོན། དམག་	མང་སྒྲོང་མང་བཅན།	མི་གསལ་ནས་༥༩༩	༦
	དཔོན།	འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ།	ལོ།	
མགར་སྒྲ་ཁྱི་རྒྱུང་།	སྒྲོན། དམག་	མང་སྒྲོང་མང་བཅན།	མི་གསལ་ནས་༥༩༤	༧
	དཔོན།	འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ།	ལོ།	
མགར་བཅན་ཉེན་གྲང་རྒྱོན།	སྒྲོན། དམག་	མང་སྒྲོང་མང་བཅན།	མི་གསལ་ནས་༥༩༥	༨
	དཔོན།	འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ།	ལོ།	
མགར་མང་པོ་རྗེ་སྒྲ་བཅན།	སྒྲོན། ས་གནས་	འདུས་སྒྲོང་མང་པོ་རྗེ།	༥༤༩ནས་༧༢༩ལོ།	༩
	གྱི་དཔོན་པོ།			

མགར་སྟོང་བཅན་ཡུལ་བབྱང་གི་གདུང་རྒྱུད་ལྟ་བུའི་རེའུ་མིག་

བོད་བཙན་པོའི་སྐབས་ཀྱི་ས་ཁྲ་རགས་བྲིས།

སྒྲིབ་སྒྲིབ་སྒྲིབ་སྒྲིབ་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་གནས་ཚུལ།

གཅིག་དཔྱད་ཚུལ་འགྲེལ་སྒྲིབ།

༡.དེབ་ཐེར་རྩོན་པོ་ལས་འཕྲིན་ཏེ་བཞུག་པ་སྤྱི་ལོ་བར་མཚམས་ཀྱི་ལོ་ཚེགས་སྐོར་རོལ་ཙམ་སྒྲིབ་བ། ཅུབ་བྱང་མི་

རིགས་སྒྲིབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་རིག་གཞུང་དུ་བ་དེབ། ༢༠༠༥ལོའི་དེབ་དང་པོ།

༢.ཏུན་རྟོང་གཏེར་ཡིག་དང་སྒྲིབ་སྒྲིབ་ལས་བྱུང་བའི་དཔེ་འཛིན་ཞིབ་བཞུག། ཅུབ་བྱང་མི་རིགས་སྒྲིབ་གྲྭ་ཆེན་མོའི་

རིག་གཞུང་དུ་བ་དེབ། ༢༠༠༥ལོའི་དེབ་གཉིས་པ།

༣. བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་གཏན་ལ་འབེབ་ཐབས་སྐོར་གྱི་བསམ་ཚུལ་རགས་ཙམ་སྒྲིབ་བ ཅེར་ཞེག ༢༠༠༧ལོའི་དེབ་དང་པོ།

གཉིས། ཆོགས་འདུའི་བཞུ་སྒྲིབ་དཔྱད་ཚུལ་སྐོར།

༤.བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་གཏན་ལ་འབེབ་ཚུལ་ལ་དཔྱད་པ་ཏེ་བཞུག་འདྲེན་པའི་སྒྲིབ་རིམ། ༢༠༠༥ལོའི་སྐབས་སྐོར་བྱེད་ཀྱི་

ཁྱིམ་ཏུ་འཇུག་ཆོགས་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་བོད་ཀྱི་སྤྱི་སྐད་སྐོར་གྱི་རིག་དཔྱད་ཆོགས་འདུའི་སྒྲིབ་བཞུ་སྒྲིབ་བྱས་པ།

༥.ཏུན་རྟོང་བོད་ཡིག་ཤོག་རྒྱུ་ལས་ཡིག་གཟུགས་འབྲི་སྒྲིབ་སྐོར་རགས་ཙམ་སྒྲིབ་བ། ༢༠༠༥ལོའི་༩པ་སྐོར་བྱེད་ཀྱི་

ལན་གྲྭ་ནས་ཆོགས་པའི་སྤྱི་རན་སིར་ཉར་བའི་ཏུན་རྟོང་བོད་ཡིག་ཡིག་ཆ་གས་འགྲེལ་སྒྲིབ་ཀྱི་མཛད་སྒྲིབ་ཏུན་རྟོང་

བོད་རིག་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་རིག་གཞུང་གོས་ཆོགས་སུ་བཞུ་སྒྲིབ་བྱས་པ།

གསུམ། ལས་གཞིར་ཞུགས་ཚུལ། ཅུབ་བྱང་མི་རིགས་སྒྲིབ་ཆེན་གྱི་སྤྱི་རན་སིར་ཉར་བའི་ཏུན་རྟོང་བོད་ཡིག་ཡིག་ཆ་གས་

ལེགས་སྒྲིག་པར་སྒྲུབ་ཀྱི་ལས་གཞིར་ཞུགས་པ་དང་། ཚུལ་སྒྲིག་ཁོངས་མིའི་འགན་འཁུར། སྤྱི་རན་སིར་ཉར་བའི་ཏུན་

རྟོང་བོད་ཡིག་ཡིག་ཆ་གས་ཞེས་པའི་དེབ་དང་པོ་དང་གཉིས་པ་མེད་ཏེ་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་གིས་པར་དུ་བསྒྲུབ།

关于学位论文使用授权的声明

本人在导师指导下所完成的论文及相关的作品，知识产权归属西北民族大学。本人完全了解西北民族大学有关保存、使用学位论文的规定，同意学校保存或向国家有关部门或机构送交论文的纸质版和电子版，允许论文被查阅和借阅；本人授权西北民族大学可以将本学位论文的全部或部分内 容编入有关数据库进行检索，可以采用任何复制手段保存和汇编本学位论文。本人离校后发表、使用学位论文或与该论文直接相关的学术论文或成果时，第一署名单位仍然为西北民族大学。

保密论文在解密后应遵守此规定。

论文作者签名：扎西当知 导师签名：高 瑞 日期：2007.6.5

原创性声明

本人郑重声明：本人所呈交的学位论文，是在导师的指导下独立进行研究所取得的成果。学位论文中凡引用他人已经发表或未发表的成果、数据、观点等，均已明确注明出处。除文中已经注明引用的内容外，不包含任何其他个人或集体已经发表或撰写过的科研成果。对本文的研究成果做出重要贡献的个人和集体，均已在文中以明确方式标明。

本声明的法律责任由本人承担。

论文作者签名：扎西当知

日期：2007.6.5